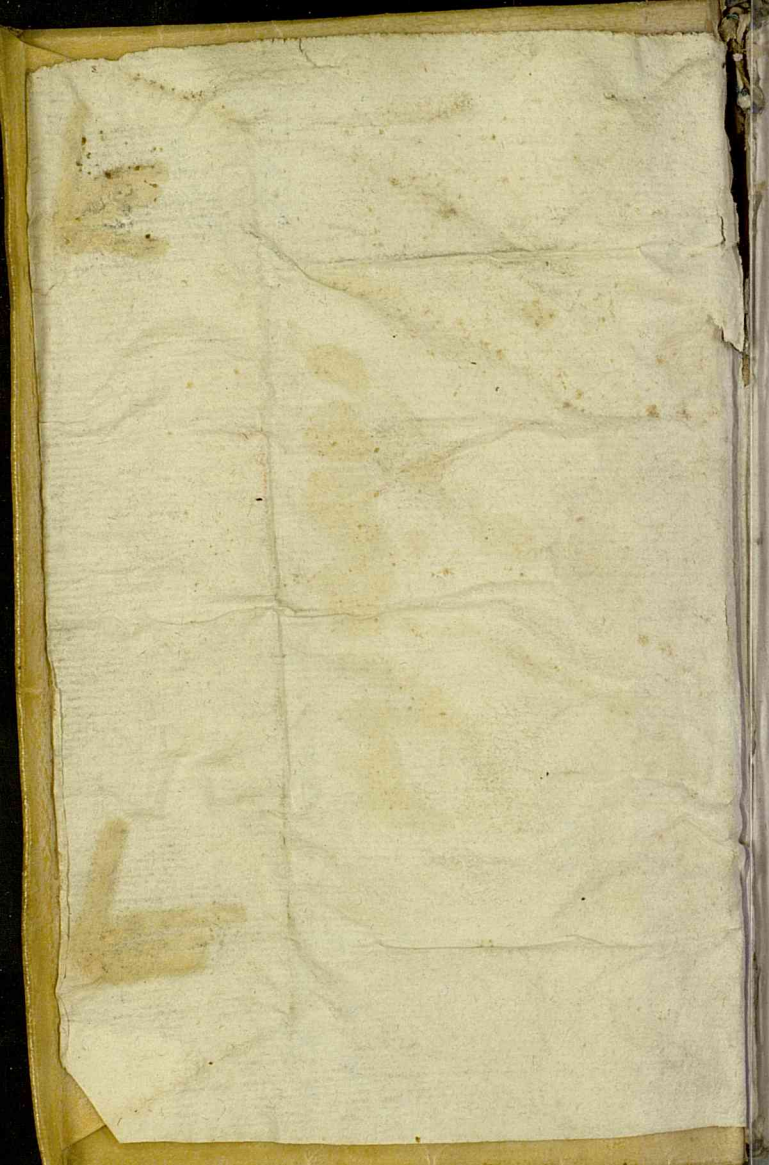

Handwritten text in a vertical column, likely a title or list of items, written in a stylized script. The text is dark brown or black ink on aged, yellowish paper. The characters are difficult to decipher but appear to be in a historical or non-Latin script.

A
38-352

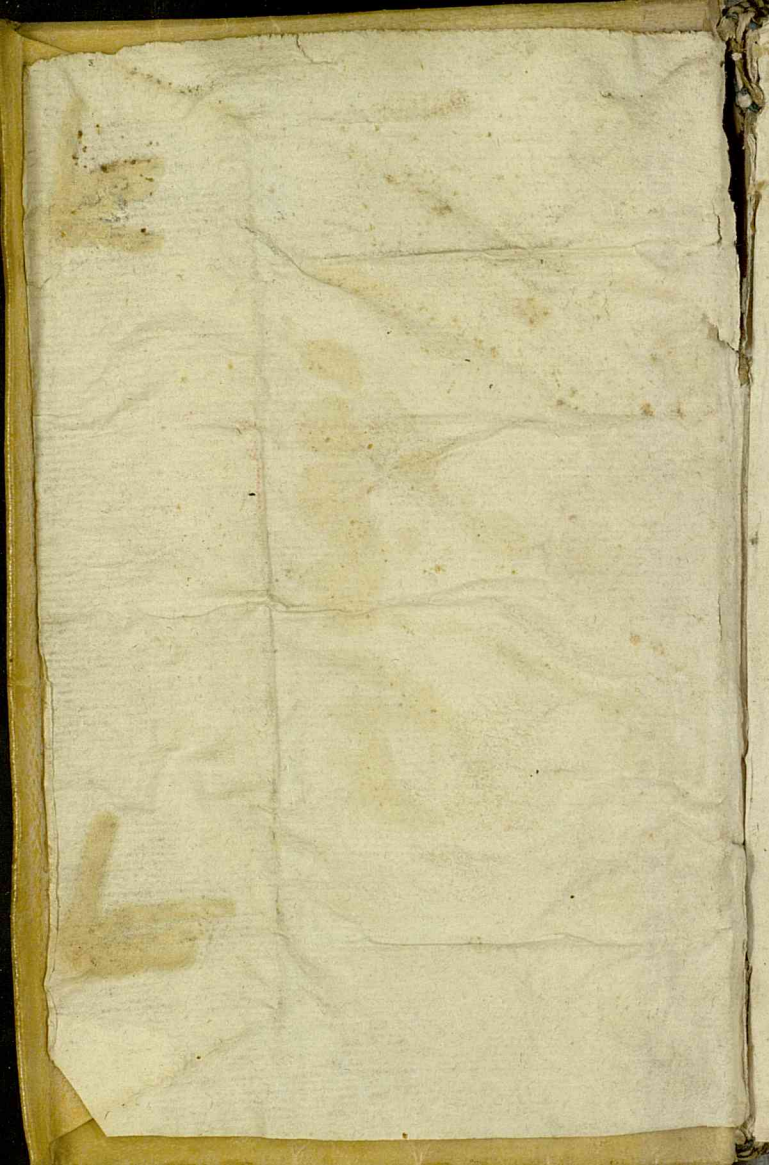

El Sr. Josef de la Cruz de la Cruz
de Sena compró este libro.

9a 7 3

8 1118

Libro de la Cruz
A
38
352

El Sr. Joseph de la Cruz de la Cruz
de Seno compró este libro.

9a — 7 3

4
8-1118

El Museo de Historia	
OR.	
na	A
Estado	38
1852	352

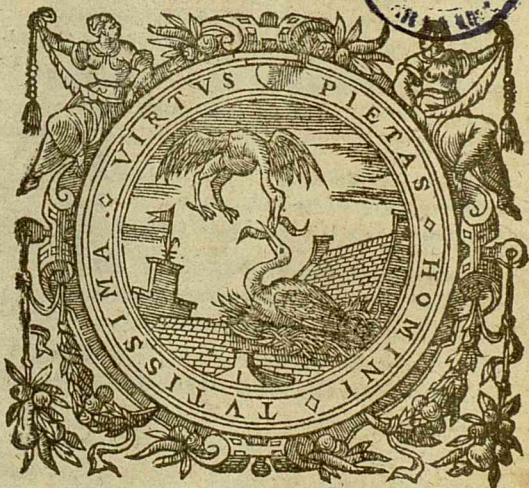
M. MARVLI SPALATENSIS

B-13.442 TOMVS POSTERIOR,

Continens libros septem, Opus verè Euangelicum,
De Fide Spe & Charitate.

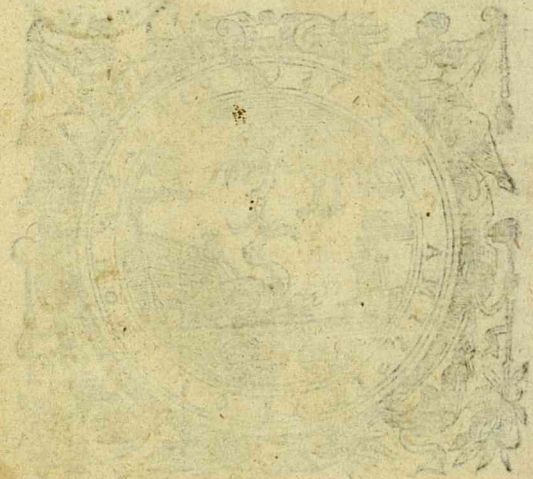
*Cui adiunximus L. eiusdem auctoris Parabolæ, ad præsentem
& veram religionem conducentes.*

Accessit quoque huic propter idem ferè argumentum Meinhardi
viri doctissimi ad D. Guntherum, de Fide varietate Symboli, &
ipso Symbolo Apostolico, & peste huiusmodi hærese sunt,
sed insigniorum libellus, nunc ætense excusit.

ANTVERPIÆ,

Ex Officina Martini Nutij, ad insigne duarum
Ciconiarum, M. DCI.

FRANCISCVS IVLIA-
NVS VENETVS LE-

ctori felicitatem.

AVD sanè me latet multos, ut
humano generi opitularentur, &
nomen sibi ex hoc pararent, mul-
ta ingenij sui monumenta reliquis-
se. Cum enim alia vetustate de-
ficient, sola literarum monumen-
ta & aterna sunt, & mortalium
res aternitati commendant. Nihil sanè aequè huma-
num est, quàm alteri prodesse. Quomodo enim melius
civium cœtus publicè privatimq; nisi ab homine adiu-
ventur? Huiuscemodi igitur viris de humano genere
bene meritis templa dicata, ara erecta, statua consecrata
fuere. Quid igitur Marci Maruli singularis viri
laudibus par referemus? Cuius vigilia cæterorum labo-
res adeò superant, ut quanto illi cæteris præstiterunt,
tanto hic ipsis præstantior indicetur, qui tanquam luci-
dum sydus hac nostra ætate enituit, qui non solum sibi
natus, imò ad communem omnium utilitatem nullis su-
doribus parcit, ut hominibus auxilio sit: vivit, ut nos
vivere faciat: laborat, ut quietem inueniamus, ut in-
quam bene beateq; vivendo (prout ipse præ cæteris do-
cet) cœlorum sedes sortiti beati ævo sempiterno frua-
mur, nosq; etiam in diuorum numerum relatos mortua-
les ipsi cœu numina colant. Quid hoc maius excogitari
potest? Sprent diuitias, sprent honores, ab iis in quibus
summum bonum mortales collocant, se penitus ab-

AD LECTOREM.

*dixit. Quid cetera commemorem, cum paruula admodum sapius inclusus cella, inter sylvestres arbores, feris tantum comitatus vitam degat, ut his curis alienus nobis proficiat? Scriptis semper vacat, qua salutem vniuerso terrarum orbi afferant, his se penitus addixit. Quid hoc viro imò diuino spiritu sanctius, quid beatius, qui in carne præter carnem viuens cœlestem vitam in terris agit? Quis itaque tam assiduam eius in scribendo curam non admiretur, præsertim cum plurima ab eo volumina iam perfectâ sint? Adde scribendi facilitatem, sermonis elegantiam, quodq; verborum pondere sententiarumq; gravitate nulli concedit. Interdum tamen sedati animis more labitur, modo paulum assurgens, sine ullis salebris quasi torrens pro rei qualitate decurrit incitator. Acerrimè vitia insectatur. Taceo multiplicem literarum cognitionem, ut utrū elegantiore stylo an doctrina magis valeat non facile possis diiudicare. Donauit itaque nos diuino opusculo, ut alias alia, cui Euangelistarium nomen indidit, ex intimis sacrae theologiae fontibus abditæque utriusque instrumētī lectione haustum. Totam tripertitam moralem philosophiam complectitur. Cuius diuina consilia si exequenda curabimus, in diuorum quidem cœtu gaudebimus. Quo igitur maiori munere donari potuimus? Quare quantum ipsi debeamus, quīs verbis queat consequi? Cōmendauit hoc salutiferum opus Francisco Lucensi sacerdoti integerrimo, (cui enim aptius diuina commendari possunt, quàm illi qui quotidie diuina attrectant?) Qui ut bonos & doctos viros colit, & ab eisdem colitur, (simile enim simili, veteri Prouerbio, facillimè haberes) ita illorum opera, ut quàm emendatissima excu-
dan-*

AD LECTOREM.

dantur, vehementer laborat. Leges itaque opus à vi-
ro & doctissimo & optimo elucubratum, à sacerdote
verò rarissimo diligentissimè excusum. Tu igitur no-
cturna versato manu, versato diurna, cùm tantum v-
rilitatis ex huius lectione capturus sis. Bene vale, &
Deum Optimum Maximum deprecare, ut Ma-
rulo nostro Nestoreos annos largiatur, ipsumque feli-
ciorem reddat. Expecto interim opus eiusdem Ma-
ruli de imitatione Christi, compluraque opuscula Chri-
stiane pietatis, cultori fructuosissima. Iterum vale.

* 3

FRAN.

FRANCISCVS IVLIANIVS

VENETVS MARCO MARVLO

viro & doctissimo & optimo.

QUæ veterum pietas, fidei quæ gloria nostræ,
Iam pridem scriptis innotuere tuis.
Scilicet hoc vario deducta exempla labore,
Et docuit miræ sedulitatis opus.
Nunc cæli dum pandis iter, dum numina nobis,
Vt mihi sis magni numinis instar, agis.
Quare age quo tatum cœptum est pede, fortiter aude:
Et tua quo virtus te vocat, ista pete,
Sic decus, & nomen, laudemque parauerit, vt tu
Extinctus superis adnumerere tuis.

FRANCISCVS IVLIANIVS

VENETVS FRANCISCO LV-

censi sacerdoti integerrimo.

QUanta tui est Maruli scribendo gloria, tanta est
Laps tua, qui Marulum viuere posse doces.
Adde, quod ingenio quantum contendere neruis
Fas fuit, vt latè splendeat, vnus agis.
Profuerat tibi Marce parum, noctesque diesque
Pernigilem studiis inuigilasse tuis.
Frustra omnis labor, & frustra hæc industria, ni te
Et populo, & longo vindicet iste situ.
Hic vitam dedit æternam, astruxitque nitorem,
Hic tibi quæ deerant, cætera penè dedit.

MAR-

MARCI MARVLI

P R A E F A T I O I N

suum Euangelistarium.

Vemadmodum inter marmo-
ra ophites, inter gemmas ada-
mas, inter metalla aurum, æ-
stimatione pretioque præstare
putantur: & sicut sol omnium
syderum fulgentissimus pul-
cherrimusque habetur, ita su-
pra omnes scientias eminet illa, quam ethicem
vocant, quia de morum vitæque cultu pertra-
ctat. Cum enim nihil in homine laudabilius vir-
tute sit, nihil vitio detestabilius: quid ea doctri-
na magis egregium magisque amplectendum vi-
deri debet, quæ hominem ipsum instruit ac eru-
dit, qua ratione & à malitia declinet, & studeat
probitati? Sed licet in isto tam præclaro docen-
di genere, multa quidem sapienter & acutè à
philosophis inuenta tractataque ferantur, quis
tamen tanta desipit temeritate, vt illa cum his,
quæ nobis diuinitus tradita sunt, vlla ex parte
audeat conferre? Errare vtique ipsi philosophi
potuere, sicuti & errarunt in plurimis, quoniam
homines erant: Deus autem, quia solus consum-
matissimæ sapientiæ est, falli aut errare nullo
modo potest. Eius ergo, quo nihil est verius, nihil
sapientius, leges præceptaque viuendi & nobis

suscipienda proponimus, & alios vt suscipiant
 hortamur. Quibus profectò si obtemperare cu-
 rabimus, non erit ipsa sibi pretiũ virtus, vt Stoi-
 ci dixerunt, sed virtuti merces accedet, pro
 mortalitate immortalitas, pro corruptione in-
 corruptio, pro miseria beatitudo, denique Deo
 ipso frui licebit, cùm Dei iussa peregerimus, eius-
 que perpetuo gaudebimus conspectu, qui sua lu-
 ce omnia illustrat, sua sapientia omnia gubernat,
 sua potentia omnia sustentat. Nihil nobis ad
 perfectam consummatamque felicitatem deesse
 poterit, cùm ab ipsius maiestate atque gloria,
 quam eloqui vel excogitare nemo potest, rece-
 pti atque assumpti fuerimus. Vt igitur ad tam
 immensum & incomprehensibile bonum perue-
 nire tandem valeamus, veteris nouique instru-
 menti, quorum Deus est auctor, acta institutio-
 nesque perscrutabimur. Tria præcipua sunt, quæ
 in his obseruanda nobis mandantur, Fides, Spes,
 Charitas. Fides, vt credamus verissima esse quæ
 Moses & Prophetæ, quæ Christus & Apostoli, di-
 uino Spiritu afflati, locuti sunt. Spes, vt exequẽ-
 do ea quæ iubentur, illa quæ promissa sunt, acce-
 pturos nos minimè diffidamus. Charitas, vt ni-
 hil agamus, neque dicamus, nisi quod Deo gra-
 tum & hominibus credimus profuturum. Et
 quoniam quicquid vel agendum vel fugiendum
 præcipitur, ad hæc tria satis commodè referri
 queat, ex iis quæ scripturi sumus, alia sub fidei, a-
 lia verò sub charitatis titulo expediemus: nihil
 omnino asserentes à Scripturarum sensu auctori-
 tatẽque alienum. Non erit itaque meum quod
 docebo,

PRÆFATIO.

docebo, sed diuinum, & de ipso sanctorum voluminum thesauro fideliter syncereque depromptum: vt quicquid dixerò, tam verum sit quam ipsa veritas. Etenim statui atque decreui, nusquam à lege nusquam ab Euangelio discedere, sed per vtriusque Scripturæ spatia discurrendo, quæ magis necessaria nobis videbuntur, passim colligere, & in septem digesta libros, quam diligentissimè potero, explanare, discereque volentibus offerre. Nihil in his inferetur externum, ne alienis indigere videamur: nostra tantum, quæ nobis in omni disserenda de moribus materia satis abundeque suppetunt, in medium proferentur, nullo exoticicoloris fuce linita, sed sola sui puritate contenta. Porro opus ipsum Euangelistarij nomine consecrabitur, quamuis non solum Euangelij sed etiam legis dicta exempla que continebit. Nam quoties per synechdochen à parte totum designari volumus, ab ea parte quæ insignior videtur, vocabulum imponi debet, vnde & puppim pro naui, & animam pro homine quandoque legimus apud auctores. Præstat autem Legi Euangelium, quia in lege futurorum signa erant, quæ in Euangelio impleta videmus: illic typus & vmbra, hîc veritas & vmbRARUM caliginem dissipâs desiderata lux; illic præterea per seruos suos nobis locutus est Deus, hîc per Filiû: & tunc quidem in Adam mortui eramus, nunc viuimus in Christo. Explicata tandem rerum, quas aggredimur, propositione, inscriptionisque ratione ostensa, reliquum est, vt Spiritu sancto aspirante vela pandamus: & ab ipsa (quam Deo

PRÆFATIO.

debemus) fide, illo bene iuuante, institutum opus auspicemur. Vt tamen cuique mox constet, quæ materia insingulis pertractetur libris, libuit prius indicem librorum, & eorundem capitum cum tictulis seriatim subnotare.

IN.

INDEX TITV- LORVM CVIVSQUE CAPITIS SEPTEM

Euangelistarji librorum.

Tituli Capitum libri primi.

Caput	Pagina
1 D e fide Deo praestenda	4
2 De fidei constantia & virtute	7
3 De fide sine operibus	8
4 De perfidia	12
5 In illos qui de miraculis, quae scripta sunt, dubitant	13
6 De ecclesia fide fundata	16
7 In eos qui in ecclesia nequiter se habent	ibid.
8 De lege & euangelio	19
9 In contemptiores legis vel euangelii	22
10 De conuersis ad Deum	24
11 De quersis à Deo	26
12 De animi constantia	27
13 De animi inconstantia	29
14 De animi fortitudine	31
15 De animi imbecillitate	35
16 De contemptu gloria	39
17 De gloria appetitione	41
18 De mortis conditione	45
16 De vita cupiditate	47
20 De perfectione vita	50
21 De vita solitaria	52
22 De bono sacerdote	56
23 De malo sacerdote	59
24 De studio lectionis	63
25 De auditionis cura	66
26 De contemplatione	69
27 De loco & tempore contemplationis	71
28 De prauis cogitationibus cauendis	

Tituli

INDEX.

Tituli Capitum libri secundi.

Caput	Pagina
1 D E spe venia	74
2 D E desperatione	76
3 De decem preceptis.	77
4 De mandatorum consideratione	80
5 De prauaricatorum poena	84
6 De vigilia	88
7 De malo somnolentia	92
8 De somniis.	93
9 De oratione fructuosa	95
10 De oratione infructuosa	101
11 De peccatorum poenitentia	105
12 Qualem oporteat esse poenitentiam	109
13 De obstinatione non admittentium poenitentiam	113
14 Ad desperantem exhortatio	118
15 De peccatorum confessione	120
16 De ys qui confiteri negligunt	124
17 De Sacramento corporis Christi	128
18 In eos qui Sacramentum male sumunt	130
19 In eos qui Sacramentum sumere recusant	133
20 De ieiunio & refectioe	137
21 Quale debeat esse ieiunium, & quanta sit eius virtus	138
22 De vitio victum delicatorem exigentium	141
23 De vitio male ieiunantium	142
24 De vitio ieiunare nolentium, ventrig. indulgentium	143
25 De remedio crapula	146
26 De perseverantia virtutum	147
27 De leuitate ad vitia relabentium	151

Tituli Capitum libri tertij.

Caput	Pagina
1 D E prudentia & simplicitate	154
2 D E prudentia vitiosa & simplicitate stupida	157
3 Quid sit sapientia, & ubi querenda	158
4 De scientia diuinius tradita, & sapientie officio	160
5 Quod sapientia donum Dei sit, & vera sapientia Christum imitari	163
6 Quod	

INDEX.

6	Quid sola Dei sapientia efficit beator	165
7	Qua sapientia est vitanda	168
8	Quod sapiens docere alios debet	171
9	De demonum natura	173
10	Quare creatus diabolus	175
11	De nominibus demonum propriis	177
12	De nominibus demonum brutalibus	178
13	De nominibus demonum publica dignitatis	179
14	De nominibus demonum priuate conditionis	181
15	De denominatione demonum à rebus inanimatis	182
16	Quad tentationes pati necesse sit, maximè circa principia con- uersionis	184
17	De duobus tentationum generibus	186
18	Quod diabolo immixtae sint vires	188
19	Quomodo vincitur tentatio diaboli	189
20	De tentationibus carnis	191
21	De remediis contra carnis tentamenta	193
22	De reparatione lapsi	195
23	Oratio contra tentationes carnis, & post victoriam actio gra- tiarum	196
24	Quod oportet nos conformari Christo	199
25	De consortio fugiendo	205
26	De consortio habendo	208
27	De paupertate colenda	210
28	De diuitiarum confidentia	211
29	De diuitiarum malo & paupertatis bono	213
30	Ne quis timeat necessaria sibi defutura	215

Tituli Capitum quarti libri.

Caput

1	De charitate erga Deum	Pagina 218
2	De charitate erga proximum	222
3	De charitate erga inimicos	224
4	De malo odi	226
5	De pace publica & priuata	228
6	De pace seruorum Dei	230
7	De pace animæ & corporis	233
8	De pace simulata	236
		De

9	De bonitate	240
10	Quod bonitas & perfectio donum Dei sit	244
11	De moderatione virtutum	246
12	De fructibus bonitatis	248
13	De premio iustorum	253
14	De peccatis principalibus per septem lepræ genera significatis	255
15	De peccatorum differentia	259
16	Qua mala peccato accedant	261
17	Qua peccata sunt precipue damnabilia	265
18	Vnde tanta peccantium multitudo	267
19	De quinque sensibus	270
20	De visu	272
21	de auditu	273
22	De odoratu	275
23	De gustu	276
24	De tactu	277
25	De remedio contra sensuum voluptatem	279

Tituli Capitum libri quinti.

Caput

1	De temperantia	Pagina 280
2	De virginitate	282
3	De castitate viduali	285
4	De consortio diuersi sexus vitando	288
5	De remediis aduersus tentamenta libidinis	290
6	De matrimonio	292
7	De viri uxorisque officio	294
8	De coniuge diligenda, temporèque continendi	296
9	De coniuge eligenda	297
10	De filiorum educatione, familiæque regenda	298
11	De fornicatione vitanda	299
12	De triplici eleemosynarum genere	302
13	Quibus danda est eleemosyna	305
14	Quantum pauperi sit largiendum	308
15	Pro quibus facienda sit eleemosyna	310
16	De eleemosyna utilitate	311
17	De vitio auaritia	314
		18 De

18 De vana diuitum spe	319
19 Quod auaritia multorum causa sit malorum	322
20 Ad diuites exhortatio	327
21 De beneficiis conferendis ut Deo similes finius	329
22 De beneficiis dispensandis	330
23 Qualiter nos gerere debemus in dandis beneficiis	332
24 De beneficiis accipiendis	334
25 De beneficiis reddendis	335
26 Virum debemus pro beneficio cui successit iniuria	337

Tituli Capitulorum libri sexti.

Caput

1 Vtrum Deo reddi possit beneficium	Pagina 338
2 De gratis erga Deum in Testamento veteri	340
3 De gratis erga Deum in Testamento nouo	342
4 De ingratis ante diluuium	344
5 De beneficiis Iudeis collatis post diluuium	346
6 De ingratitude Iudeorum in Deum, & quae pro idololatria passae sunt.	347
7 Mala decem tribuum	350
8 Mala duarum tribuum	ibid.
9 Mala Iudeorum post Christi passionem propter incredulitatē	352
10 De ingratitude haeticorum & Iuda prodicione	355
11 De officio catholici predicatoris.	357
12 Quid potissimē predicandum sit	360
13 Qui praetermittendi, & qui docendi, & qualiter corripiendi	362
14 Vt predicator ab adulatione procul sit, & predicandi tempora obseruet	364
15 De predicantium meritis	365
16 De predicantium beatitudine	369
17 Quantum prodest habere predicatorem	370
18 Quantum nocet predicatorem non habere	372
19 De corporis manuumque labore	374
20 De otio inutili & infructuoso	377
21 De humilitatis virtute	381
22 De exultatione humilium in lege	382
23 De exultatione humilium in Euangelio	384
24 De humilitate Christi	386
25 De humilitate vitiosa	388

Tituli Capitulorum libri septimi.

Caput

1	DE superbia vitio	Pagina 391
2	Quanta mala pariat superbia	392
3	In eos, qui sanctitatis ostentatione alios carpunt	394
4	Quod superbi succumbant passionibus, & qua sint illa per quae notantur superbi	396
5	Quod alij dignitate alij humilitate laudari appetunt, alij Deo quoque se audent comparare	399
6	Quod Sancti quandoque lapsi sint per superbiam	401
7	De superbia diaboli & superbiorum damnatione	402
8	De superbiorum poena	404
9	De obedientia Deo prestanda	408
10	Quorum imperio parendum sit	410
11	De obedientium premia	413
12	De inobedientia poena	415
13	De patientia calumniae	419
14	De patientia persecutionis	421
15	De patientia ingratiitudinis, percussione, & bonorum ablationis	423
16	De patientia morbi & aduersitatum	425
17	Quantum prosint res aduersae	428
18	De patientia Iob, & quare bonis accidunt mala	429
19	De patientia martyrij	431
20	De exhortationibus ad patientiam martyrij	434
21	Verba sanctorum martyrum ad tyrannum in ipsos sauentem	435
22	Quod non debemus ultro nos offerre supplicij	438
23	Quod multum prodest in calamitatibus recolere passionem Christi	439
24	De impatientia vitio erga Deum	440
25	De impatientia vitio erga proximum	443
26	De ira non vitiosa, sed utili, & de ira Dei	448
27	De remediis iracundiae	449
28	De benedicendi studio	452
29	De maledicendi nequitia	454
30	De calumnia & detractioe	456
31	De delatorum malignitate	458
32	De maledicentia vitanda cura	459
33	In fine operis peroratio	461

EVANGELISTARII
MARCI MARVLI VIRI IN
EVANGELICIS LITERIS EXERCITA-

tissimi, liber primus, quod verissima sint, certaue fide amplectenda, quæ Moyses & Prophetæ quæque Christus & Apostoli diuino afflati spiritu tradiderunt, edocens: aliaque plura Christi præclara complectens dogmata: quæ videlicet accommodatiùs sub fidei titulo digeri visa sunt.

De Fide Deo præstanda. Caput I.

DRIMVS igitur sperandę beatitudinis gradus, fides est. Credamus Deo: credamus Dei Filio: & quicquid Spiritu sancto instructi diuini homines de iis, quæ non vidimus, nobis testati sunt, indubitatę credulitatis assensu suscipiamus. Vt iacto rectę fidei fundamento, cæteras quibus beata vita comparatur virtutes, superædificare possimus, & de nobis dici queat: Beati qui non viderunt, & crediderunt. Vnde etiã Sacramentum corporis & sanguinis sui Dominus sub panis viniq; specie instituit: vt non quod cernimus, neque quod tangimus: sed quod credimus in terra adorantes, hoc ipsum videre in cœlo mereamur exultantes. Et quoniam vnus fidei nostrę finis est, diuino frui conspectu, consulens nobis ipse Saluator noster ait: Pœnitementi Euangelio. Tunc enim plurimũ prodest Euangelij fides, cum nos delictorum, quibus Deũ hominesque offendimus, pœnitet. Idem alibi præcipit, dicens: Habete fidem Dei: qui fidẽ Dei habent, hi non humanę solertię callidẽ inuentis arguteque conclusis credunt, sed soli veritati diuinitus reuelatę firmiter adherent, humanam doctrinam diuinę semper posthabentes. Idcirco quidem & ad Samaritanam mulierem, id est, ad animam per fidem saluandam, ipse veritatis magister Christus dixit: Crede mihi mulier, quasi diceret, mihi crede qui Dei sapientia sum, nõ philosophis qui humana sapiunt, non poetis priscę fatuitatis scriptoribus qui in decorum vix numeranda multitudine dilirãt, neque

Ioan. 20.

Marci 1.

Marc. 10.

Ioan. 4.

- neque Iudæis qui trinitatem denegant, non intelligentes in vna simplicique substantia personarum pluralitatem, quam
- Psal. 109* & ipse sanctus propheta David vidit, dicens: Dixit Dominus
Psal. 42. Domino meo, sede à dextris meis. & alibi: Verbo Dei cœli firmari sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Quod si recte acciperent, etiam in veteribus scripturis mysterium sanctæ trinitatis contineri faterentur, & nobiscum simul sentirent. Crede mihi, inquit. Distantiam quidam faciunt, inter Credere Deo, & Credere in Deum: vt credere in Deum, sit per fidem operari, & eius cui credimus, præcepta exequi. Hinc idem ait: Hoc est opus Dei, vt credatis in eum quem misit ille. Prius tamen credimus, deinde operi accingimur: alterum sine altero nihil proficit ad salutem. Ceterum fieri solet, vt ad sectæ huius professionem accedentes, nonnihil suspensum animum primitus gerant: deinde (si tamen dignoscendæ veritatis proposito hoc agunt) magis illuminati, nihil verius esse existimant, quàm quod sacrarum litterarum monumentis contineri cognoscunt. Qui ita in fide stabiliri cupiunt, omnes autem cupere debent, Deo supplicent, & hominè illum imitentur, qui in Euangelio ait: Credo Dñe, a diuina incredulitate meâ: simul enim & credebat, & quasi incredulus nutabat. Et quoniâ experimento iâ didicerat suâ credulitatem omnino infirmam esse & imbecillem, nisi auxilio iuuetur diuino, à Domino opem petijt vt perfectius crederet. Porro qui iam de religione nihil dubitant, continuò de Iudæa ad montes transmigra- re cupiunt, ad altiora virtutum culmina conscendere nituntur: & credendo in filiū peruenire festināt ad Patrem, ipso filio dicēte: Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui misit me. Fide enim penetramus vsque ad inuisibilia Dei. Ne autē ipsum qui est missus, minus aliquid habere putares, quàm eum qui mittit, rursum ait: Creditis in Deum & in me credite. Aequalem se illi testatur, dum eandem ipse de se fidem exigit, quæ habetur de Deo Patre. Cui sententiæ & illud dictum congruit: Ego & Pater vnum sumus, non propter assumptam humanitatem, in qua minor sum Patre, sed propter substantiæ vnitatem, in qua illi æqualis sum. Cū ergo Patris & Filij & Spiritus sancti vnam eandemque deitatem confessi fuimus, consequens est, vt de ipsius filij doctrina nihil hæsitemus;

temus, postquam autem omnes prorsus ambiguitatis tenebrae cordis latebras excesserint, tunc reliquum erit, ut nobis ad bene beateque viuendum & cupiditas accendatur, & detur facultas: Quod quidem futurum pollicetur Dominus, dicens: Qui habet, dabitur ei, & abundabit, hoc est, *Matt. 13.* qui habet fidem, merebitur gratiam, & fructibus exuberabit virtutum. Sic & luxurioso prodigoque filio, post offensam ad patrem reuertenti petentique veniam, non solum ignoscitur, sed etiam datur stola, ut veteri homine deposito, nouum induat: anulus in manu, ut iustitiae operibus incumbat, calceamenta in pedibus, ut ipse firmiter incedens, aliis quoque se itinertis, quod ad Christum peruenitur, ducem praestet, atque alios doceat, quod ipse prius & didicerit & fecerit. Semper tamen meminerit, ad fidei perfectionem non, nisi Deo adiuuante, se posse peruenire: cum Saluator dicat: Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui *Ioan. 6.* misit me, traxerit eum. Illi ad Christum trahuntur, qui trahi volunt, quique orant ut trahantur. Nemo saluatur inuitus. Ut velimus, nostrum est, ut autem velimus & possimus, Dei est. Si quis sitit, inquit, veniat ad me & bibat. *Ioan. 7.* Sitiant igitur & esuriant iustitiam, qui iustitiae pabulo saturati volunt, & tunc demum ex abundantia cordis os loquetur. Ipse enim subiungit, dicens: Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aquae vitae. Quod exponens Euangelista, ait: Hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. Fidelis ergo Christianus veritatis & intelligentiae impletur spiritu, quo iam plenus saluberrimis vitae praeceptis incipit scaturire. Minimè quippe ociosi sunt, qui diuino aguntur spiritu. Hic idem Christum Dominum in se manentem habet, dicente illo: *Ioan. 19.* Manete in me, & ego in vobis. & rursus: Qui manet in me, & ego in eo. Quantum autem boni ex hoc consequamur, continuò declarat, dicens: Hic fert fructum multum. Ne quis tamen quicquam suae libertatis arbitrio magis quàm gratiae tribuat diuinæ, subiunxit: Quia sine me nihil potestis facere. Itaque ut possimus, ut valeamus ad vitae melioris perfectiorisque statum peruenire, futuri aedificij fundamenta non alibi ponenda sunt, quàm supra firmissimam petram Christum, qui de semet loquens, ait: Et super *Matt. 16.* hanc

hanc petram edificabo Ecclesiam meam. Quam petram ille qui primus confessus est, Petri nomen accipere meruit, & inter Apostolos tenere principatum. Hoc igitur quod Iudeis dictum est: Si filij Abrahę estis, opera Abrahę facite, nobis quoque dictum putemus. Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam. Fides sola nunquam ei ad iustitiam reputaretur, nisi congruis fidei virtutum ornamentis sese excoluisset. Et hoc est quidem quod alibi ait Dominus: Qui credit in me, opera quę ego facio & ipse faciet, & maiora horum faciet. Maius enim est pię iusteque viuere, quàm miracula facere, quę etiam per impios quandoque fiunt: sed qui ex veritate est, inquit, audit vocem meam, hoc est, qui in me credit, qui sum veritas, hic preceptis meis obtemperat, & me imitari pro viribus contendit.

De fidei constantia & virtute.

Caput II.

Cæterum nisi rectę religionis fides semel suscepta cõstãter teneatur, virtutes quoque efficere ac dissipari necesse est. Conuulso quippe fundamento, quicquid superedificatum fuerit, corruet. Firma sanę fides fuit cecorum illorum, qui increpati vt tacerent, magis clamabant, Domine, misere nostri fili David. Change quoque mulieris inconcussa permansit credulitas, quam ipsa ne contempta quidem dimisit: & quod credendo atque sperando poposcerat, perseverando impetrauit. Inuicta denique fuit ipsorum martyrum in credendo constantia. Cede, vre, occide, inquit: cuncta quę homini inferri possunt tormenta, prius in corpore nostro perferemus, quàm Christum negabimus. Hi ergo fuere, qui domum sibi non in terra, sed in cœlo edificare volentes, fidei suę fundamentum supra firmam petram posuerant, atque ideo domus illa nec fluminis illusione, nec validis ventorum flatibus potuit moueri. Sed hanc quoque in credendo constantiam à Deo petendam esse docet Dominus, dum ad Petrum conuersus, ait: Ego rogavi pro te, vt non deficiat fides tua. Stabilitę autem in Deo fidei quanta vis virtusque sit, quis explicet? Chananea credens, responsum accipit: Fiat tibi sicut vis: quod multo plus est, quàm si audisset: Fiat tibi sicut petisti. Minus enim interdum petimus quàm volumus,

ne impudens videatur petitio. Et illud profectò ad credulos est dictum: Cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos. *Ioan. 8.* Casso nimirum labore tota gentilium philosophorū schola desudauit in querenda veritate, quam sola Christi aperuit fides. Frustra Romani liberos se esse iactitarunt, dum orbi terrarum dominarentur, fidei enim Christianę veritas, verè liberos reddidit credentes, non potentię fastus terrene. Sola quippe ex corruptibilibus incorruptos, & ex mortalibus facit immortales. Virtus etiam fidei in eo enituit, quòd ex tam infirmo principio tantum roboris concepit, vt humiles homines, pauperes, inermes, neque persecutionibus neque cędibus cohiberi potuerint, quin longè lateque reuelatę diuinitus veritatis verba disseminarent. In omnem terram exiuit sonus *Psal. 18.* eorum, & in fines orbis terrę verba eorū. Hoc sanè fuit gra- *Matt. 13.* num illud sinapis, quod minimū erat omnium seminū, postquam autem creuit, maius factum est omnibus oleribus, euasitque arbor grandis, in cuius ramis volucres cœli habitarūt. Nusquam enim alibi cœlestia contemplantium mentes iucundius conquiescunt, quàm in ipsa, euangelicę doctrinę lectione. Si habueritis (inquit) fidem, sicut est granum sinapis. *Matt. 17.* Ad naturam seminis referendū est, ex quo fit arbor magna. *Marc. 4.* Magna igitur fide opus est, vt magna operemur, & credentibus nihil impossibile sit. Etenim perfectè credentes nil inutiliter petent, ideo nec montes transtulisse feruntur, nō quia *Luca 13.* nequiverint, sed quia non expedierit. Non minus autē mirabile fuit, mortuos suscitasse, quandoquidem fecerunt, quā montes transtulisse: quod fecissent, si vtile fore censuissent. Vnde alibi etiam Dominus ait: Si potes credere, omnia pos- *Marc. 9.* sibilia sunt credenti. Sed videamus quænam sunt ista omnia, quæ factu possibilia dicat. Centurionis fides seruum suum *Matt. 8.* paralyticum sanat, dum ipse à Domino audit: Vade, & sicut credidisti fiat tibi. Fides mulieris hæmorrhoidas patientis, ipsam morbo liberauit: simbriam tetigit Saluatoris, nihil de omnipotentia eius hæsitans, & meruit audire: Filia fides tuate saluam fecit. Fides leprosos mundauit: & ei qui reuersus *Luca 17.* pro beneficio accepto gratias egit, dicitur: Surge vade, quia fides tua te saluum fecit. Fides cæcum illuminauit: qui dum *Luca 18.* misericordiam implorat vt videret, statim audiuit: Respice, fides tua te saluum fecit, & confestim vidit, atq; vt benefa-

Luc. 18.

etori gratiam quam poterat, referret, sequebatur illū (vt euāgelista ait) & magnificabat Deū. Fides Iairi synagogæ principis, filiam eius mortuam vitæ restituit. Domino enim iubente vt surgeret, quæ iam exanimis plangebatur, viua in pedes se crexit. Fidei denique merito Martha & Maria Lazarum fratrem, quem mortuum sepultumque & iam fœtentē

Matth. 9.

Ioan. 11.

fleuerant, iterum viuum receperunt, dicente Domino: Qui credit in me, etiā si mortuus fuerit, viuet, & rursus: Si credideritis, inquit, videbitis gloriam Dei. Præcessit ergo fides, & subsecutus est tā grandis miraculi effectus. Omnium tamē quæ per fidem Christi facta sunt, quæque fiunt, fiētve, hoc maximum quidem est, quod per eam ipsi credentes de mūdi huius miserijs ad cœlestem transferantur beatitudinem, per-

Matth. 10.

Marc. 8.

petuoque felices efficiantur. Omnis inquit, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo qui in cœlis est. Si ergo in terra vt oportet crediderimus, illic certē in cœlesti gloria coronabimur vt optamus.

Luc. 12.

Luc. 7.

1. Cor. 1.

Beatus inquit, qui non fuerit scandalizatus in me. Scandalizantur illi qui dubitant, nec satis credunt. Vnde Apostolus: Nos, ait, prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam, ipsis autem vocatis Iudæis atque Græcis, Christum Dei virtutem & Dei sapientiam. Sed post Christum quid quæso beatius matre Christi?

Luc. 1.

& ipsa tamen ideo beata prædicatur, quia de nuntio sibi cœlitus allato nihil dubitauit, sic enim Spiritus sanctus per os Elizabeth eius cognatæ ad eam dixit: Beata quæ credidisti, quoniam perficientur ea quæ dicta sunt tibi à Dominō. Porro ne quis quasi propinquæ ad propinquam dictum cauilletur, audiat ipsum Dominum dicentem: Amen amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, & credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & in iudicium non venit, sed trāsit à morte in vitam. Vnde etiam latroni in cruce credenti atque confitenti respondit: Hodie mecum eris in paradiso. In paradiso vtique omnium bonorum pleno, & nulli nunquam obnoxio molestiæ, nulli quærelæ, cum iterum veritas Dei dicat: Qui venit ad me non esuriet: & qui credit in me non sitiet in æternum, & paulo post: Hæc est (inquit) voluntas Patris mei, qui misit me, vt omnis qui videt filium, & credit in eum, habet vitam æternam: & ego resuscitabo eum in nouissimo

Ioan. 5.

Ioan. 6.

quissimo

nouissimo die. vt videlicet non solum in anima beatus sit, sed etiam in corpore. Atque vt se esse filium hunc, in quem credere oporteat, ostenderet, postea intulit: Qui credit in me, habet vitam æternam. Præsentis temporis verbo vtitur, vt credentes & secundum ea quæ credunt viuentes, iam beatæ æternitati prædestinatos monstraret. Ne autem minùs rectè credendo, ab ipsa patris diuinitate filium separemus, Arianæ impietati assentientes, alibi idem ad patrem conuersus, dixit: Hæc est autem vita æterna, vt cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum. Pater igitur & filius, & vtrique communis Spiritus sanctus, solus verus Deus est, trinus in personis, vnus in substantia. Et si hoc credere vita æterna est, profectò qui sanctæ Trinitatis fidem non tenent, licet vnum Deum, vnum Dominum & credant, & prædicent, vitam æternam habere non poterunt.

De fide sine operibus. Caput III.

VT autem fides nostra ex omni parte perfecta sit, operibus compleatur iustitiæ. Vt quid enim Euangelio credimus, si secundum euangelium non viuimus? Quid Christum confitemur, si præceptis eius non obedimus? Talis fides, iuxta Iacobi Apostoli sententiã, mortua est. Mortui sunt ergo illi, qui quod verbis credere se aiunt, factis non probant. De quibus Dominus ait: Dicunt & non faciunt. Illis vtique cõparandi, qui Christum spinis coronant, genu flexi adorabant, non vt eum venerarentur, sed vt deriderent. Vel etiã illis simili, qui eidem sitienti vinũ quidẽ porrigebant, sed felle mixtum. Quare autem ille vinũ illud gustauit, & bibere noluit? quia licet diligat confitentium fidem, fidei tamen præceptis aduersantes non recipit. Quamuis enim aliquis ad nuptias fidei inuitatus veniat, vestẽ tamẽ nuptialem, hoc est, virtutum ornamenta non habens, de ædibus eliminatur, & (quod deterius est) manibus pedibusq; ligatis, proicitur in tenebras exteriores: ibi erit (inquit) fletus & stridor dẽtium, vt discas eos damnandos esse, qui vel per otium vel malitiam beatitudine fidelibus promissa se fecerint indignos. Quos etiam cum fatuis virginibus in Euangelio conferre possumus. Virginitatem quippe fidei habent, quia sincere credunt, sed piæ rectæque actionis oleum, quo fides ipsa illustratur,

Matt. 23.

Matt. 27.

Matt. 22.

Matt. 25.

non habent. Frustra itaque clamant Domine Domine, aperi nobis, ipso Domino aditum præcludente, ac respondente: Amen dico vobis, nescio vos. Quid quæso infelicius, quid calamitosius, & ab illo ignorari, qui solus nouit omnia? Illos autem nescire dicitur Deus, quos à se reiecit, & procul à beatorum repellit consortio. Vnde ait: Non omnis qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum cælorum: sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum. Nemo itaque sibi de sola fide plaudet: iustitiam iungat fidei, si vitæ æternæ præmia consequi desiderat: alioquin ne miracula quidem aliquando fecisse illi proderit à quo abest iustitia. Ideo subditur: Multi dicent mihi in illa die, Domine Domine, nonne in nomine tuo demonia eiecimus? & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos, discedite à me omnes qui operamini iniquitatem. Hoc idem Apostoli verba

1. Cor. 13. docent, dicentis: Si fidem habuero, ita vt montes transferā, charitatem autem non habuero, nihil sum. Ceterū hoc quodque mali credentibus & non operantibus contingit, quod cū sese otio dederint, etiam fide deficere incipiant. Hoc in illa

Matt. 21. fici arbore apparuit: quæ quoniam fructibus carebat, maledicto Domini arefacta, etiam folia quæ sola habebat amisit. Exsiccatō autem omni humore, nulli vsui apta nisi ignibus fuit. Ita nonnulli qui Christiano censentur nomine, cū sese ignauia corruerint, si quid Christianitatis conceperant, totū consumunt: æternisque ardoribus digni efficiuntur, cum infidelibus cruciandi, nisi pœnitentiam egerint, & antè vitam correxerint, quàm iusti iudicis sententiam subire cogantur. Sed si neque fides actionibus bonis carens à morte liberat, quanto damnabiliorem putabimus perfidiam?

De perfidia. Caput IIII.

NVnc ergo quàm perniciosum sit, ab euangelica veritate dissentire, ipsorum euangeliorum testimoniis probare conabimur: vt cū aduersariorum mens pertinacior nullis argumentis flecti queat, saltem nostri ea secum considerātes, in proposito fidelis professionis intentius perseuerent, fortiusque stabiliantur. Qui non crediderit, inquit, cōdemnabitur: ne videlicet bona cōsequatur fidelibus promissa, sed pœ-

Marc. 16.

na infidelibus proposita puniatur. Poenæ autem vel maxima pars erit, meminisse æternæ beatitudinis quam amiserunt, minas Domini contemnendo, dicentis: Qui me erubuerit & meos sermones, hunc filius hominis erubescet, cum venerit in maiestate sua, & Patris & sanctorum angelorum, & iterum: Qui negauerit me (inquit) coram hominibus, negabitur coram angelis Dei. Hoc ipsum est, quod de illis qui inuitati venire neglexerant, dixit: Nemo virorum illorum qui vocati sunt, gustabunt cœnam meam. Et cum summi boni participes esse nullo modo possunt increduli, additur dolori cumulus, quod continuò post vitæ huius finem, summum malum subire cogantur. Hoc quoque tibi indicat ille in euangelio, qui non habens vestem nuptialem, id est, fidei lauacro carēs, non solum propellitur è conuiuio, sed etiam ligatis manibus ac pedibus, in tenebras mittitur exteriores. Væ etiam illi dicitur, quo fide aduersante, fideli alicui scandalum oritur: & melius cum ipso actum iri, si molari lapide ad collū alligato, in mare proiiciatur. Etenim remissior poena eum manet, qui per incredulitatem se solum perdit, & peruersa suasionē alios non inquinat. Quamuis autem leuius crucietur, æternæ tamen morti, sicut & illi, qui alieng subuersionis autores sunt, obnoxius est. Si non credideritis (inquit) quia ego sum, in peccato vestro moriemini. Quid sit ita mori, Ioannes in Apocalypsi ostendit, dicens: Timidis, & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatriis, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda. Qui ergo in peccato incredulitatis moriuntur, inferni ardoribus traditi sunt. Hoc vt magis manifestū faceret Dominus, ait: Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes, & arefcet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet. Tritici præterea & zizaniorum parabola distantiā fidelis & infidelis demonstrat, dicente Domino: Colligite primum zizania, & alligate in fasciculos ad comburendū, triticum autem congregate in horreum meum. Alteri ergo in ignem proiicientur, alteri ad vsum Domini in thesauris cœlestibus translati seruiabuntur. Quamobrem de nobis solicius Saluator noster, vt hæreticorum doctrinam deuitemus, hortatur & ait: Cauete à fermento pharisæorum & sadducæorum. Parum enim fermenti, vt

Lucæ 9.

Lucæ 12.

Lucæ 14.

Mat. 22.

Lucæ 17.

Apoç. 21.

Mat. 13.

Mat. 16.

- Apostolus inquit, totam massam corrumpit. Idem rursus
Marc. 13. ait: Videte ne quis vos seducat. Multi enim venient in nomi-
 ne meo, dicentes quia ego sum, & multos seducent. Cum he-
 reticis igitur & bonarum mentium seductoribus pernicio-
 sa est cōuersatio. Si quos ergo diuinitati Christi derogare vide-
 ris, eos non Christianos esse existima, sed Antichristos: non
Marc. 14. minus execrandos illis, qui in domo Caiphæ in eum spuerē,
 & faciem eius velare, quique caput ipsius & spinis compun-
 gere, & arundine ausi sunt verberare. Nam Christi caput
 Deus, Christus autem caput nostrum est. Rursus, si quem
 circa humanitatem eius errare senseris, cum sic existima,
 quasi qui ipsum vestibus exuat, & nudum extentumque affi-
 gere cruci non dubitet. Talis Manichæorum fuit impieras,
 qui Christum non ex virgine natum dicebant, sed tantūmo-
 do in phantasinate visum. Horum profecto & his similium
Hæretici. fugiendum est consortium. Sunt enim in pellibus ouium lu-
 pi rapaces, dum simulatione credulitatis fidelibus insidian-
 tur. Sunt abominatio desolationis stans in loco sancto. Fin-
 gunt enim se cum Ecclesia Christi sentire, & tamen malignæ
 argumentationis machinis eam destruere & euertere cōa-
 tur, & sancta eius prophanare. Malè interpretantur scriptu-
 ras, diuersique sensus dogmata conscribunt, & se veritatis as-
 sertores esse prædicant, vt Iudam imitati osculo Christum
 prodant, & spongiam fellis calamo impositam ori eius offe-
 rant, illis ipsis qui olim hoc egerunt deteriores. Si quid eos
 petieris, porrigent tibi pro pane lapidem, pro pisce serpen-
 tem, pro ouo scorpionem, pro bono videlicet malum, pro
 veritate mendacium, pro antidoto venenum. Quo autem fa-
Matt. 7. cilius illos declines, audi Dominum dicentem: Ex fructibus
 eorum cognoscetis eos. Aut enim terrenarum rerum studio-
 si, cœlestia contemnunt, otiosi que in foro negotiantur, & in
 vinea Domini operari nolunt: aut voluptatibus & impudi-
Matth. 8. citiæ seruiunt, porcis illis similes, qui receptis intra se immū-
 ditæ spiritibus, in profundum maris præcipites iêre, aut a-
 uaritiæ student, cum Iuda vendentes Dominum, & cum cu-
 stodibus accepta pecunia negantes eius resurrectionem: aut
 de omnibus dubij atque animo suspensi, nihil affirmare au-
 dent, quibus dicitur: Quare timidi estis, necdum habetis fi-
Marc. 4. dem? aut proçaces sunt, vt illi qui prætereuntes Christum
 in

in cruce pendentem blasphemabant: aut iniqui & in omne scelus proni, satanæ primogeniti, quibus dicere possis: Vos ex patre diabolo estis: aut prorsus in errore ita obdurati, vt nec ratione, nec auctoritate, nec miraculis moueantur: facti lapides, in quibus semen verbi Dei arescit: & spinæ, in quibus præforatur: & via, in qua conculcatur, quibus Dominus ait: Quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur, & *Ioan. 3.* testimonium nostrum non accipitis. Hi sunt qui lapides cordis sui tollunt, vt his obstinationis telis Christum repellât: & ipse abscondit se, ne quando veritatem agnoscant, qui mendacio iam occalluerunt: quibus si ipse sua voce dixerit: Ego sum, retrorsum abibunt, & in eodem corruet luto vitiorum, quo tam nequiter infecti sunt. Et quoniam occæcavit eos ipsa animi malignitas, cum etiam ab aliquo fideli doctore quæ vera sunt audierint, non satis intelligunt: & tenebris repleti, lucis disciplinam suscipere nequeunt. In tenebris ergo & in vmbra mortis sedent, & diligunt magis tenebras quàm lucē: quibus ait Dominus: Quæretis me, & non inuenietis. Quæ- *Ioan. 12.* rentes quippe cum in scripturis, dum sanæ intelligentiæ sensum peruertunt, minimè ipsum inueniunt, terrenarumque rerum impediti curis, cœlestia capere nequeunt: mundumq; magis quàm mundi Dominum diligentes, non iam mundani, sed mundus appellantur, Domino ita de illis ad Patrē dicente: Pater iuste, mundus te non cognouit. Huius mūdi Dominus, diabolus est, Apostolus enim cum de diabolo loqueretur: Princeps mundi huius, inquit: & ne incertum esset de *Ephes. 6.* quo mundo diceret, addidit, Mundi tenebrarum harum. Ille itaque qui pertinaciter errat, & mundus tenebrarum est, & diaboli seruus. Dei creatura es, o homo, Dei iuris es, cur auerteris ab eo cuius es, & illi te tradis cuius non es? Distū est, Date Deo quæ Dei sunt, & tu quæ Dei sunt, porrigis diabolo. Quid tunc dicturus es, cū ipsum, cuius doctrinā contemnis, te iudicantē videris, tibiq; dicentem audieris: In propria veni, *Ioan. 1.* & mei me non receperunt. Qua fronte, qua fiducia tunc rogabis vt ipse te recipiat, quē omnino negare non poteris, abs te receptum non fuisse? Quid de illorum incredulitate dicam, qui ne miraculis quidem mouentur, quos tamen admonens Dominus ait: Si mihi non vultis credere, operibus *Ioan. 10.* credite: quæ si ab homine fieri nullo modo possunt, cur non cre-

credit in me aliquid esse supra hominē? Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, mortui resurgunt: & vos me hominem esse confitemini, Deum negatis. Talia & ab hominibus facta sunt inquirunt: sed qui hoc fatentur, nonne verius dicerent, non ab hominibus, sed per homines facta fuisse, si considerare vellent, in cuius nomine, quo inuocato facta sint. Quod si hæc miracula, ut debent, facta esse à Deo credunt, & per quos ea ipse fecerit, veraces & sanctos fuisse non negant, dicant, quis vnquam illorum, se vel Deum vel Dei filium esse confessus sit? Et si cum se esse Christus affirmaverit, cur ei non credunt? cur eius verbis fidē non præstant, cum etiā ipsi homines, quibus talia agendi data fuit potestas, in nomine Christi ea se egisse nunquā dissimularint? Quibus certē si crederent, & in Christum, qui ab iisdem prædicatus est, crederent. Porro cum nec operibus volunt credere, audiant inclamantem: Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sidone factę fuissent virtutes, quę factę sunt in vobis, olim in cilicio & cinere poenitentiam egissent. Veruntamen dico vobis, Tyro & Sidoni remissibilis erit in die iudicii, quàm vobis. Tyrus & Sidon ciuitates idololatræ erant, vitisq; deditæ: & tamen his acerbius punientur illi, qui cum per inuocationem Christi non pauca prodigia facta viderint, Christū non ut Deū recipiunt, & minus aliquid Patre habere affirmare non dubitant.

In illos qui de miraculis, quę scripta sunt, dubitant. Caput V.

SVnt qui signa illa quidem facta fuisse legunt, sed an verē facta fuerint, animo suspensi sunt, ac simile aliquid suis ipsi oculis intueri spectareque affectant. Quibus respondens *Matt. 12.* Dominus, ait: Generatio praua & adultera signum quærīt. Et quoniam qui dubitant, indigni sunt ut tale aliquid cernāt, signum (inquit) non dabitur ei, nisi signum Ionæ prophete. Quærī potest, cur dictum sit, Et signum non dabitur ei, cum Iudeis incredulis multa signa data fuerint? Sed qui signo, id est, miraculo Dominicę resurrectionis, cuius typus Ionas fuit, non crediderunt, quod maximum erat, multo minus alijs non ita magnis credere poterant. Maius est enim semet à morte reuocare ad vitā, quàm alios: & ad vitam in-

corruptibilem atque immortalem, quàm ad corruptibilē atque mortalem. Non est ergo eis datum signum efficacius ad credendum Christo, quàm ipsa resurrectio Christi: quam tamen, subornatis per largitionem custodibus, denegare conati sunt. Eorum perfidiam imitantur, qui miracula ipsi cernere quærunt, & de illis quæ in Evangelio recensentur, dubitant. Phariseis quoque & Sadducæis infidis comparadi, qui de cælo signum sibi ostendi petierunt, non satis habentes ea, quæ facta coram se in terra viderant. Iure igitur ac merito talibus exprobrauit Dominus, dicens: Nisi signa & prodigia videritis, non creditis. Et si non credideritis, inquit, quia ego sum, moriemini in peccato vestro. Mori autem in peccato, ut supra ostendimus, omni alia morte peius est. Qui dubitat, Christi aduersarius esse conuincitur, ipso dicente: Qui non est mecum, contra me est. Petrus dubitando cœpit mergi, discipuli non potuerunt eiicere dæmonium, Zacharias factus est mutus, & hi quidem quod dubitando amiserant, credendo recuperarunt. Tu quoque nisi dubitare desieris, non poteris euitare dæmonum dolos, nec loqui ea quæ tibi salutis esse possent, nec iam emergere de abyso inferni, si modo cum corde isto dubio tibi decedere contigerit. Quod si cum Thoma hætenus dubitasti, iam & cum eodem credens Christum confitere, dicens: Dominus meus & Deus meus. Alioquin ne illa quidem quæ bene egeris, prodesse tibi poterunt ad salutem. Nisi enim firma petra, quæ est Christus, fundamentum tui ædificij fuerit, quicquid operis constructum erit, corruet. Ut autem operis tui labor non sit irritus, crede Deo, non hominibus: Apostolis, non philosophis: Ecclesiæ Dei, non diaboli synagagæ: cum filius Dei dicat: Omnis plantatio quam non plantauit Pater meus cœlestis, eradicabitur, hoc est, omnis religio, omne dogma, quod alio præterquàm Deo auctore inductū fuerit, diu stare nō poterit.

Matt. 16.

Ioan. 4.

et 8.

Matt. 12.

De Ecclesia fide fundata.

Caput VI.

PER hanc ergo fidem diuinitus nobis reuelatam ædificata est Ecclesia supra firmissimam petram Christum, Dei filium, Dominum nostrum. Si fideles simus ipsi sanctæ Dei Ecclesiæ, cuius caput est Christus, membra corporis Christi

Christi sumus. Qui autem non credit Ecclesiæ, nec potestati eius subiicitur, ille abscissus & abiectus est, atque cum mortuis computatus: nisi forte poenituerit cum erroris, ac rursum per fidem iunxerit se Ecclesiæ, mandataque eius perfecerit. Solo enim fidei glutino corporis huius membra ferruminantur, spe firmanantur, charitate perficiuntur. Igitur quicquid catholicæ apostolicæque Ecclesiæ recepit auctoritas, & te illud citra omnem cordis hæsitacionem recipere oportet: & quicquid seruandum constituit obseruare, si cum

Matth. 4.

Christo viuere mauis, quàm cum infidelibus interire. Ecclesia naui illa Apostolorum est, quæ fluctibus & procellis multarum hæresium inquietabatur: sed dum fideles in remigando laborarent, hoc est, in tuenda defendendaque veritate fatigarentur, ope adiuti diuina, superiores euasere. Suscepit enim Iesum naui, cessauit ventus, & turbines errorum dissipati sunt. Sed obserua quòd ad laborantes venit Saluator, non ad desides & pigros & à iustis operibus otiosos. Qui ergo quod per se facere potest non omittit, facillè impetrabit, vt etiam illa quæ per se facere nequit, efficiat. Porro

Luce 10.

primæ ab initio Ecclesiæ illa in euangelio parabola est: Homo plantauit vineam, id est, Deus pater domum Israël: circumdedit eam sepe, custodia muniuit angelorum: posuit in ea lacum siue torcular, id est, legem præceptis vitæ redundantem: ædificauit turrim, id est, templum. Turris quippe arx est vrbs, ita oratoria nobis munimenta sunt: ad quæ confugientes, carnis dæmonumque impugnationes minùs timeamus, orationis armis accincti, & cœlestis contemplationis fide protecti. Sequitur: Et peregre profectus est, non discendendo, sed permittendo, vt in vtramque partem libera sit operandi facultas. Misit deinde seruos ad fructus vineæ colligendos: misit enim Prophetas, qui mādatorum Dei obediētiā exigerent, sed agricolæ, id est, Iudæi proterui, & nullius bonæ disciplinæ patientes, nec Dei sui nuntiis pepercunt, alium afficiendo verberibus, vt Micheam: alium vulnerando ac perimendo, vt Esaiam, Hieremiam, Zachariam, & alios non paucos prophetas, neminem prorsus vitiorum suorum reprehensorem æquo animo tolerantēs. Post prophetas misit filium suum charissimum & vnigenitum, dicens: Reuersebuntur filium meum, non quia ignoraret quid facturi essent,

essent, sed innuens quid facere deberent. At illi: Hic est hæ-
res, inquit: venite, occidamus eum: occiderunt, & eiecerunt
extra vineam, id est, extra Hierusalem. Extra ciuitatem enim
crucifixerunt Dominum Iesum, vel extra vineam, extra Iu-
dæorum ecclesiam: vt ab ipsis eiectus, exciperetur colendus à
nobis. Sequitur enim: Quid ergo faciet Dominus vineæ?
Malos malè perdet, & vineam locabit alijs, hoc est, omnibus
in Christum credentibus, veteribus noua copulans Christus
lapis angularis, illa implens, & ista inchoans. Veruntamen
quantum intersit inter ecclesiam & synagogam, ipsa nomi-
num interpretatio declarat. Synagoga Græcè, Latine cōgre-
gatio dicitur. Ecclesia autem conuocatio interpretatur. Hæc
propria naturæ rationalis, illa etiam ad pecudes pertinet. Ita-
que Ecclesiæ sicut magis singulare nomen, ita dignitas ma-
ior & gratia plenior. Hæc ergo ciuitas illa, in quam mittun-
tur apostoli, vt Domino parent pascha, hoc est, cibum de quo *Mar. 14.*
ipse ait: Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est
potus. In ecclesia quippe carni & sanguini Domini commu-
nicamus, accedentes ad cœnaculum grande stratum, id est, ad
altare nomini eius consecratum, vt non nostro, quod exi-
guum est, sed Christi merito vitam consequamur æternam.
In Ecclesia Deo preces offerimus, dicente Domino: Domus *Luce 19.*
mea domus orationis est. In ecclesia per baptismum reno- *Iohn. 13.*
uamur, & encœnia facimus, dum nouum hominē induimur,
qui secundum Christum natus est. In ecclesia peccatorum *Luce 10.*
nobis vincula relaxantur. Hæc est enim stabulum illud, in
quod homo, à latronibus in via vulneratus, curandus infer-
tur. In ecclesia laborantium, in cœlo requies est, quibus di-
citur: Vos autem contristabimini, sed tristitia vestra veste- *Iohn. 16.*
tur in gaudium. Ecclesia est ergo mulier parturiens, quæ (vt
in euangelio scriptum est) tristitiam habet, quia venit hora
eius: cum autem pepererit puerum, iam non meminit pres-
suræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum.
Tristitia quidem afficitur, dum persecutiones tolerat, siue
corporis, siue animi: sed cum ab imis ad superna se transfert,
tanto perfunditur gaudio, vt precedentis angustia: prorsus
obliuiscatur. Quia natus est homo in mundum, hoc est, quia
filij ecclesiæ iam immortalitatis natiuitate lætantur, trans-
lari de mundo isto corruptibili ad mūdum incorruptionis, &
de

Ista 10.

de terreno habitaculo ad cœleste regnum. Cuius immensam & ineffabilem gloriam nunc in Ecclesia laboribus occupata constituti, cogitatione comminiscimur, dum solemnità facra celebramus, Mariam imitando, quæ sedens ad pedes Domini sermonum eius dulcedine pascebatur, vt cum ipsa postea dicere possimus: Vidi Dominum, & hæc dixit mihi.

In eos qui se in Ecclesia nequiter gerunt.

Caput VII.

Ioan. 3.

CAeterum meminisse debemus. Illis in Ecclesia non esse locum, qui terrenis intenti negotiis, corpus non animum in eam afferunt, ne tunc quidem vanis colloquiis & nugis inutilibus abstinentes, iocisque & risu, cum sacerdote diuina peraguntur: Sciant cos minus fortasse culpabiles fuisse, qui Domini flagello ciecti fuere de Templo, dicentis: Nolite facere domum Patris mei, domum negotiationis. Illi verò eam latronum speluncam faciunt, qui ineffrenatæ libidinis ardore, nulla loci aut sacrificiorum habita ratione, pudicitia insidiantur alienæ, vel oris nutu, vel oculorum nictu, vel impudenti aliquo verborum prolatu. Melius cum iis ageretur, si nunquam domum Dei adissent, quàm vt ingressi sic in ea, quasi in prostibulo, versari non dubitent. Deterius tamen adhuc peccant, qui ea mente illuc conueniunt, vt simpliciorum fidem perniciosis questionibus peruertant, zizania superiacientes, vbi satum est triticum. Hi scindunt tunicam Domini inconsutilem, Ecclesiæ turbantes vnitatem, seque ipsos deprauato scripturarum sensu in errorem implicantes. Longè sese ab his faciat, qui matris Ecclesiæ, cuius Christus sponsus est, filius esse considerat.

Ioan. 18.

De Lege & Euangelio.

Caput VIII.

Luca 18.

ECclesiæ verò sanctæ fortissimi parietes sunt lex & Euangelium. Nihil enim (vt Apostolus ait) ad perfectum adduxit lex. Ille qui Christo Domino legis præcepta se custodisse dixerat, audit vnum sibi adhuc deesse, vt bonis, quæ habebat, in vsus pauperum distractis, cœlestes diuitias parare sibi maturet. Hoc ergo legi deesse apparuit, vt terrenarum

narum rerum cura contempta, cœlestibus tantū bonis comparandis inhiemus. Lex enim & Prophetæ vsq; ad Ioannem, *Lucæ 16.* quia illi præsentem tantummodo felicitatem obseruatoribus legis promittebant. Ioannes autem primus regnū cœlorum coepit euangelizare. Atque ideo dicitur: A diebus Ioannis *Matt. 12.* vsque nunc regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Tunc enim primū vim intulimus cœlesti regno, cum pro nobis pugnante Christo victus est ille, qui omnes ab Adam descendentes ob delictum victos tenuit. Disce tamen quod violenti rapiunt illud, non ignaui, nec qui à vitis superantur, sed qui his repugnando victores euadunt. Nullibi autem certior vincendi spes quàm in Euangelio, in quo certantibus suffragatur gratia: Quia lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. *Ioan. 1.* Hoc certe optimum vinum in fine conuiuii reseruauit nobis benignissimus Sponsus, cui dicitur: Tū autem seruaſti bonum vinum vsque *Ioan. 2.* adhuc, id est, vsque ad sextam ætatem, quam sex hydræ figurabant. Prima enim ætas fuit ab Adam vsque ad Noë, secunda à Noë ad Abraham, tertia ab Abraham ad Dauid, quarta à Dauid ad transmigratiōē Babylonis, quinta à trāsmigratione ad Ioannem, sexta à Ioanne vsque in finem seculi. In hac igitur postrema ætate, in qua nos sumus, aquæ versæ sunt in vinum: quia Scripturarum literalis intelligentia, allegorici sensus recepit saporem. Iam de plenis hydriis haurimus Christi mysteria, quæ diu verborum velamento latuerant: & tunc quidem granum sinapis minimum erat, quod *Lucæ 13.* postea acceptum homo misit in hortum suum, & creuit, & factum est in arborem magnam. In omnem enim terram sparsit se veri Dei sonus, qui prius Iudeæ tantū finibus arctabatur, & volucres cœli, inquit, requieuerunt in ramis eius. Illis quippe in Euangelio iucunda quies est, qui spēm suā de terra tollentes in cœlo collocant, neq; quicquam de promissionibus Christi dubitantes, aiunt: Sermo tuus veritas est. *Ioan. 17.* Ca- *Lucæ 13.* uent itaque à fermento Phariseorū, quod est perniciosa hæreticorum doctrina: & ei fermento penitus inhaerent, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, hoc est, ad illam intelligentiam dictorum tota credulitate accedunt, quā approbavit Ecclesia, triplicique sensu distinxit, historico, mortali, spiritali; donec fermentetur totum, donec totum sanè

recteque intelligatur, ita venullus errori supersit locus: Cæ-
terum licet præferamus Euangelium legi, vtriusque tamē v-
num auctorem Deum confitemur, vtramq; approbamus. Nec
solui legem per Euangelium dicimus, sed adimpleri: in illa
figuras esse, in hoc veritatem: in illa promissionē, in hoc per-
fectionem. Facilius est, inquit, cœlū & terram præterire, quā
de lege vnū apicem cadere. Quicquid ergo cæremonia, sacri-
ficia, prophetæ, futurū nunciabant, partim impletum est, in
primo Christi aduentu, partim in secundo implendum expe-
ctamus: ne quis frustra aliquid scriptum aut significatū pu-
tet. Quicquid autem in lege ad vitæ morumq; institutionem
spectat, sicut veteribus ita & nouis hominibus est obseruādū,
& cum Euangelio communicandū, ac de vtriusque scriptu-
ræ moralibus præceptis cum Psalmista dicendum: Eloquia

Lucæ 10.

Psal. 118.

Psal. 118.

Lucæ 10.

Lucæ 22.

Galat. 4.

Domini eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum
terræ, purgatum septuplū. Nihil est his preciosius, nihil sua-
uius. Quod idem tibi testatur ad Dominum dicens: Bonum
mihi lex oris tui, super milia auri & argēti: & quā dulcia fau-
cibus meis eloquia tua super mel ori meo. Nihil ita sedat ira-
cundiam moderatq; affectus, & in æqui honestiq; animum
dirigit. Pax multa, inquit, diligētibus legem tuā, & nō est illis
scandalum. Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen se-
mitis meis. Multa quidem & ipsi sapientiæ professores Phi-
losophi ad componendos animi mores verē rationabiliterq;
præceperunt, sed cum diuinis humana conferri nequeunt. Po-
tentius ista influunt, si fideliter suscipiantur, efficacius mouēt,
tenacius hærent, fecundius fructificant, felicius ad optatum
prouehunt finem, & cum incommutabili bono nos coniun-
gunt. Vetus igitur nouaq; lex duo denarij sunt stabulario da-
ti, id est, Ecclesiæ præsidī, vt his peccatorum nostrorum vul-
nera curentur. Sunt etiam duo gladij, quos in medium pro-
ferentibus Apostolis, satis esse dixit Dominus cū vtriusque
Testamenti doctrina satis superque sit aduersus quasque re-
pellendas diaboli insidias, ac prauas ab animo abscindendas
cupidines. Vetus tamen testamentū fuit Agar ancilla in ser-
uitute generans, & nouum Sara liberæ prolis mater, qua li-
bertate donauit nos Christus. Ideoque Dominus quinque
panes hordeaceos turbæ dedit serulli, veluti quinque libros
Mosi. Nos autem panem qui de cœlo descendit, vescimur, vt

cum

cum eodem qui nos liberauit, ascendamus in cœlum. Denique legis Pascha cum lactucis agrestibus, quæ amarissimæ sunt, comedebatur. At in Euangelio pars piscis assi cum fauo mellis Domino à mortuis resurgenti offertur. Vnde & Apostolus clamat dicens: Si confurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est ad dexteram Dei sedens: quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.

Luca 24.

Col. 3.

In contemptores Legis vel Euangelij.

Caput IX.

Sed neque legis contemptoribus impunè erit, cùm diuinus sermo dicat: Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Frustra enim Deum precatur, qui Dei iussa parui æstimat. Hoc idem per Ieremiam Spiritus sanctus affirmat, dicens: Ecce ego adducam mala super populum istum, fructum cogitationum eius, quia verba mea nō audierunt, & legem meam proiecerunt. Post hæc denuntiat illis captiuitatem futuram, vt qui ad legis præscriptum sponte seruire Deo neglexerunt, inuiti seruiant inimicis Dei gentique infideli. Et si talia legis præuaricatoribus debetur, quāto magis aduersus Euāgelij sui irrisores indignatio deseruiet Christi? Horum autem, qui Euangelium despiciere videntur, tria genera sunt. Alii quippe nē audire quidem volunt diuinos qui in Ecclesia recitantur sermones. Alii autem audiunt, sed quæ præciuntur, ea exequi aspernantur. Alii verò magis temerario ausu ita audiunt, vt ea è contrario arguere præsumant, & veritatis verba, quæ non intelligunt, peruertere aliquo modo conantur. De primis conqueritur Dominus, ad eosdem dicens: Quare loquelam meam non cognoscitis? quia non potestis audire sermonem meum. Et vt ostenderet eos, qui audire diuina dedignantur ex parte diaboli esse: Qui ex Deo est, inquit, verba Dei audit, propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis. Hi ergo & surdi sunt & muti, cùm nec aures accommodent Ecclesiæ doctoribus, nec quicquam tale aliquando loquantur. Qui nisi conuersi postremò sese offerant Christo, ita vt ipse digito tangat eorum autem, & salua palatum, nunquam sanitatem consequentur, semper ad ea quæ salutis sunt, surdi & muti erunt, atque vt ita etiam ad malum sicut ad bonum

Prou. 28.

Jerem. 6.

Ioan. 9.

Marci 7.

sardi & muti forent, sed vt deterius peccent, & læuam aurem habent, qua ea quæ carnis sunt auidissimè audiāt, & sinistram linguam, qua vel nugæ garriāt, vel alios infament, vel proximo maledicant. Quod nisi tandem ad Christum adduci se permiserint, qui labefactata solo verbo instaurat, quis eos curare poterit? De istis (vt reor) prophetauit Apostolus, cum diceret: Sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus, & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. Sunt quippe in his plurimi, qui pudendis Gentiliū Poëtarum cantibus tota die operam impendunt, & ne horā quidē diuinis in Ecclesia recitationū vacare auditionibus queūt. Transeamus ad eos, quos auditores tantū & nō factores verbi esse diximus: de quibus Domini sententia est: Qui audit & non facit, similis est homini ædificanti super terram sine fundamento, in quam illisus est fluuius, & continuo cecidit, & facta est ruina domus eius magna. Audire enim & nolle facere, deficere est. Deficiens autem & se sibi non restituens, quotidie deterior fit, patetque omnibus diaboli insidiis nulla circumspēctæ mentis virtute munitus, tantoq; facilius supplantatur, quanto se putat magis tutum. Nam sicut arborem ventorum pulsata procellis ruere necesse est, cuius radix vitiosa fuerit, ita illum labi quoties voluptatum illecebris prouocabitur necesse erit. Neque minùs in istos qui facere nōlunt, quā in illos qui audire negligunt exclamant Prophetæ, Apostoli, Euangelistæ, omnes Catholici doctores. Cecinimus vobis, & non saltastis, lamentauimus & non planxistis, Quid enim aliud omnes diuinæ continent Scripturæ, nisi virtutum laudē, vitiorumque detestationem atque quærelam? Porro ipsis etiam qui sacra eloquia vel audire renuunt, vel si audiant, secundum ea viuere nōlunt, nequiores sunt qui eadem audiendo coram arguere, atque isdem petulanter obrectare audēt, & sophismatū strophis docere, ipsa Dei præcepta vel impossibilia factu, vel inter se pugnantia, vel aliqua in parte minùs rationi consentanea esse, quati verò quicquam rationabilius, consultius, iustius, homo possit indagare, quàm hominum opifex præcipere. Si quis tam prophana præsumptione ducitur, inter Hæreticos erit habendus, & de fidelium cœtu repellendus, ne sanum gregē morbida contamine pecus. Adeunt

Ecclesiam, audiunt Epistolas, audiunt Euangelia: & sicut in Ioanne scriptum est, dicunt: Durus est hic sermo, quis potest eum audire? Nihil credunt nisi quod naturæ consentaneum putant, & nesciunt omnium auctorem supra naturam esse, & ut se talem prober, supernaturalia loqui operarique solere. Quibus qui non adhibuerit fidem, necesse est ut Dei omnipotentiam deneget, fateaturque quod naturaliter fieri nequit, id nec diuinitus fieri posse. Qua in re naturam Deum alterum constituere videntur, si nihil maius Deo quam naturæ tribuendum censent: quibus Dei verbum respondens ait: Quæritis me interficere, quia sermo meus non capit in vobis, hoc est, quia non estis capaces à me predicatæ veritatis, ideo in me diuinitatē natura potentiolem, & humani ingenii captu maiorem esse non creditis. Ego autem quod vidi apud Patrem, hoc loquor, Ego enim & Pater vnum sumus, vna substantia, eadem natura, licet non eadem persona, alia quippe persona est geniti, alia genitoris, & tamen vtriusque vna eademque diuinitas, eadem vis & gloria cum sancto Spiritu, quem ambo simul spirant, sibi æqualem, sibi que consubstantialem. Quod sanctæ Trinitatis mysterium in vna Deitate, nisi fides teneat, lingua nō explicat. Ob hoc quidam, quia comprehendere nequeunt, retrocedunt, cū potius persuadere sibi deberent, tanto ea magis Deo tribuenda esse, quanto minus à nobis, qui homines non Dii sumus, possunt intelligi. Alioquin fateri oporteret, quod nemo vnquam ausus est dicere, aut Deum non esse homine maiorem, aut hominem Deo esse æqualem, si ad omnia quæ Dei sunt, humani vis intellectus posset penetrare. Sunt tamen nonnulli, qui in perversitatis suæ proposito ita obdurant, ut credulitatem nostram etiam irridere non dubitent: atque hi ferè sunt, qui gentiliū Philosophorum argutias secuti, nihil credendum putant quod ipsa hominis ratio negat inuestigare: & suorum ambagibus argumentorum vsi, quicquid non satis intelligunt, id verum esse denegant. A quibus Evangelicæ veritatis assertores auersi, ne in tam duro solo frustra verbi semen iaciant, nullam frugem facturum dicunt: Quia repellitis verbum Dei, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad Gentes. Quæ videlicet & audiunt Euangelii prædicationes, & quod audiunt, credunt, & quod credunt, opere complere pro viribus nituntur. Vos ve-

32
 rō incredulimementote ab ipsa veritate, id est, à Dei filio di-
 Luca 9. ctum: Qui me erubuerit & meos sermones, hunc filius homi-
 nis erubescet cū venerit in maiestate sua & Patris & sancto-
 rum Angelorum. Huius autem hominis infelicitati, quem
 Christus erubescet, nulla vitæ præsentis infelicitas potest
 comparari. Nam qui receptus à Deo non fuerit in grauiam,
 à diabolo recipietur in damnationem suppliciumque sem-
 piternum.

De conuersis ad Deum. Caput X.

V T autem alterum ex his euitemus, alterum sequamur, sar-
 cina peccatorum deposita, quæ nos in abyssum deprimit
 Matt. 14. inferni: ad illa conuertamur quæ de terra erigunt pauperem,
 & in cælo collocant. Imitemur Simonem leprosum, vt fla-
 gitiorum lepra curati, mereamur hospitem habere Christum.
 Neque nos prioris vitæ pudor impediatur, aut horror in despe-
 rationem trahat. Benignissimus est, qui ad cœnam inuita-
 Luca 14. ri iubet pauperes, debiles, cæcos, & claudos, id est, omni sce-
 lerum genere inquinatos, & neminem prorsus repudiat ad se
 Luca 13. cum peccatorum pœnitundine accedentem. Hic est qui pro-
 digum filium, cū bona paterna peregre profectus dilapidas-
 set, ad se reuersum osculo excepit, amplexibus fouit, & lata-
 tus est, quod ille qui perierat inuentus esset, & qui mortuus
 fuerat, reuixisset. Diu multumque in nequitia cœno immer-
 Marci 9. sus iacuisti, expergiscere tandem, & erige te vt munderis. Mu-
 lier quæ duodecim annos profluuio sanguinis laborauerat,
 Luca 13. cū Christi fimbriam tetigisset, sana discessit. Altera duo-
 viginti annos morbi vi inclinata, Domino manum ei impo-
 nente curatur, & cœlum aspicere incipit, quæ tanto tempo-
 re pecudum more terram tantum spectauerat. Plus dicam
 Ioan. 5. octo & triginta annorum languorem sustinuit ille quem ad
 probaticam piscinam sanum surgere iussit Dominus: ita vt
 qui tamdiu fracto debilitatoque corpore immobilis in lectu-
 lo decubuerat, illum ipsum lectulum, quo ferebatur, ipse hu-
 meris suis referret, domumque rediret, non solum sanita-
 ti, verum etiam vigori viribusque restitutus. His autem cu-
 rationibus tam diutina tabe marcescentium corporum si-
 gnificauit tibi Dominus, quod ipse medicus animorum sit,
 quamuis ad multam ætatem in peccatis versati fuerint, tan-
 tum

tum vt curari cupiant & rogent. Non enim sanat ille, nisi volentem: Nam & hunc prius interrogasse dicitur, an vellet sanus fieri, atque vt velle audiuit, non distulit, quin statim sanum redderet. Nemo ergo desperet, quamdiu viuimus, misericordiæ locus est: tunc iudicamur, cum morimur, & si antè impetratæ veniæ priuilegiū nobiscum deferimus, hinc decedentes in electorum numero ascribimur. Sin verò sine illo vitam obimus, ad mortem nunquam intermorum descendimus ad tenebras exteriores, vbi est fletus & stridor dentium, & poenarum finis omnino nullus. Beati *Lucæ 3.* igitur illi, quorum antequam iudicabuntur, erunt praua in directâ, & aspera in vias planas, qui priusquam opera ipsorum iustitiæ libra examinabuntur, luporum feritatem, quam induerunt, cum agnorum mansuetudine cōmutabunt. Nunc ergo tempus acceptabile, nunc dies salutis, nunc accessus ad eum datur, à quo dictum est: Qui venit ad me non eiiciam foras. Non aliter ad eum venit, nisi desinendo à malis, & quod bonum est operando. Itaque non solum iniqui, sed etiam odio indulgentes, ab eo qui saluare potest procul sunt. Ficum illam, quæ foliorum tantum luxuria exuberans fructu carebat, maledicendo Dominus ariditate damnavit. Sub qua cum lateret Nathanaël Israelita, licet dolo carens, non poterat loqui cum Iesu, egressus autem & magis alacris animi affectu Saluatoris quærens conspectum, eum ipsum quem Scribæ & Pharisei cognoscere nequiverunt, confiteri cœpit, dicens: Rabbi, tu es filius Dei, tu es rex Israel. Verumtamen si sensus quoque non satis sanos habeas, quicquid illis blanditur, mortiferum puta, & illa quæ Deo placent, iis indulge. Si visus te ad peccandum sollicitat, cæcus es: cum Barthimeo perge inuocare Iesum, & petere vt videas: tunc ipso impetrante discedent ab oculis tenebræ illæ, in quibus spectandarum mulierum concupiscentia habitabat, vel delectatio aliquam vanitatem videndi versabatur, cœlumq; ac sydera contueri incipies, & per ea quæ videntur ipsa Dei inuisibilia contemplari. Quod si te auditus & loquēdi intēperies in malū præcipitāt, surdus & mutus es: quia dū te audire vel loqui ea quæ mūdi sunt nimium delectat, ab his quæ Dei sūt & aures auertis, ne audias, & os cōprimis ne loquaris. Cū surdo igitur & muto à Dño posce remedium. Ille huiusmodi hominis aures digito

*Lucæ 3.**Ioan. 8.**Marci 11.**Ioan. 1.**Matt. 10.*

Marci 7. tetigit, & salua linguam : atque is qui vtroque malo affectus fuerat, vtroque liberatus abiit. Statim enim (vt Marcus ait) apertæ sunt aures eius, & solutum est vinculum linguæ eius, & loquebatur rectè. Postremò quibuscunque vitii corruptus viuis, ita vt mortuus sis cum viuas, quantum potes ad illum qui viuificat mortuos, te verte. Nam & mortui audient vocem filii Dei, & qui audierint, viuunt : modò ne tardes tibi iam in morte posito querere salutem, dū inueniri potest. Fugit tempus, dies aduentat extremus : atque hic fortasse crastinus est aut hodiernus, & tu ibi tutum putas differre turpis vitæ correctionem ? noli iuuentæ confidere, omni ætati communis est mors. Nec prosperæ valetudini crede. Quidam dum rident, dum iocantur, dum cum aliis colloquuntur, repente concidere. Pelle igitur moras omnes, & prauas cupiditates de pectore prolicere festina : atque de spelunca latronum fac domum orationis, in qua habitare dignetur Christus. Hoc pacto qui nunc nouissimus es apud Deum, iam inter primos computaberis. In nouissimis erant Matthæus, Zachæus, latro : sed conuersi ad Dominum, primi facti sunt. Matthæus reliquit teloneum, & fit Apostolus : Zachæus auaritiā largitate mutauit, & salus facta est domui eius, cum Christum suscepisset hospitio : Latronem aliena per vim rapuisse pœnituit, & Saluatori se commendans, meruit de cruce transferri in paradysam. Audi Christum clamantem : Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Hinc tu *Matt.* 11. tandem ad vocantem conuersus, dic : Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus graue grauata sunt super me. Tunc ille occurrens tibi, protinus te omni fasce liberabit, & expeditum ad se trahere incipiet, vt qui flagitiis cooperatus mergebaris in profundum, iam his omnibus emundatus ascendas in cœlum.

De auersis à Deo. Caput XI.

ET cum tanta felicitas sit corū, qui ad Deum conuersi mores suos corrigunt, non ambigimus æquè grandē esse miseriam illorum qui obdurantur. Prædica, argue, obsecra, increpa opportunè, importunè. Nihil proficis, cū in spinis, quæ sementem verbi Dei præfocant, seminas, vel super lapide, vbi semen, radices agere non valens, arescit : vel in via, vbi conculcatur & atteritur. Coram praua assuetudine corruptis homini-

minibus, quoties de Deo, de Sanctis, de vitæ honestate incidit sermo, corrugant nares, contrahunt frontem, os distorquent, vultum auertunt, & taciti etiam dicere videntur: Durus est hic sermo. Quis potest eum audire? Tales erant Pharisei illi ac legis periti, quorum scelera cum argueret Dominus, ceperunt (vt Lucas ait) grauitè insistere, & os eius opprimere. De quibus in Ioanne conqueritur Saluator, & ait: Non potestis audire sermonem meum. Dextera igitur autè carent, ne bona audiant, veluti Malchus ille, cum à Petro vulnus accepisset. Istamem adduci ad Iesum vt curaretur sustinuit. Illi verò peruiacius auditum obdurasse videntur, vt aspis, ne intelligant vocem sapienter incantantis. Quod si vltra eis præcepta salutis ingerere perseueraueris, indignantur, & in còtumeliàm prorumpunt: Totus in peccatis natus es, inquit, & doces nos? Vnde autem fit, quòd tam obstinato proposito cælestem aspernentur disciplinam, parabola Euangelij de nuptiis recitata docet. Ad quas inuitati quoniam venire noluerunt, alius (inquit) abiit in villam suam, alius ad negotiationem suam. Deliciæ quippe huius seculi, & ipsa terrenarum opum cupiditas, auertunt animum à cœlestium contemplatione, & caduca bona æternis præferre compellunt, quia hæc futura expectantur, illa verò præsentì voluptati delinunt: ita vt quæ nondum habentur, iam vel non esse omnino, vel haberi non posse credantur. Illi ergo qui tam impiè subuersi sunt, nec fidei certæ, nec firmæ spei sunt: Alii luxuriæ, alii auaritiæ student: & cum sensuum suorum affectibus seruiant, virtutibus vacui & ad vitia prohi efficiuntur. Recedente enim Domino de templo cordis eorum, non relinquitur lapis super lapidem, qui non destruat: vsque adeò Barrabam, id est, diabolum sibi dimitti gaudent, vt eundem Christo Domino, qui pro ipsis crucifixus est, anteferre non dubitent. Attendant tamen, si nondum penitus obsurduerunt, & cognoscant, ad se quidem omnia illa pertinere, quæ salutarè doctrinam nolentibus admittere minatus est Christus Dominus: ad illos enim quos iustitiæ suæ doctores constituit, & ad prædicandum Gentibus destinauit, dixit: Quicumque non receperint vos, neque audierint sermones vestros, exeuntes foras de domo vel ciuitate, excutite puluerem de pedibus vestris. Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorū & Gomorrhæorum in die

Ioan. 6.

Luca 11.

Ioan. 8.

Psal. 57.

Ioan. 9.

Matt. 22.

Matt. 24.

Matt. 10.

iudicij, quā illi ciuitati, Sodoma enim & Gomorrha ante Euangelium subuersa sunt, at isti vltro oblatum respuunt ac repellunt, dum præceptis eius contraria operantur. O miram mentis peruersæ cæcitatem! Non vident quā labile bonum sit mundanæ luxuriæ voluptas cui adhærent, quā firmum & stabile celeste regnum quod contemnunt, quā graue perpetuumque malum infernalis cruciatus, quem mox subire coguntur. Sed iam istos in damnationis interitum tam pertinaciter currentes relinquamus, cum etiam ab ipso omnium Domino relictæ esse videantur: & illis pro tempore cōsulamus, qui ad capeffendas accedunt virtutes, vt in eo bono quod semel sibi proposuerint constanter perseuerent. Sicut enim in vitiis obdurare perniciosissimum est, ita in bene viuendi cura minus esse constantem, turpe indecorumque habetur.

De animi constantia.

Caput XII.

Firmum ac stabilem esse oportet Dei seruum, nec iniuria læcessitum irasci, nec laudatum insolenter efferri. Vtrumque præstitit mulier illa Chananaea. Cum enim canibus compa-
Mat. 15. raretur, quibus non erat concedendus panis filiorum, non est indignata, sed magis semet submisit, dicens: quod etiam canelli micas panis comedant, quæ de mensa cadunt domino-rū. Rursum cū respōsum Domini accepisset: Magna est fides tua, fiat tibi sicut vis, nequaquā tātæ cōmendationis gloria se se extulit, sed potius eandē humilitatē, quā cōtempta non deseruerat, egregiè deinde probata cōseruauit fidei suæ magnitudinē, magis ad diuinæ largitatis gratiā referēs, quā ad arbitrij sui libertatē. Quod si quicquā ex eo sibi iactāter arrogasset filiā, pro qua supplicauerat, sanā nō recepisset. Et nos igitur si ab iis, quæ nequiter cōmisimus, purgari cupimus, modis omnibus caueamus, ne in eodē relabamur luto, alioqui per incōstātiæ vitiū, nec satis creduli esse argueremur, nec ipsa, quæ intra nos est, sanari filia poterit. Est autem cōstantis animi repugnare cupiditatibus, à bono instituto nunquā deflecti, & cum semel ad colēdū honestiq; virtutē cōuersus fueris, nusquā ab ea discedere velle. Profectò qui sic sibi constitit, intrepidus vitæ finē expectabit, spe certissima firmatus de morte se trās-
 irurum

iturum ad immortalitatē, & illā beatitudinē, quā nec fando
 exprimere nec cogitando possumus cōplecti. Nos ergo tantā
 mercedis cupiditate flagrātes, cū sanctiūs viuēdi domū ædifi-
 care cœperimus, fundamentū eius supra petrā stabiliamus: &
 ipsam virtutū structurā nec malignorū spirituū v̄ti cōcutere
 poterūt, nec præsentiū aduersitatū flumina obruere, immobi-
 lis inuictaq; perstabit, donec ad culmē vsq; perducatur sum-
 mā perpetuāq; integritatis. Frustra autē Christum in cordis
 nostri monumento condimus, si constantiæ lapidem ad ostiū
 monumenti non admouemus, vt eo aditum inimicis Christi,
 quantum in nobis est, prohibeamus: Qui sunt inimici procul
 longeq; abigendi, nisi vitia ipsa, quæ salutaribus vitæ monitis
 reluctantur atque obsistunt, & quicquid probè laudabiliterq;
 ædificatum fuerit, destruere festinant. Ab his quidem quicun-
 que se illæsum incontaminatumq; custodierit, hic verè Chri-
 sti discipulus erit, cui idem Dominus iure ac meritò dicere
 poterit: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Eccle-
 siam meam. Ille enim verè petra est supra petram, qui dum
 Christi vestigiis innititur, in his in finem vsque fixus perseue-
 ret, & in Domino confidens, sicut mons Sion, non mouetur
 in æternum. Vt autem ista constantiæ virtus quanta sit ma-
 gis pateat, instabilitatis quoque vitium quàm execrandum
 habeatur, consideremus.

Luca 6.

Mat. 16.

De animi inconstantia. Caput XIII.

Q Vemadmodum firmum & cōstantem animū supra pe-
 træ soliditatem ædificare diximus, & id quod ab eo fa-
 bricatū fuerit, tā cōtra dæmonū preualere certamina, quā ad-
 uersus malorum, quæ mortalibus contingunt, acerbiteriam:
 ita è contrario debilem, & in proposito minùs persistentem
 domui illi comparandum esse arbitramur, quam moli arenæ
 impositam & ventorum concutit flatus, & impetus subruit
 fluuiorum, atque ad solum vsque concidere compellit. Is e-
 nim qui inconstans fuerit, facilè quidem & fraudibus diaboli
 cedit, & violentiæ persecutionum, & fastui ambitionis, & cu-
 mulandarum opum cupidini. Seruabit fortasse fidem, quam-
 diu nemo aduersabitur, sed si qua fœdæ voluptatis appetitio-
 ne cor titulare serpentis antiqui calliditas cœperit, si tyran-
 nus minari necem, si collati magistratus dignitas efferre, si
 animum habendi auiditas inquietare, adulterio inquin-
 bitur,

Luca 6.

bitur, vt Herodes : metu ad negandum subuerteretur, vt Petrus optimum quemque contemnet, vt Pontifices & Scribæ Christum : dum lucra sectatur vt Iudas, nec furtis abstinabit, nec sacrilegio. Quàm autem tutissimum sit, cùm bene coeperis malè desinere, & nunc hoc nunc aliud velle, aliæ quoque in Euangelio similitudines indicio sunt. Incōstantis quippe hominis volubilitas comparatur arundini vento agitatæ, dū Iohannes Baptista talis non esse afferitur. Adde quod arundo ipsa & fragile lignum sit & infructuosum, vacuumque intus, ac nodis quidem plurimis intersectum. Ita vir sibi minùs constans, tentationibus succumbit, bonarum actionū sterilis est, vanitatibus affluit, & multorum vinculis innodatur peccatorum. Eundem lunatico illi conferre possumus, quem nunc in ignem nunc in aquam cadere solere dixerunt. Inconstans igitur vt luna mutatur : & cùm iam penè plenus bonorum creditur, tunc deficere incipit : cumque alternis moribus agitur, & nunc igne charitatis incalcescat, nunc aqua malitiæ frigeat, promptius tamen ad id quod malum est rapitur, & ad peccata declinat. Quàm autem difficulter, ne in scelere perseueret, effiei queat, discite. Lunaticum hunc Apostoli curare nō poterant, à Christo sanatus est, qui ipsis mirantibus, quare sibi id non licuerit, dixit, hoc dæmoniorum genus non posse eici, nisi per orationem & ieiunium, ostendens grauissimam quidem esse animi aegritudinem inconstantiam. Hanc præterea rotarum instabilitati comparat Scriptura : Precordia fatui (inquit) quasi rota carri, & quasi axis versatilis cogitatus illius. Et quoniam rota ista non solum instabilis est, sed etiam dum tracto curru vertitur, magnos ædit stridores, & crebra reuolutione atteritur ac deperit : Sic hominis incōstantis leuitas quicquid bene fecerit ipse suas laudationes iactabundus garrit : & facinus illud, quo meritum aliquod apud Deum consequi sibi potuisset, euacuat inanis gloriæ cupiditate : deinde hanc ipsam gloriam prauis operibus, ad quæ semper pronior est, destruit, & in summet infamiam turpiter conuertit. Nam quamuis aliquando etiam non improbi ingenii esse videantur, nunquam tamen non maiore sui parte malus est. De quo Iacobus Apostolus : Vir (inquit) duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis. Quippe qui nunc hoc nunc illud appetit : cui quod modò placuit, modò displicet : & rursus quod displicebat

cebat, placet. Qui si quando boni aliquid agere aggreditur, semper antequam perficiat, cessat; atque idem nec sedere nec stare diu potest. Multiplex varius, discors est, secum pugnans, sibi quemet contrarius, nec in verbis nec in factis idem. Profecto qui talis est, nunquā aliquo honestioris vitæ studio proficere poterit, imò cum in seculi huius pelago vela faciens frequenter naufragetur, mergendum tandem in profundo inferni facile coniici potest. Nunquam enim sic resipiscit, ut non eras deterior quàm hodie sit. Nos ergo ne quādo ad eius tam damnosam animi mobilitatem tam periculi plenam decline-
mus, discamus post constantiam etiam fortes esse. Et iam de ipsa fortitudinis virtute, prout nobis diuinus Euangelij sermo suggerit, disseramus.

De animi fortitudine. Caput XIII.

FORTIS animo is est, qui nulli rerum fragilium cupidini succumbit, & neque aduersitatibus frangitur, neque prosperitatibus insolescit: cœlestibus tantummodo bonis adipiscendis inhiat, cœtera contemnit. Fortis est igitur qui vincit auaritiam, & audit Dominum dicentem: *Cauete ab omni auaritia, quia non in abundantia cuiusquā vitæ eius ex iis quæ possidet. Spreta autem auaritia, ad munificentiam liberalitatemque se confert, & ea quæ habet, indigentibus dilargitur, dum ad perfectioris vitæ sublimitatem ascendere festinat, iuxta illud Saluatoris dictum: Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & veni sequere me. Non erat perfectio contemnere diuitias, nisi addidisset Dominus, veni sequere me. Omnibus abundare virtutibus quærit, qui Christum imitari decernit. Christi enim imitator quamprimū veterem exuit hominem & induit nouum, superbiam mutat humilitate, iracundiā lenitate, incontinentiā castitate, & breuiter vitium virtute. Atque ita malarum passionum victor efficitur, cum ad diuersas ab his actiones animum conuertere cœperit. In his deinde confirmatus omnes præsensium tribulationum ictus excipi clypeo patientiæ, de omnibus Deo gratias agens, minusquē se pati confitens, quàm peccata sua mereantur. Hoc est illud quod præcipit Dominus, cum ait: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suā, & sequatur me. Ac ne quis*
cruc

crucis nomine, quod dura asperaq; significat, turbetur, discipulos suos consolatus est, dicens: In mundo pressuram habebitis, sed cōfidite, ego vici mundū: quasi diceret: Sicut ego propria virtute calcaui mundi huius ærumnas, ita & vobis vincendi facultatem conferam, vt per me mala omnia magno animo perferendo, illis omnia fortiores potentioresq; sitis, tantum non in vobis sed in me spē fiduciamq; habeatis. Hūc præterea fortis animi virū, Christi q; Domini sectatorē, quē admodum aduersa non deiiciūt, ita nec secunda arrogāter erigunt. Frustra enim in aduersis vinceret, si in prosperis per inanis gloriæ appetentiā superaretur. Itaq; in dignitate cōstitutus nō sibi blāditur, sed aliis prodesse affectat, nec tam præpositum se esse meminit, quā corū quibus præest ministrū,

Matt. 20. Domino admonitus, dicēte: Quicumq; voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister: & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus, sicut filius hominis nō venit ministrari, sed ministrare, & dare animā suā redemptionē pro multis. Præstantis autem ac strenui animi est, dominandi cupidinē, quæ sæpe robustissimos vicit, superare: ipsamq; regū pompam & principum luxuriam pro nihilo ducere, atque in omnibus cum Christo humiliari. Quid enim esse potest maius Christo? qui eiusmodi humilitatem sic in se commendauit, vt Dei filius non dedignaretur esse hominis filius, & formam serui assumere, cū esset omnium Dominus. Denique fugisse dicitur in Euangelio, cū eum regem facere vellent.

Ioan. 18. Et non est regnum meū de hoc mundo, inquit, vt suo exemplo non in terra regnare, sed in cœlo desideremus. Vnde & mercedem humilitatis, & non humilitatis pœnam proposuit, dicens: Qui se humiliat, exaltabitur, & qui se exaltat, humiliabitur. Ad hanc animi fortitudinem pertinet, ipsam etiam, quam præcipue vulgus formidat, mortem contemnere: nec villo supplicij generi sic terreri, vt à bono honestoq; discendas. Noli timere eos (inquit) qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius eum timete, qui potest corpus & animam perdere in gehennam. Si ergo casus inciderit, vt aut moriendum sit, aut peccandum, eligatur potius mors corporis, quā animæ, mors enim animæ peccatum est. Quid si metu mortis perculsus, vitæ fragili & velis nolis citō peritura: tunc peperceris, illam stabilem & im-

mortalem, qua sancti fruuntur, amittes, Ait enim: Qui voluerit animam suam saluam facere, perdet eam. Nam si quis peccare mauult quàm mori, hic sibi viuet, & Deo morietur, Deo autem mori est, in inferni barathrum ruere, & nullum cum iis qui verè viuunt habere consortium. Sequitur: Et qui perdiderit animam suam propter me, inueniet eam. Sed ne fortè dubius & incertus quæras, quo locorum inueniet eam, ait: Vbi ego sum, illic & minister meus erit. Quid autem illo homine felicius, qui merebitur esse socius Christi? Sed si cum illo simul viuere volumus, mundo moriamur, nullum recusantes, quo Deo gratificari possimus, laborem; nulli cedentes aduersantium persecutioni. Nam dum tyrannus minatur necem, Christus aperit paradysum: dum homo impius tormentis cruciat, clemens Deus refrigerij sempiterni sedem constanter tolerantibus parat, premijque magnitudine tanto ampliat magis, quanto grauius pro amore suo affligimur, si tamen vindictam in eos qui affligunt non appetimus: sed è contrario bene illis facimus beneque optamus, à quibus malè accipimur, dicente Domino: Diligite inimicos vestros, & benedicite iis qui oderunt vos, & orate pro persequentibus vos. Hoc prior præstitit ipse qui præcepit, deinde serui eius, qui suis persecutoribus monstrabant viam salutis: & à quibus tormenta patiebantur, eis ignosci orabant. Proprium itaq; Christianæ fortitudinis est seipsum vincere, & affectibus contrariationem nitentibus imperare: nec carni sed spiritui obedire, ipsumque Dominum pro viribus imitari, ei que sese quàm simillimum reddere. Sed iam fortitudini contrariam pusillit animi imbecillitatem in medium proferamus. Fit enim vt magis elucescat virtus ex comparatione vitiorum.

Ioan. xii

Matt. v

De animi imbecillitate. Caput XV.

Si eum fortem esse constituimus, qui cupiditatibus dominatur, quis erit imbecillus & infirmus, nisi qui sese his in seruitutē dederit? Hæc autē seruitus multo turpior atque foedior est, quàm illa quam fecit captiuitas, aut quàm nascēdi attulit cōditio. Neutra enim istarū officit, quin etiam in ipsis magis liberi dominis nostris esse possimus. Maior quippe libertas est, non esse subiectū vitiis, quàm non esse hominis mancipium.

Verè.

Verè igitur imbecillus est, quem superat auaritia, vel fraudulencia, vel simulatio, vel arrogantia, vel vana gloria, vel ira, vel gula, vel luxuria, vel libido, vel inconstantia, vel timor, vel otiositas, vel eorum quæ ab Ecclesia recepta sunt incredulitas, cæteraque id genus: quæ quoniam rationi naturæque repugnant, quisquis illis seruerit, non iam inter homines computandus, sed inter pecudes erit numerandus. Ratio enim propria hominis est, bestiarum autem natura id tantum sequi quod suggerit appetitus, nullumque boni ac mali discrimen habere in his quæ appetuntur. Imbecillus es igitur, si iugo premeris

Matth. 6. auaritiæ, cui seruendo non poteris seruire Deo. Non potestis (inquit) Deo seruire & mammonæ, hoc est, Deo & diuitiis. Syri enim diuitias mammonam appellant. Qui autem diuitias præferunt Christo, & nihil egeno porrigunt, ipso Dei filio in fine iudicante audituri sunt: Esuriui, & non dedistis mihi manducare. Cuius criminis conuictus diues ille qui se tantum pascibat, in inferno sepelitur, ut semper miser sit, quem miserorum non tetigit pietas, dum sua cupido retinet, & pecuniam magis quam Christum diligit. Imbecillus item es, quando alterum dolo seducere contendis: ab iniustitiæ enim vitio superaris, quoties alios fraude aliqua supplantare moliris. Non poterit in eo pectore habitare Christus, in quo domicilium sibi fecit dolus. Nam ipse de eiusmodi homine dixit:

Matth. 8. Vulpes foueas habet, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinat. Non habet Christus ibi requiem, ubi stabulantur vulpinæ fraudes, & volucrum instar altè se erigentis hominis elatio. Fraudulentiæ autem comes est simulatio. Semper enim simulationibus vitur fraudulentus, aliud facie præferens, aliud in corde occultans. Qui licet homines fallat, Deum non potest decipere. Si modestum, si pium, si castum, si denique iustum se esse fixerit, cum longe alius sit, nonne cum illis damnabitur, quibus dictum est:

Matth. 4. Væ vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ, qui mundatis quod de foris est calicis & paropsidis, intus autem pleni estis rapina & immundicia. Væ vobis qui similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris apparent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum & spurcitia. Quanto igitur melius id esse quod apparere vis, quam quod non es videri velle? Imbecillus quoque es, si committis ut te sibi subiiciat superbia, sequere

reque arroganter incedere cogat. Ea superatus, aliis præferri concupiscet, & plus honoris quàm quod mereris tibi exhiberi postulabis. Quam rem scribis & pharisæis exprobrans Dominus ait: Omnia opera sua faciunt ut videantur ab hominibus, dilatant enim phylacteria sua, & magnificat simbrias: amant autem primos recubitus in coenis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus rabbi. Ergo & inanis gloriæ cupido arrogantibus dominatur, de quibus in Euangelio Ioannis dicitur: Dillexerunt gloriam hominum magis, quàm gloriam Dei. Statuit ergo eos diabolus supra elatæ iactantiæ pinnaculū, ut quo altius ascenderint, grauius elidantur cūm ceciderint. Vis nosse quā infirmi sint qui sic corruunt? non vi coacti, sed verbis deliniti sua sponte labuntur. Diabolus enim nisi imbecillior homine esset, non ei quem supra templum posuerat dixisset: Mitte te deorsum, sed ipsemet eum præcipitem dare tentasset. Quis ergo corruit, nisi qui imbecillis inimici callidæ suggestioni parer? ut non inuitus sed volens subuertatur & cadat. A quo quidem casu eo difficilius exurgunt ambitiosi, quo magis adulantium sibi palparatione delectantur. Ideo in Euangelio dictum est: Væ vobis cūm benedixerint vobis omnes homines. Et per prophetam Dominus: Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant. Væ ergo illis, qui per adulationem ita hallucinantur, ut se peccatores esse non cognoscant cūm laudantur. Cares præterea mentis fortitudine, si te iracundia occupat & furere compellit. Talis fuit sacerdotum ille princeps, qui cū audisset Iesum confitentem se à dextris Dei sedere, in rabie concitatus, vestimenta scidit, & in clamorem prorupit, blasphemum eum vocans, qui assertor erat veritatis. Neq; enim potuit quod verum erat intelligere, ita præpeditus, aut quod rectum est iudicare. Usque adeo excæcari solent, qui supra modum irascuntur. Sed neque ille fortis est habendus, qui ventri seruit, & omne suum studium in cibo potuque delicatius, quàm vitæ ratio postulat, comparando ponit. Ut autē cognoscas quàm perniciofa gulæ seruitus sit, de manducante & bibente cūm ebriosis in Euangelio est scriptum, quod dinidet eum Dominus, partemque eius ponet cūm hypocritis, ut videlicet ibi ficta crucietur abstinentia, vbi simulata torque-

*Ibidem.**Ioan. 12.**Luca 4.**Luca 6.**Esai. 43.**Matt. 26.**Matt. 24.*

tur sanctitas. Illic (inquit) erit fletus & stridor dentium, vt miserabiliter lugeant, qui in cōuiuiis immoderate letati sunt, & esuriendo siccis crepitent dentibus; quos esculentis potulentisque resperferant crapulando. Atque ideo alibi dicitur: Væ vobis qui saturati estis, quia esurietis. Qui autem gula atque ventri sese in seruitutem dedit, idem luxuriæ libidinisque vitio facile cedit. Ventris enim repletionem venas inflati intumescereque necesse est, & inde pudenda ipsa in venerem concitari, & in turpem pruritum exardescere. Quam autem male cum illo agitur qui his affectibus est addictus,

Lucæ 6.

Lucæ 18.

Matth. 5.

Lucæ 23.

Marci 14.

prodigi filij in Euangelio miserabilis testatur euentus. Deuorasse dicitur substantiam suam cum meretricibus, & ad inopiam reductus pauisse porcos. Etenim substantiam nostrā deuoramus, cum per peccatum diuinæ gratiæ lumen in nobis cōsumimus, atque ita porcos pascimus, rem gratā faciēdo immundis spiritibus, qui nos ad impudicitiam stimulant, & si peccato inquinatos viderint, gaudent. Peccare autē non tantum opere libidinoso sœdoque, verum etiam turpi cogitatione possumus, dicente Domino: Omnis qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, iam mœchatus est eam in corde suo: hoc autem quod viris dicitur, etiam mulieres respicit, quia caput mulieris vir est. Ita fit, vt quod capiti veritum est, nec corpori licere intelligatur: præterea imbecilli animi certissimum argumentum est, voluntas incerta, cui nunc hoc nunc aliud placet, proposito semper labanti & instabili. Quod si ille, qui bene institutus perseuerat vsque in finem, saluus erit: nonne is qui in via vitæ multiplex ac varius est, procul erit à salute? Profectò nihil prodest corrigi, vbi contingit repente deprauari. Sed cætera percurramus, cum de isto inconstantie viuo abundè dictum est suprâ. Igitur neque ille fortis erit, qui timore perterritus delinquit, & dum vel rerum suarum vel corporis detrimentum, vel vitæ periculum cauet, Deum offendere non veretur. Timuit Pilatus

Cæsarem, quando Christum damnauit, quem confessus erat esse innocentem. Timuerunt Apostoli cum comprehendi vidissent Iesum: & dum fragili vitæ metuunt, veram deserendo fugierunt. Timuit Petrus quando Dominum se nosse negauit, pro quo postea Spiritu sancto confirmatus mori non simuit. Infirmi etiam atque abiecti animi indicium est ocio-

fitas. Nonnulli quippe virtutis operibus ideo exerceri nolūt, quia verentur ne labori succumbant, maluntque ignauo otio torpescere, quàm vllam religiosæ vitæ fatigationem subire. Hi sunt palmites illi instructuosi, à vera vite abscindendi; & *IOAN. 8.* cum nullum sanctæ actionis humorem habentes exaruerint, mittendi in ignem vt ardeant. Tempus enim ad bene agendum datum, nihil agendo consumpserunt, defoderuntque in terra talentum, à Domino ideo commodatum vt rediens exigat illud cum scenore. Et si hac lege talentum istud accipimus, quomodo restituimus, si lucri nihil fecerimus? Postremo qui animo imbecillo est, ne fidelis quidem esse poterit. Semper enim dubius pender, & dum errare metuit, errat: diuersarum gentium diuersas considerat sectas, & cui earum adhærendum sit, incertus fluctuat. Cum nulla verior credibiliorque religio sit, quàm quæ Deo autore tradita est hominibus. Istos verò qui adhuc in ambiguo versantes nihil affirmare audent, pusilli animi esse declarat ipse Dominus, qui discipulis tempestatem formidantibus: Quid (inquit) timidi estis, necdum habetis fidem? De talibus alibi ait: Ad *Marc. 4.* tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. At ne plura enumerando longius protrahatur oratio, cuicumque vitia dominantur, imbecillus & infirmus est. Fortis autem inuictus, cui adest virtus, quem non deserit ratio, qua ipse suam voluntatem à seculi voluptatibus auersam, ad ea quæ cælo digna sunt, dirigit: & ad æterna properans, ea quæ temporalia sunt constanti atque erecto animo contemnit.

De contemptu gloria. Caput XVI.

QUod si in fortibus censeri cupimus, præter iam dicta, nominum rumusculos & famæ mundanæ blandimenta ne aucupemur. Si quid benefeceris, notum esse ei sat est, qui fidelium hominum benefacta, æternæ beatitudinis mercede compensat. Ioanem autem gloriam semper fugiendam esse Saluator noster & exemplo monstrauit, & præceptis docuit. Descendens de monte, leproso mundato *Matt. 8.* iniunxit ne cui diceret: in hoc instruens oportere nos qui *Lucas 5.* dem beneficos esse erga proximum, & tamen laudationes hominum non quærere. Duobus quoque cæcis, cum redin-

tegratis oculis visum eis contulisset, comminatus dicitur, ut cauerent ne quis sciat, quamuis euangelista subiungens dicit: Illi autem exeuntes (in domo enim sanati fuerant) dif-

Marci 9. famauerunt eum in tota terra illa. Ex quo discimus beneficia quæ contulimus, tacere quidem: quæ autem recepimus, prædicare: ut in altero ostentatio, in altero vitetur ingratitudo. Idcirco cæci isti post acceptam sanitatem, ne iussi quidem silentiam tenere potuerunt, neque tamen ob hoc reprehenduntur, quia & Dominus ideo iussit ut doceret humilitatem, & illi ideo non obediunt, ne magis ingratitudine offenderent. Iterum gloriam hominum minimè appetendam esse ostendens, cum multos aduersa valetudine variisque morbis oppressos pristinae sanitati restituisset, præcepit eis (ut Matthæus ait) ne manifestum se facerent. Quamquam enim non possumus non esse manifesti, quoties erga plurimos pietate liberalitateque utimur, nulli tamen alij, nisi soli Deo hoc quod pro eius amore præstamus, notum fieri cupere debemus. Quemadmodum in iis qui graui morbo liberati sunt, sanitas latere non poterat, & tamen ipse qui eam induxit medicus, quasi latere posset, ne vulgaretur imperauit, testatus bona quidem omni loco, omni tempore facienda esse, non tamen ideo ut alij sciant, sed ut obsequium præstetur Deo, qui ea fieri præcipit, ad suam non ad hominum gloriam: ut eam mercedem, quam nemo alius præstare potest, ab ipso recipere mereamur. Nullo modo celari potest illius vita, quæ mortuum fuisse omnibus manifestum est, & tamen Dominus filia archisynagogi suscitata, non solum præcepisse dicitur, sed

Marci 3. vehementer præcepisse, ut nemo id sciret. Quorsum ergo spectat, quod ita præcipiat, nisi ne per bonum quod agimus, vulgi vóculas requiramus: Qui enim id captant, mercedem à Domino promissam non merentur. Sed queri potest, cum toties opera sua præceptor humilitatis celari iusserit, cur apud Gergezos dæmoniaco sanato dixit: Redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit Deus, quare hic nunciari mader, quod in supradictis regi silentio præcipit? Respondens, quia alibi de se, tanquam de homine, silentium imponendo, iactantiam vitandam docuit: hic autem quasi de Deo oportere non dissimulauit, ut & nos quicquid bene agimus, non ad nostram, sed ad Dei laudem referamus. Itaque non dixit, quanta ego,

sed

sed quanta tibi fecit Deus. Illud quoque qualiter accipi debeat, nunc indagandum occurrit, quod in Marco scriptum legimus: Et ingressus domum, neminem voluit scire, & non potuit latere. Sed hoc apud Gentiles in finibus Tyri & Sidonis gestum esse meminisse debemus, quibus non antequam Iudæis prædicandum erat Euangelium. Quia ergo vulgandi Gentibus Euangelij nondum tempus erat, Dominus Iesus noluit tunc illis nuntiari per Apostolos, sed tantum agnosci per miracula, his duntaxat, qui ultro ad fidem venturi erant. Non ergo voluit aliquid quod non potuit, sed & quomodo voluit, latuit: & quomodo noluit latere non potuit, rogatus. *Marc. 7.* que à muliere Syrophœnissâ, filiâ eius à dæmonis vexatione liberauit, ut dum verbi prædicatio subtrahitur, mirabilem operatio credere volentes inuitaret. Neque enim repudiari debent, qui non vocati ad Christum veniunt, si etiam vocari eum venerint, saluentur. Cæterum quia gloriæ contemptor etiam inuitum ac nolentem sequitur gloria. Apud eundem Evangelistam habemus quod Saluator noster, his qui surdum & mutum hominem ad se adduxerant, & sicut rogarunt, sanum receperant, præcepit ne cui dicerent: sed quanto magis præcipiebat ut tacerent, tanto plus prædicabant, & eo amplius admirabantur, dicentes: Bene omnia fecit, & surdos fecit audire, & mutos loqui. Præcipiebat sanè ut tacerent, sed tamen prædicantes non increpuit. Quo etiam nos opera nostra, & ad laudem nostram facere velimus, & ad profectum aliorum non latere. Sciebat enim ille, cui etiam futura præsentia sunt, quia magis prædicaturi erant, quod multis profuturum esset: & nequaquam ex hac causa silentiū imperabat, sed ex ea, qua inanem gloriā non admittebat. Alioquin superuacaneum foret iubere aliquid eis, quos contrariū facturos non ignorabat. In omnibus igitur iustitiæ pietatisque operibus querendæ propriæ laudis absit intentio, sed alienæ utilitatis causa, ut innotescamus non desit charitas, & id quoties videbitur oportunum, hoc est, cum non sit periculum ut vel auditor iactantiæ crimen imputet, vel doctor committat. Quod quoniam frequenter cōtingit, semper tutius existima, nihil de te prædicare, nihil quod Deo teste agis, ab aliis inspicivelle. Gloriæ quippe mūdang cupiditate duci omnino nefas esse etiam tunc monstravit Dominus cum diceret: Ego *Iean. 8.*

L. Cor. 10

non quero gloriam meam. Qui illum verè imitari desiderat, non quarat gloriam suam, sed gloriam Dei, monente Apostolo, ac dicente: Siue manducatis, siue bibitis, vel aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. Illi omnia in gloriā Dei faciunt, qui nihil ex ijs, quæ bene laudabiliterque agunt, sibi arrogant: sed cuncta ad gratiam Dei, qua semper indigemus, referunt. Latere volunt, ne ipsi laudentur: latere nolunt, ut laudetur Deus, obseruantes præceptum dicentis: Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est. Neque hoc repugnare putemus alteri sententiæ postea dictæ: Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis. Per hoc enim quod subiunxit, Ut videamini ab eis, ostentationem facti prohibet, non spectaculum. Eadem ratione & eleemosynam fieri iubet in occulto, & orationem in abscondito, ut totum optimi cuiusque studium sit, non suam laudem sed Dei quærere. Huiusmodi occultationem & parabola illa nobis insinuat: Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro, quem qui inuenit homo, abscondit.

Matt. 13.

Thesaurum in agro, vitam perfectiorem in Ecclesia intellige, hanc cum inueneris, ita abscondere debes, ut quod per gratiam Spiritus sancti adeptus es, per tuam inanem iactantiam non amittas. Et quoniam hoc cœleste donum comparari non potest, nisi contempnantur terrena: Vadit, inquit, & vendit vniuersa quæ habet, & emit agrum illū. Renuntiat enim omnibus carnis voluptatibus qui perfectus est, ut voluptate spiritus, quæ in Deo habetur, frui possit. Quanto tamen perfectior fuerit, tanto minùs latere poterit. Non potest abscondi ciuitas in monte posita, neque lucerna super candelabrum lucens. Quamuis in solitudine & in montibus ferarum penitubilia ab humano cultu semotus, Deo tamen volente proditur, ut alij suo exemplo, ad calcandam mundi gloriam, cœlestium amore accendantur. Solus ergo in Domino gloriaripotuerit, qui vanitatis humanæ pompam honoresque contempserit. Sic enim & Apostolus gloriatus est, dicens: Absit mihi gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quam mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Et si humiliata ista Sanctos deceat, profectò non sancti sed stulti sunt, qui terrenæ laudis honore delectantur. Horum nunc dementia

Galat. 6.

veri assertionem ostendenda est, ne quis errore lapsus, vitium amplectatur pro virtute: & dum honorari ab hominibus appetit, à Deo reprobari mereatur.

De gloria appetitione. Caput XVII.

Scribas & pharisæos inanis gloriæ arguebat Dominus, cū de illis diceret: Omnia opera sua faciunt ut videantur ab hominibus. Dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias, amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis, & vocari ab hominibus rabbi. Igitur qui gloriam hominum appetit, non Christum sed Christi aduersarios, scribas & pharisæos imitatur: quantoque magis humano ore laudari concupiscit, tanto grauius iudicio condemnatur Diuino. Multos quidem vanæ gloriæ cupiditas à Christi religione dissidere, & contra veritatem stare compellit. Dum enim cæteris ingenio & eruditione præstare videri volunt, scripturæ sensus ab Ecclesia receptos atque approbatos impugnare nituntur, nec ad hæreticorum prauitatem declinare timent, ut aliquid se acutius inuestigasse rudi plebeculæ persuadeant, & apud indoctos doctorum laudem sibi comparent. Quamobrem talibus est dictum: Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriā quæ à solo Deo est, non queritis? Plerique autem eodem appetendæ gloriæ vitio superati, tametsi fideles sint, si tamē ab infidelibus honorantur, cauent ore confiteri, quod corde credunt, & humanam laudem fide ipsa potius rem habent. Si quidem tales illi erant, de quibus Ioannes memorat dicens: Ex principibus multi crediderunt in eum, sed propter pharisæos non cōfitebantur, ne de synagoga eicerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis quā gloriam Dei. Quā ergo perniciosum vitium est inanis gloria, quæ alios ita infatuat, ut Christum confiteri non audeant, alios etiam ut negare non vereantur. Verum esse quod dicimus, nostræ quoque ætatis exempla probant. Vidimus non paucos ex Christianis transisse ad Machumetanos, & præfecturæ sibi collatæ honore illectos eorum ritus legesque subisse, maluisseque sine Christo quā sine potestate viuere. Ceterū ne illi quidē, quāuis cum fidelibus cœscentur, virtutum suarū fructum aliquē referre poterunt, qui in his non ad laudem Dei sed ad plebis plau-

Matth. 23.

Ioan. 8.

Ioan. 32.

- plausum exercentur. Humilitatem præ se ferunt, & in postremo conuiuij loco discumbunt, non quia humiles sint, sed ut esse videantur. Vel sicut in Euangelio dicitur: Exterminant facies suas, ut appareant hominibus ieiunantes, eleemosynas faciunt, & tubis insonant ostentationis, ut misericordiæ sibi laudem vindicent. Atque ita bonum opus malo fine corrumpunt. Cumque ab ipso bonarum actionum remuneratore Deo mercedem recipere potuissent æternam, fragilem & caducam malunt, fucum videlicet istum volatilem aure popularis. Huius tam peruersæ sanctimonix & illi erant, qui Salvatorem nostrum interrogauerunt, dicentes: Quare nos & Pharisæi ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant? Quæ autem utilitas est, vacuum cibo gerere ventrem, & gloriæ cupiditate repleri? Hac tamen & Phariseus ille refertus erat, quem cerre nec coram Deo puduit arrogantius quam decebat, sese efferre: Deus, gratias ago tibi, inquit, quia non sum sicut cæteri homines, raptores, iniusti, adulteri, veluti etiam hic publicanus, ieiuno bis in sabbato, decimas de omnium quæ possideo. Gratias quidem Deo agere debuit, sed aliis detrachere, seque tam improba iactatione efferre non debuit. Sic reliquos depressit, quasi sibi æquandus esset nemo: sic semetipsum commendauit, quasi ad ea quæ faciebat, nihil ultra addi oporteret: cum ieiunare adiumentum potius virtutis quàm virtus sit: & decimas dare, æs alienum soluere, non aliquid sua sponte offerre. Tantum autem hac ostentatione profecit, ut publicano, quem procaciter taxauerat, minus iustus de templo discederet, documentoque esset, peccatorem qui se humiliat, magis esse Deo charum, quàm innocentem qui sese aliis præferendum iactat. Non possumus tamen, quin tangamur aliquando gloriæ palpatione, sed statim aduocanda ratio est, ut quod caro blanditur, mentis iudicio protinus repellatur.
- Math. 20.* Nam & Apostolos Zebedæi filios honoris tentauit ambitio, cum alter ad dextram alter ad sinistram Domini, quem mox in terra regnaturum putabant, sedere concupissent. Et quoniam terrenis adhuc affectibus ducebantur, responsum est eis: Nescitis quid petatis. Quod si nescit qui præferri cæteris appetit, nonne cæcos & improvidos homines facit ipsa humanæ laudis affectatio? Etenim dum laudari cupiunt, ad vulgi opinionem viuere necesse est, & magis placeant simulatione quàm

quàm veritate. Necessè est etiam vt offensi irascantur, ne timidi & abiecti reputentur: vt inuideant, ne aliis minoris estimationis habeantur, vt reliqua huiusmodi perpetrent, quæ vulgus fieri amat, quamuis ea boni & æqui ratio non admittit. Ideo sanè Apostoli præceptum est: Nō efficiamur inanis gloriæ cupidi inuicem prouocantes, inuicem inuidentes. Cū igitur plurimum mali ex laudis humanis captatione soleat oriri, & nihil solidi boni nasci, quinimò cœlestis merces, quæ nobis à Domino promissa est, tolli: quandoquidem illi qui sic afficiuntur, mercedem dicuntur accepisse, contempta huiusce vanitatis cura, Apostolum audiamus monentem: Qui gloriatur, in Domino gloriatur. Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat. Audiamus & Dominum præcipientem: Cū omnia feceritis quæ præcepta sunt vobis, dicite: Serui inutiles sumus, fecimus enim quod facere debuimus. Ad hæc semper peccatores nos esse meminerimus. Si enim dixerimus quia peccatū non habemus, nosipfos seducimus, & veritas in nobis nō est. Denique nihil boni vel in nobis vel extra nos esse, de quo quasi de nostro gloriari possumus, dicente Apostolo: Quid habes quod non accepisti? & si accepisti, quid gloriaris quasi nō acceperis? Cū ergo cuncta quæ agimus aut dicimus laude digna, ad Deum referenda sint, vt ad bonorum omnium autorem atque largitorem, profectò aliquid ex his nostræ virtuti ascribere velle, summæ ingratitudinis crimen est, arrogantiæque non ferendæ. Facile autem gloriam præsentem cōtemnet, qui semper fragilitatis humanæ memor erit, quā in primis mortis nostræ testatur cōditio, de qua peropportune quidam nunc tractabitur.

Gal. 6.

2. Cor. 10.

Luca 17.

1. Ioh. 2.

1. Cor. 4.

1. Cor. 13.

De mortis conditione Caput XVIII.

NON est ibi stabilis gloria, vbi non est vita diuturna. Nobilem ignobili, liberum seruo, diuitem pauperi, strenuū ignaui, doctum indocto, sapientem stulto, regem denique priuato æquat mors. Et si fama superstes viuat, quid ad te? quam voluptatem ex eo capies, si non audis quid te distitent homines? Solent illi quidem qui per adulationem viuo laudes dixerunt, de mortuo nonnihil obloqui, quippe cuius iam neque beneuolentiam capient, neq; vim formident. Sed esto

vt lauderis, & in ore viuas multorum, & hoc in super ad
 illi, qui ad inferos descendunt, perferat; nunquid nuncio illi
 illa tibi leuare cruciatus poterunt, & non magis grauare? Vnde
 ideo te noueris fuisse damnatum, quia non virtuti laborasti
 dum viueres, sed gloriæ: & hominibus magis placere quam
 Deo sollicitus fuisti? Quā igitur imprudenter, imò quā stulte
 inanis gloria quæritur, quæ etiam in infamiam verti potest
 & si non verratur, vel ignorata nihil iuuat, vel cognita plu-
Luc. 13. doloris ei, cuius est, affert quā cōsolationis. Quid profuit di-
 uiti in Euangelio quotidie splendide epulari, purpura bysso
 indutum in publicum procedere, à plurimis honorari? au-
 quid nocuit Lazaro mendico canibus tantū, qui vlcera eius
 lingebant, esse notum? Si hic defunctus ab angelis in sinu A-
 brahæ collocatur, si ille in inferno sepelitur, & in igne ardet
 & gutta aquæ indiget, & nullum supplicij finem sperat? Vnde
 triusque exitum cōsidera, & iam magis optabis inglorius
 ignotus Deo seruire, quā quærendæ laudis gratia vrbibus
 prouinciis imperare. Nūc reliqua, quæ ad mortem hominū
 pertineant, Euāgelij loca percurrēdo, more holitoris inter
 salubres herbas, eā tantū, quæ ad præsentem vsum facit de-
 cerpētis inquiramus. Naturale est omnibus animātibus mor-
 tem timere. In his tamē quæ ratione vtūtur, id est, in homi-
 nibus, timorē istū à natura insitū, vitæ immortalis cupiditas
 superat ac vincit: Vtrūque de Salvatore nostro Euangelistæ
 nobis prodidere. Sic enim in Matthæo legimus: Cœpit Iesu-
Matt. 26. contristari & mœstus esse; tunc ait illis: Tristis est anima mea
 usq; ad mortem. Quamuis alij mœstitia: huius causam affi-
 gnent non timori mortis, sed ei dolori quem capiebat ex per-
 ditione Iudæ proditoris, aliorūque in se credere nolentium
 posset hoc tamen, quod propinqua iam passione est dictum
 & ad metum mortis referri, non tam quia timuit, quā vt ha-
 etiam in re, sicut in cæteris, in se hominis naturam ostende-
 ret. Separari autem corpore nemo est qui vellet, nisi idem
 per separationem istam ad æternam beatitudinem se transi-
 turum speraret. Paulus Apostolus nunquam dixisset: Cupio
 dissolui, nisi cupitæ dissolutionis causa potior subesset, quam
 in corpore viuere, quam ipse ostendit continuò subiungens
 Et esse cum Christo. Christus autem postquā cœpit contri-
 stari, vel, vt alius Euangelista ait, redere & pauere, ex natura
 passi-

passibili & infirma: ex eadem paulo post dixit: Pater mi, si possibile est, trāseat à me calix iste. Sed quoniam ratio ipsa in nobis vincere debet naturalē carnis motū, nihil moratus intuih: Veruntamē nō sicut ego volo, sed sicut tu. Vt sēper Dei volūtas preferatur hominis volūtati. Vis nō timere mortē? crede in illū qui ait: Ego sum via veritas & vita. Hic est enim via morū, veritas fidei, vita retributionis. Propterea quidē etiā hortatur nos dicēs: Amen amē dico vobis, quia qui verbū meū audit, & credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & in iudicium non venit, sed transit à morte in vitam. Quod si in Adam morimur, & in Christo reuitiscimus, si de morte nobis transitus est ad vitam, non est cur mortalitatē exui timeamus, mox immortalitatē induēdi, tantoq; minus cū etiā corpus nostrum rursus assumpturi simus, nō quale deponimus, tetrum, tardum, graue, ignobile, terrenū, fragile, mortale: sed lucidum, agile, leue, gloriosum, omni pristina fece carens, nullis casibus obnoxium, beatitudinis capax, mortis expers, dicente Apostolo: Nostra conuersatio in cœlis est: vnde & Saluatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ conformatū corpori claritatis suæ. Nos hac tanta spe confirmati, non solum mortem non timere, sed etiam nullum mortis genus debemus exhorrescere. Ideo Dominus noster cū asperissimam ignominiosissimam elegit crucis mortem: Quem secuti sancti martyres omnes tyrannorum minas cōtemplere, omnia vincere tormenta, magis timentes Deum offendere, quàm quæcunque extrema perpeti. Quid quod etiā multi ante persecutionem, imò ante Christum, cū nōdum paradisi ianua pateret, mori optarint? Ingemiscens Dauid ait: Hei mihi, quia incolatus meus prolongatus est. & Elias: Sufficit mihi Domine, tolle animam meam. & Iob: Quare nō in vulua mortuus sum? egressus ex utero non statim perij? & Ionas: Domine tolle animam meam à me, quia melior est mihi mors quàm vita. Quod si hi, quibus adhuc clausus erat aditus regni cœlestis, hinc decedere optarunt: nos timebimus, quibus per Christū à maledicto iam liberatis patet paradisus? quos quæ corpore isto exutos protinus excipit cœlestis claritatis habitaculum sempiternum? Ob hoc ergo probatæ vitæ homines mori non formidant, quia præciosa in conspectu Domini

Ioan. 24.

Ioan. 3.

Philip. 3.

Psalm. 119.

3. Reg. 19.

Iob 3.

Ionas 4.

Psalm. 112.

mors

- mors sanctorum eius. Ob hoc autem impij & iniqui terrentur, quia mors peccatorum pessima. Itaque non dolore vehementi, neque immodico fletu, prosequi debemus: coram funera, qui fide virtuteque satis præditi vixerunt. Beati enim sunt mortui qui in Domino moriuntur, amodo dicuntur spiritus, ut requiescant à laboribus suis. Unde non immerito scribitur talium obitum scriptura sæpenumero dormitionem appellat, ut quiete eos & vita simul frui significet. Puellam suscitatus Dominus: Non est mortua (inquit) sed dormit. & Lazarus: Lazarus amicus noster dormit, sed vado ut à somno excitem eum. Paulus quoque cum de mortuis loqueretur.
- 1. Thess. 4.** Fratres, inquit, nolo vos ignorare de dormientibus. Et in primo habetur: Cum dederit dilectis suis somnum. Honestum igitur quam mortis vocabulo mors notata est iustorum, qui in Domino viuunt. Unde Christus iudex nuncupatus est viuorum & mortuorum. Plura quippe mortis genera sunt. Et proprie mors corporis recedente anima, quæ viuificat illud est per metaphoram mors anime cum propter peccatum à Deo deseritur: est mors reorum poena in inferno, hæc in Apocalypsi secunda mors appellatur. Quamuis enim anima etiam peccatrix immortalis sit, mortua tamen est, tunc quando in corpore non Deo viuunt sed peccato, tum quando in inferno poenas luit æternas. Nam cum mors primorum hominum in poenam peccati data sit, ipsa poena quæ pro peccatis inferretur mortis interdum nomine designatur. Atque ideo sanè nec ipsam corporis mortem bonam esse dicimus quia stipendium peccati est, quia non sine dolore est, sed tamen ut malis perniciosam, ita bonis utilem. Alteri enim moriuntur ut in æternum viuant, alteri ut in æternum crucientur: fugienda ista expetenda illa, etiam cum tormentis & suppliciis pro temporibus tolerandis. Si enim tolerabimus & conregnabimus. Magis excossum aurum purius nitet, & terra per se ferax, si aratro diligone versata fuerit, fructus uberiores reddet. Mortis tempore non est iustitiæ nostræ operibusque confidendum, sed in misericordia Dei sperandum, cum sanctus Apostolus dicat.
- Tit. 3.** Non ex operibus quæ fecimus nos, sed secundum magnam misericordiam suam saluos nos fecit. Animam igitur à corpore decedentem soli illi qui saluare potest commendemus. Qui ut hoc nobis insinuet, iam morti propinquus, iam spiritum traditurus

diturus: Pater (inquit) in manus tuas cōmendo spiritū meū, & hæc dicens expirauit. Et nos ergo commendando animam Deo, misericordiamq; eius implorādo, ac precibus insistenti- do vitam istam finiamus, & tunc sequetur, quod paulo antè diximus: Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorū eius: & beati mortui qui in Domino moriuntur. Cæterum sicut non timere mortem ad seruos Dei pertinet, ita econtrario eā formidare, ad seruos mundi. Quod vt clarius constet, de vana presentis vitæ cupiditate aliquid dicamus.

De vita cupiditate. Caput XIX.

SI diu viuendi vel vota vel confidentiam hominum rectè sperpenderimus: plurimos quidem qui ita afficiuntur, vanitatis imprudentiæque arguemus. Diu viuere sperabat diues ille in Euangelio, qui frugū vbertate lætatus dilatare cogitabat horrea, cellariaq; ampliare, & his quæ vna ætas attulerat, per annos multos frui. Tātos autem cogitatus abscedit nūquam satis prouisa mors, atque nocte illa qua ipse sibi longiora felicioraque vitæ spatia promittebat, coactus decedere, & cuncta quæ collegerat, aliis relinquere possidenda. Frustra igitur aliquid diuturnum fore speratur, quod statim potest deficere. Sed aliud est sperare dices, aliud cupere: licet non idem sint, alterum tamen ab altero pendet, & ex desiderio spes, & spe oritur desiderium. Alioquin quid stultius esse potest, quàm cupere aliquid quod te assecuturū non speras? Sed cupis diu viuere, simul & speras, verū tamen times ne te spes ista fallat, atque ita inter spem metumq; dubius fluctuas. Et cū ita sit, quæro abs te, cū voti compos fueris, cū ad decrepitam vsq; ætatem perueneris, quàm diu vixisti? annos centum aut plures fortasse: si toto hoc tempore Deo vixisti, præclare quidem tecū agitur: mox enim in æternum viuere incipies: at si tibi tantū, malè profectò rebus tuis consuluisti, Voluptas quippe omnis quæ cum ætate præterit, pro nihilo est, peccata autem manent & perdurant, quibus grauatus animus ad inferos ruit, ibi pro breuibus deliciis poenas luiturus sempiternas. Quid quod omnium hominum breuissima vita est super terram? atque (vt Iacobus Apostolus ait) vapor ad modicum apparens? Quæres cū neminem lateat, quid quæso tantopere cupimus, quod velimus nolimus, citò pertrans-

Lucæ 12.

Iacobi 4.

transiturum non ignoramus? Diu vixit Adam, diu Mathusalem, aliique nonnulli ex patribus. Diuturnitas tamen ista senescente mundo defecit. Quis enim nostra memoria centesimum vitæ attigit annum? cum præsertim Psalmista dicat.

Psal. 39. Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni, si autem in potentatibus octoginta anni, & amplius eorum labor & dolor. Quare si quem inuenire potes octogenarium senem sanum, neminem certè reperies cui vel aures non obsurdue rint, vel visus non hebetauerint, vel pedes non titubent, manus non tremant, dorsum non curuetur, dētes, si qui reliqui sunt, non fluitent, & tota corporis deformata facies non penitus alia sit quàm fuerat. Adde tussim, apoplexiam, paralytum, stomachi cruditatem, ventris tormina, inguinum tumorem, spirandi difficultatem, mingendi stranguriam, aliaque huiusmodi multa, quæ annositas ipsa secum apportat, nec corpus modò, verum etiam mentem infestans. Vident enim plerosque delirare per ætatem, & qui paulo antè sapientes habiti erant, iam ridiculos esse. Cumque tot mala vni senectus afferat, nonne satis apparet, cum qui diu viuere appetit, non vitam appetere, vt putat, sed morbos? Si quibus autem contingat, quod rarissimum est, vt etiã in senectâ integris sensibus vegetoque corpore & mente illæsa sint, hoc donum Dei est, cœlestisque gratiæ fauor, non longæuæ ætatis, quæ cuncta corrumpere consuevit, beneficium. Quod Ecclesiasticus testatur dicens: Dedit Dominus ipsi Caleph fortitudinem, & vsque in senectutem permansit illi virtus.

Iob 32. Iob etiam legimus: Sperabam quod ætas prolixior loqueretur, & annorum multitudo doceret sapientiam: sed vt video spiritus est in hominibus, & inspiratio omnipotentis dat intelligentiam. Denique in Euangelio Dominus: Dabo vobis, inquit, os & sapientiam. Hanc verò sapientiam & iuuenes expetere & senes debent. Quam si adepti fuerint, dabunt certè operam non vt diu sed vt bene viuant: neque vt ætate sed moribus graues sint. Nam diu viuere hoc quoque malum habet, quòd necesse sit, vt qui diu vixerit, mortes videat multorum, lugeat liberorum orbitatem, ingemiscat coniugis, fratrum, cognatorumque funera, & frequenter exitu tristetur amicorum. Quin etiam vel sua vel aliorum adhuc viuentium infortunia deplorat, quandoquidem crebrius mala quàm bona

bona contingere mortalibus solent. Quas ob res vnam tantū habemus (vt equidem reor) vitæ diuturnioris concupiscendæ causam, vt videlicet quo plus vixerimus, vberiores poenitudinis nostræ fructus colligere possimus, tantoque maius promereri apud Deum præmium, quanto prolixioris temporis laborem eidem seruiendo sustinuerimus, dum & aliis prodesset optamus, & pro nobismetipsis cupimus facere satis. Alioquin longam vitam desiderare, non Dei sed seculi amatorum est, quæ nullo præsentium voluptatū haustu satiantur: qui semper viuere vellent, vt semper peccare possent. Et tamen malè cupita senectus in eo illis bene consulit si venerit, quod lasciuendi vires obscænosque amputet affectus, & ad continentiam cogat vel inuitos. Cæterum quoniam fidei integritati congruit, non solum quæ iussa sunt obseruare, sed etiam quæ consulta perficere, opportunè nunc occurrit, de perfectæ religionis professione facere sermonem.

De perfectione vitæ. Caput XX.

Perfectioris vitæ conuiuium est, ad quod inuitat nos Dominus: multos quidem vocat, sed non omnes qui vocati sunt veniunt: alium retinet corporis voluptas, alium cumulandarum opum cupiditas impedit. De quibus dicitur: Illi autem Matth. 22. neglexerunt, & abierunt, alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suam. His grauati venire omnino nequeunt. Deponendum est ergo onus, si altiora cupis ascendere, & de paucorum esse numero electorum. Tunc te verè à Deo electum esse noueris, cum magno animo illa quæ multorum sunt contemnere cœperis, & omnem prorsus affectum ad solum Christum conuerteris, illum solum imitari statueris. Ait enim: Qui amat patrem aut matrē plus quā me, nō est me dignus: qui amat filiū aut filiam super me, non est me dignus. Matth. 10. Ita tuos ama, vt Deum non offendas, alioquin pluste illos diligere argueris, quorū causa peccare nō timueris, quandoquidem etiam propria mors magis est eligenda, quā crimen committendum. Ideo subditur: Et qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus. Etenim quemadmodum ipse crucifigi voluit, vt nos redimeret: ita tu crucis mortē timere non debes, dum tuum cōfiteris redemptorem. Tunc autē verè viuere incipis, cū pro eius nomine occideris.

Qui

Qui perdidit animam suam (inquit) propter me, inueniet
 eam. Transít enim de morte ad vitam, de terreno habitacu-
 lo ad coeleste regnũ semper beatus futurus, qui mori in nocte
 maluit quàm nocens viuere. Solent autem parentes cognati-
 que, qui mūdana sapiunt, modis omnibũ iter impedire ad
 perfectionem tendentium: conqueruntur se derelictos, omni
 se solatio destitutos. Qua in re cauendum est, ne nostra erga
 parentes pietas, impietas fiat in Deum. Contemnendi quip-
 pe sunt, quoties à Dei seruitio auertere nos moliantur: &
 quasi odio habendi, ne nos odio simus Deo, si vocationes ei-
 us atque inuitamenta crebrò cordibus nostris infusa negle-
 xerimus, cùm præsertim ipse Dominus noster dicat: Si quis
 venit ad me, & non odit patrem suum & matrem, & uxorem
 & filios, & fratres & sorores, adhuc autem & animam suam
 non potest meus esse discipulus. Denique ait: Qui non renū-
 ciat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.
 Non potest toto pietatis affectu inhærere Christo, cuius ani-
 mus aliqua terrenarum rerum cura in diuersum distrahitur
 in eo enim deficiat necesse est, in quo adhuc aliqua carnalis
 cupiditate inclinatur: propterea quidem vocati Apostoli
 quoniam aliter sequi Christum non poterant, & retia & pa-
 trem reliquerunt. Non poterant effici Christi discipuli, nisi
 per omnia ei se conformari studuissent, æmulerenturque ei-
 us paupertatem, humilitatem, castitatem, docendi studium,
 omnes iuuandi curam, omnia sustinendi patientiam. Si quis
 vult, inquit, post me venire, abneget semetipsum, & tolle
 crucem suam, & sequatur me. Abnegat semetipsum, qui non
 iam carni paret, sed spiritui: non iam mundo, sed mundi Do-
 mino seruit, vt longè alius sit, quàm qui hactenus fuerat.
 Tollit autem crucem suam, qui pro veritate asserenda nec sup-
 plicia deuítat, nec mortem horret, atque ita Christum sequi-
 tur. Ille enim cùm Dominus esset, formam serui accepit: &
 qui in se impassibilis erat, in homine assumpto crucem passus
 est, ne id nos pro nomine eius subire timeremus, quod ille pro
 amore nostro perferre voluit. Ne autem paupertatem metuas,
 Quærite, inquit, primùm regnum Dei, & hæc omnia, quæ
 videlicet vitæ necessaria sunt, adiicientur vobis. Ne etiã mor-
 tem exhorrescas, ait: Qui credit in me, non morietur in æter-
 num. Ne denique suppliciis terrearis: Mundus (inquit) gau-
 debit,

Lucæ 14.

Matth. 4.

Lucæ 14.

debit, vos verò contristabimini, sed tristitia vestrâ cōuertetur in gaudium. Tu interea si perfectè consummataque religionis laboribus implicari durum putas, promissæ mercedis magnitudinem considera. Ait enim : Vos qui secuti estis me, in regeneratione, cū sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel. Perfectis ergo suam communicaturus est dignitatem, qui cum ipso communicare non dubitarunt laborum angustiarumque patientiam. Duodecim autem sunt qui iudicant, & toridè qui iudicantur, quia illi filij lucis sunt tanquam duodecim horæ diei; hi verò filij tenebrarum sub eodem nocturnarum horarum numero comprehensi. Quamuis enim non omnes damnandi sunt, minùs tamen illis clari, quos perfectionis opera commendant. Sequitur : Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, vel sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxores, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternâ possidebit, hoc est, sublimiorem beatitudinis obtinebit gradum, vitæq; perenni perfruetur. Exquisitæ enim sanctitatis vini, licet vitæ æternitate aliis in paradiso sanctis pares erunt, beatitudinis tamē magnitudine atque gloria illis præstabunt, dicente Apostolo : Stella 1. Cor. 15. enim à stella differt in claritate, sic & resurrectio mortuorū. Quanto quis plenius in se Christi similitudinem expresserit eum hîc imitando, tanto illi proximior est futurus in cœlesti regno. Hoc certè ipse pollicetur, dicens : Si quis mihi ministrat, me sequatur : & ubi ego sum, illic & minister meus erit. Ioan. 28. Si quis mihi ministraverit, honorificabit eū Pater meus. Hæc talia si rectè perpenderit, profectò iam nihil tibi aut factu difficile videbitur, aut toleratu durum. Iam tibi sedebit animo vendere vniuersa quæ habes, diuitias, voluptates, cōcupiscen-
tias; & emere thesaurum illum præ omnibus mundi thesauris concupiscendum : nunc quidem in æmigmatè absconditum, tunc autem manifestum futurum, cū videbimus illum sicuti est. Hoc idem enim est & pretiosa margarita, qua comparata nihil erit vltrà desiderandum, cū omnis plenitudo gratiæ in Christo sit : in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi. In ipso enim inhabitat (vt Apostolus Col. 2. ait) omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Libenter igitur eliges esse cum Christo pauper, vt in Deo diues sis : optabis

Matt. 12.

Psal. 33.

cum illo temori mundo, vt viuas Deo : terrena denique omnia sordere tibi incipient, cum in cordis tui hospitio susceperis Christum. Nihil illo est dulcius, nihil suauius. Iure suo dixit, cum ad sui seruitium fideles inuitaret: Iugum meum suauis est, & onus meum leue. Hoc diuinus Psalmista sensit, dicens : Gustate & videte, quoniam suavis est Dominus. Hac certe dulcedine affecti erant Apostoli, cum inter flagella gauderent, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Et cum saeuissimi tyranni tormenta proponerent, necem minarentur, ne Iesum Euangelizarent, tacere omnino non poterant : tanto illis nomen Domini sui iucundius fuit, quam vitæ præsentis vsus, aut doloris per supplicia infligendi euasio : Tales itaque esse debent, qui volunt montem excelsum conscendere cum Petro, & operarij fieri vineæ Domini, & abiecta seculi huius sarcina, per foramen acus transire, per calcatisque mundi angustis ad beatam illam regni cœlestis amplitudinem peruenire. Tu igitur qui relicta sindone nudus impiorum manus effugisti, ne reuertaris tollere tunicā tuam, nec aratrum tenens respicies retro, vt aliquando imprudenter concupiscere incipias, quod propter Christum prudenter reliquisti. Multo melius est, non vouisse viam perfectionis, quam postquam voueris regredi velle, & cum Anania Saphiraque Spiritui sancto mentiri audere.

De vita solitaria. Caput XXI.

Hic excellentissime professioni accommodatissima solitudo est. Da igitur operam, vt in cœnobio, cella, in deserto locus ab humano cultu vacuus, legendi, scribendi, orandi, & ea quæ æterna sunt contemplandi opportunitatem tibi præstent. Nulla horum libera meditatio habetur in frequentia cœtuque multorum. Vulgi clamor, vrbani tumultus, amicorum interpellatio, mulierum conspectus, cognatorum mortes, mentem Deo intentam cōturbant, nec in illo conquiescere ipsam pro voto sinunt. In solitudine autem concupiscentiæ quoque magna pars tollitur, dum illa quæ malè concupiscuntur, nostris aspectibus procul submota latent, cum multo magis visa moueant animum quàm cogitata : & quod rariùs ceruitur, faciliùs obliteretur : quantum præterea viro religioni dedi-

dedito conferat ipsa solitudo, ex Euangelio discitur: Principis filia vita defuncta, non antè à morte suscitatur, quàm tibicines & tumultuantium turba excluderetur. Solitudo itaque præcipuè quærenda est, vt anima in peccatis mortua per pœnitentiam ad gratiam viuificantem reuocetur. Quoniam vt modò diximus, & pessimæ animi cupidines minùs in secessu virium habent, & mens terrenarum rerum curis expedita, ad contemplanda Diuina magis attollitur, dicente ad discipulos Domino: Venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum. Multa quidem vbique pugna, sed tamen in deserto requies aliqua, quamnis pusilla. Certior autem ibi vincendi spes est, vbi post laborem ad vires refocillandas nonnulla quietis conceditur mora. Quod nobis innuere volens Dominus, in deserto tentatus, à diabolo collatis signis victoria potitur: fuso denique fugatoque hoste triumphans, Angelorum vtitur ministerio. Scriptum est enim: Tunc reliquit eum diabolus, & ecce Angeli accesserunt, & ministrabant ei. Idem eos qui in Iudæa sunt, vt ad montes fugiant, hortatur. Iudæa, confessio & glorificatio interpretatur: vt is qui Christum confitetur, & ad celsiorem beatitatis gloriam aspirat, frequentiam fugiat, solitudineque delectetur. Quod si docendi officio fungitur, & vicos vrbesque peragrarè necesse est, tantisper in publicum prodeat, donec populo salutis congrua per sermonem insinuet. Erat enim Iesus (vt Lucas ait) diebus docens in templo, noctibus verò exiens morabatur in monte, qui vocatur Oliueti: vt nobis ostenderet & tempus & locum orationi contemplationique aptum. Commodissimè enim tunc oratur, cum cuncta silent. Inter orandum autem in montem ascendere iuberis, vt sicut montium fastigia cœlo proximant, ita tu ad cœlestia contemplanda animo subleueris. Hoc ipsum Marcus quoque testatus est, dicens: Et cum dimisisset eos, quo videlicet docuerat, abiit in montem orare. Dominus ergo noster, quod verbis docuit, hoc exemplo monstrauit, in ipso orationis tempore secedendum esse à turba, & in loco secretiore orandum. Vnde iterum Lucas: Ipse autem secedebat (inquit) in desertum, & orabat. Desertum istud mons Oliueti erat: mons autem contemplationis altitudinem designat. Sed ad hanc altitudinem ascendere nequimus, nisi hominum frequentiam,

Marci 8.

Matt. 4.

Lucas 21.

Lucas 21.

Marci 6.

Lucas 5.

- Lucæ 19.* fugerimus. Zachæus præ turba nō poterat videre Iesum. Difficile est enim in medio plebis versari, & mentem in Deo fixā firmamque habere. Ascendit ergo arborem sicomorum, vt videret Iesum, altiusque sese ceteris erexit, non superbia sed cogitatione, extra turbam quærens, quod in turba inuenire non poterat. Ioannes quoq; Baptista in matris aluo sanctificatus, vt sanctior fieret, desertum incoluit: ibi manens Christum baptizare meruit, & de illo prophetare, & ab illo testimonium accipere, dicente: Inter natos mulierum non surrexit maior.
- Lucæ 7.* Ioanne Baptista: atque hunc eundem, quem homines vt Prophetam honorabant, ipse plus quàm Prophetam esse asseruit. Postremò ipse Dominus Petro, Iacobo, Ioanni diuinitatis sue claritatem ostensurus, non solùm in montem, sed in montem excelsum duxisse eos, dicitur, tanta visione non poterant esse digni, nisi à turba secederent, & humana transgressi, sublimitate contemplationis cœlestibus insererentur. Ex his quæ dicta sunt, discere possumus, vt ille perquam rarò conuerteretur cum hominibus, qui sæpe cum Deo esse desiderat. Nunc his qui sacerdotalibus initiari Sacramentis volunt, ostendemus quibus & bonus constet sacerdos, & malus efficiatur, vt discant quæ sibi expetenda quæque fugienda sint, vt bonorum potiùs gloriam consequantur, quàm in sortem concedant malorum.

De bono Sacerdote. Caput XXII.

- Malac. 2.* **T**anta ac talis dignitas sacerdotalis est, vt nulla maior homini conferri possit. Et quoniā Angelicæ sublimitati exequatur, sacerdos ipse aliquando in Scripturis angelus est appellatus: Vt illud Malachiæ; Labia sacerdotis custodiūt scientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia Angelus est Domini exercituum. Ioannes etiam in Apocalypsi, septem angelis,
- Apoc. 8.* septem in Asia ecclesiarum Episcopis scribere iubetur: hoc est, Ephesi, Smyrnæ, Pergami, Thiatyre, Sardis, Philadelphie, & Laodicæ. In his singuli Episcopi erant, & officij sacerdotales merito Angeli nominantur. Hoc tamen minùs mirabimur, si meminerimus ipsum Dei filium Iesum Christum sacerdotem factum, Deo Patre ad eum dicente: Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Nihil isto sacerdote maius, nihil mirabilius excognari potest: ita nec sacerdotij honore quicquam præstantius haberi. Cæterum iux-

ta Domini sententiam : Cui multum datum est, multum pe- *LUCÆ 22.*
 tent ab eo. Omnibus ergo virtutibus excultum atque exorna-
 tum oportet esse Sacerdotem, Vt igitur verè Sacerdos sit, ne-
 cessaria est illi sobrietas, castitas, fides, charitas, iustitia, prudē-
 tia, scientia, terrenarum quæ rerum contemptus, & cœlestium
 desiderium atque amor. Vt sit sobrius, Dominum audiat in
 Ezechiele præcipientem: Vinum non bibet omnis sacerdos, *Exec. 44.*
 quando ingressus est atrium interius: quod antè in *Leuit. 10.*
 ad Aaron ita dictum est: Vinum & omne quod inebriare po-
 test, non bibetis tu & filij tui, quando intrabitis in tabernacu-
 lum testimonij, ne moriamini. Nec aliter nouus Pontifex no-
 ster Christus monuisse suos discipulos videtur, cum diceret:
 Attendite ne fortè grauentur corda vestra in ebrietate & cra- *LUCÆ 21.*
 pula, & in curis huius sæculi. Castum quoque oportere esse
 Sacerdotem & carnalis copulæ abstinentem idem Dominus
 docuit, Apostolis imperans vt præcingant lumbos suos, & lu- *LUCÆ 12.*
 cernas ardentes in manibus habeant. Lucernæ in manibus o-
 pera iustitiæ sunt, quorum fundamentum castitatem esse vo-
 luit, dum lumbos prius, in quibus generandi vis est, restringi
 iubet baltheo castitatis. Veteri verò lege ideo concessum sa-
 cerdotibus fuit matrimonium, quia sola tribus Levi & do-
 mus Aaron sacerdotalis erat, nec aliis licebat hoc fungi offi-
 cio. Ne igitur Leuitarum genus in paucis conclusum defice-
 ret, reparandum per connubia erat. At nunc non carnis quæ-
 ritur successio sed spiritus, translatoque sacerdotio ad tribum
 Iuda, id est, ad Christum: quicumque Christianus est, nisi vxo-
 ri alligatus fuerit, potest eligi in sacerdotem. Omnes tamen
 qui Christo in sacerdotio succedunt, castos esse decet, sicut &
 ipse castus fuit, vt noui sacerdotij tanto purior successio sit,
 quàm veteris, quanto & Sacerdos noster Christus omnibus,
 qui ante illum hoc munere vsi sunt, noscitur esse præstantior.
 Neque enim arietum, vt olim, aut vitulorum sanguine nunc
 sacrificatur, sed ipse Christus verus Deus & verus homo, vi-
 uus & immortalis, licet aliena specie velatus offertur. Quod si
 etiam priscis dictum sit: Mundamini qui fertis vasa Domini, *Esaiæ 52.*
 quanto magis nostris conuenit omnis mundities, quibus non
 solum ferre vasa Domini, sed etiam ipsum Dominum quoti-
 die & contrectare manibus & ore sumere mos est? Tam igi-
 tur mente quàm corpore mundus castusque sit, qui ad eius-

- modi ministerium se nouerit esse electum. In primis tamen fidelem esse conuenit. Quid enim castitas aut aliqua alia virtus ei prodesse poterit, si qua orthodoxæ fidei pars in illo labascere cœperit? Fide igitur opus est: vt reliqua rectè prospereque succedant. Quis est (inquit) fidelis seruus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, vt det illis cibum in tempore. Familiæ Dei sacerdotes præpositi sunt, vt verbi exemplique cibo eam pascant: qui si fideles ac prudentes fuerint, beatitudinis quoque magnitudine cæteris præferentur. Sequitur enim: Quem sic agentem inuenerit Dominus, super omnia bona sua constituet eum, vt qui multos fideliter docuit, prudenterque rexit, multis inter sanctos honorabilior magnificentiorque habeatur. Charitatem etiam præcipuè amplecti debet Sacerdos, vt cui vni commissa cura animarum est, pro earum salute, si ita casus inciderit, nec supplicia recuset, nec mortem metuat: Bonus enim pastor ponit animam suam pro ouibus suis. Idem præterea iustitiam omnem, quam alios docet, prior impleat, ne quod verbis ædificat, si aliter ac præcipit vixerit, exemplo destruat atque dissipet. Nisi abundauerit iustitia vestra (inquit Dominus) plus quàm Scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Prudentia quoque opus est sacerdoti, ad noxia quæque cauenda dolosque diaboli declinandos. Insidiis facile patet, nisi perquam cautè incesse. Estote prudentes (ait Saluator) sicut serpentes. Callidissimus omnium serpens diabolus est. Qui ergo non minùs prudens erit ad cauendum, quàm diabolus astutus ad nocendum, neque blanditiis eius capietur, neque vim formidabit. Vt autem cautus & circumspectus fiat sacerdos, necessariam sibi esse Scripturarum scientiam nouerit, intelligentiamque mysteriorum, sine qua neque se ab aduersario tueri commodè poterit, neque alios vitæ doctrinam rectè instituere, aut ad virtutem aptè exhortari. In Aggei scriptum est: Interroga sacerdotes legem. & in Ezechiele de sacerdotibus loquens Dominus: Populum meum docebunt, inquit, quid sit inter sanctum & pollutum, inter mundum & immundum ostendent eis, & cum fuerit controuersia, stabunt in iudiciis meis & iudicabunt. Exigitur ergo à sacerdote vt eruditus in lege sit, & quicquid in sacris literis continetur, pro viribus ediscat, alioquin sacerdotio indignus existimabit.

mabitur, dicente Domino per Oseam Prophetam: Quia tu *Osea 4.*
 scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi.
 Postremo loco diximus, præsentium contemptorem esse Sa-
 cerdotem. Nam si Christi minister fuerit, paruo erit conten-
 tus, dum summa sperat, & ut Dominum suum imitetur, pau-
 pertate gaudebit, diuitias contemnet. Neque enim potest
 esse talis magistri discipulus, nisi renunciet omnibus quæ pos-
 sidet, ut caduca respuens dignus euadat cui tribuantur æter-
 na. Sed ne in veteri quidem lege Leuitis data est possessio in
 tribubus, ut scirent non in terra sed in cælo sibi possessio-
 nem esse quærendam, dicente Domino ad Aaron: Inter- *Num. 18.*
 ra eorum nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos,
 ego pars & hæreditas tua in medio filiorum Israel. Decimis
 igitur & eleemosynis, quæ alteri offeruntur, viuat qui seruit
 altari. Quod autem necessaria victui superest, indigentibus
 tribuat, dispensatoremque se esse agnoscat bonorum Eccle-
 siæ non possesorem. Apostolis & eorum successoribus præ-
 ceptum esse meminerit: Nolite possidere aurum, neque *Matt. 10.*
 argentum, neque pecuniam in zonis vestris, Quid tibi cum
 diuitiis, si illius Domini seruus es, qui non habuit in terra v-
 bi caput reclinaret suum, neque didrachmam, qua pro se &
 discipulo solueret portorium? Domini inquam, in stabulo ge-
 niti, in præsepio positi, in cruce nudi, in sepulchro conditi a
 lieno, nihil deniq; in hoc seculo quasi suum possidentis, non
 quia non liceret ei frui omnibus si vellet, cum esset Dominus
 omnium; sed ut doceret non esse ei opus terrenis diuitiis, qui
 ad cœlestes thesauros aspiraret, difficileq; esse duobus domi-
 nis seruire, Deo & mammonæ, difficillimum verò ut quis au-
 ri argentiq; pondere grauatus, ad æthereæ regna possit con-
 scendere. Ex his igitur quæ dicta sunt, eum sacerdotij ho-
 nore dignum censebimus, qui sobriè, pudicè, fideliter, piè, ca-
 stèque vixerit, qui in cauendo prudens, in erudiendo doctus,
 in concupiscendo modicus, & in obsequendo ei, cui se dedi-
 cauit, fuerit assiduus. Quisquis autem sese talem in sacerdo-
 tio exhibuerit, hic verè erit sal terræ, cuius doctrinis cætero-
 rum corda, ne peccatis putrescant, condientur; erit lux mundi, *Matt. 9.*
 ciuitas supra montem posita, lucerna super candelabrū lucēs,
 ut omnibus cōspiciuus, omnes qui sanctè innocentèq; volent
 viuere, suo illuminet exemplo, suæ famæ gloria concitet ad

virtutem. Hic demum de terris ad cœlum translatus illorum perpetuo fructur consortio, illorum perennis beatitatis erit particeps, quibus in Psalmo Spiritus sanctus loquitur, dicens; *Psal. 137.* Sacerdotes eius induā saluari, & sancti eius exultatione exultabunt. Christum enim induent, eique feliciter adhærebunt, qui in Ecclesia vices Christi, sicut oportuit, gerere studuerūt.

De malo Sacerdote. Caput XXIII.

Porro sicut lux tenebris collata luculentior videri consuevit, ita appetibilior fit virtus quoties contrarij vitij malignitas monstratur. Cum igitur de bono Sacerdote satis dictum sit, operæpretium est, quemadmodum proposuimus, ut aliquid etiā de malo dicamus. Malus est Sacerdos qui *Psal. 118.* non potest dicere cum Propheta: Portio mea Dominus; cum terrenis opibus inhiet, & non solum his quæ possidet non renunciet, sed etiam ea quæ nondum adeptus est, cupidè affectet. Sunt quos negotiari in domo Dei non pudet, imò nec fœnerari, ecclesiasticasque dignitates ambitione atque largitionibus comparare, quas cum acquisierint, cuncta Ecclesiæ bona, quæ pauperibus distribuenda erant, in suos vsus cōuertunt. Hi sunt quos vendentes & ementes de templo suo eicit *Matt. 22.* Dominus, dicens: Domus mea domus orationis est, vos autem fecistis eam speluncam latronum. Merito igitur talium cathedras euertit, & cum principibus populi sui in cœlestibus considerare prohibet, utpote quibus non cœlestis boni adipiscendi, sed terreni abutendi cura semper ac studium fuit. Nihil pensi habuerunt prodesse commissæ sibi plebi, delinquentes corripere, bonos fouere, afflictos consolari, dubiis consuletur: sed ignauix atque otio dediti magis ventrem suum quā gregem Dominicum pascere solliciti fuere. Malus item est sacerdos, qui vidit lupum venientem, id est, hæreticum aliquē peruersā doctrina fideli gregi insidiantem, & illius dolo alios rapi, alios dispergi, alios mactari, nec tamen it obuiam perfidix, sed aduersus fugit, ita ut fugiendo ostendat se pastoris nomine indignum. Vnde dicitur: Mercenarius fugit, quia mercenarius est; non pertinet ad eum de ouibus. Non quia non pertineat ad eū, sed quia sic agat, tanquā si nihil omnino ad eum pertineat, quandoquidem non animarum lucrum, sed pecuniæ quæritur, terrenamque mercedem cœlestibus præferat di-

uitiis. Talium auaritiam per Malachiam prophetā redarguit Dominus, dicens : Quis est in vobis, qui claudat ostia & incendat altare meum gratuito ? Et quoniam qui eiusmodi vitio laborant, à Deo reprobati sunt, sequitur : Nō est mihi voluntas in vobis dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra. Per Ezechielem verò etiam comminatur eis dum ait : Væ pastoribus Israel, qui pascebant semetip-
Malac. 1.
 sos, nōne greges à pastoribus pascuntur ? lac comedebatis, & lanis operiebamini : & quod crassum erat occidebatis, gregem autem meum non pascebatis, quod infirmum fuit non consolidastis, & quod ægrotum nō sanastis, quod fractum est non alligastis, & quod abiectum est nō reduxistis, sed cum austeritate imperabatis eis & cum potentia, & dispersæ sunt oves meæ, eo quòd non esset pastor, Quo pacto enim est pastor, qui nec religiosæ vitæ exemplis nec sanæ doctrinæ monitis gregē sibi creditū alere curat ? Quo autē magis deliciis luxurieque indulget, eo grauius in inferno supplicium feret, per Amos Prophetam dicente Domino : Væ vobis, qui opulenti estis in Sion, & confiditis in monte Samariæ, optimates, capita populorum, ingredientiés pompaticè domū Israël. Quicquid de pastoribus dicitur, & de presbyteris dictum intelligas. Cui enim Sacramenta vitæ quis ministrat, eius & pastor esse debet, quantum officio suo conuenit, monendo, corripiendo, & quicquid commodis eius cui praeficitur salutique opportunum putabit, exequendo. Episcopi tamen proprium est & peculiare, publicos edere ad populum sermones, vitia reprehendere, ad capeffendas exhortari virtutes, transgressores legis Apostolica auctoritate castigare, ad poenitentiam conuersos recipere, Quibus in rebus si defecerit, vel per ignorantiam si nesciat, vel per negligentiam si nolit, vel pusillanimitatē, si metuat, de fidelium cœtu excludetur, & canibus mutis per contumeliam comparabitur. Cur etiam Episcopus est, si docere nescit ? aut cur scit si non vult ? aut quid velle prodest, si non audet quod debet implere ? Sed neque presbyter assumat curam animarum, si modò se ad eam rem ineptum nouerit. Malè subitur onus, quòd imbecillæ vires ferre nequeunt. In eos ergo, qui doctoris Ecclesiastici sibi munus vendicant, & nequaquam docent, siue ignoracione confusi, siue negligentia corrupti, per Isaiam exclamat Dominus & ait : Speculatores
Esai. 6.
 eius

eius cæci omnes nescieuerunt vniuersi, canes muti non valentes latrare. Et iterum: Ipsi pastores, inquit, ignorauerunt intelligentiam, omnes in viam suam declinauerunt, vniuersique ad auaritiam suam à summo vsque ad nouissimum. Perditos autem plebis mores vulgique licentiam illorum qui presunt incuriæ ascribi, in Ezechiele ex verbis Domini discimus. Si dicente me, inquit, ad impium, morte morieris, nō annuiciaueris ei neque locutus fueris, vt auertatur à viâ sua impius & viuât, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. Impius ergo peribit, qui peccauit; Sacerdos qui eius tuendæ salutis præpositus est, qui tacuit, quia peccantem non increpuit, quia errantem in viam reducere non curauit. At verò tanti periculi non ignarus Apostolus, Timotheum discipulum obnixè, sollicitè, vrgenter adiurat, dicens: Testificor coram Deo & Iesu Christo, qui iudex est viuorum & mortuorum, per aduentum ipsius & regnum eius, prædica verbum, insta, opportunè, importunè, argue, obsecra, increpa, in omni patientia & doctrina. Et paulo post: Tu verò vigila, inquit, in omnibus labora, opus fac Euangelistæ, ministerium tuum imple, sobrius esto. Porro illi quorū ignauia populus corruptus extra iustitiæ limites aberrat, & per abrupta delabitur vitiorum, quàm damnabiles existant Ieremias testatur, dicens: Væ pastoribus qui dispergunt & dilacerant gregem pascuæ meæ, dicit Dominus. Quænam vel dispersio perniciosior, vel crudelior dilaceratio, quàm eos qui tibi commissi sunt pereuntes videre, & negligere? à diabolo superari, & succurrere nolle? imò etiam tergiuersari & fugere? dum vereris ne quis tuis increpationibus offensus tibi aduersetur, tibi detrahat, tibi aliquo detrimento sit. Sed meminisse debes, quemadmodum Dominus miserit Apostolos inter Gentes sicut agnos inter lupos, & illi profecti cum fiducia euangelizabant Dei verbū, nec supplicia nec mortem expauescentes, dum obsequium præstarent Deo. Nihil ita metuere debemus, vt Dei iudicium. Temporale est quod ab hominibus times: quod autem à Deo maximè timere debes, æternum est. Perdere corpus tantummodo possunt homines, Deus verò & corpus & animam mittere in gehennam potest. Hoc quoque mali habet negligentia sacerdotis, quod dum contemnit, contemnitur: dū timet, à nemine timetur. Sal quippe

2. Tim. 4.

Hier. 23.

pe infatuatum ad nihilum valet vltra, nisi vt proficiatur foras, & conculcetur ab hominibus. Leue tamen & minimum quiddam est, mortalium pati iniuriam, nisi etiam Dei iudicio damnarentur. Sed in psalmis de iniquo sacerdote dicitur: Cum iudicatur, exeat condemnatus, & oratio eius fiat in peccatum. Fiant dies eius pauci, & episcopatum eius accipiat alter, & alia multa, quæ licet ad Iudam Domini sui proditorem referantur, nihilo minus ad sui quoque similes redundant, Sui autem similes sunt, qui ad Apostolaturn electi, potentioribus ita blandiuntur, vt eorum scelera dissimulant, & sic Dominum osculo prodant. Eundem etiam vendunt, dum nihil ita cupidè vt lucra sectantur, sed cum hi tam immani ingentique supplicio destinati sint, illi qui vt debent officio suo funguntur, dici non potest, quàm grandi mercede remunerabuntur. De his nempe Apostolus ad Timotheum scribens ait: Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina. Duplici honore dignus est, cui & reuerentia exhiberi debet, & vietus necessarius suppeditari, cum scriptum sit: Non alligabis os bouis triturantis, &: Dignus est operarius mercede sua. Tunc tamen melius duplici honore dignierunt, cum anime simul & corporis beatitudine perfruentur, & aliquot felicitatis gradus cæteris eminentiores apparebunt. Satis hæc de Sacerdote, nunc de sanctarum lectionum studio, fidei animæ admodum necessario, tractabimus. Nihil enim rectè discitur, quod de ipso veritatis fonte non hauritur.

De studio lectionis. Caput XXIIII.

Igitur ad Scripturæ diuinæ studium omnes, qui perfectionis iter ingredi cupiunt, conuocamus cum Ioanne in Apocalypsi: Qui sitit, veniat, & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis. Beati sunt qui sitiunt & esuriunt iustitiam, sed nisi Scripturarum lectioni operam impendant, iustitiæ præceptis nequaquam saturari poterunt. Sicut autem sitientibus dulcis est potus, ita discere cupientibus diuina sapit lectio. Illi duntaxat ad celestè cibū nauseant, & manna fastidiunt, qui Ægyptiorū iurulentijs repleti, id est, inani Gētiliū Poëtarū eloquio deliniti, magis fabularum fictione quā veritatis doctrina delectantur. Hi sunt qui (vt Apostolus inquit) elegerunt sibi magistros

2. Sal. 128.

1. Tim. 5.

Deut. 25.

Mat. 10.

Apoc. 22.

2. Tim. 4.

Scribit
more an-
tiquorū.

Ioan. 17.

stros prurientes auribus, & ad fabulas conuersi, auditum à ve-
ritate auertunt. Nos contempta istorū stultitia, in quibus nul-
la solida sapientia est, illis tantummodo lectionibus incumba-
mus, quæ nobis iter, quo ad immortalitatem peruenitur, osten-
dunt: alioquin aquam istam vitæ, ad quam nos Ioannes apo-
stolus inuitat, haurire non poterimus. Veteris igitur nouique
instrumenti literas assidue perscrutemur. In his plenissime
discitur quid facere, quid vitare, quid credere, quid amare,
quid sperare nos oporteat, ut cælo digni simus. cum terrâ re-
liquerimus. In his Deū Patrem, à quo omnia; in his Filium,
per quem omnia; in his Spiritum sanctum, in quo omnia fa-
cta sunt, inuenies: & hæc tria vnum Deum, vnā hypostasi
esse melius credendo intelliges, quā intelligendo credes. Ma-
gnū quippe mysterium est sancta Trinitas, quod humana
sapientiæ altitudinem excedit, fide percipitur, sine qua ad bea-
torum æternitatem nemo transfertur. Audiamus autem in
Euangelio Dominum Iesum Patri suo loquentem ac dicen-
tem: Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum ve-
rum, & quem misisti Iesum Christum. Ut igitur fide ac vir-
tutibus proficere possimus, abeamus cum Iesu per Scripturam
fata, vellicantes veteris nouæque legis spicas: & ut triticum
sub paleis latens comedere valeamus, confricemus eas mani-
bus intelligentiæ spiritualis, promentes in lucem, quicquid sub
figurarum ambage condi credimus, nihil erit menti Deo dica-
tæ iucundius, quā nosse sensum Domini, & verba aliud quā
sonant significantia intelligere. Et quoniam hanc spicarum
confricationem sabbato ab Apostolis factā legimus, hoc ad-
monet nos, ea quæ mystica sunt, commodè perpendi consi-
derarique non posse, nisi cum secularibus curis liberi & expe-
diti, sabbatum, id est, quietem agimus. Terrenarum enim re-
rum sollicitudo legentem implicat, & ipsa in aduersum men-
tem distrahens cogitatio, quæ leguntur quæque audiuntur
non satis intelligere permittit. Intentione animi opus est, ut
lecta percipias, & percepta ediscas, teneasq; memoriter. Post-
quam autem mysticos sensus literæ tegumento velatos depre-
henderis, & eos vel ad Ecclesiæ nouitatem, vel ad animæ vi-
litate trāstuleris, adhuc altius tibi erit insurgendū, ut etiam
cœlestia perscruteris, & de visibilibus gradum ad inuisibilia
facias. In montem excelsum ascendentibus discipulis appar-
uit

ruit Dominus Iesus: non qua solebat specie, sed longè elegā. *Mat. 17.*
riori. Resplenduit enim facies eius vt sol, veltimenta eius alba
facta sunt vt nix. Hunc montē ipse si mēte cōscenderis, vide-
bis primū cum Christo loquentem Moſen & Eliā, atq; intel-
liges legis cæremonias oraculāq; Prophetarū in Christo eſſe
completa, ingentēq; capies voluptatē, cū talia cognoscere
cōperis. Vnde etiam Petrus tam valde huiusmodi viſione cō-
pit delectari, vt ibi figere tabernaculacuperet, cōleſtium ob-
litus. Sed neq; ipſe de his humilioribus oblectamentis egredi
poteris, vt in ſublime raptus nudam cōtempleris diuinitatem,
niſi & te ſicut Apoſtolos lucida Spiritus ſancti nubes obūbra-
uerit, Dei Patris vox roborauerit, & filij eius gratia illumina-
uerit. Totius autem Trinitatis fauore ſupra humanæ naturæ
conditionem erectus, nec Moſen amplius nec Eliā conſpicias,
ſed Ieſum ſolum. Ceſſant enim & figurarum vmbrae, & fu-
tura prædicentū vox, cū veritatis lux oritur, & quæ ventura
erant eueniunt. Non eſt ergo noſtrarum virium, ſed opis di-
uinæ, vt quis legendo myſteria intelligat: quanto minūſ vt e-
tiam ſupercōleſtis contemplationis dulcedine mens in Deum
eleuata perfundatur. Hoc tamen illis frequentius conceditur,
qui libros diuinos ita legunt, vt à ſanctorum interpretatione
non diſcedant: à peruerſis ſenſibus, qui cū Eccleſia nō cōcor-
dant, penitus abhorrentes. Quære igitur in ſancta lectione bo-
nas margaritas, vt ſcias quid lex præcipiet, quid nuntiēt Pro-
phetæ. Sed inuenta deinde præcioſa margarita, quæ eſt Euan-
gelium Chriſti, omnibus aliis præferendum ſcripturis, eā am-
plectere, eā exoſculare, eā pro viatico habere cū ambulas, pro
cibo cū recumbis, pro puluillo cū dormis, pro ſpeculo cū vi-
gilas, nunquam euangelicus codex vel de manibus tuis diſce-
dat, vel de memoria exeat. In eo ſi aſſiduus fueris, cōleſtium
deſiderio terrena contemnes, & hoc quidē erit vendere om-
nia quæ in præſenti vita poſſidentur, & ipſam emere marga-
ritam, quæ Chriſti conuerſatione fulget, & humanæ redem-
ptionis pretio taxatur. Quicquid autem nouum continet in-
ſtrumentum, ad Euangelium pertinere cenſemus. Itaque cum
Euangelio & Pauli epiſtolæ & aliorum Apoſtolorum, & Lu-
cæ Actus, & Ioannis Apocalypſis, & eruditorum hominum
approbati de religione tractatus, frequenter in manibus ha-
bendi legendiq; tibi erunt, vt fide ſtabiliaris, vt virtutibus
præ-

præstes, & in Christi meditatione perseverans, in Deo tandem conquiescas. Nihil ita innocentiam conseruat, & cordis puritatem custodit, vt Scripturatum, quas diuini homines sancto distante Spiritu ediderunt, quotidiana lectio. Non est vt imperitiam excuses. Lege multa, & si solido cibo nondum vesci potes, lactis paulum ne spernas. Denique sume quod potes, fragmenta verò, quæ supersunt, in doctiorum copiam colligenda dimitte. Homines & iumenta pascit Dominus, doctos & indoctos admittit, neminem repellit. In monte Apostolos vocauit: de monte verò descendens prædicauit plebi. Habes in Euangelio & vias planas, per quas ingredi cum simplicibus iuuat. Habes & montes excelsos, quorum altitudinem si adire nequiveris, mirari proderit. Medicamenta quibus rebus composita sunt, licet ignoret ægrotus profunt tamen ei, eleuantque languorem. Ita diuina verba si legantur, etiam non intellecta, vim habent ad animæ sanitatem conferendam. Te nunc appello, qui diu multumque in Gentilium libris versatus es, dum te comptus delectat sermo, & musici Poëtarum cantus deliniunt, quantum inde tibi emolumenti contraxeris parumper cogita, & cum nihil istud tibi ad salutem profuisse cognoueris, ad Iesum tandem quæso conuersus, dic cum Petro: Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete. Et cum hoc (inquit Euangelista) fecissent, concluderunt piscium multitudinem copiosam. Quod si demum in Scripturæ facræ pelago piscari te delectabit, tu quoque implebis pectori tui nauiculam saluberrimorum præceptorum copia, quibus & ipse viuere, & alios docendo poteris sustentare. Tanta enim diuinorum virtus verborum, vt fideliter, & incorrupte, & contentè legentibus intellectum illuminet, animum exaltaret, atque illa quæ præcipiuntur, perficiendi facultatem suppeditet. Quod si tacta simbria vestimenti Domini, virtus de illo exibat & sanabat omnes, quomodo sermo eius ex intimis effusus præcordiis, dum legitur, dum auditur, animi male affecti morbos non curabit, & à periculis perditionis non eruet. Ergo quoties aliquo seculi huius turbine agitaris, quoties carnis pugnam spiritus patitur, & pedibus laquei dæmonum inuidia tenduntur, ad Euangelicas lectiones te conuerte, dormientemque in puppi Saluatorem strepentibus inter legendum

dum vel orandum oculis excita : statim illo imperante, omnis tentationum æstus concidet, & concupita redibit tranquillitas. Tunc etenim diuinitate lectio docebit in aduersis patientiam, in prosperis modestiam, in Deum pietatem, in proximos charitatem : præstabitque in dubiis consilium, in periculis opem, in tentationum certamine victoriam. Quis hoc tibi Tullius, quis Demosthenes, quis Socrates, quis Aristoteles : aut si ad Poëtas respicis, quis Homerus vel Virgilius conferre poterit ? Quandoquidem nec sibi ipsis quicquam prodesse potuerunt, veritatis nobis diuinitus reuelatæ penitus ignari. Porro cum experiri cœperis voluptatē atque fructum quem tibi lectio suggeret Diuina, protinus cum Psalmista concines : Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum, &, Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua Domine, super mel & fauum ori meo ! Dulcia sanè in cortice eloquia Domini, sed multo dulciora in medulla. Sacros codices piè indubitanterque legenti adhsistit Christus, applaudunt Angeli, congratulantur sancti, & cœlestium verborum sono maligni exterrantur spiritus ac fugiunt : denique nihil ita aut virtutes animi conseruat, aut vitia repellit, vt frequens diuinas literas legendi vel audiendi cura. Quo autem rariùs his vacabis, cōcitiùs cades, exurgesque difficiliùs.

Psal. 117.

Psal. 118.

De auditionis cura. Caput XXV.

A Vdire quoque quæ in Ecclesia leguntur, vel eos qui absque lectione in pulpitis declamant auscultare, plurimum expedit. Plus etiam eruditi hominis ore prolata verba mouere solent, quàm si eadem ipse conscripta legeris. Nuda in libris verba iacent, quæ si ab oratore aliquo aptè diserteque recitentur, ipse gestus, ipse aspectus, ipsaque pronuntiatio multum orationi addet ornamenti efficacique ad suadendum atque dissuadendum. Delectet te igitur cum legere quæ sancta sunt, tum quoties ab alio leguntur vel prædicantur, audire. Discipulum docilem te esse volo. Is enim docilis est, qui docentem attentè audit. Ad huiusmodi studium te hortatur Ecclesiasticus, dicens : Esto mansuetus ad audiendū verbū Dei, vt intelligas, & cū sapientia proferes responsum verum. Quasi dicat, discite priùs, & postea docebis. Et iterum : Si (inquit) dilexeris audire, sapiens eris.

Eccli. 1.

- Iacobi 1.** eris. Idem nobis præcipit Iacobus Apostolus, cum ait: Sic autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum. Temerarius enim magister est, qui nondum ipse discipuli partes impleuit, & iam alios instruere præsumit. Verum autem tacite contentæque auscultes, & non alio aures alio mentem diuidas; In mansuetudine (inquit) suscipite insitum verbum, quod potest saluare animas vestras. Insuper enim verbum non potest, nisi in molli corde & totis viribus ad audiendum intento. Verbum (inquit) quod potest saluare animas vestras. Frustra quippe verbis illis præbemus auditum, quorum suauiloquentia aures tantum demulcentur, & nulla comparatur animo utilitas. Recte itaque his duntaxat intendendum præcipit, quæ ad consequendam æternam salutem non erudiunt. Sed nec audire profecto multum prodest, nisi audita memoriter retineantur, nec memoriter retinere, nisi quod memoriam mandatum est, opere compleatur. Audis castitatis patientiæ, mansuetudinis, charitatis præcepta: ne sinas illa per incuriam effluere, sed corde complexus foue, ut cum Psalmista dicere possis: In corde meo abscondi eloquia tua Domine, ut non peccem tibi. Memento præterea de ipsa Dei genitrice scriptum esse in Euangelio: Maria autem conseruabat omnia verba hæc in corde suo: ita & tu quicquid ab Ecclesiæ sanctæ doctoribus predicari audieris, in intima cordis aure reconde, veluti pretiosum vnguentum in pixide, quo postea opportunè vtaris ad tuam aliorumque salutem. Quod si terra bona fuerit, non petrosa, non spinis obsita, susceptum verbi semen humorem tibi fructum faciet, & sicut didiceris, ita & operari incipies, ac secundum legis euangelicæ præcepta reliquum vitæ cursum dirigere studebis. Alioquin neque legem neque audire proderit, si ab iis quæ præcipiuntur morum conditio discors erit. Et si nosse desideras quantum ignarus auditor & impiger inter se differant, audi in Euangelio Dominum dicentem: Omnis qui venit ad me, & audit sermones meos, & facit eos, ostendam vobis cui similis sit: Similis est homini ædificanti domum qui fodit in altum, & posuit fundamentum supra petram, inundatione autem facta, illi sum est flumen domui illi, & non potuit eam mouere, fundata enim erat supra petram. Qui autem audit & non facit, similis est homini ædificanti domum suam supra re-

ram sine fundamento, in quam illius est fluuius, & continuo cecidit, & facta est ruina domus illius magna. Sicut ergo infirmus & imbecillus est qui non facit opera, ita ad omnem malignæ temptationis impetum constans est & stabilis, qui assidue in bonis operibus exercetur. Quāobrem sollicitè nos admonet Iacobus Apostolus, & ait: Estote factores verbi, & nō auditores tantum, fallentes vosmetipsos: quia si quis auditor est verbi & nō factor, hic cōparabitur viro cōsiderāti vultum natiuitatis suæ in speculo: considerauit enim se & abiit, & statim oblitus est qualis fuerit: qui autē perspexerit in lege perfectæ libertatis, & permanserit in ea, nō auditor obliuiosus factus, sed factor operis, hic beatus in facto suo erit. Ideo quidem & Dominus in Euāgelio: Beati, inquit, qui audiunt verbum Dei, & custodiūt illud: Hāc itaq; beatitudinē opere magis quā auditione cōstare ostendit, dū subiungit: & custodiunt illud. Custodiunt autem illud, qui bene beatēque viuendi rationē edocti, peccatis, in quibus hactenus fuisse se recognoscunt, finē statuunt: & ab his per pœnitentiam resiliētes ad capeffendas virtutes disponuntur, magnamque capiunt voluptatem vel legendo diuina vel audiendo. In quo Mariam ad pedes Domini sedentem diligenter obserua, tantaq; perfusam sermonis eius dulcedine, vt nulla sororis Martha interpellatione inde mora sit: & quoniā toto corde celestis magistri amplectabatur disciplinam, optimam partem dicitur elegisse, quæ non auferetur ab ea: Christum enim elegerat, in cuius vnus contemplatione tam suauiter requiescebat. Quotus autem quisque est, qui sic in Ecclesia sacris prædicationibus interesse nititur, vt præcepta vitæ absque operatione non elabi sinat, alius nullo amoris affectu illa suscipit, alius tamen donec audit aliquantulum compungitur, mox tamen inde discedens ad consuetas nequitiae sordes reuertitur, tanto nequior factus, quanto inexcusabilior. Talibus dicit Dominus: Qui ex Deo est verba Dei audit, propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis. Non ergo omnes qui in auditorio sunt, audiunt verbum Dei, sed is qui illud quod audit, opera perficere contendit; & hic quidem ex Deo est, illi verò non ex Deo, sed potius ex diabolo sunt, qui diaboli obstinationē duritiāque imitatur, nec omnino à vitiis resipiscere quicquam pensi habent. Idem tibi diuini prædicatores

Iacobi 1.

Luca 11.

Luca 10.

Ioan. 8.

catores cū Ioanne Apostolo respondebunt, si eorum monita cōtempseris, dicentes: Nos ex Deo sumus, qui nouit Deum, audit nos: qui nō est ex Deo, non audit nos. Omnes natura ex Deo sumus, vitio autē nostro fit, vt ex Deo nō simus. Porro dici nō potest, quā pessimē cū homine illo agitur, qui cū Dei creatura sit, iam non Dei sed aliorum esse cōuincitur.

De contemplatione. Caput XXVI.

Quoniam autem in scripturis alia ad actionē pertinent, alia ad contemplationem, tempestiuum videtur, vt ista quæ sub fidei titulo explicauimus, contemplandi ratione claudamus. Igitur ad consideranda Dei opera puritate mentis opus est, vt auctoris dulcedinem fidelis considerator valeat degustare: Quis enim ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius, nisi innocens manibus & mundo corde? Illos ergo magis ad hanc rem idoneos esse certum est, qui vitæ probitate perfectioni Euangelicæ propius accedunt. Hinc Apostolis ipsis datur nosse mysterium regni Dei. Hinc Paulus ad tertium vsque rapitur cœlum. Hinc Ioāni futura, quibus referta est Apocalypsis, reuelantur, & vnica sanctæ trinitatis diuinitas in principio sui Euāgelij declarata plenissimē innotescit. Idcirco Saluator noster illum, quem à dæmonio liberauerat, cōtinuò volētem sibi adherere permisit, sed prius vt se exerceret iussit, aliis predicādo Dei beneficium quod acceperat. Necesse est autem vt sanctis actionibus quā sapissime copuletur, & penē assidua comes sit pia cōtemplatio, si in his vt debemus, perseuerare atque proficere cupimus. Sicut enim bene operando acquiritur vt rectē contemplemur, ita contemplando, vt sanctius officiosiusq; operemur. Nihil quippe ita mouet atque allicit animum ad colendum omnium autorem Deum, vt opera eius cogitatione percurrendo, beneficiāque perpendendo, quæ omnem taxationem supereminent & excedunt, immensa atque infinita, eoque magis optāda ac desideranda, quo min⁹ humano ingenio explicari comprehendique possint. Ad illa ergo cōsurgat animus terrenis negotiis expeditus, & non solum ea quæ oculis cernimus, sed etiam quæ intellectu percipiuntur cogitet. Veruntamen ab his quæ vidētur incipiat, vt quasi per gradus ascendendo ad ea quæ non videntur queat peruenire.

Primum itaque cum Propheta ad Deū conuersus dicit: Medi- *Psal. 67.*
 labor in operibus tuis. Quēnā sunt opera ista? terra, mare, cœ-
 lum, quorū ille admiratione captus in eā tādē prorupit vo-
 cem: Quām magnificata sunt opera tua Dñe, omnia in sapiē- *Psal. 103.*
 tia fecisti. In medio enim firmasti terram sua mole libratā,
 partim aridā partim aquis circumfusā, collocasti tam varia
 in mare piscium genera, quām in sicco quadrupedū pedibus-
 que carentium reptilium, & supra terram aëra permeantiū
 volucrum: produxisti de terra tot frugū species, tot arborū,
 tot lapidū, tot metallorum, & qui his vteretur, præstantissi-
 mū inter animantia, hominem. Tuū opus sunt cœlestia, sol,
 luna, stellæ: quarū cursus, naturas, formā, decoremq; oculis
 intuemur, & tamē qua materia cōstent, dicere nequimus. Tu
 cœlum, quo omnia ista circundātur, extendisti; quod statutis
 initio reuolutionibus perpetuo moueri ac circumferri vide-
 mus, quēadmodū cætera omnia, & nos soli (proh nefas) le-
 gem tuam toties præterimus. Miramur præterea nubes pē-
 dere, vento concitari, micare ignes, fulmina ruere, pluuias,
 grandines, niuesque defluere, & tellurem ab iis irrigari, quæ
 singula si dignē cōsiderentur tantū admirationis habēt, vt nō
 solum Dei sapientiā, à quo facta sunt, testentur: sed eiusdem
 potentiā, qua nihil potentius, & bonitatem, qua nihil melius
 possit excogitari. Ille homines corporeos, ille incorporeos
 angelos fecit, vtrosque ad fruendam cœlestis regni beatitu-
 dinem benignissimē constituens. Ex his tamē non parua pars
 per arbitrij libertatem suo aduersata est creatori. Inter quos
 angeli, cū peccassent, à tanto bono diuina largitate sibi col-
 lato excidēre: Itaq; protinus de cœlo præcipitati, & in inti-
 ma corruētes, irreuocabili dānatione puniti sunt. Homini au-
 tem quām diu in corpore viueret, quia ignoratōne magis
 quā malitia peccauerat, datus est pœnitentiæ locus, vt quod
 seductus malē appetendo cōmisit, dolendo emēdaret. Sed ta-
 men pristinæ gratiæ statū recuperare de radice corrupta ge-
 niti nequiuimus, donec ille qui non per copulā carnis, sed de
 virgine intacta per Spiritum sanctū est natus, in mundū veni-
 ret, & nos corporis sui sacrificio expiatos Deo Patri recōci-
 liaret. Exinde credētib; atq; pœnitentibus cœlū patere cœ-
 pit. Quod si à malo, quod deinceps cōmisit, non se correxe-
 rit, atque ita obierit, ipse quoq; cū reprobis spiritibus pœnis

mancipabitur sempiternis. Tunc enim quisque ratam iudicis in se sententiam accipit, cum de corpore egreditur, iterum postea cum corpore simul iudicandus, cum mortui resurgēt uiui, & canente tuba throni positi erunt, ut quisque illud quod viuendo meruit præmium consequatur. Hinc demum neque beatorum gloriæ ullus vnquam erit finis neque supplicij ini- quorum. Atque hæc sanè sunt nouissima illa, quorum nos memores esse iubet Salomon ne peccemus. Nihil enim vel peccandi appetitum magis frenat quàm futuræ damnationis metus, vel ad virtutem magis excitat, quàm mercedis promissæ spes. Ut igitur probè innocenterque uiuas, imitare Prophetam dicentem: Cogitauit dies antiquos, & annos æternos in mente habui. Antiqui sunt dies qui prætereunt, & ad præsentis uitæ breuitatem pertinent: anni verò æterni ad uitæ futuræ infinitatem spectant, & si finiti ad infinitum nulla est comparatio, cur quæso pro breuibz deliciis amittimus æternas, & non potius cum breui labore transimus ad quietem gaudij perennis? Conscij igitur fragilitatis nostræ, nec per se bonum quod cupimus valentes perficere, leuamus oculos ad montes cum Psalmista, & mente cœli culmina penetremus. Inde veniet nobis auxilium à Domino, qui fecit cœlū & terram & omnia. Non possumus rectè de illo aliquid speculari, nisi ab ipso adiuti, qui que nobis relicti retro labimur, Dei ac Domini nostri ope subleuari vsque ad thronum maiestatis eius perueniemus. Ad contemplandam itaque diuinitatis altitudinem, dic cum Propheta: Ad te Domine leuaui animam meam, Deus meus in te confido, & tunc fiet quod in alio Psalmo dicitur: Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus. Quanquam tam altè accedere vel tam profunde de Deo cogitare nequimus, quin ille semper omni meditatione nostra in immensum maior sit, exaltatur tamen in nobis, quoties quæ vera sunt de ipso sentimus, & quæadmodū sentimus, ita nec palàm confiteri metuimus. Deum autem sicuti decet contemplantibus multa interdum infunditur Spiritus sancti suauitudo, qua delectatus Propheta orabat, dicens: Lætifica animam serui tui, quia ad te Domine animam meam leuaui: quia tu Domine suavis & mitis & multum misericors omnibus inuocantibus te. Hac ipsa cœlestium meditationum iucunditate temperari calamitarum suarum mœrorē humilis

Iob optabat, cum diceret : Quis mihi tribuat vt cognoscā & *Iob 22*
 inueniam illum, & veniam vsque ad solium eius? Tutissimū
 sibi refugium ratus in miseriis celsitudinis Diuinæ contem-
 plationem. Qui enim cœlestis æternitatis bonum mente cō-
 plectitur, caduca omnia faciliè contemnit. Quosdā talis me-
 ditatio in tantum occupat, vt abstracti à sensibus toto cor-
 pore obstupescant, mortuisque simillimi appareant, cum per
 dies multos nihil de necessitatibus corporis curantes immoti
 mutique perdurent. Id Græci extasim nostri stuporem ap-
 pellant. Hunc passus Paulus transcendit cœlos, & audiuit ar- *2. Cor. 12*
 cana verba, quæ non licet homini loqui: nescireque se fate-
 tur, vtrum cum corpore an extra corpus raptus fuerit, cum id
 sibi contigisset. Ioannes quoque in Apocalypsi se in spiritu
 non in corpore fuisse ait, cum Dominum vidit. Et cum vi- *Apoc. 1.*
 dissem eum (inquit) cecidi ad pedes eius tanquam mortuus.
 Sed quo viso per se itare non poterat, ab eo erectus mirabili
 mysteriorum visione perfrui cepit. Diuus quoque Hierony-
 mus noster hanc se gratiam à Domino quandoquidem acce-
 pisse gloriatur, vt secessu quodam mentis, & angelorū choris
 interesset, & nescio quibus oculis in vno Deo vidisset trinita-
 tem, ac per hebdomadam vel plurium dierum spatiū de cor-
 pore eis nihil curaret, sibi que tandem redditus, eorum que vi-
 derat desiderio recordationeque afficeretur & fleret. Nouit
 ergo Dominus eis quos elegit, etiam ante mortem, suæ dul-
 cedinis mella delibanda porrigere, quæ tunc plenis poculis
 propinaturus est, cum illos omni prorsus terrenæ labis fece
 deterfa ad se sursum iusserit venire, & sanctorū ciues ac suos
 domesticos fieri beatos in æternum futuros.

De loco & tempore contemplationis.

Caput XXVII.

CAeterum & locum aptum & tempus huic rei congruum
 obseruare debemus. Tunc enim mens liberius interiusque
 contemplationi suæ inhæret, cum à turba secedimus, & ne-
 mine interpellante soli in solo loco sedemus, nihil aliud agē-
 tes, nihil curantes, eis tantum rebus intenti, quas animo vol-
 uimus menteque versamus. Ob hoc plerique relictis vrbibus
 deserta & solitudines colunt, existimantes non posse se com-
 modè cum Deo simul & hominibus esse, colloquiis enim co-

rum cœlestis cōtemplationis ardorē interceptum frigesce-
re, in secessu verò indies magis accendi solere. Tempus præter-
ea nocturnum maximè accommodum videtur, tunc liqui-
dem omnia animantia quiescunt, neque hominum neq; pe-
cudum vox auditur, nec auicularum garritus auribus obstre-
pit, nihilque sentitur, quod mentem cœli secreta rimantem
grauet, aut quicquam molestet. Hoc tibi affirmat Psalmista,

Psal. 76. dicens: Meditatus sum in nocte cum corde meo, & scopebam
spiritum meum. Summum etiam manè, dum adhuc nox du-
bia & dies incertus, quod crepusculum appellant, non minùs
erit opportunum quàm nox ipsa. Nā tunc quoq; nocturnū
silentiū adhuc perdurat: & quod plus est, discusso iam sopore
ciboque digesto syncerior animus ad quæq; cōsideranda
uiuaciorque cōsurgit. Vnde idē Propheta in alio Psalmo ait:

Psal. 118. Præuenerunt oculi mei ad te diluculo, vt meditarer eloquia
tua. Sed interim neque nos fortasse quicquam mussitare o-
portet dum cōtemplamur. Loquentis enim meditatio, oratio
nuncupatur, sicut & legentis lectio, & audientis auditio. Nā
licet etiā orādo, legendo, audiēdo pensemus æstimemusq;
ea quæ dicuntur, propriè tamen cōtemplatio ipsa est, quæ cū
silentio & neq; sensuum, neque corporis, sed solæ mētis
gitatione perficitur. De huiusmodi cōtemplatione in Hiere-

Thren. 3. mia scriptum est: Sedebit solitarius & tacebit, quia leuauit se
supra se. Veruntamen præ omnibus, quæ piis animis recolē-
da & cōtemplanda sunt, expediens erit, redemptionis nostræ
ruminare mysteria, & eadem quàm sæpissime ad memoriam
reuocare. Quanto enim maius beneficium fuerit, tanto il-
lud rememorando magis erga benefactorem amore accen-
dimur. Primorum parentum præuaricatio de paradisi deli-
ctis omnem ipsorum expulerat posteritatem, eadēque dā-
nationis lege simul omnes premebamur. Misertus autē Deus
filium suum misit vnigenitum, qui, vt pro nobis satisfaceret,
carnem suscepit serui, cū esset omnium Dominus: viam
veritatis demonstrauit, cū totus terrarum orbis, præter Iu-
deam, impiè religionis erroribus plenus foret. Morti æter-
næ obnoxij eramus, ille vltro se morti crucis obtulit, vt nos
à morte liberatos ad felicia vitæ promissa reuocaret. Mor-
tuus & sepultus resurrexit, cœlumque cum homine assump-
to ascendit, vt homines de terræ puluere tandem surrecturi

nos monstraret, & cum corpore iam neque mortalitati neque corruptioni subiecto, sicut nec ille subiectus est, cœlum peti-
turos, si modò ipsum sequi fide operèque voluerint. Igitur
tanti ac talis beneficij magnitudinem animo metiendo, quis
adco ingratulus erit, ut potius eligat illa, quæ caro appetit, quæ
mundus blanditur, quæ suadet diabolus, quàm quæ omnium
creator Deus, omnium redemptor ac Saluator Christus iu-
bet? cùm præsertim per ista mundati ad cœleste regnū per-
ducamur, per illa autem æterni ignis cruciatibus mancipan-
di simus: Obstupendam obstinatorum cecitatem. In tan-
ta temporis breuitate nolunt carere voluptatibus, per quas
certissimum est ad inferos præcipitium: & laborem tam
modici temporis defugiunt, per quem aditus ad supernam
beatitudinem verissimè comparatur sine fine fruendam.

De prauis cogitationibus cauendis.

Caput XXVII.

Quantum autem ad bene beatèque viuendum confer-
re solet diuinarum rerum contemplatio, tantum ad
malè agendum alliciunt cogitationes prauæ. Quæ cùm etiam
inuitis nobis & nolentibus frequenter obrepant, quāto vio-
lentiones putas fore, si quando victus manum dederis, qui
nunc repugnas? Mihi crede, nisi semper bellum cum illis quā
pacem malueris, per sensuum tuorum ianuas ad animā vsq;
ingredientur, & per blandimenta eam subuertunt, subuer-
sam interiment. Anima enim mala cogitatione foecunda, *Iacob. 4.*
parit peccatum: peccatum verò, cùm perpetratum fuerit, ge-
nerat mortem. Igitur tametsi aduersarius hic noster, id est,
perniciōsus cogitatus non potest sic penitus repelli & in fu-
gam conuerti, quin rursus aliquādo collectis viribus in præ-
lium redeat, mentisque nostræ arcem oppugnet, portis in-
stet: donec tamen intus non irruerit, ac dominari cœperit,
tuti sumus: nec verendum est ne fortè per vim irrumpat: ne-
minem vincit nisi volentem. De illis duntaxat, qui se in pote-
statem eius non inuitè dedunt, triumphare consuevit, & eos
ad interitum vsque perducere. Nihil itaq; aliud est, impuræ
cogitationi totū animi assēsū præbere, quā ab hoste nobis
infēsissimo sanguinisq; nostri in primis cupido superari velle.

Prou. 14.

Manifesta autem stultitia est, ei sponte cedere, à quo nil nisi necem speres: Hoc tibi testatur Salomon dicens: Qui cogitat mala facere, stultus vocabitur. Ac ne fortè de furioso, cuius error excusatur, dictum putares, continuò intulit: Cogitatio stulti peccatum est. Stultus ergo, nec tamen excusabilis, peccator erit, qui quicquid appetitio suggererit, illud protinus curabit sequi: & carni magis quàm spiritui seruire decernet. Quæris quonam pacto non solum in factis aut dictis, verum etiam in ipsa cogitatione possit esse peccatum? Rem alienam iniuste concupiscis, bonum alterius inuides, læsus vindictam appetis, visæ mulieris venereo amore turpiter exarsciscis: & quodcunque malum ita cogitas, vt si posses, perficere velles, ab illo qui etiam occultorum iudex est, pro facto tibi imputabitur. Aliter enim Deus aliter homo iudicat, Deus, quem nihil latet, in omnibus voluntatis affectum pensat: homo verò, quia cordis alieni secreta rimari nequit, commissum tantummodo crimen examinat: nec quærit, prudens an imprudens feceris aliquid mali, sed semper tanquàm voluntarium punit. Denique apud Deum qui odit fratrem suum homicida est: apud homines verò non habetur pro homicida, nisi qui conficit hominem. Apud Deum qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, ià mœchatus est eam in corde suo: apud homines nisi commissi adulterij conuictus fuerit, pro concupiscentia, quæ cordis crimen est, plecti non debet. Sed quid prodest, pro cogitato flagitio humanæ legis mulctam non subire, cum propter illud iudicio damneris diuino, & æterni reus habearis supplicij? Lex diuina vxorem proximi, bouem, ancillam, & quicquid illius est, concupiscere prohibet: si concupieris tantum, legem Dei præuaticatus es: qui autem sic peccat, nisi eum poenituerit, non poenam temporariam meretur, sed æternam. Ideo in sacris literis est scriptum: Peruersæ cogitationes separant à Deo. Et iterum: Abominabile Domino cor prauum. Quod si beati sunt mundo corde, quia Deum videbunt, profecto qui immunde cogitationis sœditate inquinantur, Deum videre non poterunt. Quis autem dicere queat, quanta sit infelicitas illius desperare conspectum, in quo vno videndo omnis nostra beatitudo consistat? Quamobrem totis viribus est cauendum, ne cum tanto animæ nostræ dispendio, illicitæ cogitationis sœditate inquinemur. Dominus, cui nihil

Sapient. 1.

Prou. 11.

hil est absconditū, sicut olim Iudæis, ita etiā nobis exprobrat, dicens: Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris? Primo suggestioni lasciuientium cogitationū erit resistēdū, ne placeāt: deinde si quicquā delectauerint, ne eatenus gratæ sint, vt vsq; ad cōsensum facti animū inclinent. Quod si euenerit, iā certē cōmisisti scelus illud, quod cogitasti vt cōmitteres si adesset facultas, dareturque occasio. Quoties enim iniquæ actionis adimplendæ potestas tollitur, volūtas peccandi pro facto habetur. Cum ergo se nobis noxij perniciosiq; ingerēt cogitatus, præteruolare præterq; labi sinatur. Nō habebūt in corde nostro ullū remorādi locū, si cōtraria illis cōperimus cogitare, & vitij virtutisq; finē taciti perpendere. Breuis est vitiorū voluptas, sed æternū suppliciū. Breuis est virtutis exercendæ labor, sed inestimabile & infinitū præmium. Facessat igitur malignæ cogitationis mortifera delectatio, quæ incautos in barathrū præcipitat inferni. Maneat autē diuinorū operū diuinarum legū meditatio salubris, quæ nos ad cōeleste regnū trāsmittat, & sanctorū angelorum faciat esse cōsortes. Veruntamen si ad puræ cōtemplationis donū cupimus peruenire, nō solū scelestæ cogitationes vitandæ erunt, sed etiam fuitiles ac vanæ. Vana cogitatio est circa ea quæ fluxa atque fragilia sunt, nec quicquā in se solidæ utilitatis habent. Imprudentis est igitur de bonis corporis aut externis cogitare, quæ permanere nullo modo queunt, & æterni ac stabiliis boni, ad quod fruendū creati ac nati sumus, nō satis recordari: cū præsertim hoc haberi nō possit, nisi illa cōtemnantur: neq; libere & expedite de hoc aliquid cōsiderari, nisi illa fermè obliuiscantur. Quandoquidem omnia relinquere & se solum sequi iubet eos Dominus, qui inter ipsius discipulos censerī desiderant. Sola itaq; de Deo cogitatio vana esse nō potest. Ideo Salomonis te sapientia hortatur, & ait: In omnibus viis tuis cogita Dominum, & ipse diriget gressus tuos. *Prou. 3.* Aliud verò cogitantes, vanitatis arguimur, dicente propheta: Dominus scit cogitationes hominū, quoniam vanæ sunt. *Psal. 93.* Cōfecta est prima propositi operis pars, quā titulo Fidei applicandam censuimus: nūc de Spe, & quæ illi magis arbitramur conuenire, Spiritu sancto instruente, disceremus.

Libri I. Finis.

E 5

EVAN-

E V A N G E L I S T A R I

MARCI MARVLI LIBER II.

De Spe & aliis virtutibus ac vitiis, quæ vel Spem consequuntur, vel ei aduersantur.

De Spe venia.

Caput I.

Matth. 4.

S P E S est summi boni, Deo miserante, potiundi expectatio. Peccauimus Domino, legi iussisque eius non vt oportuit parèndo, agamus pœnitentiam, & speremus veniam, & miserebitur nostri Deus noster. Pœnitentiam (inquit) agite, & appropinquabit regnum cœlorum. Sed de pœnitentia postea suo

loco tractabitur, modò autem quã misericors est Dominus, quàm faciliè ijs, quos delicti pœnitet, ignoscat, videamus: & vt ipsi nobis remissurum delicta confidentiùs speremus, cum aliis quoque multis eum remississe in Euangelio didicerimus. Remisit Matthæo teloneum, Zachæo fraudes, mulieri deprehensæ adulterium, latroni rapinas & homicidia, Apostolo negationem. Igitur si mercaturæ negotiationique operã impendis, desine vsuris rem querere, atque hætenus quæsisse dole, sicut fecit Matthæus, quicquid dolo fraudibusve interuersum est, restitue, & tantum vitæ necessariis cõtentus esto, sicut fecit Zachæus: ac tum demum poteris esse discipulus Christi, cum desieris esse māmōnæ seruus. Porro si venetæ voluptatis obscœnitatibus es pollutus, & tua te accusat conscientia, ingemisce compunctus, ora vt munderis, mundata autem conscientia per confessionis pœnitentiæque Sacramentum, dicet tibi Dominus, quod antè dixit adulteræ: Vbi sunt qui te accusabant? nemo te condemnauit? nec ego te condemnabo. Vade & noli amplius peccare. Præterea si fortè odio habes fratrem tuum, si rapuisti, si percussisti, si occidisti, confitere crimen, dic te dignum supplicio, sed tamen vt misereatur tui Dominus instanter postula. Vis nosse quantum hoc tibi profuturum sit? Ille qui sic peccauerat, sic pœnituerat, de cruce ad paradysum, angelorumq; fit socius, qui fuerat latro.

Lucæ 1.

Ioan. 8.

latronum. Cæterum si etiam omnium maximum scelus cō- *Luca 22.*
 misisti, hoc est, si Christo renuntiasti, & vel Iudaica, vel Ma-
 chumetana, vel aliqua alia impietate subuersus es, cogita quo
 excideris, quantum mali perpetraveris: & ad mentem sanam
 rediens amaris fidei fletibus, Petri exemplo, laua perfidiæ
 sordes, & mereberis rursus fieri membrum Ecclesiæ, à cu-
 ius corpore auulsus fueras, & iam cum mortuis computa-
 tus. Hæc tecum meditare, hæc mente reuolue. Nunquam
 veniam desperabis, ô peccator, si & istorû quos modò com-
 memorauimus crimina, & Domini erga ipsos benignitatem
 atque misericordiam rectè mensus fueris: Sed fortasse dices;
 non solum graua & horrenda sunt peccata mea, verum etiã
 plurima, vixque vllò calculi numero comprehensibilia. Igi-
 tur ne multitudo criminum spei tuæ detrimentum faciat,
 respice mulierem illam, cui quotidiana delicta peccatricis
 cognomentum indiderant. Videns onere tot flagitiorum se *Luca 7.*
 infelicitè premi, accessit ad Iesum, lachrymis pedes eius la-
 uuit, capillis deterisit, vnguento perfudit, & statim mortifero
 fasce leuatur, dimittunturque ei peccata multa, quia dilexit
 multum. Vtrum hoc de Maria Magdalena dictum, an de
 quadam alia, incertum est, & tamen de Maria quoque septē
 demonia eiecta fuisse Marcus testatur, per quæ vitiis, quibus *Marc. 16.*
 inquinata fuerat, purgatam designat. Et ipsa igitur perpetua
 diaboli serua fuit, sed cum finē iniquitatibus fecisset, meruit
 fieri discipula Christi. Remissorem autem vt magnorum ita
 & multorum peccaminum se esse ostendere volens Dñs, mu- *Luca 19.*
 lierem duodeuiginti annos inclinatam erexit. Lazarum post *Ioan. 11.*
 quadridui sepulturam iam sortentem ad vitam reuocauit.
 Quamuis ergo diu te satanas alligatum tenuerit, quamuis
 longo peccandi vsu iam obdureris, & toto tempore in sce-
 lerum tuorum monumento iacens contabueris, exolue tandē
 vincula, rûpe loquos omnes: & diuinā mortē detestatus, ad
 illum conuertere qui suscitât mortuos, & qui sepultos tumu-
 latusq; facit reuiuiscere, & excussio de pedibus puluere, mû-
 datos exire, qui dimitti iubet peccanti non tantum septies,
 sed etiam septuagesies septies. Semper itaque spera in Do-
 mino, & ora cum Propheta, & dic: Misere mei Deus secun- *Psal. 39.*
 dū magnā misericordiam tuam, & secundū multitudinem
 miserationū tuarū dele iniquitatem meā: & vt misericordiæ
 ma-

magnitudo magnitudinem, & miserationū multitudo multitudinem tollat delictorum. Postremò ita tibi persuadere velim, nullum esse omnino genus, nullum numerum, quin vtrumque clementia ignoscat diuina his quos peccasse poenitet, & misericordiam implorare non piget, à peccatis, quibus Deus offenditur, pro viribus abstinendo, quibus placatur iustitiæ operibus sese exercendo. Solis impœnitentibus & desperatis non est veniæ locus: nequius tamen peccat qui desperant, quàm qui præsumunt. de virorumque nunc vitio, cum de Spe veniæ satis haftenus dictum sit, breuiter explicemus.

De Desperatione. Caput II.

- Q**VI præsumunt, quoniam in peccatis perseuerando se saluari sperant, Dei iustitiæ derogant. Qui verò desperant, quia sibi ignosci posse diffidunt, Dei misericordiam denegant. Præsumptione vsus est satro à sinistris dominicæ
- Luca 28.* crucis pendens, cum dixit: Si tu es Christus, saluum fac te ipsum & nos. Non eum erroris poenitet dubitando de Christo, non criminis, rapinas quas fecerat silentio prætermittendo, & tamen arroganter petit vt saluetur. Sed licet ille de poena, quam tunc patiebatur, liberari postularit, ei tamen illi simili sunt, qui corrigi nolunt, & poena quam in inferno luituri sunt, se liberos fore sperant. Deum quidem misericordē esse confidentes, iustum autem negantes. His contrarij sunt qui desperant. Grauitatem enim delictorum suorum considerant, & magnitudinem diuinæ miserationis nō perpēdūt.
- Genes. 4.* Desperauit Cain, cum fratre interempto diceret: Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Si de Dei clementia rectē sensisset, profectò etiam id quod non merebatur, ab eo se impetraturum poenitendo sperasset. Nemo quippe veniā accipit, quia ipse meretur, sed quia benignus est ille, qui eam largitur.
- Matt. 27.* Desperauit & Iudas Domini sui proditor. Peccauit (inquit) tradens sanguinem iustum, restituitque argenteos, quos iniquè acceperat. Sed nec poenitentia illi profuit nec satisfactio, quia dolore superatus ad laqueum confugit, non ad Dei misericordiam. Dolere quidem debuit de peccato, sed non ita vt spem, quæ in Deo est, de manibus dimitteret. Nos igitur qui Deum in multis offendimus, & dolendo de culpa

culpa veniam speremus, & sperando veniam de culpa doleamus. Vtrumque necessarium est ei, qui & pœnas cupit evitare, & beatitudinem consequi sempiternam. De spe autem temere præsumendum dicitur: Spes impiorum peribit. Et de errore desperantium: Si desperaveris (inquit) lapsus in die angustiarum, imminuetur fortitudo tua. Dies angustiarum dies iudicii est. Cuius autem tunc fortitudo imminuta fuerit, hic dæmonum accusationibus grauatus damnationi succumbet.

De decem præceptis. Caput III.

Ilius autem spes nunquam fallitur, qui Dei præcepta quæ potest studiosè obseruat, dicente Domino in Evangelio: Si vis ad vitam ingredi serua mandata. Mandata vocat quæ decalogo continentur. Non habebis deos alienos, Deus enim vester vnus est. Qui somniis & sortilegiis & malefactorum diuinationibus fidem præstant, deos alienos colunt. Cū enim solius diuinæ sapientiæ sit, futura nosse, hoc quod Dei est, aliis tribuere præsumunt. Non facies sculptile, eo videlicet animo, vt adores illud ac pro Deo habeas. Nō est sceleris huius expers, qui pecuniam seculique diuitias magis quàm æquū bonumque diligit. Apostoli auctoritate hoc probamus, qui Colossensibus scribens, auaritiā simulacrorum seruitutem appellat. Neque tamen per hoc mandatum ars reprobata est sculptorum vel pictorum. Nō pingere aut fingere simulacra verantur, sed adorare, ideo sequitur:

*Exod. 20.
Primum
præceptum.*

Non adorabis ea neque coles, ego enim sum Dominus Deus tuus. Quod autem nos quoque Christi sanctorumque imagines adoremus, non ad ipsas imagines, ne idololatriæ arguamur, sed ad eos, quorum ipsæ imagines apparent, adorationē dirigimus. Idcirco autem eiusmodi simulacra publicè proponi solent, vt quoties cōspecta fuerint, ad memoriam res gestas eorum quibus dicata sunt reuocent: & ad imitandum fidelium mentes accendāt. Non assumes nomen Dñi Dei tui in vanum, ne cōtemnere videre, quod præcipuè oportet reuereri. Memento vt diem sabbati sanctifices. Nos verò sabbati obseruationem ad diem dominicum transtulimus, ne cū Iudæis in Christum non credentibus videamur sentire, qui cū in sepulchro mortuū sabbato quieuisse fatentur quidē, sed postea viuum resurrexisse negant. Itaque ob resurrectionis

Secundū.

Tertium.

nis

nis reuerentiam, eo quo facta est die ab operibus vacamus, nec tamen ita superstitiosè, vt Iudæi sabbato Nam & mēsas paramus, & calices abluimus, & multa huiusmodi agimus. Etenim seruilis opera quæ verantur, peccata potissimè, quibus Deus offenditur, intelligimus; à quibus certè tunc magis est abstinendum, cum diuino cultui opera impenditur. Neque aliam ob rem festo die cessare debent manuum exercitia, nisi vt quisq; cæteris omnibus curis expeditus diuina tantum tractare, templa visitet, precationibus incumbat, missilibus sacrificiis intersit, prædicationes audiat, & totum tempus illud in Dei laudem cultumque expendat. Cū ergo dominicis feriatisque ab Ecclesia institutis diebus maximè à scelere abstinendum sit, cur vos infrænis ac petulans iuuentus tunc præcipuè in ganeis crapulamini? in choræis lasciuitis? in iocis & ludis diffluitis? alearum tesserarumq; lusionibus tempus diuino honori dedicatum impiè consumitis? In quo quidē lusu nec amissæ pecuniæ damnum sine infamia, nec lucrū sine restitutionis debito, nec vsus est sine peccato, nisi fortè periurare, & dolos intendere, & aliena iniquè cōcupiscere, & inter se identidem rixari atq; in contumeliam prorūpere fas esse dixerimus; omitto quòd interdum nec manibus tēperatur, & vsq; ad vulnera cadēsque peruenitur. Quāto ergo leuius crimen ab his diuertere, & alicuius honestæ artis laboribus diem illum contere, quàm per otium ad tā nefanda flagitia conuerti? Profectò minus offenderetis, nullum omnino diem festum agere, quàm hunc quem agitis tot vitiorum obscœnratibus profanare. Concessus fuit olim Iudæis repudij libellus, ne in vxores, quæ displicuissent, veneno sæuissent, sed potius viuas dimitterent. Age iam permittatur & vobis, vt omnes dies profesti sint, nullus festus, vt potius manuum labore occupetur animus, quàm nihil agendo malè agere assuescat. Nullus sit igitur vobis dominicus dies, ne ipsum qui dominicus est, in diabolicum cōuertatis, dum eo toto tempore, quo ab operibus vacui estis, nō tam Dñō quā diabolo seruitis. Itaque nunc quidem ad vos pertinere arbitror hoc quod dicitur: Memento vt diem sabbati sanctifices; cum nequaquam sanctificetis eum, sed polluat. Vt autem & ad vos pertineat, rediere iam ad mētem & intelligere: ideo festis diebus à secularibus negotiis feriādum præcipe, vt exerceamus in diuinis, & non

& non vt hauriendis luxuriis voluptatibusq; incūbamus. Et
 hæc sanè præcepta sunt, quæ ad Dei duntaxat cultum spe-
 ctāt, reliqua verò circa charitatem, quam proximis debemus,
 versantur. Honora, inquit, patrem tuum & matrem tuā, vt
 sis lōgæuus super terrā, quā Dominus Deus tuus dabit tibi. *Quartū.*
 Natura ipsa nos prouocat, gratis parentes nostros colere &
 amare, quanto magis hoc facere debemus, cū etiam præ-
 miū proponatur lōgeuitatis? Neq; si quosdam in primis pa-
 rentum studiosos parum diu vixisse noueris, de promissione
 diffidas. Ideo terrenum & temporale bonum interdum citò
 subducitur, vt cæleste & æternū gradu beatitatis celsiore cu-
 mulatur. Non occides. Cū neminē tibi lædere liceat, multo *Quintū.*
 minùs interimere. Ne iudici quidem aliquem capitis, cum ex
 odio fas est interficere, sed ex lege. Quamobrem non tibi, sed
 illi, qui exequendis legibus præficitur, dictum est: Maleficos *Exod. 22.*
 ne patiaris viuere. Priuato autem homini ne iniuriā quidem,
 quam accepit, vlisci permittitur, dicente Domino: Mihi *Rom. 12.*
 vindictam & ego retribuam. Non mœchaberis: Omnis co- *Sextum.*
 itus hoc mandato prohibetur extra matrimonij copulam.
 Si continere non potes, cur sine vxore es? sin potes, cur
 monachum non profiteris? Illud ne damneris, hoc vt mer-
 cedis plus capias voto suscepto castitatis. Non furtum fa- *Septimū.*
 cias: Furti actio est in eum, qui contrectat rem alienam inui-
 to Domino. Igitur contra hoc præceptum peregit, non so-
 lūm qui aliquid furto sustulit, sed qui per vim rapuit, vel
 per fraudem elicit, vel casum inuentu restituere noluit.
 Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium, *Octauū.*
 Cū enim Christus Dei filius veritas sit, quicquid aduer-
 sus veritatem dicitur, Deum offendit. Non tamen omne
 mendacium ita graue crimen est, sed illud tantūm, quod
 aduersatur charitati, & cum alicuius detrimento perfici-
 tur. Fingere autem & mentiri quod nemini noceat, leuiss
 est culpa. Interdū ne culpa quidem, sed potius meritò, vt cū
 finguntur parabolæ siue apologi ad præcepta virtutis. Nemo
 quippe ignorat ea cōficta esse, nō vt mendaciū dicatur, sed vt
 veritas disciplinæ salutaris iucundiùs exprimatur, gratiùs ac-
 ceptetur, tenatiusque menti discantis insidiat. Hoc me fecisse
 nullo modo pœnitet, edito illo quinquaginta parabolarū li-
 bello, dum prodesse plurimis cupio, nō cōmēto, sed veritate.

Sapient. 3. De pernicioso autem mendacij genere scriptum est: Os quod mentitur, occidit animam. De hoc verò quod excusamus ac defendimus, abundè in parte eius libri, quem de religiosè viuendi institutione inscripsimus, est tractatum; vbi sanctorum exemplis probatur, non solum fingere quandoque licere, sed etiam esse necessarium, quoties consultum iri volumus vel nostræ vel aliorum salutis. Non concupisces domum proximi tui. Nō desiderabis vxorem eius. His postremis Dei mandatis apertè discimus non modò facto dictoque posse delinquere, verum etiam solā mali cōcupiscētia. Et si rem alienam nefas est concupiscere, multo magis auferre; & si desiderare tantum alterius coniugem nō debemus, multo minùs eū illam rem habere. Cōcupiscentia enim & desiderium quamuis erimine nō careant, facilius tamen cōeſcentur, si cupita nō perficiuntur, difficilius autem cum in consuetudinem facti venerint. Insatiabiles nempe bestię sunt auaritia & libido, non implentur haustu, sed quo magis hauserint, plus esuriunt. Hoc quod sequitur, nō seruum, non ancillam, nō bouem, nō asinum, neque omnia quę illius sunt, cum illo quod de domo nō concupiscenda dicitur iungendum censeo, ne ex decalogo hendecalogum faciamus. Cum ergo in fine his duobus præceptis prauę cupidines vitandę iubeantur, quærimus quomodo eas vitabimus, cum interdum etiam inuitis ac repugnantibus nobis sese ingerant, animumque non parum sollicitent ac laceſcant? Sed quamdiu refragamur, nihil nocent; nocent autem cum eas dominari permittimus, & cum scelus, quod nondum peractum est, volumus, totòque tandem voluntatis affectu eò ferimur, quò illæ blandiendo inducunt. Concupiscentia itaque mali nihil aliud est, quàm firmus in malum consensus; quod quamuis non fiat, factum tamen iri cupimus.

De mandatorum consideratione.

Caput IIII.

HÆC sunt legis mandata in tabulis lapideis digito Dei descripta, vt cum omnia quę legis sunt didiceris, ista potissime teneas, quę modo magis exquisito magisque mirabili tradita sunt populo fideli. Cur enim ea Deus in marmore sculpenda curauit, nisi quia eterna esse voluit, ac ne quādo

Num. 13.

de memoria exeant, palliorum fimbriis assueti iussit vittas hyacinthinas: quas quoties aspicerent, toties eorum, quæ ad comparandas animi virtutes præcepta sunt, recordarentur. Nobis verò quibus non iam litera sed spiritu viuere conuenit, vittæ istæ in corde non in palliis reponendæ sunt, & nunquam dimittendæ. Quid enim ita ardentè amplecti debemus, vt mandatorum memoriam? quorum obseruatio nos ex corruptilibus facit incorruptos, & ex mortalibus immortales, & ex terrenis cœlestes, quæ denique diabolo nos eripit, & Deo coniungit. Talia considerabat vir sanctissimus David, cum diceret: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua Domine, super mel ori meo. Vis vt & tibi dulcia sint? noli in verbis diuinis eloquij ornatum requirere, ita composita sunt, vt & docti & indocti, quod omnibus pariter profuturum erat, intelligerent: sed attende qualis quantusque sit, per quem prolata sunt, per illum vtique qui solus & acumen ingenij hominibus præstat, & ipsum dicendi leporem impartit. Idem enim & fons bonorum omnium est, & largitor, & cuius tam dicta quàm facta nulla prorsus in parte argui queant, cum solus in cunctis vt maximè potens, ita summè sapiens sit. Cogita etiam quanta tibi in his obseruandis quæ præcepta sunt promittantur, certè non argentum, neque aurum, neque terreni regni fortunæ subiecta potentia, aut gloriæ humanæ fragile bonum: sed illa firma atque stabilis beatitudo, qua nihil melius nihil maius ab homine optare possit. Cum ista animo permensus fueris, tunc non solum, quàm dulcia faucibus meis eloquia tua Domine dices, verùm etiam cum eodem Propheta lætus cantabis: In via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus diuitiis. Et iterum: Bonum mihi lex oris tui super milia auri & argenti. Et rursus: Dilexi mandata super aurum & topazion. Item eodem Psalmo: Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa. Quid enim illis pretiosius? quid optabilius? quæ sola nos efficere queant cœlo dignos, æternitatis compotes, summi boni certos perpetuosque possessores. Talia si tecum (vt debes) quotidie reputaueris, iam tandè cœlestium mandatorum amore captus, atque ad eorum auctorem Deum conuersus dices: Ignitum eloquium tuum vehementer, & seruus tuus dilexit illud. Non poteris enim illud non maximè diligere, in quo tibi tam grande bonum propositum

esse intellexeris. Prudentia præterea mirum in modum proficere & sapientia compleri incipies. Hoc tibi Baruch Prophetæ verbis promittitur, neque enim fallit ille, per cuius os

Baruch 3. Spiritus sanctus locutus est: Audi (inquit) Israël mandata vitæ, auribus percipe vt scias prudentiam: Et Iesus Sirach fi-

Sapient. 1. lius, cuius dicta sacris voluminibus inseri meruerunt, Fili (ait) concupiscens sapientiam, conserua iustitiam, & Deus præbebit illam tibi. Ac ne de aliqua alia, quàm quæ in mandatis

Sapient. 5. continetur, iustitia dictū putares, alibi explanat, dicēs: In mādatis Dei assiduus esto, & ipse dabit tibi cor, & concupiscētia sapientiæ dabitur tibi. Hinc est quòd in his versatus Dauid, omnibus humanæ scientiæ professoribus se sapientio rem factum audet asserere, & Domino confidenter loquitur, di-

Psal. 118. cēns: Super omnes docētes me intellexi, quia iustitia tua meditatio mea est, & super senes intellexi, quia mādata tua quæsiui. Abeat igitur cum suis dissertationibus Plato, & cum argumentis Aristoteles, & cum sophismatum callidis captionibus omnes veteris academix Philosophi: vera sapientia est Deum nosse, & tam edicta quàm interdita eius tota animi sedulitate obseruare. Cæterum ne quis obseruandorum difficultatem ignauix suæ fauens insipienter excuset, & impossibilia esse prædicet, audiat Ioannem Apostolum dicentem:

1. Ioan. 5. Hæc est charitas Dei, vt mādata eius custodiamus, & mandata eius grauiam nō sunt, audiat & Mo sen in Deuteronomio sibi

Deut. 30. loquentem: Mandatum hoc quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum, nec in cœlo situm, vt possis dicere: Quis nostrum valet in cœlum ascendere, vt deferat illud ad nos, vt audiamus atque opere compleamus? neque trans mare positum, vt causeris & dicas: Quis ē nobis poterit mare transfretare, & illud ad nos vsque deferre, vt possimus audire & facere quod præceptum est? Iud iuxta te est sermo valde, in ore tuo & corde tuo, vt facias illum. Quid ergo quod supra nos nō est amplecti recusamus? & quare quod cordi insitū est, id euellere ac proiicere conamur? nōne cum hoc agimus, intus quibusdam conscientix stimulis pungimur? quasi qui contra naturæ vim nitamur, dum ab his quæ iubentur declinamus. Perspicuum est igitur, quia prauis affectibus superati, neque Deo neque conditionis nostræ rationi obedi mus. Quæ præterea dementia est, imò quis furor, vitium se-
qui

qui malle, cuius finis pœna perennis est, quàm virtutem, quæ beatitudo comparatur æterna? Beatitudinem autem decalogi obseruatoribus promissam quis ambiget, cùm veritas in Euangelio (vt suprâ retulimus) dicat: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata? Idem Dominus alibi quoque cùm de Deo Patre loqueretur: Scio, inquit, quia mandatum eius vita æterna est. Si ergo tantæ mercedis compotes esse cupimus, Dei mandata ne deseramus. Quæ sicut perfectæ virtutes sunt, ita perfectionis numero, id est, decade censentur. Hæc est itaque frugum decima sanctarum in horreum Dei inferenda, multo melius quàm illa quæ de terræ fœtibus collecta offerri solent. Hæ sunt decem conchæ à vero Salomone positæ, in quibus lauari debent, non pecudum, vt olim, sed animarum nostrarum victimæ in holocaustum charitatis Deo consecrandæ. Hæc est ei hara illa, illæque decachordes, ad quem nos hortatur David, dicens: Confitemini Domino in cithara, & psalterio decem chordarum psallite ei. Hæ denique sunt decem plagæ illæ, quibus Pharao aduersarius noster percutitur, & nos per eas liberari, ad terram vsq; promissionis perducimur, terram lacte & melle manantem, id est, lucis æternæ candore visionisque diuinæ dulcedine refertam: quæ non mortuorum terra, sed viuennum dicitur: ne quis alibi viuere cupiat, quàm vbi semper feliciter viuat, & mori non possit. Cumq; ad tam inæstimabile bonum hac sola via peruenitur, ad eam ipsam Salomō sapiētiae dono insignis te dirigit ac stimulat, dicēs: Cōserua fili præcepta patris tui, id est, Dei: & ne dimittas legem matris tuæ, id est, Ecclesiæ, liga ea in corde tuo iugiter, & circūda gutturi tuo, vt videlicet neq; cogitatione delinquas, neq; lingua labaris. Cū ambulaueris, inquit, gradientur tecū: & cū dormieris, custodiant te ne pecces, & vigilas loquere cum eis. Quæris, cur ita? ne scilicet, quamdiu per huius vitæ curricula incedis, iustitiæ iter deseras, & vel per quietem diaboli ludificationibus capiaris: vel cū euigilas, de mundo prius quàm de Deo cogites. In quo quidem imitandus est nobis ille, qui ait: Quomodo dilexi legem tuam Domine, tota die meditatio mea est. Igitur quotidie tecum reuolue, quotidie mentem tuam, quæcunq; Deo placent vt facias, quæcunque displicet vt deuities. Ac si quādo pigebit cuncta repetere, ad summam illam in Euangelio à Domino factam protinus recurre:

Matt. 23. Diliges, inquit, Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, hoc est maximum & primum mandatum. Secundum autem simile huic, Diliges proximum tuum sicut teipsum. In his duobus mandatis, inquit, vniuersa lex pendet & propheta. Omnia quippe præcepta tam legis quàm Euangelij, ad hunc ipsum rediguntur, finem, vt Deus & proximus diligantur. Ita tamen proximum dilige, vt Deum non offendas: ita Deum ama, vt nihil magis
1. Ioan. 5. nihil æquè amasse arguatis. Et si charitas Dei hæc est, sicut Ioannes Apostolus testatur, vt mandata eius custodiamus, mendax est professio, qui se Deum diligere dicitur, & præcepta eius non seruat. Quæ quo diligentius adhuc studiosiusque amplectamur, cum de obseruatorum præmio satis dictum sit, de transgressorum quoque pæna aliquid memoremus.

De prauaricatorum pœna. Caput V.

Matt. 5. SI quis interim alteri infensus malignè cauilletur, sibi in mandatis ne occidat vetari, & nonne odio habeat, aut aliquid aliud iniuriæ inferat genus, meminisse debet, cuncta quidem quæ in altera tabula conscripta sunt, ad illā summam redigi, quæ iubemur ita proximos vt nosmetipsos diligere. Quo semel recepto, non solum ab omni offensa erit cessandum, sed etiam bene cuique optandum, beneque faciendum, & quod nobis indigentibus ab aliis exigeremus, id aliorum necessitati præstandum. Si cui tamen quidquā mancum in decalogo imperfectumque videbitur, omnium perfectionem in
Matt. 5. Euangelio petat: Non veni, inquit Saluator, soluere legem, sed adimplere. Quamobrem sicut legis ita & Euangelij mandata obseruare nobis necesse est, si saluti nostræ consultum iri volumus. Nam & ipse Euangelij autor Christus, quæcunque docendo tradidit nobis, ea se à Patre accepisse dixit, hoc quoque habens à Patre vt filius sit, Patri tamen coæternus & cōsubstantialis: atque ita fiet, vt illa quæ vel per Patrem, vel per Filiū, vel per Spiritum sanctum iubentur, vnius Dei iussa esse credamus, vnius maiestatis imperia. Quædam tamen ad tempus obseruanda, vt illa quæ futurorum figuras continebant: quædam semper, vt hæc ipsa de quibus nunc agitur, quæ ad vitæ morumque institutionem spectant: illa verò quæ perfectionis sunt, id est, vt paupertatem castitatemque colamus, monasticæ vitæ modum normamque sectantes, nostro
 geli.

relicta sunt arbitrio, antequam ea seruandi voto nos obligemus, quod si vouerimus, prestare tenebimur, non minus quam illa quae iussa sunt. Prauaricator est, qui secus fecerit. Sed iam redeat vnde digressa est oratio, & sicut institimus ipsas prauaricatorum poenas, fidelium traditionum scripta percurrentes, sollicitè scrutemur. Neque hoc sine dolore, imò nec sine metu, ne ipsi quoque cum peccatores simus, in illas incidamus. Legimus enim in Deuteronomio execrationes in monte Hebal, à Leuitis Dei iussu prolatas, & inter legendum contremiscimus. Maledictus, inquit, qui facit sculptile; quod *Deut. 27.* est contra primae tabulae mandatum. Contra secundae autem praecepta delinquentibus dicitur: Maledictus qui non honorat patrem suum & matrem suam. Maledictus qui transfert terminos proximi sui. Maledictus qui errare facit caecum in itinere. Maledictus qui peruertit iudicium aduenae, pupilli, & viduae. Maledictus qui dormit cum vxore patris sui, & reuelat operimentum lectuli eius; & qui dormit cum iumento, vel cum sorore, vel cum socro, vel cum vxore proximi: & qui percussit proximum, & qui pro pretio, vitae insidiatur alienae. Post multa: Maledictus, aiunt, qui non permanet in sermonibus legis huius, nec eos opere perficit. Deinde iterum ad maledicendum acrius insurgentes, ad transgressoremque conuersi, dicunt: Maledictus eris in ciuitate, maledictus in *Deut. 22.* agro, maledictum horreum tuum, & maledictae reliquiae tuae, maledictus fructus ventris tui, & fructus terrae tuae, armenta bouum tuorum, & greges ouium tuarum; maledictus eris ingrediens, & maledictus egrediens. Longum foret cuncta referre quae ibi colliguntur, sed breuiter; nihil prorsus mali, quod in hac vita mortalibus accidere possit, praetermittitur: vsque adeò graue crimen est, diuinis nolite parere mandatis, & aduersus ea niti propriae voluntatis libidini blandiendo. Eadem enumerantur in Leuitico, & praecipue fames, pestilentia, gladius, multisq; in locis Scripturae id ipsum non filetur: vt quod toties repeti audis, euenturum peccatis exigentibus minimè dubites. Nam in Isaia quoque loquens ipse terrae coelique conditor ac Dominus ait: Si volueritis & audieritis me, bona terrae comedetis, quod si nolueritis, & me ad iracundiam prouocaueritis, gladius deuorabit vos. Multa huiusmodi in Ieremia, multa in Ezechiele, nec pauca in reliquis Prophetis *Leuit. 26.*

- leguntur, minis terroribusq; plena, quorū quā certus euentus fuerit, cū plurimarum vrbium excidia, tum potentissimorum quondam regum infelicissimi exitus testantur. Primus Israelitarum Saul rex, sicut à Samuele Propheta ei prædictum fuerat, quia voci Domini non obediuit, à Palestinis magno prelio superatus, cum liberis occubuit, sceptrum quoque regni de domo & familia illius ad alios fuit traslatū, vt quale scelus sit, Dei mandata præterisse, non ipse solū, sed etiam filius, qui reliquus erat, nepotesq; eius sentirent. Vt autem post hunc aliorum quorundam patem fortunam silentio transeā, Sedechiæ maiori deploratione digna clades compellit, si modo plorandi sunt, qui iuste pro scelere puniuntur. Hic capta à Chaldæis Hierosolyma cū fugeret, comprehensus vinculisque constrictus corā rege vnā cum liberis adducitur: hi spectante patre trucidantur, ille deinde etiā oculis orbatur, quos mallet antè erutos, ne filiorum cædem videret. Vincētus postremò & cæcus in Babylonem est ductus, templū ipsū atque domus vrbis igni consumptæ, turres ac mœnia solo æquata, populus captiuus, præter eos qui ceciderāt, Babylonem translatus, quæ ferè omnia per Ieremiam Prophetam comminatus fuerat Dominus tam regi ipsi, quā populo, eo quod filios Rechab patri magis obediētes fuisse comperisset, quā illos sibi. Iusiurandū enim violauerant, rebelles facti Chalæeorum regi Nabuchodonosoro, templum Dei sui Gentilium ritum secuti polluerant, Prophetis vera vaticinantibus illuserant: & cū propterea tot mala se passuros audissent, deprauatas animi mores corrigere neglexerant. Contempta itaque diuinitas non distulit vindictam, vbi in flagitio cognouit obduratos; & cū nulla denuntiatione futuræ vltionis deterreari possent, vltima calamitate afflixit. Ante hac ob idem delictum & Samaria ab Assyriis debellata, & populus cū rege Ossee patriis auulsi sedibus, in Assyriamq; traducti seruiuerunt. Nemo ergo regum, nemo principū vel sibi vel imperij sui viribus nimio plus confidat. Si quis præuicator mandatorum Dei esse perseuerauerit, & nec vno aut altero flagello commoitus ab impietate animū auerterit, repentē videbit misceri omnia quę ditionis suæ sunt, hos capi, illos cædi, alios desciscere, diutinā libertatē statim seruitute mutari, & opes ibi las, quas multorū annorū victoriæ accruauerant, paruo tempore

poris momento hostium prædam fieri. Neque enim hoc humanæ vires efficiunt, sed iniuriarū suarū ultor Deus, qui solo nutu & cœlum diruere & terram potens est dissipare. Secure feliciterq; regnabit qui ipsum regē regū & Dominū dominātium nouerit colere ac reuereri. Nobis tamen nulla omnino seculi huius aduersa æquè timere cōuenit, atque illa quæ post præsentis vitæ finem peccatoribus infliguntur. Præsentia enim mala quamuis teterrima venerint, longiora esse nequeūt vitæ nostræ breuitate; nullumq; infortunium tam immane esse potest, quod non leniat ac mitiget aduentantis & iam iāque affuturæ mortis expectatio. At verò illa supplicia, quorum nullus speratur finis, nulla intermissio, nullum leuamen, quis non exhorrescat? nisi qui ne his quidem quæ de inferorum pœnis diuinitus tradita sunt, fidem adhibet, quæ sanè incredulitas nequaquam à suppliciis hominem liberat, sed eadem duplicat eorum grauitatem. Leuiora sunt enim quæ fragilitate naturæ peccamus, quàm quæ animi malitia credere nolendo committimus. Igitur siue quis credit, siue non credit, si aliter ac omnibus præceptum est vixerit, saluus esse non poterit, quia longè est peccatoribus salus. Mandati transgressio primos homines Adam & Euam eiecit de paradiso, Angelos de cœlo præcipitauit: & tu eiusdem fortasse delicti reus, illo ascendere speras? Fallet te spes ista, fallet profectò, nisi pœnitentiam egeris. Pœnitenti autem præstabitur misericordia, dicente Domino: Pœnitentiam agite, & appropinquabit vobis regnū cœlorū; quod si ad viā iustitiæ, à qua procul aberras, reuerti neglexeris, iam tandē tuæ imbecillitati derelictus, peccata super peccata cumulabis, ac veluti absq; gubernaculo in mari fluctuans naus, quocunque concupiscentiæ tuæ te impellet flatus, eo ferebis. Id tibi futurum ille, qui nouit omnia antequam fiant, prædicit in Psalmo, ita loquens: Non audiuit populus meus vocem meā, & Israël nō attendit mihi, & dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinventionibus suis. Nihil illo homine infelicius, à quo diuinæ benignitatis auxilium subtrahitur. Cum enim sic destitutus nihil boni per se agere possit, & suis affectibus ad malum pronisanhelet, continuò in omne nefas præceps feratur necesse est. Idcirco non solum à paradisi expectatione excluditur, verum etiam indices grauius futurum sibi supplicium

Psal. 118.

Matth. 4.

Psal. 82.

Luc. 12.

plicium comparat in inferno. Ille enim servus (vt in Euangelio legitur) qui cognouit voluntatem Domini sui, & non se præparauit, & non fecit secundum voluntatem eius, plagis vapulabit multis. Ne igitur æterni ignis magis omnibus expauescendo tormẽto obnoxij simus, post præteriti delicti poenitentiam ad iustitiæ capessenda opera accingamur, auxilium à Domino implorantes, vt ea quæ nos facere iussit, ipso adiuvante faciamus, & quæ fieri vetuit vitemus. Ita Christianæ hæreditatis, quæ omnem nostræ æstimationis computationem superat, consortes esse merebimur, cum ipse Christus dicat: Quicumq; fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater, soror, & mater est: quasi diceret: Is mihi in cœlesti regno erit coniunctissimus, atq; arcta in primis cognatione copulatus, qui hîc in exequendis Dei mandatis mihi proximus effici studuerit, vt sit particeps Christi gloriæ, qui Christi prius extiterit obedientiæ comes. Cæterum quoniam vndique insidiæ vndique laquei nos circundant, magnopere nobis vigilandum erit, ne in illis incidamus. Non incongruè igitur post mandatorum tractationem de vigilia disseremus.

Matt. 12.

De Vigilia. Caput VI.

Vltæ mortalium tempus quàm breuissimum est, ipsi senes parum se vixisse conqueruntur. Sed cum vita vigilia sit, nõne etiam tanto minùs viuit aliquis, quanto plus quieti ac somno indulget? Nolo tamen vt extendenda in longius spatium vitæ gratia, vigiliarum observatio te delectet, sed ea duntaxat de causa, vt à vitiis facilius abstineas, & virtutibus proficias magis. Vigilando autem vtrumque effici posse facile nobis persuadebimus, si noui veterisque instrumenti fidelia testimonia audire voluerimus. Clamat in Euangelio Dominus: Vigilate & orate ne intretis in tentationem. Periculum ergo imminet illis, qui vltra naturæ necessitatem dormiunt, ne carnis diabolice tentationibus superati delinquant. Nam & si spiritus promptus est vt obediat Deo, caro tamen infirma & ad vitium prona, nisi vigiliæ fræno teneatur, facile corruet. Cuius quidem periculi minimè ignarus Apostolus Petrus nostræ salutis prospiciens ait: Sobrii estote & vigilate, quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærit quem deuoret, cui resistite fortes in fide. Vigilantia primò o.

1. Pet. 7.

pus

pus est, ne imparati opprimamur : deinde fide, vt resistamus & vincamus. Quòd si sapius vincere contigerit, etiam virtute proficere continget. Superatis enim nequitiae suggestionibus, restat, vt ad bonorum operationem conuertamur. Ad hæc autem perficienda nō sufficit nostra fragilitas. Nisi enim Dominus ædificauerit domum, in vanum laborant qui ædificant eam. Ope igitur indigemus diuina, quæ precibus impetratur, dicente Domino : Petite & dabitur vobis. Precationibus verò offerendis nullum tempus magis idoneum esse horis nocturnis, nullum accommodatius esse creditur. Atq; ideo Prophetæ hortatur nos dicens : In noctibus extollite manus vestras in sancta, & benedicite Dominum. Nox itaque meditationum mater est, dies actionum; has inter se vices partisse videntur, quandoquidem Saluator quoque noster, vt huiusce rei nobis documento esset, per diem docuisse in templo, noctu autem in monte Oliueti exiens orasse perhibetur. Noctu ergo surgentes meditando atque orando quæramus cum sanctis mulieribus virtutum aromata, vt illis vngamus Iesum. Si enim sanctimonie odore ad se venientes cōspexerit, qua pietate est, iucundè gratanterque suscipiet, in nobis implebitur dictū illud : Beati sunt serui illi, quos cū venerit Dominus, inuenierit vigilantes. Præterea quemadmodum ætas vitæ nostræ brevis est, ita & incerta. Plurimos frustratur sperata senectutis expectatio. Denique quis est qui vnum diem imò vnam horam à mortis periculo alienam possit sibi promittere ? Quàm multos dum sani ambulant, dum fabulantur, dum ridet, vel casus exterior vel morbus interior repente delicit & extinguit. In eo itaque nostræ saluti consulitur, quod Saluator ait : Videte, vigilate & orate, nescitis enim quando tempus sit. Sicut homo qui peregre profectus reliquit domum suam, & dedit seruis suis potestatem cuiusque operis, & ianitori præcepit vt vigilet. Vigilare ergo, nescitis enim quando dominus domus veniet, serò, an media nocte, an gallicantu, an manè, ne cū venerit repente, inueniat vos dormientes. Ac ne solis discipulis id præceptū quis diceret, quòd vobis dico, inquit, omnibus dico vigilate. Dominus domus huius, id est, corporis humani est Christus, serui sunt quinque sensus; ianitor anima : hæc si bene vigilauerit, sensus ipsi ad bene operandum rectè disponentur. Isto autem modo ex-

Psal. 126.

Psal. 133.

Matth. 13.

pectatus Dominus cum venerit, neq; in seruis neque in ianitore quod condemnet inueniet. Tametsi Dominus noster in fine seculorum venturus sit, vt simul omnes iudicet, cuiusque tamen merita in exitu vitæ discutit, & singulorum facta diiudicat. Qualis ergo quisque nunc decesserit, talis etiam in illo vltimo iudicio cum corpore apparebit. Vigilare itaque iubemur, ne mors imparatos occupet. Et quoniam nescimus diem neque horam, semper est vigilandū. Semper autē vigilat, qui semper à malo abhorret, & bonum, vt Deo placeat, agere pro viribus non cessat. Fieri quidem nequit, quin partem aliquā temporis quieti cedamus, cum nostræ conditionis imbecillitas vt cibo ita somno quōtidie indigeat. Sed audeo dicere, quod somnus quoq; iusti vigilia sit. Nam vbi diurna opera piè religioseq; peregit, & ante somnū quæ Deo grata sunt cogitauit, etiam post somnum quæ cogitauerat perficere maturat. Ideoq; citius expergiscitur & exurgit, vt quanto minùs dormierit, tanto plus apud Deū meriti bene operādo sibi cōparet. Igitur non plures horas dormitioni impartit, quā naturæ necessitas postulat, vt totum quod superest, semper in Dei laudem, aut orando aut aliquid aliud agendo expendat. Si quod momentum otio trāserit, illud sibi deperisse arbitrat. Porro satis erit, sex horas ad mediam noctem somno dare, à media verò nocte Romano ritu initiū dici capere, nisi aliqua corporis imbecillitas longiorem sibi quietem exegerit. Iste autem à media nocte ad sacrificia laudis Deo offerenda exurgendi mos omnibus monachorum collegiis iam inoleuit, & quod Ecclesie instituto probatum apparet, id sequi, id curare, atque amplecti saluberrimum esse sentimus. Sic olim sanctissimi viri prædicauerunt, sic docuerunt, sic suo exemplo faciendum ostenderunt. David ipse, quem Deus præ omnibus

Psal. 118. Iudeæ regibus dilexit: Memor fui (inquit) de nocte nominis tui Domine, & custodiui legem tuam. Et iterum: Media nocte surgebam ad confitendum tibi. Isaias qui cuncta quæ Euangelistæ narrant, multo antequam euenirent, prædixit, ipse amore in Deum accensus ait: Anima mea desiderauit te in nocte, sed & spiritu meo in præcordiis meis de manè viglabo ad te. Ieremias quoque autē sanctificatus quā natus, futuram Hierosolymæ euersionem lugens, & precibus misericordiam implorandam suadens, nullas efficaciores fore credidit,

didit, quàm quæ nocturno tempore factæ fuissent. Ideo con-
 surge (inquit) lauda in nocte, in principio vigiliarum effunde
 sicut aquam cor tuum ante conspectum Domini. Et in Euan-
 gelio legimus, pastoribus vigilias noctis agentibus Angelo *Luca 2.*
 adueniente, Saluatoris natiuitatem fuisse nunciatam. Cuius
 memoriam Ecclesia quoq; à media nocte (tunc enim de vir-
 gine editus creditur) celebrare consuevit. Tunc etiam cum in
 templum puer Iesus est illatus, Anna Phanuëlis filia redem-
 ptorem Israel agnouit sanctarum vigiliarum merito, quia non
 discedebat de templo (vt Euangelista ait) ieiunijs & obsecra- *Ibidem. 1*
 tionibus seruiens nocte ac die. Paulus Apostolus cum Syl-
 a discipulo in carcere positi, media nocte Deo laudes decan-
 tant, & carceris fundamenta quassantur, ostia reserantur, vin-
 cula soluuntur, & ipsi non refrangente sed rogante magistra-
 tu liberi dimittuntur, in tantum profuit nocte intempesta ad
 hymnos Deo reddendos exortuisse. Hos emulando tu qui
 sanctus es, ama vigilias, vt sanctior sis: & tu qui peccator es,
 vt citius veniam impetres. Artifices partem noctis suo ven-
 dicant labori, vt quo plus operis confecerint, plus lucri conse-
 quantur. Quod ergo illis pro adipiscenda pecunia non est in-
 iucundum, sæpe enim cantant dum exercentur, hoc tibi mo-
 lestum esse poterit pro lucranda cœlesti gloria? Nimium de-
 licatus es, ne dicam stultus, si tantum boni tibi parare posse
 speras tota nocte stertendo. Illis tantum & nocte & die *Pron. 4.*
 dormire satius esset, de quibus dicitur: Non dormiunt
 nisi cum malè fecerint; qui ideo peruigilant, vt latroci-
 nentur, vt furentur, vt crapulentur, vt libidini luxuriæ-
 que satisfaciant. Minus enim peccarent, dum dormiunt ni-
 hil agendo, quàm hæc de quibus loquimur expetendæ. His
 aduersus mortifere voluptatis illecebras armamur, his diabo-
 li vires frangimus, & indies efficimur fortiores. In his o-
 rando, legendo, meditando, quàm suauis est Dominus gu-
 stamus: Per has mundatur animus, acuitur intellectus,
 mens ad cœlestia contemplanda erigitur, & gaudia illa
 quæ eloqui nescit se interdum sensisse miratur. Hæ sunt
 sanctarum vigiliarum dotes, hæc commoda, quæ si tanta
 non essent, imò si minora forent quàm dicimus, vigilandum
 tamen nobis esse suaderem, ne somnolentiæ damna subire co-
 gamur. Quæ nunc nosse operæpretium erit, vt mali com-
 para-

paratione bonum ipsum quanti faciendū sit, magis pate-
tescat.

De malo somnolentia. Caput XII.

Cuius longior quam natura postulat fuerit somnus, nō solum bene agendi tempus perdit, sed etiam ipse ad vitium promptior fit, dum corpori magis quam animo obsequiū præbet. Rarò videbis eos qui somniculosi sunt, à luxuria libidinibusque abstinere. Cum crapulati fuerint, graui sopore premituntur, quos roncizantes non facilius excites quam syluestres vrsos, aut vitulos marinos. Putas expectecti ad orationem procumbant, vel ad decantandos Psalmos insistent? ientacula conquirunt, prandia deinde parari iubent, & cum hesternis perporationes diu dormiendo vix edormierint, iam sese noui ac recentibus ingurgitant. Ne tunc quidem vigilare putandi sunt cum vigilant. Nam eo quoque tempore inertii veterinosque stupore premi videntur, oscitant, hiant, languētibus nitant ocellis, seque elatis lacertis ac prolato pectore distendant, & nisi totam noctem dormierint, somnum à se fugisse lamentantur: tunc remedia quibus reuocetur disquirunt, iam papauer iam lactuca parantur, iam titillatio circa digitos volasque pedum discurret, seruis ibi pruritum excitantibus, ut dominus qui vsque manè soporem suum continuare nequit, eo iam non interrupto ad meridiem duret. Atq; istos tam effeminato ouo assidue torpētes de improviso mors occupat. Neque enim diu viuere queunt qui multo somno dediti marcent, tument vultus lurido colore infecti, putrescentiaq; viscera repente inuadens valetudo dissoluere festinat. Et quoniam nulla his cura fuit sanctis actionibus inuigilare, quibus nixi in cælum euolarent, peccatis prægrauati ad inferos descendunt. Quod sibi valde metuēs Propheta orabat, cum diceret: *Respice & exaudi me Domine Deus meus, illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus, præualui aduersus eum. Profectò nisi inimicus præualeret, id est, nisi periculum esset dormientibus, ne inimici huius dolis capiantur, sine causa Dominus discipulos increpauisset, cum dixit: Sic non potuistis una hora vigilare mecum? Quare autem illos vigilare vellet, continuò palam fecit, dicens: Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem. Huiusmodi quidem periculi testis est etiam parabola illa,*

Psal. 12.

Matt. 26.

Matt. 13.

in qua legitur: Cum dormissent homines venit inimicus homi-
 nis, & superseminauit zizania in medio tritici, & illa altera :
 Si sciret Paterfamilias qua hora fur venturus esset, vigilaret
 utique, & non sineret perfodi domum suam. Inimicus igitur
 noster & fur diabolus est. Somnolentis & otio vacantibus
 magis insidiatur, quia minus prouidi sunt ad cauendum, faci-
 leque ad omnes voluptatum illecebras inclinantur. Qui certè
 si capci & irretiti fuerint, tunc demum intelligent, quàm ma-
 le dormierint, cum villicationis suæ reddere rationem com-
 pellentur. Datum quippe sibi tempus ad poenitendum, ac be-
 ne agendum, inutiliter imò & nequiter consumpsere. Nihil
 de futura vita cogitantes, dum præsentem in deliciis corporis
 dormiendo lasciuiendoque transigunt.

De somnijs. Caput XIII.

DE istorum numero etiam illos esse dixerim, quos vanæ
 somniorum suorum imagines quasi futuri diuinæ ita de-
 lectant, ut quotidie visa enarrant: & si quando sequatur e-
 uentus, vera se vidisse iactitent, veluti digni quibus cœlestis
 prouidentiae mysteria pandantur, cum magis illis conueniat
 in Prouerbis dictum: Quasi qui apprehendit umbram & per- *Eccli. 34.*
 sequitur ventum, sic & qui attendit ad visa mendacia. Neque
 tamen imus inficias quandoque per somnium vera nunciari.
 Nam ut obiter aliquid ea de re dicamus, Iacob duodecimi tri- *Gen. 20.*
 buum Pater cum obdormisset, vidit cœlestem scalam, Ange-
 losque ascendentes & descendentes, & à Domino audiuit, ter-
 ram in qua dormiret, se possessorem fore, semenque suum per
 orbem esse propagandum. Hoc in Genesi legimus, & ibidem *Gen. 37.*
 de Iosepho eius filio, cuius somnio cognitum est, ipsum patri
 matrique ac fratribus honorabilem futurum, manipulorum
 & stellarum quæ vidit, solis quoque & lunæ argumento. Ab
 his enim per quietem se adoratum dixerat. Idem Ioseph ma-
 gistri Pincernarum Pharaonis & pistorum præpositi, cum qui- *Gen. 40.*
 bus tunc in carcere erat, somnia interpretatus est, diuersæ qui-
 dem sortis, sed certissimi cœtus, ac nihil prorsus ab interpre-
 tationis sententia discrepantis. Præterea in Iudicum libro
 Gedeonis victoria aduersum Madianitas, antè per nocturnam
 imaginem fuit vulgata quàm euenisset, quodam somniente
 quod

quod hordeaceus panis castra Madianitarum suo ictu subuer-
tisset. Regum quoque historia testatur Salomoni dormienti
3. Reg. 3. apparuisse Dominum, fuisseque locutum, & sicut petierat,
rerum scientiam ac sapientiam contulisse. Somnio fidem fe-
cit euentus. Nam cum sapientissimum inter reges fuisse satis
Dan. 7. constat. Danielis etiam somnia de ventis pugnantis ac be-
stis de mari ascendentibus & aliis quæ leguntur, nisi futura
veritatis signa extitissent, ne scripta quidem in voluminibus
diuinis fuissent. Veniamus ad Euangelium: Magi ne ad He-
Math. 2. rodem reuertentur somnio admoniti, capitis periculum e-
uaferunt. Iosephus in somnis accepto responso, cum puero
Iesu & matre eius virgine fugit in Ægyptū, vt ipsum Iesum
neci subtraheret, qua Herodes ipsum solū quæritās, aduersus
infantem multorum infantiam erat scuiturus. Ad hæc non
paucæ in sanctorum vitis relata legimus, quibus credere com-
pellimur, per quietem sepe numero quæ vera sunt reuelari:
cū præsertim ipse Dominus (vt in Numeris scriptum est)
Matth. 12. dicat: Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in visio-
ne apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum. Sunt ta-
men quædam, quæ per dæmonum illusiones accidunt, vanæ
atque fallacia, veris tamen interdum mixta, vt credantur. De-
monis enim calliditas quo animo falsum aliquid suadet, co-
dem & verum reuelat, vtique vt nimium credulos, & iam si-
bi libere confidentes facilius euerstat, atque in foueam ali-
cuius mortiferi erroris præcipitet incautos. Prudentia igitur
opus est ad deuitandos dolos, quos ille veterator nobis dor-
mientibus per ipsa somniorum phantasmata struere consue-
uit. Minimum itaque erit ei credendum, qui perpetuus hu-
mani generis aduersarius esse noscitur. Quicquid ille quo-
cunq; modo suggererit, nisi virtute diuina cōpulsus sugge-
rat, nō veritatem sed laqueos esse certo scias. Tunc etiā ma-
gis erit cauendū, cū se ostenderit amicum, & palpare animum
blanditiis cœperit. Illa verò insomnia, quæ vel ab aliqua ani-
mi passione, vel corporis morbo, vel negotiorū cura, vel diur-
na verborū vltro citroque haborū cōtentione prouenire so-
lent, semper vana futiliaque sunt, & nulla prorsus fide digna.
Quod si quid ita vt somniatū est euenerit, nō somnio credas,
sed cuidā præsagæ mentis diuinationi. Fieri enim nō potest,
quin aliquādo ita contingat, vt futurū prædicimus. Porro vi-

Et illa quæ diuinitus immittuntur, quamuis verissima semper sint, nō tamē omnibus æquē accidunt. Bonis quippe ad cōsolationem, malis ad terrorem. Bonorum sunt illa quæ præ-
 misimus, malorum autem ista quæ dicemus: Pharao rex cū dormiret, boues vidit septem crassas, & totidem malas macilentas: eodemque numero triticeas spicas, alias turgentibus aristas plenas, alias effœctas, exiles, & prorsus vanas, & quemadmodū ista differēs Ioseph sanctitate notus prædixerat, septennem annonæ copiam, septennis famis est subsecuta. Nabuchodonosori quoque regis dirum ac triste somnium, siue ista-
 zuan quam vidit, consideres vario metallo compactam, siue arborem supra modum proceram atque amplam, utroque enim somnio Daniele interpretante didicit, futuram regni cladem, & suimet qui felicissimus putabatur, extremam miseriam. Pilati etiā vxor in Euangelio multa per visum se passam conqueritur propter Christū, & marito vt missum illum faceret nititur persuadere. Hoc quoque obseruandum, quōd iniqui, insomniorum suorum quid porrendant ignari, à sanctis interpretationem accipiunt, vt Pharao à Iosepho, & Nabuchodonosor à Daniele. Vnde apparet, somnia ista quæ diuino fiunt consilio, & impiis obici quandoque, sed non nisi electis Dei seruis reuelari. Taceāt igitur peccatores, ad quos non pertinet iudiciū somniorum, aut eos ad quos pertinet interrogent, ne per viam non suam incedentes, præsumptione labantur. Vt autem nobis quoque Spiritu sancto largiente interpretandi donetur facultas, minūs temporis demus somno, vt plus concedamus virtuti. Id si fecerimus, ne tunc quidem cū dormimus, quod terreat somniabimus; sed quod consoletur, quodque euigilantibus quoque gratum sit.

De oratione fructuosa. Caput IX.

Sanctarū vigiliarū propria est quā Deo offerimus oratio. Opportunè igitur nunc de illa differemus. Ad Philipenses scribens Apostolus: Nihil solliciti sitis, inquit, sed in omni oratione & obsecratione cū gratiarum actione petitiones vestræ innotescant apud Deum. In quo mihi quidem videtur docere, vt oremus eum qui potest dare quod petimus; obsecremus autem per ea, quæ illi quem oramus chara esse nouimus; vt facilius ad præstandū id quod poscimus inclinetur: & cū præstiterit, gratias agamus, ne impetra-

Philip. 4.

- ra ingratitude vitio amittamus. Habes orationis formati, discere qualiter te habere oporteat inter orandum. Secesum
Matt. 6. pete, ne quid oranti impedimento sit. Intra in cubiculum tuum Saluator ait, & clauso ostio ora Patrem tuum in abscondito. Sed is etiam clauso precatur ostio, qui sensibus à rerum fragilium cura sequestratis, & mente & corpore in illum dirigitur cui supplicat. Qui sic se habent, etiam cum in conuentu multorum orauerint, in abscondito orare putandi sunt. Priuatæ tamen orationi semper magis apta est solitudo. Nam & Dominus noster, ut se nobis imitandum proponeret, dimissa turba (sicut Euangelista ait) ascendit in montem solus
Matt. 14. orare. Hac profectò de causa à suis etiam discipulis quandoque se submouit, ut cum diceret: Sedete hinc donec vadam illic & orem. Et sicut Lucas ait, anulsus est ab eis quantum iactus est lapidis. Locus igitur ab omni strepitu vacuus (si fieri potest) eligatur offerendæ Deo precationi, ut purior sinceriorque offeratur. Deinde cum cogitaueris quàm potens quàm immensus sit, quem allocuturus es, quàm è diuerso tu vilis atque abiectus, humiliter quantum potes accede, suspirans, ingemiscens, lachrymas etiã si potes fundens: illumque imitare publicanum, qui stans à longè, vultu in terram deiecto, pectus percutiebat suum. Peccatorum quippe conscius non est ausus propius accedere, non oculos in cælum subleuare & ut à se peccata exigere, à pectoris verberatione non cessauit. Verum ne quis vel dignitate præditus, vel à Deo iã gratiã consecutus, minus se submittat, ad scripturarum testimonia animũ applicet,
5. Reg. 2. & videbit Salomonem regẽ in dedicatione templi fixis in terra genibus, & manibus ad cælum extensis, deprecantem. Audiat Danielẽ Prophetam dicentem: Posui faciem meã ad Dominũ Deũ meum, rogare & deprecari in ieiuniis, sacco, & cinere. Inde transiens ad Euangelium, cõsiderabit vas electionis Paulũ Apostolũ, qui ait: Curuo genua mea ad Patrẽ Domini nostri Iesu Christi. Ipsum quoque Christum Dominũ cõtemplabimur, quo nemo sanctior, nemo magnificentior, modò prono corpore in faciem procumbentem, modò erecto in cælũ suspicientẽ, & modò positus genibus orãtẽ, nõ quòd illi nostris humiliationibus opus esset, sed quòd nos illius indigemus exẽplo. Porro quoties peccatis, quæ à nobis cõmissa sunt, ignosci petimus; antè illis à quibus iniuriã accepimus, ignoscamus

scimus. Ipsius enim Domini præceptum est: Cum stabitis ad *Marc. 12.*
 orandum, dimittite si quid habetis aduersus aliquem, ut & Pa-
 ter vester, qui in cœlis est, dimittat vobis peccata vestra. Quod
 si vos non dimiseritis, nec Pater vester qui in cœlis est dimit-
 tet vobis peccata vestra. Et Apostolus: Volo inquit, vos ora- *1. Tim. 2.*
 re in omni loco, leuantes puras manus, sine ira & discepta-
 tione. Quomodo enim tibi placatū iri Deū speras, nisi prius
 ipse placatus fueris proximo tuo? Tu Deū quē semper summē
 reuereri debebas offendisti; alius te, qui homo est, nō Deus;
 creatura, non creator; peccator, non iustus: & licet ille qui le-
 git, lædere non debuerit, tu tamen lædi merebare: quid enim
 mali nō meretur is qui Deo peccat? & si dixerimus quia pec- *1. Ioan. 1.*
 catum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis
 nō est. Nūc considera quā iuste poscas tibi ignosci, qui Deo
 deliqueris, cū tu homini non vis ignoscere, qui deliquit tibi.
 Post remissam autem omnem iniuriam, accede ad offerēdas
 preces, nō frigidē, sed ardentē: non remissē, sed perseveran-
 ter. Attende quid Ieremias Propheta monendo dicat: Leue- *Thren. 3.*
 mus (inquit) corda nostra cum manibus ad Dominū in cœ-
 los. Quod & Apostolus docet dicens: Orabo spiritu, orabo & *1. Cor. 14.*
 mente: psallam spiritu, psallam & mente, ut videlicet & lin-
 gua sermonem resonet, & mens circa ea quæ dicuntur intē-
 ta sit. Parū diligens est precator, qui aliō verba aliō cogitatio-
 nes dirigit: & cū corpore in ecclesia sit, animo vagatur foras
 per vrbis loca, vel secessus ruris. Quando hic cū Apostolo di-
 cere poterit: Conuersatio nostra in cœlo est, si ne ibi quidem
 ubi est se esse noscit? Ne semel orasse sufficit, instandum est,
 ut impetres quod postulas. Eadē preces frequenter replican-
 dæ, & in his quæ ad animæ salutem pertinent, vsq; in finē est
 perseverandū, dicente ipso qui saluat: Petite, & dabitur vo- *Matt. 7.*
 bis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis
 enim qui petit, accipit: & qui quærit, inueniet: & pulsanti a-
 perietur. Chanaanæ mulier cū Domino supplicasset, repulsa *Matt. 15.*
 non recessit, contempta magis se submisit: & quoniam humi-
 liter orando perseverauit, quod poposcerat, accipere meruit.
 Hanc orandi assiduitatem cōmēdat etiā parabola illa de mu-
 liere vidua, quæ durū & fastidiosum iudicē perendi impro- *Luca 18.*
 bitate, ut ipsam de aduersarij iniuria vindicaret cōpulis: &
 illa alia parabola de homine qui nocte intempesta pulsando *Luca 11.*
 amici

amici ianuā, & clamitando dormientē excitauit, excitatum surgere coëgit, & panes quorquot volebat sibi commodare, Dominus præterea cū futuri iudicij terrores prædicendo

- Luca 22.* explicuisset, adiecit: Vigilate itaq; omni tēpore orantes, vt digni habeamini fugere ista omnia, & stare ante filiū hominis. Denique quod verbis docuit, opere cōfirmavit; ter enim easdē preces repetisse dicitur, & factus in agonia orasse prolixius, multumq; sudasse dū oraret: vt discas, etiā cū multum oraueris, nō remittere cordis affectū: quē nō solū cū rogamus, quanquam tūc magis, verū etiam cū non rogamus, nos habere necesse est, vt impleatur quod Apostolus ait: Sine intermissione orate. Post gloriosam Domini ascensionem de *Athor. 2.* ipsis eius Apostolis traditum est, quod perseverantes erant in oratione cum mulieribus & Maria matre Iesu & fratribus eius, Et si Apostolis opus erat iugiter orationum sacrificio, quis tutum se à tentationum periculo sperabit, nisi semper orauerit? Hoc quoq; roganti necessarium, vt nunquam de Dei misericordia diffidat, sed semper se impetraturū speret quod petit, si modò illud fuerit sibi, vel ei pro quo petit, profuturum. Omnia (inquit) quæcūque orātes petitis, credite quia accipietis, & eueniēt vobis. Male tamen id credit, qui verita-
Ioan. 14. ti, quæ Christus est, non adhæret, eodem dicente: Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate. Et vt ostenderet, quare sic adorandus esset: Spiritus, inquit, est Deus, & eos qui adorant eum in spiritu & veritate oportet adorare. Hoc spiritu afflatus David, in eandem sententiam prorupit
2f. 144. dicens: Propè est Dominus omnibus inuocantibus eum, omnibus inuocantibus eum, in veritate. Frustra igitur hæretici precibus insistant, frustra omnes illi qui Christi religionem veritatis fide nō sequuntur; nunquā futuræ salutis quam orant compotes erunt, nisi crediderint. Ad hæc si præcatione poposcerimus rem aliquā, cuius incertus est exitus, id est, qua impetrata, nescimus vtrū commodò an incommodò nobis futura sit, Dei voluntati cōmittamus: vt non quod ipsi cupimus præstet, sed quod ille nouit neque noxium neque inutile fore, quia redemptor quoque noster, cū passionis calicem transferri à se Patrem rogasset, ita orationem clausit, vt
Luca 22. diceret: Veruntamen non mea voluntas sed tua fiat: nō quòd ipse nesciret crucem, quam subiturus erat, omnium creden-

rium fore salutem, sed quòd instruere nos vellet, vt semper voluntati nostræ præferamus Dei voluntatem. Vnde ab eodem edocti, quotidie orando dicimus: Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terra. Cæterum cum eius voluntas sit, vt pie iusteq; viuamus, hoc quoq; his verbis poscimus, vt leges atque præcepta, quæ dedit nobis, per nos impleantur. Frustra enim imbecillitas nostra ad id niteretur, nisi illam gratia iuua-
ret diuina. Et si per se bonum aliquod agere possemus, necesse non esset orare vt possimus. Charitas præterea, quā omnibus debemus, exigit vt sicut pro nostris ita & pro aliorum cōmodis preces offeramus Deo, vota quæ faciamus. Iacobi Apostoli sententia est: Orate pro inuicem, vt saluemini. Paulus quoque Apostolus hortatur, dicens: Obsecro primū omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus qui in sublimitate cōstituti sunt, vt quietam & tranquillā vitā agamus in omni pietate & castitate. Denique Dominus noster etiam pro persecutoribus nos orare iussit, & ipsemet pro illis, à quibus probra, maledicta, verbera, & in crucem actus mortiferas plagas patiebatur, orauit Patrem, ignosciq; eis postulauit. Quamti autem id meriti sit, primus martyr Stephanus ostendit, qui iis à quibus lapidabatur veniam precaturus vidit cœlos apertos, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei, ab eodem vtique iam iam suscipiendus, cuius in diligendis inimicis mansuetudinem fuerat imitatus. Quo autem facilius ad assequendam beatitudinem voti nostri compotes simus, expediet quidem eos etiam quos Deo charissimos esse constat, vt pro nobis deprecantur obsecrare, vt quod ipsi non mereamur, illorum qui digni sunt suffragiis obtineamus. Ita fecisse Gētiles quosdam in Euāgelio Ioannis legimus. Cupiditate enim affecti videndi Iesum; rogauerūt Philippū, Philippus Andreā, ambo Dominum: quid securū sit, Euangelista non explicat. Non tamen dubito, quin ipse Dominus per Apostolos exoratus hoc concesserit, quod fortasse iis tacentibus vel non concessisset, vel concedere distulisset. Sanctos ergo in auxilium nobis inuocemus, quia in psalmo est scriptum: Oculi Domini super iustos, & aures eius in preces eorum. Et Iacobus Apostolus: Multum valet, inquit, deprecatio iusti assidua. Plus potuit vnus Moysi oratio, quā multorum arma.

Iacob. 2.

1. Tim. 2.

Actu 7.

Ioan. 12.

Psalm. 33.

Iacob. 5.

Exod. 17.

- Illo nāque orante victæ sunt inimicorum copiæ, quo tacite
 3. Reg. 17. Superabant. Ad Eliæ prophetæ preces cœlum dedit pluuiam
 & terra fructum, cum trium annorum & sex mensium siccitate cuncta in agris exaruisent Idem viduæ Sareptanæ inopiam farinæ oleique copia exuberare fecit, filioque eius
 4. Reg. 4. mortuo cum orasset vitam instaurauit. Eliseus quoque Deū precatus, viginti hordeaceis panibus centum virorum famē saturauit, ita vt etiam reliquiæ superfuerint. Deinde Sunamitidi hospitæ diu sterili prolem à Domino exorauit, & qui natus fuerat, puerum vitæ defunctum reuiuiscere fecit. Postremò Naaman Syrum lepræ morbo laborantem sanitati restituit, nec terrenis corporibus modò, verum etiam cœlestibus iusti atque fidelis hominis præualeat oratio. Iosue I.
 Iosue 10. fraclitici exercitus dux, oblati Deo precibus, solem & lunam stare compulit, donec inimicos ad fugam conuersos persecutus internecone deleret. Pro Ezechia rege supplicante angelus è cœlo delapsus pugnavit, & Assyrios qui ipsum obsederant concidit: centum octoginta-quinque millia virorū vna nocte fuere desiderata. Nullus vnquam exercitus tam feliciter armis confligit, quàm eo tempore sua solus Ezechias oratione. Sed etiam quando graui morbo affectus se moriturum audisset, longiora vitæ spatia oranti quindecim anni additi sunt. Longum esset referre veteris nouæque scripturæ miracula, percurrento quanta vis atque virtus precum sanctarum sit, quot mortuos ipsi etiā Christi discipuli suscitauerint, quot cæcis visum, quot claudis gressum, quot incurabili ægritudine oppressis pristinam restituerint sanitatem. Audi insuper
 Matt. 21. quod ipsa veritas dicat: Omnia (inquit) possibilia sunt credenti, & omnia quæcunque petieritis in oratione credentes accipietis. Et alibi: Quodcunque petieritis Patrē in nomine meo hoc faciam. Et iterum: Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis Quid ais Iudæ? quid tu Mahumetane? quid vos omnes qui in Christum non creditis? nōne incassum cœleste bonū speratis, quia illud in nomine Christi non petitis? Non enim potestis in eius nomine petere, quē non recipitis fide, quem Dei filium esse negatis. Suis autem
 Ioann. 14. fidelibus ille ait: Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint quodcunque volueritis petetis, & fiet vobis. Manemus in Christo cum credimus, manent in nobis verba
 Ioann. 17. Christi,

Christi, cum ea operibus comprobamus. Hoc si præstabimus, nubes cælosque penetrabit oratio, & illi beati spiritus, qui Tobie preces offerebant Domino, etiam nostras offerre curabunt. Et sicut in Apocalypsi scriptum est: Fumus incensorum de orationibus Sanctorum ascendit coram Deo de manu angeli, ita & nostræ orationes ascendent. Neque ulli dubium esse potest, quin ille cuncta que petierit, à Domino impetraturus sit, cuius internuntij spiritus ipsi angelici esse non dedignantur. Neque enim hoc ideo permittit omnium præscius, & semper ubique præsens Deus, quod indigeat ut hominum opera orationesque ad se perferantur: sed ut per angelorum officium suam erga pios promptosque peccatores benevolentiam testetur. Amare se plurimum eos ostendit, quos talibus uti concedit ministris. Quibus certe si digni fuerimus, hoc est, si quemadmodum oportet orauerimus, præterita peccata condonabuntur, præsentia repellentur, futura facile vitari poterunt, ipsa animi virtus roborabitur, caro obediet spiritui, & superatis diaboli tentamentis, bonorum operum fructus cumulabitur. Reliquum erit, ut re bene gesta hinc decedentes à Domino coronemur. Sed iam de illis quoque pauca dicamus, quorum preces vel nullius vel minimi momenti sunt, ut simul discamus, nos eorum dissimillimos esse oportere, si diuinum nobis fauorem precum laudemque cultu cupimus conciliare.

De oratione infructuosa. Caput X.

NE supplicationibus nostris propitiatur Deus peccata obstant. In Hieremia scriptum est: Opposuisti nubem ne transiret oratio. Vnde idem propheta sub persona plebis peccatricis coram Deo queritur & ait: Nos iniquè egimus, & ad iracundiam prouocauimus, idcirco tu inexorabilis es. Nisi enim omnium prorsus delictorum, quæ cōmissimus, nos poenituerit, & de omnibus pariter dolore mœroréque satisfacere studuerimus, frustra procumbimus ad orandum. Nimiū impudens est, qui vel vna in re offendere non cessat, & ab eo quem offendit orat gratiam. Qui supplicando atque obsecrando placare Deum tibi iratum speras, & à luxuria non discedis, & fornicari non desinus? vel aliud quod legi diuinæ aduersatur, agere non omittis? De istiusmodi supplicatori-

- Luc. 6.** bus lamentatur in Euangelio Saluator noster, dicens: Quid vocatis me Domine Domine, & non facitis quæ dico? Quod si fortè contigerit, vt per inuocationem diuini nominis miraculum aliquod efficias: noli propterea credere Deum tibi reconciliatum, si in delicto perseveras, non tuo merito id cõceditur, sed necessitati aliorum. Multi (inquit) dicent mihi in illa die, Domine Domine nõnne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos, discedite à me omnes qui operamini iniquitatem. Tunc te nosse incipiet, cùm ab eo scelere, in quo nunc obstinatus perduras, abstinere decreueris; tunc & gratiam conferet vt abstineas, & cùm pro tua oraueris salute, voti compos vt efficiare præstabit. In tantum autem obstinatorum nõ acceptat orationem, vt etiam pro eis orare vetet, præsertim si incorrecti impænitentesq; decesserint, quod
- 1. Ioan. 5.** Ioannes Apostolus in Epistola testatur, dicens: Est peccatũ ad mortem, non pro illo dico vt roget quis. Ipse quoque Dominus, Iudæorum pertinaciæ iratus, ad Hieremiam prophetam loquens ait: Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumes pro eis laudem & orationem, & non obsistas mihi, quia non exaudiam te. Timeant itaque horum verborum sententiam qui in peccato persistere non timent. Quod si in scelere perseveraturum aliquem constaret, nemo fidelis pro salute illius orare auderet, nisi sibi licere arroganter crederet quod non licuit prophetæ. Nos verò ideo etiam pro obstinatissimis rogamus, quia nescij futurorum speramus ad poenitentiam redituros. Certum est tamen causas vanas, quæ esse preces, per quas aliis id postulatur quod non meretur accipere. Illorum etiam inefficax & inutilis erit deprecatio, qui lingua quidem mansuetudinem atque humilitatẽ præferunt, dum Deo supplicant, & in corde aduersus proximum odij facibus ardent. A Deo diligi volunt, & hominibus ad imaginem Dei factis, Christi sanguine redempto, insensibiles sunt. Audi quid præcipiat Dominus: Si offers, inquit, munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuũ. Quamobrem nisi remiseris omnẽ offensa-

sam, nisi recōciliatus fueris, nisi eū etiā qui aduersum te in-
 dignatur, quantum potes, placaueris, curam non solum tuā
 sed etiam aliē saluti gerens, non poteris munus orationis
 offerre Domino. Non enim exaudiet te, nisi charitatem,
 quam omnibus debes, viderit in te. Illius quoque reproba in
 primis habetur oratio, qui quicquid petierit, non eō tendit,
 vt Deo placeat. Nam siue pro corporis valetudine, siue pro
 rebus vitæ necessariis, aut pro quauis alia te orabimus, sem-
 per ea sine orandum erit, vt commodius ei, qui bona omnia
 tribuit, seruiatur. Sed auari ideo orant, vt terrena bona lu-
 crentur, ideo gloriæ cupidi, vt ab hominibus laudentur.
 Quare ad primos certè pertinet quod in Euāgelio dicitur: Vg *Matt. 23.*
 vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui comeditis domos vi-
 duarū, orationes longas orātes, propter hoc amplius accipie-
 tis iudicium. Non enim solum pro auaritiæ crimine punien-
 tur, sed & pro sanctimoniz simulatione. Secundos imitari
 Dominus prohibet, dicens: Cū oratis, non eritis sicut hypo- *Marci 6.*
 critæ, qui amant in synagogis & in angulis platearū stantes
 orare, vt videātur ab hominibus. Amē dico vobis, receperūt
 mercedem suam. Non ergo recepturi sunt Dei gloriam, quam
 orando non expetunt, cū iam receperint gloriam hominū,
 quam cōcupierant. Vtuntur & hi quidem dominica oratio-
 ne, sanctorum psalmis, precibusque ab Ecclesia constitutis;
 Dominus tamen non attendit verba, sed animum intentio-
 nemque orantis, & magis irritatur quā placatur, cū id quod
 bonum est, proposito vsurpatur non bono. Tale quippe fa-
 cinus & Hieremias deuouet, dicēs: Maledictus qui facit opus *Hier. 48.*
 Domini fraudulenter. Cū ergo hic quoq; fraudulēter agat,
 qui orandi studium ad laudem Dei institutū, ad suam verte-
 re nititur, erit vtq; maledictus cupiens, nisi pœnitentiā ege-
 rit, non effugiet pœnam, dicente propheta: Deus dissipauit *Psal. 32.*
 ossa eorum qui hominibus placent. Præterea neque eorum
 ad impetrandam gratiā proficit supplicatio, qui quāuis bene-
 fecerint, iactāter tamē facta sua prædicant; cū teste cōsciē-
 tia contenti esse deberent, & quicquid laudabiliter egissent,
 nō sibi sed Deo tribuere. Talis fuit Pharise⁹ ille, qui ingres-
 sus tēplū vt oraret, deprimere aliorū mores cœpit, suos verò
 insolēter efferre: Deus gratias tibi ago, inquit, quia non sum *Luca 18.*
 sicut cæteri homines raptores, iniusti, adulteri, velut etiā hic

publicanus. Ieiuno bis in sabbato, decimas de omnium quæ possideo. Si ista quæ faciebat, ad Dei laudem non ad suam dixisset, nec se cæteris prætulisset, non peccasset, sed & se gloriarari voluit, & alios petulanter incessere, & præcipue publicanum tunc eodem loco sed multo submissius orātem. Ideo peccatoris humilitas meruit veniam, iusti superbia dānationem: Domino de vtroque sententiam ferente, cum diceret: Amen dico vobis, descendit hic iustificatus in domum suam præ illo. Quod si tantum potest humilitas adhibita peccato, quanto plus poterit innocentia præbeque factis copulata. Sunt qui nimis negligenter orant, summis labijs verba murmurant, nec satis quid dicant attendunt, non dissimiles illis qui per quietem somniantes loquuntur, quos per Isaiam arguens Dominus, ait: Hic populus labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me. Tales certè si exaudiret, non reprehenderet. Et quoniam inter orandum semetipsos non intelligunt, faciunt vt nec à Deo intelligantur. Qualem igitur affectum orandi habent, talem & fructum suæ orationis referunt. Ex his (vt equidem reor) erat ille, cui in Apocalypsi

Isaia 29.
Matt. 15. Deum audimus loquentem: Vtinam frigidus esles aut calidus: sed quia tepidus es, & nec frigidus nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo: Frigus timoris est, calor ad amorem refertur, tepiditas autem desidia otioque tribuitur. Otiosi igitur & terrena magis quàm cœlestia curantis deprecatio, quoniam neque satis timet, neque satis amat, tantum abest vt quicquam impetret, vt etiam (si fas est dicere) nauseam ei faciat quem precatur. Cum enim admodum somniculose roget, illud quod petit contemnere potius quàm desiderare videtur, Nam si magni penderet quod poscit, enixè in primis ardentèrque instaret, diceretque cum Propheta: Clamaui in toto corde meo exaudi me Domine. Qui sic non clamant, non facile exaudiuntur. Nonnulli verò satis cupidi orant, sed fide dubia adhuc atque nutanti, veluti ille in Euangelio, qui filium secum attulit ad Iesum, vt à dæmonis vexatione liberaretur, & ait: Si quid potes, adiuua nos misertus nostri. Quamdiu suspenso animo fuit, possit ne id sibi à Domino præstari, quod rogabat non accepit. Postquam autem firma stabiliq; fide opus esse ad impetrandum didicit, & se iā verè credere, nihilque de Domini virtute dubitare respondit,

filium

filium pro quo orabat sanum recepit. Hanc dubiæ & fidelis postulationis inter se distantiam Iacobi Apostoli verba satis declarant, vbi ait: Si quis indiget sapientia, postulet à Deo, *Iacob. 1.* qui dat omnibus affluenter, & non impropere, & dabitur ei. Postulet autem in fide nihil hæsitans, qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento mouetur & circumfertur. Nō ergo æstimet homo ille, quod accipiat aliquid à Domino. Ex his igitur quæ diximus, perspicuum est, eos qui vel de religione quicquam dubitant, vel in peccato aliquo perdurant, pro æterna salute, quam credentibus ac pœnitentibus promissam esse constar, orantes non exaudiri, quibus dicere possis cum Iacobo Apostolo: Petitis, & non accipitis, eo quod male petatis, quod quidem & Ecclesia Deo in psalmis loquens confitetur, cum ait: Odientes me disperdisti. Clamauerunt, nec erat qui saluos faceret, ad Dominum, nec exaudiuit eos. Contraria hīc agamus oportet, si volumus vt petita nobis concedantur: vt videlicet ista per quæ precantiū labor irritus efficitur vitemus, & illa faciamus, quæ nos, cum precamur, voti compotes reddunt. Quoties autem id quod orando poscimus, non euenerit, aut dilatum credamus vt aptiori detur tempore, aut non fuisse profuturum si datum esset, aut ne daretur, peccata nostra obstruisse. Si verò ex sententiis successerit petitiō, gratias Deo agamus: neque quicquā nostris meritis, sed totum eius erga nos benignitati deputemus. De orandi ratione satis dictum sit, nunc vt confidentiū ad orandum procedamus, de peccatorum pœnitentia, sine qua omnino placere non possumus, tractandum videtur.

De peccatorum pœnitentia.

Caput XI.

Pœnitentia nos à peccatorum sordibus emundat, & pristinæ restituit puritati. Vnde leprosus in Euangelio Christū suppliciter adorans, & curari cupiens, morbo liberatur. Leprosus in scripturis peccatum designat. Peccati ergo lepra Domino iubente ab animo pœnitentis fugatur: vt vbi virtutes inserantur, vnde vitia pullulabant. In huius rei figura & paralyticus de lecto surgit, & mulier à sanguinis profluvio curatur, & qui mortui erant, reuiuiscunt, & alij multi variis languoribus grauari eleuantur. Nam quemadmodum hi cre-

dendo & pœnitendo, corporis consecuti sunt salutem, ita
 nimæ fideles à peccatorum ægritudine per pœnitentiam li
 beratæ saluantur. Sic saluatus est Dauid, qui de adulterij ho
 micidiiq; crimine, quod commiserat, dolens: Peccaui, in
 quit, Domino, & continuò peccatum sibi remissum esse me
 ruit audire: & tunc quidē ad altiora se extendens clamauit
 Cor mundum crea in me Deus, & spiritū rectū innoua in vi
 scribis meis: Vt impetrata delictorū venia Spiritus sancti
 domū in ipso reparetur, per quod vitæ quoq; sanctitate pos
 sit proficere. Quod autē secleri veniā impetret pœnitētia, et
 per Ezechielem Prophetā Dei verbis, edocemur: Si impius
 inquit, egerit pœnitentiā ab omnibus peccatis suis quæ ope
 ratus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudi
 ciū & iustitiam, vita viuet, & nō morietur, omniū iniquitatū
 eius quas operatus est nō recordabor. in iustitia sua, quam o
 peratus est, viuet. Nūquid voluntatis meæ est mors impij,
 dicit Dominus Deus, & nō vt cōuertatur à viis suis, & viuatur.
 Et iterum: Impietas impij non nocbit ei, in quacunque die
 conuersus fuerit ab impietate sua. Pœnitentia igitur nitrū
 est & herba fullonum, quæ non corpora, sed animam nitidā
 reddit, & resina illa Galaad, quæ non carnis ægritudini sed
 mentis medetur vitiis. Mens autem post peccatorum purga
 tionem, Spiritu sancto fauente, illuminatur, virtutumq; in
 cenditur amore; ita vt ab ijs quæ Deo displicent penitus ex
 piata, cogitare incipiat quæ sint illa quibus ille plurimū ob
 lectatur, cupiens eidem in omnibus obsequi, in omnibus sem
 per fideliter seruire. Hæc est igitur gratia, quæ pœnitentibus
 datur, sidusque illud luculentum, quod magos, cū regem
 mundi natū quærent, præcessit; sed cū in itinere ad He
 rodē diuertissent, fulgor viæ salutaris index euauit: vbi ve
 rō discessum est ab Herode, rursus idem lumen apparens, il
 los vsq; ad Dominum, quem quærebant, perduxit. Ergo di
 uinæ gratiæ mentem nostram irradians lux, latet & obscura
 tur, si ad vitia diuertimus: cū autem ab his per pœnitentiā
 recedimus, quā primum exoritur, & intelligentiam munda
 ti cordis illustrat, vt ad contemplationem cælestium eriga
 tur, cū prius terrenā tantum curæ erāt. Sic & cœcis visus, &
 surdis auditus, & vox mutis tribuitur in Euangelio: vt qui in
 tenebris peccati fuerunt, per pœnitentiā illuminentur: & qui

Dei præcepta audire nolebant, cōuersi etiam perficere studeant: & qui docendi nō ignari, sed otio dediti, linguā compescuerant, iam alios ad capeffendam virtutē hortando atq; instruendo ora resoluant. Talibus ab Apostolo dicitur: *Ephes. 3.* *Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Vt filij lucis ambulate. Vnde idem peccatorem ad pænitentiam sollicitat, dicens: Surge qui dormis, & exurgis à mortuis, & illuminabit te Christus. Caterū nisi prorsus omnium, quæ turpiter & iniquè perpetuauimus, nos pēnituerit, lux ista in nobis locū nō habebit. Nō potest fulgere dies, quādiu pars aliqua noctis remanet: neq; sincerum esse frumentum, donec à minutissimis etiam paleolis & cunctis pulueris micis euentilatum non fuerit. Denique veluti cæcus ille qui nondum satis credulus, visu recepto quasi per calignem cernebat, videbanturque ei homines (vt Marcus ait) tanquam arborum effigies incedētium: deinde plena fide Christum suscipiens, iterumque ab ipso contactus: clarè videre cœpit omnia. Ita nunquam perfectè illuminari poterit, cuius non erit ex omni parte pænitiæ perfecta, de qua perfectione inferiūs, quantum Dominus nostras quoque tenebras illustrare dignabitur, dicemus. Interim reliqua pænitiæ bona cursim prosequamur. Post mentis illuminationem pænitentia animi robur viresq; supeditat ad insultus daemonum reprimendos, carnisque vitanda blandimenta. Anima enim sicut peccatorum vinculis irretitur, ita pænitiæ ope operaque soluitur ac liberatur: expedita intrat in domum fortis ipsa iam fortior, & quæ antea diabolo ligata fuerat, nunc diabolum ligat, vasque eius diripit, nihil in se relinquens quod ille suum esse possit dicere. Quamdiu autē serua peccati fuit, & domus & vas diaboli erat: postquam peccare desit, & quod peccauerat pænitando deleuit, facta est domus orationis & vas iustitiæ, atque ita præualuit aduersarij sui potentia, suæ pænitiæ virtute. Ad hæc percurrere veteris instrumenti historias, & inuenies *Populus, Israel.* *Hebraum populum* propter peccata hostili potestati frequēter subiectum, propter pænitentiam liberatum: propter peccata victos, propter pænitentiam victoria potitos. Hoc Iudicum liber continet, hoc Regum gesta testantur. Sic Roboam, ne *Roboam.* *Aegyptij armis disperderetur, obtinuit, sic Achab malū quod* *Achab,* *capiti suo mox incubitūrum per Prophetam didicerat, distu-*
lit.*

- Iosaphat.** litad posteros, sic Iosaphat Ammonitas Idumæosque vic
Ioram. & numero & armis impar, sic Ioram Assyriorum obsidione
Ioachan. & Ioachan eorundem seruitute liberantur. Ob hoc pro Eze
Ezechias chia stans angelus Domini concidit Assyrios. Ob hoc Ma
Manaf. nassies, Babylonio iugo erutus, regno quod amiserat restituitur:
Iosias. Ob hoc Iosias non vidit malum, quod vidisset, si delictum
 cum non pœnituisset. Eius pœnitentiæ merito, ne impœnitens
 quidem populus Dei vindictam sensit, quamdiu ille vitauit:
 Quin etiam pœnitentiæ tanta vis est, vt immutabilis Deus
 mutare posse sententiam videatur. Post dies quadraginta
Niniuita. subuertendam Ninuen Ionas à Domino iussus prædixerat
Iona 3. & tamen Niniuitis in cilicio, cinere, atque ieiuniis pœnitentiam
 agentibus ignoscitur, & quoniam illi peccandi superbia in
 pœnitendi humilitatem conuerterant, diuinum decretum reuocatur.
 Nec Deum ipsum pudet figulo se comparare, vt in
Hier. 8. Hieremia legimus, qui vas luteum fingens cum rota currẽte
 fortè dissipasset, rursus illud in eandem faciem refecit: &
 ecce, inquit, sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea
 domus Israël. Repentè loquar aduersum gentem & aduersum
 regnum, vt eradicem & destruiam & disperdam illud. Si
 pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum
 aduersum eam, & ego pœnitentiam agam super malo, quod
 cogitavi vt faciam ei, & subito loquar de gente & regno, vt
 ædificem & plantem illud. Attendant principes terræ ista, &
 si qua regni dispendia patiuntur, non fortunæ imputent, quia
 nulla est, sed sibi qui Deum offenderunt: & si in integrum
 restitui cupiunt, pœnitentiam agant, delinquentes corripiant,
 iustitiam seruent. Deus irasci desinet si illi quibus nunc irascitur,
 correcti, sanctius viuere incipient: alioqui penitus delendi,
 nisi se corrigant. Id testatur duorum regnum diuersus
Pharao. exitus Pharaonis & Nabuchodonosor. Alter toties flagellatus
Nabuchodonosor. duritiam cordis non dimisit, ideoque cum toto exercitu,
 qui ipsum sequebatur, fluctibus obrutus periit. Alter mente
 alienatus, virbeque eiectus, & cum brutis cõputatus, quia Deum
 contempserat, inter aduersa animo resipiscens, Deo se submisit:
 & pœnitentia ductus, veniam ab eo petiit, quo miserat calamitatibus
 liberatus, & in regno fuit receptus. Diuina igitur prouidentia cum
 pœnitentibus clementer ignoscit, cum in vitio pertinaces diu frustra puniẽs, iustè postremò disperdit.

dit: & quos temporali animaduersione ad emendationē vitæ
compellere nequit, eos æternis pœnis afficiendos cōdenat.
Sicut autem deprauatæ mentis obstinatio sua grauitate ho-
minem in abyssum deprimit ac pessundat, ita pœnitentia sua
virtute sursum in sublime vsque ad cœleste regnum euehit,
& quo nihil sublimius, Deo coniungit. Hinc est quod Salua-
tor in Euangelio ait: Pœnitentiam agite, appropinquabit e- *Luca 13.*
nim regnum cælorum. Hoc regnum domus est illa, ad quam
ouis à grege suo aberrans cum inuenta fuerit, humeris repor-
tatur pastoris: & fit gaudium in cœlo super vno peccatore
pœnitentiam agente magis, quàm supra nonagintanouē iu-
stis, qui non indigent pœnitentia. Denique pœnitenti in cru-
ce latroni Christumque confitenti, ab eodem responsum est:
Hodie mecum eris in paradiso. Et in Apocalypsi: Beati dicū- *Apol. 22.*
tur, qui lauant stolas suas in sanguine agni, vt sit potestas eo-
rum in ligno vitæ, & per portas intrent ciuitatem. Beati sunt
illi qui peccatorum maculas lauant, sed eas in sanguine agni
lauari oportet, quia pœnitentia nihil iuuaret, si Christi pas-
sio sub maledictō venundatos non redemisset: Lauantur ita-
que in sanguine agni, qui in Christum credentes, eius mise-
ricordiam pœnitendo & sperando implorant: & eodem mi-
serante, bonum quod cupiunt consequuntur. Neque enim
nisi fideles forent, quos peccasse pœnitet, per portam, id est,
per ipsum qui ait: Ego sum ostium ouium, ciuitatem illam,
patriam beatorum perpetuum atque perennem, ingredi po-
tuissent. Quanta conferat nobis pœnitentia diximus, nunc
qualis esse debeat, vt ea conferantur, dicemus.

Qualem oportet esse penitentiam.

Caput XII.

EX arbitrij libertate profisciscatur oportet, quicquid operis
vel pœnam meretur vel præmium. Pœnitentia igitur nisi
voluntaria fuerit, Dei aduersus peccatorem iram placare nō
poterit. Libertas ista in illa duorum filiorum parabola mani- *Matt. 21.*
festa apparet, qui à patre iussi vt vineam cultum irent, alter
negauit se iturum, & pœnitentia motus, iuit; alter iubēti qui-
dem assensit, sed mutato proposito ire noluit. Paruo momēto
vtriusque in contrarium reuoluta est voluntas. Is tamen pa-
tris imperium peregrisse dicitur, quē nolle obedire pœnituit:
& quod

& quod antè noluerat, rursus voluit, suaque sponte fècit, quod liberum erat facere nolle. Hoc si inuitus fecisset, inter non obediētes habendus esset. Non enim pro eo quod quis nolens, sed pro eo quod volens benefacit, latidē meretur atque gloriam. Voluntas ergo vt bene de Deo mereri possit, libera ad pœnitentiā agendam accedat, non coacta, non vi aliqua compulsā. Deinde voluntariæ pœnitentiæ iungenda est submissè mentis humilitas. Ille qui à patre recedēdo pe-

Ioan. 15. cauerat, veniam petendo dixit: Non sum dignus vocari filius tuus, fac me sicut vnum de mercenariis tuis: ideo æquari fra-

Luce 18. tri qui non deliquerat, vel etiam præferri meruit. Et publicanus dum seruus orat, indignumque se iudicat in cœlum suspicere Christo testante rediit iustificatus, cœli ciuis futurus, qui peccati seruus fuerat. Sed si ne iustus quidem, nisi se humiliauerit, exaudietur, quanto minùs peccator veniam impetrare poterit, nisi simul & pœniteat & humilietur? hoc

Iob. 2. ipsum Dominus à nobis exigens, clamat: Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu, & plâctu: & scindite corda vestra, & non vestimēta vestra. Cor autem humiliatū, & intus pœnitentiæ dolore scissum, lachrymæ (si fieri

Luce 7. potest) foris per ora manātes testentur. Mulieri peccatrici in Euangelio dimittuntur peccata multa, quia dilexit multum. Sed dilectionis huius testes lachrymæ erant, quibus pedes Domini rigauit: capilli, quibus rigatos terxit: labia, quibus

Matt. 26. terfos osculata est: vnguētū quo illos post oscula vnxit. Mox amor, humilitas, amor, simul mixta erāt: omnium tamen causā fuerat amor, quo concupiuit cum ipso in gratiam redire, qui offenderat. Petrus quoque Apostolus negationis crimen fletibus diluit amaris: & qui antè lachrymas Domino infidus extiterat, post lachrymas regni cœlestis clauēs ipso tradent accipere meruit. Ad eiusmodi fletum Iacobus nos inuitat

Iacob. 4. dicens: Emundate manus peccatores, & purificate corda duplices animo: miseri estote, & lugete, & plorate, risus vester in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem. Humiliamini in conspectu Domini, & exaltabit vos. Per hoc quod in fine subiunxit, docet pœnitentis lachrymas æterna consolatione esse dignas. Eadem Pauli sententia est, vbi ait: Quæ

2. Cor. 7. secundū Deum tristitia est, pœnitentiā in salutem stabilit operatur. Tristitiam verò istam atque fletū, ne leuitatis esse videantur

videatur, vitæ austerioris observatio comitari debet, ut quod per voluptatum illecebras peccatum est, per corporis afflictionem purgetur. Intrate, inquit Dominus, per angustam *Matt. 7.* portam, quia angusta porta & arcta via est quæ ducit ad vitam. Quod si per viam istam sanctos ac pios homines cælum ascendisse credimus, quomodo qui peccaverunt id assequi posse sperant, nisi & ipsi per eam incesserint? Iob iustus nullius mortiferi delicti cōsciū, & qui summi Dei verbis laudatus fuerat, præter illa quæ ad patiētiæ probationem pertulit: Saccum confui, inquit, super cutem meam, & operui cinere *Iob 16.* carnem meam, facies mea intumuit à fletu, & palpebræ meæ caligauerunt. Daniel inter prophetas egregius habitus est, visionum somniorumq; intelligentia donatus est, puer adhuc senes iudicavit: & tamē Ego Daniel (inquit) lugebam trium *Dan. 10.* hebdomadarū diebus, panē desiderabilem non comedi, & caro & vinū non introierunt in os meum, sed neq; vnguēto vinctus sum. Quid de Ioāne Baptista dicā? in matris utero sanctificatus, de muliere genitis prælatus, plusquā propheta habitus, deserti angustias volens patitur, pilis camelorū vestitur, zona pellicea præcingitur, & in tā vili habitu vilius nutritur, locustas & mel sylvestre comedens & aquā bibens, à vino autē & sicera se abstinens. Si ergo electorum Dei talis in terra vita fuit, nullius penē culpæ consciorum, quos labores, quas vigilias, quæ ieiunia, quas asperitates, nobis tot criminū iniquatione fœdatis non ultro subeundas dixerim, ut mundemur? Veruntamē quorum durioris vitæ rigorem sponte susceptum imitari proposuerimus, eorū sequi debemus & mores. Frustra enim aliquis corpus exterius fatigationibus exercet, si mens intus nō se omnino disponat ita vitio abstinere, ut etiam diligēter incumbat studio virtutū. Ideo dictū est: Facite fructū dignum pœnitentiæ, quia maximē pœnitētiis cōuenit, ut dimissis flagitiis, bene beateq; viuēdi exercitationibus operā impendant, ut videlicet superbiam excludat humilitas, libidinem castitas, avaritiam liberalitas, crapulam abstinencia, otium labor, dolum simplicitas, odium charitas, & quicquid culpabile fuerat, contraria probitas cōpēset. Atq; ita in cubilibus (ut Esaias ait) in quibus prius dracones habitabant, orietur viror calami & iunci, & erit ibi semita, & via sãcta vocabitur. Hoc est quod Apostol⁹ nobis suadet,

Ioannes Baptista.

Matt. 23.

Isaia 35.

Tess. 4.

det, vt deponamus veterem hominem, qui corrumpitur per desideria erroris, & induamus nouum: qui secundum Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis. Hac tali negotiatione talenta nobis credita duplicantur, & qui super paucis fidelis fuerit, super multa constitutus intrabit in gaudiū domini sui. Super omnia verò cauendum est, ne dum poenitentiam mirè procrastinamus, poenitentiae tempus effluat, & in peccatorum luto adhuc defixos repente mors occupet. Vigila igitur ne te iuuenilis fallat aetas, nec salubre corpus & robustae vires decipiant. Nulli aetati parcat mors, & sicut senes & pueros rapit, quinimmo rari admodum sunt, quos ad salutem usque patitur peruenire. Plurimos praeterea eadem dies sanos fortesque incedere vidit, & exanimis conciderunt. Nulla vitae securitas est, semper inter pericula versantur. Potes vel morbi vi, vel venenati cibi haustu, vel serpentis ictu, vel sicarij alicuius improuiso percussu, vel alio aliquo inopinato casu protinus extingui, denique quod multis accidere potest & tibi. Idcirco sicut tibi in Ecclesiastico scriptum est.

Ecclesi. 5.

Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem: subito enim venit ira illius, & in tempore vindictae disperdet te. Expectaris à Domino, vt sceleris perpetrati poeniteat, & mores vitio corruptos virtutis operibus cures, & pereas, tu verò tuimet oblitus, perire mauis quam corrigi, tam benignum Dominum, tam pium patrem non cessas offendere. Iam tandem excute insaniam istam & resipisce, & saniore vsus consilio, rumpe moras omnes, pone finem flagitijs, & supplex veniam ora, vt Deo miserante, dum miserum di superest tempus, mereri coelestia incipias, cum terrena spreueris. Quod si cunctatè mors praueuerit, (vide in quanto verferis discrimine) aeternam quae poenitentibus datur beatitudinem amittes, & in ignem inextinguibilem, quo conuulsi obstinati, perpetuo cruciandus deiciaris. Nihil est quod magis cauere debes, ergo & nihil magis accelerare quam poenitentiam, per quam talia cauentur, & mutata sorte tam inmensum malum veratur, tamque immensum bonum acquiritur. Haec sunt igitur verè poenitentis officia, quae retulimus, vt videlicet volens non inuitus ad poenitendum accedas, vt humilieris, vt lugeas, vt vitam magis laboriosam viuas, vt praeterita peccata succedentiū virtutum meritis cōpen-

vtique

utique in primis cures, ne poenitendi tempus tarda conuer-
sione imprudenter amittas. Ista tamen omnia cum perfece-
ris, vide ne quid tibi tribuas, diuinæ gratiæ acceptum referre
debes, & cum Propheta dicere: Scio Domine quia nō est ho- *Hier. 10.*
minis via eius, nec viri est ut ambulet, & dirigat gressus suos,
Nam si humana fragilitas ad agendum poenitentiam diuino
non indigeret auxilio, Ieremias non orasset: Conuerte nos *Thren. 3.*
Domine ad te & conuertermur, nec Saluator dixisset: Sine me *Ioan. 13.*
nihil potestis facere, & nemo potest venire ad me, nisi Pater *Ioan. 6.*
qui misit me traxerit eum, cui sententiæ Pauli Apostoli di-
ctum concordat, ubi ait: Non volentis neque currentis, sed *Cor. 4.*
misericordis est Deus. Vnde Philippensibus etiam scripsit, dicens:
Cum metu & tremore vestram salutem operamini, Deus est *Philip. 2.*
enim qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona vo-
luntate. Idem arroganter sese efferentem increpans ait: Quid *1. Cor. 4.*
habes quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris
quasi non acceperis?

*De obstinatione non admittentium poeni-
tentiam. Caput XIII.*

Nunc illos conueniamus, qui peccandi assuetudine obdu-
rantur, quippe graui aliquo execrandoque commisso cri-
mine veniam desperant, & cum ad poenitentiam conuer-
teris arduum videatur, alteris vanum, utriq; in proposito per-
ditissimæ vitæ immobiles perseuerant. Enitendum est, si quo
modo possimus, quod irrationabiliter conceperunt, ratione
discutere, qua fortasse compulsi, mortiferum venenum euo-
mere curabunt quod hauserunt. Tu qui multū temporis pec-
cando consumpsisti, & etatem ad bene agendum datam in de-
liciis, in luxuriis, in obscœnitatibus turpiter contriuiisti, quo
excideris cogita, & vel in fine de regione longinqua incipe re-
dire ad patrem quem reliquisti. Difficile est iniquis ab vsita-
tis desistere, & pellem iam inueteratam serpentis more cum
noua commutare. Sed nisi de Iudæa transieris ad Galilæam,
Domini resurgentis gloriam videre non poteris. Tamen si hoc
tibi difficillimum sit, incipe tamē, tanta experire, quanto ma-
gis tardas, tanto rem factu difficiliorem reddes. Neque enim
ad hanc difficultatem, quam causaris, nisi per moras dilatio-
nesque conuersionis descendisti, quo longius abieris, diutius

erit reuerti, oneri quotidie addendo, nisi rursum de illo demere incipias, grauitate crescente opprimeris. Quamdiu ergo poenitentiam agere cunctaris, indies deterior euadas necesse est. Iesu autem recedente de templo corporis tui, (templum enim Dei eras, dum innocenter uiueres) non relinquitur lapis super lapidem, qui non destruat, omnis virtutum vis dissipabitur, abscedente Domino virtutis. Reliquum erit, ut ubi eradicata bona fuerint, inde exurgant mala, & de corrupto semine deterior exuberet seges, & fiant nouissima tua prioribus peiora. Quanto ergo satius est ut in tempore respicias, & cum diu dormieris, iam tandem expēgiscaris, atque à vitis quæ sequeris auersus incipias iter ingredi virtutis? Quod si parumper perpendere volueris, quantum lucri facturus es, si te corrigas, quantum boni consecuturus, multo certè alacrius festinantiusque redditum expedies ad probitatē, quā ad nequitiam discessum hastenus expedisti. An tu ignoras iumenta onere grauata segnius à stabulis abire solere, celerius verò ad stabula remeare? & hoc quidem oneris deponendi pabuli que sumendi gratia. Nunquid ipse minùs prouidus pigritabis fascem istum peccatorum, quo premeris, abiicere; & ad pastum cœlestis mannae festinare? non quam veteres Israelitæ manducauerunt in deserto & mortui sunt, sed qua qui rectè vsi fuerint, viuent in æternum. Consule igitur salutis tuæ dum licet: Nam quò nunc tendis, in vltima vitæ crepidine terribile præcipitium est: quò si corrueris, nunquam inde resurges: Nulla est enim redemptio in inferno. Quò autem à nobis reuocaris, inde aditus est ad cœlestem beatitudinem, ad Angelorum gloriam, ad requiem gaudiumq; Sanctorum. Nequaquam erit ita ut videatur difficile à prauis actionibus desistere, atque ad iustitiæ sanctitatisq; opera accingi, si vel malorum poenam vel bonorum aestimare libuerit præmium. Præterea ignaui est profectò eiusce rei exequende difficultatem prætere, quam sæpe à plurimis peractā fuisse constat.

Matth. 9. se constat. Mattheus ante apostolatam diu multumq; auaritiæ studio vectigalium publicorum cōductura victitauit: quod die autem à Christo vocatus est, teloneū reliquit, & qui satis longū tēpus māmone seruierat, statim fit Dei seruus Christi.

Zachaus. Apostolus. Zachæus quoq; ætatē in exigendis vsuris cōtraxerat, viso tandē Domino, totū quod scœnore quæsitum erat, dis-

tribuere pauperibus coepit, & illis quos aliquid defraudauerat satisfacere. Eodem itaque die quo finem criminum fecit, Christū domi suæ hospitem meruit habere. Multa id genus exēpla tibi de Scripturis possem proponere, si in his recēsendis occupari vellem. Currentem per consuētā vitia rotam affixo poenitentiae paxillo sistere non vales, si alij non pauci valuerent? Serum est dices, at etiā nouissimis datur denarius si- *Lucæ 13.*
cut primis, & mulier duodeviginti annos inclinata, ad cœlestem medicum tandem accedens extento dorso erigitur, quoniam cum qui mortuos ad vitam excitat, suam etiā infirmitatem quamuis chronicam diutinamq; curare & posse credit, & velle sperauit. Nunquam serum est salutem quærere: cum semper spes impetrandi suppetat, donec in corpore datur spirandi cōpia. Sed quia dierum nostrorum exitum nescimus, periculosissimum est postremum expectare, ne forte is hodiernus vel crastinus sit, & tunc mori cogamur, cum nos multum adhuc victuros credimus. Cæterum si conuersioni tuæ (vt potissimè sit) hoc obstat, quòd violētè admodū sensuū tuorū cupidini nō potes resistere, da opeā vt possis. Tolle concupiscendi occasiones, & mēbra scādalizātia abscinde: auerte oculos ne videāt quod ad peccādū prouocat, aures ne audiant, nares ne odorētur, os ne loquatur, manus ne cōtrectēt: A pristinis quoq; sodalitiis ac societatibus paulatim te submoue, & iā honestiorū Deūq; timentiu hominū lateri adhærere stude, cōsortio cōsiliisq; eorū vttere, quibus persuasus, is qui nūc es, esse defines. Nā si iuxta Apostoli sententiā; Mala colloquia corrumpunt mores bonos: consequens est, vt bona colloquia malis moribus remedio sint. Verissimū est enim quod in Psalmo dicitur: Cū sancto sanctus eris, & cū viro innocēte innocēs eris, *Psal. 17.*
& cū electo electus eris, & cū peruerso peruerteris. Iubēs me, inquires, veteribus amicis nouos preferre? Imò malis bonos, & vt apertius dicā, inimicis amicos; & cū his quidē gratiā inire, illos relinquere. Vehemēter enim erras, si ab ipsis te amari putas, qui ne sibi quidē amici esse cēsendi sunt, cū improbè incōtinētēq; viuendo, & se & te pariter perditū cant. Ergo vt à facinorosorū societate cōsortioq; discedas, & viris animi integritate conspicuis vti incipias hortamur, nō vt amicos derelinquas. Quòd si isti, quorum nunc familiaritate delectaris, qui atque honesti amici essent, & te ab eis amari fateret: cum

autem te secum simul contempta virtute per devia vitiorum trahant, audeo dicere (quis enim verum dicere non audeat?) capitaliorem illis inimicum habes neminem. Talibus autem carere non posse, non eos deferendi difficultas facit, sed male sibi consulendi stultitia. Quid enim illo homine dementius, qui mauult perire cum scelestis, quàm cum probatis viuere. Tu si tua salus tibi est curæ, vt esse debet, istos ipsos aut tecum simul si potes ad pœnitentiam conuertere, aut si non potes, fuge, ne vnâ cum illis intereas. Melius est tibi mancum & claudum & altero carentem oculo intrare in paradysum, quàm dum manus & pedes & oculos habentem mitti in gehennam. Melius est enim sine amicis gaudio perfrui sempiterno, quàm cum amicis tradi suppliciis. Quod si decursæ in voluptatibus vitij vsum abiicere tibi prorsus molestum est, quæso ne saltem pangeat, talis vitæ qui tandem finis sit, cōsiderare. Siquidem pœnitentis est prouidere futura: & si bruta quoque quædam animalia venturæ tempestatis præfagia, antequam erumpat procella, ad tranquilliora sibi loca confugiunt, minùs te rationalem existimabo, si proposita voluptariis incōtinētibusq; tormentis recum quandoq; non meditaris, vel cū meditaris non expauescas, teque ad eum vitæ statum conferas, in quo & pœna securior esse possis, & de præmio certior. Noli ergo fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus, rationem tens ad ea quæ futura sunt mentem dirige, & ad salutis portum, dum euadendi naufragij spes est, vela conuertere. Vel vsque adeò inualidus & eneruis es, vt ratam corporis tueri nō gere nequeas, ora vt queas: Petite, inquit Dominus, & dabitur vobis. Non potes excusare imbecillitatem, vbi auxiliū tibi promittitur si petieris. Quid igitur mollescis ne iā ad pœnitentiam, an adhuc in proposito inolitæ peruersitatis obduras? Monstrata hætenus remedia si parum proficiunt, nunc demum minis tecum & terroribus (ne quid intentatum relinquatur) agam. Quidem quid viuis, cū morte magis cognus sis, nisi quia Domino miseratē expectaris vt melius vras? quod si vltra obstinatus esse pergis, cum ficu infructuosus succideris, ne terram occupes, succideris, inquam, & in ignem mitteris, & ardes, palmitis instar à vite abscissi, atque arefacti omnique humore quo reuiuiscere posset destituti. Abscissus quippe es à vera vite, & à Christo alienatus, quamdiu per-

tis finem non statuis, quamdiu te creatorem tuū redempto-
 remque offendere non pœnitet, quamdiu non metuis Domi-
 num tuum, nec illi optemperas, cui Angeli in coelo assistunt,
 quem sancti omnes venerantur, omnes inferi contremiscunt,
 qui est super omnia potens, in omnibus sapiens: omnium op-
 timus, primus omnium, omniumque postremus, neque initiū
 habens neque finem, benignissimus remunerator, seuerissi-
 mus obstinatorum ultor ac punitor. Et cū tantus talisq; sit,
 tu illum tibi iratum esse audes negligere? tu illum peccata
 peccatis cumulando ad vindictam nō vereris prouocare, cū
 tamen à peccatis desistendo placare posses? Ipse enim per *Ezech. 18.*
 Prophetam tibi pollicetur, nullam de tot offensis vnquam se
 exprobraturum, si offendere desieris, & secundum sua præ-
 cepta cœperis operari: neque esse suæ voluntatis asseuerat,
 vt moriatur peccator, sed vt conuertatur & viuat. Omnia er-
 go facit, vt saluti tuæ consulat. Atque huc tendit quod præ-
 cipit, quod promittit, quod minatur, quod flagellat, quod de-
 linquentem non statim perimit, quod aliquando etiam bene-
 ficiis ad pœnitentiam prouocat. Denique vt peccatoribus vi-
 tam daret, filium suum vnigenitum morti obtulit. Cuius qui-
 dem sanguis quemadmodum tunc omnes Adæ filios à pecca-
 to lauit, vt qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus sit: ita
 nunc singulos emundat, quoties nos Deo peccasse pœnitet:
 Vtere tandem tantæ erga te dilectionis beneficio, dum licet,
 dum tempus est, dum vita suppetit, si sine illo decesseris, quis
 miserebitur? Quære Dominum dum inueniri potest, inuoca
 dum propè est: ne te postea ingratitude damnet, & tanquā
 ignauissimum vineæ suæ, hoc est, animæ tuæ, quam tibi com-
 mendauit, cultorem arguat, dicens: Quid facere debuī vineæ
 meæ & non feci? Expectaui vt faceret vuas, & fecit labru-
 scas, deinde indignatus pœnam inferat quam subdit: Aufe-
 ram sepem eius, & erit in direptionem; diruam maceriā eius,
 & erit in conculcationem; & ponam eam desertam, non puta-
 bitur, & non fodietur, & ascendent super eam vepres & spi-
 næ, & nubibus mandabo ne pluant super eam. Super hac vi-
 nœ metaphora tibi sermo textitur ô peccator. Nisi enim in
 tempore pœnitentiam egeris, postea iusto Dei iudicio aufe-
 retur à te Angelorum custodia, & demonibus eris in prædam;
 tolletur sperandi auxiliij expectatio, & angustiis oppressus cru-

Esaias.

Rom. 9.

ciaberis, omnique ope destitutus, nec poenitentiae falce poteris amputare nequitias peccatorum, nec cordis compunctio aliquid leuamenti promereri, sed operiet te omnibus spinis superior panarum congeries, & nemo Sanctorum pro te vult deprecabitur. Hi enim sunt nubes coeli, qui super nos orationum suarum imbrem manantes, faciunt ut tam diu ad poenitentiam expectemur. Expectaris & tu, sed si morem feceris ab Apostolo quoque audies: Ignoras quoniam benignitas Dei ad poenitentiam te adducit? Secundum autem duritiam tuam & impoenitens cor tuum, thesaurizas tibi iram in die irae reuelationis iusti iudicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera eius.

Ad desperantem exhortatio. Caput XIIII.

Peccatū
in Spiritu
sanctum.

Nunc ad te conuertor magni atque ingentis criminis conscius, qui te nullo modo veniam posse mereri existimas, nec perpendis quod Dei misericordia multo maius sit omnibus peccatis. Nihil est quod illa non delebit, si te commissi poenituerit, semper parata est ad condonandum, si tu paratus ad poenitentiam agendam. Quod autem Christus dixit blasphemiam in Spiritum sanctum irremissibilem esse, multi dubitant, utrum intelligendum sit, quod nunquam dimittatur, an quod difficulter, usque adeo existimant, si poenitentia sit, nihil ob stare, quin benignitas diuina praestet veniam. Quae igitur vel quam magnū esse potest scelus tuū, quod te ad desperationem remissionis quiuīt compellere, & de Deo non esse sentire, ut tibi poenitentiam conuerſis & in ipsum confidens non ignoscat. Si adulteriū, si homicidiū perpetrasti, utrum

David.

Matth.

Zachaeus.

Paulus.

Petrus.

Manasses

Dauidi, cum se peccasse doluisset, est remissum. Si facinore & furis rem quaesisti, hoc Matthaeo Zachaeoq; fuit condonatum. Persecutus es ecclesiam Dei, de hoc facta est gratia Paulo. Si poenegasti Dei filium, de hoc Petro fuit venia data. Si stellas adorasti, si diis alienis templa arasq; posuisti, si obseruasti somnia, maleficiaque credidisti, si in Dei seruos credibus es grassatus, omnia Manasses fecerat, & tamen cum poenituisse, veniamq; petisset, exauditus est: hostiliq; iugo liberatus, regnum recuperavit quod amiserat. Nullum ergo tam immane facinus committipoteſt, quod poenitentibus misericordia non ignoscat diuina. Et contra ita sit, nonne stultissimum est id desperare, quod plurimis con-

sum fuisse nō ignoras? Ceterū neq; penitentia ipsa peccati
 quicquā prodest veniā desperanti, cū hęc ipsa desperatio pec-
 catum tale sit, vt omne pænitudinis meritum euacuet atque
 irriter. Nihil profuit Caino fratricidæ, quod à Dño coargu- *Cain.*
 rus doleret, quia clementiæ diuinæ derogauit, dicens: Maior *Iudas.*
 est iniquitas mea, quā vt veniam merear. Nihil Iudam prodi-
 torem iuuit suus pro commissio dolor neq; cōfessio, cū de Dei
 misericordia desperasset, tristitia superatus laqueo mortē sibi
 consciuit. Pœnitenti igitur & petenti venia datur, desperanti
 verō neq; in hoc seculo neque in futuro parcitur. Quidam
 igitur te vltro perdis desperādo, cū iam certō scias, esse lo-
 cum veniæ, si veniam poposceris pœnitēdo? Cur non potius
 cum Dauide peccatum suum lugente exclamas: Misere mei *Psal. 50.*
 Deus secundū magnam misericordiam tuam, & secundū
 multitudinem miserationū tuarum dele iniquitatem meam.
 Magna misericordia magnum delet crimen, & miserationum
 multitudo multitudinē remittit peccatorū. Dñs clamat: Nolo
 mortē peccatoris, sed vt cōuertatur & viuat: & tu mori mauis
 quā cōverti, & veniā desperare quā pscere? Dñs soluit cōpe-
 ditos, Dñs erigit elisos, & tu tā mortifero peccati vinculo non
 vis absolui: tā graui casu elisus nō curas erigi? de medico, qui
 omnes in se cōfidentes in vnico verbo sanat, diffidis? Graue est
 (inquis) peccatū meū: nunquid grauius quā istorum, quorū
 modō mentionem fecimus? quibus tamen quod nequiter de-
 liquerant, clementer dimissum constat. Nunquid etiam gra-
 uius est peccatum tuum quā cœlum, quā terra, quā ma-
 re? sed qui potuit creare ista, non poterit sceleris tui pondus e-
 leuare: & vbi abundauit delictum, ibi gratiam abundare face-
 re? Nōne ille quoque qui dicebat: Iniquitates meæ super-
 gressæ sunt caput meum, & sicut onus graue grauata sunt
 super me, precatus est, dicens: Domine, ne in furore tuo
 arguas me, neque in ira tua corripas me. Nōne etiam
 Hierosolymæ vibi grauissimum idolatriæ crimen expro-
 brans Deus, dixerat: Si laueris te nitro, & multiplicaueris *Hier. 20.*
 tibi herbam Borith, maculata es in iniquitate tua co-
 ram me; postea tamen ne de peccati remissione diffide-
 ret: Fornicata es, inquit, tum amatoribus multis: tamen
 reuere ad me, & ego suscipiam te, sed cū reuerti no-
 luissent, aggrauassentque scelus mentis obstinatione, co-

Zach. 5. rum impietatem plumbi massa onerari vidit Zacharias Prophetam, Dominoque vlciscente vrbs passa est excidium, & illi captiui ducti in Chaldaeam. Interneccione quidem deleri mereretur, sed Dñs tēperauit irā, vt postea ostenderet etiā obstinatos clemētiā. Postquā enim eos penitere cōcepit, peccata cōfiterendo, misericordiamque Dei implorando, ipso fauente de seruitutis iugo liberati, atque ad patrium solum postliminio reuersi, instaurata ciuitate, temploque erecto, sortis pristinae statu frui cōpere. Iam ergo vides (nisi adeo cœcus es, vt nihil veri videas) quia nulla est prorsus tāta delicti alicuius magnitudo, tanta grauitas, quam Dei misericordia à pœnitentibus requisita non minuat, nō eleuet, non denique ad nihilum redigat. Soli hanc consequi nequeunt, qui de ipsa desperant. Licet igitur te peccasse pœniteat, nisi etiam peccati veniam desperasse pœnituerit, cum impœnitentibus computaberis. Quamobrem festina deponere dementiam istā animi, vt flagitij tui magnitudine diuinæ clementiæ immensitatem putes inferiorem: Deus pater misericordiarum est, miserationum suarum non est numerus. Spera in illo. Sperantes in Domino misericordia circundabit, dum te pœnitet, dū speras, dum precaris, etiam sancti pro te orant, Angeli vota tua offerunt Deo, Christus ipse pro te Patrem interpellat, dicente Ioanne

1. Ioan. 2. Apostolo: Aducatum habemus apud Patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Desperantium verò Christus non aduocatus est, sed Iudex. Considera igitur vtrum tibi sit melius veniam sperare, vt Christi patrocinio subleueris, an desperare, vt eiusdem iudicio damneris, & in æternū pereas. Hactenus de pœnitentia, nunc de confessione peccatorum, quæ pœnitentiam comitari debet, aliquid memoremus.

De peccatorum confessione. Caput XV.

TRia sunt peccatorum genera: aut enim peccamus cogitatione, aut verbo, aut opere. Per ista mentem discurrendo, postquam conscientiam diligenter accuratēque examinauerimus, tā de omnibus quā de singulis in quibus Deo vel proximo aliqua illata est iniuria dolentes mœstiq; in primis, & ante sacerdotem veluti ante Christum reuerenter genibus

nibus prouoluti, cūcta illi exponemus, occultemus nihil. Manifestanda est enim medico ægritudo, vt ille adhibitis remediis instauret sanitatem. Illi autem animarum nostrarū medici sunt, quibus concessa est soluendi ligandique potestas ab eo qui dicit: Accipite Spiritum sanctum. Quorum remisistis peccata, remissa erunt: & quorum retinueritis, retenta sunt, ab eo inquam qui est Sacerdos in æternum, quiq; in cœlum ascendens, vicarios nobis in terra reliquit ipsos sacerdotes, & Petro curam ouium suarum pastor bonus commendans, atque clauēs regni cœlestis tradens dixit: Quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis: & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis. Non dubitemus igitur quin peccatum illud deletum sit, quodcunque Christi sacerdotes ritè dimiserint. Ab eo ius soluendi atque ligandi acceperunt, qui potest omnia, & per quem facta sunt omnia in cœlo & in omnibus abyssis. Ipsi iudicent inter lepram & lepram, ipsi peccatorum nostrorum morbos curent, ipsi nos ad æternam transmittant salutē, suppeditantes quicquid ad eam assequendam nobis necessarium fuerit. Necessarium est autem Baptismo abluī, chrismate inungi, sed quoniā etiā post hæc in multis delinquimus, nihil deinde ita necessarium est, vt peccatorū cū pœnitentia confessio. Hac sola quoties cadimus erigimur & stamus. Baptismus quidē sordes ante se contractas eluit semel, confessio semper. Ceterum quod etiā per martyriū aboleantur peccata non ambigimus. Domino dicēte: Qui perdidit animā suā propter me & Euangelium, saluam faciet eam; & per eleemosynarū largitatē, cū idem dicat: Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis; & per iniuriarū condonationē, quia scriptū est: Si dimiseritis ex corde fratribus vestris peccata ipsorū, & Pater vester cœlestis dimittet vobis peccata vestra; & per exhortandi studiū, quo alios à flagitio ad virtutē reuocare nitimur, quia dicitur: Si quis cōuerti fecerit peccatorē ab errore viæ suę, saluat animā eius, & operit multitudinem peccatorū; & si qua alia sunt per quę remitti crimē dicatur, nō ideo pœnitentię cōfessionisq; Sacramētū excludi putes, nec sine ipso te saluādū credas, si talia feceris, nisi enim te peccasse pœnituerit, nihil ista proderūt. Peccato Deus offenditur. Quod si pro peccato, quo Deum offendisti, nō dolcas, cares charitate; sine qua (teste Paulo A-

Ioan. 10.

Matth. 16.

Matth. 18.

Marti 8.

Luca 11.

Matth. 6.

Marti 11.

Iacob. 5.

postolo, in quo Christus locutus est) nec corpus tradere vt ardeat, nec facultates in cibos pauperum distribuere, nec hominū Angelorūq; linguis loqui, nec fide mōtes transferre, quāquam prodesse poterit. Pēnitentiam itaq; agere oportet, & illa non omittere. Quicquid enim piē sanctēq; agitur, appēdit pēnitentiā est, & pro culpa satisfactio, vt purgatorij pēna vel breuior sit vel nulla, si plene in vita satisfactum fuerit, vō etiā vt post culpæ pēnāq; abolitionem plus gloriæ in cælo mereri possint, qui hīc benefecerint. Restat vt dicta, euangelica, quæ memorauimus, quæq; illis similia sunt, ita intelligantur, vt si fiant quæ in ipsis præcipiuntur, peccatori ad emundationem adiumento fore, si tamen præcesserit pēnitentia cōfiteendi proposito, quando fuerit opportunum. Igitur sicut charitas ipsa fundamentū & consummatio virtutū est, ita pēnitentia finis esse debet peccandi beneq; agendi initium, vt cetera feliciter succedant. Deoq; grata atque accepta sint. Si quis tamen solam pēnitentiam sibi sufficere credens cōfessionem respiceret, in hæreticorum numero ponēdus esset, neq; ei profectō prodesse potuisset pēnitentia ab Ecclesiæ corpore separato. Separatum enim à corpore membrum non viuificatur sed quamdiu diuisum est, manet in morte. Confessionis autem Sacramentum tam veteribus quā nouis hominibus cōmune est. Primi parentes nostri Adam & Eua cū peccassent peccatum suum confiteri coacti sunt, Deo interrogante quare fecerint quod facere interdīcti erant? & illis respondentibus qualiter in id criminis incidissent. Voluit itaque Deus à primo homine confessionis inchoare mysterium, vt ostenderet, nulli posterum claudi confugium ad veniam, quod apertum esset primis. Quamobrem & ab his descendantium Israelitarum mos fuit, quoties ærumnis oppressi essent, Dei open implorare, cilicio contegi, cinere conspergi, ieiunio corpus affligere, & præter hæc, peccata confiteri, sic humiliati Deo mirante angustiis liberabantur, & à peccatis quidē absoluti abibant, præter originis culpam, qua absolui nō poterant, donec redēptor in lege promissus non venisset. Quare nec illorum confessio in lege potuit esse ita plena, (nihil enim ad perfectū adduxit lex) vt est nostra in Euangelio, cū illa in parte mīca sit, hæc per omnia integra & perfecta. Illa simul multorum hæc singulorum; illa Deo audiente tantū, hæc etiā Deo facti.

Genes. 3.

sacerdote examinante & ab omnibus absolvente. Nondum enim ille mediator venerat Christus Dominus, per quem referatus est aditus ad cœlestia, & cuius cruore à corruptæ originis culpa expiati, in sancta cœpimus introire, & hæredes fieri non terreni & temporalis regni, vt illi, sed cœlestis & æterni. Ne igitur tanti erga humanum genus beneficii memoriam vlla vnquam deleret obliuio, mediatoris atque redemptoris Christi locum in terra tenere cœperunt sacerdotes. Per eos ipse verus agnus pro nobis semel oblatuſ quotidie offertur. Per eos Ecclesiæ Sacramenta participamus, remissionemque accipimus, & postquam hîc penitus mundati vita ista decedimus, non iam ad inferos, vt veteres illi, sed ad cœlestem patriam, vt in Christo renouati, transmigramus. Tante igitur virtutis est nostra confessio, vt non solum de peccatoribus iustos faciat, sed etiam de terrenis cœlestes, de mortalibus immortales, de miseris felices. Hæc enim confessio peccata delet, & animam à morte liberat, quod ostendit Ezechias ad Dominum dicens: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ, tu autem eruisti animam meam vt non periret, proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea. Idem testatur Psalmista cum ait: Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Per hanc dum preces effundimus, voti compotes efficimur, eodem Propheta dicente: Vias meas enunciaui tibi, & exaudisti me. Per hanc prauis cogitatus dissipantur, & qui boni sunt, succedunt. Sicut Salomon in Prouerbiis effirmat, dicens: Reuela Domino opera tua, & dirigentur cogitationes tuæ. Hæc denique sancta confessio diabolo nos ereptos reddit Deo, & de filiis tenebrarum filios efficit lucis. Ille qui luxuriose viuendo bona consumpserat, ita vt porcos pasceret, ad patrem supplex confugiens, ac se peccasse confitens, amplexum osculumque patris accipere meruit, & stolam, & annulum, & calciamenta, & conuiuium. Nihil quod malè egerat exprobratur ei, sed humilis confessionis merito in hæreditatem cum omni lætitiæ ambitu fuit admissus, ingenti calamitate in summam beatitudinem commutata. In integrum itaque restituitur gratia, cum peccator per pœnitentiam & confessionem humiliatur. Postremo quicquid diximus de

de pænitentia, idem de confessione est sentiendum. Neque enim perfecta esse potest pænitentia sine proposito confitendi, neque utilis confessio absque pænitentiae admixtione.

De his qui confiteri negligunt. Caput XVI.

Prou. 18. DE illis verò qui iam salutiferam peccatorum confessionem peruicaciter deuitant, à via virtutis perpetuò aberrant, quia in tenebris manent, neq; quò tendere debeant satis perspicunt, scriptum est: Qui absconderit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordia consequetur. Quid autem prodest id celare hominem, quod non latet Deum? Peccata enim quæ nunc vni sacerdoti abscondis, in die iudicij omnibus manifesta erunt, dicente Domino: Reuelabo pudenda tua in facie tua. Coram vno modo non vis erubescere? coram plurimis postea confunderis. Omni tamen verecundiae tuae molestia intolerabilior erit iudicis aduersum te seueritas atq; cognitio, ea te peccatis grauatum in barathrum detrudet inferni: vt qui confessionis beneficio per misericordiam Dei oblato vti noluisti, terribiles infinitosque cruciatus patiaris per iustitiam, dicente Osee Propheta: Colligata est iniquitas Ephraim, absconditum peccatum eius: dolores parturientis venient ei. Talis itaque merces illius erit, cuius peccatum non absconditum est, nolentis illud secundum diuinæ humanaeque legis præscriptum confiteri, palamque alteri facere: Nam siue timore siue pudore id faciat, non excusabitur. Magis enim Deum timere debuit quàm homines, & potius contempto rubore purificari velle, quàm sub tracta confessione sordescere. Porro sicut hi qui nunc scelerum suorum pænitentes propria confessione se accusant, Angelorum parrociniò subleuati erunt vt beati sint, ita qui errata sua modò dissimulant, à diabolo tandem accusabuntur, vt Christi iudicio condemnentur. Curramus igitur totis affectibus ad portum salutis, ne delictorum tempestatibus acti mergamur in profundum. Doleamus quòd peccando præuaricati sumus diuina madata, & cū certa emendandi satisfaciendiq; destinatione singula quæq; quibus offendimus cōfiteamur. Alioquin ne illa quidē quæ benefacimus proderunt ad beatitudinē cōsequendam, nisi de malis quæ commisimus tristemur, eademque sacerdoti indicemus, vt volentes moneat, vt

sustinere paratos castiget, multaue pro delictis quæ sibi aptior videbitur imposita, mundos purosque restituat, Ecclesiæ Deoque reconciliet. Si enim confiteamur peccata nostra, (vt Ioannes Apostolus inquit) fidelis est & iustus Dominus vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. Remissio minuit culpam, emundatio tollit poenam & confert beatitudinem, dicente Domino: Beati mundi corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

De Sacramento corporis Christi. Caput XVII.

Poenitentes deiis quibus te offendimus, Domine, & eadem sacerdoti tuo confessi, atque ab ipso cui tu soluendi potestatem dedisti absoluti, ad mensam saluberrimi conuiuij tui accedimus, vt corpori & sanguini tuo communicatemus. Indigni quidem, sed tamen abs te inuitati, qui infirmitati nostræ præsentaneum porrigens remedium, sacratissimū corpus tuum sub specie panis; Accipite, inquis, & comedite, *Matt. 26.* hoc est corpus meum. Deinde preciosum sanguinem tuum sub specie vini in calice infusum propinans ais: Bibite ex hoc omnes, hic est enim sanguis meus noui Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Et antè per Salomonē in Prouerbijs hortatus es, dicens: Venite & comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis. *Prou. 9.* Ad tuum ergo conuiuiū à te inuitati à te vocati accedimus, cum plena fide, cum indubitata credulitate confidentes, panem & vinum tuis verbis à tuo sacerdote consecratum, tuum esse corpus, tuum esse sanguinem. Tu enim ipse, qui veritas es, hoc testaris & affirmas, cui vel minimum refragari infidelitatis crimen est. Panis viniue figuram oculis cernimus, odorem naribus haurimus, saporem ore gustamus, duritiem atq; liquorem tactu sentimus, & tamen non nostris sensibus sed tuo testimonio credimus. Omnis enim homo mendax, tu solus verax, tu ipsa veritas, quæ nec decipi potest nec decipere. Nos itaque corpus tuum, clementissime Domine, & tuum sanguinem aliena specie velatum fideliter accipimus, omnino qua ratione id fieri possit quærimus, aut quomodo panis viniue substantia in substantiam corporis & sanguinis tui transeat, cum accidentia non mutantur, scrutamur. Maius est enim miraculum istud quàm vt humano ingenio vel
scien-

scientia comprehendendi possit, te tamen tradente verū esse credimus, etiam quōd intelligere quomodo verum esse possit nequimus. Etenim suis finibus circumscriptus est intellectus nostrer, tuæ autem potentie, tuæ sapientie nullus est finis, nulla circumscriptio: omnem numerum, omnem excedit modum. Stultus est igitur, qui tanti mysterij altitudinem se deprehendisse putet, nisi ipse reueles, ipse aperias, ipse illum tam singularis intelligentie efficias capace[m]. Nos interim nō ideo credimus panē & vinū in substantiā tui corporis & sanguinis transmutari, quia & vxor Loth versa sit in statuam salis, & virga Moysi in colubrū, & cibus atq; potus in carnem & sanguinem animalis: nam simul cum accidentibus ista mutata sunt; sed quia nihil verius esse nouimus his, quæ te docente dicere cōtingit. Confitemur te esse verbum, à quo facta sunt omnia, & sine quo factum est nihil. Quid ergo factu tibi impossibile, si modo illud vt fiat tuæ conuenit maiestati? Absit igitur vt quicquam dubitamus de tam mirabili stupendoque Sacramēto, cuius tu & autor es & testis. In quo magis mirari licet tuę in nos benignitatis magnitudinem, quā incomprehensibile operis arcanum. Tu te nobis Domine præstas in cibum, qui te pro nobis supra crucem obtulisti in sacrificium, sed ibi visibilis & passibilis & mortalis apparebas, hīc lates gloriosus & deuicta iam morte triumphans. Ibi abscondita erat in homine diuinitas, hīc panis viniq; figura celatur & humanitas. Sed licet neutrum cernant oculi, vtrumq; tamen confitetur fides. Tu hīc totus es qui in cōelo es totus, cōlestia non derelinquēs & terrena visitans. Nam & in cōelum ascensurus te quotidie nobiscum fore promiseras vsque ad seculi cōsummationem. Itaque & nobiscum es Domine in terra & cum Patre in cōelo, nobiscum in specie aliena, cum Patre in propria: in terra mundans peccatores, in cōelo mundatos suscipiens. Cōelum & terram implens tua diuinitate, & quoniam ei tua iuncta est humanitas, vbicunq; diuinitas est, illic si volueris & humanitatem tuam esse necesse est. Quid ergo mirum si in multis locis es, qui in vno, qui in pluribus hostiis, qui in vna. Porro cum tibi placuisset, ineffabili corporis & sanguinis tui Sacramento fideles tuos pascere & tibi vnire, sub panis viniq; figura latere voluisti, vt nemo horreret gustare, quod fideliter gustatum beatitudinem conferret. Primus Melchise,

chisedech in sacrificio panem & vinum obtulit. Inde tu
diceris in æternum sacerdos, non secundum ritum eorum
qui pecora sacrificabant, sed secundum ordinem Melchi- *Gen. 14.*
sedech, qui pane vinoque litauit. Illius tamen sacrificium
signum & vmbra fuit, tuum autem veritas est & lux, tuum
istud & Prophetæ futuram prædicauerunt, & figuræ sig-
nificauerunt, vt in eo credendo, quod & vetustas promitte-
ret, & nouitas exhiberet, fides nostra stabiliretur atque fir-
maretur magis. Ab Esaia prædictum audimus: Et faciet *Esaia 25.*
Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc con-
uiuium pinguium, conuiuium vindemiæ, pinguium me-
dullatorum, vindemiæ desecatæ. Et ab Hieremia: Omnis *Hier. 13.*
laguncula implebitur vino. Et ab Ezechiele: Vocabo fru- *Ezec. 36.*
mentum, & multiplicabo illud, & non ponam vobis famem.
Et ab Osee: Conuertentur sedentes in vmbra eius, viuent *Osee 14.*
tritico, & germinabunt quasi vinea: memoriale eius sicut
vinum Libani? Et à Zacharia: Quid enim bonum eius est, *Zach. 9.*
& quid pulchrum eius, nisi frumenta electorum, & vinum
germinans virgines. Et à Malachia: In omni loco sacrificatur
& offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum *Malac. 1.*
nomen meum in Gentibus, dicit Dominus exercituum. Fi-
gura autem atque signa fuere, sacrificium Melchisedech sa-
cerdotis, manna in deserto, agnus paschalis, hostia sancto-
rum oblata pro peccato, hostia pacificorum oblata Domino,
subeinericius panis Eliæ in itinere, panes propositionis in tē-
plo. Quicquid in his fuit significatum, in tui Domine glorifi-
cati corporis Sacramēto credimus impletum, atque ideo non
quod videmus in eo sed quod credimus adoramus: vt Petri
Apostoli tui promissum te donante nobis persoluatur, dicen-
tis: In quem nunc non videntes creditis, credentes exultabi-
tis lætitia inenarrabili & glorificata, reportantes finem fidei
vestræ salutem animarum vestrarum. Hoc illud est quod &
ipse dixerat: Beati qui non viderunt & crediderunt. Accedi-
mus etiam ad te Domine cū timore & humilitate. Tu es enim
ille, de quo in Psalmo est dictum: Escam dedit timentibus se. *Psal. 110.*
Tu das te ipsum his qui maiestatem tuā offendere metuunt,
& eidē in omnibus obsequi desiderāt. Accedimus ad te in a-
morem tuum insinuari cupientes: tu quippe das escā esurien-
tibus, vt dulcedine charitatis tuæ satientur, quam esuriunt.

Acce-

- 1. Reg. 22.** Accedimus cum continentiae castitatisque proposito. Nam si non licuit Dauidi: & iis qui cum illo erant, edere de panibus sanctificatis, nisi cum se à consuetudine mulierum expia-
sent; quanto continentiores esse oportet eum, qui castum corpus tuum, de casta sumptum virgine, & tibi unitum el-
Leuit. 7. ius accedit? & si de hostia pacificorum vesci iubetur qui fu-
rit mundus, quanto conuenit esse illum mundiores, qui
omnis munditiae fontem, omnis gratiae autorem cupit hauri-
Mat. 6. re. Tu es panis viuus vitam nobis donans quam non habemus, & à morte liberans quam timemus. Ais enim: Ego sum panis vitae, patres vestri manducauerunt manna in deserto, mortui sunt; hic est panis de caelo descendens, vt si quis de ipso manducauerit, non moriatur. Ego sum panis viuus, qui de caelo descendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuus in aeternum, & panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita: Nihil est Domine tua ista oblatione melius, nihil pulchrius, nihil dulcius, nihil iucundius. Quid est bonum eius inquit Zacharias, & quid pulchrum eius nisi frumentum electorum, & vinum germinans virgines? Bonus & pulcher est non reprobis, sed electis: & fidei virginitatem consecutis, non haereticis à sponsa tua Ecclesia alienatis, atque fornicantibus. Tui praeterea Sacramenti dulcedo à Psalmista mel dicitur quoniam nihil aliud in terra gustu dulcius inuenit, cuius nomine illam exprimeret. Cibauit illos (inquit) ex adipe frumenti, & de petra melle saturauit eos. Idem alibi: Gustate & videte quoniam suavis est Dominus. Tu tua suauitate, in melle, in caelo reficis Angelos, animasque sanctas, & mortales pascis in terra. Vnde dicitur: Panem caeli dedit eis, panem Angelorum manducauit homo. Postremo quod cibus iste ac potus quem abs te nobis datum pro maximo munere accipimus gaudere nos & exultare faciat, Psalmista testatus est, dicens: Educas panem de terra, & vinum latificat cor hominis. Cum ergo mysticum alimentum istud tantum tale sit merito quidem Eucharistiam, id est, bonam gratiam vocamus. Se enim pie sumentibus magnam multiplicemque conferimus gratiam, & ad summam usque prouehit beatitudinem. Tu quippe in ipso sumimus, qui totius boni largitor es, totiusque distributor felicitatis atque gloriae, tu sub aliena specie latens, delicta nostra purgas, & purgatos ad purius viuendi statu-
duc

dium dirigis. Quòd si in Leuitico quicquid tetigerit carnes *Leuit. 5.*
 hostie, pro peccato oblata, sanctificari dicitur; quis dubitat,
 quin istud quod præcessit in figura, cumlatius impleatur in
 veritate? Tu ille es qui solo tactu leprosum mundasti, mu- *Luca 5.*
 lierem sanguine fluentē curasti, puellam mortuam ad vitam
 reuocasti, vt ostenderes: in te esse virtutem peccata præterita
 delendi, futura cauendi, & qui in peccatis mortui iacent, ad
 spem vitæ æternæ erigendi. Tunc præterea in Ecclesiastico
 vox est: Qui edunt me, adhuc esurient: & qui bibunt me, ad- *Ecclesi. 24.*
 huc sitient. Esuries ista & sitis, desiderium tui est, quo desi-
 derio qui affecti fuerint, beati erunt, quia saturabuntur. In-
 cipient enim repleti virtutibus, qui antè vitis referti erant:
 vt fiat quod in Psalmo dicitur: A fructu frumenti vini & o- *Psal. 4.*
 lei multiplicati sunt; quod vt nobis contingat, ipse per Pro- *Psal. 80.*
 phetam hortaris, dicens: Dilata os tuum, & implebo illud.
 Qui paratior accedit, magis dilatur, & qui magis dilatur,
 magis & impletur. Cùm autem implebimur, tunc præcipuè
 ad te diligendum accendimur. Hoc Propheta spiritualiter
 expertus, admiratur, & ait: Impinguasti in oleo caput meū, *Psal. 22.*
 & calix meus inebriās quàm præclarus est. Sed oleum, quod
 lucernis additur, mentis illuminationem signare videtur, vt
 qui prius in te nebris ignorantia erant, iam intelligentia do-
 mum attingant: perinde atque illi, quorum oculi tenebantur
 ne te agnoscerent, & postea quidem cognouerunt, dum ad
 suum diuertere hospitium cogunt, dum te aperiente scriptu-
 ras discunt, per panis fracti Sacramentum in tui agnitionem
 se venisse confessi sunt. Huius panis virtute animam quoq;
 effici pulcherrimam, Ezechielis Prophetæ testimonio disci-
 mus, dicentis: Similem & mel & oleum comedisti, & deco- *Ezech. 16*
 ra facta es vehementer nimis. Ex hoc præterea ad resistendū
 diabolo vires acquirimus, & contra carnis certamina effici-
 mur fortiores, dicente Propheta: Parasti in conspectu meo
 mensam aduersus eos qui tribulant me. Denum victo dia-
 bolo & spiritu carni domināt multa animi pace, multa quie-
 te fruimur, iuxta illud: Qui ponit fines tuos pacem, & adipe *Psal. 147.*
 frumenti satiat te. Et quid est vsquam virtutis, quid gratiæ,
 quid felicitatis, Domine Iesu Christe, quod tibi dignè com-
 municantes non adipiscimur? Tu in nobis es, & nos in te,
 quoties tuo cibo & tuo potu anima nostra reficitur. Ais

Ioh. 6.

enim: Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus, qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem in me manet, & ego in illo. Et quoniã vita es, in te manet requie in nobis manentem habentes, viuimus in æternũ. Quæ obrem subiungens inquis: Sicut me misit viuens Pater, & ego uiuo propter Patrẽ, & qui māducat me, & ipse uiuet propter me. Reliquũ est vt sic viuẽdo beatitudine fruamur perpetua & æterna. Idcirco vt illam nobis cõferas, mones & au-

Apoc. 7.

Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem filius hominis dabit vobis, hunc enim Pater signauit Deus. Et iterum: Ego sum panis vitæ, qui venit a me, non esuriet. & qui credit in me, nõ sitiet in æternum. Apoc. 7. Non esurient neque sitient amplius, neque cadet super illos sol neque ullus æstus, quoniam agnus, qui in medio throni est, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, & absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum. Quales ergo tibi gratias, benignissime Domine, pro tam immenso munere agemus? quæ præconia, quas laudes persoluemus? Nil aliud à nobis exigere videris quàm ne polluto ore tua dona cõtaminemus. Ad hoc etiam, nisi te imbecillitatem nostram adiuuante præstare nequimus. Tu ipse igitur, qui tam liberaliter ad epulas tuas nos inuitas, da vt semper ad illas digni veniamus, vtque tua carne ac tuo sanguine cum quanta conuenit mentis & corporis puritate reficiamur, quodque ad memoriam tuæ passionis & nostræ redemptionis constituimus, dicens: Hoc facite in mei commemorationẽ, præsta vt quotidie ista meditantes, nullo die, nulla hora, nullo tempore momento obliuiscamur tui.

In eos qui Sacramentum malè sumunt.

Caput XVIII.

CV M igitur tanti emolumenti sit tantæque felicitatis vero potu isto uti, nõne miseri sunt & infelices, qui vel indigni ad sumendum accedunt, vel omnino sumere contemnunt? Indignè autem accedunt qui pœnitentiam peccatorũ vt debent, non egerunt, nec satis diligentes in cõfiteendis reatibus fuere, neque ab omnibus continendi sese propositũ habent. Si consciẽtia tua te accusat, cur pollutus agni purissim

carnem gustando inquinās? Non culpam sic agendo diluīs,
 sed grauas, & in maximum te præcipitas scelus. Audi Apo-
 stolū dicentem: Quicumque manducauerit panem & bi- *1. Cor. II.*
 berit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sangui-
 nis Domini. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo
 edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè,
 iudiciū sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Do-
 mini. Quid est reum esse corporis & sanguinis Domini, nisi
 illis fieri similem, qui Saluatorem contumeliis affectū cru-
 cifixerunt? Verbis illi petulantibus insultabant, tu gustu te-
 merario offendis: flagellis illi percutiebant, tu manibus im-
 mundis contrectando violas: crucifigebant illi, tu quotidie
 peccatorū tuorum aculeis confodere non dubitas. Illi saltem
 vt honestè sepeliretur permisere, tu in foueam seculēti pe-
 ctoris mundissimū Dominū præcipitas. Quamobrē ipse idē
 in Malachia Propheta de talibus conqueritur dicens: Ad vos *Malac. I.*
 o sacerdotes, qui despicitis nomen meum, & dicitis, in quo
 despeximus nomen tuum? In eo quod offertis super altare
 meum panem pollutum. Et dicitis: In quo polluimus te? In
 eo quod dicitis, Mensa Domini despecta est. Offerimus panē
 pollutum, quoties impuris manibus oblationem sanctā con-
 trectamus: & licet illa pollui non possit, nobis tamen nostra
 imputatur nequitia. Mensam autem Domini despectam
 esse dicere videmur, quoties ad eam contemptim temera-
 rieque accedimus, quasi ad corporis communes epulas inui-
 tati, non ad animæ alimentum singulare. Si ergo mundari
 se aliquis ita credat & pro delicto satisfacere, vehementer
 fallitur. Immundior enim efficitur ipsa confidentiæ temeri-
 tate. Vnde per Hieremiam Prophetam à Domino arguitur,
 dicente: Quid est quod dilectus meus in domo mea facit sce- *Hier. II.*
 lera multa? Nunquid carnes sanctæ auferent à te malitias
 tuas? Profectò (vt diximus) non solū auferent, sed etiā ad-
 dent, imò si is qui talia præsumit, pœnitentiā non egerit, in-
 dies deterius labatur, fierique imbecillior atque debilior diui-
 na ope penitus destitutus. Proditū est in annalibus regū Iu-
 da, quod Palestini arcā testamenti captā Azorum detulerint, *1. Reg. 5.*
 & in Tēplo idoli Dagō collocarint, protinus corruisse simu-
 lacrum dicitur, & capite ac manibus fuisse truncatum. Azo-
 tios quoque graui admodum valetudine laborasse, donec

1. Par. 3.

Israëlitis arca fuit reddita. Arca ista typus Christi erat, cuius corpus, qui indignè contrectat, Palæstinus est, qui in gulam male affectam mittere non metuit, in templo Dagon illud collocat. Corruet igitur ipse & confringetur, truncum sine inutile capite ac manibus carens, quoniam neque cogitare neque facere poterit quod ei prodesse queat ad salutem, & cum ad bene agendum nihil sibi supererit virium, cum Azotiis ægrotabit, donec agat poenitentiam, seque restituat sibi, & pro crimine satisfacere incipiat: quoniam neque tam nequiter delinquenti denegatur locus poenitentiae. Habentur enim in Paralipomenon libro, quod magna populi pars non sanctificata, comedere phasem ausa fuerit, sed cum se peccasse dolerent, & Ezechias pro eis orasset, placatus fuisse Dominus dicitur. Tibi quoque, cui nunc iratus est, proculdubio placabitur, si te peccati poenitueris, veniamque fueris precatus. Omnibus patet ad Deum reditus, & reuertenti misericordia denegatur nemini: Quod si redire neglexeris, & in aliquo flagitio pertinaciter perseverans, ad sancta sanctorum non timueris accedere, diabolo ad te possidendum perdendumque aditum aperies. Nam de Iuda quoque scriptum est, quod post buccellam satanas in eum introiuit: Atque ita ille maligna suggestionem superatus maturavit sceleratè perficere, quod impiè cogitabat: & qui dominicam cœnam ore sacrilego de liberare præsumpsit, factus est Domini proditor. Hunc si imitari in gustando Sacramento perges, nonne etiam tibi dicere poterit Dominus: Ecce manus tradentis me mecum est in mensa: &, Væ homini illi, per quem filius hominis tradetur. Tradidit illum Iudas impijs Iudæis, tu eundem tradis tibi impuro. Hanc ob rem nisi te correxeris, poenitentiamque egeris, ac pro tanta tua temeritate fleueris, acerbissimas quidem & nullo fine concludendas in inferno poenas dabis. Sic enim in Leuitico scribitur: Anima polluta quæ ededit de carnis hostiæ pacificorum, quæ oblata est Domino, peribit de populis suis. Perit & Oza infelix, qui prophanam manum arcae sanctæ, licet labenti, supponere fuit ausus, percussit eum Dominus (ut ait scriptura) super temeritate, & mortuus est. Atque ut apertius intelligas distantiam dignè & indignè ad sacrosanctum libamen accedentium, discere quid in Esaia scriptum sit: Hæc dicit, inquit: ecce serui mei comedent, & vos

Leuit. 7.

2. Reg. 6.

Esaia 66.

esu-

esuriatis: ecce serui mei bibēt, & vos sitietis: ecce serui mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus ululabitis. Quod si certum est, damnandos esse eos qui impœnitentes decesserint, quanto magis cū ad impœnitentiam accesserit temeritas indignè communicandi?

In eos qui Sacramentum sumere excusant.

Caput XIX.

Cæterū non fortasse minus peccant illi, quibus tamen si vereantur polluti accedere, magis libet abstinere, quàm operam dare ac moliri vt dignè accedant. Timent scilicet Domino communicare, & eiusdem minas impeterrita aut excipiant. Ait enim: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & sanguinem eius biberitis, non habebitis vitam in vobis. Verentur itaque diuinis libamentis vesci, & in peccato perseverando Deum offendere non verentur. Communicare quidem non debent, nisi ritè atque ordine præparentur, sed præparari ita eos oportet, vt communicatione digni habeantur. Alioquin & indignè accedens perit propter temeritatē, & accedere nolens damnatur propter sese corrigendi negligentiam. Quid enim prodest Christum honorare, dum te indignum iudicans, corpore eius & sanguine abstines, si peccato non abstineas, quo ipsū ad iracundiam prouocas, & prudens ac volens te illius conuiuium indignum præstas? Omnes certè indigni sumus, cū nemo sit qui non peccet, nemo cū cum Centurione in Christum credente dicere non conueniat: Domine, non sum dignus vt intres sub tectum meum. In eo tamen digni censemur, si pœnitentes, si confessi, si humiles accedimus. Talem cū te iam esse noveris, accedere ne dubites: ab illo inuitaris, qui omnes conclusit sub peccato, vt omnium misereatur. Talis cū accesseris, mundaberis, continentior constantiorque efficieris: denique tu temet longè alium, quàm qui fueras, esse senties. At verò si etiam ritè præparatus communicare nolueris, (vide quātum tibi incommodi inde oritur) vitam in te non habebis. In morte ergo eris, quid ni? Si vetus quoque lex id testetur, dicens? Si quis & mundus est, & in itinere non fuit, & non fecit phasc, exterminabitur anima illa de populis suis, quia sacrificium Do-

Ioan. 6.

Num. 9.

mino non obtulit tempore suo, peccatum suum ipse portabit. Tam lege igitur quàm Euangelio vt Christo cōmunice compelleris, idipsum insuper Ecclesiæ sanctæ edictum tibi confirmat: Qui pro sceleribus suis, inquit, duobus vel tribus annis non communicent, excommunicandi sunt, donec penitentiam agant. Valde etiam expauescenda est illa Domini sententia in illos, qui ad cœnā vocati venire recusarūt, promulgata: Nemo (inquit) virorum illorum, qui vocati sunt, gustabunt cœnam meam. Quod ergo nunc inuitatus gustare negligis, postea cū maximè cupies attingere nō poteris. Tūc enim erit tempus iustitiæ atque iudicij, nunc est miserationis & veniæ. Præterea si isti, qui flagitij alicuius conscij Sacramentum sumere perhorrescunt, damnabiles habentur, quid de illis dicemus, qui omnino cōtemnunt, & infidelitate quadā lapsi, illi sibi opus non esse asseuerant? De iis quidem per

Luca 14.

Osée 7.

Esaia 62.

Osée Prophetam ait Dominus: Super vinū & triticum ruminabant, & recesserūt à me. Illi rumināt super vinū & triticum, qui Christi Sacramentū plena fide non suscipiunt: & dū dubitant, à Christo quoque alienantur. Quomodo enim Christianus est, qui verbis Christi non præstat fidē? Hinc in Esaia etiā iurat Dominus in dexterā suā & in brachio fortitudinis suę, se nō daturū vltrā triticū neq; vinum: non enim possunt mereri gratiam fructumq; Sacramenti, qui vel dubij sumūt illud, vel increduli despiciunt, acrius tandē puniendi quā qui olim legalibus sacrificijs petrauerant, dicente Apostolo: Irritam quis faciens legem Moysi, sine vlla miseratione duobus vel tribus testibus moritur: quāto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem Testamenti pollutū dixerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Profectò qui nō credunt, cōculcant filiū Dei, nō pedibus sed infidelitate, & sanguinem eius pollutum dicunt, non verborū prolatione (quis enim adeò impius est, vt id audeat dicere?) sed mentis infideli auersione ab eo à quo redempti sunt, & Spiritui sancto contumeliam faciunt, erga tanta beneficia ingrati & illiberales. Nos demum cū ab istorum perfidia qui eucharistiā nolunt admittere, tum ab eorum negligentia qui imparati metuant, tum denique ab illorum temeritate qui indignè accipiunt abhorrentes, omni sollicitudine curemus, vt credendo, vt

pœnitendo, vt Dñs in omnibus obediendo, ad tã salutare cõ-
uiuium accedamus, in quo & præsens infirmitatis certissi-
mum est remedium, & futuræ beatitudinis perfecta gloria.
Hactenus de eucharistiæ Sacramento; ad quod quoniam ie-
iuni accedere solemus, non incongruè nunc de ieiunio dis-
seremus.

De ieiunio & refectiõne. Caput XX.

Ieiunium videtur institutũ præcipuè aduersus carnis no-
stræ petulantiam, vt debilitatis corporis viribus, turpium
voluptatum in nobis lascescat appetitio: quæ certè si satis
domita fuerit, expeditior proniorq; erit via ad bene beateq;
viuendum. Ieiunium igitur nō ab re tam veteri quã noua le-
ge commendatur. Moses quadraginta diebus & totidem no- *Num. 9.*
ctibus ieiunus permansit, quando tabulas fœderis digito Dei
scriptas accepit; quibus ob plebis impietatem confractis, to-
tidem dierum noctiumq; repetito ieiunio alias tabulas im-
petrauit, atque Deum ipsum populo, qui peccauerat, reddi-
dit placatũ. Elias Propheta, cum etiam ipse per dies quadra *3. Reg. 19.*
ginta nihil gustasset, ad mōtem Dei peruenisse dicitur. Eū-
dem postea dierum numerum Saluator noster suo consecra-
uit ieiunio: quod nos obseruare quidẽ Ecclesiæ edicto iube-
mur, quātũ fragilitas nostra patitur, semel in die comedẽdo,
præter illos dies, qui dominicæ resurrectionis memoria fe-
sti feriatique habentur. Ieiunij autem tempore abstinemus
carnibus atque lacticinij, quod in his plus nutrimenti esse cõ-
stat ad lasciuia incitamenta. Qui verò arctius ieiunant, in re-
fectione pane & aqua contenti sunt, alijs abstinent. Sed viriũ
habenda ratio est, atque ita ieiunandum, vt corpus non lasci-
uiat, & tamen ad vitæ religiosæ opera possit sufficere. Satius
est orare in Ecclesia, psallere, laudis sacrificia offerre, diuina
discere vel docere, quã abstinentia nimia debilitatum, ni-
hil horum posse præstare. His autem omnibus moderata ie-
iunia conferunt multum, plurimumque iuuamenti submini-
strant. Vnde quosdam vini vsu se abdicare, vilioribusq; cibis
vitam sustentare minimè piget. Abstemij semper fuisse filij
Ionadab, (vt in Hieremia est scriptum) & audiũt à Domino: *Hier. 3.*
Non deficiet vir de stirpe Ionadab filij Rechab stans in con-
spectu meo cunctis diebus. Fore se sapientiozem credit

- Eccle. 2.* Salomon si abstemius viueret, & cogitauit, in corde meo abstrahere à vino carnem meam, vt animum meū trāsf.
- Leuit. 10.* ferrem ad sapientiam. Sacerdotes tabernaculum intraturi, vinum & quod inebriare potest, bibere lege diuina prohibetur. Dei enim ministros maximè sobrios esse conuenit. Illi
- Num. 6.* etiam qui ex voto Domino consecrabantur, quos Nazaraei
- Exec. 44.* vocabant, præceptum erat ne vinum gustarent, neque quicquid ab vna fuisset expressum, donèc votum perficerent.
- Daniel. 1.* Daniel, Anania, Azaria & Misael, cūm Babyloniarū captiui essent, leguminibus aliti & aqua potati habitiores apparuerunt cæteris, qui vino regisque epulis nutriti erant. Ioanni Baptistæ in deserto locustæ & mel siluestre cibus fuit, vinum & siceram non gustauit. Paulus Apostolus Timotheo discipulo scribens monet, ne aquam biberet, sed modico vino vteretur. Ne quis autem gulæ suæ fauens Apostoli patrociniō se defendat, hic qui ab aquæ potu cessare iubetur ægrotabat. Noli adhuc aquam bibere, inquit, propter stomachum tuum & frequentes tuas infirmitates: sed modico vino vtere, hoc est, non multo ad luxuriam, sed modico & aqua diluto ad languidi corporis iuuamentum. Nemo tamen nefas putet vel carnibus vesci extra ieiunium, nisi votum obftet, ne in Hebionitarum incidat hæresim: vel etiam ieiunando vini vsum damnet, ne ipse cum Titiano Encratidarum autote dāpandus iudicetur. Nam Dominus & Saluator noster his vsus est, vt Euangelistæ testantur, & in Cana Galilææ ad nuptias, & Hierosolymis quando pascha cum discipulis celebravit. In quo ostendere voluit, nullum crimen esse si quis his vtatur, nisi cūm Ecclesiæ interdictum vel voluntarium impediāt votum, Quisquis ergo aut carnis vsu, aut vini potu, aut vtroque sponte se abdicat: non quia non liceat his vti hoc agat, sed quia iuuat pro peccato satisfaciendi gratia, corporisque castigandi, vt lasciuiat minus, & contra spirituum rariū infurgat. Hac de causa plerique vili admodum victu contenti cibaria delicatiora sibi submouere. Ruth mulier, quæ in genealogia Christi censi meruit, cum à Booz satis diuite viro hospitaliter acciperetur, panem in aceto intinctum cōedisse dicitur, aquam potasse, fuisseque saturatam, adeo tunc locupletiorum quoque mensæ luxuria carebant. Panibus viginti hordeaceis Elias centum viros memoratur satiassē, reli-
- 2. Reg. 4.* quia-

quiasque collegisse. Credimus etiam ipsum tali cibo usum
 fuisse, qualem aliis apposuit, cui ergo miraculorum operatio
 concessa fuerat, eum hordeo vesci non piguit. *Ezech. 4.*
 mem futuram partim verbis partim re atque opere nūciaret,
 frumentum, hordeum, fabam, lentem, milium, vitiam, per
 dies centum quadraginta comedere iubetur, & aquā potare.
 At nos fabam ipsam respuimus, tanquam Pythagoræ non
 Christi discipuli, nos triticum nisi in similaginem redactum
 fastidimus, & vina delicatiora cōquiritimus, nulla in parte san-
 ctis Prophetis istis comparandi. Sed etiam Ioannes plus quā
 Propheta, in matris adhuc alui sanctificatus, non pepones e-
 sitauit, sed locustas; nec vinum gustauit, sed hausit de Ior-
 dane aquas. Non grauabunt nos ieiunia nostra, si sanctorum
 parsimoniam cogitabimus, vt saltem imitari eos non pigeat,
 quos æquiparare nequimus. Apostoli quoque Domini spi-
 cas manibus conterentes esuriem sedant, neq; ab hordeaceis
 abhorrent, quos etiam aliis apponere iubentur, cū turbam
 saturauit Dominus: & tunc quidem quinque tantum panes
 habuerunt, quod nec ipsis, qui duodecim erant, sufficere po-
 tuisset. Vique apertius quanta illis cura cibi esset intelligas,
 cū conscensa naui trās fretum irent, obliti sunt (vt in Mat-
 thæo legitur) secum panem deferre Qui enim diuinæ contē-
 plationis dulcedine quotidie satiantur, vix ventri suo tunc
 prouident, cū esurire coguntur. Parandi autem victus ni-
 miam sollicitudinem Dominus quoque extenuat, cū ait:
 Nolite solliciti esse, dicentes, quid manducabimus, aut quid
 bibemus, aut quo operiemur? sed querite (inquit) primū
 regnum Dei & iustitiā eius, & hæc omnia apponentur vobis,
 ne quem ergo ad Dei seruitia iterum retardet inopiæ metus,
 his Domini verbis confirmatus in illo spem collocet, non tã-
 tum otio & ignauia sese dedat, laborantes ille adiuvat, non
 desides neque somnulosos, & quoties hominis industria
 quantum necessitati satis est nequit parare, ipse suppeditat.
 Agar cum filio per desertum errans cū vehementer sitiret, *Genes. 25*
 angeli indicio puteum comperit, & inde hausta aqua se &
 puerum à perniciē seruauit. Samson Nazareus cū & ipse *Iudic. 15.*
 siuectus elamasset ad Dominum, egressis de molari ma-
 xillæ asininae aquis seruatus. Elias in torrente Carith latens, *3. Reg. 17.*
 Deo procurante à coruis pascitur. Cū per deserta Idumææ

4. Reg. 3. arida arenosaque ducerent exercitum Achab & Iosaphat
 ges aduersus Moabitas, & siti plurimum laborarent, excau-
 runt scobes, quæ orante Eliseo aquis repletæ multitudinem
 ab imminente periculo liberauerunt. Olim quoque cū
 Aegypto Mose duce Hebrazi ad terram promissionis per-
 rent, manna de cælo esurientibus, aquæ de petra erumpē
 remedio sitientibus fuere. Et si Deus nunquam defuit,
 derelinentibus quidem turbis, ob eius merita qui illis
 erat, quanto minùs defuturus est ei, qui relictis omnibus
 sius sese dedicat seruituti? Recte itaq; à Psalmista est dictū
 P^{sal.} 144. Iunior fui & senui, & non vidi iustū derelictum, nec senem
 P^{sal.} 32. eius quærens panē, sic in alio psalmo; Oculi omnium in te
 rant Domine, & tu das escā illorū in tempore opportuno.
 peristū manū tuā, & imples omne animal benedictione.
 alibi: Ecce, inquit, oculi Domini super timentes eum, &
 eos qui sperant in misericordia eius, vt eruat à morte ani-
 mas eorum, & alat eos in fame: Denique abundant qui se-
 uiūt mundo, & tu egestatem times seruies Deo? Pascit
 volatilia cæli, & te quem ad suam similitudinem facere
 luit nō pascet? Iacta igitur (vt Propheta ait) cogitatū tuū
 Domino, & ipse te enutriet. Quod si tibi ieiunia placebunt
 de quibus nunc loquimur, modicus & tenuis victus tibi sa-
 erit; sin vero gulæ ventrique seruiēs, nihil erit satis.

Quale debet esse ieiunium, & quæ eius virtus.

Caput XXI.

- Math. 6. **Q** Vale autem debet esse ieiunium, docet Saluator in
 uangelio, dicens: Cū ieiunatis nolite fieri sicut hypo-
 critæ: tristes, demoliuntur enim facies suas, vt appareant ho-
 minibus ieiunantes. Amē dico vobis: receperunt mercedē suā.
 Non verē tristem esse prohibet. Ieiuniū enim propriē pau-
 tentiū est dolentiumq; pro peccato quod cōmiserunt: sed
 mulatē tristari vetat, hypocritarum more, qui omnia ad
 etātiā faciunt, vti hominū rumusculos aucupātur, dū sa-
 eti videri quān esse malunt. Ideo non verē gloriæ, cui ad-
 scendæ nō student, sed inanis, ad quā se totos cōponūt, me-
 cedem recipiunt. Tu autē cū ieiunas, inquit, voge caput tuū
 & faciem tuā laua, ne videaris hominibus ieiunans, sed Pater
 tuo qui est in abscondito, & Pater tuus qui videt in abscon-
 ditis reddet tibi.

reddet tibi, non delibutum vnguentis te incedere præcipit, quod luxuriæ vitium est, sed quia caput tuum Christus est, pascere esurientempota, sitientem, vesti nudum, & caput tuum vnxisti. Ait enim: Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Deinde maculas animæ tuæ poenitudinis fletu ablue, & faciem tuam lauisti: atque non hominibus ieiunare videberis, sed Deo. Tale habetur illud, de quo in Esaia clamantem audimus Dominum: Hoc est ieiunium quod elegi, dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes, dimitte eos qui cōfracti sunt liberos, & omne opus distrūpe, frange esurienti panem tuum, & egenos vagosq; induc in domum tuam: cūm videris nudum operi eum, & carnem tuam ne despexeris: hoc est, quod dolo interuenteris redde, inopem a re alieno oppressum libera, cibum quem ieiunando tibi subtrahis, da indigenti, aduenam suscipe hospitio, pauperis nuditatē tege, nec contēnas: quia tua caro est, præsertim si in Christo tecum regeneratus est, vnum habebis patrem Deum, vnum caput Christum, vnum corpus ecclesiam, hoc igitur erit ieiunium electū, pium, fidele, sanctum: de quo etiam Iohel Propheta dixit: Sanctificate ieiunium. Nō enim sufficit cibi abstinentia, nisi & à peccatis abstineamus, & pijs exactionibus exerceamur, nosque in omnibus fidei sinceritate sanctificemus. Cauendum quoq; est ne ieiuni contemnamus non ieiunantes, fortasse innocentiores absque ieiunio, quā nos cum ieiunio. Apostoli præceptum est: Qui nō māducat, manducantē non iudicet. Malē ab alimētis abstinere, qui à detractio-
ne proximi linguam non coercet. Ieiunium non superbiæ opus esse debet, sed humilitatis. Qui ieiunando superbit, pharisæorum imitator est, & eorum qui Christū adeuntes dixerunt: Quare nos & Pharisei ieiunamus frequenter, discipuli autē tui nō ieiunant? Si vis igitur vt ieiuniū tuum Deo gratū sit, nihil tibi ita arroges, vt alijs detrahas, alios suggilles: sed operam da, vt cum Psalmista dicere possis: In ieiunio humiliabam animā meam. Porro ieiunium ipsum quantæ virtutis sit quantique emolumenti, exempla in Diuinis scripturis relata testantur: Esdras sacerdos, cū à Chaldæa dimissus Hierosolymā rediret, triduo cū suis ieiunasse, precesque pro itinere obtulisse dicitur, voti q; cōpos factus fuisse. Iosaphat rex Iuda viribus impar, ieiunio & oratione superauit inimicos.

Esaia 58.

Iohel. 1.

Rom. 14.

Matt. 9.

Psalm. 34.

1. Esd. 8.

2. Par. 20.

Iudith

Iudith vidua eisdem armis munita, Holophernem Assyriorum ducem interfecit, & Iudas Machabæus ingentes Gentilium exercitus post triduanum ieiunium parua manu aggressus profligauit. Præterea Christus Dominus per dies quadraginta nihil gustando, diaboli tentamenta vicit: & cum dæmoniacum surdum ac mutum curasset, hoc dæmonium, inquit, non eiicitur, nisi in ieiunio & oratione. Prodigus filius, qui bona scortando luxuriandoque abliguerat, tunc ad patrem flagitij sui poenitens rediit, cum esurire coepisset. Deus lu-

Iohel. 2. dæis placari paratus, per Iohelem clamabat: Convertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio & fletu & planctu; & Ninivitis ieiunantibus pepercit, quosque minatus fuerat se-

Dan. 10. funditus euersurum, seruauit. Danieli ieiunanti & oranti Christi venturi mysteria reuelantur. Ieiunium ergo peregre proficiscentibus iter prosperum impetrat, contra hostiū vim præualet, dæmonum malignitatem contundit, obscenæ libidinis cupidinem coërcet, Deū placat, veniam exorat, mentem ad cælestia erigit. Postremo per ieiunium atque absti-

Lucæ 6. nentiam ad cœlestem vsque beatitudinem peruenitur. Beati (inquit) qui nunc esuritis, quoniam saturabimini. Et in-

Hier. 7. Hieremia ait: Inebriaui animam lassam, & omnem animam esurientem saturavi. Hæc est illa saturitas, quam se consecu-

Psal. 31. turum sperabat David cum diceret: Satiabor cum apparuerit gloria tua. Sancti enim qui se quondam ieiuniis afflixerunt, non esurient amplius (vt Esaias ait) neque sitient, &

Esaias 49. non percutiet eos æstus & sol, quia miserator eorum reget eos, & ad fontes aquarum potabit eos. Et in Apocalypsi

Apoc. 21. Dominus: Ego, inquit, sitienti dabo de fonte aquæ viuæ gratis. Igitur tu es ille, Domine, qui esurientes & sitientes tuo solo aspectu satias, tu panis indeficiens, tu fons viuus. Tu da vt tibi placeant ieiunia nostra, vt cum placuerint, à te tadem tua dulcedine satiemur. Non erit molesta inedia, quam speciei sui modi futuræ saturitatis consolabitur. Tu es farina illa

4. Reg. 4. Elisei, qui vel amarissimū ieiunij nostri pulmentum vertis in dulcorem. Omne onus laborum nostrorum leuas istius, quā in te viximus, spei suauitate. Itaque & cum ieiunamus, tibi ieiunamus: & cum reficimur, tibi gratias agimus: & postquā refecti sumus, te laudamus: quod vt nos doceres, te quoque fecisse meminimus, quando pascha cum discipulis celebra-

res. Confitemur enim & quòd ieiunamus & quòd reficimur
 tuum esse beneficium, non nostram virtutem: tuæ largitatis
 donum, non nostrum meritum. Post ieiunij refectionisque
 differtationem, consequens est, vt gulæ vitium quàm dete-
 standum sit consideremus.

De vitio victum delicatorem exigentium.

Caput XXII.

Gloriositatis indicium est, in mensa minùs lauti apparatus
 monachi accumbentis mulsitatio. Licentioris igitur gulæ
 sunt, quos non pudet, cæteris in silentio confidentibus, cor-
 rugare nares, frontem contrahere, os distorquere, & gestu
 nutuque ipso vel de cibo vel de potu conqueri. Hic fastidie
 legumina, ille minutos pisciculos contempnit, alius olera a-
 spernatur, alij cibarius panis odio est, alium vini austeritas of-
 fendit: quòd si acescere cœperit, stomacho noxium argumē-
 tatur, & frigorificū esse medicorum testimonio probare ni-
 titur. Eò interdum impatientiæ quidam procedunt, vt suis
 præpositis insultent, delicatiora exigentes quàm quibus illi
 contenti sunt. Carebit hoc vitio, qui eorum vitam victumq;
 persæpe considerabit, quos Deo constat placuisse, memori-
 terque tenebit quid illi in solitudine degentes esitarint, quid-
 ve potatint, quibus (vt Hieronymus ait) coctum aliquid
 accepisse luxuria videbatur, qui etiam languentes aquā frigi-
 dam, sicut de fonte hausta erat, bibebant: ac tam procul à vi-
 no quàm ab urbibus aberant, nunc tanto magis Deo fruun-
 tur, quanto continentius vixerunt. Rursum pensitare pro-
 derit, quantum deliquerant illi, qualiterque à Deo mulctati
 sint, qui ob gulæ incontinentiam in Mosen murmurauerūt.
 Profecti ab Aegypto ibant cum illo per solitudinem, & cum
 esurirent, manna de cælo pluyente aliti sunt: & cum sitirent,
 aquis de petra eductis potati. Deinde postquam manna con-
 tempto Aegyptias dapes concupiscent, coturnicum vis in-
 gens castra operuit, quarum carnibus ad nauseam vsque sa-
 tiati, malæ concupiscentiæ proteruæque murmurationis,
 qua & Deum & Mosen ducem suum offenderant, pœnas
 dedere. Nam vt in Psalmo dicitur: Adhuc escæ eorum erāt
 in ore ipsorum, & ira Dei descendit super eos, & occidit
 pingues eorum, & electos Israel custodiuit. Nemo igitur sibi

Psal. 77.

Ibidem.

curum

tutum putet, non contentari ijs, quæ Deo largiente in monasterio habentur, vel ob hoc Patres incusare quod ipse minus copiosè abundet, cum necessaria suppetant. Paupertatem professus es, & copiam exigis? obedientiam vouisti, & maioribus audes esse molestus? quid amplius quæreres in seculo, quàm quod concupiscis in monasterio? Si monachi geris indumentum, cur dissimilem habes affectum? Memento quia religionem ingressus es, ut Deo seruias, & ventri seruire desinas. Nunc de illis dicam quos ieiunij grauat obseruatio, qui vel malè ieiunant, vel omnino non ieiunant.

De vitio malè ieiunantium.

Caput XXIII.

Zach. 7.

MALè ieiunantes arguit Dominus, dicens: Cùm ieiunaretis & plangeretis, nunquid ieiunium ieiunastis mihi? Non enim Domino ieiunant, qui exquisitis dapibus poculisque mensam opimant, & non corpus affligere sed gulæ blandiri student. Non Deo ieiunant, qui ab eis tantum se continent, & vitia non derelinquunt. Non denique Deo ieiunant, qui ieiunio se satisfacere putant, & Dei præcepta implere negligunt. Quid enim prodest corpus tenuare abstinentia, & prauas cupiditates ab animo non euellere? Si sic ieiunas, non Christum imitaris, sed diabolum: qui certè neque comedit neque bibit, & tamen nunquam à sua peruersitate respiscit sicut nec illi, quibus lamentantibus, quod ieiunando calamitatem nequirent auertere, Deus respondit: Ecce in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis, ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè. Sicut ergo aurum luto sordidatum non splendet, ita nec ieiunium efficax est ad Deum placandū, si vitia non cessant. Ob hoc sanè ad Hieremiam clamat Dominus: Noli orare pro populo isto in bonum, cùm ieiunauerint, non exaudiam preces eorum: & si obtulerint holocausta & victimas, non suscipiam ea. Quod si propter vnum Iosaphat, qui contra Saulis patris interdictum parum mellis gustauerat, Deus iratus non dedit responsum, quomodo cum exaudiet, qui suæ Ecclesiæ iussa contemnit?

Esai. 38.

mitatem nequirent auertere, Deus respondit: Ecce in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis, ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè. Sicut ergo aurum luto sordidatum non splendet, ita nec ieiunium efficax est ad Deum placandū, si vitia non cessant. Ob hoc sanè ad Hieremiam clamat Dominus: Noli orare pro populo isto in bonum, cùm ieiunauerint, non exaudiam preces eorum: & si obtulerint holocausta & victimas, non suscipiam ea. Quod si propter vnum Iosaphat, qui contra Saulis patris interdictum parum mellis gustauerat, Deus iratus non dedit responsum, quomodo cum exaudiet, qui suæ Ecclesiæ iussa contemnit?

Hier. 14.

2. Reg. 14.

De vitio ieiunare nolentium, ventrique indulgentium. Caput XXIIII.

QUamuis autem aliquis in voluptatibus flagitiisq; persecueret & obduret, si tamen cum iubetur ieiunat, futura emendationis nonnulla spes est. Non est enim in illo penitus extinctus Dei timor, qui vel hac vna in re formidat non obtemperare. Sed quid de illorum obstinatione sperare licebit, qui cum nihil boni agant, ne ieiunare quidē volunt: & dū gulæ indulgent, indictā quoque ab Ecclesia abstinentiam irrident? An ignorant quod ecclesiæ mandatū Dei mandatum sit? dicēte Domino: Qui vos audit, me audit: & *Lucæ 10.* qui vos spernit, me spernit: & qui me spernit, spernit eū qui misit me. Dum igitur ventri suo quā Deo nostro malunt obedire, Deus eorū venter est: quod hic suadet, id sequitur: quod autem Deus noster iubet, contemnunt: neque eos pudet gulæ suæ fieri mācipia, cuius dominos esse conuenerat. Quod tandē, impunē ne id sibi futurū sperāt, quod nulla re impeditū nisi gulæ vitio, ieiunare ne iussi quidē volunt? Sed viro Dei misso in Bethel, cui mandatū fuerat, ne quid ibi gustaret donec redisset, semel præterisse mādatum non fuit impunē: quomodo hi non punientur, qui nunquam parēt? Ille sedens adhuc ad mensam, à Domino sibi dictū audiuit: Quoniā nō obedisti sermoni meo, nō infereris in sepulchro patrum tuorum. Cumq; rediret, à leone in via oppressus occiditur, & ab hominibus ibidem tumultatur: & hi qui assiduē peccāt, nullo prorsus ieiunantes die, ne scilicet si quando nō cœnitēt, inedia extinguantur, Dei vindictā non verentur? Ille quidē ab altero deceptus, prādiū cum ipso iniit, ignoranterq; peccauit, & talia passus est: hi verò cum scientes volentesq; delinquant, nihil supplicij sibi infligendum arbitrātur? Cur ergo inquirunt, leonis moribus non laceramur? Quibus respondendum est, quia nō estis viri Dei sicut ille, qui leui mortis genere pro reatu satisfecit, vt spiritus saluus fieret: sed estis serui diaboli, atq; ideo nō siluestribus feris laniēdi tradimini, vt postmodū infernalibus bestiis proiecti, pœnas luatis acriores. Nō est enim æqua vel similis puniēdi ratio iusto & iniusto, penitētes & obduratos, alteris tēporaria debetur animaduer-

- maduersio, alteris æterna. Quidā ita gulæ ac vētri dediti sunt, vt ne rēpus quidem comedendi obseruent, prādia præuenire soliti ientaculis, cœnas merendis, quorum immodestiam Salomon arguit dicens: Væ tibi terra cuius rex puer est, cuius principes manē comedunt. Corruptunt enim reliquos exemplo, qui magistratum adepti turpiter viuunt. E cōtrario autem frugalis vita præsidium, omnibus continentiae lex est, & virtutis incitamentum. Ideo consequenter dicitur: Beata terra cuius rex nobilis est, & cuius principes vescuntur in tempore suo ad reficiendum, & non ad luxuriam. Profectō non hominum sed pecudum vita est, habere incerta comedendi tempora, passimque pasci, quasi qui nunquam satientur, & edaciores idolo Bel bibacioresque existant: si tamen idolum illud tantum in die consumpserit, quantum mentiti sunt eius sacerdotes: hoc est, similæ artabas duodecim, oues quadraginta, vini amphoras sex. Sed tamen potatus huius atq; abligurationis intemperantia tolerabilior foret, si rerum solūmodo iacturam inferret, & non etiam corporis atque mētia.
- 3. Reg. 16.** Hela Samariæ rex cū se vino ingurgitasset, Zambri seruus insidias cauere nesciuit. Itaque sibi vitam posteris regnum amisit, seruo illud occupante, prole quoque domini sublata.
- Daniel. 5.** Balthasar Chaldæorum rex quō die vasa, quæ de templo Hierosolymitano sublata fuerant, in celebri conuiuio perportauit, eodem occisus est, sacrilegiōque addita ebrietas, finem vitæ fecit. Holophernem Assyriorum ducem, qui viris armis quæ tam potens fuit, vt quocunque se verteret, viribus, prouinciis, regnis terrori esset, epulis vinoque grauē vnius feminae manus interemit: & quem vincere externorum virtus non poterant, crapula victus, tam ignominiosa nece perijt.
- Genes. 9.** Vis insuper nosse quā turpis quāque perniciofa res sit ebrietas? Noë primus vineam plantauit, vinoque infatuatum pudendis detectis iacuit indecorē, ita vt vni ex filiis risum moueret: Loth autem inebriatus incestum commisit, & de filiarum concubitu liberos suscepit, ignarus quānam essent illæ cum quibus concumberet, neque fortasse quid ageret, cū inter dementem & ebrium nullum discrimen sit, nisi quod alter altero facilius curetur. Tutius est autem secretum aliud quod committere stulto quā ebrioso: neuter seit arcanum celare, stulti tamen verbis nemo adhibet fidem, ebrio magis credi-

creditur. Ad hæc inter compotantes frequenter leuissima de causa exurgunt rixæ, concertationes, vulnera, cædes. Vnde Salomon in Prouerbiis ait: Qui dimittit aquam, id est, qui me- *Prou. 17.* ro vino vtiur, caput est iurgiorum: & antè quàm patiatur contumeliam, iudicium deserit. Cui sententiæ congruit, quod in Osee Propheta legitur: Fornicatio & vinum & ebrietas *Osee 4.* auferunt cor. Cùm autem sola ratione distemus à brutis, ea sublata, quid reliquum est, nisi vt bestiis annumeremur, & amisso corde, vecordes excordesque, id est dementes dicamur & simus? Teterimum est in vitalem notam pari, sed longè infelicius vita mox defunctos ad æterna destinari supplicia. Apostolus enim ad Corinthios scribens affirmat, quod ebriosi *1. Cor. 5.* regnum Dei non possidebunt, cum damnatis ergo computabuntur. Nam hi soli sunt, quibus nulla exeundi de carcere spes est. Idcirco alibi idem hortatur, dicens: Nolite inebriari vino, in quo est luxuria, hoc est, vino quod gulæ blanditur, & impudenter lasciuire compellit. Quamobrem etiam Dominus ita affectos ad pænitentiam reuocat per Iohelem Prophetam, & ait: Expergiscimini ebrii; & flete & ululate omnes qui *Iohe. 1.* bibitis vinum in dulcedine. Pœnitere autem nolentibus per Hieremiam minatur, dicens: Bibite, & inebriamini, & vomite, *Hier. 25.* & cadite, neque surgatis à facie gladii, quæ ego mittam inter vos. Gladius hic iustitiæ Dei est, quæ breuissimam vitæ huius voluptatē vno ictu mutat in perennem amaritudinem. Hoc ipsum idem Dominus etiam in Euangelio testatus ait: Si *Mat. 24.* dixerit malus seruus in corde suo, morā facit dominus meus venire, & cœperit percutere conseruos suos, manducet autem & bibat cum ebriosis; veniet dominus serui illius in die qua non sperat, & diuidet eum, partemque eius ponet cū hypocritis, illic erit fletus & stridor dentium. Vbi sunt qui pœne dilationem impunitatem rati licentiùs peccant? Non pœnā peccatorum remittit iustus iudex, sed conuersionem expectat misericors Dominus. Quo diutius sustinet, eo acerbius in obduratos animaduertit, fletum irrogabit pro risu, pro gulæ oblectamento dentium stridorem. Quæ supplicia tunc demum futura quidam dicunt, cùm in fine seculi hominū animæ suis iunctæ corporibus fuerint. Ego verò etiam ea significari reor, quæ tunc erunt impio, cùm primū diuidi eum à corpore contigerit. Non quòd animæ dentes osseos aut oculos habeant

carnales, sed quòd inter viuentes acerrimus dolor sit, qui hominem flere & dentibus inter se collisis stridere cogit. Vt ergo intelligas poenarum grauitatem quæ sunt in inferno, per eius poenæ similitudinem tibi loquitur, quam in hac vita grauissimam esse non ignoras. Hæc autem consuetudo est diuina Scripturæ, vt spiritalia quæ non intelligimus, per corporalia quæ nouimus, nobis insinuet. Maxima enim summaque esse in paradiso gaudia, & in inferno supplicia credendo confitemur: quanta autem vel qualia sint, fando explicare nescimus, & si maiora sunt quàm dici queant, omisis omnibus hæc sola cauere, sola illa maximè expetere debemus.

De remedio crapula. Caput XXV.

Igitur quoties tibi in conuiuio esse contigerit, vbi & vinum pretiosa & sapida exquisitaq; dapes proponantur, ne talium dulcedine captus, ad intemperantiam declines, cogita quanto dulcius iucundiusq; sit Deo frui, quàm istis obrui. Rursum cū tibi molesta esse cœperit abstinentia, mente reuolue, quanto molestius sit in inferno torqueri, quàm hîc ventri multa exigenti modica tribuere. Ita enim & quæ grauant æquo animo perferes, & ab iis quæ perniciose suauitate demulcent, prudenter cauebis, hortante præsertim Domino ac dicente:

Luc. 21.

Attendite autem vobis ne fortè grauentur corda vestra in crapula & ebrietate & curis vitæ huius, & superueniat in vos repentina dies illa. Horū profectò quæ tibi proponimus modò si memor fueris, iam cautiore cōtinentiorq; factus, neq; cū

1. Reg. 2.

Genes. 15

Exod. 16

filiis Heli carnes de cacabo rapies, ne Deū offendas, & morte mulcteris: neq; cū Esau pro edulio lentis primogenita tua vèdes, ne patris benedictionem amittas: neq; cū Israelitis iurulentias Ægypti cōcupisces, ne in deserto intereas, & ad terram

Genes. 9

promissionis transire non possis: neq; cum Adamo & Eua ieiunij tēpore vetitos cibos attinges, ne de paradiso eiectus miseris obruaris. Immodicæ autē comestationis potissima mala sunt, quòd futurorum bonorū, quæ in Deo sunt, cogat obliuisci, dum præsentibus delinit ac blanditur, dicente Domi-

Deut. 32.

no: Cū comederint, & saturati crassiq; fuerint, conuertentur ad deos alienos, & seruient eis, quod etiam castitati aduersetur, & in libidinem pronos reddat: de quo in Hieremia con-

Hier. 5.

querunt Deus, & ait: Saturavi eos, & moechati sunt, & in do-

mo meretricis luxuriabantur, equi amatores in feminas & emissarij facti sunt, vnusquisque ad vxorē proximi sui hinciebat. Et in Ezechiele: Ecce, inquit, hæc fuit iniquitas Sodomæ, *Exec. I 6.* superbia, saturitas panis, & abundantia, & otii ipsius. Quanto igitur melius penuriā pati, & continentia virtute abundare, quā copia rerū affluere, & turpis luxuriæ fordibus inquinari? Quanto præstabilius obseruandis ieiuniis operam dare, & abstinencia superbiā fastūq; contundere, quā crapula inflatum neque bonorū neque malorum, quæ futura sunt meminisse, & à Deo recedere? Quod crimē illorū fuit, in quos per Amos Prophetā exclamat Deus: Væ vobis qui opulenti estis *Amos 6.* in Sion, & confiditis in montem Samariæ, optimates, capita populorum, ingredientēs pompaticè domum Israel. Quod hinc opulenti in Sion est dictū, vinā de opulentis Christianæ Ecclesiæ dici non possit, ne quis nouus Nabuchodonosor meritò in illos irruat, & peccatis ita exigentibus aurum argētumque omne diripiat, & ad suam cuncta transferat Babylonem, quæ nunc non in vsum rei diuinæ, sed magis in opera diaboli verti solent. Hoc est in popinas ganeasque, & obscenam corporis voluptatem luxumque vitæ citò finiendæ. Quicquid tamen futurum sit, hoc nobis relinquitur solatii, quòd licet vrbes regnaque destruantur, ipsa Christi religio nullis hominum viribus poterit aboliri. Quamuis cuncta defecerint, illa cui neque portæ inferni præualere queunt, non deficiet, & hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra. Quæ si obteri vnquam potuisset, prius (vt equidem reor) pedibus multorum qui præfunt, quàm eorum qui persequuntur obtrita fuisset. Plurimi quippe ideo clericatum profitentur, & Ecclesiasticas ambiunt dignitates, vt ditentur: & ditati fuerint, vt deliciis voluptatibusque fruantur, quibus in Euangelio respondet Dominus: Amen amen dico vobis, quæritis me, non quia *Luca 6.* vidistis signa, sed quia manducaistis ex panibus, & saturati estis. Et quoniam voluptariam vitam æterni supplicij dolor sequitur, iisdem dicitur: Væ vobis qui saturati estis, quia esurietis.

De perseverantia virtutum. Caput XXVI.

Cum autem omnis capeffendatum virtutum labor incassum cederet, nisi ei præsidio perseverantia foret, hoc veluti

- opportuno dictarum discendarumque rerum loco eam inferere operæpretium erit, ut qui hactenus dignè laudabiliterque versati sunt, intelligent, neque deinceps sibi cessandum, donec ad finem usque peruentum fuerit, qui enim perseverat usque in finem, hic saluus erit. Ad perseverantiam nos hortatur **1. Cor. 9.** apostolus, cum ait: Omnes quidem currunt, sed unus accipit præmium, sic currite, ut comprehendatis. Frustra enim prepeti fertur cursu, qui antequam metam attingat, victus lassitudine subistit. Frustra bene cœpimus, nisi & bene finierimus. Navfragium patiatur necesse est, qui quamvis recto cursu suisque ventis diu nauigarit, antè cum ipsa naui in Syrtibus vel in latentibus hæsit saxis, quam ad portum est perductus. Postremo neque fabri, neque architecti, neque cuiusquam artificis opus, nisi cum perfectum fuerit, iure ac merito laudari potest, tunc demum de illo probè prudenterque iudicatur, cum iam omni ex parte cernitur absolutum. Ita neque nobis proderunt sanctioris vite initia, si cœptis non responderit finis: si (ut quidam ait) mulier formosa supernè destinata in piscem. Idcirco **Galat. 6.** Apostolus: Bonum facientes (inquit) non deficiamus. Et iterum: **2. Thes. 3.** Nolite deficere benefacientes. Audi quid præterea tibi Salomon sapientissimus de muliere forti, id est, anima constanti, & in proposito boni honestique firma, in qua cor viri sui **Pron. 31.** Christi Domini confidit, nobis exponat ac prædicet: Reddet, inquit, ei bonum & non malum. Qui enim Deum timet, quique beneficiorum eius est memor, ne ingratitudinis arguatur, pro bono reddit bonum: & quoniam non est satis vel diu reddidisse, nisi semper reddas, continuo subiunxit: Omnibus diebus vitæ suæ. Vis nosse talis animæ quæ sit merces. Non extinguetur, inquit, in nocte lucerna eius: non timebit à frigoribus nivis, fortitudo & decor indumentum eius, & ridebit in die nouissimo, hoc est, cum potentissimi quondam reges nudi ac debiles ante tribunal iudicis ingenti timore trepidabunt, illa tunc in Christo exultabit & ridebit, iam certa de præmio ipso, de quo dicitur: Date ei de fructu manuum suarum, & laudent eam in portis opera eius. Opera utique in quibus perseverauerit, in ipso paradisi ingressu, extollant illam, & spiritibus angelicis beatorumque coniungant choro, ut quæ indefinenter Deo seruiuit iam indefinenti felicitate perfruat, Quis est, qui dum tantæ mercedis magnitudinem æstimat, la-

boris sũt radio afficiatur? & non potiũs semper seminũs fa-
 rigari agnoscat, quàm vt mereri possit quod sperat? Attende
 igitur non solũ ea quæ recepisti, sed etiam quæ promissa sunt,
 & demum in eo quod bene cœperis, perpetuò perseuerabis,
 pariterque cum Zacharia sacerdote in Euangelio dices: *Ser- Luca 1.*
 uiamus illi in sanctitate, & iustitia coram ipso omnibus die-
 bus nostris. Primò quidem in fide perseuerandum est, ne la-
 bescente fundamento quicquid superædificatum fuerit, cor-
 ruat. Nam sicut fides absque operibus mortua est, ita opera si-
 ne fide vana sunt, & licet temporaria mercede non frauden-
 tur, æterna tamen remuneratione priuantur. Fidei autem per-
 seuerantiam Ioannes Apostolus nobis commendat, dicens:
 Quod audistis ab initio, in vobis permaneat: quia si in vobis *1. Ioan. 2.*
 permãserit quod audistis ab initio, & vos in filio & Patre per-
 manebitis, Dominus etiam in Apocalypsi: Esto fidelis, in-
 quit, vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Deinde in *Apoc. 2.*
 spe quoque perseuerandum est, vt sicut per fidem ita & per
 spem habiter in nobis Christus. Habemus enim Apostoli te-
 stimonium, affirmantis non esse domum Christi, si fiduciam *Hebr. 3.*
 & gloriam spei vsque ad finem firmam retineamus. Postre-
 mò in charitate etiam assiduè est versandũ, quia Deus chari-
 tas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.
 Ab his ergo tribus virtutibus nunquam est cessandum, quia
 certissimum vinculum sunt quo Deo coniungimur & copula-
 mur, nunquam ab illo recessuri, si in his vitam infiniti conti-
 gerit: Has autem virtutes nequaquã esse otiosas noueris: qui
 enim in Deum credit, & in Deo sperat, & Deum diligit, hic
 quotidie agere studet quicquid ei gratum acceptumque fore
 confidit. Assiduus est in oratione, semper patiens in aduersis,
 in omnibus Dei mandatis perpetuò se exercens. Quantũ au-
 tem in offerendis precibus perseuerare prodest, testis est Cha-
 nana mulier, quæ repulsa non recessit, despecta sustinuit: & *Matt. 13.*
 dum suppliciter orando perseuerat, facta est voti sui compos,
 dicente Domino: Fiat tibi sicut vis. Testis est Barthimæus
 cœcus, cuius perseuerans clamor oculos ei, quos non habebat,
 impetrauit. Increpabatur vt taceret, tanto ille magis clama-
 bat: Fili Dauid miserere mei: ab hac precatione nõ cessauit, *Marc. 10.*
 donec visum recepit, testes sunt & Apostoli, de quibus est
 scriptum: Omnes erant perseuerantes vnanimiter in oratio-

- ne cum mulieribus, & Maria matre Iesu & fratribus eius. De-
Lucæ 6. nique testis est ipse Saluator noster & Dominus, qui vt præci-
 bus instare suo nos doceret exemplo, & pernoctasse in oratio.
Lucæ 22. ne dicitur, & factus in agonia prolixius orasse. Quantum præ-
 terea arumnas laboresque & cuncta seculi huius incommoda
Lucæ 21. æquo animo semper tolerare iuuat, ipsi idem Christi discipu-
 li nobis documento sunt, quibus ipse dixit: Vos estis qui per-
 mansistis mecum in tentationibus meis, & ego dispono vobis,
 sicut disposuit mihi Pater meus regnum, vt edatis & bibatis
 super mensam meam in regno meo, & sedeatis super thro-
 nos duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Ad hæc
 omnino necessarium est, si salui esse cupimus, vt in om-
 nibus Dei præceptis perseueremus, cauendo illa quæ vetan-
 tur, & quæ iubentur faciendo. Beatus est qui cum Psalmista
Psal. 118. dicere potest: Concupiuit anima mea desiderare iustificatio-
 nes tuas in omni tempore. Et iterum: Custodiã legem tuam
 semper & in seculum seculi. Difficile est profectò per omne
 vitæ tempus eundem se præstare, & in nullo deficere. Quoties
 ergo aliqua diuerticula patitur fragilitas, quàm citò fieri po-
 test, ad iter coeptum redeat nondum penitus labefacta virtus,
 ne longiore deuiatione aberrantibus vix vlla in viam redeun-
 di potestas sit, postquã presentium voluptatum delectatio v-
 sum fecerit, vsus habitum, habitus naturam. Nec tamen si hoc
 acciderit desperandum erit. Nihil est ita induratum, quod tun-
 dendo non infringat pertinax opera. Steriles campos assiduus
 agricolæ labor fecundos reddit, Infructuosos quoque arbores
 in pomiferas mutantur solerti insitione. Displicere tibi inci-
 pias, quòd Patre tuo relicto in regionem abieris longinquam,
 & ad reditum te para. Volenti atque conanti pietas aduenit
 diuina, manumque porriget, & te à malis liberabit ne per-
 eas. Ex pecude tandem in hominem versus, in his quæ
 Dei sunt assuescere incipies, assuefactus perseuerabis, perse-
 uerans vinces, victor coronaberis. Talem se Paulus Apo-
2. Tim. 4. stolus exhibuerat cum diceret: Bonum certamen certavi,
 cursum consummaui, fidem seruaui, de reliquo reposita est
 mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi in illa die iustus
 iudex, non solum autem mihi, sed & omnibus qui dili-
 gunt aduentum eius. O felicem illius perseuerantiam, cui
 in finem cum Paulo sic gloriari licebit, & cum eodem sic
 spera-

sperare. Huic perseverantiæ virtuti contrarium vitium est animi inconstantia volubilitasque mentis: quæ quàm fugienda sit, docere ope diuina fretus nunc enitar.

De leuitate ad vitia relabentium. Caput XXVII.

Perniciosa quidem res est, de proposito vitæ honestioris decidere, & ad voluptariam rursus conuerti; de bono malum fieri, de iusto iniustum, de innocente peccatorem, & felicitatis futuræ spem in metum commutare poenarū. Ad eum igitur qui talis est nunc nostra conuertatur oratio. Diabolo & pompis eius renunciaueras, ad Ecclesiam confugeras, castitatem, humilitatem, paupertatem professus fueras, vt te Dei seruum exhiberes; cur iterum cōtemptra desideras, relicta repetis, ad seculum vnde fugeras reuertes, & mortiferis eius deliciis frui concupiscis vt satanæ seruias? Iam securus vitæ finem præstolabare, iam mortis metu liber eras, iam nulla te mundi terrebant aduersa, cur te rursus subiicis præsentis vitæ miseriis? vt quoties te conscientia tua reprehenderit, toties contremiskas, & ad omnem febriculæ vel alterius cuiuscunq; morbi accessum formides, ad omnes imminens periculi magis animum demittas ac pauites, nū tam mortis metus quàm tormentorū. Plantauerat te Dominus vineam electam, semen verum, quomodo conuersus es in prauum, vineaque factus aliena, non Domino fructificans, sed dæmonis? Ciuitas eras plena populo spiritualium bonorum, quomodo mutatus es in solitudinem? Anima tua Gentium erat domina, sensibus imperans, & omnes eorum affectus subdens rationi; quomodo facta est quasi vidua non habens virum, cuius consilio sapientiaque rogatur? princeps fuerat prouinciarum, quia inter probatos quoque ac præstantes eminebat, nunc autem facta est sub tributo, soluitque vestigal principi tenebrarum: non iam quomodo oportet, sed quomodo ille suaserit viuens. Lucerna eras lucens omnibus qui in domo sunt; extincto lumine, multorum de te obloquentium morsibus dares. Cœli denique stella videbaris, & in terram cecidisti, vt fulgorem qui in te fuit in tenebras conuerteres, & de te quoque dici posset: Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer, qui manē oriebaris? Corruisti in terrā, cœlestibus terrena, æternis caduca præferendo: Spiritu enim cœperas, & carne consummaris. Supra firmam petram ædificabas, vt

Thren. 3.

peracto virtutum ædificio, ad cœleste regnum conscenderes, beatitudinisque sempiternæ bona possideres; & nunc repente mutato proposito ædificata destruis ac dissipas, & de solida petra ad fluidam mollemque arenâ transgredieris, in qua non potes consistere, nedû ædificare, in qua quicquid extruere niteris, corrui. & cum nihil omnino inter mundanas voluptates firmitatis nihil stabilitatis existat, illæ quoq; te destituer, teque sublato omni sustentaculo protinus in profundum rucere permittent, vt qui nunc mundi affluis luxuriis, mox calamitatibus afficiaris æternis, dicente Domino per Prophetam:

Ex ec. 18. Si auerterit se iustus à iustitia, & fecerit iniquitatem secundum omnes abominationes, quas operari solet impius, nunquid viuet? Omnes iustitiæ eius, quas fecerat, non erûnt in memoria. In præuaricatione qua præuaricatus est, & in peccato suo quo peccauit, in ipsis morietur. Hac sanè de causa & Petrus Apostolus de eiusmodi hominibus loquens: Melius, inquit, erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quàm post agnitionem retrorsum conuerti. Cum igitur in tanto te periculo constitutum perspicuè intelligas, dum licet, dum vita suppetit, dum pœnitendi tempus superest, errorem tuum corrigere festina, & eo vnde recessisti, te quàm primum refer, opusque illud quod stultè admodû demolitus es, instaurare stude, neque te vltrâ in aperta mittas pericula, cum ad tutum regressus fueris. Non est aptus regno Dei, qui aratrum tenens post tergum respicit. Vt quotidie proficias conare, vt semper boni aliquid agas enitere, & deficere desines. Aliorum exemplis discce cautius incedere. Sauli regi fauit Deus, quamdiu ille legi eius obediendo vixit. Post Biennium regni sui innocenter exactum à mandatis Diuinis desciiuit, & Deo vlciscente translatus est de domo familiaque eius regnum, ipse hostium vi oppressus perijt. Ioaz & ipsum Hierosolymæ regem, donec loiada sacerdos vixit, piè sanctèque regnasse constat, postea verò insolenter elatus, adorari se iussit, Deum reliquit, idola simul cum suis coluit. Quamobrem illi ab inimicis victi pœnas dedere, ipsum verò dum in lecto distentus recumberet, serui inuadentes trucidarunt. Quid Iuda Scariotho felicius, cum ad Apostolaturn fuit electus, cû potestatem accepit morbos curandi, mortuos suscitandi, dæmoniis imperandi? Quid eodem illo deinde miserius, cû ex fidei cœperit esse infidelis, ex do-

2. Pet. 2. mestic-

1. Reg. 13. mest-

Iudas.

mestico fugitiuus, ex Apostolo proditor? Auaritia superatus
 Dominum suum vendidit, & qui dæmonia pellebat, dæmonio
 subiicitur. Eo enim cor eius ingresso tam grande scelus com-
 misit, veniamque desperauit, & laqueo sibi mortem conscuiuit.
 Patet igitur quid de illo mistellione sperandum sit, qui dū diu
 egregie magnificeque sese gesserit, ad flagitia deinde conuer-
 sus, ab iis non discedat, cum præsertim præter iam dicta exē-
 pla etiam scriptum sit: Qui transgreditur à iustitia ad pecca-
 tum, Deus parauit eum ad romphæam, hoc est, vindictā, rom-
 phæa enim teli genus fuit apud Thracas, vt scriptores tradūt,
 & si iam ad supplicia destinatus sit, qui sic trāsgressus est, quo-
 modo euadet? Quoties ergo ab ipso sanctionis vitæ curriculo
 ad impudica inhonestaq; diuertimur, valde quidem verēdum
 est, ne fortè iam iudicati simus, præsertim si pœnitentiam a-
 gere & ad priora redire negligimus. Primū ergo totis viri-
 bus enitendum erit, vt cū iugū Domini subierimus, in pro-
 posito perstemus: deinde si quando delirare contigerit, citò
 rursus directo vomere cœptam arationem prosequi studea-
 mus: ne fortè si moram fecerimus, Herodi similes simus: qui
 viso Iesu, ingenti affectus est lætitia, plurimique ipsum fecit:
 mox autē mutata in contrariū voluntate, cōtempnit atque il-
 ludit: vel ne pares inueniamur Iconiis, qui Paulum & Barna-
 bam primitus pro diis habuerunt, deinde lapidū istibus im-
 pellentes, ciuitate veluti inimicos eiecerunt: ne etiam simus
 arundo vento agitata, & de nobis dici queat: Viæ eorum te-
 nebræ & lubricum. Non est mutatio ista dexteræ excelsi, sed
 morphosis diaboli. Non ergo simus populus ille, qui (vt Hie-
 remias ait) dilexit mouere pedes suos, & non quieuit, & Do-
 mino non placuit: sed simus illi, de quibus in Psalmo dicitur:
 Laudate serui Domini Domini, qui statis in domo Domi-
 ni, in atris domus Dei nostri. Stare enim iustorum est: mo-
 uere autem pedes, & huc atque illuc titubantibus v̄estigiis va-
 cillare, propriū peccatorum est. Non simus igitur sicut lu-
 naticus ille in Euangelio, nunc cadens in ignem, nunc in aquā:
 sed simus templi sancti columna Iachin, quæ interpretatur
 firmitas. Qui enim sic stabilitus fuerit, poterit dicere cū con-
 stantissimo viro Iob: Donec deficiam, non recedam ab inno-
 centia mea. Præterea meminerimus præceptum esse: Si spiri-
 tus potestatem habentis ascenderit super te, locū tuum ne de-

Eccli. 25.

Act. 14.

Psal. 34.

Hier. 14.

Psal. 134.

Matt. 17.

3. Reg. 7.

Iob 27.

Eccli. 10.

Mat. 24.

miseris. Infeſtet licet antiquus hoſtis, inſidietur, tēdat laquos, venena melle oblita propinet, & omnibus nitatur fallaciis, nos tamen à lege præceptiſque Domini noſtri nuſquam recedamus, nos nihil ſeruituti, quam ſemel Deo obtulimus, præſtendum exiſtimemus. Quia ſeruitus iſta omni terrena libertate iucundior, vtilior, glorioſior eſt. Hanc ne deſeramus, occurrant ſemper menti noſtræ Saluatoris monita, dicentis: Qui in Iudæa ſunt, fugiant ad montes: & qui in tecto, non deſcendat tollere tunicam ſuam. Iudæam Hebraicorum nominum interpretes conſeſſionem ſonare dicunt. Qui ergo Chriſtum conſitetur, ad virtutū celiſtudinem aſcendere curet, eundem imitando, qui in ſe credentibus, vt ſua ſequatur veſtigia, iubet. Et qui in tecto ſunt, hoc eſt, qui ad ſumma iam peruenerunt, non deſcendant, ne conuerſationis priſtinæ ſordibus inquinentur. Et qui in agro vitæ actiuæ operam patrifamiſiæ locauerunt, non reuertantur tollere tunicam ſuam, ne ruſum inuilem otioſitatem, quam recuſarunt, induant; & labore intermiſſo, promiſſæ mercedis denarium amittant. Horum autem hæc ſumma eſt, vt cum relictis vitiis virtute proficere cœperimus diuinis obtemperando mandatis, ruſum ad vitia relabamur, ne Prouerbio detur locus: Canis reuerſus ad vomitum, & Sus lota in volutabro luti.

I. Pet. 2.

LIBRI II. FINIS.

EVANGELISTARII

MARCI MARVLI LIBER III.

De his agens, quæ congruè ad Spei titulum rediguntur.

De prudentia & ſimplicitate. Caput I.

Mat. 10.

T autem in his quæ bona ſunt conſtanter fideliterque perſeueremus, prudentia nobis opus eſt. Opportunè igitur de hac virtute nunc diſſeremus: quæ vt virtus ſit, ab omni ſubdolæ mentis malignitate aliena eſſe debet, vt ne quem offendas, ſed cum tibi tū aliis prodeſſe poſſis. Obſerua igitur & opere implere contende Domini præceptum, dicentis: Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ. Prudentiæ ſimplicitatem coniunxit,

xit, quoniam alter alterius auxilio indiget, ut utraq; sibi constet, & vitio careat. Nam simplicitas absque prudentia erroribus patet. Prudentia sine simplicitate in fraudulentiam calliditatemque mutatur, & vitio superata, virtutis nomen amittit. Ne quis ergo fallendi astutiam, prudentiam esse putaret, prudentem simplicem oportere esse dixit: & rursus ne quis incauta simplicitate contentus esset, eam prudentiæ comitem esse debere monstravit. Igitur prudens eris, quoties lectionibus incumbis, si utilia elegas, inutilia relinquis, & serpentis fueris industriam imitatus: quem aiunt aubus solidis decoratis ossa cuomere, carnes verò, quarum cibo vitam sustentat, retinere. Simplex eris, si inter legendum nihil quod orthodoxæ fidei repugnet senties, & quæ tibi repugnare videbuntur, quam intelligentiam habeant, doctum aliquem ac fidelem virum interrogabis, & eius expositioni acquiesces. Ita semen cadens in terram bonam, fructum afferet, ut cum didiceris, alios doceas. Prudens eris, si ab iis qui tibi nocumento esse potuissent, cauebis ac fugies. Omni custodia custodi cor tuum, inquit Salomō. Si ubiq; periculum timueris, ubiq; periculo liber eris, prudentiq; laude dignus, cum timenda sapienter vitare noveris. Ut autem & simplex sis, non in te sed in Deo confide. Hoc est enim illud quod in Prouerbiis est dictum: Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter: qui verò deprauat vias suas, manifestus erit. Prudentiam seruabis, cum prius rei, quam aggressurus es, exitum consideraueris, & cuncta consilio ac ratione fueris mensus, Turrim in Euangelio edificaturus, prius computat sumptus, ne posito fundamento, & deficiente pecunia, opus imperfectum cogatur relinquere, probroque pateat dicentium: Hic homo cepit edificare, & non potuit consummare. Simplicitatem custodies, si nihil ad iactantiam, nihil ad inanem gloriam feceris: sed quicquid agas, ad Dei laudem tantum Dei que gloriam egeris, & pro benefactis ipsi gratiam, sine quo nullum sit bonum, habendam duxeris. Prudens es, si conscientiam tuam quotidie discutis, si quoties à somno exurgis, quid acturus sis cogitas, quoties cubitum redis, quid egeris, quid omiseris, in quo excideris, tecum examinas, ut deinceps cautiùs incedas. Simplex es, si tunc etiam cum irideris, cum contumelia afficeris, cum iniuriis oneraris, patienter toleres, non irascaris, non turberis: & quasi qui nihil mali passus fueris, vultum non mutes, atque intra

intra te animi quietem conserues, illorum puerorum more,
 quos Dominus ad se venire iussit, & quisquis (inquit) non re-
 ceperit regnum Dei veluti paruulus, non intrabit in illud. Si-
 cut ergo paruulus iræ odiique passionibus caret ex natura, ita
 vir simplex carere his consuevit ex voluntate. Prudens præ-
 terea si fueris, præteritorum recordaberis, præsentia dispones,
 futura prospicies, teq; ita præparabis, vt in fine vitæ inuenire
 promissa immortalitate dignus. Ex aliorum enim euentu dissi-
 ces quid tibi fugiendum quid expetendum sit, vt cum plenis
 lampadibus aduentanti Sponso occurras, & non tunc oleum
 parare quæras, cū parato opus fuerit, dictum illud semper in
 mente habebis: Estote parati, quia qua hora non putatis, fi-
 lius hominis veniet. Tum si quoque simplex fueris, ab omni-
 bus animi inquinamentis mundum te exhibebis, nulli detra-
 hes, nullum offendes, nulli malum optabis, nihil simulationis
 nihil doli concipies, tot actionum tuarum corpore lucidus e-
 ris; quia mentis oculum à vera rectaque simplicitate non a-
 uertes. O felicem animā quæ talis fuerit! à celesti enim Spon-
 so merebitur audire: Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu
 pulchra, oculi tui columbarum. Oculis vtique simplicis inten-
 tionis, non malignæ: & qui quod vident, quod sentiunt, non
 dissimulant, nec bonum negant esse bonum, nec malum ma-
 lum: vt non simplices modò verum etiā recti sint, & alsequā-
 tur quod in Prouerbiis Salomon pollicetur, dicēs: Custodiet
 rectorū salutem Dominus, & proteget gradientes simplices.
 Ipsius Dei ore laudari meruit Iob, quòd simplex & rectus es-
 set, & timēs Deū, & à malo recedens. Prudentis postremò of-
 ficio fungeris, si postquā cuncta cōsideraueris, quæ ab impru-
 dentibus concupiscuntur, cū Salomone clamabis: Vanitas va-
 nitatum & omnia vanitas. Atque ideo diuitias, honores, lu-
 xum, atque pompam, simulque omnem præsentium volupta-
 tum vsum magno animo despiciere incipies, ne quid tibi viam
 iustitiæ ingredienti impedimento sit: & potius absq; his quæ
 vulgo bona putantur, salueris, quàm cum ipsis pereas, ne mi-
 nus tibi prospexisse arguaris, quàm feræ bestiæ illæ quæ abro-
 sas partes corporis in fuga venatoribus relinquunt: ob quas
 naturæ suæ instinctu se peti norunt. Dilargitis igitur opibus,
 & mendicorum indigentia distributis, pauper pauperē Chri-
 stum sequeris; cupiens in Deo tantum diues fieri, & proci-
 ducis

Luca 22.

Cant. 2.

Prou. 2.

Fibri pō-
tici.

ducis ac fragilibus bonis possidere stabilia & æterna. Simplicitatis etiam partes ages, si paruo modicoque contentus viues, & quæ vitra necessitatem sunt, ea paruipendes, neque concupisces vnquam, & tibi satis felix videberis, cum sustentamenta vitæ tantum suppediabantur. Spem enim omnem in Deo pones atque firmabis: qui suscitatur a terra inopem, & de stercore erigens pauperem: vt collocet eum cum principibus, non cum quibuscunque, sed cum principibus populi sui, cum atque Archangelis in regno suo sempiterno. Ipse idem ex hoc prudentium simplicitumque genere suam consistat voluit Ecclesiam, cum diceret: Seminabo domum Israël & domum Iuda semine hominum & semine iumentorum. Homines enim sunt ad quos pertinet prudentia, iumenta ad quos simplicitas. Quod autem hi qui vtraque in parte recti versati fuerint, beatitudinem consequantur, Psalmista sub eadem verborum metaphora testatus est, cum ait: Homines & iumenta saluabis Domine, quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus. Nisi enim ille misericordiam suam multiplicaret, quis nostrum saluus fieret?

Hier. 32.

Psal. 37.

De prudentia vitiosa & simplicitate stupida.

Caput II.

Effe tamen & prudentiam quandam nouimus non probatam, de qua in Prouerbiis legitur: Ne innitaris prudentiæ tuæ, hanc deuitare debemus, quia ista de se presumentium seque mirantium prudentia est, qui neminem consulunt, neminem audiunt, doctoribus contradicunt, quia se omnium perspicacissimos consultissimosque existimari volunt. In illos Esaïas exclamat dicens: Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes. Quod vitium & Apostolus prohibet, cum ait: Nolite esse prudentes apud vosmetipsos. Neque illi quidem qui in terrenis duntaxat negotiis prudentes sunt laudantur, cum rerum fragilium cura implicati, diuina negligant & aspernentur. Vnde idem Apostolus: Prudentia, inquit, carnis mors est, prudentia autem spiritus vita & pax. Et iterum: Prudentia carnis inimica est Deo. Sed quæ inimica est Deo, ne illi quidem cuius est amica esse potest, cum idem corpori multa prouideat, animæ suæ nihil, animam, quæ longè nobilior est corpore, nihil æstimat, quinimo vt carne blan-

Prou. 3.

Esaïa 5.

Rom. 12.

Rom. 8.

blandiatur, spiritū perire patitur, quia nec vsuris abstinet, nec aliena per vim vel per calumniam occupare veretur, nec dolis fraudibusque niti vt lucretur, cauet. Valde quā fugienda est ista prudentia, quia vera mors est, nō mors quę mortē afferat, sed quę morte acerbius cruciet, & mori veter. Ceterū neq; ipsa simplicitas (vt diximus) absq; prudētia erit probanda. Stupida enim & fatua est, offendens ad lapidem pedem suū. Hęc

2. sal. 32. habere prohibemur, dicente Propheta : Nolite fieri sicut e-

1. Cor. 14. quus & mulus, in quibus nō est intellectus. Et Apostolus: Fra-

tres (inquit) nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuli

estote: sensibus autem perfecti estote. A sensibus exclusit sim-

plicitatem, à simplicitate malitiam, vt neque sensus perueri

finantur per ignorantiam pueris obrustatis, neque simplicita-

tem rectā deprauet maligna suggestio. Paruule sensibus fue-

re virgines illæ, quæ de sola fidei virginitate sibi plaudentes

cum vacuis lampadibus occurrerunt Sponso : & quoniam o-

leum bonorum op̄erum, quo sensuum nostrorum lampades

illuminantur, non habebant, intrare ad Sponsi nuptias nequi-

uere. Nemo igitur vsque adeò simplex sit, vt ad beatitudinem

consequendā aspirans, quibus vitæ meritis illam adipisci pos-

sit, ignoret. Et nemo vsque adeò prudens sit, vt carnalia tan-

tūm curet, & spiritalia omittat, ne prudentiores appareant fi-

lij huius seculi in generatione sua filiis lucis, id est, infideles fi-

delibus, dum illi diligentius cautiusque humana exequuntur

negotia quā hi diuina. Hęc de prudentia & simplicitate,

nunc de sapientia, quæ & has & reliquas omnes amplexa est

virtutes, aliquid est dicendum.

Quid sit sapientia, & ubi querenda.

Caput III.

Sapientia est (vt Stoicis placet) diuinarum humanarum-
que rerum scientia & cognitio : atque inter sapientiam &

prudentiam hoc differat, quòd prudentia tantū circa hu-

mana sit. Hęc igitur quæ propriè sapientia dicit̄r, latè se ef-

fundit, vtramque scientiam continet : neque scire tantū con-

tenta est, nisi etiam secundū scientiæ suę præcepta mores vi-

tamque composuerit. Nam si quis philosophiam omnem di-

dicerit, & nō perinde ac illa præcipit viuat, doctū equidē cō-

stitebor, sapientem negabo. Non cadit vitium in sapiente, cu-

sus propria est virtus. In hoc ferè omnes conueniunt, vt dici
 sapiens non debeat, nisi qui cunctis præcellat animi bonis, &
 tam scientia sit instructus quàm probitate. Summum itaque
 bonum expetentibus, quod semper inquirendo Philosophi in- *Philosof-*
 uenire nunquam potuerunt, opus erit eam discere doctri- *phi.*
 nam, quæ à Deo nobis non ab hominibus tradita sit, cùm sola
 verissimum ad beatitudinem monstrat iter, & eandem certis-
 simè polliceatur atque conferat. Neque tamen qui mediocri
 scientia præditi sunt, à spe beatitudinis excluduntur. Si vis
 (inquit) ad vitam ingredi, serua mandata. Diuinæ igitur legis
 tantum, quæ ad bene beatèque viuendum pertinent, institu-
 tiones nosse, & eas opere persequi, satis perfecta est hominis
 sapientia. Quanquam illius perfectior, qui insuper dilargitis
 rebus modico contentus Christum sequitur, & corporis quo-
 que puritatem seruat repudiatis connubiis, vt casto Domino
 propius accedat meritis castitatis, & centesimum fructum ca-
 piat trigésimo sexagesimoq; relicto. Sed licet perfectioris vi-
 tæ altior sit beatitudinis gradus, vna tamen est beatorum Ec-
 clesia, vnum corpus. Quò fit vt ista sapientia, qua saluamur,
 ne coniungari quidem excludantur, si modò quæ iussa sunt,
 peregerint. Illos autem sapientiores esse dicimus, quos virtu-
 tibus nouimus præstare, & non scientia solùm vel eruditio-
 ne. Scientia enim, si virtutibus careat, inflat, multumque do-
 ctus & parum sapiens nimium sibi arrogat, interdum etiam
 veritati refragari audet, vt se aliquid præ ceteris argutius ac
 subtilius est; vt longè sit melius pauca scire cum virtute, quàm
 absque virtute multa. Ceterū scientia ipsa atq; eruditio, si be-
 ne vtaris, plurimū iuuat: si malè, perniciosa est, semperque
 præferenda scientiæ peccatrici rusticitas sancta. Iunge autem
 scientiæ virtutem, & iam plenior cōsummatiorque tibi da-
 bitur sapientia, mysteria Scripturarum intelliges, latentes sub
 lituræ velaminè sensus tibi aperientur, & cubiculum Sponsi
 ingressus, pulchritudine eius capieris, amore exardesces, quā-
 toque illi propius accesseris passibus pij affectus fidelisq; con-
 siderationis, tanto magis ipso intelligentiæ lumine illustrabe-
 ris; ita vt alios quoq; docere valeas, & errantes ad recti viam
 reuocare, & contradicentes refellere, & Ecclesiam Dei æ-
 dificare, ex quo grande tibi meritum gloriāque compara-
 bis, iuxta illud: Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor *Dan. 12.*
 firma.

firmamenti : & qui ad iusticiam erudiunt multos, quasi stella
in perpetuas æternitates. Quid est autem scientia, nisi perfe-
cta veri falsique dignoscendi ratio ? quæ cum propria Dei sit,
illa quæ ab hominibus est, nisi cum Divina conveniat, opinio
magis dici debet quàm scientia. Falli, decipi, errare, hominis
est. In Deo ista non cadunt. Facebant igitur à nobis fallacio-
sæ stropharū argutiæ enthymemataq; dialectionem, non ter-
renam scientiam sequimur, sed cœlestem. Nihil verius nihil
certius esse asserimus, quàm quod illa continet. Lignū vitæ est
iis qui apprehenderint eam, & qui tenuerit eam beatus. Per
hanc enim ad summum bonum pervenitur, quod supra cœli
esse ignoraverunt illi, qui sapientem sola virtute contentum,
ideoque beatum dixerunt. Vbi enim præmia veræ virtutis ef-
sent nesciebāt, per totā noctem humanæ scientiæ laborantes
& nihil capientes. Sapientiores igitur fuere illis piscatores no-
stri, quorū disciplinā, quā à Christo didicerant, & Philosophi
Ariopagum relinquentes sunt secuti, & ipsi Romani principes
contempta idolorum cultura probauere. Totis enim impe-
rij viribus falsorum deorum religionem defenderant, victi
autem non armis, sed eorum qui cædebantur patientia, Chri-
stum susceperunt, qui ab ipsis prædicatus fuerat. Atque hæc
fuit victoria quæ vicit mundum fides nostra. Pugnantes non
repugnantibus cessere, inermibus armati : & quod mirabilius
est, interemptis interemptores. Ab alteris in medium prola-
ta Christi religio permansit, ab alteris tutata idololatria de-
fecit. Et quisnam dicere audet, professionis Christianæ scien-
tiam non esse veram, cui tam potentes inimici non iam inu-
ti sed volentes colla submisere ?

De scientia diuinitus tradita, & sapientis officio.

Caput IIII.

HAcc est scientia, quam à nobis exigit Dominus, dicens
Osee 6. Misericordiam volui & non sacrificium, & scientiam
Dei plus quàm holocaustum. Hanc ipsam autem Dei scien-
tiam à se peti iubet, cum ait : Si quis sitit, veniat ad me &
Ioa. 7. 16 bibat. Et ego sum ostiū, inquit, per me si quis introierit, salua-
bitur. Nō est itaq; aditus ad beatitudinē, nisi per scientiā di-
uinitus nobis traditam. Cæteræ omnes scientiæ vanæ sunt
nemo enim per illas efficitur beatus, quique ipsis nititur, homi-
num

num opinionibus penderet, & certam vitam prorsus ignorat. Quis enim nouit filium nisi Pater, vel Patrē nisi filius, & cui voluerit filius reuelare? Vnde & Petro Christum confitenti idem respondit: Beatus es Simon bar-iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus qui in cœlis est. *Matt. 16.* De-
cui autem vt qui homini, quem formauit, beatitudinem dare decreuerat, doctrinæ quoque esset auctor, per quam beatitudo ipsa acquiri posset. Incassum igitur laborarunt omnes Philosophorum scholæ, omnes mundi sapientes, vt verā de Deo scientiam per se ipsi inuenirent, si non alius quā Deus debuit illam homini monstrare, sicut & fecit. Sed non est satis eam didicisse, nisi quæ præcipiuntur fecerimus, beati esse non possumus. Neque enim viam, qua ad cœlum itur, nosse, sed cū noueris, per eam ingredi sapientis est: Quinimo tanto nequius peccat, quanto quis inter bonum malumque discernere plenius didicit: Sic igitur in te sanctarum scientia scripturarum, sed ita vt non desint quas illa commendat virtutes, & absint vitia quæ detestatur. Hoc si præstiteris, verè te sapientem esse scias, ac beatum fore cū hinc decesseris, credas, atque tunc deum & scientia, & sapientia, & bonis omnibus multo vberius, quā in hac vita fieri possit, cōplendum. Etenim neque scientiam perfectam habere possumus, quamdiu mortalitatis onere premimur, neque sapientiam, dicente Apostolo: Ex parte cognoscimus, & ex parte *1. Cor. 13.* prophetamus: cū autem venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. Corpus quippe (vt quidā Sapiens *Sapiens. 1.* ait) aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimat sensum multa cogitantem. Sic ergo satis est discere atque nosse, qui ad Dei scripturarumque eius intelligentiam nobis concessam pertinent, vt cū ita quemadmodum præceptum est vixerimus, illò, vbi perfecta sunt omnia conscendamus. Optimum itaque iudicemus, non plus sapere quā oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, hoc est, quantum humanæ naturæ permittitur, tantum & indagare discendo, & conari operando. Atque hoc erit seipsum nosse, nihil supra vires tētare, neque quod capere non possumus, frustra sequi velle, sed suis finibus contentari; & ea quæ verbis explicare nequimus, fide tenere, diuino credentes testimonio. Porro sapientia: definitionem, quam suprà retulimus, diuinarum videlicet

atque humanarum rerum scientiam esse, non plenè factam
 arbitror. Quænam erit sapientia, vt iam dixi, scire tantum, &
 non facere quæ facienda didiceris, neque cauere quæ cauenda
 noueris? Mansuetudinem, liberalitatem, clementiam, casti-
 tatem, constantiam, cæterasque virtutes, non nosse solū, ve-
 rùm & exercere, earumque officio vti sapientia est: nihil a-
 gere quod actum nolis, nihil omittere quod omissum negli-
 gentiæ possit ascribi: in omnibus sibiip̃si constare, nec leuem
 esse sed grauem, atque in iis quæ recta & honesta sunt firmū
 stabilemque permanere: non ira, non cupiditatibus, nō tur-
 pi lasciuiā moueri; sed affectus ratione moderari, & animi
 motibus præesse vt dominum, non subesse vt seruum. Vis
 ista in summam redigi? audi prophetam dicentem: *Quiescite*
agere peruersè, discite benefacere: Rationale animal est ho-
mo, si naturam suam non peruerterit, sapientiam exquiret.
Ingenita est enim ei ratio, qua & bonum expetat, & à malo
declinet. Dabit itaque operam vt disciplinis instruatur, quæ
naturam suam perficiant, ne ignarus rerum erret, nec pro
bono accipiat malum, & bonum pro malo: ac dum sapiēter
se facere putat, insipientiæ arguatur. Nam licet affectionem
boni habeamus à natura, non tamen & scientiam quæ efficit
sapientem. Inter doctum autem & indoctum multa distantia
existat necesse est, quanta utique inter scire & nescire. Quo-
rum alterum Salomon luci alterum tenebris comparat, di-
cens: Vidi quia tantum præcederet sapientia stultitiam, quā-
tum differt lux à tenebris, & sapientis (inquit) oculi in ca-
pite eius, stultus in tenebris ambulat. Illius oculi in capite
sunt, qui altioris sapientiæ circumspectu regit vitam, mores
componit: & qui sit cuiusque rei exitus diligenter perpen-
dit: quæ sua intersunt nouit, & illa tractat, illa meditatut:
quæ verò à se aliena iudicat, ab ijs abstinet: naturam homi-
nis finemque considerat, seque ad immortalitatem natū in-
telligit, & caduca bona contemnit, dum æterna obtinere se-
stat. Itaque cœlo æquatur, & terra superior est animus sa-
pientis, in contemplatione diuinorum assiduus, humanaque
transcendens: nihil aliud illi curæ est, nisi vt Deo placeat:
quicquid agit, ad hūc vñum finem dirigit, vt Deo frui possit.

Isaia 1.

Eccle. 2.

Quod sapientia donum Dei sit, & vera sapientia Christum imitari.

Caput V.

PORRò talia scire atque ita sese gerere, ne quis industriæ suæ arroget, sed donum Dei esse agnoscatur, scriptum est: Dominus dat sapientiam, & ex ore eius prudentia & scientia. *Prov. 2.*
 Et iterum: Omnis sapientia à Domino Deo est, & cum illo *Eccli. 1.*
 fuit semper, & est ante ævum. Ipse omnium conditor Deus, cum hominē in lucem produxisset, sapientiæ capacem fecit præ cæteris animantibus, ut auctorem suum intelligeret, intelligendo amaret, amando possideret, possidendo perpetuò beatus esset. Quam quidem sapientiam ut concipere & tenere possimus, non solum discendi studio incumbere, sed etiam votis precationibusque poscere debemus, cum Iacobus Apostolus dicat? Si quis vestrū indiget sapientia, postulet à Deo, *Iacobi 1.*
 qui dat omnibus affluentem, & non improperat, & dabitur ei. In Iob quoq; legimus: Inspiratio omnipotentis dat intelli- *Iob 32.*
 gentiam. Cæterū vas mundū sit oportet, in quo diuinæ sapien- *Eccli. 1.*
 tiæ thesaurus recondi debet, vnde dicitur: Fili, concupiscens sapientiam, conserva iustitiam, & Deus præbebit illā tibi. Irē: *Eccli. 43.*
 Omnia (inquit) Dominus fecit, & piē agentibus dedit sapientiam: Quomodo enim illic potest infundi cæleste donū, vnde eieci prius & exterminati nō fuerint terreni affectus? Duo contraria simul manere nequeunt, quæ enim societas *Sapient. 1.*
 luci cum tenebris? Christo cū Belial? Ideo est scriptum: In maleuolam animam non intrabit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Cur enim principium sapientiæ timor Domini dicitur, nisi quia is qui Deū timet, se à delictis cōtinet, & innocenter viuere studet, nec creatorē suū offendat? Ab hoc principio proficere incipimus, & addito discēdi labore sapientiā in mysterio absconditā, & credulis tantū humilibusque reuelatā, ex diuinis voluminibus haurimus. Hæc si alibi quæsieris, nusquam inuenies. Latuit Philosophos, ignota fuit omnibus Gentilium sapientibus, tradita autē prophetis Christi que discipulis. Vnde ait: Vobis datum est nosse in mysterium regni Dei, illis autem incredulis videlicet & humana tantū scientia nitentibus, non est datum. In sanctis ergo scripturis duntaxat quære tibi Dei sapientiam, &

verbi Dei scientiam, & quære mente pura cordeque fidei,
 atque ardenti discendi desiderio, ut quod cupieris, assequi me-
 rearis. Dei autem sapientia & Dei virtus Christus est. Hunc
 scrutare in veteribus celatum scripturis, in nouis manifestum,
 in vtriusque admirabilem atque adorandum summi boni do-
 ctorem ac largitorem, boni inquam quod tota gentilitatis a-
 cademia semper perquisiuit, & nunquam potuit inuenire.
 Neque enim fas erat, ut tanta rei, qua nihil homini maius
 potest contingere, alius esset cognoscendæ monstrator, quàm
 qui esset fruendæ donator atque auctor. Minus dignitatis ha-
 bitura erat nostra religio, si alio quàm Deo institutore præ-
 ceptoreque gauderet. Ipse debuit perfectæ beatitudinis iter os-
 tendere, qui ipse esset perfectissimus omnium felicissimus-
 que, ut soli gratiæ agantur habeanturque tam pro doctrina
 adipiscendæ salutis, quàm pro adeptæ beneficio. Hanc autem
 probatissimæ saluberrimæque disciplinæ sapientiam, cum
 Deus in mysterio velatâ daret, per seruos exhibuit, sed cum
 reuelata tribuerat, per filium vulgauit: Tunc in nubis auti-
 gnis figura apparens, Deus cum hominibus est locutus, po-
 stea verò Deus homo factus, cum hominibus conuersari, &
 præsens ipse cum iisdem colloqui voluit, ut legis & Euangelij
 distantiam cognosceremus. In illa futuri signa sunt, in hoc
 eorum euentus: in illa vmbra, in hoc veritas: in illa seruitus,
 in hoc libertas: in illa promissio, in hoc promissionis imple-
 tio atque gratia: in vtroque autem bene beateque viuendi
 præcepta, plenius tamen exactiusque in Euangelio, quàm in
 lege, quia legis mediator Moses, Euangelij Christus, per quē
 redempti ac saluati sumus. Hunc si sequi volumus, & sanctis-
 simis eius institutionibus inhaerere, verè sapientes vereque
 beati erimus, & iam non terreni, sed cœlestes. Audiamus
 quid super hac re Apostolus dicat: Iudæi (inquit) signa pe-
 tunt, & Græci sapientiam quærunt, nos autem prædicamus
 Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, Gentibus
 autem stultitiam, ipsis autem vocatis Iudæis atque Græcis
 Christum Dei virtutem & Dei sapientiam, quia quod stultum
 est Dei, sapientius est hominibus, & quod infirmum est Dei,
 fortius est hominibus. In his ergo scripturis, quas gentilitas
 deridet, & hæreticorum prauitas impugnat, discenda sapi-
 entia est. Quia quod hi infirmum arguunt, fortius est omni hu-

I. Cor. I.

mana virtute; & quod illi stultum existimant, sapientius est
 omni mundanæ philosophiæ traditione. Stulta (inquit) mū- *Ibidem.*
 di elegit Deus, vt confundat sapientes: & infirma mundi eli-
 git Deus, vt confundat fortia. Per piscatorum quippe & vul-
 garium hominum prædicationem superauit Philosophos, &
 per inermes martyres, Regum Imperatorumque potentiam.
 Quid ni, si iidem ipsi, qui persequebantur Christianos, facti
 sunt Christiani & Ecclesiæ propugnatores, qui Ecclesiæ ho-
 stes erant? Seruire coeperunt Christo, qui imperabant mūdo.
 Christus igitur (vt Apostolus ait) factus est nobis sapientia
 & iustitia & sanctificatio & redemptio, vt, quemadmodum
 scriptum est: Qui gloriatur in Domino gloriatur. Quis enim
 hominum comparandæ veræ beatitudinis rationem potuit
 per se cognoscere, si hoc solius Dei erat docere, cuius solius
 fuit ipsam beatitudinem tribuere. Quæ Dei sunt, inquit, ne- *I. Cor. I.*
 mo cognouit, nisi spiritus Dei: nos autem non spiritum hu-
 ius mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est; vt scia-
 mus quæ à Deo donata sunt nobis, quæ & loquimur, non in
 doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus spi-
 ritualibus, spiritalia comparantes. Denique post multa de Deo
 salutaris sapientiæ auctore dicta ait: Si quis videtur inter vos *I. Cor. 3.*
 sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat vt sit sapiens. Sapiētia
 enim huius mundi, stultitia est apud Deum. Scriptum est e-
 nim: Comprehendam sapientes in astutia eorum. Et iterum:
 Dominus nouit cogitationes sapientium, quoniam vana sūt.
 Vani quippe sunt, qui sanctæ Trinitatis mysterium non ad-
 mittunt, qui veræ beatitudinis bonum non percipiunt, quia
 sibi magis quàm Deo credunt. Quamobrem nobis, nō huma-
 na sed diuina doctrina institutis, cum Saluatore nostro Dei
 filio Deo gratiæ agendæ sunt, sic dicente: Confiteor tibi Pa- *Matt. II.*
 ter Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus
 & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita Pater, quoniam
 sic fuit placitum ante te.

Quod sola Dei sapientia efficit beatos.

Caput VI.

ET quoniam sola Dei sapientia non vana sed vera est,
 per quam solam patet aditus ad beatitudinem; Sapiētia, *Iacobi 2.*
 inquit Iacobus Apostolus, quæ desursum est, primum quidē

pudica est; deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consu-
lens, plena misericordia & fructibus bonis, iudicans sine si-
mulatione. Omnes itaque virtutes ista sapientia nobis diui-
nitus ostensa in se cōrinet, & credentibus atq; volentibus eas
impartit: in quibus qui se dignè exercuerint, illos vt à Do-
mino remunerentur de terreno habitaculo ad cōeleste regnū
feliciter transmittit, Sapientis erit igitur, omni loco, omni tē-
pore, omnibus in rebus diligenter dispicere quid velit Domi-
nus, & secundum eius voluntatem quæ iussa sunt facere,
quæ vetita declinare. Qui sic egerit, & mandatis Dei satisfac-
ciet, & ipse suæ consulat saluti. Quicquid enim Deo obedi-
mus, quicquid obsequimur, quicquid seruimus, totum in no-
stram vertitur vtilitatē: nihil ex hoc ei accedit, qui solus nul-

Prover. 9. la re indiget. Recte ergo Salomon in prouerbiis ait: Si sapiēs
fueris, tibi metipsi eris, nam illud quoque quod docueris,
quod ad virtutem hortatus fueris, quod verbo quod re atque
opere iuueris, tibi cederet ad gloriā, tibi magis quā vlli alij
proderit ad adipiscendam veram felicitatem quā affectas. Ac
veluti illi qui terrā pargant, stercoreant, arant, occant, obfrin-
gūt, modis omnibus excolunt; sementemque faciunt, postea
verò metunt & fructum colligunt; ita hic noster sapiēs alijs
benefaciendo sibi metipsi sapiet, cum pro benefactis à Do-
mino recipere cōperit mercedē. Hic idem in omnibus pro-
uidum ac prudentem se pręstabit, nihil eum imparatū offen-
det; omnibus quæ accidere possunt pręsidio opportuno mu-
nitus occurrat. In aduersis explicabit patiētiam, in prosperis
humilitatem, in vtrisque constantiam. Apparebitque in illorū

Eccle. 9. quod Salomon ait: Melior est sapientia quā arma bellica.
Fortior est enim, cuius animum nō frangunt aduersa, neque
turbant iniurię, quā qui armis hostem superabat. Alibi etiā

Sapien. 5. dicitur: Melior est sapientia quā vires, & vir prudens quā for-
tis. Nam sapientia & prudentia bona animi sunt: fortis autē
& robustum esse bonum corporis est: & illa quidem hominis

Eccle. 8. prōpria, hoc autē cum bestis commune. Sapiēs trāquillē
degit, quia perturbationibus temperat, sensuum affectiones
ratione frenat, & saniori consilio parere cōpellit. Sapiēs lin-
guā quoq; continet, verbositatem fugit, ne in multiloquio
peccet. Pauca loquitur, sed cōsideratē, nihil leue ab ipso pro-
latū auditur, sed lenum semper & graue, ponderisq; multi.

Neque

Neque enim prius verbum emittit, quàm quò casurū sit cogitet. Sapiens vt semper sapiens sit studet vtque cum Salomone dicere possit: Sapientia quoque perseuerauit mecum. *Eccle. 2.* Quæris quo pacto semper sapiens esse queat, cū nemo sit qui non peccet, cū septies in die cadat iustus? Sed quemadmodum iustus cū ceciderit, citò surgendo iusti nomen non amittit, ita sapiens dicendus est semper sapiens, qui quoties aliquid stultè peccat, sapienter quod peccatum est protinus emendat, & præteriti errati notā insequentis virtutis laude cōpensat. Sapientem semper beatum esse philosophi cōtendunt, eo quòd sola virtute contentus sit, virtutem autem sibi ipsam sufficere. Pater, quia nihil extra virtutem, in quo beatitudo esse potuisset, nouerant. Ignorabant igitur bonū illud quantū aut quale esset, quod debetur virtuti, quodq; nostri sapientes vitæ innocenter laudabiliterque actæ meritis confidunt se cōsecuturos, & tunc demum beatos fore, cū illud adepti fuerint. Sed quādiu in expectatione eius sunt, nondū esse beatos constat: quāuis ob quandam spei certitudinē nūc quoque beati dicātur. Sapiens, inquiunt, & in tormentis beatus est. Rectè id quidē, si de nostris diceretur, & non de illis qui à vera religione alieni erāt. Nostri enim verè beati, quos nulla compellere tormenta potuerunt vt Christum negarēt. Porro hi non sola virtute contenti erant, quæ propè varia esset, si nihil eam post mortem sequeretur, sed per ipsa virtutis opera Deo iungi cupiebant: quod quia præcipuè martyrii patientia præstare poterat, cetera occidiq; gaudebant. Illi autē quibus æterna hominis beatitudo ignota erat, non quomodo oportuit, sed quomodo poterant, beatā vitam diffinierūt; atque ipsam, quoniam longius protendere nescirent, virtute quæ in præsentī est, terminarunt. Sed quænam quæso esset ista beatitudo, quæ simul cum corpore pecudum more erat finienda? Præterea si sola virtus beata vita esset, sexcenties in vita beati essemus, & sexcenties infelices: quandoquidem nemo tam firmæ stabilitæque virtutis est, vt non quòtidie ferè aliquid desipiat, oscitet, deliret, hallucinetur. Tot autem vicibus nunc accedens nunc recedens beatitudo, nonne vertibilior haberetur rota figulari, & alterno dierum noctiumq; recursu mutabilior? Nō est ergo virtus vita beata, sed illa cælestis æternaque felicitas, quæ debetur virtuti, si

virtus ipsa cum vera religione iuncta fuerit. Beata quippe vita est, quæ nunquam subducitur, nunquā deficit, bonis omnibus affluit semper, malis vacat, desiderium implet: denique ad summum bonorum peruentum est, cum ad illam peruenitur. Huc accedit quod Christianorum sapientia non ita rigide neque inhumanè circumscripta sit, sicut fuit illa Stoicæ sectæ Philosophorum, qui docebant sapientem animi passionibus prorsus carere oportere ut beatus sit. Nos enim è contratio definimus non posse sapientem fieri beatum, qui adhuc in corpore viuens, futuræ beatitudinis desiderio non ducitur, qui pro eo quod aliquando peccauit, dolendo non satisfacit, qui cum benefecerit non gaudet, & Deo gratias agit, cuius ope in benefaciendo est usus, qui eidem peccare non metuit, cui soli semper plurimum placere studet, qui denique & pauperis & malo aliquo effecti hominis non miseretur. Ea sanè vera est sapientia & seruorum Dei propria, cuius hæ sunt passionēs. Illa autem Stoicorum prorsus vana, & non hominis sed lapidis potius, nihil sperare, nihil metuere, nihil gaudere, nihil dolere. Si istud sapientia vel vita beata esset, qui in terris lapide & sensu carentibus rebus esse sapientius vel beatius existimari potuisset? Lapidea est igitur illorū & sapientia & beatitudo, non humana. Cum enim veræ beatitudinis signari essent, beatitudinem ipsam appetitionum quietitudinem esse putarunt, & hanc ad sapientem pertinere volebant. At nos veræ quoque æternæque beatitudini gaudium attribuimus, & in Deo lætitiā perpetuamque iucunditatē, amorem etiam & mutuam inter beatos charitatem atque perfectam. Repudiata itaque Gentilium fatuitate, sapientiam quam non homo sed Deus docuit sequamur: hanc diuitiis, hanc rebus omnibus anteponamus: Melior est acquisitio eius (ut rectè Salomon ait) negotiatione auri & argenti primi & purissimi, fructus eius pretiosior est cunctis opibus, & omnia quæ desiderantur, huic non valent comparari. Solacium diuinæ doctrinæ sapientia efficit beatos.

Prou. 3.

Quæ sapientia est vitanda. Caput VII.

Hanc autem verissimam sapientiam, quam Deo tradente accepimus, quo attentius accuratiusque amplectamur, quærendum restat, quanam sit illa quam cauere debemus, indi-

indi-

indigna quidem hoc nomine, cum verius stultitia sit dicenda quam sapientia. Est igitur quædam sapientia, quæ mundana siue secularis dicitur, de qua Apostolus: Sapientia (inquit) *1. Cor. 3.* huius mundi stultitia est apud Deum. Et iterum: Stultitia fecit Deus sapientiam huius seculi. Hic sanè fuerit antiquarum deos colentium error, qui olim videbatur esse sapientia: sed postquam Euangelii veritas, etiam ab iis qui eam persequebantur, recepta est, apparuit colendorum deorum ritum non sapientiam fuisse, sed stultitiam. Tunc Pharaonis sapientium virgæ à virga Moysei deuoratae sunt, & omne diaboli commentum virtute crucis Christi superatum, tunc mulier sanguine fluens, quam medici secularis disciplinae curare nequiverant, tacta Christi simbria recepit sanitatem, quia gentilitas desijt victimarum cruorem dæmonibus fundere, vbi in Christo Deum cognouit, quem in spiritu cœpit adorare. Adhuc tamen ista infidelitatis sapientia in illis perseverat, qui somnia sortesque observant, & naturas hominum ex stellarum influxibus pendere iudicant, & incantationibus diaboli magis quam piis ecclesiae precibus delectantur. In his omnibus stultus sit oportet, qui apud Deū sapiēs esse desiderat. Fuit & alia inter Gētiles sapientia, veri quidem inquirendi suprà quā dici queat studiosa, sed planè inanis cassique laboris, cum inuestigare illud nequaquam potuerit, quod nisi Deo monstrante scire nemo poterat. Ista autem erat Philosophorum professio circa ipsam hominis beatitudinem variè sentientium (vt diximus) atque delirantium, cum non in cœlo sed in terra illam constituerent, quærentes vbi non erat, & vbi esset nescientes. De his Psalmistā ait: Defecerunt scrutantes scrutinio. His nonnulli quæque ex nostris mihi similes videntur, quibus non est satis nosse quomodo veram perfectamque beatitudinem assequi possint; sed altiora se indagare conantur, & ea quidem quæ nisi fides teneat, ratio nō explicat, curiosius perferutari solent. Vnde fit, vt plerumque ab eo etiam, quod rectè didicerant, aberrant, & dum Christū se tenere putant, de manibus elapsū non animaduertant. Plena periculi est talis sapientia, ideoque vitanda, cum scriptum sit: Scrutator maiestatis opprimetur à gloria. Et iterū: Non plus sapias quàm necesse est, ne obstupescas. Caue igitur minus altum sapere, ne fortè vel cum hæreticis verus in-

Eccle. 7.

strumentum damnes, vel cum Iudæis nouum, & cum vtrifque ipse damneris, dicente Domino: Nunquid nō in die illa perdam sapientes de Idumæa. & prudentiam de monte Esau? Peribunt vtrique hæretici, & Dei iudicio condemnabuntur, qui terrena sapiebant. Hoc enim Idumæa interpretatur, & Iudæi qui cum Esau aduersabantur fratri eius Iacob, id est, cum synagoga Ecclesiæ Christi, ad quam credentem, primogenita credere nolentium benedictionesque transierunt. Illud quoque ad hereticorum infidelitatem spectare arbitror,

Prov. 21.

quod Salomon ait: Ciuitates munitas occupabit sapiens, & destruet munitionem, in qua cōfidebant impij. Omnia quippe impietatis dogmata, quæ illi syllogismis captiosisque dialecticæ conclusiunculis muniētes insuperabilia esse putabāt, Dei sapientia Christus sua virtute superauit & euertit, Arii, Sabellij, Euticetis, Manichei, reliquorumque omnium prauitas defecit, sola Machumetana extat, ne ipsa quidem diu

Matt. 13.

permansura, dicente Domino: Omnis plantatio, quam non plantauit Pater meus cœlestis, eradicabitur, Sed sunt & in Ecclesia fortasse non pauci, qui sibi sapientes videntur, ita ut interdum contradicere audeant catholice veritati, apud ignaros admirationem sui facturi, quasi qui acutius aliquid sagaciusque explorarint, quā illi qui iam pridem probati recepti

Esais 5.

celebresque habentur. In istos reclamat Esaias, dicens: Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & corā vobismetipsis prudentes. Apud Deum enim & insipientes & imprudentes sūt, qui temeraria præsumptione abducti ad ostentationem ingenij magis quā ad veritatis cōfirmationē loquūtur. Porro omnis disciplina quæ cū Euangelio nō conuenit, inutilis est, sapientem facere non potest, ideoque nec beatum. Poësis fabellarū fictionibus exuberabat: Oratoria ad gratiam loquendi artem præferebat. Astronomia cœli siderumque motibus, & exinde futurorum diuinationibus scater, philosophia sapientiæ studio gloriatur, cum causas rerum naturasque conquirit. Sed cum nulla doctrinarum istarum qui hominis finis sit rectè verèque iudicare videatur, nemini discendas dicerem, nisi aliqua in parte diuinæ quoque sapientiæ scientiam adiunarent. Operæ precium erit igitur de his tantum capere, quantum fidei institutioni conuenire cōstabit, cætera ne doceant respuere, aut enim superflua sunt, aut fini nostro aduer-

aduersantia; quod autem superfluum est, contemni debet: quod aduersarium, repelli. De his enim Psalmista ait: Nouit *Psalm. 93.* Dominus cogitationes sapientiæ, quoniam vanę sunt. Et Apostolus: Nolite, inquit, iugum ducere cum infidelibus. Quę *2. Cor. 6.* enim participatio iustitię cum iniquitate? aut quę societas luci ad tenebras? quę autem conuentio Christi cum Belial? aut quę pars fidei cū infideli? qui autē consensus tēplo Dei cū idolis? Tantum abest igitur vt sapiens sit, qui ethnicorum sapientes præter modum æmulatur, vt etiā iniquus & infidelis esse possit conuinei. Et quoniam sola Dei sapientia, quę in sacris literis cōrinetur, vera est sapientia, ideo ipse Dominus per prophetam exclamat, dicens: Non gloriatur sapiens *Hier. 9.* in sapientia sua, & non gloriatur fortis in fortitudine sua, & non gloriatur diues in diuitijs suis; sed in hoc gloriatur, qui gloriatur, scire & nosse me, quia ego sum Dominus, qui facio misericordiā & iudicium & iustitiā in terra, misericordiam vtique erga sapientes in bono iudicium, & iustitiā aduersus sapientes in malo. De quibus Hieremias ait: Sapientes sunt *Hier. 6.* vt faciant mala, bene autem facere nescierunt. Sapientia ista doli, calliditatis, versutię, fraudum est plena, ista denique nō hominis sed diaboli sapientia est. Hic armatus erat serpens, qui decepit Euam; hanc sequuntur illi, de quibus iu Evangelio dicitur: Prudētiore sunt filij seculi filijs lucis in generatione sua. Ab hac certē vir iustus abhorrebit, vt potius secundū Deū quā secundū seculum sapiens sit, ac nequando & ipse seculi sapientium capiatur sycophantijs, Deū cum Propheta orabit: Ab homine iniquo & doloso erue me. *Psalm. 42.*

Quòd sapiens docere alios debet.

Caput VIII.

DOcuimus & quę sequenda sapientia & quę fugienda sit, reliquum est, vt eos qui vera, id est, diuina sapientia præditi sunt hortemur, ne creditum sibi salutaris eruditionis talentum in terra defodiant, sed illic dispensent, vnde cū vsuris exigi possit, & Domino cui negotiantur, plurimum lucri accedat. Laxent igitur reia sua in capturam: alios doceāt quod ipsi didicerunt, & non sibi solum, sed alijs etiā prodesse studeant, tantoque accepto beneficio se dignos præstēt. Vt quid enim bonum sapientię, tu qui Dei benignitate sapientiam

ade-

adeptus es, si cum proximis non communicas, si nihil inde tibi deperit, si communicatum etiam augetur & exerceat? Quis est enim qui docet, & docendo non aliquid discat, & quod discit non confirmet, cum de memoria facile labi soleat & excidere, quicquid relinquitur irrepeditum? Ita fit, ut ipse

Dent. 12. quoque deducas, nisi docueris. Doce igitur ut doctior sis, aut saltem ne obliuioni tradas quod didicisti. Imò quæ potissima alios docendi causa esse debet, doce ut beator sis, quandoquidem qui erudiunt multos ad sapientiã, fulgebunt (sicut scriptum est) tanquam stellæ in perpetuas æternitates! Cassus penè labor est, multa didicisse, & postquam didiceris,

Prover. 8. obmutescere. Nunquid non sapiëntia clamat, inquit Salomò, & prudentia dat vocem suam in summis excelsisque verticibus super viam in mediis semitis stans iuxta portas ciuitatis, in ipsis foribus loquitur, dicens: Viri ad vos clamito, & vox mea ad filios hominum. Cum ergo docendi officio fûgi debeat vir diuina sapientia eruditus, nonne sal fatuum erit si

Eccle. 10. tacuerit? nonne verum est quod dicitur: Sapientia absconsa & thesaurus inuisus quæ utilitas in vtrisque? Quid iuuat lucernam accendere, & eam ponere sub modio? Profectò si sapiens fueris, non sub modio illam pones, sed super candela-brum, & aliorum tenebras tuæ scientiæ luce depelles. Aut enim linguam exercebis in prædicando, aut in scribendo ma-

Prou. 31. num, ut etiam de te dici possit: Os suum aperuit sapientiæ, & lex clementiæ in lingua eius. Plurimū quidem tibi apud Deū meritorum accedet, quoties vel scripseris vel dixeris aliquid, vel proprio ostēderis exēplo, vnde alij meliores effici queāt. Qui enim fecerit & docuerit sic, hic magnus vocabitur in regno cœlorum. Ipse Dominus noster Christus docuit, nec Apostolos suos passus est desidia otioque torpere, sed Spiritu sancto repletos per diuersas orbis partes dimisit, ut errantes docendo in viã veritatis reuocarent, atque illos quidē nō trineris labor, nō persecutionis immanitas ab officio dererruit, & te pigebit illorum saltem, à quibus nihil mali metuis, tuæ sapientiæ medicamenta confitendo, saluti consulere, & multorum animas Domino tuo lucrari? Satis hæc de sapientia, nunc simplicioribus detegamus inimici dolos carnisque pugnas, ne ab ijs incauti imprudentesque superentur.

De demonum natura. Caput IX.

SE D enim quo facilius callidissimi hostis machinamēta
deuitemus, operæpretium erit prius naturam eius moref-
que cognoscere. Dæmones igitur spiritus sunt, nocendi cupi-
di, iusti expertes, fastu elati, astu callidi, inter cælum terram-
que habitantes, donec postremò ad inferna detrudantur, vt
tanto cant inferius, quanto altius efferre sese conati sunt.
Qui vt cuius iudicio ad hæc ima deiecti sunt aduersentur, ho-
mini inuident, atque illos maximè infestant, quibus beatitu-
dinem, quam ipsi amiserunt, promissam cognoscunt. Gentili-
tas dæmones alios bonos alios malos esse dixit: nos verò sub
hoc nomine malos tantum intelligimus. Illos enim spiritus
qui boni sunt, Dei angelos atque ministros nuncupamus. Ne-
que certè conuenit eos, quorum diuersa est voluntas, eodem
nomine confundere: Dæmones ergo nequitie pleni spiritus
inuidie acti stimulis hominem semper ad vitia prouocant,
ne ad cœleste regnum, vnde ipsi deturbati sunt, transferri
mereantur. Idcirco clamat Apostolus, dicens: Non est nobis *Ephes. 5.*
colluctatio aduersus carnem & sanguinē, sed aduersus prin-
cipatus, aduersus potestates, aduersus rectores tenebrarū ha-
rum, aduersus spiritualia nequitie in cœlestibus: non quòd in
cœlo sint dæmones, sed in aëre, qui quidem his plenus esse
creditur. In cœlestibus autem dixit, iuxta consuetudinē diui-
næ scripturæ, quæ volucres quoque cœli appellat, quas per
aëra volitantes cernimus. Magnarum autem virium esse illos
ostendit, principatum & potestatem & regimē eis attribuēs,
non hoc tamen in omnes homines, sed illos duntaxat, qui te-
nebræ sunt. In illos verò qui lux sunt, ius nullum habent, nisi
tentandi incitandique ad peccandum, vt & ipsi relicto bene
agendi lumine malignæ actionis tenebras diligere incipiant:
& cum id fecerint, tunc etiam ipsis dominantur ac præsent.
Aequum est enim vt qui ab innocentia recedendo sub pote-
state Deiesse noluerit, diaboli subdatur potestati. Potestas
autem illius tanta est, quantam Deus permiserit; qui eorum
opera vititur, tam in prauos puniendos, quàm in bonos pro-
bandos, vt hi cum aduersarij tentamenta vicerint, plus premij
mereantur: & illi victi si ad pœnitudinem non redierint, tã-
to iustius crucientur, quanto diutius expectati sunt vt redi-
rent.

Iob 40.

rent. Præterea si dæmonis potentiâ ex testimonio scripturæ
 rum pensare volumus, profectò homini intolerandam insu-
 perabilemque esse inueniemus. Hunc Beemoth & Leuiathan
 dicilegimus, quorum alterum elephântum, cethum alterum
 interpretantur: quæ duo animalium genera cum omnium,
 qui in mari terraque habentur, maxima sint, maximam dæ-
 monis vim significare videntur: & elephas quidem dæmo-
 nes ærios designat, cethus aqueos, nam in viroque elemêto
 habitare feruntur. Nemo itaque mortalium tantæ virtutis
 est tantæque constantiæ, qui eorum viribus valeret resistere,
 nisi vt valeamus Deus præstaret, coërcens illozum robur, &
 nostram simul adiuuans imbecillitatem. Stultus est igitur,
 qui non totam resistendi spem atque vincendi in Deo posue-
 rit. Sit ille licet Abraham, vel Moses, vel David, vel Ioannes
 Baptista, vel aliquis Apostolorum, si propria virtute & non
 ope diuinâ niteretur, statim succumberet: in Deo autem spe-
 rans, victoria potiretur. Beemoth, inquit, quasi bos fœnum
 comedet: hoc est, paleas igni comburendas, fortitudo eius in
 lumbis eius, & virtus eius in vmbilico ventris eius. Illecebras
 enim Veneræ voluptatis, quæ circa lumbos & vmbilicum
 præcipuè sentitur, frequenter impugnat. Ossa eius velut fi-
 stulæ æris, cartilago eius quasi laminæ ferri, ad duritiâ dia-
 boli ista referuntur: quoniam à malitia, quam semel amplexus
 est, nequit remoueri & ære & ferro magis obduratus.
 Sub vmbra dormit in secreto calami, hoc illud est quod in
 Psalmo dicitur: Sedet in insidijs in occultis, vt interficiat
 pauperem dum attrahit eum. De Leuiathan idem ferè alijs
 verbis prædicatur, & vis naturæ dæmoniacæ exprimitur, su-
 pra modum potens atque versuta, quæ vtique cuncta huma-
 na subuerteret, nisi freno arbitrij diuini compesceretur. Per-
 gyrum (inquit) dentium eius formido, corpus eius quasi scu-
 ta fusilia, compactum squamis se prementibus, deniq; flam-
 mas fumumque de illo procedere ait: Ignita enim sunt iacula
 diaboli, quibus illi vulnerâtur, qui vel obscenæ libidinis ar-
 dore incalefcût, vel fumo inanis gloriæ laborant. De eius etiâ
 in malo pertinacia dicitur: Cor eius indurabitur tanquâ la-
 pis, & stringetur quasi malliatoris incus. De translatione etiâ
 eius à statu suæ sublimitatis dictum est: Cum sublati fuerit,
 timebunt angeli, & territipurgabuntur. Iusti enim Deû ti-
 ment,

Psal. 9.

Iob 41.

ment, cum etiam aduersus angelicam naturam seuerū fuisse recordantur: & territi student, si quid deliquerint, poenitentia expiare. Quod autem arrogantibus dominetur, & superbos iugo premar mortiferæ seruitutis, ex eo patet quod cōsequēter dicitur: Non est super terram potestas, quæ comparetur ei, qui factus est vt nullum timeret, omne sublime videt. Ipse est rex super vniuersos filios superbix. Neque rex solum, sed etiam pater talium nuncupatur, dicente Domino: Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere: sicut enim qui opera Abrahæ faciunt, filij Abrahæ sunt, itaq; qui diabolum imitantur, filij eius dicendi sunt, non natiuitate, sed voluntatis corruptæ similitudine. Ille (inquit) homicida erat ab initio, & in veritate non stetit, quia non est veritas in eo; cum loquitur mendacia, ex propriis loquitur, quia mendax est & pater eius. Mendacio quippe & fraude primos homines deduxit in interitum. In veritate autem non permansit, quia à Deo, qui veritas est, per elationem mentis recessit. Timendus est ergo vt homicida, cauendus vt mendax. Nam etiam si quando vera loquitur, mendax proposito est, quoniā ne verum quidem veri dicendi studio exprimit, sed cura fallandi, vt postquam per nonnulla verè prædicata sincereque monstrata fidem verbis adeptus fuerit, credulos tandem in foueam præcipitet erroris. Idem quamuis intimas hominum cogitationes ignoret, eas tamen per exteriores motus atque gestus iudicat & deprehendit: tum quocunque aliquem magis inclinari videt, eò accommodatis tentationibus trahere nititur, suggerens quicquid illum magis appetere conicit. Tu verò si vis istud vitare periculum, etiam cum mali aliquid cogitaueris (impossibile est enim ne quando mens ad illicita non recurat) caue ne ad gestum cogitationis indicem prorumpas; & enitere vt citius desinat cogitatio intus in anima, quam per sensus effusa se foris ostendat. Quod si illa patuerit, acrius impugnaberis vt cogitata opere perficias, & fortasse crebriori certamine labefactus, tandem succumbes.

Ioan. 8.

Ibidem.

Quare creatus diabolus. Caput X.

QUARE, inquiet aliquis, creatus est dæmon, si tam malus erat futurus, atque homini ad similitudinem Dei factio tam inimicus ac tam infestus? Factus fuit, quidē angelus

lus Dei, vt cum reliquis beatīs eiusdem generis in cœlo spiritibus beatitudine fruere-
tur æterna. Et licet futuri præscius Deus nosset illum per arrogantia vitium à statu suæ cōditionis repellendum, sciebat tamen iustis expedire vt crearetur, ne videlicet deesset illis aduersarius, cuius molestia ad præliū exerceantur, & tandem victoria potiri, gloriosius coronentur. Hac de causa profectò etiam malos homines in mundo nasci ac viuere credimus, non ad suam ipsorum, qui dānandi sunt, sed ad illorum qui saluandi vtilitatem: & cū nullo malorum odio, nulla persecutione, nullis iniuriis, à iustitiæ pietatisque proposito repellī potuerint, multo plus gratiæ sibi apud Deum comparent, quàm cōparassent, si nihil in vita aduersi paterentur. Ad hæc ipsa summi rerum opificis prouidentia cū bona multa condidisset, etiam mala quædā his contraria fieri iussit, vt bona malorum comparatione oprobriora redderet. Paradisum itaque magis delideramus, qui scimus & infernum esse, vitam propter metum mortis plus diligimus. Lucem iucundiores nobis facit molestia tenebrarum, sanitatem anxietas ægrotationis præstat gratiorem, & vt ad virtutis culmen studiosius niteremur, proposita peccatoribus supplicia compulere: Ergo & diabolus ideo creatus, vt eius fœditate offensi, magis affectaremus inferi confortio angelorum. At etiam quæri potest, quomodo diabolus adhuc pugnat, cū Paulus dicat, quòd Christus Dominus exuerit principatus & potestates triumphans eos in ligno crucis? Potestas quidem diaboli per crucem Christi ita fracta & triumphata est, vt eos ille dimittere liberos fuerit coactus, quos ei primorum parentum crimine corrupta origo subderat, quosque idem idolorum cultura subuersos iugo perniciose seruitutis oppresserat. Cessauit itaque mundus daemones pro diis habere post Euangelij vulgationem, cessauit & infernus esse fidelium animarum receptaculum, cū Christus in cruce se confitentibus promitteret paradisum. Columba tamen tortuosus hac tanta potestate exutus, aliud fallaciarum genus commentus est. disseminare hæreses coepit & ad vitia concitare. Atque hoc illi permissum, sicut diximus, vt Sanctorum robur atque constantia innotescat, & scelesti tunc saltem, cū dānati fuerint, intelligant, quàm immundo spiritui obsecuti sint, quàm bono Domino derelicto, la-

istos igitur & pro iustis in Esaia exclamat Deus, & ait: Ecce *Esaia 35*
 ego creavi fabrum sufflantem in igne prunas, & proferentem
 vas in opus suum; & ego creavi interfectorem ad disperden-
 dum omne vas, quod fictum est contra te; & omnem linguam
 resistentem tibi iudicio iudicabis. Diaboli itaque vasa sunt, qui
 erroribus catholicam fidem impugnant, atque ab iis qui pro
 veritate resistunt damnandi, ut & victi poenas & victores glo-
 riam sortiantur. Sequitur enim: Hæc hæreditas servorum
 Domini, & iustitia eorum apud me dicit Dominus.

De nominibus demonum proprijs. Caput XI.

AD hæc, ut plenius dæmonum deprauata natura nobis no-
 ta sit, scrutemur in Scripturis, quàm variè aliquando ap-
 pellati fuerint, & ipsa nominum diuersitas, diuersa illorū vi-
 tia monstrabit. Atque ut à propriis peculiaribusque incipia-
 mus, dæmones vocantur, non quia dæmones, id est, scientes *Dæmon.*
 sint, sed dimenim, (ut Eusebius inquit) hoc est, terrere con-
 sucuerunt. Terrori enim sunt nobis cum visibiles apparent.
 Diabolus appellatur, quia peccatorum accusator est, quem e- *Diabolus*
 nim Græci diabolum, cum nos criminatorem dicimus. Sata- *Satanas*
 nas & zabulon Hebraicum est, hic fluxus noctis interpretatur, *Zabulō.*
 ille aduersarius, quoniam in tenebris sunt dæmonum opera,
 & perpetuo odio persequuntur sanctitatem. Hi etiam spiritus *Spiritus*
 nuncupantur, sed non sine additamento malitiæ vel nequitie. *nequam*
 Spiritus enim sunt omni prorsus prauitate pleni, omni immū-
 ditia referti. Belial interpretatur absque iugo, vel absque do- *Belial.*
 mino. Nam superbia elatus dixit: Ponam sedem meam in a-
 quilone, & ero similis altissimo. Excussio igitur obedientiæ iu-
 go, Domum pati noluit, ideo ad ima deiectus, adhuc non ces-
 sat superbire, & homines conculcare velle. Asmodeū in To- *Asmod.*
 bia legimus. Interpretatur autem factura iudicium, vel plas-
 matio iudicantis. Quia factus est ad malorum vindictam, pro-
 bationem verò bonorum. Beelzebub muscarum deum sonat. *Beelzeb.*
 Nam cum omnibus retia intendat, muscas tantum, id est, in-
 firmos capit, fortioribus non præualet. Mammona Syru He- *Mammona*
 braeo mixtum vocabulum est, & diuitias vel cupiditates desi-
 gnat. His ille imprudentium mentes implicat, ne Deo seruire
 queant, cum mammonæ coeperint famulari.

De nominibus demonum brutalibus. Caput XII.

- Bestiæ.** Dæmonibus præterea, quoniam ex angelica in brutalem quodammodo conuersi sunt naturam, bestiarum nomina tribuit Scriptura. Vnde & Dauid orat Dominum dicens: Ne tradas bestiis animas confitentes tibi. Et idem alibi: Increpat (inquit) bestias calami. Fragilis est enim vt calamus, qui se ab his vinci patitur, & non potius ad auxiliū Dei recurrit, vt vincat. In Ezechiele quoq; promittit Dominus facturum se, vt cessent bestię pessimæ de terra: quod partim in primo Christi aduentu impletum partim in secundo implendum credimus, cum omnes bestię istæ in barathrum inferni detrudentur. Hi & leones & dracones dicuntur, quia nunc apertè nos inuadunt vt leo, nunc occultè nobis insidiantur, vt dracones.
- Leones.** Aspis quoque diabolus est & basiliscus, illis duntaxat quos primo congressu superat. Aspis quippe morsu, basiliscus ad spectu statim perimit. Viro autē iusto dicitur: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem.
- Dracon.** Beemoth & Leuiathan in historia Iob legitur, quos elephantum & cetum vocari diximus: alter tamen propriè bestialis interpretatur, alter persequens eos: quasi enim ferocissima bestia nunquam ab hominum persecutione cōquiescit.
- Aspis.** Vulpes præterea, quia fraudulentus est, appellatur: vt in Psalmo: Partes vulpium erunt, & qui versutiam eius imitatur, vulpes est, vt in Euangelio de Herode: Ite, dicite vulpi illi. Sanguisugam Salomon vocat in Prouerbiis: Sanguisuga (inquit) duæ sunt filiæ, dicentes, affer, affer. Quæ sunt istæ filiæ, quæ quantumuis afferas non satientur, nisi libido & auaritia: quibus qui illaqueatus fuerit, & diabolus erit verè sanguisuga, exhantriens eius sanguinem per concupiscentiam, & spiritū per concupiscentiæ adimpletionem, vt corpori simul animæque noceat. Idem serpens dicitur & scorpio. Mera enim venena sunt, quicquid ille suadet, huius tamen periculi metu seruos suos liberat Saluator, dicens: Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones. In Esaia est scriptū: Implebuntur domus eius draconibus, habitabūt ibi struthiones, & pilosi saltabunt ibi, respondebunt vlulæ & sirenæ in delubris voluptatis. Dæmonū hæc nomina sunt. Domus eorum es, si perditū viuis; draco tibi est diabolus, si virosos eius affatus

flatus nō deuitas, struthio tibi est, si terrenarum rerum curis
 implicaris. Licet enim penbas habeat struthio, nunquā tamē
 à terra subleuatur. Pilosus tibi est, si in vitiis consenesces: pi-
 losa namque est senectus. Vlula tibi est, si in tenebris vitam *Vlula.*
 agis, & ab eo auerteris qui ait: Ego sum lux mundi. Vlula e-
 nim est nocturna auis. Denique sirena tibi est in delubris vo- *Sirena.*
 luptatis, si cantibus amatorijs delectaris, citharæq; sono ad
 lasciuiam carnis concitante. Aiunt enim sirenas olim in Siculo
 littore viros præternauigâtes cantu demulcere, & consopi-
 tos laniare sollicitas, nō faciliē ab his capiatur, qui obturatis ve-
 lut Vlysses auribus nō pertrāsierit. Demones præterea volucres *Volucres*
 cœli appellantur, quia semē verbi Dei, quod in duro solo &
 nullo compunctionis vomere proficiso cecidit, capiunt protin-
 us & absumunt. Sic autem indurato homini diuina in Eze-
 chiele iustitia minaciter intonat & ait: Bestiis terræ & volati- *Ezec. 29.*
 libus cœli dedi te ad deuorandum. Hi sunt locustæ illæ in A-
 pocalypsi, equis similes bellatoribus, quia feroces; & super ca-
 pita eorum coronæ similes auro, quia superbi; facies hominū
 & capilli mulierum, quia viriq; sexui insidiantur; dentes leo-
 num, quia quos vicerint, perimunt; loricas ferreas habēt, quia
 in malitia obduruerunt; alis perstrepunt, quia velociter om-
 nia permeant; caudas scorpionum aculeatas gerunt, quia v-
 nus eorum finis est nocendi hominibus. Et habent (inquit)
 supra se angelum abyssi, cui nomen Hebraicæ Abaddon, quod
 est exterminans. Extorres enim à cœlesti patria facit, qui
 suæ consentiunt tentationi. Quis vnquam tam terribilium
 bestiarum, tam malignorum spirituum, vel sæuitias vel dolos
 posset euadere, nisi periclitantibus Dominus opem afferret,
 nisi furorem eorum vis diuina cohiberet, astumque repri-
 meret?

De nominibus demonum publicæ dignitatis.

Caput XIII.

EThæc quidem à brutis animalibus mutata nomina, illa
 ab hominibus, quæ partim publicæ dignitatis sunt, par-
 tim conditionis priuatæ. Nam & rex dicitur, vt in Prouerbijs:
 Væ tibi terra, cuius rex est puer. Diabolus puer est, quia non Rex.
 senescit, nec ætatis damna sentit. Væ autem & terreno ho- *Puer.*
 mini, qui immundi spiritus imperio parer. Idem Pharaō

- est rex *Aegypti*, rex tenebrarum, id enim interpretatur *Aegyptus*. Pharaos ergo est, qui populo Dei est molestus, nolens eum dimittere, ut sacrificiū offerat Deo, sed ut sibi seruiat, ad terrena & lutea opera compellens. Est & Seon rex *Amorreorū*.
- Seon.** Seon arbor infructuosa interpretatur & procera: utrumque dæmoni conuenit, qui nullum ex se boni fructum gignit, & supra modum effertur superbia. Amorraei amaritudinem adducentes vel loquentes dicuntur. Quid autem amarius heretica prauitate? Hæreticorum igitur Seon iste rex est, ut cum illo simul pereant, si ab eo ad Christum qui veritas est, non conuertentur. Hic est ille Seon superbus, qui fideles *Israhelitarum* non sinit in pace transire per fines regni sui, obstatque armatus, inito tamen prælio succumbit. Tentare enim dæmō sanctos potest, vincere non potest, Deo cui seruiunt protegente.
- Deut. 9.** Hic idem est Balach rex *Moabitarum*, qui Balaam diuinum compellebat, ut fidei populo malediceret: cui autem Deus benedixerat, ei Balaam maledicere nequiuit. Balach exclusio interpretatur & deuoratio. Ideo ergo Balach est diabolus, quia seruos Dei ab hereditate cœlestium bonorum excludere molitur, & in illos infidelium excitat odia, persecutionibus eripiens auertere à fide, atque auersos deuorare. Idem est rex
- Rex Gai.** Gai præruptum dicitur siue vorago, quæ est in inferno dæmonum domicilium. Hunc regem Gai Iesus in bello victum cœpisse memoratur, crucique affixisse, exercitum eius fudisse, urbem verò igni succendisse. Ducem ergo Iesum sequamur, atque aduersus regem Gai bellando præualebimus: & si nos vexillum ferre crucis viderit, in qua Iesus noster semel crucifigendo illum confixit, metu percussus concidet, vel in fugam conuertetur. De quo per *Esaiam* fuit prædictum: A facie Domini pauebit Assur virga; hoc est, cruce Domini percussus. Urbs autem eius, cui dominabatur, Gentiles erant, quæ tunc quidem concremata est igni, cum Gentiles ad Christum conuersi: Ignem (inquit) veni mittere in terram, & quid volō nisi ut ardeat? Hic idem diabolus Nabuchodonosor est rex *Babylonis*. Nabuchodonosor, sedens in angustia agnita exponitur. Diabolus enim creatori suo rebellis, quamuis agnoscat errorem suum: quæ tamen superbia est, nunquam adduci potest, ut ipsum peccati peniteat. Rex autē est *Babylonis*, in illius exercens imperium, qui errore aliquo confusi sunt: nam *Babylon*

bylon confusio dicitur. Hic obsedis Hierusalem describitur, hoc est, homini fidei tetendisse insidias, propriis tamen viribus civitatem capere nequivit, donec rex Ioachim, id est, rationalis animæ pars ultro se illi tradidit. Captus igitur Ioachim iste, quia capi voluit, de Hierusalem transfertur in Babylonē, de virtutibus ad vitia. Itaque nisi nostra sponte manum dederimus diabolo, & eius malignæ suggestioni consenserimus; oppugnare quidem arcem animæ nostræ poterit, expugnare non poterit: & hæc sanè sunt publicæ potestatis magis insignia nomina, quibus illum dignum nō sua merita sed hominum peccata fecerunt, veniamus ad priuata.

De nominibus demonum priuata conditionis.

Caput XIII.

Primogenita Ægypti sunt dæmones inter omnes nequitia primi, dicente Domino: Meum est omne primogenitum, ex quo percussit primogenitos in terra Ægypti, sanctificauit mihi quicquid primum nascitur in Israel. Certe nisi Dominus noster Iesus Christus primogenitos Ægypti percussisset, principatus (vt Apostolus ait) & potestates aduersas traducens; & triumphans in cruce, sanctificatio eius, qui est primogenitus omnis creaturæ, ad nos peruenire minimè potuisset. Qui ergo nō vult cū primogenitis Ægypti percuti, permaneat in benedictione primogeniti Christi, vt saluus sit. Hi etiā Sydonij nominantur, id est, venatores. Qui autem homines erunt & non bestię, Sydoniorum istorum venatione capi nō poterunt. Ad bestiarum enim non ad hominum capturam pertinet venatio. Ille tamen ex homine in pecudem vertitur, qui peccat, dicente Propheta: Homo cū in honore esset, nō intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Hi etiā Chaldæi nuncupantur, quos in Abacuc Propheta se suscitaturum minatur Dominus aduersus iustum contemptores. Ecce (inquit) ego suscitabo Chaldæos gentem amaram & velocem, ambulantem super latitudinem terre, vt possideat tabernacula non sua, Chaldæi quasi dæmones vel quasi feroces interpretantur, & quoniam per latitudinem ambulant, quæ ducit ad perditionem, tu tibi contrario viam arctam elige, quæ ducit ad salutem, & Chaldæi isti non ingredientur tabernaculum, in quo habitare viderint Christum.

Primogenita
Ægypti.

psal. 48.

Chaldæi.
Abac. 1.

stum, sed tabernaculum virtutibus vacuum, & vitiiis patens, hoc est, prauis hominis animam, quæ ante peccatum Dei erat: post peccatum verò data est satanæ in possessionem, ut sua sit per reatum, quæ sua non est per naturam. In eodem Prophe-

Abac. 5. constac. Pro iniquitate (inquit) vidi tentoria Aethiopiæ. Tē-
Aethiop. toria Aethiopiæ sunt omnes iniqui, increduli, impudici, auari. In his enim habitant, horum carnibus vescuntur. De eius-

Psal. 71. modi homine in Psalmo est dictum: Dediti eam escam populis Aethiopum. De iusto autem & fideli dicitur: Cor illud procident Aethiopes, horum interpretatio tenebrarum & caliginis est. Quæ ergo miserum est, quæ omni calamitate infelicis, seruire tenebris, & à Deo qui lux est recedere? Dæmo-

Gigantes nes præterea sunt gigantes, quos in Esaia aduersus Babylonem, id est, animam in peccatis confusam à Domino suscitandos legimus. Sunt etiam calumniatores, ut in Psalmo: Humiliaui

Calumniatores. calumniatorem. Vir etiam iniquus, & homo inimicus est demon, ut in Psalmo: A viro iniquo eripies me. Et in Euangelio: Inimicus homo in medio tritici superseminauit zizania.

Vir iniquus. Idem est Barabbas, qui adhuc inter Iudæos homicidia peragit.
Homo inimicus. incredulitatis; & ne ignoremus angelum aliquando Dei fuisse.
Barabbas se, post reatum etiam angelus nominatus est, non tamen bonus, sed malus; non Dei, sed diaboli. Ut est illud in Psalmo:

Angelus malus. Immissiones per angelos malos, & illud in Euangelio: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Qui quoniam transfiguratur se aliquando (ut ait Apostolus) in angelum lucis, prudentia opus est ad dignoscendos spiritus. Et fructibus eorum cognoscetis eos. Quoties mali aliquid vel à fide alienum suggerere cœperint, certum erit, sub illa luce demonis tenebras latere, & simplicibus laqueum intendit.

De denominatione demonum à rebus inanimatis.

Caput XV.

Gladius. **P**ostremo ut apertior eius nequitia sit, non nulla nomina etiam à rebus inanimatis sortitus est. Nam & gladium & clypeum appellatum in sacris literis apparet. In Ezechiele:
Ezech. 2. Gladius exacutus & limatus ut cædat victimas, & paulo post: Veniat (inquit) gladius regis Babylonis. Hoc gladio impios concidendos minatur Dominus, nisi corrigantur. In Naum

Pre-

Propheta dicitur: Clypeus fortiū eius ignis. Iste ignitus clypeus homines vrget in libidinē, vt per supra adulteriaq; tractos mactet gladius exacutus. Turpis enim voluptatis finis est interitus, breuissimum est quidem quod delectat, quod autem torquet & excruciat, æternum est. Rursum in Ezechiele mons Seir nuncupatur: Hęc dicit Dominus Deus, Ecce ego ad te mons Seir, & extendam manum meam super te, & dabo te desolatum atque desertum. Seir interpretatur hispidus & pilosus. Diabolus quippe Esau pilosi parres secutus aduersus populum Iudæ, id est, confessionis, illos videlicet qui Christum confitebantur, sese crexerat, & montis instar superbia elatus regnabat inter infideles. His autem ad Christum conuersis, ille desolatus est & desertus: quod futurum de eodem monte Zacharias quoque vidit, cū diceret: Quid tu mons magne? coram Zorobabel in planum. De Zorobabel enim natus est Christus, cuius virtute concidit regnum diaboli. Hic ille mons de quo etiam in Euāgelio dicitur: Si habueritis fidem vt granum sinapis, diceris monti huc, transi hinc, & transibit. Non itaq; montes per fidem transferendos dixit Dominus: quid enim id iuaret? sed diabolum repellendum. Reor hunc ipsum ab Apostolo profundum dici, vbi ad Ephesios scribens ait: Vt possitis comprehendere quæ sit latitudo & longitudo & profundum & altitudo, hoc est, vt queant intelligere & ista media quæ in latum longumque tenduntur, & quæ in imum, potestates inferas; & quæ in sublime, angelicas virtutes: vt videlicet præsentia bene disponant ratione futurorum, in quibus necesse est aut supplicia pati, aut beatitudine perfui. Ad hæc pluuiam illam & flumina & ventos in Euangelio, quorū impulsu domus malè fundata eueritur, dæmōnes esse intelligimus, qui neminē quidē supplantant facilius, quā eos qui in se, cū solubilis arena sint, confidunt, & Christo, qui petra veritatis est, non innituntur. Diabolus præterea via peccatorum dicitur, dicente Psalmista: Viam peccatorum disperdet, & alibi: Via impiorum peribit. Si diabolū sequi desideris, & Christo cœperis adherere, via peccatoris peribit, & anima pœnitentis erit salua. Idem humani generis perpetuus hostis, etiam olla ardens dicitur, dicente Hieremia: Ollam succensam ego video. In ea excoquendi sunt habitatores terræ, & non peregrini neque aduenæ.

*Naum 3.
Clypeus.*

*Mōs Seir.
Ezech. 35.*

Zach. 4.

Matt. 17.

*Profundū
Ephes. 3.*

*Pluuia.
Flumen.
Ventus.*

*Psal. 145.
Via peccatorum.*

*Olla ardens
Hier. 1.*

quo- Dent. 30.

Mors.

quorum conuersatio in cœlis est. Idem postremò mors appellatus est, dicente Domino : Ecce posui ante oculos tuos vitam & mortem, hoc est, me vitam, & diabolum mortem. Si ergo Christum tibi elegeris, viues; si diabolum, morieris: de quo Apostolus etiam dixit: Nouissimus inimicus destruetur mors. Illis duntaxat destruetur, qui à dexteris iudicis consistere uoluerunt. Aduersum sanctos enim nullum ius vltra diabolo erit, ne tentandi quidem. Quoniam hi cum Christo abunt in vitam æternam, diabolus autem & angeli eius & omnes impij in ignem æternum. Ac ne plura id genus perquirere otiosum sit, hic ille est, cui nomina mille, mille nocendi artes, cuius viribus quis resisteret, cuius insidias quis euitabit, nisi qui fidei speique & reliquarum virtutum armis munitus fuerit, & cum aduersario congressurus vincendi fidutiâ non in se sed in Deo habuerit? Hæc de nominibus, nunc reliqua distinctius dispositiusque considerata sunt.

Quòd tentationes pati necesse sit, maximè circa principia conuersionis. Caput XVI,

Ecclesi. 2.

Iob 7.

1. Tim. 3.

Quamdiu in corpore viuimus, aut à diabolo aut à sensu nostrorum concupiscentia molestias pati necesse est. Propterea quidem in Ecclesiastico est scriptum : Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Et in Iob : Tentatio est vita hominis super terram. Ille verò qui vitam magis religiosè ducere decernit, maiorem sustinet dæmonum inuidiam. Nam cum ipsi à Deo recesserint, ei maximè irascuntur, quem Deo proximè accedere animaduertunt. Vnde Apostolus : Omnes (inquit) qui volunt piè viuere in Christo Iesu, persecutionem patiuntur. Eos etenim nequissimi spiritus vel per insomnia illudere contendunt, vel per horrendas apparitiones terrere, vel per blandimenta turpis voluptatis irretire : & quamuis victi semper discesserint, semper rursus ad pugnam armantur, semperque occasionem nocendi quærentes nusquam absunt, repulsi astant, fugati redeunt, dicta factaque nostra gestus insuper ac motus speculantur, quæ si ad malum inclinari viderint, lætatur, & modis omnibus ad perpetrandum scelus vrgent : in summa, facere quippiam nequimus, quin illi omni loco, omni tempore, circa nos sint, nobiscum commorentur. Sic filij Iuda su-

pera-

perare quidem Iebusæum potuerunt, delere non potuerunt, unde cū eis etiam habitasse dicitur. Sic filij Ephraim & Manasse subieciſſe certè ſibi Chananaeum feruntur, non tamen eum interfeceſſe. Tentationes igitur vincere poſſumus, ne autem tentemur efficere non poſſumus. Quod ſi Dominū ſerpens tortuoſus & in omne nefas confidentiſſimus tentare aulius eſt, quanto magis Domini ſeruus? Nunquid nō in Euangelio legimus, quod ipſos etiam Domini Apoſtolos inuaſit quandoque tentatio, nec inuaſit ſolū, verū etiam ſuperauit. Iudam vicit auaritia, Petrum timor, filios Zebedæi honoris appetitio, quosdā quis ex ipſis maior eſſet contentio, quosdam Dominicæ reſurrectionis in credendo ambiguitatē. Ex omnibus tamen vnus Iudas periit, quia veniam deſperauit. Cæteris verò benignitas Domini ſubuenit, veniamq; indulſit, quia & ambitionem conuerterunt in humilitatem, & contentionem in concordiam, & dubitationem in fidei firmitatem, & metum in audaciam: etiam inter ſequentes tyrannos Chriſtum conſtitendo. Datus erat & Paulo angelus ſatanæ qui cum colaphizer, vnde exclamans ait: Non eſt nobis colluſtatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principatus, aduerſus poteſtates, aduerſus rectores tenebrarū harū, aduerſus ſpiritualia nequitia in cœleſtibus. Quomodo enim fortiſſimi athletæ virtus probaretur, niſi ipſe contra fortiſſimos dimicaret? Nobis verò vt minùs perfectis, ex diuina diſpenſatione, minor incumbit luſta; adhuc enim & aduerſus carnem pugnamus, & dæmonum inferiorum inſidias patimur, quoniam nondum tantum vitium concepimus, vt cum Principibus & Poteſtatibus manū conſerere valeamus. Procerum Eccleſiæ iſtud certamē eſt, vt cum potentibus pugnando, plus gloriæ referant ex victoria. At verò poſtquam carnis deſideria pietatis ac iuſtitiae ſtudio mortificauerimus, tunc & ipſi poterimus dicere: Non eſt nobis colluſtatio aduerſus carnem & ſanguinem. Interim ſi in hac leuiore ac proletaria pugna non vicerimus, quomodo in magis graui bello Principū atq; Rectorum vincemus? Porro ſi ſtrenui militis operam in turba præſtiterimus, iam certè altius promoueri merebimur, vt videlicet inter decuriones, vel centuriones, vel Tribunos etiā ac Duces cenſeamur. Quò ſi peruenire cupimus, ipſa militæ rudimenta atque principia fortiter conſtāterque nobis ex-

Iosue 13.
16. 17.

Ephes. 6.

quenda sunt, nec committendum, ut à lixis & calonibus vincamur, qui principes quoque eorum optamus Christo adiuvante subiugare, ut quo difficilior fuerit victoria, eo maius quoque speremus præmium.

De duobus tentationum generibus. Caput XVII.

Iacobi I.

Tentationum autem duo sunt genera: Aut enim à Deo tentamur ut probemur, aut à carne & diabolo, ut peccemus. Tentavit Deus Abraham, ut obedientissimum sibi esse ostenderet. Tentavit filios Israël, quemadmodum in Deuteronomio legitur, quadraginta annos per desertum deducendo, ut notum foret quantæ constantiæ sint in illis observandis, quæ sibi mandata præceptaque erant. Unde in Psalmo dicitur: Probasti nos Deus, igne nos examinasti, sicut examinatur argentum. Igitur tentatio Domini, tentatio probationis est, non malitiæ neque præcipitationis. Quapropter Iacobus Apostolus ait: Nemo cum tentatur dicat quoniam à Deo tentatur, & ne ambiguum relinqueretur, de qua tentatione hoc diceret, subiunxit: Deus enim intentator malorum est, ipse autem neminem tentat ad malum, unusquisque verò tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus. Deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum: peccatum verò cum consummatum fuerit, generat mortem. Tentatio ergo carnis & diaboli semper protocat ad peccandum. Quare de istorum tentationibus nobis assidue aduersantibus nunc est tractandum, & prius quidem de ipsa diaboli tentatione, qui carni simul insidiatur & spiritui. Aperiamus igitur dolos eius tendiculaque & laqueos, ut deprehensis inimici fallacis, facilius euitetur mortis periculum, & certius vitæ æternæ bonum speretur. Hic est ille teterrimus Pharaon, qui nos vetat exire de Aegypto, seculique vanitatibus renuntiare, & Moysen sequi in desertum, ac tandem Iesu duce, promissionis terram intrare. Hic est leo rugiens, qui circuit quærēs quem deuoret. Hic est fur & latro, qui non venit nisi ut furetur & mactet, hic est denique lupus rapax, Dominico ouili semper insidians, rapiens, & dispergens, & nullo vngquam sanguinis haustu satiat, nunc promissis allicit, nunc terret minis, nunc assentatione blanditur, nunc etiam verberibus compellit. Promissionibus quidem primos nostros parentes prostravit. Eritis inquit sicut dii,

Diabolus

scien.

scientes bonum & malum, & nequaquam moriēmini. Mi-
 nis autem grassatus est in martyres pariter & verberibus,
 cum idololatrias vt in eos desauirent concitasset. Primi no-
 bis documento sunt, vt neque blandimentis neque pollicita-
 tionibus eius vllam adhibeamus fidem. Secundi, vt omnia
 prius extrema pati parati simus, quā Deo peccare. Nec
 bellum igitur minanti pareas, nec pacem offerenti credas.
 Pax eius, pax Ismaelis est, qui Godoliam amicē inuitatum, *Hier. 41.*
 nihilque mali suspicantem inter epulas interemit. Bello au-
 tem neminem superat, nisi qui inductionibus eius assentit;
 denique quicquid agit, quicquid molitur, eò tendere noue-
 ris vt fallat, cumque deceperit, vt interimat, & quidem morte
 illa quæ semper cruciat, & mori cupientes mori nunquam si-
 nit. Idem signis etiam præstigiisque mentem hominis nititur
 obstupescere, transmutatque se in angelum lucis, vt cū Dei
 angelum vel sanctorum aliquem esse credideris, facere non
 dubites quod imperauerit. Apparet aliquando sub specie cō-
 ptæ formosæque mulieris, vt ad libidinem incendat; aliquan-
 do monstrosū & horribilem se ostēdit, vt exterreat. Tu er-
 go tantæ malignitatis atque fraudis non ignarus, diligenter a-
 nimū aduerte, atque tecum tacitus examina, quò tendant
 eius verba, quid gestus exigant, quò alienæ imaginis figmen-
 ta prouocent, & caue ne quid committas aut à fide alienū,
 aut ab honestate diuersum, aut voto castitatis contrarium,
 neque vt susceptum pro amore Dei vitæ perfectioris pro-
 positum vanis inimici terroribus agitur derelinquas. Ni-
 hil tibi diabolus nocere poterit, quamdiu tu cum Deo tuo
 constanter ambulaueris, dicens: Dominus mihi adiutor, &
 ego despiciam inimicos meos. Fortior cunctis dæmonibus
 est, qui innocentiam seruat, & in Deo confidit. Quòd si e-
 tiam verus tibi de cœlo angelus vel Sanctus aliquis appa-
 ruerit, nihil offendes inquirendo, an verè is sit qui vide-
 tur. Iesu naue vir multæ pietatis atque fidei, cum visibi-
 li specie angelus ei occurrisset, non dubitauit interrogare illū, *Iosue 3.*
 dicens: Noster es an aduersariorum? Nec ante iussis eius o-
 bediuit, quā quòd Angelus Dei esset compertum habuit. Ge-
 dedon quoq; ad liberandū ab hostili vastatione populum ele-
 ctus, angelum vidit, loquentemq; audiuit: & tamen da mi-
 hi signum inquit, quòd tu sis qui loqueris ad me: accepto
 autem

aurem signo credidit. Vterque tibi exemplo sit, ne visis eius-
modi minis cito fidem adhibeas, donec argumento aliquo ti-
bi veritas constet. Tum si qua adhuc residua erit suspicio, illi
qui ætate & sapientia præstant, erunt consulendi, ex eorum
sententia iudicium faciendum. Arrogantis est, dubiis in re-
bus proprio sensu niti, & aliorum nolle audire consilia: faci-
leque erroribus patet, qui suæ semper plus tribuit, quàm pru-
dentia aliene. Vbi autem non auri, neque argenti, sed quod
pretiosius est, animæ periculum imminet, etiam tuta metueret
sapientis est.

Quòd diabolo imminuta sint vires. Cap. XVIII.

V Eruntamen si qua folio grauior ingruerit tentatio, nõ ca-
damus animis, imminuta sunt diabolo vires in Saluatoris
nostri aduentu, ipso dicente: Nunc iudicium est mundi, nunc
princeps huius mundi eicitur foras: Eiectus est enim de cor-
dibus multorum qui idola colebant, desijt ille nequam ita la-
tè regnare, vt solebat, nec iam tantum in se confidentiæ alit, li-
cet arrogantissimus sit: & audito tantū Christi nomine con-
tremiscit. Postremo ita ille Diuine ergo nos miserationis cõ-
stringitur sepe, vt nocere nisi permissus, nequeat: Nam si ex-
pulsus ab homine intrandi in porcos non habuit potestatem,
donec concessit ipse cuius iussu pellebatur, quanto minùs of-
fendere poterit hominem, nisi Deus voluerit? Bono igitur a-
nimo simus, & certissima vincti spe ad pugnam accinga-
mur. Dominus noster non sinet nos tentari supra id quod fer-

Matth. 2. re possumus, sed faciet (vt Apostolus ait) cum tentatione pro-
uentum, vt possimus resistere. Permisit sanè etiam potentissi-

Iob 1. mum virum Iob tentari, & calamitatibus affici, non vt diabo-
lo faueret, sed vt hominis virtutem manifestam faceret.
Non potuit inimicus neque opum rapina, neque filiorum or-
bitate, neque corporis in tabem conuersi morbo, illius vince-
re constantiam; & quem deicere sperabat, ei maioris gloriæ
adipiscendæ præbuit occasionem, vt inter ærumnas beatiôr
fieret, quàm cum prosperitatibus abundaret. Quis enim ante
hac patientiâ eius laudauit, quâ postea omnes admirati sunt?

Hec est igitur causa quare nobis Dominus dederit aduersarij,
quare ab eo nos tentari voluerit, vt videlicet cum vicerimus,
miles suos Imperator benignissimus tanto magis remoue-
ret,

ret; quanto magis promptè ac strenuè certauerimus: ad pugnam quippe non ad quietem in hoc terræ theatro missi sumus, vñ neque sortes nisi præcedentibus meritis mercedem accipiant, neque ignaui multam, nisi cum ab hoste victi apparuerint. Non est otiosa Dei militia: placuit ei fideles suos laboribus, fatigue, ærumnis, persecutionibus, malorū odiis iniuriisque experiri. Vnde Angelus ad Tobiam: *Quia Tobia 12.* acceptus eras Deo, inquit, necesse fuit vt tēatio probaret te. Ideo nec in oratione Dominica petimus ne tentemur, sed ne inducamur in tentationem, & seducti viam salutis relinquamus. Quam rem petendo aperte ostendimus, nos quidem ad repugnandum impares esse, nisi ipse adiuuet, qui solus potest omnia. Qui etiam infirmitatem nostram miseratus, contra angeli mali vim atq; versutias vniciq; nostrū Angelum bonum dedit, qui regat, qui custodiat, qui à nequitia auocet, & occultis conscientie stimulis ad virtutes capessendas impellat. Et si tanta est Deo cura salutis nostræ, vt suos Angelos pædagogos nostros esse voluerit, haud multū timendus mortis machinator diabolus, quia semper vincemus, si semper Angeli de celo nobis missi monitis inspirationibusque parebimus, & à Domini nostri mandatis nunquam discedemus. Omnem igitur vincendi spem in Deo collocemus: & quoties vincimus, ei soli victoria gloriā dedicemus, ei gratias agamus, dicamusq; cum Psalmista: Tu humiliasti sicut vulneratum superbum, in brachio virtutis tue dispersisti inimicos tuos.

Psal. 38.

Quomodo vincitur tentatio. Caput XIX.

Inuidia diaboli mors introierat in orbem terrarum, sed hac morte per Christum liberati sumus, & ad vitam, quā propter præuaricationem primorum parentum amiseramus, reuocati. Gaudebat inuidus ille sanctissimos etiam viros in infernum descendere, & quasi victor, quia primos vicerat, de omnibus triumphare. Sed gaudium istud versum est in luctū. Ligauit fortem fortior Dominus, & domum eius intrauit, & vasa eius diripuit, suo aduentu absoluens illos qui in carcere victi tenebantur, de tenebris transferens in lucem. Quin etiam vulgata Euangelij veritate, regnum mundi eripuit diabolo, quo magis ille doleret, ne in Gentibus quidem ius esse sibi relictum, omnibus iam à falsa ad veram religionem conuersis.

uerfis. Hac ergo potestate atque hoc regno priuatus, quid ageret, quò se verteret, nesciebat: rursus tamen nouo fraudum genere vsus, in illarum qui conuersi erant cordibus (vt supra est dictum) inserere hæreses cœpit: vt in quibus idololatria iam defecerat, non deesset mendax de vera religione sententia. Atque ita non paucos, quibus in credendo mens lenior erat, subuertit. Quos autem firmos ac stabiles in fide vidit, eos perniciosæ voluptatis illecebris ad peccandum prouocare cœpit, vt quos fidei defendit synceritas, mandatorum saltem, transgressio condemnet, Nos ergo qui in Christum credimus, qui Dei filium confitemur, tantæ in nos inimici inuidiæ non ignari, quoties delinquendi cōcupiscentia mentem sollicitare cœperit, meminerimus dolos esse carnificis nostri, nihilque agamus, in quo Deum offendi nouimus, & ob quod, si egerimus, de altitudine paradisi, quam speramus, in abyssum inferni, quâ timemus, deturbandos nos esse certum sit. Cùm itaq; molestior difficiliorq; sese ingesserit tēratio, & cordis intima lacerare cœperit, tunc ieiunium nobis pro scuto sit, pro gladio oratio, dicente Domino: Hoc dæmoniū non eiicitur nisi in ieiunio & oratione. Nam & ipse Dominus tunc ieiunabat cū tentatorem vicit. Et idem: Vigilate, inquit, & orate, ne intretis in tentationē. Apostoli quoq; cū naufragium timerent, dormientem illū clamoribus excitant. Adiuua nos (inquiunt) Domine, perimus, tunc ipso ventis fluctibusq; imperante, facta est tranquillitas, Nulla est igitur tā grandis tentatio, quā Deum deprecando non vinctes: & rursus nulla tam parua, à qua nō superaberis propriis viribus confidendo. Quare in Deo sperās ora, & dic: Velociter exaudi me Domine, defecit spiritus meus. Eripe me de inimicis meis, ad te confugi. Doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu. Quòd si sanctus Propheta sic orabat, quomodo peccator poterit resistere, nisi & ipse instanter orauerit? Igitur quando violentiorem motum intra te senseris, tanto ardentius auxilium inuoca. Iosaphat ab inimicis circumdatus, clamauit ad Dominum, & illis protinus auersis, periculo liberatus est. Ita & tu, si toto cordis affectu precatus fueris, inimici aduersum te machinamenta statim dissoluentur, teque omni molestia liberum ac pristinae quieti restitutum continuò cognosces. Cumque hoc tibi contigerit, Deo gratias age, qui tam citò satanam pedibus tuis sub-

Isa. 142.

Par. 18.

subiecit. Nisi enim ille opem tibi laboranti miseratus attulisset, nunquam vicisses. Tanta est autem Domini nostri erga nos benignitas, ut etiam pro eo quod ipso adiuuante vincimus, remuneret victores, & suum beneficium in nostrum transire patiatur meritum, modo post victoriam ne insolescamus, sed humiles ac submissi de omnibus ei laudem demus, ita enim etiam pro his quæ Domino tribuerimus, ipsi præmiū merebimur atque mercedem.

De tentationibus carnis. Caput XX.

Nunc quoniam paris periculi est, à propriis cupiditatibus per carnis blandimenta superari, qualiter cum his quoque nobis decertandum sit videamus. Caro enim concupiscit aduersus carnem, hæc sibi inuicem aduersantur, ut non quæcunque vultis, illa faciatis. Hæc Apostolus. Deinde quis vtriusque sit ostendens ait: Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidia, homicidia, ebrietates, comestationes, & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Expositis autem quæ carnis sunt, continenter enumerat quæ ad spiritum referuntur. Fructus (inquit) spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Ex his conspicuum est, quanta sit diuersitas inter carnem & spiritum, cum alteri vitia, alteri tribuantur virtutes. In medio istorum anima libertate sui arbitrij v-tens, in quam partem voluerit, potest conuerti. Sed si carni consenserit, regnum Dei non possidebit: sin verò spiritum suum, id est, innatum sibi rationis lumen secuta, carnis appetitionibus repugnauerit, victo aduersario mercedem capiet æternæ beatitatis. Quamobrem spiritu, inquit, ambulare, & desideria carnis non perficietis: hoc est, bonum quod ratio suadet mali cupiditas non destruat. Qui enim sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis. Quos ergo concupiscentia superat, & quibus caro dominatur, hi non sunt Christi. Neque enim fieri potest, ut aliquis & seruus Christi sit, & vitiorum mancipium. Si spiritu, inquit, viuimus, spiritu & ambulemus. Qui sit

Galat. 5.

autem

Ioan. 6.

autem iste spiritus, quo viuimus, declarat Saluator in Euangelio, dicens: Verba quæ ego locutus sum vobis spiritus & vita sunt, caro non prodest quicquam. Domini igitur nostri præcepta spiritus & vita sunt, ea obseruando viuemus, carni autem, quæ non prodest, cõsentiendo mori necesse est. Caro enim absque spiritu viuere non potest. Tunc autem absque spiritu est, cùm à mandatis diuinis se auertens propriam sequitur voluntatem, & pecudum more præsentia appetit, futura non considerat: visibilia amore capitur, inuisibilia contemnit, neque quod ratio discernit, sed quod appetitio suggerit, sequitur. De qua carnis violentia conqueritur Dauid, &

Psal. 57.

ait: Miser factus sum & curuatus sum vsq; in finem, tota die contristatus ingrediebar, quoniam lumbi mei impleti sunt illu-

Rom. 7.

sionibus, & nõ est sanitas in carne mea. Et Apostolus: Cõdelector (inquit) legi Dei secundum interiorem hominem, video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum, igitur ego ipse mente serui legi Dei, carni autem le-

Quæritur
quare ca-
ro aduer-
satur spi-
ritui.

ge peccati. Quæris quare contrariæ inter se voluntatis sint spiritus & caro? quia caro ex Adam qui peccauit propagata est, animam verò & spiritum nõ ab Adam sed à Deo accepimus. Idcirco spiritus expetit ea quæ Deo placent, caro autem magis illa concupiscit quæ ipsam delectant, & ad peccandum est prona, quia traducitur de peccato, tantaque eius vis est aduersus spiritum, vt lactanti repugnare spiritus ipse per se non sufficeret, nisi virtus diuina quæ illum creat, & creando infundit, & infusum conseruat, etiam periclitantem adiuuaret. Quis me liberabit, inquit Apostolus, de corpore mortis huius? hoc est, de corpore in quo primi parentes nostri, cùm non obedirent Deo, mortui sunt? responder & ait: Gratia Dei per Iesum Christum: Nos igitur in Christum credentes, à carnis violentia non nostræ vires, sed diuina liberat gratia. Quamuis autem ab Adæ maledictione tunc absoluiur, cùm in Christo per baptismum regeneramur, manet tamen in nobis fomes peccati, vt hi qui Christi sunt, in certamine suæ carnis probentur: & qui vicerint, eo adscendant, ybi æternæ pacis ineffabili bono persurgantur. Hac

tanta ergo proposita mercede constanter pugnemus, & omnes perniciosæ cupidinis ictus perseveranti conseruandæ innocentia studio irripemus: Quod si & à bestiis, & ab hominibus, & ab omni prorsus periculo nos defendimus ac tuemur, ne vitam istam breuissimam ac miseriarum plenam amittamus, quanto acrius improbis præsentium voluptatû appetitionibus renitendum est, pro vita illa felicissima & immortali, quæ talium appetitionum victoribus in mercedem tribui certissimum est?

De remediis contra carnis tentamenta.

Caput XXI.

ET quoniam malû illud quod caro suggerit, cogitatio cõcipit, cogitatio ipsa quamprimum cohibenda est, ne pariat quod conceperit. Vipereum intra te foetum ne sinas crescere. Solet adultus venena effundere, & animam hominis enecare. Protinus abige pestiferam cogitationem dū paruula est. Dum parum virium habet, non difficulter opprimitur, sponso in Canticis dicente: Capite nobis vulpes pusillas, ex- *Cant. 2.* terminantes vineas, & vineæ nostræ florebut. Cum enim vitiosa extinguitur cogitatio, animus ad prosequendum virtutum propositum vegetatur, & saluberrimis vitæ fructibus exuberat. Ceterum si malarum cogitationum insultus non ita crebros neque ita vehementes pati desideras, claude fenestras sensuum tuorum, per quas mors ad animam ingredi consuevit. Auerte oculos ne videant vanitatem. Sepi aures tuas spinis, & linguam nequam noli audire. Pone ori tuo frenos, ne in verbo labaris, neque gulæ aliquid ultra necessitatē indulgeas. Naribus odora menta luxuriæ subtrahe. Manus contine, ne quem iniuste offendas, neque quid impudicè tangas, deniq; modis omnibus observa & caue ne extranei portas Hierusalem ingrediantur, id est, animæ tuæ domicilium. Et si ingressi fuerint, cura vt expellantur: neque malignos cogitatus ibi remorari sinas, vbi cum inuoluerint, perniciem generant. Veruntamen sæpe fit vt ipsi cogitatus etiam inuitis nobis ingerant sese, & suapte vi ab iis quæ iusta atque honesta sunt auertere animum nostrum tentent, ac quemadmodum paralyticus ille in Euangelio, qui portabatur, non *Marci 2.* poterat præ turba offerri Saluatori vt curaretur, ita nobis

19
MARCUS MARC
cogitationum quandoq; officere solet congeries, vt nō quod
volumus, sed quod nolumus, animo voluamus, tunc inter
orandum quod lingua loquatur, mens non attendit, & cū
corpore in ecclesia simus, animo foris per diuersa vagamur,
Huic ingruenti turbæ totis viribus reniti decet, & non cede-
re, neque si malè quicquam suaserint cōsentire. Quod vt suc-
cedat, earum industriam, qui paralyticum gerebant imitari
oportet. Illi recto domus, in qua Christus erat, patefacto, &
grotum coram Iesu submiserunt, & morbo receperunt liber-
ratum. Nos quoque abiecta terrenarum rerum cura, culmē
cœlestis contemplationis inscendamus, & per ea quæ creata
sunt mente ingressi, inueniemus creatorem, & cū iuueni-
rimus, ei nos reuerenter submittamus, vt quod altitudo me-
ditandi contulerit, humilitas deiiciendi sese conseruet: &
mens iam sanata gaudeat se iam obstantis turbæ impedimēta
non sentire. Quanto minùs mortalia curabimus, tanto enim
minùs cogitationum secularium stimulis inquietabimur.
Quisquis autem ab his crebrò ac frequenter sollicitatur, reor
quòd nondum vt debet seculo renunciauerit, sed aratrum te-
nens adhuc post tergum respiciat: si non respiceret, nō præ-
terita neque præsentia, sed futura cogitaret: Abscindamus
igitur & proijciamus procul à nobis membra scandalizantia,
nulliusque rei afficiamur studio, quæ propositum vitæ san-
ctioris turbet, & charitatis ardorem, quē Deo debemus, re-
stinguat. Si oculus dexter scādalizat te, erue eū; si manus dex-
tra, abscinde illam. Mēbra ista carnales affectiones sūt: qui-
bus quidem, si dextra fuerint, nō illicitè vtimur: veruntamē
si à spiritali contemplatione vel actione auocent, atque in-
terpellent, repelli debent. Quæ enim propter se licita sunt, si
vnā cum illis meliora periclitantur, illicita erunt. Quòd si ea
etiam quæ dextra sunt, quorū impediunt, abscindi iubean-
tur, quanto magis illa quæ sinistra sunt, id est, quæ mala
sunt, declinare ac fugere debemus: & eisdem neq; oculū in-
tendere, neq; manum porrigere, vt neq; cogitemus aliquid
prauum ac detestabile, neq; faciamus: Restat igitur vt & ma-
lis præferantur bona, & bona meliora, si ad summum bonū
volumus peruenire. Cū præterea continentia semper op-
pugnet lasciuia, & liberalitatē avaritia, & humilitatē ambi-
tio, & breuiter probitatem nequitia, assiduum nobis cū
vitijs

Mat. 9.

vitij bellum est. Nunquam igitur quiescamus, semper repugnemus: quamdiu repugnamus, vincimus: quoties autē quiescimus, non quiescente aduersario, superamur: irruentibus malis dissipantur bona, nihilque homini illi relinquitur, qui carnis cupiditatibus vltro se subijcit: euenitque ei quod dictum est per Prophetam: Residuum crucæ comedit locusta, *Iob. l. x.* residuum locustæ comedit brucus, residuum bruci comedit rubigo, aut quid boni in illo remanere poterit, cui vitia dominantur? Strenuis autem & accinctis assidueque cōtra improbæ voluptatis illecebras luctantibus tuta sunt omnia. Neque enim superseminantur zizania in medio tritici, nisi cum otio dediti dormimus, & à custodia bonæ frugis cessamus. Atque ideo sanè vigilare & orare nos iubet Dominus, ne tentationibus succumbamus, hoc est, diligentes esse, & intentos, & sollicitos, ne per desidiam spiritus, caro, quæ ancilla esse debet, dominari incipiat, & præualere permittatur Madian aduersus Israel, is videlicet qui se cultui dedicauit diuino, subuerti sinatur à nequitia.

De reparatione lapsi. Caput XXII.

Cæterum si quando victi superatique fuerimus, ad poenitentiae remedia conuertamur, nec desperemus aduersus victores victoriam, si ab ijs quibus manum dedimus, deficere voluerimus, atque ad illa transfugere, quæ insipienter dereliquimus. Tunc enim speciosa deserti, quæ peccatorum ignis assumpserat, rursus germinare & bonorum operum fructu abundare cernemus. Ciuitas à rege magno obseffa (vt Eccle- *Eccle. 9.* siastes ait) à paupere viro, sed sapiente liberatur: Quis autē pauperior illo qui vitij seruit? quis sapientior, quàm qui ab ijs dum licet fugit, & ad studium se confert virtutis? Sed ne rursus in eodem luto more porcorum relabamur, nō otiosè neque segniter est agendū. Nam sicut per negligentiam victi fuimus, ita per sedulitatē curamque certandi vincemus. Cuius rei nequaquam ignarus Apostolus admonet & ait: State succincti lūbos in præparationē Euāgelij pacis, in omnibus sumētes scutum fidei, in quo possitis omnia tela maligni ignea extinguere; & galeā salutis assumite, & gladiū spiritus, quod est verbum Dei per omnem orationem & obsecrationem, orantes omni tempore in spiritu, & in ipso vigilātes in omni

Ephes. 6.

Zach. 3.

iustitia. Profectò quis armis istis contra carnis infestationes dæmonumque dolos munitus fuerit, sicut mons Sion non mouebitur in æternum. Erit veluti turris fortitudinis à facte inimici, & tanquam nauis validis compacta trabibus, pertransiens mare istud magnum & spatiosum, nec fluctibus fracta, nec procellarum turbine subuersa. Si quando tamen ingrauescere carnis pugna, spiritumque vehemètiùs laceffere cœperit, caro ipsa tenuanda erit ieiunio, fatiganda laboribus, domanda vigiliis, oratio nunquam pernottationibus quasi vinculis constringenda. Durum erit illi contra huiusmodi stimulos calcitrare. Lasciuienti iumento adde onus, & quietiùs incedet: subtrahere aduersario vires, & desinet esse molestus. Semper autem obstandum est principiis: Inueterata enim difficiliùs corriguntur, nouella euelluntur faciliùs, euulsaque arescunt. Præterea & locum illū & hominem quantum potes declina, in quo vel delinquendi periculum, vel exercendæ virtutis impedimentum times. O, ô, ô fugite, inquit Dominus, de terra aquilonis, de terra utiq; in qua charitas friget, & abundet malitia: de terra in qua nihil agitur, nihil dicitur, nisi quod ad corporis pertinet voluptatem, & præsentis luxuriæ irritamentum, & multorum scelerum innocentium. Rarò tibi cum seculi amatoribus miscendus est sermo, quia colloquia mala corrumpunt bonos mores: rariùs cum feminis. Primam feminam decepit diabolus, illa virū. Diaboli ergo laqueus est femina. Quem diabolus per se non potest capere, per illam capit, fugiendo melius vitabis hoc periculum, quàm resistendo.

*Oratio contra tentationem carnis, & post
victoriam actio gratiarum.*

Caput XXIII.

psal. 140.

SED quoniam quocunque fugerimus, carnis nostræ lucta carere nequimus, in omni carnalium tétationum discrimine, ad orationum subsidia confugere tutissimum erit. Ad Dominum igitur supplices confugiamus, quia Dominus fortitudo plebis suæ, & protector saluationum Christi sui est. V im patiens loquatur spiritus & dicat: Eripe me de inimicis meis Domine, ad te confugi, doce me facere voluntatē tuā, quia Deus meus es tu. Ab homine iniquo & doloso erue me:

ab homine isto exteriori, qui interiorem hominem, ad similitudinem tuam factum, iniquè & fraudulenter quærit subuertere, per voluptatis illecebras, per concupiscentiæ blandimenta trahere me nititur, vt peccem tibi & peream. Ab his ergo mei tuique aduersarij insidiis libera me. Esto mihi in Deum protectorem, & in locum munitum, vt saluum me facias. Ventum Domine validum, quo in diuersum impellor, metuo: & iam inter frementes vndas mergi incipiens, ad te clamo. Tu igitur miseratus dexteram tuam extende, & sicut Petrum cū fluctibus operiretur saluasti, ita me de perniciē carnalis suggestionis ereptum tibi restitue, vt tuam potius voluntatem quàm meam faciam. Nostra enim voluntas perdit nos, tua verò saluat semper. Fiat voluntas tua sicut in cœlo inter sanctos, ita & inter nos in terra; vt tuis parendo mandatis, ad te in cœlum ascendere, & non eis cōtraria operando in profundum demergi mereamur. Si sic oraueris, non frigide sed ardentē; non proterue, sed humiliter, tentationum angustijs, exaudiet te Dominus, & non dabit in commotionem pedem tuum, neque dormitabit qui custodit te. Petite, inquit, & accipietis. Quid tu poscere pigritabis, cū idem Dominus & rogari velit, & quod piē rogatur, promptē se daturum promittat? Si sicut decet supplicaueris, circumdabit te scuto veritas eius, non timebis à timore nocturno, à *Psalm. 90.* sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incurso & dæmonio meridiano. Ipse enim Dominus de illo qui fideliter orat, & constanter sperat, respondens ait: Quoniam in me sperauit, liberabo eum: protegam eum, quoniam cognouit nomen meum: clamauit ad me, & ego exaudiam eum: in tribulatione eripiam eum, & glorificabo eum. Exauditus autem non solum carnis concupiscentias auertes atque fugabis, verum etiā virtutibus magis proficies. Testatur hoc Propheta ad Deum dicens: In quacunque die inuocauero te, exaudi me, multiplicabis in anima mea virtutem. Omnemque difficultatem ab eo adiutus ipse idem superaturum se affirmat, cū ait: A te eripiar à tentatione, & in Deo meo *Psalm. 18.* transgrediar murum. Ille ergo postulationibus tuis annuens, dicet: Et stabit spiritus procellæ, ipse imperabit vētis & mari, & obediens ei, & turbulentos motus conuertet in tranquillitatem. Ille precantibus & periculū formidantibus con-

tinuū aderit, dicēs: Ego sum, nolite timere. Tunc tu naufragio imminenti liberatus, gratias age liberatori, cuius opera factus es teipso fortior, atque aduersus lasciuiētes malā cupidinū titillationes inuictus. Ad ipsum igitur mente

Psal. 143. conuersus dicas: Benedictus Dominus Deus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum, hoc est, in prædam voluptatum illecebris, delinimentisque vitiorum, quibus tu impugnabare, vt Domino tuo peccares, & cœli terræque Conditoris maiestatem offenderes. Ad hæc, quoniam Diuinis quoque disciplinis instructus vincere didicisti, ne ingratitude arguaris, illud quandoque tecum repetas: Benedictus Dominus Deus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum, hoc est, in prædā, voluptatum illecebris delinimentisque vitiorū, quibus tu impugnabare, vt Domino tuo peccares, & cœli terræque conditoris maiestatem offenderes. Ad hæc, quoniā Diuinis quoque disciplinis instructus vincere didicisti, ne ingratitude arguaris, illud quandoque tecū repetas: Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad pugnum, & digitos meos ad bellum, Misericordia mea & refugium meū, susceptor meus & liberator meus, in ipso speraui: qui subdit populum meum sub me, id est, qui carnē meā meo seruire spiritui cōpellit. Nisi enim ipse certare doceret, ipse protegeret, ipse liberaret, ipse aduersarios nostros nobis subijceret, fragilitas nostra neque carnis passionibus prævalere, neque dæmonum laqueos euadere vnquam potuisset. Ingratus est igitur tentationū victor, qui Deo acceptum nō refert quod vicerit, & si laudē victoriæ sibi arrogare nō dubitet, victus est temeraria inanis gloriæ cupiditate, dumque se non lapsū fuisse gloriatur, labitur & delinquit. Vnde abhorrens ab ista iactatione sanctus Propheta Dauid clamat:

Psal. 115. Non nobis Domine non nobis, sed nomini tuo da gloriā. Si vicisti, humilitatem conserua, & ad Dei tui miserationē refer, quod non succubueris. Quale autem victoriæ huius meritum sit, audi: Saluator noster tentatus vicit, discessit ab eo diabolus, accesserunt angeli, & ministrabant ei. Quod præcessit in capite, cur nō speremus euenturū in membris? quādoquidem quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta esse memorantur. Tentationum igitur victorē demones timebunt, angeli comitabuntur & custodient. Veruntamen

men non semel aut pluries vicisse proderit : vsque in finem vitæ producenda victoria est , vt tandem à Domino mereamur audire : Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis , & ego dispono vobis , sicut disposuit mihi Pater meus regnū , vt edatis & bibatis super mensam meā in regno meo. Non est autem esca neq; porus regnū Dei , edemus ergo & bibemus non corporalia sed spiritualia alimenta , diuini conspectus perennem & nunquam defuturam dulcedinem , ineffabilisque claritatis gloriam ; & hæc quidē erit malitiæ nostræ merces , si modò victores & non victi de isto certaminis campo , in quo nunc positi sumus , decesserimus.

Quòd oportet nos confirmari Christo.

Caput XXIIII.

ATque is demum & vitia calcabit , & virtute proficiet , qui quotidie Christi Domini gesta considerabit , & per eius vestigia ingredientibus ipsi quàm proximè accedere cōtendet. Exemplū (inquit) dedi vobis , vt quemadmodū ego Humani- feci , ita & vos faciatis . Primū igitur in omnibus humilitatē tas. seruemus. Hic enim , qui Dei filius erat , dignatus est fieri hominis filius , qui Deus erat , factus est homo . In Bethleē exiguo oppidulo nasci voluit , & quidē nō in hominū habitaculo , sed in pecudū stabulo : non in cunis colore diuerso picturatis auroque linitis , sed in præsepio ad præbenda iumentis pabula lentis viminibus contexto . Cumque esset Dominus omnium , à seruo voluit baptizari , ac de ipso dixit : Filius hominis venit , non vt ministraretur ei , sed vt ministraret . Apostolos non de stirpe nobilium , sed de piscatorum genere sibi adsciuit , & eisdem pedes lauit . Hierosolymam intraturus , veterinum animal asinam ascendit : & cū pro salute mundi mori vellet , despicacissimum mortis genus elegit crucem . Talia ergo nobiscū sæpenumero reuoluentes , nec de stirpis claritate gloriemur , nec vulgaribus coæquari erubescamus , cū omnium vnus creator sit , atque vnus pater Deus , omnium vna generis conditio , vna humanitatis natura , vna regenerationis gratia ; cū denique nullum sit hominum apud Deum discrimen , præterquā vitæ ac morū . Quanto autem se quisq; magis humiliauerit , tãto magis merebitur exaltari . Ab Obedi- eodem obedientiæ quoque petamus exempla . A parentibus tia.

- tuus etiā aliena inuolutus est sindone, alieno cōditus sepulchro. Beatos vocat pauperes, & Apostolis ne quid ferrent in via præcipit, non virgā, non peram, non panē. Prohibuit eis calciamenta, prohibuit duas tunicas: & Nolite, inquit, soliti esse quid manducetis, aut quid bibatis, aut quid induamini. Quarite primū regnum Dei, & hæc omnia apponentur vobis. Qui ergo propter Christū in terra pauper est, cum Christo diues erit in cœlo. Gloria enim & diuitiæ in domo eius. Victu quoq; modico ac tenui, & qui corpus tantum sustentet, contentus erit qui Christum imitabitur. Per dies quadraginta ille neque comedit neq; bibit, postea (vt Euangelista ait) esuriit, & tunc quidem diaboli maligna tentamenta vicissè describitur, vt noscamus ieiunio & esuritione opus esse, si carnis illecebras dæmonumque captiones cupimus superare. Ante mēsam gratias agit, post mēsam hymnum dicit, vt semper Deū laudemus, cuius donum est cibi quo vescimur, & vita qua viuimus. Panes hordeaceos habebat cū pauit turbā; aquam ad bibendū à Samaritana muliere petijt, ne rudes fastidiamus cibos, neq; vina delicatiora exquiramus. Carnem nisi in Paschate nō comedit, minutis pisciculis vsus est. Erubescāt, qui paupertatem professi, diuitum dapibus delectantur. Ne autem vilia contemnamus alimentā, fel & acetū in cruce positus gustauit; denique beatos dicit esse esurientes, quoniam saturabuntur, & è contrario: Væ vobis, inquit, qui saturati estis, quia esurietis. Nunc tandem ad charitatis conuertamur documenta. Pro hominū salute de cœlo in terram descendit, Deus homo factus est, labores, vigilias, supplicia pro nobis tolerauit: pro nobis mortuus est, pro nobis ad inferos descendit, pro nobis resurrexit, pro nobis in cœlū ascendit. Postremò nihil vel dixit vel fecit, quod non eò spectaret, vt æterna nobis donaretur beatitudo. Matthæum de publicano Apostolū, Petrum de negatore cœlestis regni clauicularium, Paulū de persecutore fidei fecit propugnatorem, mulieri peccatrici peccata dimisit, & Non veni (inquit) vocare iustos, sed peccatores ad penitentiam. Denique Pastor bonus animam suam posuit pro ouibus suis, & quos dilexit, vsque in finem dilexit eos. Quia nihil prodest diu diligere, nisi semper diligas. Et sicut (inquit) dilexit me Pater, ita dilexi vos. Et qui diligit me, dilige-

ligetur à Patre meo. Tunc autem & Christū diligimus, & à Deo Patre diligimur, cū ipsum quem peccando offendimus, pœnitendo placamus. Porro cū etiā inimicis nos benefacere beneque optare iuberet, hoc prior ipse præstitit, illis à quibus conuitia, vincula, flagella, colaphos, verbera, spinas, clauos, fel atque acetum iniquè passus fuerat, ignosci postulans, & sauitiam illorum sui ignoratione excusans, vt postea cognita veritate, locum haberent pœnitentiæ, & non perirēt. Non est itaque Christi discipulus, qui bonum pro malo nescit reddere, & pro inimicis quoq; suis Deum deprecari. Eiusdem Domini exemplo discamus, non nostrā tantū saluti, sed etiam aliorum prospicere, vitæ disciplinis eos imbuendo, & exhortationibus pijs, vt ad virtutis viam dirigantur sollicitando. Circuibat ille totam Iudæam, totam Galilæam, per castella & vicos, docens ignaros, & verbo curans ægrotos, vt corpore simul & animo saluos redderet. Præcepta dedit discipulis in mōte, in planitie plebi, vt discas altiores mysteriorum sensus illis qui magis capacis ingenij sunt prædicare: simplices verò simplicibus vitæ præceptis instruere, ac ne fortè pretij alicuius gratia id agas, sed affectu salutis eorum, quos doces, Gratis accepistis (inquit) gratis date. Accipere tamen ab offerentibus quantum victui necessario satis sit, si indigeris, ne nefas putares ait: Dignus est operarius mercede sua. Mercede videlicet quæ inopiæ succurrat: non quæ luxuriam paret. Porro sicut ipse docuerat, ita discipulis suis prædicationis officium, imposuit dicens: Euntes docete omnes gentes seruare omnia quæcunque mandauī vobis. Optimi itaque Christi imitatores illi sunt, qui faciendis ad populum bene beateque viuendi sermonibus operam impendunt: & quod alios docent, ipsi præstant: ne bonum quod verbo ædificant, morum dissimilitudine destruant. Cælebs præterea & castus sit oportet: Christi discipulus virgo est, & de virgine genitus, & à virgine baptizatus quem sequeris: vtque quanti sit apud ipsum virginitas, de Ioanne Apostolo, quia virgo erat, in Euangelio dicitur: Discipulus ille quem diligebat Iesus. Nam licet Iesus etiam reliquos omnes diligeret, de nullo tamen sic est expressum, sicut de isto, quē mentis corporisq; puritas commendabat. Hic solus in sinu Christi cunctis ad mensam sedentibus recubuit, quia solus for-

Prædicatione.

Matth. 10.

Matth. 22.

Castitas.

Matth. 13.

for-

- fortasse intemeratæ virginitatis laude illi proximior erat. Præcellit autem virginitas viduitati, & viduitas matrimonio. Quandoquidem euangelici seminis centesimus fructus ascribitur virginitati, sexagesimus viduitati, tricesimus matrimonio. In Apocalypsi etiâ illi qui sequuntur agnū quocunque ierit, & canticum nulli alij cantabile concinunt, virgines esse memorantur. Porro ipse Saluator vt monstraret, præcipuè castis deberi regnum Dei: Sunt eunuchi, inquit, qui se castrauerunt propter regnum cœlorum, hoc est, qui nubendi libertatem in propositum verterunt castitatis, quo purius expeditiusque Deo seruirent, & cum angelis in cœlo socij essent, qui angelicam vitam in terra vixissent, de quibus est dictum: Neq; nubent, neq; nubentur, sed erunt sicut angeli Dei in cœlis. In eo quoque Dominus continentiâ seruitijs suis videtur imperasse, quod Apostolis præcipit, vt lumbos præcinctos haberent. In lumbis quippe generandi semina sunt, qui autem in carne seminat, de carne & metet corruptionem: sed qui seminat in spiritu, de spiritu & metet benedictionem. Preces etiam qualiter Deo sint offerendæ, nobis documento est Dominus noster. Orandi enim ratione, quam verbis monstrauit, opere perfecit. Orare iubet in abscondito, & ab illis quæ impedire possent separato loco, vt mens tunc magis intenta esset cœlestium contemplationi, cū ipsum cœli terræque regem lingua serui alloqueretur. Ideo Saluator quoque noster dimissa turba montem ascendens solus orauit, & iterum: Sedete hîc, inquit, donec vadā illuc & orem. In monte autem orauit, vt orando postulemus non terrena quæ in imo sunt, sed quæ in alto cœlestia; quod verò etiam in villa Gethsemani orasse dicitur, docemur inter orandum seruandam esse humilitatem, atque ideo & positjs genibus orasse, & ad orandum in faciem procubuisse. Quod præterea Patrem precatus ait: Non sicut ego volo fiat, sed sicut tu: significauit vt in omni postulatione nostræ voluntati præferamus Dei voluntatem. Tertiò autem eundem sermonem orauit, ne tibi cessandum putes, si tam properè quàm velles non fueris exauditus. Ad hæc in Marco scriptum est, quod valde diluculo surgens abiit in desertum locum, & ibi orabat; & in Luca, quod noctibus exiens in monte oliueti morabatur, quodque pernoctabat in oratione. In quo quidē

& tempora & loca orationi magis accommoda nobis requirenda esse innuit, vt autem perseverantiùs oremus, factus in agonia prolixius oravit. Sublatis quoque in cœlum oculis orasse traditur, vt & tu dum oras, mentis oculos ad Deum cui supplicas intendas, & non aliò verba aliò cogitationes ire sinas. Parum efficax est lubricæ vagæque mentis oratio: & non illuc intentè ubi vult exaudiri. Ac ne singula perquirere nimis prolixum sit, omnium virtutum omnisque sanctitatis cùm præceptū tum exemplū, à Salvatore nostro ac Domino & tutius petitur, & iucundiùs consideratur. Christus enim quia veritas est, non errat; quia bonitas est, non fallit; quia sapiëntia est, novit omnia; quia virtus Dei est, potest omnia; quia denique saluatio populi sui est, quicquid egit, quicquid dixit, ad omnium spectat salutem. Seruiamus igitur illi in sanctitate & iustitia omnibus diebus nostris, memores beneficiorum suorum, atque assiduè nobiscum recolentes ea quæ non solum verbis docuit, sed etiam re atque opere probavit, vt his instructi eidem, quantum fieri potest, similes effici curemus, & cuius virtutes imitati fuerimus, eius beatitudinis atque gloriæ participes esse mereamur.

Luce 22.
Ioan. 12.

Omnium
virtutum
exemplū
vnus
Christus.

De consortio fugiendo. Caput XXV.

CONferet plurimum ad vitæ sanctioris cultum, nosse quorū consuetudine vti debeas, quorum non debeas: cum quibus conuiuere, colloqui, conuersari, quos declinare ac fugere oportet. Relinquendi sunt, quorum tibi nota fuerit peruersæ mentis pertinacia, id est, qui vel errorem suum deposituri nō videntur, vel à scelere in quo perseverant recessuri. Nocuit Israelitico populo habitasse cum Aegyptiis. Inde enim Mose duce egressi ritu eorum viuere volebant, crapulari, ludere, dijs sacrificare: atque hæc causa fuit, vt posteri quoque eorū toties inimicis subiecti seruirent. Rectè itaque dicitur: Filij Eccli. 42.
abominationum sunt filij peccatorum, & qui conuersantur secus domos impiorum. Cōtagione quippe trahitur vitium, si conuersaris cum vitioso, ac veluti pestilentia morbus afflatu tactūque ægrotantis inficere solet sanos, ita infidelium familiaritas plerumque fideli viro perniciem parit. Idcirco per os Hieremiæ clamat nobis Dominus: Fugite de medio Hier. 31.
Babylonis, vt saluet vnusquisque animam suam, & per os

Osee:

- Osee 4.** Osee: Nolite ingredi in galgala, & non ascenderitis in Bethauein, loca videlicet profana, idolorumque polluta culturae risatque immunda. Saluator etiam noster & Dominus: In
- Mar. 10. 26.** viam Gethum, inquit, ne abieritis, & caute à fermento pharisæorum. Hoc idem admonet & hortatur Paulus Aposto-
- 1. Cor. 6.** lus, dicens: Nolite iugum ducere cum infidelibus, quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas luci ad tenebras? quæ autem conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fideli cū infideli? quis autem cōuentus templo Dei cū idolis? Vos enim estis templum Dei viui. Et ad Titum scribens ait: Hæreticum hominem post vnam & secundam cor- reptionem deuita, sciens quia subuersus est qui eiusmodi est, & delinquit, cū sit proprio iudicio condemnatus. Eiusdem sententiæ est, quia & eiusdem spiritus Ioannes Apostolus cū
- 2. Ioan. 2.** dicat: Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec aue ei dixeritis: qui enim dicit illi aue, communicat operibus eius malignis. Quod si salutare quoque illos quibus nulla debetur salus, nefariū sit, quanto magis in consortium recipere: Cauenda est igitur infidelium hominum conuersatio, maximè eorum qui ita auersi sunt, vt nulla supersit spes futuræ illorū conuersionis: & hoc Apostolorum ipsorum exemplo, qui cū vidissent incredulos Iudæos Christum nolle recipere, ab eis discedentes aliis Euangelizare Dei verbum cœpere. Itaque ne perfectis quidem conuenit ad obstinatos accessio, cū ne in docendo operam perdant, tum ne molliter blandeq̃ue alloquendo fovere illorum errori videantur. Non minùs declinandi sunt, qui in flagitiis obduruerunt. Peccantem (inquit Dominus) corripe inter te & ipsum, si te non audierit, adhibe alium, si neque illum audierit, dic Ecclesiæ: si neque ecclesiam audierit: sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Pro infideli ergo habeatur, quem peccasse omnino non poenitet, quique nulla correptione ad emendandum flectitur. Quod si cum tali cōuersari te delectauerit, mores quoque diligere incipias necessè est, alioquin ipsa vitæ diuersitas citò vestram dirimet societatem: & vbi dissimilis intercesserit voluntas, conuietus concors esse non poterit. In prouerbiis dicitur: Noli esse amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioso, ne fortè discas semitas eius, & sumas scandalum animæ tuæ. Nō hoc

præcipitur, ne bene illi optes, & si poteris facias, sed ne illis familiariter utaris. Iracundus enim is est, qui facile ac leuissima de causa irascitur. Est autem difficile semper irascenti atque insultanti non aliquando irasci, & contra furentem non indignari, & ex indignatione non peccare. Ita superbo etiam si comes fueris, arrogans elatusque; euades, testatur hoc Ecclesiasticus, dicens: Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea: *Ecclesi. 13.* & qui communicauerit superbo, induet superbiam. Cum enim hominis ingenium ad vitia magis quam ad virtutes procliu sit, magis verendum est, ne viz bonus malo adhærens corrumpatur, quam sperandum ut malus æmulatione boni mores emendet. Quamobrem Apostolus diuersis vitiis inquinatos in vñ colligens ait, Si is qui frater nominatur in- *1. Cor. 5.* ter vos, est fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cū huiusmodi nec cibū quidem sumite. Sciebat enim quia iuxta fornicationem periclitetur castitas, iuxta auarū liberalitas, iuxta idololatriam religio, iuxta maledicum patientia, iuxta ebriosum temperantia, iuxta rapacem alieni abstinencia, & non esse tutum probo viro cum iniquis commorari. Ingemiscit Esaias & angitur a- *Esai. 6.* nimo vehementer, quod habitaret in medio populi labia polluta habentis, seque ex eo labia polluisse confitetur, atque scēdasse. Et si sanctus propheta viuendo inter iniquos detrimentum sentit, quis est tantæ constantiæ, ut cum flagitiosis conuersando lapsum non timeatur? Vis nosse quia scelestis & profanis hominibus iungi displiceat ipsi Deo? Iosaphati regis Iudæ naues tempestate confractæ sunt, Deo indignante, *Prover. 5.* quod in sortem earum admisisset Ochoziam impiissimum Samariæ regem. Id quidem hac ipsa de causa Eliezer filius Dodau de Marcessa prædixerat futurum. Iterum requisitus Iosaphat noluit iungi illi, satis damno suo edoctus, viride *Matt. 2.* lignum arido applicatum simul comburi solere, & temerarium esse rursus committere, quod iam aperte intellexe- *2. Reg. 21.* rat Deo non placere. Magi Christum natum piè quærentes, cū fortè ad Herodem diuertissent, sideris luminis ducatum amiserunt, & tenebras patiuntur quamdiu cū illo teterrimæ mentis homine manent. Faceſſat igitur pessimus quisque à consortio tuo, ne cum illo manendo inquineris, ne *2. Par. 20.* illum frustra docendo operam perdas, ne illi adhærendo Deum

168 MARCI MARVLI
Deum offendas. Mulierum & conuersatio castitatis profectus est vitanda, dicente in Prouerbiis Salomone: Longe sis ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus domus eius. Quod si multi aspectu illius, multi colloquio semel intro multi ipsa viso formæ cogitatione irretiti sunt, nonne maius periculum imminet, vbi proprius assidetur, frequentius vbi dicuntur, vbi ridenti arridetur, vbi crebra congressio motuæ quoque tactionis fecit licentiam? de hoc plenius in loco differemus, restat videndum cum ab his discesserimus ad quos accedere, cum quibus nos frequentes esse nobis proderit.

De consortio habendo. Caput XXVI.

SI fortè ille, quo diu familiariter vsus es, à via virtutis declinavit, retrorsum abiit, & sæpe admonitus redire noluerit, dimitte eum, & membrum quod te scâdalizat, abscede atque à te proiice: melius enim tibi est sine illo ingredi regnum Dei, quàm cum illo mitti in gehennam. Dimitte igitur mortuos sepelire mortuos suos, tu Christum qui viuus est sequere, vt viuas & æternæ mortis expers efficiare. Quod si adhuc illi se vltro ingerunt tibi, tu auersus cum psalmista exclama: Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem. *Psal. 6.*
Psal. 118. declinate à me maligni, & scrutabor mandata Dei mei. Nisi enim à turba hominum semoti fuerimus, libere Deum contemplari nequimus, quanto magis impedimento erunt iniqui, si ab ijs non fugerimus. Quorum consuetudini idem propheta se penitus renunciasse gloriatur, cum ait: Non sedi in concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo, odiui Ecclesiam malignantium, & cum impiis non sedebo. Ita ergo hominibus vtendum est, vt pomis, donec recentia & integra permanent, grata sunt, & gustui seruantur: cum autem corrupta & marcida fuerint, proijciuntur: quia neque gustum delectare queunt, neque odoratum. Propheta igitur malorum consortio refutato, quos aditurus, cum quibus confessurus sit, continuò declarat, dicens: Lauabo inter innocentes manus meas, & circumdabo altare tuum Domine. Quid est illud, nisi quod idem præcipit & ait: Cum sancto sanctus eris, & cum innocente innocens eris, & cum electo electus eris, & cum peruerso peruerteris. Inter innocentes autem manus

manus lauare est, eos imitando iustitiæ operationibus exerce-
ri. Altare autem Domini circumdat, qui Sacramenta eius alta
mente contemplatur, & cœlestium meditationum fruitur iu-
cunditate, sed nisi cum Magis discedere curaueris ab Herode,
& illos comitari, illis adhærere studueris, quorum vitæ splen-
dor & sanctimonix claritudo tibi dux esse poterit vsque ad
Christum, neque manus dignè lauare, neque altare Domini
commodè poteris amplecti, audi ipsum ad discipulos dicentē:
In quamcunque ciuitatem aut castellum intraueritis, interro- *Matt. 16.*
gate qui in ea dignus sit, & ibi manete donec exeatis. Denigra-
tur enim boni viri fama hospitio infami, honesto autem &
pudico commendabilis redditur, & quali quisque consortio
gaudet, talis esse & ipse iudicatur. Oportum similitudo mo-
rum Ionathan iunxerat Dauidi, Eliseum Eliæ, Paulum Petro,
reliquos etiam Apostolos innocentia inter se animiq; simpli-
citas copulauerat. Solus cum illis nequiuit permanere sacrile-
gus Iudas, quia eum, quem illi amabant, ipse vendidit: & hic
quidē de grege Domini egressus faucibus incidit lupi, ac per-
iit. Ipsos verò concors inter se erga Dominum affectus sal-
uauit. Quibus ille in Euangelio ait: Si duo ex vobis consense-
rint super terram, de omni re, quamcunque petierint, fiet illis *Matt. 18.*
à Patre meo, qui in cœlis est. Vbi autem sunt duo vel tres cō-
gregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Porro illi in
nomine Christi congregati sunt, qui pari mente atque animo
Christo seruiunt, & piis orationū actionumq; obsequiis Deo
famulantur. Optimi cuiusq; lateri crebrò adhærrens, nunquā
non addisces aliquid, vel dictum sapienter, vel factum prudē-
ter, vel obseruatum sanctè. Adde quòd neque præcepta neq;
exempla, quæ literis mādata legimus, ita mouent, vt sancto-
rum hominum viua vox, & præsens oris aspectus, & vitæ ro-
tius tenor oculis expositus ac manifestus. Miranda siquidem
plurimorum gesta audimus, nōnulla tamen, quia difficilia fa-
ctu ardua que videntur, suspensio animo accipimus, vix fidem
adhibentes relationi alienæ, de his autē quæ oculis intuemur,
quæ præsentibus inspicimus, dubitare non est, neque ambigere.
Aut cuius testimonio credemus, si nostro contenti non fue-
rimus? Cū igitur nihil certius esse possit, quàm quod ipsi
coram audiuiimus, coramque spectauimus: nihil etiam ma-
gis ad capeffendas virtutes nobis proderit, quā semper, si fieri
potest,

potest, cum sanctissimis viris & colloqui & conuersari. In
 lis enim cernendo nō dissimilia iis quæ de aliis legimus, cō
 firmius quæ à scriptoribus tradita sunt credimus, tum arde
 tius quæ à nobis visa cognitaque fuere imitabimur, conside
 rantes quàm munificus quàm benignus Dominus noster sit
 qui miram quæque operandi confert gratiam credentibus
 se ac sperantibus. Nisi enim ille bona cuncta suppeditaret, ac
 tantam sanctitatis perfectionem hominis imbecillitas nū
 quam peruenisset.

De paupertate colenda. Caput XXVII.

Sed gratiam istam accipere non merentur mundi diuitiani
 que amatores. Vt igitur & sanctorum virorum consorti
 digni simus, & ipsos imitandi donetur nobis facultas, victi
 tantum necessario contenti, Christo seruiamus. Magni animi
 est caduca contemnere, & ea quæ stabilia æternaque sunt
 etari. Si Christi discipuli fieri cupimus, meminerimus quod
 non de diuitum turba sibi discipulos elegit Dominus, sed
 pauperum grege & egenorum. Petrus, Andreas, Ioannes, Ie
 cobus, piscatione victum sibi quærebant, relictis retibus & ne
 ui, secuti sunt Christum. Ex his postea Petrus cū Ioanne cu
 dam claudo eleemosynam petenti respondit: Aurum & ar
 gentum non est mihi, quod autem habeo hoc tibi do, in no
 mine Iesu Christi surge & ambula. Quis diuitum talem ele
 mosynam dare vnquā potuit, qualem tunc hi pauperculi de
 dere, vt claudus qui baiulabatur statim ambularet? Denique
 de ipsa Apostolorū inopia, quod Euangelia testantur, olim in
 Prophetis fuit prædictum, vt illud plurimi faciendum sciamus
 de quo nempe noui scriptores neque veteres tacuerunt. In E

Esaiæ 39. saia legitur: Pauperes homines in sancto Israel exultabunt
 sanctificabunt sanctum Iacob, & Deum Israel prædicabunt.

Sophon. 3. In Sophonia ad Hierusalem loquitur Dominus: Derelinque
 in medio tui populum pauperem & egenum, & sperabunt in
 nomine Domini. Indecens enim ac valde incongruum foret,
 vt diuitias possiderent serui, & dominus è diuerso paupertatis
 angustis gauderet. Qui propterea quidem in terra pau
 pertatem coluit, vt suo exemplo doceret, terrena contemnen
 da esse, & cœlestium tantummodo curam habendam, nec fra
 gilibus delectari oportere, sed æternis. Nihil enim in terra ha
 bet

bere voluit Saluator noster, quod ipse fateretur, dicens: Non *Mat. 3.*
 habet filius hominis ubi caput suum reclinet. Non habuit unde
 de vnus stateris tributum pro se & Petro solueret, & vt pec-
 uniam istam non necessitatis esse sed voluntatis agnosceres,
 in ore piscis primum capri quærere staterem iussit, & inuen- *Mat. 17.*
 tum exactoribus dari. Maluit pecuniam quâ satisfaceret mi-
 rabiliter comparare, quâm apud se repertam offerri. Poterat
 lapides in gemmas, in aurum ligna conuèrtere, qui de ore pis-
 cis fecit staterem repente adesse; & tamen semper alieno vsus
 est hospitio, semper oblata ab aliis stipe sustentatus est, nudus
 iacuit in præsepio, nudus pependit in cruce, atque is qui cæli
 terræque erat Dominus, nec sindonem suam habuit, qua vela-
 retur mortuus, nec suum quo conderetur sepulchrum. Quod
 si omnium Dominus in tanta rerum egestate in hoc seculo vi-
 uere voluit, pudeant sacerdotes, erubescant Episcopi, amplas
 sibi ædes construere, cumulandis pecuniis operam impende-
 re, vestibis pretiosis renitere, omnibus denique mundi deli-
 tiis affluere, & se Christi seruos profiteri. Non tales elegit
 Christus, non talia præcepit, nec talem semetipsum exhibuit.

De diuitiarum confidentia. Caput XXVIII.

Ecclesiæ cura nobis commissâ est, inquiunt: vt ergo ipsa
 Ecclesia ab aduersariorum iniuria tuta sit, necessarium
 est nos opibus viribusque pollere. Quasi verò infirmata sit
 dextera excelsi, & eam Ecclesiam, quam labore pauperum
 fundauit & auxit, præsidio pauperum tueri nequeat; ser-
 uare non possit? Dicant igitur, cùm populus Christianus
 multo grauiores persecutiones pateretur quâm modò pa-
 titur, quis tunc antistitem eius diues erat? quis arma tra-
 ctabat? quis vim viribus repellebat? Cædebantur quidem
 Christiani, sed Christi religio perire non poterat. Quini-
 mo quanto magis infideles tyranni sæuebant, tanto mira-
 bilius credentium numerus augebatur. Creuit ergo Eccle-
 sia, non diuitiis non potentia hominum defensa, sed so-
 la vi diuina protecta, & nunc seruari non poterit nisi o-
 pulenti fuerint, nisi locupletes atque potentes extiterint,
 qui ei præsunt? Quid est autem quod Propheta clamat:
 Omnia ossa mea dicent: Domine quis similis tui, eripiens *Psal. 34.*
 inopem de manu fortiorum, egeam & pauperem à di-
 ripien-

ripientibus eum? Igitur non in pecunia, non viribus potentia humanæ, sed in Domino confidite. Quod si ei seruiendo perituras opes, ut debetis, contempseritis, omnibus inimicis vestris fortiores eritis, illo qui potest omnia, tuente ac protegente. Si vobis curæ erit continentius viuere, mandata Dei perficere, Ecclesiæ opes non in vestrum vsum conuertere, sed indigentibus distribuere, aut defendet vos Dominus ab infidelium violentia, aut non defendet, si defendet, tuti eritis: si non defendet, per patientiam martyrij à Domino coronabimini: & Ecclesia Dei gloriosius ædificatur in cœlo, quam permanet in terris. Neque enim lapidei parietes isti, vel prædia, vel vrbes, vel prouinciæ, vel regna, Ecclesia Dei sunt, sed ipsa Christum credentium atque confitentium congregatio: quæ cum de terra tollitur, in cœlum transfertur: ut quæ inter mundi turbines fideliter militauit, iam supra mundum se-

Psal. 53. cura triūphet, & omni terrena potestate sublimior dicat: Super inimicos meos despexit oculus meus. Sacerdotis arma sanctæ orationes sunt. Vos itaque cum Mose & Aarone orate in monte, & victu necessario contenti, cætera cedite inopi, viduæ, pupillo, miserorum sepulturæ, captiuorum redemptioni, oppressorum tutela, pietatis operibus, propugnatoribus quoque ac ducibus militiæ Christianæ, ut comparatis plurius viribus hostili impietati fortius resistent: & illi quidem non in se sed in Deo confitendo, vestrisque precibus adiuti, vincant. Quamdiu his contraria agitis, Ecclesiam quoque pati contraria necesse est. Quoniam vobis commendata est, sanguis eius de manibus vestris requiretur: quia non quomodo Christus neque quomodo Apostoli pro illa statis, sed qualiter vestra vobis persuadet libido: non ut oportet viuendo, sed potius ut delectat. Latos agros, regias domos, tiriantinas vestes, auream argenteamque supellectilem, phaleratos equos, venaticos canes, nobiles seruos vultis possidere, non ut Christi discipulos decet, sed terræ dominos, & ea rerum copia, quæ nec veteri nec noua lege conceditur vobis abundare. Nam cum populus Israel ad terram promissionis translatus esset per singulastribus diuidendâ, sacerdotali tribui est à Domino dictum:

Num. 18. In terra eorum nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos. Ego pars & hæreditas vestra in medio filiorum Israel. Possessionem itaque non sunt sortiti sacerdotes, & tantum de-

ciimas ac primitias quibus sustentarētur, & loca in quibus habitarent, habebant. Nouis verò, id est, Christi discipulis dicitur: Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris, &: Qui non renuntiauerit omnibus quæ habet, nō potest esse meus discipulus. &: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & sequatur me. &: Si vis perfectus esse, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebitis thesaurum in coelo, & veni sequere me. Nihil terrenum promittitur sacerdotibus, vt cœlestia tantum affectent, de cœlestibus prædicent, & portionem in cœlo consequentur, qui in terra diuitias habere noluerunt. Quare ergo Ecclesiæ agri, villi, vici, vrbes donatæ sunt, & sacerdotibus Episcopisque distributæ? Certè non vt in his ipsi luxuriarentur, sed egenos pascant: non vt sibi nummos inde congregent, sed vt inopū turbæ dispensent, vt miserorū necessitati succurrant, & stipendia quoque militibus ministrent, qui pro religione, pro fide, pro iustitia contra infideles decertant. Ecclesiæ igitur bona pauperum sunt, quorum sacerdos non possessor, præter vitæ necessaria, sed dispensator est. Qui autem dispensat, fideliter dispenset, & audiat Apostolum dicentem: Habentes alimenta & quibus tegamur his contenti simus, nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli & desideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & in perditionem. Radix enim malorum est cupiditas: quam quidam appetentes terruerunt à fide, & inferuerunt de doloribus multis. Tu autem ô homo Dei hæc fuge, ad Timotheum enim scribebat: Qui ergo talia fugiunt, sed augēdi peculij cupidine ducuntur, non homines Dei sunt, sed mammonæ serui. Homo Dei est, qui cum Christo pauper est, vt in Christo diues sit.

Marci 10.

Luce 14.

Matt. 16.

Matt. 19.

1. Tim. 6.

De diuitiarum malo, & paupertatis bono.

Caput XXXIX.

V Idit & Salomon quantum periculi in diuitiis esset, & precatus est Deum, dicens: Mendicitatem & diuitias ne deris mihi, tribue tantum victui meo necessaria, ne fortè factus illicitar ad negandum, & dicam quis est Dominus? aut egestate compulsus furer, & periurem nomen Domini mei. Sed quoniam supra modum locupletatus fuit, in id quod timebat

Prov. 30.

incidit. Diuitiarum copia delinitus, voluptatibus seruiuit, mulierum, quas adamauerat, diis templa posuit. Et si vir aliqui sapientissimus sic insaniuit, quis confidit continentem se fore, si diuitiis affluere sibi contigerit? Diuitig luxum parunt, luxuria turpis libidinis est mater, turpem autem libidinem demencia comitatur. Diues præterea ad inferendam iniuriam promptus est, ad tolerandam impatiens, inanis gloriæ cupidus æqualibus inuidens, humiles despiciens, ac proinde aliorum famæ non facile parcens, opulentia ostentator, paupertatis irrisor, ad vitia audax, ad bonum animi tardus. Diuiti quæque multinudent, plurimi insidiantur, & spoliis eius diu cupiunt. Sed quamuis nemo insidietur, ille tamen metuit domi fures, foris latrones, & cibus illi pariter suspectus est & cibus: nec minus interdum animi sollicitudinibus quàm fortunis abundat. Pauper verò vbique tutus est, vbique securus.

Hier. 39. Capta Hierosolyma, Nabuchodonosor Chaldeorum rex omnia transtulisse Babylonem dicitur, solos pauperes reliquit, ne ignores paupertatem etiam inter hostes quandoque manere illasam, nec frustra esse dictum: Pauperes fiducialiter

Esaja 14. quiescent. Idem submissius supplicat, & efficacius exauditur, iuxta illud: Deprecatio pauperis vsque ad aures perueniet, & illud in Psalmo: Exaudivit pauperes Dominus, & viñctos suos non desperxit. Quorum autem exauditur oratio, his pro breui inopia eterna tribuitur beatitudo, dicente Domino: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. & Beati qui nunc esuriētis, quoniam saturabimini. De diuitibus verò è contrario est dictum, quòd facilius transibit camelus per foramen acus, quàm diues ascendet ad regnum cælorum. Cui sententiæ & illud Euangelicum congruit: Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes. Quid enim illo homine magis vanum, qui diuitiis, quas mox vita decedens relinquere cogitur, diu se fruturum sperauit? aut qui felicius illo, cui pro terrenorum contemptu bona competunt cælestia? Ideo piissimus Tobias filium consolabatur

Tobia 4. dicens: Noli timere fili mi, pauperem quidem vitam geremus, sed multa bona habebimus, si tinnuerimus Deum, & cessauerimus ab omni peccato, & fecerimus bene. Melius est igitur (vt Psalmista ait), modicum iusto super diuitias peccatorum multas. Et Salomon in Prouerbiis: Melius est pauper

Psal. 36. cesserimus ab omni peccato, & fecerimus bene. Melius est igitur (vt Psalmista ait), modicum iusto super diuitias peccatorum multas. Et Salomon in Prouerbiis: Melius est pauper

Prou. 15. catorum multas. Et Salomon in Prouerbiis: Melius est pauper

rum cum timore Domini, quàm thesauri magni & insatiabiles. Nam qui in humilitate sanctā colit paupertatem, postea in paradysum translatus exaltatur in gloria. Quoniam Deus *Psal. 112.* suscitatur à terra inopem, & de stercore erigit pauperē, ut collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui, hoc Propheta in Psalmo ait, quod in alio affirmat, dicens: Iudicabit Dominus pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum. Parceret (inquit) pauperi & inopi, & animas pauperum saluas faciet. Et iterum alio loco: Pauper & inops laudabunt nomen tuum. Ne cui tamen fraudi sit, de paupere humili, iusto, Deumque timente, ac spontaneo ista prædicantur; non de illo qui inuitus indiget & indignatur, & intemperatè concupiscit, & ne inopia quidem oppressus humiliatur. Nec de illo qui pauper sub humilitatis pallio hypocrisis nutrit, ut quasi sanctus laudetur ab hominibus. Hic enim quanto pluris vulgi opinione æstimabitur, tanto vilior coram Deo contemptibiliorque apparebit. Simulata sanctitas aurum adulterinum est, exterius quidem pretiosum apparens, intus vilissimū existens, cum frangitur tunc manifestū fit quale fuerit, & inter rudia æramenta despectum abiicitur. Qui verò nihil dolose nihil fictè agent, sed libenti animo sua omnia relinquunt, ut pauperes pauperum sequantur Christum; hi Apostolicæ beatitudinis atque dignitatis consortes efficiuntur, & ab ipso Domino simul audiunt: Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me, in regeneratione, cū sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel, & omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. O omnibus diuitiis præferenda paupertas, omni auro, omnibus gemmis preciosior, cui tanta ac talia promittuntur.

Matt. 19.

Ne quis timeat necessaria sibi defutura.

Caput XXX.

Verū tamen ne quis Ananiæ & Saphiræ vano abductus timore, ne sibi necessaria desint, si relictis omnibus Christum sequi voluerit, pertemque observare in animo habuerit, audiat ipsum dicentem: Nolite solliciti esse dicentes, quid

Act. 20.

- māducabimus, aut quid bibemus, aut quibus operiemur? hæc enim omnia Gentes inquirunt. Scit enim Pater vester, quia his omnibus indigetis: quærite ergo primum regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis. Hoc veterum nouorumque nobis euenta confirmant: Israëliticus populus cum esuriret, manna de cælo nutritus est; cum sitiret, aquam de petra repente manantem bibit. Agar cum puero eiecta in solitudine, Angeli indicio, ne siti periret, aquam inuenit. Samsoni sitiendi de maxillæ asininae molari aqua effluxit. Elias cum hominum subsidia non haberet, à coruis pascitur: & vidua quæ se filiosque suos defraudans panem Prophetae porrexerat, hydria farinae non deficit, nec lecythus olei fuit imminutus. Idem Propheta qui fuit, Elias Thesbites, cum Iezabelem fugeret, & fame sitique fatigatus mori optaret, somno expectatus reperit ad caput subcineritium panem & vas aquæ, & refocillatus est. Idem viginti panibus hordeaceis centum viros Deo præstante satiauit, ita ut etiā superesset. Daniel mori addictus in lacu leonum conclusus allato mirabiliter prandio reficitur, & inter ferocissimas bestias manebat securus. Dominus noster Iesus Christus, sine quo factum est nihil, quinque milia virorum exceptis mulieribus ac paruulis reddidit saturata, & reliquæ collectæ duodecim cophinos impleuerunt. Iterum pari miraculo quatuor milia hominum præter paruulos & mulieres panibus tantum septem memoratur satiase, fecisseque ut satiatis septem fragmentorum sportæ superessent. Discipulos ergo inter nauigandum anxios quod d panes ferre secum obliti essent, iusta correptione incesuit, dicens: Quid cogitatis inter vos modicæ fidei, quia panes non habetis? nondum intelligitis neque recordamini quinque panum & quinque milium hominum, & quot cophinos sumpsisistis? neque septem panum & quatuor milium hominū, & quot sportas sumpsisistis? Utque nobis constaret, nihil omnino quod necessarium sit, seruis Christi defuturum, aliàs ab eodem interrogati illi, cum ad præditandum missi essent sine sacculo, sine pera, sine calciamentis, an aliquid ipsis defuerit? responderunt, defuisse sibi nihil. Proinde experimento iam edocti, nec sitim, nec famem, nec nuditatem timebant, quia nihil habentes, quasi omnia possidebant, dum nullius rei egerent, & modico contenti essent, ut magna mererentur. Quod autem se-

quitur: Sed nunc qui habet sacculum, tollat similiter & peram: & qui non habet, vendat tunicam suam & emat gladiū, non reor esse simpliciter præceptum, sed imminentis persecutionis causa denunciatum, per sacculum quippe ac peram, famis & sitis futuræ malum innui, per gladium patientia martyrij designari mihi videtur: sacculus enim & pera victui seruit, gladio autem fidei ab impietate persequentium defendimur. Porro per ea quæ superius dicta sunt, rerum quærendarum sollicitudo tollitur, non otium imperatur. Quærite inquit, primum regnum Dei. Sed qui regnum Dei quærit, non solum cœlestium contemplationi aut impartiendæ aliis doctrinæ vacat, sed etiam manibus operatur, partim vt alimenta sibi parat, partim ne desidiæ se dedat, & quiescente corpore, feruor quoque animi erga diuina succensi tepescat. Sic fecit Paulus, tantummodo sabbatis cum Iudæis disputans, cæteris diebus ante scœnofactoria se exercens. Quod si ad victum labor non suffecerit, aliunde id quo indiges tibi adiicietur. Licet enim & ab iis accipere quos doces, quia dignus est operarius cibo suo, & qui altari seruit, fas est ei viuere de altari, id est, quæ de templo offeruntur. Omnis enim rerum vtendarum oblatio pauperum census est, nō eorum quibus sua satis sunt. Cum autem omnia defuerint, tunc demum manum suā porriget Deus, & qui mundo quoque seruientes alit, sibi seruientibus deesse non poterit. Ideo respicite (inquit) volatilia cœli, quæ non seruiūt, neque metunt, neque congregant in horrea, & Pater vester cœlestis pascit illa, nōne vos pluris estis illis? Deinde considerare nos iubet lilia agri, quomodo crescāt, quali colore tegantur: & si (inquit) scœnum agri quod hodie est & cras in clibanum mittitur Deus sic vœstit, quanto magis vos modicę fidei? Vnde ipse Deus, veluti non habens quarum iustius curam gerit, quàm eorum qui sibi in paupertate famulantur, in Esaia ait: Ad quem respiciam nisi ad pauperculum, & contritū spiritu, & tremementem sermones meos? Hinc illa Psalmistę exhortatio est: Timete Dominum omnes Sancti eius, quoniam nihil deest timentibus eū, diuites eguerunt & esurierunt, inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono. Quæris quomodo diuites eguerunt? Ille qui purpura induebatur, qui lautē opipareque cœnitabat, in inferno sepultus, gutta vna aquæ indiguit. Rursum quæris quo pa-

*Act. 1.**Matt. 6.**Esaia 69**Psalm. 38.*

eto pauperculi Deo seruientes bonorum compotes fiant, Lazarus mendicus erat, vlcerofus, esuriensque micas illas quæ de diuitis mensa cadebant; traslatus autem in sinum Abraham, in locum beatorum omni bono cœpit abundare. Quis vtriusque sine perspecto non dixerit & illius infelicissimas diuitias, & huius felicissimam mendicitatem? Breuis est præsentis paupertatis toleratio, futuræ verò remunerationis vbertas perpetua est & perennis: quod testatur Iacobus Apostolus, dicens: Nōne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni? Ne quem igitur, dum Domino seruit, paupertatis grauent angustia, cogitet quàm grande beneficium sit, ab eo eligi, fide ditari, & cœlestis regni fieri hæredem.

Iacobi 2.

LIBRI III. FINIS.

EVANGELISTARIUM

MARCI MARVLI LIBER IIII.

De Charitate, & iis quæ Charitatem sequuntur,
vel euacuant.

De Charitate erga Deum. Caput I.

Væ ad Fidei Speique virtutem magis pertinere arbitror, hætenus dicta sunt: restat vt Charitatis quoque officia Deo adiuuante exponamus, easque simul partes tractemus, quæ illi congruere videbuntur, bonis mala more nostro conferendo: vt legentes, & quid sequendum sit, & quid vitandum, discant. Diliges (inquit Saluator) Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua: hoc est maximum & primum mandatum. Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. In his duobus mandatis vniuersa lex pendet & Propheta. Maxima igitur Charitas est, quam Deo debemus; huic propinqua, qua homines prosequendi sunt. Deum ex toto corde tunc diligimus, cum nihil eius dilectioni æquamus: sed quæcunque nobis chara sunt,

Matt. 22.

secun-

secundo loco habemus, quod nisi præstabimus, Deo frui non poterimus. Ait enim: Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non est me dignus: Ex tota autem anima Deum diligimus, cum ne vitæ quidem nostræ parcimus, dum ei obsequimur nihil timendo eos qui corpus occidunt, sed illum potius, qui etiam corpus & animam potest mittere in gehennam, cum ipse dicat: Qui perdiderit animam suam propter me, inueniet eam, hoc quidem sancti præstiterunt martyres, qui temporalem vitam pro Christo offerentes, accipere meruerunt æternam. Ex tota verò mente Deum diligimus, quando fide certissima quicquid de Deo sancta sentit Ecclesia complectimur, & cuncta quæ vel animo volumus, vel opere implemus ad ipsius cultum atque honorem dirigimus, nec quicquam omittimus, quantum in nobis est, quod ad eius dilectionem referri possit. Diligamus ergo Dominum Deum nostrum toto corde, ne quid in illo charius habeamus: tota anima, ne pro illius nomine corporis tormenta mortisque ipsam, si casus inciderit, aut quicquam formidemus: tota mente, ut omnis nostra cogitatio omnisque actio ad vnum finem tendant, placendi videlicet Deo, eiusque conspectu perpetuò perenniterque fruendi. Super hoc triplici proposito fundata charitas, non ineptè fortasse sub illo contineri videtur fermento, quod acceptum mulier, id est, anima Deo data, abscondit in farinæ satis tribus, hoc est, in corde, in anima, in mente donec fermentetur totum, donec ipsa tota in charitatem conuersa, & quod fide tenebat, & quod spe præstolabatur, hoc in Deo, quem super omnia dilexit atque coluit, iam possideat: & bono incommutabili, quod possederit, feliciter perfruatur. Isto charitatis genere dilexit Christum suum Petrus, quando concupiscit cum illo habitare in monte, quando viso Iesu super aquas ambulante de naui desiliens, ad illum ire contendit solus, reliquis in naui residentibus, admirantibusque hominis audaciam nihil metuentis, nisi cum mergi coepisset, quando etiam ei de sua cruce prædicenti respondit: Et si me oportuerit mori tecum non te negabo, Tametsi præstare nequiverit quod promiserat, promisit tamen tanquam præstaturus, & certè præstasset, si non suæ imbecillitati, sed Dei virtuti confidens promississet. Quando præterea Christo Domino seruis suis pedes lauanti, indignum ra-

tus vt Dei filius ad tantam descenderet humilitatē, respon-
dit : Non lauabis mihi pedes in æternum : postquam tamen
audiuit, se non habiturum partem cum illo, nisi ab eodem se
lauari permitteret, continuo mutata sententia : Domine (in-
quit) non tantum pedes, sed & manus & caput : vsque adeo
expauit ne ab eo separaretur, quem totis animi affectibus di-
ligeat. Quando etiam stans pro Domino solus aduersus ar-
matam cohortem strinxit gladium, percussitque principis ser-
uum : plures forsitan percussurus, donec inter multorum ar-
ma & ipse concideret, nisi furentis animum eiusdem Domi-
ni iussa repressissent. Post resurrectionem quoq; eius glorio-
sam, cum de naui illum in littore stantem agnouisset, non ex-
pectauit donec remigando ad terrā perueniret, sed omnis mo-
ræ impatiens, misit se in mare, vadoque præcurrens primus
illi se coniunxit. Cæteri enim post eū nauigio applicuisse di-
cuntur. Et quoniam semper præcipuè erga Dominum suum
amoris ardore flagrauit, dignus iudicatus est, cui cura Domi-
nici gregis committeretur. Atque vt charitatis merito id sibi
tribui intelligeret, interrogatur à Domino an ipsum amaret,
& affirmanti, statim dicitur, Vt eius, quem se amare confessus
est, oues custodiret, ecclesiasticæque pastoris officio fungere-

Ioan. 21. tur. Ter rogatus, ter secum quem negauerat diligere respon-
dit : & trina charitatis confessio, trina negationis crimen de-
leuit, atque ipsum confitentem, vt cæteris præficeret, dignum
reddidit. Sunt & alia in Euangelio amoris eius argumenta,
quæ consultò prætereo, ne prolixior sim. Illud tantum com-
memorabimus, quod ei cum aliis fuit commune. Omnes
quippe Apostoli, omnibus quæ habebant relictis, secuti sunt
Dominum, magis eligentes in paupertate cum Christo viue-
re, quàm in diuitiis cum hoc mundo : & persecutiones & ver-
bera & necem cum illo sustinere, quàm cum terræ regibus
honorari, eum semel gustassent, quàm dulcis est Dominus a-
nimæ quæ renti eum. Sed nec mulierum illarum modica cha-
ritas fuit, quæ cum animo tum corpore eum secutæ, de pro-
priis facultatibus (vt Euangelista ait) ministrabant ei : & si-
cut egentem sua ope sustentabāt, ita in patibulo pendenti la-
chrymas lamentaque obtulerunt, sepultum quoque cum aro-
matibus quæ sicutunt, nihil omittentes quod singularis erga a-
matum dilectio videbatur exigere. Nec solum officiosas, ve-

tum etiā audaces amor fecerat, profectæ enim vt corpus vngerent in sepultura, neq; noctis tenebras neque sepulchri custodes timuerunt. Quod si hæ, vt in sepulchro tunc iacentem honorarent, omne contempserunt periculum, quantum culpandi sunt illi, qui dum aliquid tale metuunt, iam in cœlo regnantem offendere non formidant? Eandem animi magnitudinem pro eius amore præstitit, Ioseph, qui de sepeliendo corpore anxius: non est veritus illud à Pilato poscere, & concessum tollere, & sindone inuolutum in nouo condere monumento. Hunc in amore audacia, Nicodemum commendat liberalitas. Mixturam ad corpus vngendum myrrhæ & aloës attulisse fertur, quasi libras centum. Non pepercit impensæ, dum suo erga Dominum satisfacere nititur affectui. Hi ergo cum in finem vsque Christum suum dilexissent, ostenderunt perseverantia opus esse in amando. Perseuerauit Maria ad monumentum plorans, & prima resurgētis Domini gloriam videre meruit: & quia proposuerat, nisi inuento dilecti corpore, inde non recedere, digna fuit cum reuiuiscēte priusquā cæteri colloqui, & tam admirandæ eius resurrectionis nuntia fieri. Hanc charitatis continuationem ipse etiam Dominus præcipit discipulis dicens: Manete in dilectione mea. Et quæ ratione in illa permanere queant, docet subiungens: Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea. Quisquis ergo se Dei sui amatorem profiterur, & mandatis eius nõ obtemperet, mendax est, cum libera mandatorum obedientia, veri in Deum amoris indicium sit. Quanto autem vsui nobis existat ista charitas, testis est peccatrix illa, de qua dictum est: Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum, testes sunt discipuli, quibus Dominus dixit: Ipse Pater amat vos, quia vos me amastis. Amādo igitur & à peccatis absoluihur, & Deo chari efficihur, non ea charitate qua etiam improbos diligere dicitur vt creator, sed qua electos duntaxat amplectitur vt Saluator. Hæc de charitate, quam Deo debemus, dicta sunt satis, si quicquam de illa satis dici queat, sine qua nihil est salutare, nihil sanctum, nunc in proximo amoris officia pensemus.

Matt. 27.

Nicodemus.

Ioan. 20.

Ioan. 15.

Lucæ 7.

De

De charitate erga proximum. Caput II.

Matt. 22. SECUNDUM charitatis mandatum superiori simile esse dixit Dominus: Dilige proximum tuum sicut teipsum. Homo ad imaginem & similitudinem Dei factus est, non ad æqualitatem: Ideo simili charitate, & non pari, est prosequendus. Fieri enim non potest ut creatori æquiparetur creatura, & finitum idem sit cum infinito. Deum ergo dilige plus quam te ipsum, hominem sicut teipsum. Tunc autem teipsum diligis, cum illa agis, quæ tibi ratio suggerit: non quæ voluptas blanditur: hoc est, cum viam illam arctam quæ ducit ad salutem ingredieris, non illam latam, quæ ad præcipitium tendit perditionis. Quod si sic aliis quoque agere, sicque incedere optas, & quantum in te est compellis, veræ dilectionis præceptum observasti, æquè ac teipsum proximos tuos amando. Qui verò luxuriæ deditus, perniciosas mortiferasque sequitur voluptates, atque ad eas usurpandas cæteros hortatur, certum est ab illo neque se quidem ipsum diligere, neque proximum suum. Hic nempe seipsum non modò non diligit, sed etiam odit maximè, cum nemo ei capitalior hostis sit, quam ipse sibi, quamdiu vitis mala quæ animi libidini seruit. Quid enim magis noxium esse potest homini quam peccatum, per quod & summum bonum amittitur, & ad summum malum pervenitur: Vera est igitur illa charitas, qua tum nos ipsos tum proximos nostros ita amamus, ut & peccata cavæantur, & colatur virtus, ac simul iuuetur proximus, & honoretur Deus. Oportet itaque finem esse bonum quo dirigatur charitas: qui si malus fuerit, quicquid vel sibi vel amico blanditus egerit, non charitas est, sed sub charitatis persona latens exitiale odium. A quo quidem discipulos suos cauere volens Dominus ait: Mandatum novum do vobis, ut diligatis inuicem sicut dilexistis. Igitur sicut Christus Dominus nos diligit, ita & nos diligamus nos ipsos, proximosque nostros, non ad pompam, non ad honores, non ad delicias, neque ad opes cumulandas; sed ad earum rerum exercitationem atque cultum, quibus æternum cœlesteq; bonum comparatur. In hoc, inquit, cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem. Non ergo loqui linguis, neque prophetare, neque nosse mysteria, neque habere fidem, neque

neque bona pauperibus erogare, neque postremo corpus tradere ut ardeat, discipulum Christi probant; sed sola ista talis, qualem debere esse diximus, dilectio. Quam ut audius capiamus, iterum idem Dominus superiorem sententiam repetit, dicens: Hoc est praeceptum meum, ut diligatis inuicem sicut Ioan. 13. dilexi vos. Et sequitur: Maiorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam quis ponat pro amicis suis. Deinde paulo post: Hæc mando (inquit) vobis, ut diligatis inuicem, per hoc quod præcipiendo replicat sæpius de dilectione, maiore studio & diligentiore cura sequendam esse demonstrat. Quicquid enim magis persuadere cupimus, hoc crebrius auditorum auribus inculcamus. Maximam autem charitatem illam esse dixit, quæ ne vitæ quidem nostræ parcere nos hortatur, dum consultum volumus proximorum salutis. Et certe præferendum est cuiusq; hominis animæ perenne bonum: caduco & transitorio vitæ nostræ bono. Exempli gratia: Sæuiente in Christianos persecutione, aliquis tormentorum nequeisq; metu videtur Christum negaturus, tunc tu debes animum eius in spem vitæ melioris erigere, nec pati ut te tacente, & mortis vitante periculum, ille separetur à Christo, iungaturque diabolo, & in æternum pereat. Mori tibi multo magis expedit, ne frater tuus in tartarum corruat, quam viuere, & ei tanto animæ periculo fluctuanti non succurre. Quod nisi ita affectus erga proximum tuum fueris, praeceptum (ut ego reor) non implesti charitatis. Quomodo enim alterum diligis sicut teipsum, si tibi parcis, & illum perire permittis, cum præsertim patiendo pro Domino, & te & illum saluare possis, & vnâ cum illo ad martyrij coronam peruenire? Dominus pro seruis passus est, & tu pro fratre pati recusas? Apostolique sententiæ resistis, dicentis: Christus pro nobis passus est, vobis relinquens exemplum, ut sequamur vestigia eius: sed memento, quia sicut dictum est, nullam esse maiorem charitatem erga proximum, quam pro illo animam, id est, vitam istam ponere; ita maioris charitatis maius esse meritum, & apud dilectionis remuneratorem Deum excellentius præmium. Vnde Saluator noster notum esse volens, quare mulieri peccatrici multa dimisisset peccata, causam intulit & ait: Quia dilexit multum, simulq; subiunxit: Cui autem minus dimittitur, minus diliget. Cæterum in omni

*Eleemo-
synæ di-
stribuen-
dæ ratio.*

vitæ necessitate ordo tenendus est indigentibus subueniendi. In rerum pari inopia, propinquioribus prius opem feras, quàm minus propinquis, & domesticis quàm extraneis, & fidelibus quàm infidelibus, & bonis denique quàm malis. Iesus enim Dominus noster antè se à pastoribus, qui in Iudæa erant, quàm ab alienigenis adorari voluit, & antè in Nazareth, ubi nutritus & educatus fuerat, Esaiæ prophetiā recitando se manifestum fecit, quàm Hyerosolymis, & antè Iudæos ea quæ fidei sunt docere studuit, quàm alienigenas nationes. Quam quidem rem postea Apostoli quoque ipsi confessi sunt, ad illos dicentes:

Act. 13.

Vobis oportuit primum prædicari regnum Dei, sed quia indignos eo vos fecistis, ecce conuertimur ad Gentes. Itaque in distribuendis ex charitate rebus, in eos qui pariter indigent, ratio aliqua ducenda erit cognationis, conditionis, religionis, ac bonitatis, & hoc quoties opus erit vel docere ignaros, vel corripere delinquentes, vel exhortari pigros, vel consolari afflictos, vel tolerare iniuriosos, vel etiā pro persecutoribus orare. Item cū oportebit pascere esurientes, potare sitientes, inuisere infirmos, suscipere peregrinos, tegere nudos, redimere captiuos, & funerare defunctos. Atque hæc ferè sunt charitatis pietatisque officia lucis æternæ mercede cōpensanda, nisi fortè aliquo inanis iactantiæ fumo infecta fuerint atque obscurata, de quibus singulis erit suo loco differendum. Interim autem etiam inimicos amare à Domino discamus.

De charitate erga inimicos. Caput III.

Math. 5.

Diligite (inquit) inimicos vestros, benefacite iis qui odierunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos. Quoniam tribus quidem modis ab aduersariis nostris offendimur, his iisdem vè illis propitiemur inbemur: hoc est, corde, opere, & ore. Illi in corde odium seruant, tu retine dilectionem: illi opere lædunt, tu beneficiis contende: illi ore detrahunt, conuitiantur, maledicunt, tu pro eis vè sese corrigant, & correcti saluentur deprecare, sequitur enim: Vt sitis filij Patris vestri qui in cœlis est, qui solem suū oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Vide quanta est huiusce dilectionis merces, bonum pro malo reddendo filij Dei efficiamur, Deoque similes reddimur. Ille solis pluuiæque beneficium, hoc est, temporaliū bonorum vsum,

eam malis quàm bonis communem esse voluit: ut & tu charitatem tuam sicut cum amicis, ita & cum inimicis communices, omnibus prodesse, nulli nocere cupiens. Quid autem inter amicorum inimicorum quæ dilectionem intersit declarat, dicens: Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis: nonne & publicani hoc faciunt? Et si saluaueritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? nonne & ethnici hoc faciunt? Amare quippe amantem naturæ lex est: amare verò inimicum, filiorum Dei proprium est & sectatorum Christi. Quamobrem concludens: Estote ergo vos perfecti, sicut & Pater vester cœlestis perfectus est. Sicut ille perfectus est secundum immensitatem diuinæ naturæ, ita & vos estote perfecti iuxta mensuram atque paruitatem naturæ vestræ humanæ: sed nemo in se confidat, unusquisque imbecillitatis suæ memor, ad illū qui solus potest omnia, confugiat, & ab ipso gratiam postulet, sine qua perfecti esse non possumus. Porro quemadmodum superius diximus, proximū esse diligendum, eodem fine & inimicus erit diligendus: Id enim ei potissimè optandum censeo, id præstandum, ex quo ab iniuria cessando melior fore speratur, & correctis tandem moribus creditur salutem consecuturus. Caterum si illum qui tibi insensus est, tam peruersi inhumanique ingenij esse non ignoras, ut cum ei benefeceris, magis aduersum te insolescat, cum submissè comiterque responderis, magis irriteretur, huic tali præstabis beneficiū, si à beneficiis celsaris, si à muneribus responsis destiteris, si tacueris, si denique furentem tacitus præterieris atque recesseris: ea duntaxat de causa, ut ille minùs culpabilis, cum sæuerit minùs. Quòd si fortè ideo inflatur superbia, quia diuitiis abundat, quia viribus præstat, quia rerum prosperitatibus fruitur, ac propterea melioribus inuidet, multos contemnit, nec paucos afficit iniuria; haud equidem illicitum reor, optare ei aliquam opum iacturam, corporis debilitatem, fortunæ minus ex sententia fluentis iniuriam, vel elati animi vulnus, quod lenibus medicamentis suppuratur, asperioribus curetur. Videndum tamen, nè dum talia impreceris illi, à quo mali aliquid sustines, odium vel inuidia te moueat, sed sola prouocet charitas, qua inimicum tuum meliorem efficere cupias, non miseriorem: & emendatum, non afflictum: neque hoc propter, ne ille tibi noceat, sed propter Deum, ne

- Deus offendatur : & propter proximos, ne Domino suo peccando pereant. Licet aliquis arduum nimis & difficile esse, in eos benevolentiam seruare, à quibus grauitè offensus fueris. Difficile quidem esse fatemur, impossibilem negamus : Hoc
- Dauid.** fuit Dauid erga Saulem regem, & Absolonem filiū : vtriusque necem fleuit, cum vterque vitæ eius fuisset insidiatus, &
- Stephan.** alter eidem gloriam militarem inuideret, alter regnum. Stephanus quoque protomartyr pro illis à quibus lapidabatur
- Paulus.** orauit, & Paulus de iis qui ipsi infesti erant: Cupio, inquit, anathema fieri à Domino pro fratribus meis. Ante istos Dominus noster Iesus Christus eis, à quibus vt interimeretur comprehensus fuerat, vsque adeò beneficium se præstitit, vt vni eorum abscissam auriculam statim restituerit, sanamque reddiderit, & discipulum suum, qui eam absciderat, inreparitè denique pro illis à quibus vincula, colaphos, flagella, vulnera, fel, atque acetum passus fuerat, in cruce pendens ignosci petiit, & errorem excusauit : Pater, inquit, ignosce eis, quia nesciunt quid faciunt. Talem itaque se inimicis suis exhibuit charitatis magister, quales nos, si perfecti fieri volumus, esse debere præcepit. Non meretur dici eius discipulus, quisquis aliter aduersus inimicum suum animatus fuerit. Ac ne quid excuses, ne quid causeris, non iuberis in homine amare odij crimen, sed Dei opus hominem ipsum. Quomodo autem Deum diligis, si opus eius perire concupiscis? Quàm ergo graue peccatum sit, hominem odisse, hinc iam speculari incipiamus, vt eum cognouerimus quantū hoc cauendū sit, magis ad quam amandum animo alliciamur.

De malo odij. Caput II II.

Opus Dei odit qui hominem odit, quomodo autem potest Deum diligere, qui id quod ab illo factum est valde bonum, non diligit? Porro Deum nolle diligere, qui prior dilexit nos, quid est aliud, nisi reprobos imitari spiritus; & ab eo, à quo conditus es, desciscere atque alienari? Cum ergo is qui homini male optas, conditori eius aduersetur, & diabolum sequatur, restat vt eius mores sequitur, cum eodem supplicia in inferno patiatur. Falluntur illi qui odium suum excusant, dicentes, malos homines Deo quoque inuisos esse, iuxta il-

Psalm. 52. lud: Odiui Ecclesiam malignantium, & cum impiis non sede-

sedebat. & illud: Ite maledicti in ignem æternum: & quos
 Deus odit, inquit, cur eosdem & nobis odisse non licet?
 Non omnia seruo conueniunt, quæ conueniunt Domino.
 Domini interest imperare, seruo obedire: ad Dominum per-
 tinet pro scelere punire, ad seruum pati verbera, non inferre.
 Odiui Ecclesiam malignantium, inquit Dominus. Maligni-
 tatem hominum odio se habere his verbis testatur, non ho-
 mines ipsos. In quos quoque æterno igni deputandos ait, vt
 illi pro reatu puniantur, non vt ipse opus suum damnet, qua-
 si pœniteat eum fecisse quod fecerit. Odio ergo habet Deus
 hominis peccatum, non naturam. Ita & tu in vno homine ha-
 bes alterum quod odisse debeas, alterum quod diligere. Plê-
 tere autem delinquentes præpositi officium est. Inter æqua-
 les alteri in alterum nullum ius est nisi commiserendi, si deli-
 querit, commonendi ne delinquat, optandi atque orandi, vt
 post delictum pœnitentiam agat, & veniam consequatur, &
 sperandę salutis gratiam, quam peccando amiserat, emendan-
 do recuperet. Cæterum qui odit hominem, tam iniquè de il-
 lo deliberat, vt etiam illud quod rectè probeque agentem vi-
 derit, obloquendo infamet: iniuriæ patientem timidum vo-
 cat, Ecclesię limen terentem hypocritam appellat, subditos
 corripientem iracundum esse criminatur: & quod virtuti ad-
 scribere deberet, hoc ad proxima ei vitia trahere nititur. Ta- *Matt. II.*
 les erant illi qui de Ioanne neque edente, neque bibente, dæ-
 monium ei inesse dixerunt, & de Domino edente cum alijs
 ac bibente: Ecce vorator & potator vini & publicanorum a-
 micus. Qui ergo sic odit proximum suum, non Christianus
 fidelis, sed infidelis Phariseus est. Ipsi quippe Pharisei cum
 vidissent Christum ægrotos in die sabbati curantem, non est,
 inquit, hic homo à Deo, qui sabbatum non custodit. Cum
 à dæmonio vexatos eius ope liberari conspexissent, dixerunt:
 In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia, nolue-
 runt dicere in virtute Dei, ne quis illum ex hoc Deo charum
 acceptumque esse existimaret, sed reprobū potius & impiū,
 vt qui non Dei auxilium impleret, sed prophanis dæmonum
 inuocationibus vtatur. Quid multa? Si cui inimicus fueris,
 torquebit te inuidia, quoties alios aliter de illo sentire cogno-
 ueris, & non mendacio, non probro, non maledicto abstinebis,
 atque vnū odium in plurima te præcipitabit vitia, dū morum

tuorum iacturam nihili pendis, vitæ cupiens obesse alienæ. Et cum tam immoderatè ferri ceperis, ad iurgia vsque contumeliasq; peruenies, post rixas ne manibus quidè temperabis, in nullo prorsus Phariseis cedēs, qui tentarunt prius illum quem oderant capere in sermone, vt captū accusarent; & eadem malitia os eorum, qui ipsum in Hierusalem euntem laudibus prosequebantur, obstruere volebant, iubentes vt tacerent. Deinde etiam edicto statuerant, vt si quis eū confitetur Christum, extra Synagogam fieret. Postremò cum nullum finem inueniret inuidia, quā diu viueret ille cui inuidebatur, falsis testimoniis circumuentum accusant, & totis animis ad necem innocentis maluoli homines concitantur. Neque ideo te excusatum putes, quia Pharisei iustū persecuti sint, tu peccatorem. Neminem sic odisse, vt nocere velis. Proinde æquales patienter feras, in minores ita animaduertas, vt crimen detestari, illos diligere videare. Ob hoc scelestus plectitur ab illo qui præsinit, vt à scelere desistat, & alij pœna ei eius territi, tale aliquid committere vereantur. Quòd si dominus seruum etiam puniendo diligere debet, quomodo tibi fieri in conseruum tuū debacchari vel sœuire velle? Quem certè nisi corde odisse desini. Namuis re atque opere non offenderis, tanti criminis reus es, habebis, quantum mali ei optabis. Cuiunque enim ex odio verniciem concupieris, eius interem-

8. Ioan. 3.

ptor es. Omnis qui odit fratrem suum homicida est. Nemo itaque odio erit habendus, qui ad imaginem & similitudinem Dei creatus est, qui Christi sanguine redemptus est. Si malus, improbus, scelestus fuerit, cura si potes: si non potes opta, & Deum pro illo deprecare, vt dimissa nequitia ad virtutis viam conuertatur & viuat.

De pace publica & priuata. Caput V.

PORRò ipsius charitatis vinculum pax est. Concorditer viuunt oportet, qui diu inter se amare cupiunt. Non incongruè igitur de pace colenda nunc differendum occurrit. Pax quædam publica est, quædam priuata. Publicam pacem dicimus, cum ab armis scedere intercedente quies est, & nec offensam metuit ciuitas, nec offedere exteros parat, sed multa status sui tranquillitate gaudet, ac rebus quas possidet fruitur

perquam iucundè. Cæterùm huic tantæ ciuium quieti subre-
 pere otium solet atque ignauia, exinde luxurię vitia scaturiunt,
 quibus corrupti multorum animi, dum externam pacem fo-
 uent, domesticam perturbant, & inter se dissidere incipiunt,
 postquam foris hostem diu non senserunt. Quod ne tibi con-
 tingat, summopere erit providendū, id est, pax quæ prodesse
 debet ne tibi noceat. Cum ergo & prædiorum tuorum pro-
 uentus nullo diripiente integer intactusque seruabitur, & ex
 commercio liberæ negotiationis plurimum lucri accedet, Deo
 gratias age, & ea quæ benignè suppeditantur, non ad luxum
 tibi dari existima, sed ad exercendæ virtutis occasionē. Quan-
 tum personæ ac dignitatis conuenit rebus tuis vttere: quic-
 quid autem supereffluere videris, totum ad munificentiam li-
 beralitatemque conuertere, & hoc quod luxuria exigit, quod
 ambitio exposcit, quod turpis consumere appetit voluptas, in-
 cipe pauperibus dilargire; peregrinos hospitio suscipe, esuriē-
 tem pascere, nudum operi, ære alieno oppressos redime, subsi-
 dia ægrotantibus mitte, mortuis iusta exolue. Ita tibi pax ista
 publica bene ac prospere succedet, dum copiam præstat ino-
 piæ subueniendi alienæ, Deumque demerendi. Pax autē pri-
 uata illa dicitur, quæ singulis iungit singulos, redditque con-
 cordes: veluti fuit Dauid & Ionathas, Elias & Eliseus, Pau-
 lus & Barnabas. Hac tu iucundè frui poteris, si omnibus, faci-
 lem mitemque te præstabis, si neminē lædes, & omnibus, quā-
 tum in te est, prodesse studebis: si iniuriam magis pati quàm
 inferre disces, vt dicere possis: Cum his qui oderunt pacem,
 eram pacificus: si denique tecum ipsemet pacem habebis, e-
 tiam cum aliis habere poteris. Qui enim secum ipse discordat,
 quomodo cum aliis firmam concordiam tenebit? Tecum au-
 tem pacem habebis, cū repugnantem carnem spiritus im-
 perio subdideris, & concupiscentiæ motum compuleris obe-
 dire rationi. Quòd cū feceris, tunc demum & intra te ani-
 mi tranquillitate perfrueris, & exterius nemo tibi erit mole-
 stus, quia tu nemini eris iratus ad lædendū aut mali aliquid op-
 tandum. Charitas tamen aliquando postulat vt irascamur, &
 irascendo pacem illi quæramus, qui peccando offendit. Si-
 quidem irasci delinquentibus, vt corrigantur, nihil est aliud,
 nisi eos reuocare velle, vt & Deo cui peccauerunt reconcili-
 tur, & bonis omnibus morum sinceritate concordent. Tunc

Pax pri-
uata.

Matt. 10.

autem pace cum aliis composita rectè utimur, cum eius finis potissimus est, ut Deo placeamus. Nam pax quæ Deo displicet, non pax dicenda est, sed maiorum conspiratio; & odium potius erit eligendum, quàm ad malum consensus. Quoniam & Saluator cum idola vana colentium concordiam discinderet, repararet. Non veni (inquit) pacem mittere in terram, sed gladium: veni enim separare hominem aduersus patrem suum, & filium aduersus matrem suam, & nurum aduersus socrum suam, & inimici hominis domestici eius. Itaque multo magis proderit gladius, qui putrida membra à sano corpore separaret, quàm pax quæ, morbidas partes fouens, totum corpus corrumpi patiatur. Denique bonum est bellum illud, quo dirimitur mala pax. Bonum est, inquam, cum vno oculo intrare in regnum cælorum, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam. Oculus qui scandalizat, quem proijci & abicere iuberis, est amicus vel consanguineus, qui tibi blanditur, ut sibi in vota rei iniquæ assensum præbeas, opemque præstes. Expendit autem eiusmodi hominis inuidiam potius pati iniusta nõ concedendo, quàm concedendo beneuolentiam amplecti. Omnium quippe hominum paci solius Dei pax semper est præferenda, & pro hac vna omnium inimicitia obeunda.

De pace seruorum Dei. Caput VI.

PAX illa Dei est, quæ bonorum animos mutuo amore deuincit, quæ Christo seruientes vnum corpus efficit. Et hi quidem idem volunt, idem nolunt, quia omnes pariter ad vnum finem Deo placendi tendunt. Non est inter illos est & non, sed iuxta Domini præceptum, est est, non non. Concordi mente & corpore Deo seruiunt, & ad omne opus bonum vnanimes concurrunt. Quid hac pace dulcius? quid utilius? quid laudabilius dici queat? Hanc admirans Psalmista exclamatur: Ecce quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vno. Talis pax atque consensio vel in cœnobio vel in solitudine procul à turbis commorantium si fuerit, gaudeant, quia & preces eorum exaudiuntur, & contubernalem suum habent Christum, ipso dicente: Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcunque petierint, fiet illis à Patre meo. Vbi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Quod astringit Apostolus ad Corinthios

thios dicens: Pacem habete, & Deus pacis & dilectionis erit *1. Cor. 13.*
 vobiscum. Consensus in eandem fidem, in eundem inuicem
 diligendi, inuicem inuicem affectu, facit pacem istam. De hac di-
 cebat Saluator: Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis, non *Ioan. 14.*
 quomodo mundus dat, ego do vobis. Mundana enim pax non
 de Deo idem sentire, nec idem moribus viuere, sed tantum ab in-
 iuria offensisq; iubet inter se abstinere. Christi vero pax in
 quibus fuerit, concordem reddet in fide, conformes in propo-
 sito, similes in dilectione, compares in humilitate. Quod bre-
 uiter explicat Propheta, cum conuersus ad Dominum ait: Pax *Psal. 118.*
 multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum. Et
 alius Propheta: Si in via Dei ambulasses, inquit, habitasses v- *Baruch 3.*
 trique in pace super terram. Vera igitur certa que & stabilis
 pax est in Dei seruitio adunatorum, diuinaque sequentium
 precepta legemque colentium, eorum repleta plenum magnis
 piscibus, id est, eorum concordia virtutibus perfectionis refer-
 ta non scinditur, eorum pacis tunica inconsutis, quam a Chri-
 sto acceperunt, non diuiditur, neque scissuras patitur rixarum,
 nec tineas inuidiae sustinet; sed Domini praesidio munita, in-
 uiolata illa saque perdurat, tunc felicius & sine fine duratu-
 ra, cum de terris transferuntur in coelum, ut qui pacifici fue-
 rant, filij Dei fiant & vocentur. Ad pacem istam capessen-
 dam Corinthios hortatur Apostolus, dicens: Obsecro vos *1. Cor. 1.*
 fratres per nomen Domini nostri Iesu Christi, id ipsum dica-
 tis omnes, & non sint in vobis scismata. Sitis autem perfecti
 in eodem sensu, & in eadem scientia. Plurimi sane hoc facien-
 dum esse ostendit, dum cum tanta exigit obsecratione, & dum
 adiurat per nomen, quod est super omne nomen, testatur
 fidelibus maxime necessariam esse pacem atque concordiam.
 Quod aperte declarat, ubi ad Hebraeos scribens ait: Pacem *Hebr. 12.*
 sequimini cum omnibus & sanctimoniam, sine qua nemo vi-
 debit Deum. Ne quis praeterea generis conditione alteri se
 praeferebat diffidium concitet. In vno spiritu omnes nos, in-
 quit, in vnum corpus baptizati sumus, siue Iudaei, siue Gen-
 tiles, siue serui, siue liberi, & omnes in vno spiritu potati su-
 mus. Intantum autem Dominus fidelium suorum pace
 delectatur, ut in salutationibus quoque pacem offerri iu-
 beat, dicens: Intrantes domum, salutate eam dicentes: *Matt. 10.*
 Pax huic domui. Et ipsemet post resurrectionem suam

- Joan.* 14. apparens discipulis : Pax vobis, inquit, & in cœlum ascensurus : Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Quin etiã tunc in carne nasci voluit, cum terrarũ orbis cessantibus bellis pacem agitaret, quando gladij, iuxta Esaiæ vaticinium, mutati sunt in vomeres & lanceæ in falcēs, quando Angelorum
- Esaiæ* 2. vox audita est de cœlo canentium : Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Ob hoc equidem reor ipsum Christum ab Apostolo significatum, cum in fine epistolę ad Romanos dixit : Deus autem pacis sit cum vobis, amen. Deus enim pacis est, qui inter Deum & hominem pacem ponere venit, qui Iudæos & Gentiles inter se dissidentes in vna fidē copulauit, qui noua veteribus coniunxit, & veterę fecit vnum. Christus itaque & Deus pacis, & Dei pax, & pax nostra est. Ex quo satis constat, illos ab eo esse alienatos, vt non gratiæ sed iræ filij sint, qui odio habent pacē, & fraternę discordiæ sunt autores. Ipsum autem salutandi morem à Domino traditum Apostolos postea vsurpasse scripta eorum testantur. Siquidem epistolas Pauli ferē omnes sic incipere & sic desinere manifestum est. In principiis enim habēt Gratia vobis & pax à Deo Patre & Domino nostro Iesu Christo, & similiter in fine, A pace ergo exordia sumebant, pace postrema concludebant. Nec aliter Ioannes Apocalypsim orditur, nec Petrus epistolas : vsque adeo iam trita ac peruulgata erat inter Christi discipulos pacis offerendę saluatio. Quod nostris quoque temporibus obseruari cernimus ab iis, qui Christum Apostolosque eius imitantur. Præterea in lege veteri nomen pacis celeberrimum fuisse apparet, & res
- Leuit* 7. ipsa ante omnia optabilis ac iucunda. Fuit quā hostia quę dicebatur pacificorum. Fuit Gedeonis altare vocatum Domini pax. Legimus & Salomonem in diebus pacis imperasse, &
- 3. Reg.* 7. ipsum pacificum appellatũ, atque ideo electum qui Deo templum poneret, & in hoc opus Dauidi patri prælatum, nō quia
- 2. Reg.* 7. melior, sed quia pacis fuit obseruator. Ezechias quoniam iactabundus gazam omnem legatis Babyloniorum ostendendo peccauerat, per Prophetam audiuit, illam eidem Genti præ-
- 4. Reg.* 22. dam futuram, & humiliatus : Bonus (inquit) sermo Domini, sit tantum pax & veritas in diebus meis. Cum itaque non
- Esaiæ* 39. tam pro thesauro quàm pro pace esset sollicitus, calamitas dilata fuit ad posteros; ipse in pace, quàm diuitiis prætulerat,

lerat, quieuit. Iudas quoque Machabeus dux bello strenuus, illis quos vicerat pacem petentibus non negauit, quare videtur nihil aliud armis quaesisse quam pacem, iustaque esse bella illa, quæ bonæ pacis fine geruntur: sicut iniusta & iniqua, quæ aliena occupandi cupidine denuntiari atque inferri solent. Cum igitur tanti habenda sit pax, non immerito vt eam acquiramus possideamusque, precibus à Domino sollicitandum esse admonemur, dicitur enim: Rogate quæ ad pacem sunt Hierusalem. Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis. In pace quippe affluere solet rerum copia, quam bello sæuiente minui ac deficere necesse est. Quamobrem ad populum quoque de Hierusalem in Chaldaeam translatum ait Dominus: Quærite pacem ciuitati ad quam transmigrare vos feci, & orate pro ea, quia in pace illius erit pax vobis. Alibi etiam est dictum: Orate pro vita Nabuchodonosor regis Babylonis, & pro vita Balthasar filij eius, vt videlicet diu viuant illi, sub quibus & ipsi quiete se victuros ac secure sperabant. Hoc idem Apostolus præcipit, dicens: Obsecro primū omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus qui in sublimitate constituti sunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate. Amplexanda est igitur pax cum adsit, precationibus quærenda cum desit, & pro illis orandum, sub quorum imperio atque tutela vitæ tranquillitate frui contingit, vt sopito bellorum tumultu, nullaque interpellante molestia, animus noster ad Deum cōtemplandum expeditior atque liberior assurgat.

Psal. 122.

Baruch 1.

1. Tim. 2.

De pace anime & corporis. Caput VII.

Nisi enim ideo pacem amplectendam duxerimus, vt virtutibus, ob quas Deo chariores sumus, nemine impediēte liberius incumbamus, bono pacis abutimur: & quod prodesse debuerat, nocet. Alienis à virtute tunc planè latior peccandi campus panditur, cum illi aduersariorū non carpuntur molestiis, cum videlicet non metuant, ne segetem iam maturam hostis incendat, aut frugiferas deuastet arbores, aut pecudum greges in prædam abducatur, aut obsessos intra mœnia fame sitique perire cogat, aut captos bonisque exutos vel ferro interficiat, vel in perpetuam redigat seruitutem. Fit autem

Psal. 33.

sæpe dum talia formidantur, vt luxuriæ libidiniq; locus penè nullus sit. Et quoniam ab his continere se summæ laudis est, haud dubium quin voluptuariis hominibus plus mali pax afferre soleat quàm bellum: quia incontinentiores reddit, & in omne vitium oblata securitate proniores. His ergo bellum potius optetur, vt male viuendi licentia coerceretur sollicitudine periculorum. Modestis verò & temperantibus viris, vt animo excolendo officiosius operam impendât, bellum impedimenta submoueri desideremus. Ita enim exteriori aduersario pacato ac cessante, facilius cum isto, quem assidue intra nos patimur, erit pugna. Quem certè nisi docuerimus, nisi animi, in quo ratio est, ditioni subiecerimus, nihil proderit ab illis inimicis qui foris sunt donata pax, dum ab hoc qui intus est inquietamur. Inimicus autem domesticus noster atque intestinus ipsa carnis concupiscentia est. Pacem agemus quamdiu illi non creditur, quamdiu repugnatur, neque quod caro affectauerit, hoc fieri spiritus permittit. Caro post voluptates abire nititur, & in vitia semper est prona. Spiritus verò, qui est ratio ipsa, & ab his abhorret ne Deo peccet, considerans quàm sit grande scelus prauæ cupidini morem gerere, qua Deus offenditur, & à continentia virtutis recedere, qua placatur. Ob hoc quidem exclamat Propheta, & ait: Diuertere à malo, & fac bonum; inquire pacem, & persequere eam, Diuertimus à malo, cum carnalibus blanditis non acquiescimus: facimus bonum, cum iussis præceptisque paremus diuinis. Pacem inquirimus, cum carnis pecculantiam ieiuniis, vigiliis, laboribus domando compescimus, Et quoties in hac contentione obnixè ac perseueranter stamus, pacem illam quæ cum Deo est sequimur, & eam quæ cum concupiscentiis est refutamus. Pellantur igitur ab animo vitia, vt locus virtutibus detur; dominetur spiritus, vt spiritui subiecta obediat caro, vt pacem quæ omnem sensum superat, quæ omnibus præferenda est diuitiis, assequi mereamur. Pacem, quæ nos Deo conciliat, angelis æquat, sanctis copulat, & post victoriam in cœlo coronat. Victoria enim opus est, non compositione, vt pacem cum coporis quoq; sensibus animus habeat. Qui quidem sensus non nisi superati quiescunt, certare autem nolenti dominantur. Repugnandum est igitur illis, & si fluxa fragiliaque proposuerint, ad ea quæ æterna sunt dirigantur. Si

visus prouocat vt comptā videas mulierem, & in choreis las-
 ciuientes cernas iuuenes, auerte oculos tuos, ne quod diutius
 considerauerint, facilius concupiscant. Tuas etiam aures sepi
 spinis, & linguam nequam noli audire, neque amatoris ob-
 scœnisque cantibus vel impudicis Poëtarum lectionibus eas
 accommodes, ne fortè turpe aliquid ab iis receptum ad cor
 penetret, & per blanditias infusum, animam ferias. Odo-
 ra-
 menta quoque muliebrem molliem præ se ferentia fuge: tus.
 quos ea delectant, illis ipsa sordet virtus: effeminatique & e-
 nerues duriora pœnitentiæ officia subire nequeunt. Gulæ e-
 tiam impera, & si cibos ganeacos vinaque pretiosa tibi con-
 cupiscenda proposuerit, tu illi è contratio recole Ioannis lo-
 custas & mel syluestre, & siceræ viniq̃ abstinentiam, & pa-
 nes hordeaceos Apostolorum, quibus Dominus turbam sa-
 tiavit in deserto, Obice & multorum, qui in solitudine Chri-
 sto seruierunt, crudas herbas atq; radices, vel syluestrium ar-
 borum fructus, & frigida aquæ pocula. Si demum ad turpem
 tactum libidinosa cogitatio te sollicitat, comprime manum, a-
 uerte te ab aspectu feminæ, refer ab ea pedem, tolle te de me-
 dio, vimingere cupidini, & quod bonum sit mulierem non
 tangere, non mihi, sed Apostolo crede. Postremò singula que-
 g; vitia oppositæ virtutis rememoratione exclude, & in car-
 nis rebellantis periculo, ad illas cogitationes quæ spiritus sunt
 confuge. Quoties te inanis gloriæ laceßerit appetitio, respon-
 de illi: Dominus resistit superbis, humilibus autem dat gra-
 tiam. Quoties cor iracundia incallescere cœperit, dic ei: Qui
 irascitur fratri suo, reus erit iudicio, &: Ira viri iustitiam Dei
 non operatur. Quoties diuitiarum cupido animum titillaue-
 rit, oppone illi paupertatem Christi, Apostolorumque mo-
 riam, memorare diuitis purpurati in inferno miseras, Laza-
 rique mendici in Abrahamæ sinu beatitudinem. Atque ita car-
 ni imperando, & nunquam cedendo vincere assuesces; & vt
 semper vincas, semper time ne vincaris: vtq̃ue semper tu-
 tus sis, nunquam esto securus. Nam in carnis certamine cum
 sæpe superior euaseris, nisi quotidie victam vinculis con-
 stringas, rumpet pacem, non stabit conuentis, & cum frenum
 momorderit, trahet te quò volet, veluti sessorem effrenis &
 indomitus equus. Tamdiu igitur pacem cum illa habere
 poteris, donec victam compeditamque tenebis, ac tan-
 quam

Visus.

Auditus.

Odora-
tus.

Gustus:

Tactus.

1. Cor. 7.

quam

quam fugitium seruū, nunc verberibus, nunc laboribus pre-
mes, nunc tenuabis inedia atque vigiliis. Desinit calcitrare
iumentum pabulo subducto, in saturitate lasciuit. Ex his que
diximus satis constat, animæ atque corporis pacem laborio-
sam admodum esse & inquietam & sollicitam, & quæ fatiga-
tionibus non solum comparatur, sed etiam retineatur. Is ta-
men eius fructus est, quod possessorum suum ad æternæ pa-
cis bonum feliciter transmittat, si ipse vsque in finem ita vt
dictum est egerit. Quò cum peruentum fuerit, tunc demum
(vt in Esaia legimus) erit opus iustitiæ silentium & securitas
vsque in sempiternum, & sedebit populus meus in pulchritu-
dine pacis, & in tabernaculis fidutiæ, & in requie opulenta, in-
quit Dominus. Per quotidiana igitur certamina, & ipsam cer-
tationum victoriam, qua malarum cupidinum vires conter-
imus, ad sempiternæ tandem quietis triumphum peruenitur.
Restat nunc, vt etiam pacis malignam simulationem, omni-
bus fugiendam, consideremus.

Esaia 32.

De pace simulata. Caput VIII.

Saul.

Ioab.

Ismael.

Hir. 41.

Multiplex animus & fraudulenta simulatione imbutus, pa-
cem præ se ferre videtur, & ex insidiis incautos aggredi
parat. Blando vultu delinificisque verbis benevolentiam ostē-
dit, & in corde meditatur carnificinam. Talis pax Saulis fuit
erga Dauidem, cui se pacatum ideo respondebat, vt occasio-
nem nancisceretur ipsum perimendi: quod certè perfecisset,
nisi lanceæ ictus ab eo qui petebatur fuisset euitatus. Talis
pax & Ioab in Amasam collegam suum fuit, erant enim am-
bo Dauidici ex excitus duces, amicè ac familiariter ipsum al-
loquendo pugione transfixit. Talis pax & Ismaëlis exiit,
qui amicissimum se ostendens ad Godoliam cum decem vi-
rorum comitatu venit, & cū iisdem conuiuio grater fuit
exceptus, nulla tamen benignitate amici motus est, ne perfi-
ceret quod animo versabat, inter epulas ipsum primò Godo-
liam, deinde illos qui in præsidio erant, concidit, oppidumq;
occupauit. Eo loci postea octoginta viros Hierosolymam ad
sacrificandum pergentes, vt ad se iu Masphat diuerterent, ro-
gauit, veluti pro magno habiturus, si tales hospites habere
sibi contigisset: cū autem venissent, rebus vitæque simul
spoliavit, præter decem, quibus non pietate sed auaritia du-
ctus

sus pepercit, quòd thesaurum in agro defossum se illi indica-
 turos dixerant. Talis pacis non pauca exempla in annalibus
 quoque habentur Machabeorum. Nam & Antiochus Eupa- *1. Mac. 6.*
 ter cum pacem iurasset præsidio Sion, intra arcem receptus *Antiochus*
 violauit iuramenti fidem: & muros quos obsidione capere
 non poterat, fraude intercepit, diruique iussit. Sic & Alchi- *1. Mac. 7.*
 mas pacem Assidæis iureiurando firmatam cū dedisset, sexa- *Alchimas*
 ginta ex eis die vno interimi fecit. Et Triphon Antiochi re- *Triphon.*
 gis adolescentis exercitus præfectus, primò Ionathan regis a-
 micum simulatæ beneuolentiæ blanditiis illectum interfecit,
 deinde regem ipsum: atque hac tanta vsus perfidia, Asia re- *1. Mac. 12.*
 gnū possedit. Et Ptolomæus Abibi filius, Simonem, liberof- *Ptolom.*
 que eius Mathathiam & Iudam ad Hierichuntem in arce
 Doeck inuitatos, & iam vino epulisque graues inuadens, re-
 penti cæde sustulit. Andronicus quoque Antiochi regis præ- *Andron.*
 fectus, Oniam sacerdotem, cū iurasset nihil se ei nociturum,
 de asylo euocatum trucidauit, nec tamen impunè huic fuit.
 Ipsum enim rex capite plecti iussit, comperto quòd ab Oniæ
 æmulis pecuniâ corruptus egisset. Nōne pax istorum omni
 fuit detestabilior bello, omni aperta similitate deterior? Su-
 peracta est tamē (vt ad nostra veniamus) Iudæ Scariothi sce- *Iudas.*
 lere: Dominum suum, qui est omnium Dominus, omnium
 credentium redemptor, omnium Saluator, à quo in Aposto-
 latū ascitus fuerat, quem sibi pedes lauisse sciebat, cū quo pa-
 scha comederat, cuius corpori & sanguini communicauerat,
 quem tot miracula fecisse iam viderat, quē iustū, quem piū,
 quem semper innocentē, & in omnes beneficū nouerat, cum
 (proh nefas) ad necē prodit, & in manibus quærentiū sangui-
 nē eius dedit, triginta nō amplius argenteorū pretio allectus,
 quos à Iudæis accepit. Nō fuit ergo veritus tā profano animo,
 tā mente impia ad talē Dominū accedere, & ei osculū pacis
 offerre, quem tā paruo iā vendiderat. Sed vide huiusce nefan-
 di flagitij terribilem exitū, conscientia pulsatus veniā despe-
 rauit, quam certè si petiisset, impetrasset, & qui pro suis cruci-
 fixoribus orauit, proditori quippe pepercisset. Ille tamen do-
 lore superatus, ipse sibi mortem consciuit, laqueo se suspen-
 dens, & infelicem animam æternæ mortis tenebris tradens.
 Ne igitur vel Iudæ vel aliis infidis & exercitatis, quorum mo-
 dō fecimus mentionem, similis habearis, maxime in pace cō-
 cilian-

- cilianda conseruandaque cauendum tibi erit, ne quid simulet
vel dissimules, & erga eum cui blandiris aliā faciem oris aliā
cordis præstes. Alioquin dicetur tibi quod in Ecclesiastico est
Ecclesi. 1. scriptum: Væ duplici corde & labiis scelestis, & manibus ma-
lè facientibus, & peccatori terram ingredienti duabus viis, vel
Abac. 2. illud Abacuc Prophetæ: Væ qui potum dat amico suo, mittit
fel suum & inebrians, vt aspiciat nuditatem eius. Si te ista pa-
rum terrent, vt paulo perplexius dicta, audi etiā illud in Hie-
remia scriptū, quo nihil planius apertiusque dici queat: Sagitta
vulnerans lingua eorum dolum locuta est: in ore suo pa-
cem cum amico suo loquitur, & occultè ponit ei insidias: nū-
quid super his non visirabo, dicit Dominus? aut in gente hu-
iuscemodi non vlciscetur anima mea? Sunt præterea qui ami-
cè admodum ac beneuolè loquuntur cum altero, & statim ei-
dem absenti detrahunt. Vbi audit, commendant & extollunt
vbi autem non audit, carpunt ac sugillant; & quē modò lau-
dauerant, rursus dictis petulantibus inceslere non verentur.
Prou. 8. Istos quoque Dei sapientia reprobat in Prouerbijs, dicens:
Arrogantiam & superbiam & viam prauā & os bilingue de-
testor. Displicet igitur illi, cui nullum placere potest malum,
simulata pax, non solum qui factis offendunt, sed etiam isto-
rum qui de absente verbis obloquuntur, de quibus in Iob scri-
Iob 36. ptum est: Simulatores & callidi prouocant iram Dei. Ne er-
go in iram istam, quā nihil est horribilius, incidere tibi con-
tingat, noli fratri tuo intendere dolos, noli verbis lenibus eum
palpare, vt nihil metuentem vel facilius euertas, vel securius
iufames. Quod si tibi tuæ fraudes, vt ex diuinæ scripturæ sen-
tentijs didicisti, magis nocebunt quā vlli alij, quæ dementia
est, simulata pace alios lædere velle, & teipsum in æternum
damnare? alios leuiter ferire, & teipsum læthali plaga affi-
cere? aliis fortunas, vitam, famam auferre; & tuam propriā
animam, quæ his omnibus longè est pretiosior, igni inextin-
guibili sine fine cruciandam tradere. Quicquid dolosè ma-
lignèque agis, latere potest homines, Deum nihil latet, cogi-
tationes tuas inspicit, cor tuum intuetur. Quod si fortè à pa-
Isais 48. ce, quam proximo tuo debes, alienatum viderit, ipse suam pa-
cem, quæ omnem sensum exuperat, iratus tibi denegabit. Nō
est pax impijs ait Dominus: si non est, haud dubium quin
neque erit. Ideo enim non est, quia neque dum cogitant ma-
lum,

lum, neque dum operantur conquiescunt, & post commissum ipso conscientiae morsu torquentur. Ideo autem non erit, quia vita quoque defuncti eò descendunt, ubi nulla est quies, nullum otium; sed assiduus labor, sempiternus horror, supplicia nunquam finienda. Talia quippe manent simulatores ipsos pacis, & sub amicitiae persona latentes insidiatores. Non enim Deo obediunt, sed prauae mentis libidinem secuti, quod ipse prohibet, hoc agunt. Dei omnipotentis lex est: Non mentiemini, nec decipiet vnusquisque *Leuit. 6.* proximum suum. Non facies calomniam proximo tuo, nec vi opprimes eum. Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publicè argue eum, ne habeas super illo peccatum. Hi verò contra vetita ire audent, mentiendo, decipiendo, calumniando, opprimendo, odiendo, & odium sub pacis nomine tegendo ac dissimulando, vestemque malignae duplicitatis induendo, cum lex & hoc prohibeat, dicens: Vestem quae ex duobus texta est non indueris. Quanto autem magis Deo inobedientes fuisse conuincuntur, tanto acerbiora inferni supplicia subire cogentur. Hi sunt enim quibus Propheta in *Psal. 11.* mo per Spiritum sanctum stimulatus imprecatur, dicens: Labia dolosa in corde & corde locuti sunt, disperdat Dominus *Psal. 27.* vniuersa labia dolosa. Et iterum in alio Psalmo: Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum, da illis secundum opera eorum, & secundum nequitiam adinventionum ipsorum. Et paulo post infert: Destruere illos, & non aedificabis eos. Quod si destruendi & non aedificandi sunt, quis illis spei locus erit relictus, tormenta illa quae in inferno sunt euadendi? Sed forsasse cum procellerint doli, cum malum quod cogitauerant peregerint, se quieturos confidunt? Audiant ergo Apostolum dicentem: Cum dixerint pax & *1. Thes. 5.* securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor in utero habentis, & non effugient. Quod si quicquam consummato scelere latari contigerit, momentanea profecto ac breuissima est cuiusque flagitij delectatio; sed nisi poenitudo intercesserit, dolor subsequetur perennis, & nullo prorsus sine claudenda poenarum inquietudo. Quoniam pro peccato quo Deus infinitus offenditur, infinita debet esse poenitio. Ista nobiscum euoluentes demus operam, ne quid maligna mente fingamus eorum aliis, ne quid simulemus quod

quod vel illis vel nobis noxium fore nouimus aut iniquum
aut turpe aut inhonestum. Simpliciter sine fraude, sine in-
ductione, sine malitia, sine fūco omnes diligamus tam verbo
quā opere, vt pacem synceram, puram, ac veram & cum a-
liis & nobiscum habeamus, ipsique Deo pacis placere possi-
mus, qui de cœlo veniens pacem attulit terræ, pacem iis qui
longè, & pacem iis qui propè, neminem credentē respiciens,
omnes autem ad pacem inuitās mutuae inter nos dilectionis,
vt huius pacis merito, quæ in præsenti est, illam perpetuā at-
que perennem, quæ est in futuro, consequamur. Si enim sim-
plicitate fraternæ pacis ambulabimus, si passionēs nobiscum
pugnantes rationi subiugando domabimus, in Christo re-
quiescemus, in Christo exultabimus. Ipse est pax nostra, ipse
posuit fines tuos pacē, & adipe frumētī satiat te. Ipse diligen-
tibus pacē propitiabitur ac fauebit, & eosdem, cū ad iudicā-
dum venerit, in suum suscipiet consortiū cum charitate per-
petua atque perfecta, vt impleatur quod dictū est: Misericor-
dia & veritas obuiauērent sibi, iustitia & pax osculatæ sunt.

2^a sal. 34.

De bonitate. Caput IX.

ET quoniam ex his quæ diximus colligitur pacē prodesse
omnino non posse, nisi bonis, nisi honestis, nisi iustis, &
virtuti sanctitati quæ deditis, opportunum videtur de bonita-
te ipsa nunc differere. Bonū igitur id esse dicimus, quod iustū
ac honestum censetur, quodque vt fiat lege diuina iussū est;
sic ē contrariū id esse malum, quod turpe, quod iniustum & à
ratione alienum, quodq; fieri cœlesti interdicto prohibitum
apparet. Cætera verò quæ neque vetita neque consulta esse
constat in medio posita sunt, & nec bona nec mala iudican-
tur, sed si bene vtaris, bona erunt, si malè mala; vt diuitiæ, &
dignitates, & huiusmodi cætera. Si ad multorum vtilitatem
te conuerteris proderunt: sin autem luxuriæ libidini quæ tra-
dideris, nocebunt: atque his contraria paupertas iuuabit, si
patienter feres, & contemptis opibus nihil amplius quā quod
sustentandæ vitæ satis est appetes, vt Christo seruias. Offen-
det autem si per impatientiam Deū probro aliquo lacefferis,
vel ad furtum rapinam quæ auaras porrexeris manus. Cuncta
igitur id genus bona erunt, si admixta illis virtus fuerit; mala
verò, si adhæserint nequitia. Ad bona autem malaq; diiudican-
da

da sapientum acquiescendum esse consilio ratio admonet. Sed sapientia, in quam nullus cadere potest error, Deus est. Diuinis ergo præceptis institutisque niti, & eorum auctoritate de omnibus decernere, tutissimum erit. Indicabo tibi ô *Mich. 6.* homo, inquit Michæas Propheta, quid sit bonū, & quid Dominus requirat à te, utique facere iudicium, & diligere misericordiam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo. Bonam esse ait iustitiam, bonam misericordiam, sed bonorum omnium, quæ agimus, finem in Deo constituendum esse docet. Nam cum omne bonū expetibile sit, & quo melius, eo magis expetendum: nihil autem Deo esse potest melius, qui solus cuiusq; boni fons & origo est: nihil ergo desiderari, nihil concupisci supra Deum debet. Ille itaque naturæ rationiq; repugnat, & diuinæ refragatur voluntati, qui ea quæ bene agit, aliò quàm in Deum dirigit. Quòd si omne datum optimū, & omne donum perfectum, desursum est descendens à Patre luminum, ut Iacobus Apostolus ait: in quem iustius decentiusque omnes bonæ animi atque corporis actiones referri poterunt, quàm in eum à quo sunt, & pro quibus ipse se tibi donat, dicens: Ego sum merces tua magna nimis, id est, *Gen. 15.* summa & ultra quam nihil habetur extantum: quaque adepti sumus, & propter quam solam studio incumbitur virtutum, vitiaque vitantur. Falluntur etiam illi, qui in virtute hominis beatitudinem collocant, cum beatitudo præmium sit virtutis, non virtus; & qui bona corporis vel fortunæ ei adiungunt, cum omnia caduca fragiliaque sint, nec per se bona esse queant. Stabile autem bonum beatitudo est, & perenne, & perpetuum: cuius adipiscendi gratia etiam aduersa pati bonum esse dicimus, & prosperis inolescere malum. Contra vitia pugnare bonum, illis verò subiici malum. Virtutum autem armis opus est ut vincamus, & cum his nos munierimus, omnis vincendi spes in Deo collocanda erit. Sine *Ioan. 15.* me, inquit, nihil potestis facere. Ipsæ quoque virtutes donū Dei sunt, dicente Apostolo: Quid habes quod non accepisti? *1. Cor. 4.* Si non accepisti, ora ut accipias. Petenti datur, pulsanti aperietur. Incipe velle, & mereberis accipere. Si acceperis, constanter retine, fideliter operare, ut bono somnio, quod in iis quæ præcepta sunt perseverantibus datur, dignus inueniatis. Firmus esto in fide, longanimis in spe, ardens in charitate.

Sume scutū fidei, in quo possis omnia tela nequissimi ignea
 extinguere. Sine fide Deo placere impossibile est. Fides au-
 tem sine operibus mortua est. Vtrunque seruemus vt vitæ æ-
 ternæ spem habere possimus. Quoniā, vt Ioannes ait: Si cor
 nostrum non reprehenderit nos, fidutiam habemus ad Deū.
 Vt autem cuncta piē rectēque facta atque cogitata prosint,
 charitate fundata sint, ea absente nulla prodesse poterit vir-
 tus, nulla mouere operatio; & beneficia, quæ proximis præsta-
 mus, ab illa quam Deo debemus dilectione proficisci de-
 bent. Ista quidem virum bonum efficiunt, quem eundē pro-
 pter futuræ beatitudinis expectationem non incertam bea-
 tum appellamus, & hoc edocet à Domino qui ait: Beati pau-
 peres spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum: Beati
 mites, quoniam ipsi possidebūt terram: Beati qui lugēt, quo-
 niam ipsi consolabuntur: Beati qui esuriunt & sitiunt iusti-
 tiam, quoniam ipsi saturabuntur: Beati misericordes, quoniā
 ipsi misericordiam consequentur. Beati mundo corde, quo-
 niam ipsi Deum videbunt: Beati pacifici, quoniam filij Dei
 vocabuntur: Beati qui persecutionem patiuntur propter iu-
 stitiam, quoniam ipsorum est regnū cælorum: Beati estis cū
 maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & di-
 xerint omne malum aduersum vos, mentientes propter me,
 gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in
 cælis. Sint ergo in te istæ virtutes in terra, vt & nunc spe bea-
 tus sis, & postea beatorum mercede in cælo. Audi præterea &
 Apostolū præcipientem: Spiritu ambulate, & desideria car-
 nis nō perficietis. Manifesta sunt, inquit, opera carnis, quæ sūt
 fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum ser-
 titus, veneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, iræ,
 rixæ, dissensiones, sectæ, inuidia, homicidia, ebrietates, co-
 essiones, & his similia: quæ prædico vobis sicut prædixi,
 quoniā qui talia agunt, regnū Dei dono nō consequentur.
 Ista derestare, & his quæ sequuntur gnauiter te accinge.
 Fructus autē spiritus, ait, est charitas, gaudium, pax, patiētia,
 benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, mode-
 stia, cōtinentia, castitas. Habes hīc quidem, quæ tibi vitanda
 sunt, ne malus ac miser sis; & quæ expetenda, vt bonus bea-
 tusq; euadas. Vt autē virtutibus affluas, bene agēdi cupiditas
 efficiet, amorque virtutum. Illas amplecti nihil te impediat,

illas deferere nihil te cogat. Mortem minatur tyannus, sed
 virtus pollicetur immortalitatē: opes hostis diripit, sed vir-
 tus thesaurum suum habet in cœlo, quem neque fur surripi-
 re neque tinea potest corrumpere. Quid quæris de amissione
 fluxæ atque fragilis rei, & de æterni boni possessione mox
 capienda non lætaris? Ad illam diu optatam beatitudinem
 hinc decedens peruenies, tantum ut virtutes tibi sint comites
 cura, quibus hæc promissa est merces. Beatus es si cum Pro-
 pheta dicere poteris Domino: In via testimoniorum tuorum *Psal. 118.*
 delectatus sum, sicut in omnibus diuitiis. Non te pigeat diui-
 nas legere scripturas, audire, discere; & cum didiceris, alios
 docere; & quod doces, ipse facere. Qui enim docuerit, & fe-
 cerit sic, magnus vocabitur in regno cœlorum. Diuinorum
 scientia, omnium quidem scientiarum præstantissima est,
 præcepisse tamen illam nihil proderit, nisi etiam secundum
 illam viuatur. Sapientissimi Salomonis sententia est: Nihil *Eccle. 3.*
 esse melius quam lætari in opere suo, & hæc est (inquit) pars
 hominis. Est enim scriptum: Opera illorum sequuntur illos.
 & in Euangelio, non otiosis, sed operariis datur denarius.
 Vnde Apostolus: Dum tempus habemus, operemur bonum *Galat. 6.*
 ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei. Non ergo qui
 scit, sed qui facit bonum, beatus est. Porro cum benefeceris,
 Deo gratias age. Ipsius donum est quicquid boni agimus.
 Bonam verò actionem, bonorum contemplatio parere solet.
 Maximi ad virtutem stimuli sunt, quanti ea facienda sint co-
 gitare, per quæ ad summum bonorum peruenitur, quod nec
 oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis descendit.
 Et cum tam immensa tamque inæstimabilis merces iustis
 ac virtute præditis viris proposita sit, plurimi semper habe-
 ri debet virtus. Beatus est igitur vir, sicut scriptum est, qui in *Eccle. 14.*
 sapientia morabitur, & in iustitia meditabitur, & in sensu
 cogitabit circumspectionem Dei. Ad hanc considerationem
 & Apostolus nos vocat, dicens: Quæcunque sunt vera, quæ- *Philip. 4.*
 cunque iusta, quæcunque sancta, quæcunque amabilia, quæ-
 cunque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc
 cogitate. Talia enim cogitando proficimus, & impletur in
 nobis quod in Psalmo dicitur: Ibunt de virtute in virtu- *Psal. 83.*
 tem, & videbitur Deus deorum in Sion. Hæ sunt enim
 mansiones populi Dei, per quas ad terram promissionis itur;

Et gradus per quos psallendo Dei templum ingredimur, & scala Iacob, per quam de terra sublata ascendimus in cœlum, ut iam manifesto inuisibilis Dei fruamur conspectu, & plenè vereque beati simus. Ideo & Apostolus quæ retro sunt obliuiscens, ad ea verò quæ sunt priora extendens seipsum, ad destinatum persequitur brauium supernæ vocationis Dei in Christo Iesu. Talis est omnis iustus, de quo Psalmista ait: Iustus ut palma florebit, sicut cedrus Libani multiplicabitur, quod & Salomon testatur, dicens: Radix iustorum proficiet.

Philip. 3.
Psal. 61.
Prov. 12.

Quod bonitas & perfectio donum Dei sit.

Caput X.

ET enim proficiendo ad bonitatis iustitiæque culmen peruenient iusti, ut de mundo exeuntes Christum sequantur, & perfectionis iter ingredi incipiant. Si vis (inquit) esse perfectus, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequere me. Perfectionis est igitur, contemptis diuitiis Christi imitari paupertatem, spreteque inanis gloriæ ambitione, humilitate se deicere, quia & ipse cum cum Regem vellent facere recusauit, dicens: Non est regnum meum de hoc mundo, & Non veni (inquit) ministrari, sed ministrare, & cum Dominus esset, seruum se fecit. Præterea semetipsum abnegare, & aliorum subdi imperio, consummatæ virtutis est: quia & ipse obediens fuit Patri usque ad mortem crucis. Ad hæc non amicos, sed etiam inimicos diligere; quia & ipse pro illis, à quibus tormenta patiebatur, orauit. Repudiatis etiam nuptiarum copulationibus perpetuam seruare castitatem, quoniam & ipse castus fuit, de casta matre genitus, de casto seruo baptizatus. Postremò pro amore Dei nullum laborem recusare, nulla refugere pericula, nullo supplicii necisq; genere terri, omnia prius aduersa perpeti malle, quàm Dei mandatum præuicari, hoc erit calicem bibere pro Christo, quem prior nobis bibit Christus. Qui tamen hoc fecerit, nequaquàm in eo, quod pro Christo sustinet, se gratiā retulisse putet, sed beneficij plus accepisse. Idem enim ille qui pro nobis pati voluit, ut nos pro sui nominis gloria sustinere possumus præstet. Facimus quidem satis cum obedimus, nulla tamen apud illū imperandi est causa, nisi ut remuneret obediētes. Neq; enim nostro obsequio indiget Deus, sed nos ipsius indigemus iusticiæ:

sione: ut cum hoc quod iussum est impleuerimus, accipere
 illud quod promissum est mereamur: tametsi hoc quoque, ut
 iussa perficere valeamus, eius muneris sit, cuius benignitatis
 est perficientibus promissa tribuere. Quicquid igitur à nobis
 exigit Dominus, nihil ex eo ipsi accidit cum præstat, sed
 nobis duntaxat prodest, qui pro modico bono, quod præsta-
 mus, bonum illud, quod superat omnem taxationem, ab ipso
 recipimus. Quanto igitur benignior atque indulgentior Do-
 minus, tanto nos ei promptius perfectiusque seruiamus, quā-
 quam penitus perfecti esse nō possumus, donec corporis hu-
 ius onere premimur. Vnde dictum est: Corpus quod corrū- *Sapient. 9.*
 pitur, aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit sen-
 sum multa cogitantem. Et caro pugnat aduersus spiritum, &
 spiritus aduersus carnem; hæc sibi inuicem aduersantur, ut
 non ea quæ volumus faciamus. Itaque in hac vita sicut profi-
 cere, ita & deficere contingit: & quemadmodum peccatores
 per poenitentiam sanctificantur, ita Sancti per fragilitatem
 peccant atque delinquant. Sanctorum tamen siue iustorum
 non amittunt illi, qui dum se peccasse dolent, citò corrigun-
 tur. Peccauit Moses, peccauit Aaron, peccauit David, pecca-
 uit Petrus, peccauerunt omnes reliqui discipuli, cum tēpore
 Dominicæ mortis à fide defecissent. Solus tamen de sancto-
 rum numero excidit infelix Iudas: quia licet de scelere do-
 leret, de venia tamen desperauit. Cum igitur nemo tam per-
 fectus sit, quem non aliquando labi contingat, nemo in præ-
 senti potest esse perfectus, nisi pro conditione fragilitatis hu-
 manæ, secundum quam dictum est: Estote perfecti sicut & *Matth. 5.*
 Pater vester cœlestis perfectus est, non dixit, quantum ille per-
 fectus est, quod impossibile quidem erat, sed sicut ille; ut pro
 viribus emulamur ei similes esse in omni bonitate, & iustitia,
 & virtute, qui ad similitudinem & imaginem suam nos crea-
 uit. Tunc autem plenè perfecti & consummati erimus, cum
 ablata omni mortalitatis molestia in ipso viuere incipiemus.
 Nunc enim videmus in enigmate per speculum, tunc autem
 facie ad faciem, & sicut est tunc eū videbimus: quæ sola vi-
 sio efficit nos beatos, atque omni virtute repletos, & iam ne-
 que culpæ neque tentationi obnoxios, quibus miseriis inte-
 rim carere non possumus. Danda tamen est opera, imò omni
 labore conandum, ne quando in illa peccata, quæ ad mortem

ducunt, incidamus. Quòd si etiam minima quæque (quantum in nobis est) vitare studuerimus, vel nullus vel rarus admodum ad grauias, & mortem afferentia, lapsus nobis eueniet.

De moderatione virtutum. Caput XI.

PORRò in exercendis colendisque virtutibus ita nos gerere oportet, vt neque ad dexteram nec ad sinistram declinamus: quoniam extrema vitiosa sunt, in medio autem est virtus.

Esaiæ 28. Ponam, inquit Dominus, in pondere iudicium, & iustitiã in mensura. Tu qui ita institutum compositumque; senseris, caue ne qua inanis gloriæ appetitio animum tuum attollat, & quod humilitate congestum est, arrogantia dissipet. Ad exemplum aliorum virtus tua sit exposita temper, non ad iactantiam neque ostentationem, vt tua iustitia (sicut præcipit Dominus) in occulto sit conscientiæ tuæ; & tamen ad laudem largitori virtutum Deo præstandum, qui te viderint, concitentur.

Rom. 12. Prouidemus enim bona (vt Apostolus ait) non solum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus, vt videlicet ex conuersatione nostra Deum laudent, se corrigant, & vnã nobiscum saluentur. Caue etiã ne quando inuideas melioribus. Qui enim bonis inuidet, diuinæ benignitati calumniã facit, cum omnis hominum bonitas ex Deo sit. Gaudeamus igitur bono alieno æquẽ ac nostro: & in alijs, sicut etiam in nobis, Dei beneficia laudemus. Illum verò qui virtutibus nos antecellit, & diligamus corde, & opere imitemur: neque in quo ipse profecit, sed in quo nos defecimus, doleamus: Si autem contigerit nos ipsos ab alijs pati inuidiam, huiusce rei causam, discussa animi nostri conscientia, inquiramus: & si hoc nostra culpa fieri cognouerimus, emendemus: sin aliena, æquo animo feramus: vsu enim venire solet, vt malis odio boni sint, arrogantibus mites, casti incontinentibus, impijs religiosi. Veruntamen si Deo placuerimus, nihil nobis nocere poterunt hominum iniustæ persecutiones. Quinimo beati sunt, qui persecutiones tolerant propter iustitiam. Abel à fratre ob inuidiam occiditur, & idem liuor in Iosephum innocentem fratres compulsi sœuere. Atmauit & Saulem inuidia aduersus Dauidem, reges iniquos aduersus Dei seruos Prophetas, & communem humani generis inimicum aduersus Iob iustissimum incitauit, horum autem si finem consideres, fac-

tearis

Abel.
Ioseph.
Dauid.
Prophete
Iob.

tearum necesse est, non ipsis nocuisse mala quæ passi sunt, sed profuisse. Ideo quippe & Apostoli gaudebant in contumelijs **Apostoli.** pro nomine Iesu susceptis. Gaudebāt & sancti martyres pro **Martyres** veritate suppliciis affecti, quoniam per ea Deum se magis demereri sciebant. Intrepidi igitur iugula persecutoribus ferienda porrexerunt, ut fidem Domino integre servatam sanguis effusus testaretur, & virtus nullo superata tormento, præmia caperet felicitatis æternæ. Nihil igitur nocere potest viro iusto, nec miser est, quem iam beatificauit spes gloriæ cœlestis merito virtutū. Memento præterea ut in omnibus prudentiam obserues, præterita recordare, præsentia dispone, futura cogita. Tunc enim quos in aliquo crimine lapsos fuisse recolēs, eorum casus te in via vitæ cautiorem reddet. Quos autem rectè incedere conspices, eorum consideratio magis te ad amplectendam accendet virtutem: Futurorum verò memoria & terreat te minis mortis æternæ ne pecces, & horreatur vitæ perennis sollicitationibus, ut in bonis actibus perseueres, nullo labore defatigatus, nullo impeditus præsentium incommodorum periculo; omnia dura atque aspera vinctes animi promptitudine, dum ad summum bonorum peruenire contendis. Et hoc qui erit, non modò prudenter viuere, verum etiam iuste atque constanter. Quoniam iustitiæ partes sunt inhonesta respuere, recta diligere, de omnibus diiudicare, unicuique rei congrua distribuere: Constantiæ autem ab officio non discedere, nec aduersis deici, nec prosperis efferi, in omni rerum euentu æquabilem se præstare, pro religionis assertione impiorum potentiam nihil vereri, & à vitâ priusquam à fide recedere. In omni autem colenda conseruandaque virtute, non philosophorum opinionibus niti debes, sed sanctarum auctoritate inherere scripturarum. Quia confirmatus, intelliges contra **Abel.** Stoicorum sententiam, posse alium alia virtute magis excellere: neque necesse esse, ut qui vnam habuerit, eam habere omnes. In Abel ante omnia, quæ in illo erant, lauda. **Enoch.** tur simplicitas, in Enoch munditia, in Noë longanimitas, **Noë.** in Abraham obedientia, in Isaac pudicitia, in Iacob laboris toleratio, in Ioseph pro iniurijs beneficia impensio, in **Abrahā.** Mose mansuetudo, in Iosue de Dei promissione fiducia, in **Isaac.** Iob iniusta calamitatum patientia, in Davide vindictæ ab **Iacob.** **Ioseph.** **Moses.** **Iosue.** **Iob.** **David.**

Salomon. stinencia, in Salomone sapientia, in Prophetis ad arguendos
 Prophete. reges, animi magnitudo. Inter Apostolos quoque eminet,
 in Petro erga Dominum pietas, in Ioanne puritas, in Paulo
 charitas, in omnibus veritatis prædicandæ studium, pariētia.
 que persecutionum. Et cū mēta sit, tollitur omnino illa ne-
 cessitas omnium pariter habitatum virtutum vna habita, pa-
 rilitasque cunctarum. Quæ si esset, nemo magis ista quā illa
 virtute præstare potuisset: neque prorsus omnes nihil pro-
 desse sine charitate Paulus diceret, si nulla eorum carere cha-
 ritate potuisset: & si pares essent, quomodo staret illud, quod
 idem ait? Fides, spes, charitas, tria hæc; maior autem horum
 est charitas: in eadem quoque virtute alium magis aliū mi-
 nus proficere nouimus: alium alio meliorem, sanctiorem, ru-
 stiorem, perfectioremque esse, & stellam à stella differre in
 claritate, atque inter beatos etiam diuersitatem esse merito-
 rum. Gradus igitur perfectionis sunt, vt qui in infima versan-
 tur, non desperent de medio: & qui medium attingunt, non
 diffidant de summo: quem si apprehendere nequiverūt, locū
 tamen suum non deserant, & eo innocentia statu quem ac-
 ceperunt contenti Deo gratias agant, multumque se profe-
 cisse arbitrentur, si retrosum non celsierint. Quandiu erunt
 arbor bona, bonos facient fructus, iustitiam conseruabunt,
 Deum & proximos diligunt, nemini nocebunt, prodelle om-
 nibus cupient, vnaquaque virtute proficere studebunt. Præ-
 clare nobiscum actum erit, si talia præstabimus. Veruntamen
 si cuncta, quæ memorata sunt, Deo donante præstiterimus,
 omnesque bonitatis ac sanctimonie numeros impleueri-
 mus, fragilitatis humane memores semper simus, dicēte A-
 postolo: Qui stat, videat ne cadat. Non enim propriis viribus
 confidendum, sed omne bene agendi beneque perseverandi
 fiducia in Deo sita sit, sine quo ne cogitare quidem quod bo-
 num est nostra valet imbecillitas. Animum autem ita vt ex-
 posuimus institutum atque compositum quæ commoda se-
 quantur quis æstimet? non est tamen silentio prætermitten-
 dum, quod scriptura docente didicimus.

De fructibus bonitatis.

Caput XII.

PRIMUM quidem iustorum preces exaudiri, & eorum me-
 rito in impios quoque vindictam differri, sacra historiarum
 veritas

veritas fidem facit. Oranti Abrahamæ ne pereat iustus cū im- *Gen. 18.*
 pio in euerfione futura Sodomorum refpōdit Dominus, par-
 furum se vrbī, ſi in ea decem tantummodo iuſti fuiſſent in-
 uenti: Bene itaque cum illa ciuitate agitur, in quo ſanctorum
 conuentus aliquis habetur. Quandoquidē ita illis fauet Deus,
 vt in ipſorum gratiam peccatoribus quoque & iniuſtis igno-
 ſcat. Ne autem iuſtus cū ſceleſtis vno rapiatur interitu, Loth *Gen. 19.*
 ſolus multæ in Deū pietatis vir ab angelo monitus inde e-
 greditur, & Sodoma Gomorraque igne de cœlo pluente de-
 lentur. Segoro oppidulo, quod ille ingreſſus cum vt ibi ſe cū
 ſuis ſaluaret, pepercit Deus, in hoc quoque oſtendens quanti
 ſit apud ſe vel vnius iuſti meritum atque gratia. Quæ res et-
 tiam in Noë cum vxore & liberis nūbusque ſeruato clare
 apparuit. Iuſti quippe in arca ſaluati ſunt, iniuſti omnes di-
 luuij operierunt. Præter hæc Abrahamo orante ſteriles fe-
 minæ pepererunt. Moſe orante plagæ Aegypti ceſſabant, ini-
 mici victi ſunt, diuina in plebem ira placata eſt. Illo iubente
 orauit Aaron, & incendium quo populus inuoluebatur ceſ-
 ſauit. Eiſdem precibus qui ſerpentum icibus diſperibant
 remedio fuere. Elia deprecante ne plueret, ſuſpenſus fuit cæ-
 li humor per annos tres cum dimidio. Quo ruruſum vt plue-
 ret orante, cœlum dedit pluuiam & terra fructum. Idem in
 Sarepta viduæ pauperculæ nihil habenti, farinæ oleique co-
 piam non largitione, ſed oratione contulit, filiumque eius
 mortuum ad vitam reuocauit. Quid adhuc? Fluminis curſum
 ſtare fecit, donec diuiſis aquis ad vltiorem ripam per ſiccū
 tranſiret. Eliſe oratione aqua pota noxia ſalubritatem reci-
 pit, terra ſterilis ſecunditatem: vidua Samaritana, cū inopia
 laboraret, oleo abundauit. In Suna ciuitate mulier, apud quā
 ille hoſpitabatur, diu ſterilis filium ſuſcepit, & cū deinde hūc
 ipſum filium morte ſibi ſublato fleret, mox ab eo vitæ re-
 ſtitutum vidit. Item Eliſeus cū oraſſet, pulmentum ama-
 rum in dulcorem conuertit. Centum hominum turbam vi-
 ginti panibus ſatiauit. Leproſum Naamam ſanum fecit. Fer-
 ream ſecurim in fluuium delapſam enatare in ligni modum
 compulit. Ab inimicorum obſidione non virium ſed precū
 virtute ſe expediuit, ac ne in morte quidē miraculis caruit: *4. Reg. 13.*
 mortuus mortuum hominem tactu ſolo ſuſcitauit: & qui iā
 in corpore non vivebat, alterū viuificare meruit. Quid mul-
 ta?

- Iosue.** ta? Diuini homines adhuc in terra degentes cœlo imperant. Sol & Luna ad orationem Iosue ducis cursum suum frenare coacti sunt, donec ille hostem persecutus vlcisceretur. Et si cœlestia Sanctis tuis Domine seruiunt, quanto magis terrena? Non immerito igitur tibi seruiendo regnant, tibi famulando dominantur. Apostoli tui Domine desperatas hominum ægrotudines curauerunt, mortuis vitam reddiderunt, demonia de obsessis corporibus elecerunt. Ac ne solis illis hoc datum credimus, eadem post illos miracula per Sanctos tuos factitata verè fideliterque referuntur. Ex quo satis patet, quantum diligentes te diligas, cum per eos tuam potentiam tuamque bonitatem mundo manifestes. Petrus Dorcæ, Ioannes Drusianam, Matthæus Aegippi regis filium, Paulus Eutichum à morte ad vitam suscitauerunt. Quæ terrena potestas, quæ naturæ vis efficere hoc potuisset, quod electi tui Domine te præstante potuerunt? Per te igitur & regibus terræ & populorum dominis plus possunt. Ipsi itaque & reges sunt, & plusquam reges, dii videlicet, quorum deorum tu Deus es. De his quippe Apostolus ait: Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta: Verè enim rex est, qui imperat passionibus, & verè Deus est, per quem summus Deus ea quæ supra naturam sunt operatur. Vnde ad Moysen **Exod. 10.** dixit Dominus: Ecce constitui te Deum Pharaonis: vt superaturum magos Pharaonis prodigiorum operatione, & fidelis de seruitutis iugo liberaturum in manu forti & robusta, de Aegyptoque educturum; & quoniam in iisdem elucet gloria tua, quam & moribus ostendunt, & sermonibus declarant, modo cœli, modo nubes, modo stellæ in scripturis nominantur. De illis namque dictum intelligimus: Annuntiauerunt cœli iustitiam eius, populo qui nascetur, quæ fecit Dominus. Ad illos pertinere sentimus quod legitur **Psalmo** tricesimo quinto: Veritas tua vsque ad nubes. Illis conuenire non ambigimus quod Apostolus ait: **1. Cor. 15.** Stella à stella differt in claritate. Idem etiam arborum florumque nomina sortiti sunt, montium quoque & lapidum & loquentium aquarum. Arbor bona est, qui cum **Psalmistâ** dicere potest: Ego autem sicut oliua fructifera in domo Dei. Flos est cui cōuenit quod in **Osee** propheta est dictum: Israel germinabit quasi lilium. Mons est qui iustitiæ meritis erigitur ac sublimatur,

vt sustentaculum ecclesiæ esse videri possit, de qua dictū est
 in Psalmo octuagesimo sexto: Fundamenta eius in montibus *Psal. 86.*
 sanctis. Qui enim confidit in Domino sicut mons Sion, non *Psal. 124.*
 mouebitur in æternum, montes in circuitu populi sui. Lapi-
 des etiam sunt quibus Dei ciuitas construitur, dicente Apo-
 stolo Petro: Si gustatis quoniam dulcis est Dominus, ad quē *1. Pet. 2.*
 accedentes lapidem viuum, ab hominibus quidē reprobātū,
 à Deo autem electum & honorificatum, & ipsi tanquā lapi-
 des viui superædificamini domos spirituales in sacerdotium
 sanctum, offerentes spirituales hostias acceptabiles Deo per
 Iesum Christum. Hos & Apostolus Paulus dicit superædi- *Ephes. 2.*
 ficatos supra fundamentum Apostolorum & Prophetarum,
 ipso angulari lapide Christo Iesu Domino nostro, in
 quo omnis ædificatio constructa crescit in templum san-
 ctum Dei. De quo sanē templo Psalmista ad Dominum ait:
 Tu exurgens misereris Sion, quia tempus miserendi eius, *Psal. 101.*
 quia venit tempus: quoniam placuerunt seruis tuis lapides
 eius. Placent Dei famulis isti Ecclesiæ lapides, cum vitam ip-
 sorum imitando ad eorum perfectionem nituntur perue-
 nire. Iidem sicuti montes per virtutum altitudinem nū-
 cupantur, ita & flumina propter doctrinæ inundationem
 copiamque affluentem. Plenissimam enim viam veritatis
 docent, quam viam ipsi terendo iudicis aduentum præsto-
 lantur securi. Vnde dicitur: Flumina plaudunt manu. si. *Psal. 97.*
 mul montes exultabunt in conspectu Domini, quoniam ve-
 nit iudicare terram. Neque enim de insensibilibus intelli-
 gi potest manuum plausus, aut lætitiæ exultatio. Qui autem E- *Ioan. 7.*
 uangelio credit, ei promittitur, quod de ventre eius flumina
 fluent aquæ viuæ. Et in diuersis diuersa effulgent virtutes, vt
 decentius cultusque Ecclesiam Christi sponsam exornent,
 cui quidem ipse Sponsus per Ezechielem: Vestiui te, inquit, *Ezech. 16.*
 discoloribus: & de qua ad Sponsum Psalmista ait: Assitit *Psal. 44.*
 regina in dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata va-
 rietate. Alij quippe datur sermo scientiæ, alij fides, alij gra- *1. Cor. 12.*
 tia sanitatum, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij dis-
 cretio spirituum, alij gratia linguarum, alij interpretatio ser-
 monū: hæc autē omnia operatur vnus atq; idē spiritus, diui-
 dens singulis prout vult. Ex his autē efficitur corpus Christi,
 hic nempe manus, ille pes, alius oculus, alius aliud membrū,
 corpus

- corpus verò vnum, quibus dicitur: Vos estis corpus Christi & membra de membro. Atque membra ista nota quidē Deo sunt, quia fortia & robusta, quia sapientia, quia plurima estimanda. Ea ipsa cognoscere se dicit, quæ sua notione digna sunt, quæque in suo manent corpore; ea verò ignorare, quæ extra ecclesiam sunt, & per peccatum ab ipsa sese alienarūt.
- Amos 8.* Hoc Amos propheta testatur, cum ait: Audite verbum quod locutus est Dominus super vos filij Israel, & super omnem cognationem quam eduxit de terra Aegypti, dicens: Tantummodo vos cognoui ex omnibus cognationibus terræ. Notus enim Deus tantum in Iudæa erat, cetera impietas nequitiaque possederat, his in Euangelio ait: Recedite à me operarij iniquitatis, nescio vos, de iustis autem in Psalmo est dictum: Nouit Dominus vias immaculatum, & hereditas eorum in æternum erit. Porro immaculati sunt, qui cupiditatibus repugnant, ne Domino peccent, de quibus in Deuteronomio canticum dicitur: Iusti confortati sunt in Israel, ut videlicet superent aduersarias potestates, victoriæque potiantur, li- dem dona quoque sapientiæ & scientiæ accipere merentur. Ecclesiaste dicente: Homini bono in cōspectu suo dedit Deus sapientiam & scientiam & lætitiā, quæ nequaquam consequi potuissent, nisi a Domino diligerentur, & apud eum in pretio forent. Vnde dictum est: Pretiosa in conspectu Domini, mors Sanctorum eius. non esset mors eorum pretiosa, nisi præcellisset vita sancta. Ob quam quidem etiam Dei effici merentur, & domus in qua habitet Deus. Quod filij Dei
- Psal. 26.*
- Iudicum 5.* fiant, Ioannes in epistola testatur, dicens: Si scitis quoniam iustus est Deus, scitote quoniam & omnis qui facit iustitiam ex ipso natus est. Idem in Euangelio: Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Quod præterea domus Dei sint, Apostolus Paulus Corinthios instruens declarat, cum ait: Nescitis quia templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis? Et iterum: An nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est? Et cum non modò intra se Deum habitatem habeāt, verum etiā ipsi in Deo habitent, hoc est in templo non manu facto neque huius creationis, inter vasa quoque templi computantur, ex his Paulus vas electionis
- 1. Ioan. 2.*
- Ioan. 1.*
- 1. Cor. 3.*
- 1. Cor. 6.*
- 2. Tim. 2.*

tionis appellatus est, portans tamen nomen Domini in Gentibus, & ipse in Domino permanens. Cæteri etiam Apostoli apostolique viri vasa electa fuere, vasa magnæ domus, alij quidem aurea, alij verò argentea. Ad quos Propheta: *Mundamini, inquit, qui fertis vasa Domini. Neq; poterit esse vas Domini, qui ab omnibus nequitie sordibus non fuerit emundatus. Etenim peccator quoque vas est, sed in contumeliam factum, non in honorem, vas impurum, vas non Dei, sed diaboli. Quisquis igitur & Spiritus sancti habitaculum, & vas Dei sanctificatum atq; utile esse desideras, viam delinque vitiorum, ac per virtutum semitam gressus tuos dirige, ab otio atque voluptatibus discede, & ad cœlum ascendendi labore ac sollicitudine te quam primum accinge, vt pro iustitiæ fidei que oneribus mercedem capere mereare sempiternā, & tandem in illo, pro cuius amore te exercueris, feliciter conquiescas.* *Esaiâ 52.*

De præmio iustorum. Caput XIII.

ET enim si iustitia pietateque præditi homines ab omnipotenti Deo tot tantisque bonis afficiantur in terra, quanto magis in cœlo? vbi æternum eis constituit habitaculum, vbi sedem perfectæ consummatæque beatitudinis esse voluit. De qua in Prouerbiis dicitur: Habitacula iustorum benedicentur. Et in Psalmo: Sanctificauit tabernaculum suum altissimus. Cumque ita sit, illi proculdubio qui illuc transferentur, perpetuò benedicti ac beati erunt, gaudentes in cōspectu Dei semper, iam salutem consecuti nulli prorsus iniuriæ obnoxiiā, nullius sollicitudinis participem, bonorū omniū plenam atque confertam. Idcirco Psalmista ait: Vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorum. Idem alibi: Gaudebunt campi & omnia quæ in eis sunt. Tunc exultabunt omnia ligna sylvarum à facie Domini, quoniam venit iudicare terram. Tunc enim iusti rapiuntur ab angelis obuiam Christo, & ad partem dextram collocati cum ipso ad cœleste regnū transmigrabunt, ipso Christo Domino dicente: Venite benedicti Patris mei, percipite regnum à constitutione mundi vobis paratum, qui & in peregrinos hospitales, & in egenos liberales, & in afflictos fuistis misericordes, accipite tandem pro modicis magna, pro terrenis cœlestia, pro breuibus sempiterna. *Prou. 9. Psal. 43. Psal. 116. Psal. 95. Matt. 24.*

Hæc

- Prov. 10.** Hæc igitur erit benedictio illa, de qua Salomon ait: Benedictio Domini super caput iusti. Quam rem latius quidem explicat Psalmista, dicens: Quis ascendet in montem Domini? aut quis stabit in loco sancto eius? Et respondet: Innocēs manibus & mundo corde, id est, qui nec actionis improbæ, nec cognitionis malignæ vitio fuerit pollutus. Deinde sequitur: Qui non accepit in vano animam suam, nec iuravit in dolo proximo suo, hoc est, qui post vanitates & insanias huius mundi non abiit, nec quenquam verbis ad fraudem compositis decipere conatus est. Hic, inquit, accipiet benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutari suo. Non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos (ait Apostolus) sed secundum misericordiam suam saluos nos fecit. Iustitia quidem idoneos reddit ad promerendam gratiam, sed profectò nisi Christi Domini merita accessissent, beatitudinis donum accipere nemo dignus esset: Vnde & in Psalmo est dictum: Salus iustorum à Domino. Nemo igitur suis meritis arroget, quod Diuinæ est liberalitatis, ne elatione amittat, quod in humilitate sperauit. Iustus quia in omnibus se submittit, à Domino sublimatur, iuxta illud Ecclesiastici: Qui operatur iustitiam ipse exaltabitur. Non solum autem se submittit qui iustus est, sed etiam omni proficit probitate, vitiaq; deuocat. Sic enim in Esaia legitur: Qui ambulat in iustitiis, & loquitur veritatem, qui proficit auaritiam ex calumnia, & excutit manus suas ab omni munere, qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, & claudit oculos suos ne videat malum, iste habitat in excelsis. Igitur qui in his non ambulat, non est iustus: & qui non est iustus, habitare in excelsis non poterit. Iustum autem per eundem Prophetam consolatur Dominus, & promissis remunerationis allicit dicens: Dicite iusto quoniam bene, quoniam fructum adinventionum suarum comedit. Porro iustorum remuneratio quid est aliud, nisi æterna beatitudo? Beati, inquit, Propheta, qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore. Et alibi: Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. Et in Euangelio: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Hi enim pro operibus iustitiæ replebuntur bonis felicitatis æternæ, & ipsa virtutum esuries assitis refici merebitur dapibus gloriæ coelestis, dicente Propheta:

phera: iusti epulentur & exultent in conspectu Dei, & dele- *Psal. 67.*
 stentur in lætitia. Illustrabuntur insuper ex Diuina visione,
 & animæ beatificatę decor redundabit in corpore immortali
 atque incorruptibili, dicente Salvatore: Tunc iusti fulgebūt *Matt. 15.*
 sicut sol in regno Patris eorum. Cæterum ne pluribus immo-
 remur in singulis, nemo est qui vel fando explicare vel co-
 gitando queat comprehendere, quanta siue qualis iustorum
 in cœlesti regno sit merces: hoc tibi testatur Apostolus, di-
 cens: Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis *1. Cor. 2.*
 ascendit, quàm grande bonum sit, quod Deus ipse suis dile-
 ctionibus possidendum fruendumque præparauit. Audiamus
 igitur (si tale bonum consequi cupimus) Petrum Aposto-
 lum exhortantem: Succincti (inquit) lumbos mentis vestre, *1. Pet. 1.*
 sobrii ac perfecti sperate in eam quę offertur vobis gratiam
 in reuelatione Iesu Christi, quasi filij obedientię, non con-
 figurati prioribus ignorantię vestre desideriis, sed secun-
 dum eum qui vocauit vos sanctum, ut & ipsi in omni con-
 uersatione sancti sitis. Tanti est ergo facienda pie sancte-
 quę viuendi vitæ, quanti ipsa virtutis merces, quę est sum-
 mum hominis bonum, ad quod per hanc quidem virtutem
 peruenitur. Tales igitur simus, quolibet ista quę dicta sunt
 conferri credimus.

De peccatis principalibus per septem

lepra genera significatis.

Caput XIIII.

PORRO bonitatem ipsam magis ac magis expetemus, cum
 peccati quoque mala considerauerimus. Quicquid legi di-
 uinæ aduersatur, quicquid virtutibus contrarium est, ratio-
 nique repugnans, peccatum est, inter peccatum & delictum
 quidam discernunt, delictumque leuius esse aiunt. Id enim
 delictum dici, cum non facimus quod debemus: peccatū ve-
 rò, cum committimus quod non debemus: in illo boni omis-
 sionem esse, in hoc perpetrationem mali. Vtroque tamē vo-
 cabulo scriptura pluribus in locis indifferenter indistincteq;
 vitur. Cæterum non parua inter se peccatorum discrimina
 sunt, cum aliud aliò longè grauius sit detestabileque magis,
 vel diuersi generis atque conditionis. Peccatum in lege vete-
 ri per lepram significari nouimus, & sicut variaz ibi leprarum *Leuit. 13.*

species notantur, ita varia esse peccata manifestum est. Colore habituque diiudicantur lepræ, sic peccata specie atque pondere. Non incongruè igitur ipsa septem capitalia vitia, septem generibus lepræ nunc comparare conabimur. Prima quidem lepra describitur coloris albi in cute carnis viua cum capillorum aspectu mutato. Albedo ista pallor inuidiæ est. Inuidus de alieno bono dolens, inuidiam præ se fert faciem, dumque malè affecti animi stimulis agitur & inquietatur, in carne viua vitium esse dicitur: tunc autem & capillus mutatur, cum relicto rationis consilio, cuius in capite sedes est, prauæ cupidinis affectum sequimur. Nihil autem nequius, quàm quos imitari debemus, eis inuidere velle. Alterum lepræ genus florere dicitur, ac totum quippe corpus à capite vsque ad pedes occupare, quæ tamen munda esse putatur, nisi caro viua apparuerit. Hanc equidem mentis torporem esse reor, & ad ea persoluenda quæ tenemur otiositatem atque tardio neglectum, quod vitium acediam appellant. Ea sanè totum hominem possidet, dum mollem penitus & effeminatum reddit. Munda autem est, nisi caro viua apparuerit, quia vitium istud nec stultis, in quibus ratio mortua est, imputatur; nec mala valetudine affectis, quorum bona voluntas morbo impedita est corporis. Tertia lepræ species vlcus est in carne natum & sanatum, & in loco vlcis cicatrix alba siue subrufa, & carne reliqua humiliori pressiorque, pili etiam in candorem versi. Vlcus in carne auaritiam esse existimo, cuius vulnus tunc obductum videtur, cum auarus adeptus est quod concupierat. Cæterum quia nec adepto satiatur, nondum sanatum vulnus cicatrix inæqualis ac discolor ostendit. Et quoniam ille nulla copia contentus, in superfluis parandis cumulandisque laborat semper, pilos habere dicitur, qui sunt superflua corporis; cicatrix autem alba, delectationem in acquirendo indicat, rufa ardorem in concupiscendo. Quartum lepræ genus dicitur caro & cutis igne adusta & sanata, sed & ipsa cicatricem habens albam siue rufam reliqua cute humilior, pilorum colore mutato, atque in cicatricis cute lepra excrecente. Quid est lepra ista, nisi libidinis igne succensa appetitio, quæ tunc quidem sanatur, quando vel explet legitimo matrimonio auiditatem, vel coercet excolendo castitatis gratia. Sed si pristina voluptatis recordatio la-

defacere ac mutare cœperit propositum, nec iam meretrici-
 cart erubuerimus, cicatrix suscepit inequalitatē cutis, & co-
 lor pilorum quæ mutationem. Conuersa est enim in cando-
 rem carnis delectationis, & in rubedinem inflammatae a-
 uiditatis, & in lepram excreſcentem, eo quod frequenti vſu
 non ſatiatur turpis libido, ſed magis accenditur. Quintū ge-
 nus lepra capitis eſt & barbæ in viro vel muliere: cū locus **Gula,**
 humilior fuerit reliqua carne, & capillus flauus ſolitoq; ſub-
 tiliior, lepra, inquit, capitis & barbæ eſt. Caput & barba gulæ
 contigua ſunt: non ineptè igitur lepram hanc ad crapulæ vi-
 tium referemus. Quoties per ingluuiem impotes rationis fa-
 cti fuerimus, & iam nec lingua ſuum implere officium va-
 lueris, capitis ac barbæ lepra erit: non capitis & barbæ Aa-
 ron, in quibus eſt benedictionis diuinæ vnguentum, ſed ca-
 pitis & barbæ eorum quibus manna faſtidio eſt, & Aegyptiæ
 carnes voluptati. Capillus autē flauus, qui meretricibus con-
 uenit, gulæ ſorum impudentiam designat, quorum temeritati
 nihil obſtat, quin ſemper obſcœnū ac turpe aliquid dicāt aut
 faciāt. Tunc verò extenuatur capillus, cū bona animi per
 luxuriā conſumuntur. Locus autem lepræ vbique humilior
 prædicatur, quia in ea parte virtus animæ deprimitur in qua
 peccatur, non in qua non peccatur: poteſt enim fieri, vt ali-
 quis partim virtutibus præſtet, partim alicui vitio deditus ſit,
 Sexta lepra caluitij eſt. Si in caluitio, inquit, vel ſecaluatione **Superbia,**
 albus vel rufus color fuerit exortus, & hoc ſacerdos viderit,
 condemnabit eū haud dubiè lepræ, quæ orta eſt in caluitio.
 Quoniam caluitium ſumma capitis occupat, per hoc ſuper-
 biæ elationem ſignari reor. Semper ſe ſupra ſe erigit ſuper-
 bus, inani tumet gloria, pares contemnit. Cū de animi bo-
 nis inaniter ſeſe iactat, albus color eſt in vertice: cū de bo-
 nis corporeis atque fortunæ gloriatur, rubedo, quæ corporeis
 conuenit, ſedet in capite. Et quia caluitio deforme ſit, vt pote
 capillorum ornamento vacuum, innuit nobis, nihil eſſe ho-
 neſto viro indecentius, quàm inanis ac ſuperba ſuimet iacta-
 tio. Septima verò ac ſuprema iſtarū, quæ in Leuitico ſimul Ira-
 tractantur, lepra non hominis eſſe dicitur, ſed veſtimenti.
 Veſtis linea (inquit) ſiue lanea, quæ lepram habuerit, in ſta-
 mine atque ſubtegmine, aut certè pellis, vel quicquid ex pel-
 le conſectum eſt, ſi alba vel ruſa macula fuerit, infecta lepra

reputabitur. Demus hanc si libet, quod reliquum est, iracundiae vitio. Cum enim nulla animi passio ita hominem infatuat atque dementat ut iracundia, merito ista lepra non hominis est, sed vestis, hoc est, eius qui nihil in se hominis habet præter figuram, quique vestimentum hominis dici potius debet quam homo. Qui citò irascitur, levis est ut linum: qui citò placatur, mollis ut lana: qui immaniter furit, vestis ex pelle ferina est. Homo enim cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Lepra hæc in stamine est & subtegmine: quia iracundus & intus furore æstuat, & foris petulanti ore rixatur. Quoniam autem ubique color albus ac rufus lepræ tribuitur, quæri potest, quomodo albedo peccato conveniat, cum præsertim Ecclesia in Canticis nigram se prius fuisse fateatur cum erraret, deinde formosam, cum credens Christo sponso iuncta esset, qua ratione igitur lepra candida est vel rufa? Sed quia vel tegimus peccata, vel ostentamus, ideo arbitror lepram candidam hypocritarum sepulchris similium dealbatis. Rufam verò lepram illos habere, qui manifestò & sub multorum conspectu erubescenda committere non verentur. Denique Salvatori qui peccata nostra tulit dicitur: Quare rubrum est indumentum tuum? Præterea fit plerumque ut, cum in peccato deprehendimur, ora inficiat rubor, dum accusari magis quam peccare pudet. Quare etiam locus lepræ humilior est quam cætera quæ sana sunt: quia peccatum ad terram animam premit, humique allidit. Vnde & labi atque cadere dicitur, qui peccat: stare verò & rectus esse, qui non peccat. Humilem itaque lepræ locum gravitas peccati facit atque pondus, de quo David lamentabatur, dicens: Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus graue grauatae sunt super me. Non est huius loci de hostiis quoque, & expiationibus lepræ disserere, satis sit generatim ista breuiterque perstrinxisse. Nec tamen omitemus illud quoque lepræ genus obiter attingere, quod post aliqua seorsum describitur, ut magis aliquid innuat, quam quod cum illis, quæ simul enumerata sunt, commune sit. Lepra hæc, domus est habentis in parietibus valliculas, pallore siue rubore deformes, humilioresque superficie reliqua. Domus ista Ecclesia

Color albus.

Color rufus.

Quare locus lepræ humilior.

Hæretici. Christus est: hæc maculas patitur, dum hæreticorum fallacibus

bus argumentis impugnatur; pallor & rubor in maculis est, quia hi quidem fidelibus inuidendo liuēt, atque irascēdo inflammantur, sed veritate victi eisdem tādē cedunt, atq; ita reliquis orthodoxis inferiores inueniuntur. Rectē itaque sacerdos lapides, in quibus orta est lepra, erui ac proinci iubet, & parietes radī, vt omni prorsus ablata errorū spurcitia, nec maculā habeat Christi sponsa nec rugā. Non antē pullulare cœperunt hæreres, quā disseminatū est Euangelium: nec antē lepra hæc iussa est obseruari caueriq; , quā filij Israël terrā ingressi fuērunt promissionis. Porro si cui nostra leprarum expositio duriuscula fortasse videbitur & extorta, sequatur alios, qui in ipsis enodandis magis sibi placuerint, dummodo sciat omnes in hoc conuenire, vt lepram peccatum esse asserant. Ergo huiusce morbi vi sceditateque perspecta, cogitet, quanta peccati, quod ei comparatur, deformitas, qualis perniciēs sit. Sicut enim lepra totius corporis pulchritudinē demolitur, ita omnem animæ decorem corrumpit peccatum, atque hoc solū malum est, quo illa lædi perireq; possit. Nunc tandem vnde digressi sumus, eò reuertamur, vt aliā quoque peccatorum differentiam explicemus, ac postremò, quæ ex illis incommoda nobis oriantur, inquiramus.

Leuit. 14.

De peccatorum differentia. Caput XV.

Quædam peccata ita leuia sunt ac minuta, vt his carere omnino non possimus: & quia veniam facilē impetrent, à nonnullis venialia nuncupantur. Hæc quidē à regno Dei nō excludunt, aditum tamen ad illud nobis tandiu impediunt, donec expientur. Nihil enim inquinatū illuc intrabit. Sed nunc de illis duntaxat nobis erit sermo, quæ mortifera sunt, quæque vitari & debent quidem & possunt: aut si commissæ fuerint, pœnitentiæ doloribus extenuari purgarique, alioquin ad æternum interitum compellent non pœnitentem, tanto acrius puniendū, quanto delinquendo ab æquitate recessit longius. Etenim ex his quoque quæ perniciosæ sunt aliud alio execrabilius iudicatur, ac proinde maiore dignum supplicio, pœnaq; acerbiorē mulcandū. Quodcunque autem peccatū leuiorū modū exceßerit, mortiferū erit: ideo in Scripturis dicitur peccatū ad mortem: nō ad mortem hanc omnibus communem, sed ad illam quæ propria dam-

*Matt. 13.
Peccatū
in Spiritū
sanctum.*

natorum est : quæ utique illos, quos inuadit, non perimit, sed quo nihil est tetrius, nunquam morituros æternis cruciatibus torquet, doloreque afficit omni morte magis expauescendo. Porro ex hac delictorum specie illud maximum esse creditur, quod blasphemia in Spiritum sanctum in Evangelio nominatur. Huius criminis à Domino Salvatore coarguti sunt Iudæi, cum dixissent eum in Beelzebub, non in Dei virtute, eiecere dæmonia. Patet ergo peccatum in Spiritum sanctum tunc perpetrari, cum quis Dei opera aliis tribuit, non erroris deceptus, sed inuidiæ stimulis actus, ut Dei laudem sua proacacitate obscuret. Quicumque (inquit) dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei : qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc seculo neque in futuro : In filium hominis peccat, qui opinione falsus, Christum cum hominem putat : quæ quidem culpa, quia ex ignoracione est profecta, ad credulitatem cōuerso atque correcto protinus condonatur. Si quis verò aperte opera Dei intelligens, virtutem calumniatur, dum religioni nostræ invidet, & quæ per Spiritum sanctum facta sunt, impiè ad diaboli potestatem refert, huius culpa irremissibilis esse decernitur. Non quia pœnitentibus aliquid nō remittatur, sed quod sic peccanti ad pœnitentiam conuertendi se facultas denegatur, veluti indigno Dei gratia, qui sciens ac prudens Deo ausus sit aduersari, & iam cognitam sibi veritatem linguæ petulantia pollueret, tantoque se sacrilegio sponte astringi. Illos quoque in inferno magis plectendos credimus, qui credentes, euangelicisq; instructi doctrinis delinquant, quàm qui mandatorum Dei ignari peccant, quod testatur Saluator, dicens : Seruus qui scit voluntatē Domini & nō facit, vapulabit multis : qui autem ignorauit & non fecit, vapulabit paucis : Quis præterea negauerit maius esse peccatum eorum qui sub Evangelio sunt, quàm qui promissum adhuc expectant. Illud tamen quod ab Israëlitis multo tempore fuit speratum, nobis in aduentu Christi est persolutum. Tanto igitur plus ingrati tudinis committimus mandatis Domini non obtemperando, quanto plus accepimus gratiæ. Ex his quæ dicta sunt liquidò apparet, inter peccata quæ ad mortem committi dicuntur, aliud alio maius esse, plusque pœnæ mereri : & genere, ita & grauitate differre. Quin etiam in eodem genere

peccati esse quasdam accessiones, quæ peccatum grauent, si contigerint; eleuent, si non contigerint. Non est huius loci de iis referre, nimis enim prolixa tractationis erunt si referantur, & peccatorum distantiam ostendisse sat est: ne quis fortè cum Stoicis deliret, & paria esse putans, non magis timeat interimere hominem quàm lædere. Nosse insuper debemus, vt suprà est dictum, siue leue siue graue peccatū fuerit, si minutorum mensuram præterierit, pœnæ ignis æterni esse obnoxiiū, & inferni supplicia grauitate distare, non tempore: quoniam exilij eorum omnium qui illuc relegantur, finis est nullus. Restat nunc, de mortifero crimine in communi loquendo, quæ peccantem incommoda sequantur, perscrutemur, vt magis pateat, eiusmodi peccatum quàm fugiendum atque vitandum sit, cū perspexerimus, quot illud qualiaque mala sequantur.

Quæ mala peccato accedant. Caput XVI.

BONUS Deus bonorum auctor non malorum est. Cū ergo ille qui cuncta fecit valde bona, hominem quoque bonum fecerit, quis cum ex bono malum reddidit, nisi voluntas mala de libero procedens arbitrio? Itaque idem ipse, qui ex Deo bonus erat, ex se factus est malus. Integrum illi fuit naturam bonam, sicut à Deo acceperat, ita & conseruare, sed noluit neque curauit. Voluntate igitur non natura effici-mur, cū peccamus. Et quia peccando naturam ipsam lædimus, naturæ quoque conditorem Deum simul offendimus. Ideoque peccantibus mala omnia non immerito accidere confitemur: quemadmodū è contrario iustis & innocentibus, & non suam sed Dei sequentibus voluntatem bona omnia euenire. Cur autem iustis quandoque male, & iniustis bene? Hoc certè minimè mirum, si rerum exitus, qualis vtrorumque futurus sit, spectabimus. Iustis quippe vitiis aduersa quæ contingunt, summæ perennisque felicitatis meritum per patientiam comparant. Malorum verò prosperitas, nequioris luxuriæ illis materia est, intemperantiæque dissolutionis. Tanto itaque maius merebuntur supplicium, quanto in præsentibus viuendo deliciis videntur sibi esse feliciores. Malè quidem Lazaro pauperi erat, bene diuiti epuloni, sed citò & malum illius in bonum commutatum fuit æter-

num, & huius bonum in æternum malum. Debemus ergo etiam malum hoc, quod bonis in vita accidere solet, non malum sed bonum iudicare: & bonum illud, quod malis blanditur, non bonum sed malum potius arbitrari. Quàm verè recteque ista dicantur, satis perspicuè diuersus eorum finis probat. Soluta tandem quæstione: quidem seipsam aperit non temporalia considerantibus, sed æterna: consequens est, ut peccatum ipsum eo magis vitandum sit, quo illa etiã quæ bona videntur, in summam conuertat perniciem, vltimumque malorum. Et si hoc de rebus quæ vulgò bonæ putantur contingat, quid de iis quas malas esse iudicant, dicemus, cum premere cœperint vitæ deprauatæ virum, nisi futuræ damnationis illas initium esse? si modò is à peccatis in tempore non resipiscat, flagitiisque finem statuendo rursus virtuti exercendæ pro viribus incumbat. Ceterum plurima quidem ante damnationem peccatū consequi solent mala, quæ nunc operæpretium erit referre, quo demū constet, præsentis quoque mali viandi causa non esse peccandum. Quæ dicam, nolo ut mihi credatur, nisi singula sanctarum auctoritate Scripturarum firmata erunt. Peccati igitur ea prima malignitas est, inutilem facere hominem, & neque sibi neque aliis rectè consulentem. Dicitur enim in Ecclesiastico: Qui sibi nequus est, cui alij bonus erit? Peccator plerumque instabilis est, nunc hoc nunc illud aggreditur, quod placebat, displicet, quod displicebat, placet: nihil in illo potest esse firmitatis, quoniam non supra petram ædificat, sed super arenam, & arundo est vento agitata. Hoc Psalmistæ crede dicenti: In circuitu impij ambulant. Neque enim rectè possunt ambulare, qui Deo non ambulant. Peccatum veri intelligendi acumen hebetat.

Soph. 1. Ambulabunt, inquit, ut cæci, quia Domino peccauerunt. Et *Luca 6.* in Evangelio de peccatoribus est dictum: Cæci sunt & duces cæcorum. Cæcus cæcum ducit, & ambo in foueam cadunt. Peccatum perdit humanæ conditionis dignitatem, hominemque brutis reddit comparandum. De quo Psalmistæ verba tibi fidem faciunt dicentis: Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Cuius ignominia idem volens nos expertes esse, hortatur & ait: Nolite fieri sicut equus & mulus, in quibus nō est intellectus. Quid enim despicabilis, quid

seorsus,

sedius, quàm ex homine pecudem effici, & eo, qui proprius
 humanæ atque angelicæ mentis est, intellectu carere? Pec-
 catum vitæ spatia minuere dicitur. Sic enim de Her Iudæ fi-
 lio in Genesi legimus: Fuit Her primogenitus Iudæ, filius *Genes. 38*
 nequam in conspectu Domini, & ideo ab eo occisus est. San-
 ctus quoque in Psalmis spiritus loquitur: Viri sanguinum & *Psal. 54.*
 dolosi non dimidiabunt dies suos. Et in Prouerbiis ait Salo-
 mon: Timor Domini apponet dies, & anni impiorum bre- *Prov. 10.*
 uiabuntur. Sed licet aliquis malus diu uiuat, quam diu in pec-
 cato est, in morte est. testatur hoc Paulus Apostolus, dicens:
 Vidua quæ in deliciis est, uiua mortua est. Et in Apocalypsi *2. Tim. 5.*
 angelo, id est, præfidi Ecclesiæ Sardis dicitur: Nomen habes *Apoc. 22.*
 quod uiuas, & mortuus es. Et Dominus in Euangelio: Sini-
 te mortuos, inquit, sepelire mortuos suos. Ad hæc ne princi-
 pes quidem sperent diu posse regno suo frui, si ipsum regem
 regū & Dominum dominantū offendere nō verentur: testis
 est bis euersa Hierusalem, primò à Chaldæis Propheta dicē-
 te: Propter peccata quæ peccauistis, abducimini in Babylo- *Baruc. 6.*
 niā captiui à Nabuchodonosor rege Babyloniorū, deinde à
 Romanis: quod futurū illis prædixit Christus Dominus, quē
 ob inuidiam persecuti sunt. Hoc autē peccatis exigentibus e-
 uenire etiā in Ecclesiastico discimus, ubi dicitur: Regnū à gē- *Ecclesi. 10.*
 te in gentem trāsfertur, propter iniustitias, & iniurias, & cō-
 tumelias, & diuersos dolos. Ipse quoq; Nabuchodonosor rex
 cū esset omnium potentissimus, Deoque se æquaret, regno *Dan. 4.*
 exturbatus vixit cum bestiis, donec ad mentem rediens efferre
 desinit, seq; hominem agnouit, & confiteri cœpit quod solus
 Deus mundi sit Dominus, ius habens in regna hominum, &
 cuicunq; voluerit illa distribuens. Quin etiam imperio præ-
 stare, diuitiis opibusque pollere quid iuuat, si quicunq; mor-
 taliū peccat, miser esse probatur? Maiore enim suis parte, hoc
 est animo, miser est, tametsi vulgi opinione, qui nihil nisi cor-
 poris fortunæque bona mirari didicit, felicissimus feratur. In
 Apocalypsi angelus, id est, antistes Laodiceæ Ecclesiæ gloria- *Apoc. 3.*
 tur, quod sit diues & locupletatus & nullus egens, & tamen
 dicitur ei: Nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper,
 & cæcus, & nudus. Non est enim felicitas diuitiis abundare,
 sed virtutibus: neque infelicitas inopia grauari, sed flagitiis.
 Famem quoque & mortes delinquentibus minatur Do-

- Ecc. 14.** minus, dicens: Terra cum peccauerit mihi, vt prauaricetur prauaricans, extendam manū meam super eam, & conteram virgam panis eius, & immittam in eam famem, & interficiā de ea hominem & iumentum. Quod si multiplicentur scelera, grauabitur vindicta. Sæpe autem contingit, vt vnum peccatum plurium causa sit. David adulterium cum Bethsabæ commissum celatum volens, Vriam virum eius obtulit hostibus interimendum. Herodes Ioannem, à quo illiciti concubij arguebatur, in carcerē misit, & capite cædi iussit. Nōne illa etiam quæ filiæ suggessit vt hoc peteret, coniugij fellerat fidem, & matrimonio prætulera concubinarum: vt quæ illo liberius vteretur, iustitiæ cultorem, cui talia displice-
- Apoc. ult.** banr, necandum curauit. Non ab re igitur Scriptura ait: Qui nocet, noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc. Bonarum quoque actionum meritum amittitur propter peccatum, hoc Salōmon testatur, dicens: Qui in vno peccauerit,
- Eccle. 9.** multa bona perdet. Diuina & in Ezechiele vox est: Iustitia iusti non liberabit eum, in quacunque die peccauerit. Etiam si dixerō iusto, inquit, quia vita viuet, & confixus in iustitia sua fecerit iniquitatem, omnes iustitiæ eius obliuioni tradentur, & in iniquitate sua quam operatus est in ipsa morietur. Nec præterita igitur nec præsentia benefacta proderunt ei, qui vel semel aliquid morte dignū commiserit. Quid ad hæc? Peccatum, sapientiæ donum corrumpit, & eum qui antè sapiens erat, desipere compellit. Tales erant de quibus in Hieremia cōqueritur Dominus & ait: Stultus populus meus me non cognouit, filii insipientes sunt & vecordes. Sapientes sunt vt faciant mala, bene autem facere nescierunt. Versuti quippe & callidi homines, cum aliquid dolosè fecerint, sapere sibi videntur, sed mundi huius sapientia, stultitia est apud Deum. Verè autem sapiens est, qui innocentiam seruat, vt ei placeat, à quo vt saperet accepit. Ex omnibus tamen malis, quæ in se habet peccatum, hoc teterrimum est, quod nos à Deo separet: & qui per gratiam adoptionis filij Dei sumus, per peccatum efficiamur serui diaboli, Quod à Deo separetur
- Ioan. 1.** qui peccat, audi Ioannem Apostolum dicentem: Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt vllæ, si dixerimus quod societatem habemus cū eo, & in tenebris ambulamus, mentimur, & veritatem non facimus. Idem inuunt Prophetæ verba in

Psalmo ad Deum dicentis : Tu es Deus non volens iniqui- *Psal. 5.*
 tatem, neque habitabit iuxta te malignus, neque permane-
 bunt iniusti ante oculos tuos : odisti omnes qui operantur *Esaias 59.*
 iniquitatem, Esaias etiā exprobrat his & ait : Iniquitates ve-
 stræ diuiserunt inter vos & Deum vestrum, & peccata vestra
 absconderunt faciem eius à vobis, ne exaudiret. Quæ enim *Ioan. 3.*
 communicatio lucis ad tenebras, (vt Apostolus inquit) quæ
 societas Christi cum Belial ? Cùm autem à Deo quis rece-
 dit, continuò fit diaboli seruus. Nam si omnis (vt Saluator
 ait) qui facit peccatum, seruus est peccati : nōne etiam dia-
 bolo seruit, qui eum vt peccet stimulat ? Iudæi vitis dediti,
 cùm se iactarent Deum habere patrem, audiunt : Vos ex pa- *Ibidem.*
 tre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere. Quam
 sententiam secutus Ioannes Apostolus ait : Qui facit pecca- *1. Ioan. 4.*
 tum, ex diabolo est, quoniā ab initio diabolus peccat. Quan-
 ta igitur infelicitas est, vt homo à Deo factus, ad imaginem
 Dei creatus, ei que in filium adoptatus nequissimi da monis
 mancipetur seruituti, ipsum que habeat patrem : tanta cura
 diligentiaque adhiberi debet, vt crimen, quod huiusce mali
 causa existit, caueatur ac vitetur. Illis enim qui hoc contem-
 pserint, & post peccatum ad pœnitentiæ remedia non recur-
 rerint, nihil reliquum erit, nisi vt ad supplicia nunquā finien-
 da damnentur, audiantq; omnium terribiliū maximè expa-
 uescendam iudicis vocem dicentis : Ite maledicti in ignem
 æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Hæc ergo
 vltima peccati perniciēs est, quod hominē ab hæreditate cœ-
 lestium bonorum exclusum ad ima pœnarū loca æterno re-
 legat exilio. Denique peccatores mori dicuntur morte æ-
 terna, sicut è contrario iusti viuere vita æterna. Scriptum est
 enim : Homo per malitiam occidit animam suam, & anima *Sapient. 16.*
 quæ peccauerit, ipsa morietur. Et in Euangelio peccatoribus *Ezech. 18.*
 dicitur : In peccato vestro moriemini : non morte quæ cor-
 pus dissoluit : sed quæ animam sublata omni quiescendi spe
 terribiliter torquet & cruciat.

Quæ peccata sunt præcipuè damnabilia. Cap. XVII.

Quæ sunt autem vel qualia crimina, quibus grauati ho-
 mines in profundum inferni demergantur, Psalmista *Psal. 119.*
 explicat ad Deum dicens : Maledicti qui declinant à manda-

tis tuis. Et Dominus in Euangelio eos asserit extremæ dam-
 nationis reos fore, qui erga pauperes & egenos & afflictos
 claudunt viscera pietatis. Ac præter hos illi qui non spiritui,
Galat. 5. sed carni seruiunt, dicente Apostolo; Manifesta sunt opera
 carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, idolo-
 rum seruitus, veneficia, inimicitia, contentiones, æmulatio-
 nes, iræ, rixæ, dissensiones, hæreses, inuidiæ, ebrietates, com-
 estiones, & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi,
 quoniam qui hæc agunt, regnum Dei non possidebunt. Idem
1. Cor. 6. alibi repetens ait: An nescitis quia iniqui regnum Dei non
 possidebunt? nolite errare, neque fornicarij, neque idolis ser-
 uientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum
 concubitores, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque
 maledici, neque rapaces, regnum Dei possidebunt. Hinc sa-
 nè in Apocalypsi talibus flagitijs pollutos angelus Domini à
Apo. 22. sancta ciuitate propellendo clamat: Foris canes, & venefici, &
 impudici, & homicidæ, & idolis seruientes. & omnis qui a-
 mat & facit mendacium. Hi & conscientia stimulis incef-
 santer agitabuntur, & pœnis exterius illatis affligentur, di-
Esaiâ 66. cente Domino: Eorum qui præuaticati sunt in me vermis
 non morietur, & ignis non extinguetur. Atque ita damna-
 torum propter peccatum tormenta nullo vnquam fine con-
 cludentur. Nam sicut in cœlesti regno beatorum gloriæ fi-
 nis aliquando futurus non timetur, ita in inferno pœnarum
 terminus nullus vnquam sperabitur. Cum ergo iuxta ea quæ
 modò dicta sunt, peccati tanti malignitas existat, vt homi-
 nem inutilem, instabilem, intellectu hebetem, conditione vi-
 lem & abiectum reddat, vitam minuat, regna auferat, diui-
 tias faciat miseras, aduersitatibus subdat, aliorum insuper de-
 lictorum causa sit, virtutum merita tabescere cogat, sapientes
 infatuat, à Deo separet, diabolo copulet, bono summo pri-
 uet, & pœnis afficiat æternis: quid vnquam tam cauere de-
 bet quàm peccatum? cum nihil omnino tam nobis esse queat
 noxium, nihil ita ærumnosum. Si te tyrannus torqueat vt
 pecces, omnia tormenta perferre satius est, quàm peccare, si
 necem minetur, mori innocentem quàm viuere. Scias ta-
 men nefarium esse mortem sibi metipsi aliquem inferre, vt
 imminens peccandi periculum deuitet, nisi Deus iusserit: si-
 cuti quibusdam virginibus iussisse creditur, quæ sibi mortem

consciuerē, ne ab hostibus stuprarentur. Quārū quidem memoriā nequaquam celebret Ecclesia, nisi miraculo reuelatum fuisset, illas non tam prospicere sibi se perimendo, quā Domino obedire noluisse. Alioquin nulli licere credimus, quicquid futurum timetur, sibi metipsi vitam arripere, ne illum offēdat, cuius lex est: Non occides. Proterius est seruus, qui domino depositum reddit, antequam poscatur.

Vnde tanta peccantium multitudo. Caput XVIII.

PORRÒ cū tot taliaque sint, quæ nos ne peccemus deterrent: quid causæ est, quòd peccantium multo maior numerus, quā non peccantiū existat, multoq; copiosior turba sit mundo seruiētiū, quā mundi Domino & cœli terræq; conditori? ita vt cum Propheta cogamur exclamare: Non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Iam enim, *Psal. 52.* quod futurum Dominus prædixerat, abundauit iniquitas, & refrixit charitas, vt propinquum testetur vltimi iudicii diem. Multa quippe cernimus, plurima audimus, à quibus abhorret animus, & ne illa sentire posset, sæpe nobis optauit cū cœcos oculos, tum aures surdas. Talia verò mirantibus nobis *Eccle. 3.* causamq; inquiringibus respondet Ecclesiastes: dicens: Quia nō profertur citò contra malos sentētia, absq; timore vllō filij hominū perpetrant mala. Dilatio igitur pœnæ, peccandi præstat licentiā. Sed si cogitarent peccatores tanto acriorem fore vindictā, quanto magis venire cunctatur, peccādi libidinē cōrēcerēt, & nequitiaē finē citiūs imposerēt. Delictorū enim vltor Deus nō semper statim punit: peccātis autem pœnitentiā ideo diu expectat, vt si aberit correctio, minùs excusabilis fiat pertinacia. Cæterū dū cœlestis arbiter à flagello quiescit, nō remittit irā, sed colligit, vt totā vno impetu effundat, & plectendi tarditatē grauitate cōpenset. Interim ad peccādū alios corporis prouocat voluptas, alios honorum stimulat ambitio, alios multa habendi auiditas vrget. Ab his tribus tantū fontibus cuncta quæ sub cœlo sunt crimina oriri quidem reor. Etenim voluptatis germina sunt, otium, ventris ingluuies, iocandi incontinentia, scortādī inexplēbilis cupido, stupri, adulterij, aliæque libidinis, quæ ne dici quidem honestē potest, perpetratio: & illa quæ libidinem incitent, obscœni cantus, molles musicorum soni, viroꝝ cum mulier-

mulierculis lasciuientia tripudia, aliaque huiusmodi plura, Ipsa deinde dignitatū honorumq; appetitio genitrix est inuidiæ, nutritrix superbiæ, a matrix inanis gloriæ. Is enim qui videri publico aliquo officio dignus concupiscit, aliis detrahit vt se efferat: aliorum facta deprimit, vt sua extollat: adulatoribus fauet, & vix villo vitio abstinere, dum in his etiam quæ perperam agit, se laudari cognoscit. Postremò cumulandarum opū auiditas quot scateat sceleribus quis enumeret? Inde sunt inter fratres odia, inter amicos dissensiones, iurgia, lites, contentiones, alæ lusus, periuria, fraudes, furta, rapine, contumeliæ, iniuriæ, vulnera, cædes, & citius adeundæ hæreditatis gratia concupitæ ante diem parentum mortes. Quid multa? nullum prorsus flagitiū, in quo aliquid speratur lucri, deuitat avaritia, dicente Apostolo: Radix omnium malorum est cupiditas. Omnibus autem malis istis carebit, qui tribus illis, à quibus cuncta gigni credimus, carere studuerit, Obtrusis quippe fontibus riuos deficere ac siccare necesse est. Desinent fluere vitia, cum vnde fluant non habuerint. Recide truncum, & rami moriuntur. A voluptate, ambitione, avaritia procul esto, & nullam causam habebis iniquè aliquid improbeque patrandi. Vt voluptates fugias, memor esto sapientissimi Salomonis sententiæ dicentis: Si annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis & dierum multorum: qui cum venerint, vanitatis arguentur præterita. Brevis namque momentaneaue voluptas facile contemnetur, si æterna cogitabimus. Vt autem & terrenarum dignitatū ambitio in te non habeat locū, recordare quòd ob hoc ipsum Phariseos dānauerit Dominus noster, dicens: Væ vobis Pharisei, qui diligitis primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro. Recordare præterea quàm graui onere premuntur, qui in dignitate constituti sunt, primò quòd multo magis illis imputatur peccatum quàm cæteris, deinde quòd non pro se modò, verum etiam pro omnibus, quibus præ sunt, tenentur reddere rationem. Et si per eorum negligentiam plebs deliquerit, tam alienæ quàm suæ culpæ rei erunt. Vt postremò diuitias non concupiscas, Apostoli præceptum ad mentem reuoca. Nihil, inquit, intulimus in hunc mundum, haud dubium, quia nec auferre quid possumus, habentes autem alimenta & qui.

I. Tim. 6.

Eccle. II.

uca. II.

Tim. 6.

quibus tegamur, his contenti simus. Nam qui volunt diuites *Matth. 6.*
fieri, incidunt in tentationem & laqueū diaboli, & desideria
multa inutilia & nociua, quę mergunt homines in interitum
& perditionem. Nec dictorum Christi Domini obliuiscaris:
Nolite (inquit) thesaurizare in terra, sed in cœlo. Non po- *Matth. 16.*
testis Deo seruire & mammonæ. Quid prodest homini si v-
niuersum mūdum lucretur, animæ verò suæ detrimentum
patiatur? Et facilius camelus transibit per foramen acus, *Luca 6.*
quàm diues ascendere valebit ad regnum cœlorum. Et vā
vobis diuitibus, qui habetis consolationem vestram. Illius e- *Luca 11.*
tiam diuitis memento, qui vbertate frugum lætatus, per an- *Luca 16.*
nos multos his fruiturum se putauit, & nocte in sequenti vita
decessit, quod congregauerat, aliis reliquit, ipse sua spe fru-
stratus est. Ille quoque diues menti tuæ succurrat, quem ve-
stiebāt purpura, quem quotidie delicata saginabant conui-
uia, nudus in inferno sepelitur, & in igne ardens gutta aquę
indiget, quā linguam refrigeret. Si talis est præsentium di-
uitiarum fructus, nōne stultissimus est qui eas concupiscit,
& non potius ad diuitias nunquam perituras aspirat? Beati *Matth. 7.*
enim pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlo-
rum. Qui ergo tria hæc quę proposuimus curauerit, ille ar- *Luca 6.*
bor bona bonos germinans fructus erit, mala autem malos
proferens fructus esse desinet. Si enim in radice vitium non
fuerit, nec in fructibus erit. Non de patribus & filiis (vt qui-
dam putauerunt) ista in Euangelio dicuntur, sed de operibus
ex intentione animi profectis. Alioquin falsa esset arboris
parabola, si hoc significaret, quod pater bonus bonos gignat
filios, & malus malos. Achab enim regum Israel pessimus,
optimi filij ac piissimi Iorami pater fuit, & è contrario Eze-
chias rex Iuda iustus ac sanctus Manassen genuit iniquum
atque scelestum. Nemo itaque suum peccatum patris pra-
uitate excuset. Pater non portabit iniquitatem filij, nec filius
nequitiam patris, anima quę peccauerit, ipsa punietur. Qua-
lis cuiusque in anima affectus fuerit, talia edet & opera. Inti-
mo prius cordis morbo medicina est adhibenda, vt in cute
inde nascentia vlcera curentur. Interiora si sana fuerint, ea
quę foris sunt, pulchre ac probè se habebunt.

*De quinque sensibus. Caput XIX.**Leuit. 26.*

ET quoniam sensus nostri viæ sunt, per quas illa quæ animæ bonum corrumpunt, intus penetrare solent, quali custodia muniendi sint, ne id patiantur, nunc docere conabor. Sensu nostrorum impar numerus est. Impar autem numerus in Scripturis diuinis mundus habetur, par verè immundorum dicitur. Animalia quæ bina in arcam Noë ingrediuntur, ex immundis sunt, ex mundis quæ septena. Numerus ergo ratio nos instruit, ne qua culpa sensus nostros pollui sinamus, quos impar supputatio puros esse debere ostendit. Quinario numero ideo censentur, ut per legis præcepta eos dirigas, quinque enim volumina sunt Mosaicæ disciplinæ diuinitus descriptæ. Et quia quinarium etiã quaternariũ cõtinet, per quẽ Euangelia signatur, quicquid legi deest, de Euangelio adimpletur, ut sensus non solũ bonos habeamus, verũ etiam perfectos. Quod si Domino donante adepti fuerimus, tunc sequetur, quod ipse pollicitus est, dicens: Persequemini inimicos vestros, & corruent coram vobis: persequentur quinque de vestris centum alienos, & centum de vobis decem milia. Si enim sensus nostri præceptis diuinis muniti fuerint, vitiorum multitudo aduersum illos præualere non poterit. Cadent à latere eorum mille & decem milia, ad eos autem non appropinquabunt. Non oculorum munditiem inquinabit visa mulier, non aures demulcebit amatorius cantus, non naribus blandietur ad mollietiem animi compositum vnguentum, nec gustus integritatem luxuriosi corrumpent sapor, neque tactum subvertere iniustæ actionis cupiditas valebit. Ab omni malarum passionum iniuria tuti erimus, si quoties oppugnamur, ad arma institutionis diuinæ sanctorumque exemplorum protinus recurremus. Tunc nempe Iesu duce quinque illi reges, id est, quinque corporis sensus, qui nobis imperando regnabant, ad speluncam conscientiæ nostræ compulsos mori sibi cogemus, ut iam viuere Deo discant obedireque spiritui, serui eius facti, cuius antea domini fuerant. Tunc in Euangelio quinque talenta, nobis à Domino credita, alia quinque superlucrabitur, duplicato quæstu spiritualium negotiatione actionum. Tunc quinque virgines non iam fatuæ, sed prudentes, comparato misericordiæ oleo accensisque lam-

padi-

padibus charitatis, occurrentes cœlesti Sponso intrabunt
 cum eo ad nuptias æternæ celebritatis. Tunc denique di-
 cetur nobis: Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Mul- *Luce 16.*
 ti Prophetæ & reges voluerunt videre quæ vos videtis, &
 non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt.
 Relinquamus igitur cum vitiis terrenos vanitates, & non
 lacte sicut paruuli, sed sicut perfecti solido cibo vtamur,
 exercitatos (vt Apostolus ait) Sensus habentes ad discre- *Hebr. 6.*
 tionem boni ac mali. Hoc est, in bonis operibus quo-
 tidie se exercendo, mala autem fugiendo, eorumque cu-
 pidini semper nobis aduersanti repugnando. Siquidem sen-
 sus nostri (vt diximus) semitæ sunt, à sede animi per corpo-
 ris foramina patentes: per has hostes intrare desiderant, vt
 virtutum ciuitatem expugnent, & his expulsis ipsi ibi domi-
 nentur. Oculos, quæcunque visu pulchra iucundaque sunt,
 infestant: quæ si concupiscere cœperit animus, per ianuam
 oculorum irumpit, siue veneræ voluptatis turpis appetitio,
 siue pompæ luxuriæque sectandæ cura, corporisque ornandi
 stulta sedulitas. Auribus insidiantur lasciuientium Poëtarum *Auditus.*
 carmina, impudici cantus, tibicinum citharædorumque soni:
 quibus delectatus animus, & in molliem resolutus, iam ini-
 micis prode ciuitatē meditatur, & illos admittere per por-
 tam male custoditi auditus. Olfactum debellare properant *Odoratus*
 vnguenta: quod si odore per nares penetrante intus latens
 animus capus fuerit, omnibus muliebribus deliciis ad se adi-
 tum aperiet, neque odoramentis ad luxuriam vti pudebit.
 Cum gustu certabunt esculentorum poculorumque exquisi- *Gustus.*
 ti saporis: quorum auiditate superatus animus, per lubricum
 gulæ callem crapulam illabi permittet: ventrique fauere in-
 cipiens, temperantiæ renuntiabit. Omnibus autē aduersariis *Tactus.*
 istis eorūq; similibus viam tactus patefaciēs, quicquid per al-
 ios sensus affectauit, id per se tandem opere complere matu-
 rabit, & tunc demū animus ipse perditæ vitæ cōscientia pul-
 satus, cū Hieremia queri poterit, flensq; ac lugēs exclamare:
 Mors ascendit per fenestras nostras, ingressa est domos no-
 stras, disperdere paruulos de foris, iuuenes de plateis. Vitiis *Hier. 9.*
 etiam dominantibus, bona animi concidere ac perire necesse
 est. Porro vt bona vigeant, & mala repellantur, singulis re-
 mediis singuli roborandi atque tuendi sensus erunt.

De visu. Caput XX.

VT ergo mundos habeas oculos, mundi pulchritudinē im-
 mensitatemq; intueri, & eius opificem ac gubernatorem
 Deum intellige, mirabiliumque operum lauda magis miran-
 dum auctorem. Si venustæ mulieris forma occurrerit tibi,
 tunc cum Propheta Deum deprecare: Auerte oculos meos
 ne videant vanitatem, Quod si illa suum in te figat obtutum,
 tu retrahere tuum, & memento esse scriptum: Annuens ocu-
 lo fabricat iniqua, proptereaque præcepit in Ezechiele: V-
 nusquisque oculorum suorum offensiones abiiciat. Audi cō-
 fitentem Salomonem: Omnia (inquit) quæ desiderauerunt
 oculi mei, non negavi eis: & cum nihil omnino in hac vita
 permanens animaduerteret, exclamauit: Vanitas vanita-
 tum, & omnia vanitas. Audi & Saluatoris in Euangelio di-
 ctum: Lucerna corporis tui est oculus tuus: si oculus tuus
 fuerit simplex, totum corpus lucidum erit: si autem oculus
 tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosū erit. Si-
 quidem oculi vagi & immodesti reliquorum quoque sensū
 parere solent incontinentiam, & nec audire, nec odorari, nec
 gustare, nec tractare pigebit aliquid, quod voluptati erit, cō-
 spicere: sicut autem simplex aspectus formam decoremque
 omnium, quæ videt, ad conditoris laudem refert, ita reliqui
 sensus eum imitati, nihil prorsus admittunt, quod Deo mi-
 nus gratum fore arbitrantur: atque ita puri oculi totū cor-
 pus lucidum reddunt. Repulsis enim vitiorum tenebris, ada-
 mata virtus spiritum simul & carnem suo irradiat fulgore.
 Si te, inquit, scandalizat oculus tuus, erue eum, & protice ab-
 te. Melius est tibi cum vno oculo ingredi in vitam æternam,
 quàm duos oculos habentem mitti in gehennam. Non cor-
 poris oculus eruen-
 dus est, sed mentis. Nam clausis quoq; o-
 culis peccant cæci. Compesce igitur animi motum ad illicita
 lacescentem, & melius tibi erit, absque præsentium volu-
 ptatum usu ad æternas transire delicias, quàm tota vita per
 omnes voluptatum illecebras deducta suppliciiis mancipari
 sempiternis. Vt ergo regni potiùs hæres quàm pœnæ reus
 inueniaris, imitare sanctissimi Iob continentiam, qui ait: Pe-
 pigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de vir-
 gine. Conuenerat quippe cum oculis ne aspicerent, secum ne
 cogi-

Ecc. 20.

Ecc. 17.

Ecc. 1.

Matth. 6.

I

Ibidem.

Iob 31.

eogitaret. Spectaculis quoque illis adesse caue, in quibus lasciuia inhonestaq; aguntur: libidinis enim incitamenta sunt, & in quibus cæde humana grassatur, ne sæuitiæ impietatiq; assuescas, cùm proximi tui cruore oculos satiaueris. Ab his auersus Prophetam audi dicentem: Qui obturat aures suas, *Esais 33.* ne audiat sanguinem; & claudit oculos suos, ne videat malum, iste in excelsis habitabit.

De auditu. Caput XXI.

AVrium autem conseruare integritatem ita oportet. Caue ne quid obscœnum, ne quid iniquum, ne quid ab humanitate alienum libenti animo auscultes, dicente Scriptura: Sepi aures tuas spinis: & linguam nequam noli audire. De latoribus, detractoribus, impudicis, inaniter inconditeq; garrientibus, impiè de religione sentientibus non accommodes auditum, nisi contradicendi, redarguendi, refellendiq; causa. Fabulas amatorias, quæ ad turpem libidinem prouocant, audire noli. Tendiculas diaboli illa esse crede, quibus nos irretitos morti tradere molitur mergereq; in profundum. Ab adulantium quoque & ad gratiam loquentium verbis aures auerte, ne falsis laudationibus elatus maius aliquid esse te reputes quàm quod es, & tibi tribuas, quod Deo erittribuendum, merearisq; ab Apostolo corripì dicente: Quid habes quod non accepisti? & si accepisti, quid gloriaris *1. Cor. 4.* quasi non acceperis? Nihil denique audire te delectet, quod corpus tantum voluptate afficiat, animæ autem saluti nihil conferat. Perniciosa enim res est, aures cantu dulci suauibusq; sonis delinire, & animæ pati detrimenta, cùm potiùs animæ salus per corporis labores castigationesq; conquirenda sit, per ieiunia, per vigilias, per scribendi, legendi, orandi, aliosq; adhortandi fatigationes. Operariis quippe impigris ac sollicitis opus est patrifamiliàs in vinea sua excolenda, non otiosis & osecitantibus, & qui fructum capere negligunt, dum florum foliorumq; luxuria delectentur. Quæ ergo spiritui conducunt, illa audias: quæ autem carni blandiuntur, veluti mortifera non admittas. Porro vt ex Deo te esse testeris, verba Dei audi. Illis qui hoc contemnunt dicitur: Propterea *Ioan. 8.* vos non auditis, quia ex Deo non estis. Aperi aures sapientiæ & scientiæ salutari, & in ea delectare, vt proficias ma-

gis. Interesse prædicationibus ac sacris Ecclesiæ lectionibus stude, nec solum auscultes quæ dicuntur, sed etiam memoriter teneas. Non absque mysterio est dictum: Audi cœlum, auribus percipe terra. Terra es, si aure tenus diuina auscultes: cœlum es, si audis. Audit autem qui sermonibus sacris Catholicæque doctrinæ cum auditionem tum obedientiam præstat. Unde audire interdum pro parere iussuque perficere vsurpatur. Ad hanc audiendi perfectionem Iacobus A-

Iacobi 1.

postolus nos hortatur, dicens: Estote factores verbi, & non auditores tantum, fallentes vosmetipsos. Quia si quis auditor est verbi, & non factor, hic comparatur viro consideranti vultum natiuitatis suæ in speculo. Considerauit enim se, & abiit, & statim oblitus est qualis fuerit: qui autem prospexerit in lege perfectæ libertatis, & permanserit in ea, non auditor obliuiosus factus, sed factor operis, hic beatus in factio suo erit. Bonum ergo auditorem non audiendi attentio, sed agendi probat sollicitudo, postquam quæ agenda sibi sint

Esais 59.

vt Deo placeat, didicerit. Huic enim dicere licebit: Dominus mihi aperuit aurem, ego autem non contradico, retrorsum non abij. Interioris hominis ista auris est, quam Dominus aperit, vt verba vitæ in cor eius infundat, quem diligit. Sunt tamen nonnulli vsque adeo peruersi: vt ne exteriorem quidem corporis aurē præceptis diuinis præbere velint, sed seculi vanitatibus dediti, & temporalibus immersi negotiis, ita viuunt, quasi qui post præsentem vitam nihil futurum expectent. Hi si qua tandem sæuientis fortunæ molestia compulsi Deo supplicant, non exaudiuntur. Neque liberari de peccato, sed de calamitate desiderant. Ait ergo Scriptura:

Prou. 10.

Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis, vt videlicet non modò non impetret quod petit, verum etiam ipse excreetur, vt infidelis, & nouissima eius prioribus peiora fiant. Aduersum tales vociferatur Hieremias,

Hier. 9.

& ait: Ecce incircumcisæ aures eorum, & audire non possunt, ecce verbum Domini factum est eis in opprobrium, & non suscipient illud. Sed cum ob hoc eos Chaldæorum ditioni subdendos denuntiet innuit nobis, contemnentem Scripturæ sanctæ præcepta dæmonibus esse subiiciendum, vt qui salutaria audire noluit, perditionis æternæ afficiatur suppliciis.

De odoratu. Caput XXII.

CAuendum post hæc ne per narium foramina illapsus odor, sua suauitate, animum virilem effeminet, & homo vnguentis delibutus contemnatur, qui auctoritate præstare debet. Odores quippe ipsos, quemadmodum & cantus oris & neruorum tibiærumque sonos, ad sacrorum cultum datos esse meminerimus, Deoque laudes celebrantes, non ad corporis humanæ voluptatem. Odoribus tamen morbos quosdam curari, quosdam ne veniant prohiberi constat, & cytharæ sono Saulem regem conualuisse legimus. Rosæ itaque & croco & floribus & nardo & balsamo & omnibus aromatum generibus iuxta medicorum placita vti licet, curationis gratia, non voluptatis. Eum verò qui sanus est, & in quo non est ægrotationis vlla suspicio, vnguentis deliniri, flosculos naribus admouere, in cubiculo ex aromaticis suffimentis fragrante desidere, impudiciæ argumenta sunt, & eneruatæ emollitæque vitæ certissima indicia. Talium namque vsu lenones, meretriculæ, hominésque ad luxuriam se nato credentes delectantur: non illi qui virtutem præferunt voluptati, neque qui spiritui quàm carni studere malunt, neque qui soli Deo placere desiderant, & Christo Domino dicere possunt: In odorem vnguentorum tuorum curremus, atque iidem confiteri audent: Christi bonus odor sumus. Verissima autem Christi vnguenta sunt fides, spes, charitas, castitas, pudicitia, mansuetudo, liberalitas, pax, patientia, modestia, constantia, cæteræque virtutes, quarum suauitatem quisquis conceperit, aliarum rerum omnium fragrantiam faciliè contemnet, imò nefas putabit, opobalsamum, vel myrrham, vel stacten, vel cassiam, vel nardum, vel quæuis alia odoramenta olere; cum magis eum, qui coelo dignus esse cupit, spernere terrena, & virtutum ac sanctimonie odore fragrare oporteat. Quem si affectus fuerit, quicquid naribus gratissimū suauissimūq; esse creditur, præ illo nauscam putabit. In coelo enim, quò ille properat, non est Engadi vicus balsami ferax, nò Sabæa regio thuris abundans, nò pretiosorum vnguentorum mater Arabia, sed quod his lōgè redolentius ac suauis habetur, diuinæ præsentie indicibile odoramentū, & cunctis animæ sensibus nunquam defutura dulcedo, Apostolo dicente:

1. Cor. 12. Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec cor hominis excogitavit, quanta præparavit Deus suis dilectoribus contemplandisque voluptatis. Percurre speculatione mentis Sanctorum vitam, & si inueneris, quod per multas tribulationes oportuit illos intrare in regnum Dei; impossibile esse crede, ut voluptatij ac delicati, nisi pœnitentiam agant, & mores mutant, & laboribus magis quàm otio luxuriæque delectentur, eò possint conscendere, & de temporalibus deliciis repente ad æternas transire.

De gustu. Caput XXIII.

**Noe.
Loth.
Esau.**

Gustus quoque continendus est, ne crapulæ appetentia polluatür animus. Gulæ quippe ista voluptas cum dominari cœperit, ad quæque turpia & inhonesta hominem impellit, multisque afficit incommodis: Gula Noë pudenda detexit. Gula Loth stupratorem filiarum fecit. Gula Esau primogenituræ ius abstulit. Gula populum Israël magna ex parte repentina nece multauit. Gula filios Heli sacerdotum perdidit. Gula Helam regem Israel serui sui gladio interimendum obiecit. Gula Holophernem Assyriorum ducem vnius mulierculæ manu perire fecit. Gula Sodomitas & Gomorrhæos prius in nefandos egit concubitus, deinde igne & sulphure de cœlo pluyente extinxit, gulæ vitio id illis accidisse Dominus testatur in Ezechiele, dicens: Hæc fuit iniquitas Sodomæ; Superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius, & filiarum eius. Eodem sensu legitur in Hieremia Propheta, quinto, quod ait: Saturavi eos, & mœchati sunt, & in domo meretricis luxuriabantur. Ex quo factis constat, de ventris ingluuie gigni libidinis intemperiem. Cum igitur iam tot mala ex incontinentia gulæ deriuentur, multo tamen ærumnosiora his deinde sequuntur. Quid enim miseriùs quàm æternæ beatitudinis expertem fieri, & nunquam finiendis affligi suppliciis? Ebriosi, inquit Apostolus, **1. Cor. 7.** regnum Dei non possidebunt. Et in Euangelio seruus contumax atque temulentus diuidi iubetur, hoc est, à sanctis separari, & illic hypocritarum partem occupare, ubi est fletus, & ex dolore irrequietus dentium stridor. Qua in re quoniam tantum est periculi, ut amplius esse nequeat, salutis nostræ so-

Exer. 21.

Hier. 5.

1. Cor. 7.

Matt. 24.

Luc. 21.

licitus Dominus de Euangelio clamat: Attendite vobis ne

graentur corda vestra in crapula & ebrietate & curis huius vitæ, & superueniat in vos repentina dies illa. Sed de gulæ vitio alibi plenius locuti sumus, nunc summam perstrinxisse satis sit. Vitio autem isto carebimus, si eos imitari voluerimus, qui Deo placuerunt. Pensemus illorum abstinenciam, illorum quotidiana ieiunia. Multi carnem, multi vinum gustare noluerunt, dum in cœlesti regno diuinæ visionis dulcedine saturari cupiunt. Quosdam pane etiam abstinuisse legimus, & maceratis aqua leguminibus vitam sustentasse, nihil coctum comedisse. Alios herbis crudis radicibusque contentos fuisse. Alios verò per biduum, per triduum, per dies plures nihil degustasse. Non hoc dico vt cibis ac potu à Deo creatis vti nefas putem, sed vt eos qui carnibus etiam vinoque victitant, ab ingluuie mortifera compescam. Vescere igitur alimentis ab Ecclesia non interdictis, vinumque dilutum bibere, nō tamen ad voluptatem, sed ad corporis necessariā sustentationem. Vtere inquam victu, quo isti qui tecū in monasterio sunt vtuntur, cum abstinent, abstine: cum ieiunant, ieiuna, & semper ad memoriam reuoca, ideo te monachalem vitam elegisse, vt Deo famuleris, non vt ventri seruias.

De tactu. Caput XXIIII.

TActus postremò nostri synceritatem seruare poterimus, si ab iis qui rerum prohibitarū cupiditatem prouocare consueuerunt, manus continebimus. Bonum est homini (vt ait *1. Cor. 7.* Paulus Apostolus) mulierem non tangere. Nam si venusta forma mulierem intuendo periclitatur pudicitia, & si magis adhuc cum ea colloquendo, quanto plus periculum imminere credis, si post hæc neque à tactu ipso temperas? Profectò nihil aliud restat, nisi vt vterque inter vos excitatæ consentiat cupidini, & per amborum voluntas ad perpetrandum illicitæ conjunctionis crimen feratur. Quòd si manum cohibueris, ne tangas, tantum tibi conferet ista continentia, vt per oculos conceptum, per affatum auctum obscenæ cupiditatis ardorem languescere paulatim & extinguì, labefactamque animi virtutem in integrum restitui necesse erit. Sin verò ipsum tangendi sensum non refrenaueris, igni in penetralibus cordis iam suscitato ligna addes, & incendium flammæ validioris, quod te ad interitum vsque exurat, concitabis. Hoc

Prov. 9.

autem exitium ne tibi contingat, audi sapientissimi Salomonis præceptum, & quod docet experto credere, malū enim in quod ipse incidit, alios cauere iubet, ac de muliere loquens: Longè (inquit) fac ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus domus eius. Cur ita, nisi ne tangendi detur facultas si propius accesseris? quanto magis proximas, tātō magis iniū periculum, ne tangendo corruas. Minus tibi noxium ignem fore crede, si manum prunis ardentibus indideris, aut ferrum candens tenueris, quā si lasciuientem adolescentulam digito contingas. Pruræ quippe offendunt corpus, puellæ vero tactus animam perdit. Pecuniæ quoque crebra contrectatio animum ad auaritiam stimulat. Quamcunque enim per tangere delectat, eius largius copiosiusque potiundæ auiditas crescit. Prudens itaq; constitutio seraphici Francisci fuit, qua cauetur, ne monachi paupertatem professi nummos contingāt, sed illam elemosynam quæ pecunia constat, secularium ministrorum manibus colligant: æra igitur quæ necessitas emendicare compellit, periculum tangere vetat, per alios recipiuntur, per alios pro ipsorum victu expenduntur, vsque adeò stipem per se sumere timent, quam pro se poscere non verentur, ne fortè contrectatione illius delinuti, aliquid ultra necessitatem concupiscant. Nam illum etiam in excelsis cum Sanctis habitaturum prædicat Esaias, qui proicit auaritiam ex calumnia, & excutit manus suas ab omni munere. Quanta autem mala pariat auaritia, postea suo loco dicemus. Porro illos maximè mundas manus habere decet, quibus à Propheta præceptum est, dicente: Mundamini qui fertis vasa Domini. Nihil igitur immundū tāgant manus illæ, quibus concessum est vt purissimum Christi corpus in Sacramento palpent, & hostiā viuam offerant Deo. Eas manus ne qua peccati contamine spurcites, meminisse debemus, ob hoc nobis à Deo datas, vt ipsi præcipuè qui dedit seruiāt, ipsi laborent in operibus iustis actionibꝫque probatis. Tu ergo manus tuas ad euoluendos cœlestis disciplinæ libellos porrige, & in iis quæ Deo placēt cōscribēdis exerce: ad pingenda quoq; fingendāve appone simulacra illa, quæ vel spectatores ad sanctimonix cultū accendāt, vel tuā ipsius mentem, ne per inania diuagetur, honesto labore occupent. Denique modis omnibus cōtēde, vt easdē manus tuas cum precibus puras ad cœlum

Constitu-
tio san-
cti Fran-
cisci.

Le

Esaiā 33.

Esaiā 23.

cœlum tollas. Ita enim facilius quod postulaueris impetrabis. Et quoniam hic, de quo loquimur, tangendi sensus nō solum ad manus pertinet, sed etiam ad reliquū hominis corpus, cuncta corporis tui membra Deo auctori suo seruiant, Deo in omnibus obsequantur, nihil agant in quo ille offenditur, nihil committant in quo proximi scandalizantur: in omni prorsus contactu, immo in omni omnium sensuum officio atque operatione danda est opera ut & vitetur peccatum, cuius præmium est petentis apud inferos cruciatus, & colatur virtus, cui promissa est merces æternæ in cœlo felicitatis.

De remedio contra sensuum voluptatem. Caput XXV.

CAeterū super omnia ad reprimendam sensuum voluptatem remedia iuuabit animo recolere quicquid Saluatorem nostrum sponte in hac vita passum nouimus. Igitur si **Visus.** te vana spectadi voluptas prouocauerit, qualem ille voluptatem capiebat cogita, cum Iudæorum cerneret perfidiam, & ob id flere compelleretur, cumq; eosdem contra se insurgere videret, quos ipse saluare venerat. Si tibi aurium delectatio **Auditus.** blandiri cœperit, attende quodnam illi delectamentum erat, quotidie ab impiis conuitia audire, seq; probris maledictisq; inimicorum incessanter pertundi. Si naribus infusa odorandi suauitas tibi insidiabitur, si gustandi luxuriosa dulcedo desiderium fecerit, memento illum in vtraque manu pro **Odoratus.** rosis clauos ferreos pertulisse, in ore autem pro dapibus fel, pro **Gustus.** vino acetum sumpsisse. Si te denique communis toti corpori tactus ad voluptatem sollicitauerit, quem ille toto corpore **Tactus.** dolorem excepit, mente reuolue. Cerne coronatum spinis caput, manus pedesque clauis cruci cōfixos, latus lancea vulneratū: cuncta deniq; flagellis contusa membra. Ac ne iam grandioris ætatis eam arctam viam ingressum dicas, audi ipsum in Psalmo confitentem. Pauper sum ego & in laboribus à iuuentute mea. Ad hæc seruorum eius, id est, omnium Sanctorum totam vitam, qua cœlum meruerunt, percurrē, & si quid in eo molle, si quid voluptuosum, si quid corpori iucundum delectabileque inueneris, audacter imitare. Sin verò è contrario cuncta dura, aspera, inquietā, tristitia, & acerba fuisse non ignoras, cur tu ad haurien-

Psalm. 27.

das conuerteris voluptates, sicut Domino tuo ita & seruis eius dissimilis, tibi quemetipsi perniciosus? Quomodo enim eò quò illi conscenderunt ascendes, si longè aliter atque illi vixerunt viuas? Et cum diuersa prorsus agas, quo modo non etiam diuersa sortieris? Nam si illi per terrenas tribulationes cœleste regnum possederunt, tu proculdubio post breues terrenæ luxuriæ delicias poenam luiturus es æternam, nisi poenitentiam egeris. Mitte igitur istas, quæ te nunc oblectant vanitates, renuntia voluptatibus, cuncta corporis blâdimenta veluti pestem quandam animæ fuge, & illa potius quæ laboriosa sunt amplectere, difficilibus assuesce, in omnibus morum synceritatem serua, innocentiam custodi, affectibusque moderare. Moderationum autem quæ ratio sit, quia locus hic exigere videtur, dicere nunc aggrediar, ope fretus diuina, non meis viribus, quæ nullæ sunt, confisus.

LIBRI IIII. FINIS.

EVANGELISTARIUM

MARCI MARVLI LIBER V.

Sub titulo charitatis, materiam de libidinis cohibitione, matrimonij integritate, eleemosynarum largitione, beneficiorum collatione & acceptione, & vitiis his virtutibus contrariis, complectens.

De temperantia. Caput Primum.

Psâ igitur passionum, quæ à sensibus oriuntur, moderatio, temperantia dicitur: Ea virtus vsque adeò reliquis omnibus necessaria est, vt nisi illis comitem se præstiterit, continuo ad vitia dilabentur, & virtutis nomē naturamque amittent. Iustitiaque ipsa si temperantiæ freno non regeretur, aut in negligentiam aut in seuitiam desineret. Temperantia mediocritatem seruat, appetitiones domat, ignauiam expellit: dicta, facta, cogitataque rationis finibus concludit. Nihil turpe fieri patitur, voluptatibus imperat ne modum excedant, dolori succumbere vetat, in omnibus recti honestiq; rationem constare iubet, non sinit extolli prosperis, neque deiici aduersis, sed in

vtraque fortuna constantem animum esse iubet. Ne itaque
 sensuum tuorum perturbationibus cedas temperantia effi-
 ciet, & ad illa quæ memorauimus comparanda remedia te
 diriget, quibus tu vsus abiges abs te otium, & desidia; & cu-
 piditatem, & turpes amores, & omnem luxuriam; vt ample-
 cti queas laborem, sollicitudinem, largitatem, pudicitia, fra-
 gilitatem: Et cum vitia quæ circa virtutem in medio consti-
 tutam sunt caueris, illa quoque quæ ultra habentur vitabis,
 ne videlicet labor vertatur in lassitudinem, sollicitudo in cu-
 riositatem, largitas in prodigalitatem, pudicitia in agendo-
 rum dicendorumque inutilem verecundia, fragilitas in stul-
 tum ab omnibus abstinendi rigorem. Cuncta ergo a quis tẽ-
 perantia mensuris iustisque proportionibus circumscribes,
 vt nec modicitate delinquas, nec nimicitate excedas. Opti-
 mumque tibi videbitur, solertiam sequi nautarum, qui in
 onerando nauigio tale temperamentum seruant, vt neq; ni-
 mio pondere pressum obruatur fluctibus, neque nimia leui-
 tate suspensum lateribus vacillet, & flantium ventorũ im-
 petum ferre nequeat. In omni quippe vitæ tenore rationa-
 bilis mensuræ modus vtilissimus est. Intemperantia verò om-
 nium prorsus nequitiarum & parens ac nutrix est. Quibus
 illa dominatur, de sanctorum consortio exierunt, cum iustis
 non scribentur. Ab ipso enim Domino, quia sanctionibus ei-
 us non parent, reprobati abdicatique sunt. Omnis alienige-
 na, inquit, incircuncisus corde, & incircuncisus carne, nō in-
 troibit in sanctorum meum. Aliud præterea incircumci-
 forum genus est, quos Hieremias notat, dicens: Ecce populus
 hic incircuncisus auribus, & nolunt audire. Aliud etiam de
 quo Moses esse se fatebatur, cum se indignũ officio sibi de-
 lato existimaret, & vt in Hebræo habetur, diceret: Incircũ-
 cisus labiis ego sum. Huiuscemodi autẽ circuncisiones, hoc
 est, cordis, aurium, & labiorum, quia non corporis sed spi-
 ritus sunt, faciunt vt ipsam quoque carnis circuncisionem,
 intelligentiæ demus spiritali. Qui ergo temperans fuerit, pri-
 mò cor suum circuncidet ne cogitet malum, ne praua appe-
 titio assensum præbeat. Qui enim assenserit & ad perficiẽ-
 dum scelus quod cogitauit animum inclinauerit, hic incir-
 cuncisus corde exit. Deinde qui temperans fuerit, suas aures
 circuncidere curabit, subtrahendo auditũ delatorũ susurris,

Ezech. 44.

Hier. 6.

Exod. 4.

Circũci-
sus corde

Incircūci- adulatorum blanditiis, turpibus scortatorum canticis, impu-
sus auri- dentique scurrarum. Qui verò aliquem ex his libenter au-
bus. dierit, incircumcissus auribus erit: Postremò qui temperans
 fuerit, labia sua circuncidere studebit, linguam cohibendo, ne
 de aliquo infamandi causa loquatur, ne cui maledicat, ne li-
 tiget, ne rixetur, ne opprobret, ne mentiatur, ne quid deniq;
Incircūci- iniquum, fœdum, inhonestum proferat. Qui autem loquē-
sus labiis da tacendaque obseruare neglexerit, & sine delectu quicquid
 in buccam venit effutierit, hic incircumcissus labiis iudicabi-
Circunci- tur. Carnis verò circuncisionem ad reliqua interioris homi-
sus labiis nis membra pertinere reor, itaque qui temperans fuerit mi-
 nimè negliget & manus circuncidere suas, ne malum ope-
 rentur: pedes, ne illò vbi peccandi periculum imminet cur-
 rant: oculos, ne quid quod nefas est concupiscere spectent:
 palatum ne ebriitati ganeæque seruiat: olfactum, ne vnguē-
 torum odore delectetur, sed virtutum. Qui se vt dicimus cir-
 cunciderit, circuncisione (sicut Paulus ait) non manufacta, &
 in omnibus spiritui magis quàm carni obedierit, huic perfe-
 ctæ temperantiæ inesse virtutem quis negabit? quis non di-
 gnus arbitrabitur, vt tandem in sanctuarium Dei ingredia-
 tur, præmiaque capiat supernæ hæreditatis, factus Dei filius,
 quia noluit fieri turpium voluptatum seruus?

De virginitate. Caput II.

CAeterum cum in omnium malarum cupidinum incita-
 mento temperantiæ freno opus sit, tum maximè in concus-
 appetitione stimulo inhibendo. Nullus violentior in animâ-
 ribus affectus, nullus insuperabilior. Assiduè cum illo pu-
 gnandum est, & si sæpius viceris, periculum est ne postremò
 vincaris. Quanto autem difficilior victoria, tanto & victoria
 remuneratio maior ac præstantior. Nunc ergo non incògruè
 referenda incidunt, primò castitatis pudicitiaque bona, de-
 inde contrariæ libidinis mala, vt deterriti, allecti pertina-
 ciùs in proposito persistamus virtutis. Castitatis quidè prin-
 cipatum tenet illibata virginitas. Nam virginem esse supra
 vsum naturæ est, & angelicum magis quàm humanū. Ideo-
 que & in lege honorata est virginitas, & in euangelio magis.
Leuit. 13. Prohibet lex vt sacerdos viduam vel repudiatam ducat vxorē,
Num. 31. sed virginem tantum. Et cum Moses Madiapitas delere

mandaret, virginibus parci iussit. Iesus Naue, quia Christi Iesus
 Domini figuram ferebat, neque uxorem habuisse memora- Elias
 tur, neque liberos: & illo duce populus Israel terram ingres-
 sur est promissionis. Elias & Eliseus nusquam iniisse matri- Elizeus
 monia leguntur, & soli inter veteres à morte quosdā ad vitā
 reuocarunt. Hieremias quoque quia in vtero matris dicitur Hierem.
 fuisse sanctificatus virgo permansit, ne donum amitteret a-
 dultus, quod acceperat conceptus. Ad nostra veniamus. Ipse
 Dei filius Christus virginem matrem sibi elegit, virgo ipse Iesus
 permansit, virginum sponsus dici voluit, sed neque baptizari Christus.
 nisi à virgine sibi placuit, neque matrem, cū ab ea decede-
 ret, nisi discipulo virgini commendare. Hæc autem omnia,
 vt quā Deo grata esset virginitas doceret, cuius conseruā-
 dæ matrem feminis se masculis in exemplum dedit. Exinde
 vterque sexus profiteri cœpit virginitatem, & ineundi con-
 iugij prolisque suscipiendæ voluptate contempta ad mona-
 steria confugere, seque soli Deo dedicare: vt dum neque nu-
 buntur, angelis cœlestibus pares forent, & humanam condi-
 tionem egressi, peculiare priuilegium acquirerent, cantica
 quæ nemo alius cantare potest, corā Deo personandi, a-
 gnūque sequendi, quocunque se ille vertisset, vt cū Chri-
 sto matricque eius Mariæ, ita & ipsius nullū in æternis man-
 sionibus habitaculum clausum esset. Quid enim non illis pa-
 tēre crediderimus in patria sursum, qui dum hīc peregrina-
 rentur, nulli obscœnæ cupidini patuerunt, & in carne præter
 carnem viuere perseuerarunt, vt magis Deo placerent? Fide-
 lissimorum enim seruorum est semper id maximè conari,
 quod Domino suo maxime gratum fore animaduertunt.
 Itaque non solum attendunt quod ipse imperet, sed etiam
 præter imperium quod ipsum delectet. Quamobrem pluri-
 sanctorum virginitatem suam inuiolatam conseruauerunt, vt
 quæ se in primis Deo placere posse non ignorabant. Virgines
 fuere Ioannes Baptista, quo inter natos mulierum non erat
 maior. Ioannes apostolus, quem singulariter Iesus dilexisse
 dicitur. Iacobus qui frater Domini nūcupatus est. Paulus vas
 electionis, aliq; multi ex discipulis. Inter feminas autē Mar-
 tha, Petronilla, Agatha, Lucia, Catharina, Cecilia, Barbara,
 Agnes, aliq; multæ, quæ tormēta perpetiatq; occidi malue-
 rūt, quā virginitatem nuptiis cōmutare. Quidam martyru
 cum

cum meretricibus à tyranno additis oppugnarētur, proprias
linguas dentibus discedisse constat, vt voluptatis motus
sus excluderet doloris. Ipsi itaque qui in confessionis fidei-
liorum sanitiam non timebant, in castitatis periculo in se
sauerunt, non leuius flagitium fore si libidini consensissent,
quàm si Christum abnegassent. Tunc autem in culmine vir-
tutum tua erit virginitas, cum etiam illa quæ imperatur per-
feceris. Quæ enim vel qualis est serui erga Dominum obserua-
tia, magna in re præstare obsequium, & in parua negligere
mandatum? Nōne fatuitatis arguuntur in Euangelio vir-
gines, quæ de sola virginitate sibi plaudentes, oleum quo ro-
tius vitæ lampas illuminatur, oleum videlicet mandatorum
Dei non comparauerant? Nōne etiam ille ab omnibus irri-
deretur, qui coronam auream capite præferret, & vilibus at-
tritisque indumētis tegeretur? Virginitas ergo nisi imperata
Domini perfecerit, tantum abest vt cæteris fidelibus alius
ascendat, vt etiam cum ipsis qui in imo cruciantur compa-
randa sit. Hoc verum esse ipsa decem virginum parabola ti-
bi ostendet: fatuæ namque prudentibus ianuam beatitudinis
ingressis foris remanserunt, quia nihil aliud muneris habe-
bant, quod Sponso offerrent, præter nudam virginitatem, ad-
miniculisque necessariis carentem. Castitatis quidem pro-
fessio inter perfectionis opera merito censetur: sed sicut po-
ma antequam maturescant decidunt, & folia ramiq; siccantur,
cum trunco, cui tota arbor innititur, deesse cœperit hu-
mor: ita quæuis perfectio (si modò perfectio dici debeat, ubi
multa deficiunt) suo fraudabitur fructu, nisi mandatorum
obseruatione foueatur. Si vis ad vitam ingredi, serua mada-
ta, inquit Dominus. Nisi ergo illa seruaueris, licet castus, li-
cet integer sis, & mente atque corpore impollutus, vitam ha-
bere non poteris. Castitatem vouisti, diuitias contempsisti,
cætera religionis vota suscepisti: hæc per se quidem vitam bea-
tam non merentur, si tamen virtutibus mandatorum Dei con-
iuncta fuerint, ad multo altiorem beatitudinis gradum te pro-
uehent, quàm si absque his mandata tantum obseruasses. Fe-
lix igitur illa virginitas, illa castitas, illa paupertas, illa senio-
ribus exhibita obedientia, quæ cum earum virtutum comi-
tatu, quæ iustæ sunt, cœlesti Sponso poterit occurrere. Felix
inquam illa virgo, quæ non sola pudicitiae laude contenta, sed
etiam

Mat. 19.

etiam omnibus necessarijs monilibus ornata, Sponsi sui præstolabitur aduentum.

De castitate viduali.

Caput III.

Virginali munditiæ proximè accedit castitas viduitatis, cōtinentiaque eorum, qui quamuis virgines non sint, finem tamen carnali copulæ statuerunt, suscepto religionis voto, vt expeditiùs Deo seruire cœlestiumque contēplationi vacare queant. Horum propositum longè melius esse quàm cōiugatorum, vtriusque scripturæ testimoniis probatur. In *Leuit. 22.* Leuitico filia sacerdotis vidua ad patrem reuersa vescitur de sanctificatis, quæ certè attingere gustareque nequibat, dum marito seruiret. In *Exod. 19.* Exodo Moses per triduum ab vxorio opere abstinere eos iussit, qui ad montem accessuri, Deumque loquentem audituri erant. Sed neque Dauidi vel cæteris qui cū *1. Reg. 21.* 1. Reg. 21. illo erant, cū esurirent, licuit panes accipere sanctificados, nisi cū se mūdōs à mulieribus ab heri & nudius tertius esse cōfessi sunt. In nouo autē Instrumento Paulus Apostolus cōiugati atque soluti distantiam docere voleas: Qui sine vxore *1. Cor. 7.* 1. Cor. 7. est, inquit, sollicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo: qui autem cum vxore est, sollicitus est, quæ sunt mūdi, quomodo placeat vxori, & diuisus est. Et mulier innupta, inquit, ac virgo cogitat quæ Domini sunt, vt sit sancta corpore & spiritu; quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mūdi, quomodo placeat viro. Quantum igitur præferēda sit viduitas matrimonio, continentia nuptiis, ipsa studiorū atque operum diuersitas indicio est. Quis enim fidelium negare audeat, longè melius esse, illa quæ Dei sunt cogitare, quàm illa quæ mundi: & quomodo Deo placeas quærere, quàm quomodo placeas vxori? Nemo tamen credat dānari matrimonia, dum his meliora proponuntur. Non enim peccant qui legitimè coniūguntur, sed tamē illi qui ideo coniungi nolūt, vt liberius atque syncerius Deo seruiant, beati esse dicuntur. Mulier, inquit, alligata est legi, quanto tēpore vir eius viuit: quòd si dormierit vir eius, liberata est à lege, cui vult nubat, tantum in Domino. Beatior autem erit, si sic permanserit secundum meum consilium. Ac ne consulentem contēneres, continuo subiunxit: Puto autem quòd & ego spiritum Dei habeam. Idem Apostolus Tito discipulo præcipit, dicens:

Viduas

2. Tim. 5. Viduas honora, quæ verè viduæ sunt. Has etiam qualiter se gerere debeant instruens ait: Quæ autem verè vidua est & desolata, speret in Deum, & instet obsecrationibus & orationibus nocte ac die. Nam quæ in deliciis est, viuens mortua est. Illas ergo quæ delicias mundi, vt Christum lucrificerent, spreuerunt, & reuereri, & si indiguerint, Ecclesiæ alimentis mandat sustentari. Honor enim in scripturis non solum reuerentiam, sed etiam liberalitatem eleemosynamque designat, vt in prouerbiis: Honora Dominum de tua substantia, & de primitiis omnium frugum tuarum da pauperibus. Cū autem Apostolus verè viduas in Ecclesia reuerenter suscipiendas alendasque præcepisset, si modò vnde alantur de suo non habuerint, prospicere etiam volens ne quæ de his sinistra rumoris oboriatur suspicio, ne quis infirmis peccandi locus detur: Vidua, inquit, eligatur non minùs sexaginta annorum, quæ fuerit vnus viri vxor, in operibus bonis testimonium habens, si filios educavit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes lauit, si tribulationem patientibus subministravit, si omne opus bonum subsecuta est. Adolescentiores autem viduas deuita. Cū enim luxuriatæ fuerint, in Christo nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Non ergo ob hoc solum vitandæ sunt, quia earum consortium castitati periculum fit, verum etiam quia ipsæ iniuria Ecclesiam afficere soleant, repetendo concubio, cū professæ fuerint castitatem, & quod Deo vouerant non exoluendo. Cumque ita sit: volo, inquit, iuniores nubere, filios procreare, matres familias esse, nullam occasionem dare aduersario maledicti gratia. Iam enim quædam conuersa sunt post satanam. Quare illas nubere vult, aperte declarat, ne videlicet castitatem vouendo irritum faciât promissum, ne post satanam abeant, & ad illicitos amplexus conuersæ diabolo nubant. Tolle incontinentiam istam, & non dicet, volo iuniores nubere, sed quemadmodum superius dixit, beatiore erunt, si sic permanserint secundum consilium meum, hoc est, si in proposito perdurauerint castitatis, & veræ viduitatis officiis functæ fuerint. Quod ibi etiam & quidem manifestis asseuerat, vbi ait: Dico autem non nuptis & viduis, bonum est illis si sic permanserint sicut & ego: quod si non se continent, nubant. Melius est nubere quàm vri,

1. Cor. 7.

id est, licitas inire nuptias, quàm illicitis ardere amplexibus. Patet ergo Apostoli esse sententiam, illis viduis quæ se continere nequeunt, magis expedire ut nubant, quàm ut per incontinentiam pereant. Illis verò quæ Deo magis quàm hominibus placere cupiunt, optimum esse non nubere, sed in castitate perseverare. Porro quod hîc feminis præcipitur, viros quoque respicit, qui castitatem præferunt matrimonio, sexagesimum fructum tricesimo, & Domini cultum vxoriæ seruituti: quibus à Salvatore dicitur: Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. Et ab Aposto- Luce 12.
Ephes. 4.

lo, Stare succincti lumbos vestros in veritate. Lumbi ad generandi rationem pertinent, quos præcingere, quid aliud nisi castitati studere est? Hoc quidem præcipuis, hoc electis Dei, Christi quæ discipulis iniungitur, non vulgaribus, non terrena temporaliaque appetentibus, sed ad cœlestem gloriam adspirantibus & æternam. Vnde Eliam prophetam & Ioannem Baptistam zona cinxerat pellicea, quæ significabat in carne mortificatos, nullique obscenæ cupidini subiectos: quâ autem magni spiritus hî ambo fuerint, nemo fidelis ignorat. Ille etiam vir sanctus ista continentie virtute proficere optabat, qui ingemiscens ait: Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus, & se superari sentiens, auxilium imploravit: Intende, inquit, in adiutorium meum Domine Deus salutis meæ. Illam verò mulierem, ut optauerat ita profecisse credimus, de qua est scriptum: Accinxit fortitudine lumbos suos, & roborauit brachium suum. In brachio, iustitiæ opera intelligimus, quæ tunc sanè robur & firmitatem sui concipiunt, cum lumbis zona castitatis constrictis contemnimus illecebras carnis; & coniugij iugo expediti, in illorum concedimus libertatem eunuchorum, qui se propter cœleste regnum castrauerunt. Quæ profectò virtus, quoniam vulgari vita eminentior est, non imperatur, sed suadetur, dicente Domino: Qui potest capere capiat. Ut autem ad capiendū quod Matt. 19.

proposuit enitamur, præmiorum magnitudine nos prouocat per Esaiam dicens: Ne dicat eunuchus, quoniam sum lignum aridum, hæc enim dicit Dominus eunuchis: Qui custodierit sabbata mea, & elegerit quæ volui, & tenuerit fœdus meum, dabo eis in domo mea & in muro meo locū nominatum, & nomē melius filiis & filiabus, nomē sempiternū dabo Esaia 56.

dabo ei, quod non deficiet. Laudent matrimonia coniugati, & prolis fecunditate glorientur, dum tamē eunuchi nostri melius filiis & filiabus nomen à Domino sibi vendicent, patribusque & matribus apud omnium Patrem pluri habeantur. Restat vt doceamus quibus armis virtus castitatis, ne offēdatur, tuenda sit.

De consortio diuersi sexus vitando.

Caput II II I.

Castitatis professoribus non sui sexus hominum consortia sunt fugienda. Quamuis fuerint sancti vir & femina, nequaquam tantum sibi confidant, in ætate præsertim adhuc vegeta & robusta, vt sine arbitris inter se colloquātur, vt soli simul sedeant, aut conuersis alter in alterum oculis inuicem se spectent, ne fortē cogitare cogantur, quod intercedente verecundia confiteri non audent. Potest quidem fieri vt amborum vultus, gestus, sermo, pudicitiam seruet: difficilimū tamen, imō impossibile est, ne quando vel vtriusque vel etiam alterius eorum in meas impuris æstuet desiderijs, vel momēto aliquo temporis concupiscat, quod committere veretur. Audi Salomonem dicentem: Fauus distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur; nouissima autem illius amara quasi absinthium, & acuta quasi gladius biceps; pedes eius descēdūt in mortem, & ad inferos gressus eius penetrant, per semitam vitæ non ambulant, vagi sunt gressus eius & inuestigabiles. Nunc ergo fili audi me, & ne recedas à verbis oris mei, longē fac ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus domus eius, ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli. Præsentem voluptatem cum futura pœna compara, & probabis consilium hoc quod offertur. Citò trāsit quod delectat, nullo fine concluditur quod cruciat. Sed fortasse cauillaberis & dices non tibi accessum interdici aliarum præterquam meretricum. At in iis quoque quæ pudicitiam honestatemq; præse ferunt, blanda vox, mollis gustus, benignus aspectus, venusta forma, & totius corporis tegumentorum non inelegans cultus, nonne impuditiæ incitamenta sunt? Ipsa quidem mulier casta & continens est, sed si multa quæ in illa cōspiciuntur, ad turpes cogitatus prouocant, quomodo tutum te putabis si ei adhæseris? Ne quis tamen malignæ excusationi de-

Prov. 5.

tur locus, disce non minùs fugiendas esse pudicas quàm impudicas, illo saltem exemplo, quo Dauid secundùm cor Dei electus & pudica satis iudicata Bethsabæe Viriæ vxor conciderunt. Nulla hæc notabatur infamia, ille morum sanctitate non minùs quàm regno nobilis erat. Hanc se lauante tantum vidit & captus est, exarsit in concupiscentiam, opereq; impleuit quod concupierat. Nunquid tu illo sanctior, vt tales feminas non solùm intueri, sed etiam cum iisdem colloqui, cum iisdem considerare & commorari, & fortasse ridetibus arridere non timeas? Ad hæc memento quod idẽ periculum veriti plerique fideles & paternam domum, ne inter mulieres versarentur, delinquunt, & vrbibus excedũt, & sola atque hominum cultu deserta loca penetrãt, ibi Domino seruientes, quo ne nomen quidem feminæ possit accedere. Si qua eos aliquando visæ mulieris cogitatio molestat, noctes vigiles ducunt, orationibus instant, ieiunia frequentant, pectus pugno verberant, donec Domino miserãte pristina menti reddatur quies, & aduersario in fugam conuerso victoriæ succedat solatium. Nihil isti circa se conspiciunt nisi rupes & syluas, nihil audiunt nisi rugitum ferarum, & auium cantum, & sibila serpentum: tu te autem periculo liberum fore arbitraris quotidie inter feminas conuersando, illas intuendo, de illis fabulas audiendo, teque vltro illarum aspectibus offerendo, neque consortia vitando, sed nunc vocatus domos cubiculaque illarum adiendo? Non est istud, crede mihi, seruare castitatem, sed prostituere, non spiritui seruire, sed carni: cùm scriptum sit: In medio mulierum noli commorari, de vestimento enim procedit tinea, & à muliere iniquitas viri. Sicut ergo vestimentis ac panno nihil est magis inimicũ quàm tinea, ita nihil magis periculosum castis mentibus, quàm diuersi sexus coniuncta conuersatio. Bonum est mulierem non videre, quia qui viderit & concupierit, iam mœchatus est eam in corde suo. Bonum est mulierẽ non tangere, quia qui tangit picem, inquinabitur ab ea. Quod si in solitudine degentium mentes fœdis cogitationibus interdum sollicitentur, quomodo ibi castitas esse poterit secuta, vbi vir & mulier vel eodem vsi fuerint contubernio, vel si locis disseparantur, congressibus non abstineant? Si quando tamen necesse erit cõuenire, & vtriusq; præsentiam

Eccli. 42.

res exegerit, tales testes arbitrique adhibeantur, quibus coram pudor erit vel loqui quod turpe sit, vel quod non liceat facere. Secreta enim colloquia tametsi crimine caruerint, criminis tamen suspitione non carebunt. Debemus autem providere bona non solum coram Deo, sed etiam (vt Apostolus ait) coram hominibus. Cuius munda est conscientia, non præbeat alteri infamandi occasionem, ne in fratrem peccet.

De remedijs aduersus tentamenta libidinis.

Caput V.

PORRÒ cùm seminarum frequentiam conspectumque fugeris, teipsum fugere non potes. Quocūque locorum perrexeris, cum tua tibi carne pugnādum est Caro semper ad voluptates prona compellit hominem id cogitare, à quo mens Deo dedita abhorret & declinat, ne fortè dum carnali suggestioni assentitur, & Domino suo delinquat. Luctā istā vincere non poteris, nisi armis opportunis atq; congruis fueris vsus. Arma igitur quibus tibi carnis tuę domanda petulantia est, ieiunia sunt solito crebriora, frequentiores preces, magis intenta diuinorum tractatum lectio, & circa facienda opera corporis fatigatio diligentior. Cum hoc telorum genere qui in prælium processerit, eius castitatis arcem neque carnis fœda titillatio, neque diaboli callida machinamenta poterunt euertere. Primò igitur da operam, vt ieiunando de cibis potiùs quàm de lasciuia cogites, & venarum calorem temperes ventris vacuitate. Luxuriant enim corporis venę pabuli repletionem succensę, & ebullire in libidinem affectant. Equos quoq; ferocire cogit obesitas, macilenti desinunt calci- trare. Quòd si Sodomitæ & Gomorrhæos (vt scriptum est) saturitas panis & otium in abominandos præcipitauit coitus, & si hac ipsa de causa eiusdē criminis Iudæi arguuntur, dicēte Domino: Saturavi eos, & mœchati sunt, & in domo meretricis luxuriabantur: nōne ieiunium euitata saturitate, scelus quod ab ea proficisci credimus simul vitabitur? Cæterum cùm turpis libido dæmonium illud sit, quod non eicitur (vt Saluator ait) nisi in ieiunio & oratione, orandū quoq; erit, vt ipse in nobis castitatis virtutem protegat qui dedit. Iugantur

igitur ieiunio preces, & quod ipsi per se præstare nō possumus, à Domino postulemus vt possimus. Iudith quæ Holo- Iudith.
 phernē Assyriorum ducē sua occidit manu, ieiunando simul
 & orando viduitatē seruauit, & inter inimicos tuta imò etiā Anna.
 inimicorum victrix fuit. Anna in Euangelio Phanuēlis filia,
 & ipsa amissō viro perpetuam vouerat castitatem. Qualiter
 autē eam cōseruarit, euangelista declarat, dicens: Nō disce-
 debat de templo, ieiuniis & obsecrationibus seruieus die ac
 nocte. Et quoniam caste permansit, Christum natum videre
 meruit, & in paruulo intelligere mūdi Saluatorem. Faceffat
 desidia, omnis abeat torpor, nō est otiosorū ista virtus: multa
 vigilia, assiduo labore tuendus est thesaurus, quem suppillare
 cupit caro, demoliri conatur diabolus, & dissipare nititur
 mundus. Ieiunio ergo & orationi succedat lectio, quæ te vel
 in aliorum lapsu cautiorem efficiat, vel in aliorum fortitu-
 dine continentiore. Redintegratur animi vigor ad virtu-
 tum persēuerantiam, pleniorq; infunditur gratia, quoties
 piē sancteq; viuendi præcepta releguntur. Ibi iustorum præ-
 mia malorumq; poenæ etiā segnes excitant ad colendā animi
 sanctitatē nequitiamq; fugiendā. Legendo itaq; sacras lite-
 ras, quibus talia continētur, in proposito bonarū actionū so-
 lidamur, nō legendo reddimur imbecilliores. A postolus ait:
 Quæcunque scripta sunt, ad nostrā doctrinam scripta sunt. Rom. 15.
 Frustra autem scripta essent, nisi etiam legēda omnibus pro-
 ponerentur. Nolite (inquit) inebriari vino, in quo est luxu-
 ria, sed implemini Spiritu sancto, loquentes vobismetipsis Ephes. 5.
 in psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus, cantantes &
 psallentes in cordibus vestris Domino. Qui ergo talia lege-
 re vel audire neglexerit, Spiritu sancto impleri non poterit.
 Et quomodo castitatē seruare valebit, si Spiritus sancti auxilio
 fuerit destitutus? Porro quid iucundius, aut quid obtabilius,
 quā Dei sapientiā in scripturis audire loquētē, & illius doctri-
 nę inherere, qui solus nec falli possit, nec velit fallere? Huius
 potissimū lectionibus delectetur, quisquis optimis verissimis-
 que vitę institutis cupit proficere. Si tamē adhuc alia lex in
 mēbris tuis repugnauerit legi mētis tuæ, aliis insuper fatiga-
 tionibus, frāgēda tibi erit proteruitas carnis: aut humū rastro
 fodias, aut olera in horto sicientia irriges, aut plātaria facias,
 aut canistralentis texas viminibus, aut aptum igni materiam
 cædas,

1. Cor. 9.

cardas, & sarcinas humero impositas baiules, & domū trans-
lata vñt referues. Denique semper facias aliquid operis, vt
cum Apostolo dicere queas: Castigo corpus meū, & in ser-
uitutē redigo, ne fortē cum aliis prādicauerim, ipse reprobus
efficiar. Profecto nulla ei dominabitur voluptas, qui sic sibi-
metipsi imperare didicerit. Sic autē faciendo, siue centesimū
cum virginibus, siue sexagesimum cum viduis fructū colli-
get, atque angelis qui in cōlo sunt par similisque erit.

De matrimonio. Caput VI.

1. Cor. 7.

Nunc locus postulat, vt de matrimonio aliquid in mediū
proferamus, ne quis culpam putet vxorem ducere, cū
etiam coniugatorum virtus sit, pudicitiam colere, liberos bo-
nis artibus instruere: non voluptatis gratia sed generandi
affectu copulari: nihil dicere aut facere, quod ex ipsis natos
non deceat imitari. Quandoquidem paruulorum simplicitas
nullius operis est magis æmula, quā quod à parentibus vi-
derit fastidiri. Discant igitur coniugati, quid ipsis apostolica
præcipiat disciplina. Nam sicut misericors vult omnes ho-
mines ad salutem peruenire, ita Apostoli Christi cuique ho-
minum conditioni monstrare conati sunt quomodo salua-
rentur, quorum Paulus diuina spiritalique scientia in primis
præditus ait: Si acceperis vxorem, non peccasti: & si nups-
erit virgo, non peccauit, quinimmo vt ostendat etiam in con-
iugio esse aliquid boni. Qui matrimonio, inquit, iungit vir-
ginem suam, benefaciť. Nihil enim ab ipso rerū auctore Deo
constitutum est, quod non bonum sit, licet aliud alio melius
atque perfectius. Tunc autem primū nuptiæ ab eo con-
stitutæ sunt, cū masculum creasset & feminam, benedicē-
que ipsis dixisset: Crescite, & multiplicamini, & replete
terram. Qua quidem in re hoc quoque obseruandum, quod
non ad voluptatem vocati sint, sed ad liberorum procreatio-
nem, vt crescant videlicet & multiplicentur, tamen si fieri
non potest, ne qua intercedat voluptas; non tamen in ea
nuptiarum finis esse debet, sed in fœtu multiplicando, quē
admodum benedictio præscripsit diuina. Et cū ita sit,
audeo dicere: Scottator, non maritus est, quem magis coire
quā generare delectat: & mulier ipsa scortum, non vxor,
quæ libidine magis gaudet quā fœtu. Porro fœdera matri-
monij

monij perpetua esse oportet. Quos enim Deus cōiunxit, homo non separet. Erunt (inquit) duo in carne vna. Itaq; prauaricatur vir quoties aliam appetit, & mulier quoties alium suspirat. Caro enim quæ vna esse debet, in duas distrahitur, cum pellex aut mœchus adamatur. Sit igitur honorabile cōnubium (vt Apostolus inquit) & thorus immaculatus, vtq; contaminari illicito amore timeas addit: Fornicatores enim & adulteros iudicabit Deus. Viros quoque præesse vxoribus debere testatur alibi, dicens: Mulieres viris suis subditæ sint sicut Domino. Quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput Ecclesiæ. In Genesi quoque primæ mulieri dictum legimus à Domino: Sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. Cæterū sicut Christi & Ecclesiæ sancta est cōiunctio, ita viri & vxoris impolluta sit copula oportet, vt nec ipse aliam sponsam, nec ipsa alium desiderare sponsum, & suspicionem etiam caueant minus fidei inter se amoris pactique violari. Neque enim coram Hymenæo vel Thalasso inter se pepigere, vt vana solebat gentilitas, sed vt decet fideles, Deo vero inuocato, Christoque teste & Ecclesia. Nihil magis ratum esse debet, quàm quod his accitis ac præsentibus, pietate iusteque fuerit promissum. Deinde idē Apostolus paucis verbis multa cōplexus: Vxori (inquit) vir debitum reddat, similiter autem & vxor viro. Debet quippe alter alteri fidem, debet charitatem, debet honorem, pudorem, pacem, atque cōcordiam. Talia si intercesserint, exoluitur ab his quod debetur manifestum est. Oportet autem in eo quidem reddi debitum, ne alteri generationis operam exigendi alter deneget. Sequitur enim: Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter autem & vir sui corporis potestatem nō habet, sed mulier. Hinc ait: Nolite fraudare inuicem, nisi forte ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi. Quare hoc, nisi ne fortē illius qui consentire noluerit, concupiscentia periclitetur: & dum licito coitu nequit vti, ad illicita desideria declinet? Quamobrem post continentia quoque consensum hortatur, vt iterum in idipsum reuertantur, atque addit: Ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestrā. Sed quod suadet metuens, ne volens inbere videatur, ait: Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium. Volo autem vos omnes homines esse sicut meipsum, id est,

Hebr. 13.

Gm 3.

1. Cor. 7.

cœlibes, continentes, castos, & à seruitute coniugalis necessitatis prorsus alienos. Atq; ita aliud est quod indulget propter incontinentiam, aliud quod vult propter vitæ perfectionem. Vt ergo fornicationem fugias, vtere coniuge: sed si ambo ducimini studio præstantioris virtutis, vtere castitate. Alterum enim carni seruire est, alterum spiritui: & qui in carne seminat, de carne & metet corruptionem; qui verò seminat in spiritu, de spiritu metet benedictionem.

De viri uxorisq; officio.

Caput VII.

Meminerint præterea vxores reuereri maritos, priorem honoris locum eis cedere, corundemque subdi imperio. Id quidem exigit & auctoritas diuina, vt dictum est, & Apostolicum præceptum, & lex ipsa naturæ, cum etiam inter Gentiles & à religione alienos constet, viros quàm seminat honorabiliores esse atque liberiores. Ne quis tamen vxore sic contemptè vtatur vt seruiat: Petri Apostoli mandatum est, quo monet ipsis etiam impartiri oportere honorè tanquam cohæredibus gratiæ vitæ. Et in Malachia est scriptum: Vxorem adolescentiæ tuæ noli despiciere. Socia thori tibi est, & domesticæ gubernationis cura que consors, & communium liberorum parens, nō de capite educta, ne imperet: nec de calcaneo, ne contemnatur: sed de costa formata, vt inter virumque media habeatur, & secundo loco post patrem familias in domo honoretur. Illa obtemperet viro, ei autem reliqua familia subiecta sit. Illa sicut Sara Abraham, ita virum vocet dominū: eā verò reliqui dominā appellēt, & veluti dominæ pareant atq; obsequantur. Porro vt tali honore dignā se non iam auctoritate quàm moribus ostēdat, sit fidelis vt Michol, quæ ne patri quidē, & eidē regi, obsecuta est vt virum proderet. Nam sicut de viro dicitur, propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ: ita & mulier debet adhærere viro, vt nec amore parentum, nec timore regum fidem deferat. Sit prudens vt Abigail, quæ iratum viro suo Dauidem animi sagacitate placauit, ita vt postea marito viuam ipsa Dauid sibi elegerit vxorem, sola femina solertia delectatus. Quæ talis fuerit, etiam viri partes agat in domo, si ille minus integræ mentis erit, reuerentiam tamen exhibeat vt maiori: & sic omnia faciat quasi ille imperarit. Sit pudica

1. Petri 3.

Malac. 2.

1. Reg. I.
Michol.

2. Reg. 2.
Abigail.

ut Susanna, quæ conjugij fide seruata malebat mori, quàm
 amissa viuere: sed tam sanctum feminæ propositum cū nos-
 set Dominus, & ab accusatorum infamia purgatā, & à mor-
 tis periculo liberam reddidit. Sit patiens & humilis ut An-
 na Helcanæ coniunx: quæ cū sterilitatis exprobrationem
 æquo animo tulisset, mater esse meruit Samuelis, qui & iu-
 dex populi exiit & propheta. In hac itaq; vnica prole mul-
 to felicior fuit, quàm illa in multis; cuius procacitate incessa-
 batur. Sit in omnibus quæ honestè fieri possunt obediens vi-
 ro, vitetq; Vasthi reginæ insolentiam; quæ cū Assueri
 Persarum regis mariti sui imperium contempsisset, diuortio
 mulctata, desijt esse quod erat, & de fastigio publicæ digni-
 tatis in ordinē corruit priuatarū. Deponit enim Deus super-
 bos de sedē, & exaltat humiles. Licet autem nunc non sit lo-
 cus repudij, turpissimum tamen est, repudio dignam videri.
 Sit præterea diuinæ rei studiosa, & ad præces Deo offerendas
 præpta, ut Tobia coniunx Sara, quæ antequam conjugalem
 operam iniret, triduum cum illo in oratione perseverasse tra-
 ditur: & ambo quidē felicem cōnubij euentum habuerūt, eo
 quod initia illius Dño consecrassent. Sit postremò in incessu
 modesta, grauis in aspectu, in sermōne verecūda, simplex in
 ornatu, & in his rebus quæ foris videntur ostendat, qualē in-
 tus qui non videturū anim gerat. Impleat etiā quod Aposto-
 lus Philemoni discipulo ut adolescentulas doceret scribit: Ut
 videlicet viros suos ament, filios diligant, sint prudentes, ca-
 stæ, sobriæ, domus curā habētes, benignæ, subditæ viris suis.
 Exequatur & quæ princeps Apostolorū Petrus partim pro-
 hibeat partim imperet, dicens: Quarum sit non intrinsecus ca-
 pillatura, aut circundatio auri, aut indumentis vestimētorum
 cultus, sed qui absconditus est homo in incorruptibilitate
 quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples.
 Ne quis tamen sordes & illuuiem conuenire vxoribus hone-
 stis credat, rursus Paulum audiat Timotheo dicentem: Mu-
 lieres orare iube in habitu ornato cum verecundia & sobrie-
 tate, ornantes se, non in tortis crinibus, aut auro, aut marga-
 ritis, vel veste pretiosa; sed quod decet mulieres, promittētes
 pietatem per opera bona. Exclamarem in nostrarum comen-
 di componendiq; se luxuriam feminarum, & ipsarum
 immodicos ornatus inuenerer, sunt enim quæ totum con-
 sumunt

Susanna.

Anno.

Vasthi re-
gina.

Sara.

Philem. 2

1. Petri 2.

2. Tim. 2.

sum insuunt in vestibus, inserunt in monilibus, gestant in digitis, & vt carnem suam deuitent, maritos agere cogunt, sed si Domini Apostolicaque praecepta, quae saepe in Ecclesia praedicari audiunt, non obseruant, & me quidem clamantem irridebunt. Satiusest igitur attoniti oris silentio intemperantiam earum incusare, quam verborum increpatione frustra velle corrigere. His autem quas interior magis quam exterior cultus iuuat, satis erit: non me, sed quorum dicta in medium proposui, audire.

De coniuge diligenda temporeq; continendi.

Caput VIII.

QUOD autem viros respicit, videlicet non oportere contemni vxores, dictum est supra, sed vt euidentius ea res constet, dicemus nunc qualiter ipsa vxor diligenda sit, deinde etiam continendi tempora indicabimus. Paulus Apostolus: Viri (inquit) diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret, & paulo post: Ita viri debent diligere vxores suas, vt tempora sua: qui suam vxorem diligit, seipsum diligit. Et alibi idem ait: Viri diligite vxores vestras, & nolite amari esse ad illas. Diligere quidem iubemur & proximos sicut nos ipsos. Qui tamen proximum diligit, alterum diligit: qui vero vxorem diligit, seipsum diligit, cum vir & vxor vna caro sint. Tanto igitur intentius diligatur vxor, quanto magis proxima est. Quid autem proximius, quam duo in carne vna? Dilectionis praeterea ordo exigit, vt primo loco nobis ipsis optemus bona, secundo proximis. Primo igitur loco etiam vxor amanda erit, aut si quis inter primam & secundum esse potest medius. Ambo autem gignenda prolis causa inter se coeant, non explenda libidinis affectu. Alterum legitime coniugatorum officium est, alterum turpiter lasciuientium immunditia. Ambo etiam obseruent continendi tempora dicente Salomone: Tempus amplexandi, & tempus longe fieri ab amplexibus. Tunc igitur a coniugij opere veneraeque voluptatis vsu continere sese debet coniugati, cum ciuitas opprimatur calamitate, ne communi malis aliis tristatibus ipsi gaudere videantur. Sic enim in Iohelle propheta imminente captiuitate ad Iudaeos dicitur: Egrediatursponsus de cubili suo, & sponsa de thalamo suo. Ad menstruatam quo-

Ephes. 5.

Coloss. 3.

Eccle. 3.

Iohelis 1.

quoque vxorem accedere lex vetat, ne concepti foetus vitium *Leuit. 13.*
 corrupti sanguinis trahant, & morboſi liberi ſaniſque confe- *6. 18.*
 ſti naſcantur. Videant igitur vir & mulier ne coitus deſide-
 rio viſti, menſtruorum tempore congregiantur, ne plus mo-
 leſtiæ accipiant ex natorum ſcœditate, quã ex concubitu vo-
 luptatis, ſed neque illo die coëant, quo rem diuinam facturi
 ſunt: tunc enim facilius quod popoſcerint impetrabunt, cū
 caſti purique ad ſupplicandum Deo proceſſerint. Hoc ſanè *1. Cor. 7.*
 præcipit Apoſtolus, dicens: Nolite fraudare inuicem, niſi
 fortè ex conſenſu ad tempus, vt vacetis orationi. Tunc etiam
 magis accingant lumbos ſuos zona caſtitalis, cū ſacrò ſan-
 cto corpori & ſanguini Domini erunt communicaturi, vt
 quod in typo agni paſchalis præcipitur, in vero agno qui abſ-
 tulit peccata mundi impleatur. Plebi vocè Domini die pe-
 rendino audituræ per Moſen iniungitur, ne appropinquent
 vxoribus ſuis, & Dauidi atq; iis qui cū illo erant panes pro- *1. Reg. 22.*
 poſitionis ne eſurientibus quidem dati fuere, niſi cū ſe mun-
 dos à mulieribus ab heri & nudius tertius conſeſſi ſunt. Quid
 autem ſanctius illo pane qui de cœlo deſcendit? Quod ergo
 præceſſit in figura, obſeruetur in veritate, & hoc quidem ex
 conſenſu, vt enim ſe contineant coniugati non alterius arbi-
 trij eſt, ſed amborum.

De coniuge eligenda. Caput IX.

VT autem concorditer ac ſine querela procedant nuptiæ,
 par conditio quaerenda erit in coniuge generis atque for-
 tunæ. Iurgiorū cauſſa eſſe conſuevit diſparilitas. Idcirco vir
 nobiliorem ſe aut opulentiorem non ducat, ne pro vxore pa-
 tiatur dominam. Mulier quoque plebeia & vulgaris parum-
 q; dotata nō nubat præſtantiori, ne fortè nō vxoris loco ha-
 beatur, ſed ancillæ. Quòd ſi etiam inter æquales frequenter
 incidunt contentiōnes & lites & diſſidia, quanto magis hoc
 timendum eſt, vbi alter maiorum ſuorum iactet titulos, oſtē-
 tet ſtemmata, opibus multis gloriatur, & multo faſtu infla-
 tus arroganter incedat, alter verò nihi horum habeat quo ſe
 illi exequari poſſit, aut iniuriam obiectæ vilitatis propulſa-
 re? Caueant igitur tam viri quàm feminæ matrimonio co-
 pulandi, ne fortè dum coniugij iugum ſe ſubire credunt, iu-
 gum ſubeant ſeruitutis: & ſi bene recteque ſibi conſultum

258 MARCI MARVLI
volunt, audiant versiculum illum à pueris in schola, in foro,
in omnibus compitis ventilatum :

Si voles aptè nubere, nube pari.

Sed neque nimis formosam ducendam esse aiunt, nec nimis
deformem, ne vel hanc habeas despectam, vel illam suspectam.
Ea ergo placeat, cuius media inter istas erit species, ut nec
multos allicere, nec tibi non grata esse possit, ac proinde vir-
tutis vestrum & pudicitia tutior maneat, & animus om-
ni sublata suspicione tranquillior, & ad mutuam propensior
charitatem. Neque enim illi concorditer queunt pacificeque
vivere, qui inter se de connubij fide dubitant, & zelotypiz
vitio vel maritus mœchum vel vxor pellicem imaginatur ac
timet.

De filiorum educatione, familiæq; regenda.

Caput X.

Post hæc optimos habere liberos gloria est parentum. Pa-
tris igitur matrisque erit officium, ex se genitos non ad lu-
xum, sed ad modestiam educare, non blanditiis emollire, sed
castigationibus cohibere, pie religioseque instituere, plectere
si deliquerint, laudare si bene optemperanterque se gesserint.
Increpationibus, minis, verberibus à vitio detertere, exhor-
tationibus ad virtutem promissisque accendere, exempla vi-
tæ alienæ, alia quæ fugiant, alia quæ imitentur proponere;
magis de moribus ipsorum, quàm de sospitate sollicitari. Re-
liquam quoque familiam ita gubernare, ut eorum qui domi
sunt sobrietas, parsimonia, frugalitas, testimonium sit inte-
gritatis industriæque dominorum. Super omnia autem om-
nes domestici, siue liberi sint, siue serui, doceantur Deum ti-
mere, proximū diligere, neminem odisse, nulli nocere, bene
omnibus optare, & cui possunt benefacere, iniuriæ non me-
minisse, sed pro malo bonū reddere. Magni profectò meriti
apud Deū erit, talem se in educandis liberis regendaq; fami-
lia exhibuisse, sicut è contrario præcipuæ indignationis atq;
odij neglexisse, & patris vel matris familiæ personam ge-
rendo, suum obliuisci officium. Aut beatus Apostolus : Si
quis suorum maximè domesticorum curam non habet, fidē
negavit, & infideli deterior. Quod si par crimen est, fidē ne-
gare, & eorū quibus præces parvipendere salutem, nonne par
est

erit & criminis vindicta pœnaq; cōmissi? Quisquis igitur alios regendi officium suscepisti, caue maximè ne otio atque ignavia deditus illud fastidias, nève gregem, cuius es pastor, lupis laniandum dimittas, & perditæ ouis sanguis de manu tua requiratur. Corripe delinquentes, instrue ignaros, protege infirmos, liberare contende periclitantes, indigentibus victui necessaria compara, denique si præmio non ducersis, pœnam time, quæ illis debetur, qui fidem negarunt.

De fornicatione vitanda. Caput XI.

ET quoniā matrimonio prætulimus viduitatē, viduitati virginitatem, nihilq; horū malū esse diximus, cōtraria quoq; in mediū producenda sunt, vt vitij fœditate offensi, cupidius virtutibus incumbamus. Virginitatē amittere quid est *Virginitas.* aliud, nisi ab ipsa angelicæ conditionis celsitudine ad nostrā mortalitatis humilitatē descendere; & cū spiritu cœperis, carni finiri? Similis angelis eras, virgo dū nescires corruptionē, iuncta es viro honestis nuptiis, fateor nō peccasti, facta es tamē de spiritali carnalis, de cœlesti terrena, de auro purissimo æs vilissimū. Iā nō potes venienti Christo sponso cū lampade accensa occurrere, nec inter sponas eius cēseri, virginum ille spōsus est, nō corruptarū amator. Et licet nō repellat cōiugatos cōiugij iura seruātes: primo tamen loco habet virgines (vt dictū est) secundo viduas, vltimo maritatas. Quod de altero sexu dicimus, de vtroq; sentimus. Prior est apud Deū qui feminā nescit, deinde qui post cognitā castitatis votū suscipit, postremò ille qui gignendæ prolis gratia matrimonio seruit, & pudicitia atq; charitatē genitali thoro debitā colit. Hæc sunt tria illa hominum genera, de quibus in Euangelio dicitur: Tunc duo erunt in agro, vnus assumetur, & vnus re- *Matt. 24.* linquetur: duæ molentes in mola, vna assumetur & vna relinquetur. Virginitas in agro moratur puritatis internitentia intacto candore lilia, & Christum Dominum inuocat, dicens: Veniat dilectus meus in hortum suum, vt comedat fructum pomorum suorum. Continentium secundū esse censeo, qui carnem suam terunt mola ieiunij, vigiliarum, precum, honestique laboris, subdentes eam spiritui, vt panes mundi efficiantur Deo offerendi. Sed vt noscamus quantum hi à virginitatis gradu distent, sub sexu mi-

nus nobili proferuntur, dum dicitur duo molentes, nec ta-
men ideo coniugatis inferiores, quamuis non duæ sed duo de
illis dictum sit. Quia virginum quidem & continentium in-
ter se habilis congruæque comparatio est. Coniugati autem
non his conferuntur, sed incontinentibus potius, iuxta Apo-
stolicum illud: Melius est nubere quàm vri. Nubere itaque
bonum est, quia viri ad illicitos ardere amplexus malum est.
Duo igitur in lecto vno sunt, qui matrimonio copulantur, vt
sint duo in carne vna, & lectulum non diuidant prauo desi-
derio amoris alieni. Cæterum quia nec virginibus castitas,
nec viduis continentia, neque coniugatis proderit pudicitia,
si mandata Dei perficere neglexerint, ideo dicitur: Vnus as-
sumetur, & vnus relinquetur. Quilibet enim ordo in duo e-
rit diuisus: alios habebit qui saluabuntur, alios qui peribunt,
saluandi obuiam Christo assumuntur in aëra, damnandi au-
tem relinquentur in igne cum diabolo cõmissa luitari. Quod
si ne virgines quidem, quæ fatuæ erant, intrare beatitudinis
ianuam potuerunt, quomodo intrabunt scortatores, adulteri,
libidinibus die noctuque seruientes? Si inquam neque con-
tinentibus, neque matrimonij fidem seruantibus paritur,
cùm illa quæ iussa sunt contempserint: quanto acrius tor-
quebuntur qui continentiam quoque stupris polluerunt, vel
qui coniugij sanctitatē adulterij nequitia profanarunt? Chri-
stus in Apocalypsi iratus clamat: Foris canes & venefici &
impudici, & tu te ab eo suscipiendum speras, qui post conti-
nentiaæ votū ad libidinis pristinae sordes reuerteris, vt ad vo-
mitum canis, & insipientes mulierculas blanditiis donisque
illicitis, quasi incantationibus veneficus, & in omnem impu-
dentiam præceps fereris, vt obscœni appetitioni morem ge-
ras: an ideo fortasse negligentior es, quia quos foras exigi
audis, solo beatitudinis fructu carituros putas? At hic idem,
cuius iudicia firma rataque habentur, alibi ait: Fornicatorum
partem cum veneficis idololatriisque futuram, in stagno ar-
denti igne & sulphure, quod est mors secunda. Non solum
igitur beatitudinis possessione priuabuntur, verùm etiā sup-
pliciis nunquam finiendis tradentur. Hoc quàm verum sit,
manifesta multorum exempla docent. In quibus Sodomam
& Gomorrhā libidinibus ardentē ardentior de cœlo pluens
flamma consumpsit. Zambri Israelitæ cædes & Madianiti-
dis

Apo. 22.

dis meretricis, cui ille se coniunxerat, Deo populo iratū placavit. Lex quoque adulterij convictos lapidibus obrui iubebat. Et licet postea clementissimus Dominus legis rigorem Evangelij gratia temperarit, indemnatam dimittendo adulteram, ne pœnitentibus adimere spem videretur salutis. Vade tamen, inquit, & noli amplius peccare, ne quid gravius tibi contingat. Gravius est enim in abyssum inferni deirudi, quàm lapidum ictibus interiri, & animæ quàm corporis pati mortem. Resipiscite igitur impudici, redite ad cor fornicatores, exurgite de stercore meretrices, dum licet, dum pœnitentiæ superest tempus, ne post hac tristius vobis acerbiusque contingat, quàm Sodomitis, quàm Gomortheis, quàm Zimbri & Madianitidi scorto, quàm deniq; est illud quod in puniendo adulterio lex decernit. Nihil enim terribilius dici aut excogitari potest, igne inextinguibili, tenebris exterioribus, verme immortalis perenni fletu, nunquam quieturo dentium stridore, pœnisque illis, quarum gravitas neque intermittenda, neque eleuanda, neque seculis ullis vnquam speratur finienda. Quorsum igitur illa mortiferæ cupidinis fomenta, amatorias missitare tabellas, delinificis blandiri verbis, nutu, niſtu, sibilis allicere, comere caput, vestimenta componere, fores obsidere aliorum, ludis interesse, choreis, cantibus, sonis, iocis diem cōsumere, modis omnibus effeminari ac mollescere? Quorsum etiam tot ornandi corporis instrumenta, speculum, pecten, volsellæ, calamistrum, discernicula, bullæ, crepitula, segmenta, in aures, monilia, armillæ, annuli, reticulæ, vittæ, margaritæ, lapilli, quæ enumerare nedum æstimare difficile est? Quorsum postremò ad fucandā faciem purpurisum & cerusa? ad erugandam atque emaculandam alia quædam sinegmata, mangonumque linitiones? Quid hoc est, nisi propriam pudiciam prostituere, & vim inferre alienæ, & nullum omnino obscœnitatibus modum imponere? Mitte ista quæso qui tam insipiēter excidistis, & ad mentem reuersi tandem aliquādo cogitate, an tanti sit brevis ac momentanea corporis voluptas, vt propter illam vel bonum infinitum castitati propositum contemni debeat, vel infinitum malum impudiciæ paratū non timeri? Cogitate inquā quæ secutura sunt, vt his quæ instant libentiùs abstinere. Haud facillè præsentibus delinitur, qui quoudie pensatis futura.

De triplici eleemosynarum genere.

Caput XII.

Satis ista de castitate ac pudicitia, nunc magis proximam
 charitati virtutem explicabimus, erga egenos liberalitatē.
Matt. 5. Domini nostri cuius omnia sunt præceptum est: Qui petit à
 te, da ei: & volenti mutuari abs te, ne auerteris. Aliorum
Luce 6. inopiæ tua succurrat opulentia, vt obedias Deo. Et licet iux-
 ta alium Evangelistam dictum sit: Omni petenti te tribue,
 non iuberis tribuere omnia, sed omnibus. Rem malè petenti,
 da consilium ne petat: iustè petenti paup̄ri, da quod petit,
 si potes: si id non potes, da excusationem, & verbis conso-
 lare miserum, si nequeas auxilio. Atque ita omni petenti da-
 bis aliquid, cum dederis, quod & te dare deceat & illum acci-
 pere. Eadem ratio erit mutui præstandi, neque enim mutuū-
 dus est gladius irato, neque clavis furi, neque equus latroni,
 neque nauis piratæ, neque pecunia aleatori, neque musicum
 instrumentum impudico amatori. Mutuum ergo da, non ei,
 qui animo malè aliquid agendi poscit, sed qui petit quod &
 sibi profit, & nemini noceat. Quod si nec à malè postulanti-
 bus auerti volueris: admone vt à malis resipiscant, & ad bo-
 num conuertantur. Et hoc quidem magnum mutuum erit,
 si te hortante corrigentur. Mutuum (inquit) date, nihil inde
 sperantes, & erit merces vestra multa, & eritis filij altissimi:
 quia ipse benignus est super ingratos & malos. Estote ergo
 misericordes, sicut & Pater vester misericors est. Mutuum
 istud eleemosyna est, qui non ab eo restituitur qui accipit,
 sed qui præcepit, qui dat pro modicis magna, pro temporali-
 bus sempiterna: & eos regni cœlestis facit hæredes, qui sui
Proh. 19. terreni patrimonij partem impendunt pauperibus. Qui enim
 miseretur pauperis, fœnerat Deo. Sed etiam qui miserendo
 mutuum dat, nec aliquid præterquā quod muratū est exi-
 git, miserationis quidem suæ capiet mercedem: maiorem ta-
 men ille, qui nihil ab homine repetit, vt à Deo recipiat, quod
 ab ipso promissum esse non ignorat. Sed antequam eleemo-
 synarum rationem atque meritū demonstramus, docebimus
 eleemosynam aliam fructuosam esse, aliam inutilem, aliam
 Eleemo- verò reprobam & execrandam. Fructuosa est de qua loqui-
 syna bo- mur, quamq; tractare instituimus, quæ verè eleemosyna di-
 na. citur,

citur, à miserando trahens vocabulum : vt verè non simulatè miserantium sit, nec vertentium in vitium virtutem, veluti ex his quæ dicuntur facillè patebit: Illa autem inutilis est eleemosyna, qua non Dei sed hominum gloria quaritur : quæ scilicet non in occulto conscientiæ fit, vt ei placeat qui videt in occulto : sed in publicum profertur, vt vulgi potius captet plausum, ac fauorem sibi conciliet spectatorum. Ait autem Dominus: Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis. Alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum, qui in cœlis est. Pulchre additum est, vt videamini ab eis. Quo docemur, non hominum conspectum fugiendum esse, sed laudis humanæ appetitum. Quæ qui sequitur, cum multa donauerit, quid aliud pro rebus dilargitis recipiet, nisi vanæ commendationis verba, quibus aures demulceat, & animo nihil conferat commodi? Quinimo illi etiam qui laudant, si causam largitatis noscent, vituperarent, vt inanis gloriæ avidum, & non vt pietatis ingenos cultorem. Cum ergo facis eleemosynam, noli, inquit, tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in Synagogis & vicis, vt honorificentur ab hominibus, amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Te autem faciente eleemosynam nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua, vt sit eleemosyna tua in abscondito : & Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Dextera ad virtutem refertur, ad vitium sinistra. Non ergo se misceat vitiosa laudis appetitio rectæ sinceræque eleemosynarum operationi. Quod cum caueris, videant in te homines vnde Deum laudent, vnde virtutis exercendæ exemplū trahāt: aut si illi nō viderint, satis tibi eleemosynā tuā neq; angelos latuisse, qui tibi congratulabuntur, neq; Deū qui relaturus est præmiū. Sed neq; illorū utilis aut accepta erit apud Deū eleemosyna, qui cū peccata nō deserant, ea redēptū iri se existimāt, quasi verò porrecta stipe corrumpi possit Deus, vt scelera non puniat. Quāobrè autē sola eleemosyna sufficeret? Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas miserationibus pauperū: hoc pœnitentiam agere volenti dicitur, non in flagitiis obdurato: Sicut aqua extinguit ignē, ita eleemosyna extinguit peccatum. Sed vt aqua extinguat ignem, nō addas ligna, nō suffles prunas oportet, alioquin crescente incendio consume-

Eleemo-
syna inu-
tilis.

Matth. 6.

Matth. 6.

Dan. 4.

tur humor victus maioris flammæ calore. Ita nisi peccare cessaueris, eleemosynis redimi non poteris: Eleemosyna benignitatis est virtus, virtutis autem nomine indigna esset, si vitis faueret, si licentiam peccandi præstaret. Porro quia virtus est, non delinquentes adiuvat, sed pœnitentes erumat.

Ecli. 34. In Ecclesiastico est scriptum: Dona iniquorum non probat altissimus. Ipse etiam Dominus in Amos Propheta ob-

Amos 1. natis & in crimine perseverantibus ait: Holocaustomata & munera vestra non suscipiam, & vota pinguium vestrorum non respiciam. Nemo igitur impunè se peccare existimet, quia multa largitur pauperi. Primum esse debet, Deum non offendere, secundum, hominis inopiæ subuenire. Quod si etiam istud, vt obediamus Deo, facimus, cur in cæteris parère recusamus, in vno fideles, in aliis infidi? Ille in Euangelio clamat: Pœnitentiam agite, & appropinquabit regnum cœlorum, & tu tibi appropinquaturum speras, non agendo pœnitentiam, sed porrigendo eleemosynam? Dimitte iam tandem errorem istum, ne tibi magis quàm aliis credens pereas,

Iacobi 1. & Iacobi Apostoli sententiæ adhærere incipe, dicentis: Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem hæc est: visitare pupillos & viduas in tribulationibus eorum. Ac ne mutila esset & imperfecta definitio, adiunxit: Et immaculatum se custodire ab hoc seculo. Sit igitur liberalitati iuncta iustitia, vt religio munda apud Deum & immaculata sit. Reproba verò & execrabilis est eleemosyna, quæ Deo fit, vt vel aliquid callidè extorqueas, vel aliquem seducas, & quasi piscator hamum sub esca latentem porrigas. Avaritiæ ista liberalitas est & fraudis, non miserationis & beneficentiæ: Hæc

**Eleemo-
syna ma-
la.**

**Simon
Magus.**

Simon magus Spiritus sancti donum emere voluit, & non quam petebat gratiam sed quam nolebat maledictionem recepit. Talem eleemosynam captator sensibus iam iam morituris impartit, dum hæredem se subscribi affectat. Talem corruptor simplici mulierculæ largitur, vt ipsam suæ libidini consentire compellat. Quicquid autem mali finem habet, malum sit necesse est. Nunc ad id quod proposuimus nostra redeat oratio, vt de veræ eleemosynæ ratio atque fructu discramus.

Quibus danda est eleemosyna. Caput XIII.

O Mne beneficium quod necessitatem patienti misericorditer impenditur, eleemosyna est. Paupertate grauatas, cibo, potu, tegumentis, tecto iuuat: his enim præcipue indiget paupertas. In Deuteronomio scriptum est: Non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum, sed aperies eam pauperi. Et in Esaia: Frange esurienti panem tuum, & egenos vagosque induc in domum tuam: cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris. Et in Euangelio: Si vis esse perfectus, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequere me. Et qui habet duas tunicas, det alteram non habenti. Illosque ad coenam Dominus præcepit inuitandos, quibus deest referendæ gratiæ copia, vt non ab iis remunerationem sed à Deo expectes. Parum vel nihil facit lucri qui tribuit diuiti: & licet multo plura receperit quàm dederit, nihil tamen ad illud quod à Domino tribuendum speratur. Ideo & Zachæus dimidium bonorum suorum pauperibus obtulit, non diuitibus, & salus domui suæ facta est, Christo hospitium eius ingresso: nos tamen qui relictis contemptisque omnibus Christum sequuntur, magis beneficos nos esse oportet, vt cum Dei seruis nos commodauerimus, melius de Deo mereamur exemplo Apostoli qui ait: Nunc proficiscar in Hierusalem ministrare Sanctis. Idcirco a libi hortatur dicens: Dū tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei. De quibus ipse Dominus ait: Quod vni ex his minimis, qui in me credunt, fecistis, mihi fecistis. His æra conferri siue res quibus indigēt iubet Apostolus, ita ad Corinthios scribens: De collectis autem quæ fiunt in Sanctos, sicut ordinaui in Ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite per vnā sabbati. Hos autē nō solū rebus iuuandos esse, verū etiā honore persequēdos docet, cū ait: Qui bene præsunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina. Dicit enim Scriptura: Non alligabis os boui triturati. Dignus est operarius mercede sua: propterea rursum ipsis Corinthiis confidenter loquitur: Si nos vobis spiritualia seminauimus, magnum est si carnalia vestra metamus? & ad discipulos à Salvatore dicitur: Qui vos recipit, me recipit, quod non modò de religione quam prædicarunt

3. Reg. 18.

intelligendum reor, verū etiam de vitæ sustentamentis, quibus indigebant. De his igitur præcipua cura tibi sit, vt cū erga vitæ præceptorem liberalis munificusq; fueris, multorum saluti consulas, qui eius doctrina & institutis erudiuntur ac proficiunt. An Abdiæ Achabi regis dispensatori etiam cum capitis sui periculo non fuit graue, centū ex Prophetis, quos Iezabel impiissima persequēbatur, neci subtrahere, in speluncis abscondere, cumque fames esset, suis impensis pascere? & tibi molestum erit, si vni Sancto aut alteri necessaria obuleris, quæ non illis oblata, sed sibi computat ipse qui facit Sanctos, & pro eleemosynis tam modicis æterna se repensurum bona pollicetur? Cæterū etiā Ecclesiis conferenda beneficia sunt, vt qui altari seruiunt, his vtantur. Si quid superfuerit, aliis dispensent, aut in ædificiis Deo dicandis impendant. Sic fecit Dauid, sic Salomon, sic Esdras sacerdos. Præterea quoties ciuitas annonæ caritate laborat, aliæve rerum molestia affligitur, plebi succurrendū esse à potentioribus docent Ioseph Aegyptiis distribuens frumenta, Ezechias & Iosias offerentes pro regno, pro sanctuario, pro Iuda tauros, arietes, oues, hircos, vt eis quibus præerant miserando, ipsi à suo præfide Deo misericordiā cōsequerētur. Docuit hoc & Saluator noster, hominū multitudinē pascens in deserto, nolens dimittere ieiunos, ne deficiant in via. Et certè nō humanus, sed ferinus est, qui multos perire patitur, cū multos potest sua opo liberare. In peregrinos etiā seruanda est humanitas, cū enim mortalium vna origo sit, vnus auctor & Dominus omnium, nemo nobis extraneus habeatur, nemo alienus. In suscipiendis ergo peregrinis imitemur patris Abraham atq; Loth liberalitatē, qui sedentes in foribus ciuitatis, aduenas vt ad se diuerterēt rogabāt: digni fuere hospites fieri Angelorū. Imitemur Iob, qui calamitatem suā hospitalitatis antè actæ recodatione consolabatur, dicēs: Foris non mansit peregrinus, ostiū meū viatori patuit. Imitemur Sunamitē illā magnā, quæ cœnaculū fecerat, vt quoties Eliseus Propheta Sunam transiret, inuitatus in eo susciperetur. Ob hoc cū virum senē haberet, & ipsa esset sterilis, orāte Eliseo, meruit esse masculæ prolis mater, & cū defunctū filiū lugeret, vitæ restitutū recipere atq; consolari. Imitemur Marthæ sollicitudinem, quæ digna fuit hospitio suscipere Christum. Imitemur postremo duos illos

Abrahā.
Loth.

Iob 31.

Sunamitis.

Martha.

filios de Euangelio, qui Christum sub peregrini specie latentes, pertransireque volentes, ad suum diuertere hospitium coegerunt. Longè quidem illis dissimiles, qui ita submisè lenteque inuitant, vt appareat, optate se ne veniant quos inuitarint, velleque videri, sed non etiam esse hospitales. Hi verò qui peregrinum, vt apud ipsos maneret, coëgis-
 se dicuntur, cognoscere meruerunt Iesum, & caligine oculorum ac mentis derersa resurrectionem eius læti videre, quem lugebant crucifixum. Adhæc in Exodo est præceptum: Aduenam non contristabis, neque affliges eum. Et *Exod. 22.*
 in Leuitico: Si habitauerit, inquit, aduena in terra vestra, *Leuit. 19.*
 & moratus fuerit inter vos, non exprobreis ei, sed sit inter vos quasi indigena, & diligetis eum quasi vosmetipsos. Et in Deuteronomio: Peregrino, qui intra portas tuas est, da vt *Deut. 14.*
 comedat, aut vende ei. Vende si illi superest pecunia, si deest da. Grandis inhumanitas est, vitæ necessaria quærenti nolle saltem vendere, Cauenda vehementer cordis ista duritia est, ne nobis obici possit, quod præter alia Hierosolymæ mox vi hostili euerteret per Prophetam Ezechielem exprobratur: Aduen-
 nâ calumniati sunt in medio tui, pupillū & viduā contrista- *Ezech. 22.*
 uerunt apud te. Quod scelus profectò nisi maximum foret, inter causas tanti excidij non poneretur. Præterea morbo aliquo affectis opitulari, & ægrotantibus assidere, eleemosynæ genus est: de quo in Leuitico dicitur: Si attenuatus fuerit frater tuus & infirmus manu, & susceperis eum quasi aduenam & *Leuit. 23.*
 peregrinum, & vixerit tecū, ne accipias vsuras ab eo, nec amplius quā dedisti. Et in Ecclesiastico: Nō te pigeat visitare infirmū. Nō piguit illā, quæ mundi Dñm erat paritura, mōtana ascēdere, cognatā adire, ægrotātī assidere, quæ grauida Ioāne Baptista tædia iā vicini partus patiebatur. Quod si Dei mater hominis matri infirmæ ministravit, nec te pudeat inferiores tua nō solū ope, sed etiā præsētia consolari. Captiuos quoq; & in vinculis coniectos redimere, debitoribus æs alienum cōdonare, iniuste oppressos tueri ac defendere, pij atque liberalis hominis officium est. Hoc per Esaiam præcipit Dominus, cum ait: Subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam. Et alibi per eundem Prophetam: Dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes, dimitte eos qui contracti sunt liberos, & omne onus

disrumpe. In Ezechiele etiam iustus appellatur, qui pignus debitori reddiderit, & pauperculum non contristauerit. Vt autem eorum qui carceri mancipati sunt angustiam miserearis, Apostolus hortatur, dicens: Mementote victorum tanquam simul victi, & laborantium tanquam & ipsi in corpore morantes. Nam si omnes in Christo vnum corpus sumus, debemus male affectis condolere, vt membris corporis nostri, & saluti eorum consulere non minùs accuratè quàm nostræ consultum vellemus, si idem mali pati contigisset. Tunc enim si qua calamitate ipse oppressus fueris, si qua violentia vexatus, nò te pudebit opem implorare, quàm aliis præstitisti. Da modò operam, vt cum beato Iob dicere possis: *Iob 29.* Oculus fui cæco, & pes claudò, pater eram pauperù, & causam quam nesciebam, diligentissimè inuestigabam, conterebam molas iniqui, & de dentibus illius aufererebam prædam. Postremò aliorum tristitiam consolatione releuare, mortuos qui non habent vnde funerentur, tua impensa efferre ac sepelire, adeandem pertinet virtutem. Qua prædixit Tobias, cùm in Assyria captiuus teneretur, in eos qui secum captierant, benignitatem exercuit, verbis consolando, rebus iuuando, & eos qui diem suum obiiissent, mandando sepulturæ. Dumque aliorum angustias miseratur, suas non sentiebat. Hæc de illis quibus adesse debemus opera atq; pecunia, nunc quantum erit largiendum inopi, & pro quibus elemosynæ faciendæ breuiter expediemus.

Quantum pauperi sit largiendum. Caput XIII.

Tantum tribuendum, quantum pauperis indigentia postulat. Tantum vestium da ne algeat, ne nudus incedat. Tantum cibi ac potus imparti, ne fame sitique laboret. Non beneficium est plura donare, sed nequitia irritamentum. Vestis delicatior excitat arrogantiam. Victus abundantior nutrit luxuriam. Prospiciendum erit igitur ne copiosius tribuas quàm ad parsimoniã accipientis credideris esse satis, ne forte dum iuuare cupis, noceas. Medicorum industriam imitare. Non porrigunt ægroto quantum ipse expetit, sed quantum saluti eius recuperandæ confert; quodque profuturum censent impendunt, non quod noxium æger poposcerit. Ira & tu quantum hominis egestas requirit, & quod honestè sustentatio-

tationi sufficit vel non perenti prabe. Quicquid vltra necessitatem est, quicquid obesse poterit, ne prabeas etiam si flagitarit, quòd si tibi grandis rerū suppetit copia, da multa, sed multis: nam si vni dederis, licet ille acceptis non malè utatur, tu tamen vnum diligere videberis, alios odisse. Christus autem non pro vno mortuus est, sed pro omnibus. Eius munificentiae eris æmulator, cum plurimis benefeceris. Latè patens virtus est charitas, non est contenta vnus angustus in quem beneficia conferat, sed erga omne effundi gestit, cum omnes æquè diligit. Quanquam illos magis respicit, quos magis miserales inopiososque videt. Veruntamen si tibi quoque non ita ampla est res familiaris, tantum indigentibus eroga, quantum victui tuo superesse poterit, ne & ipse egere incipias. Ita enim Apostolus Corinthiis consulens ait: Si voluntas prompta est, secundum id quod habet accepta est, non secundum id quod non habet. Non enim vt aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex æqualitate in præsentitempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat, vt & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum. Quænam est ista pauperis abundantia, nisi quæ pro beneficiis inopi collatis, retribuit Christus, dicens: Venite benedicti Patris mei, possidete regnum vobis à constitutione mundi paratum. Esuriui enim & dedistis mihi māducare, sitiui & dedistis mihi potum, & alia quæ sequuntur. Vnde idem alibi ait: Facite vobis amicos de iniquo mammona, qui recipiant vos in æterna tabernacula. Nisi ergo dederis, talia non recipies. Si de tuis diuitiis non feceris tibi amicos, quis erit qui te de terra tollere, & in cœlesti collocare dignabitur domo? Ab omnibus destitutus gutta aquæ indigere incipies cū diuite purpurato, qui micas panis Lazaro mendicanti dare noluit. Lazari inopiam non est miseratus in sua copia diues, nec Lazarus iā in sinu Abraham beatus & felix diuitis in igne ardentis miseriæ permissus est subuenire. Atq; ita avari diuitiæ in æternam vertuntur inopiā: diuitiæ verò pauperibus Christi dilargitæ perennibus regni cœlestis bonis cōpensantur. Quod si opulentiores quā nēesse sit, & luxuriæ deditus cuncta in tuos vsus cōsumis, iniquus dispensator es. Pauperū est enim nō tuū, quicquid modeste frugaliterq; viuenti superesse potuit. Aliena vsurpas, quoties tibi plus quàm oportet indul-

1. Cor. 8.

Matt. 25.

Luca 16.

ges. Non es dominus omnium quæ habes : quicquid supra necessitatem possides, eius tibi dispensatio credita est, nō ab-
Matt. 25. usus. Si bene dispensaueris audies à Domino: Quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui. Sin verò taleatum tibi ad negotiandum traditum in terra defoderis, nihil aliis impartiens, sed totum tibi vendicans, nihil te lucrificasse argueris, atque ideo pro ignauiz crimine, pro interioribus tenebris, quibus obnubilatus animus futura non prospexit, tenebras patieris exteriores : ibiterit pro lætitia fletus, pro crapula & ingluuie densum stridor, nunquam inde exies, de diuitiis istis exiturus citius quàm putas. Quòd si perituris conferre semper duratura soleres, melius tecum actum duceres carere opibus, & esuriendo panem ostiatim quærere, quàm illis affluere in immensum, illis tota ætate incundè perfrui, & in pauperum usus quantum debes non contulisse. Iudicium enim illi sine misericordia fiet, qui non fecerit misericordiam. Superest ut videamus pro quibus faciēda erit eleemosyna, ut postea paulo plenius quàm dictum est, eleemosynarum quæstum commodaque consideremus.

Pro quibus faciēda est eleemosyna. Caput XV.

Iob 1.

PRO filiis offerebat holocausta Iob, dicens: Ne fortè peccauerint in cordibus suis. Exemplo nobis est, ut pro iis qui grauitè lapsi sunt non solum precemur, sed etiam eleemosynas offeramus. Offerenda erit eleemosyna & pro illis, qui in aliquo vitæ discrimine constituti erunt ut liberentur, & postquā liberati fuerint, pro beneficio à Domino collato gratia referatur, qui illud quod pauperi impenditur, saturetur impensum sibi. Samuele sacerdote holocausta offerente, Israelitæ parua manu ingentes Palaestinos copias fuderūt. Territi enim hostes tonitru & fragore de cælo misso, terga vertērunt. Nō est autē acceptior Domino holocausti oblatio, quā eleemosynarū pia largitio, ipso dicente: Misericordiā volo & nō sacrificiū: aliàs verò idē Hebræi cū duce Phinee superassent Madianitas, Domino per Moſen iubente, prædæ totius quinquagesimā soluerunt sacerdoti ac Leuitis: & quia nemo ex eis desideratus fuit illo prælio, aurū Domino cōsecrarūt, cuius benignitate & à periculo seruati fuerāt, & victoria do-

1. Reg. 1.

Num. 31.

sati. Qui ergo in proximos misericordes extiterint, in hostes victores erunt, & Deo protegente, terræ marisque discrimina tuti pertransibunt. Pro ægrotantiū quoq; sanitate ac pro delictis mortuorū eleemosynarū liberalitas vtilis habetur. Quod si Tabiram Petrus, & Drusianā Ioannes de morte *Act. 9.* ad vitam reuocarunt, pauperum precibus permoti, quorū inopiam illę sua ope sustentarunt, quāto facilius creditu est, eos de ægitudine ad sanitatem esse reuocādos, si eis expedierit, qui eadem beneficentia in egenos vsi fuerint? Aut si non sanabuntur, meliorē mercem relaturos à Domino quā ipsam corporum sanitatem. Porro pro defunctis eleemosynas facere, ex cōsuetudine religionis Christianæ est. In veteri autem instrumēto hoc ipsum astringitur ex auctoritate Iudæ Machabæi principis ac viri multa in Deum pietate insignis. Ille enim collatione facta, duodecim milia drachmarū argēti misisse Hierosolymā dicitur pro delictis eorū qui in prælio ceciderant offerenda. Et sancta, inquit, ac solubris est cogitatio pro defunctis orare, vt à peccatis soluantur. Nunc quanta vis atque potestas eleemosynæ sit memoremus, non nostra presumptione vsi, sed auctoritate instructi Diuina, ne quis aliter sentientiū caullationi locus sit. Quis enim fidelīū tam temerarius est, vt Scripturarum sententiam audeat impugnare?

De eleemosyna utilitate. Caput XVI.

Legimus in Prouerbiis diuina humanaque sapientia insigniti Salomonis: Munus absconditum extinguet iras, *Prou. 21.* & donum in sinu indignationem maximam. Reprimitur igitur Dei vindicta in peccatores, quoties misericordia exercetur in pauperes. In libris itidem diuinis audimus Raphaëlem angelum Tobię dicentem: Bona est oratio cum ieiunio & eleemosyna, magis quā thesauros auri recondere, quoniam eleemosyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit inuenire vitam æternam. Times ne si dederis, ipse egeas? Sed dare eleemosynam magis prodest, quā thesauros recondere. Times mori? sed eleemosyna à morte liberat. Times damnari? sed eleemosyna peccata purgat, & vitam lucratur æternam. Tot terribilium rerum metu hominem eximit eleemosyna, & ad summam prouehit beatitudinem: tu tamen avarus cumulandis non

- distribuendis opibus inhias, veluti de promisso dubius, de pollicitatione incertus, cum multis aliis in locis veritatis ipse sermo eadem asseueret & astruat. Iam primum hominis ingenos benefici rem non minui, sed augeri Salomon testatur
- Prou. 19.* in Prouerbiis, dicens: Fœnerat Domino qui miseretur pauperis. Fœnus est autem pecuniæ commodatæ fœtus, quod & Græci à pariendo tocos vocant. Igitur sicut Danistæ supra sortem vsuras exigunt, ita eleemosynarum largitor multo plus relaturus est à Domino, quam quod ipse pauperibus
- Prou. 12.* crogat. Idem Salomon alibi ait: Alii diuidunt propria, & *Iob.* ditiores fiunt. Ditior factus est Iob post ærūnnam: duplicia recepit omnium, quæ inuitus amiserat, quia partem eorum volens distribuera egenis. Vidua Sareptana non partem, sed totum quod habuit olei atque farinæ protulit in mediū, vt Prophetam pasceret, ipsa cum vnico filio fame peritura, si eleemosyna non plus metceret quā seminatet. Porro tantum hac liberalitate proficit, vt non deficeret ei oleum in lecytho, nec in hydria farina, donec pluuiā Dominus daret super terram. Fidutiā habuit in Domino, & spe sua non est frustrata. Parū dedit, & recepit multum: & cū etiam diuites penuriam paterentur, torrentibus ipsius ob pluuiæ defectum siccatis, illa pauper Dei beneficio victu necessario abūdauit. Hoc quoque pollicetur Salomon in Prouerbiis, dicens: Honora Dominum de tota tua substantia, & de primitiis omnium frugū tuarum da pauperibus, & implebuntur horrea tua saturitate, vino torcularia redūdabunt. Tale aliquid & in Euangelio inuenies. Quid enim nisi multiplicato rediturā in sinum porrigentis eleemosynam, innuunt quinq; panes illi, & duo pisciculi multitudini esurientiū appositi, & post hæc duodecim
- Matt. 14.* cophini collecti reliquiarū? & iterū septem sportæ plenæ asportatæ pro septem panibus & paucis pisciculis. Quis ergo tā timidus est, vt his exēplis nō excitetur ad liberalitatem, nec iā metuat ob hoc rei familiari detrimentum fore, si eleemosynas dederit, cū præsertim veritas dicat: Date, & dabitur vobis: mensurā bonam & confertā & coagitatā & supereffluentem dabunt in sinum vestrum. Nemo tamen hac sancta largitate vtatur spe pecuniæ augendæ. Auari hoc foret, & terrena non cœlestia concupiscentis: quæ non modò non concupiscere, verum etiam propter Christum debemus
- con-

contemnere, ut illas acquiramus diuitias, quas nec tinea cor-
 rumperet, nec fur possit auferre. Pro quibus adipiscendis ple-
 rique certe spontaneam subeunt paupertatem, ut ostendant,
 nolle se omnino possidere opes perituras, sed illas quæ perire
 nequeunt, in thesauris reconditis æternitatis. His autem frui-
 turos pauperum sustentatores nemo negare poterit, nisi qui
 scripturarum repugnare voluerit veritati, malens damnari cum
 infidelibus, quam cum fidelibus saluari. Ut igitur cœlestes
 æternasque opes capiamus, primò veritatis cognitione opus
 est, verique confessione: deinde ut delicta nostra expientur,
 & qui prius peccatis grauabamur, bonis actionibus proficia-
 mus. Hæc autem omnia præstare poterit fidelis ac sincera
 mentis eleemosyna. Cornelio Centurioni ab angelo de cœ- **Cornelius**
 lo in terras lapso est dictum: Orationes tuæ & eleemosynæ **Act. 10.**
 tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei. Itaque cum
 Gentilis esset, eleemosynis meruit à Petro Apostolo discere
 Christum, & fidei baptismo purificari, ut in Christo renatus
 cum C H R I S T O resurgeret in gloria. Nabuchodon- **Nabuchodonosor**
 sor quoque Rex gentilis erat, quando Deo se voluit æquare, **donosor**
 fragilitatis humanæ oblitus, cumque ob hoc prædiceretur,
 quod regno eiectus cum bestiis esset victurus, eleemosynis
 tamen mutari posse Dei iudicium intellexit, Daniele dicen-
 te: Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas mi-
 sericordiis pauperum, forsan ignoscet tibi Deus. Quod si etiã
 Gentilium in pauperes pietatem Deus respicit, quanto magis
 credentium atque fidelium? Audi scripturam dicentem: Cō- **Eccli. 29.**
 clude eleemosynam in corde pauperis, & hæc pro te exora- **Psal. 40.**
 bit ab omni malo. Vnde & in Psalmo dicitur: Beatus qui in-
 telligit super egenum & pauperem, in die mala liberabit eum
 Dominus, quando videlicet dicturus est: Esuriui & dedistis
 mihi manucare. Audi & aliam scripturæ sententiam: Ignem
 ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis, in **Eccl. 3.**
 Euangelio; Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt **Luca II.**
 vobis. Iuxta superiorem sententiam eleemosyna resistit pec-
 catis, ne illa committamus: iuxta sequentem, ab iis quæ iam
 commisimus, facit ut emudemur. Reliquum est ut à præter-
 itis expiatis, & à secuturis custoditis, Deo nos offerat pro
 innocentia suscipiendos, pro iustitia premiendos. Hoc ita fu-
 turum Psalmista testatur, dum de beato viro ait: Dispersit, **Psal. III.**

dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum seculi, cor
eius exaltabitur in gloria, vt intelligamus per charitatis be-
neficentiæq; opera ad æternā beatitudinē peruenire, & illos
qui in his versati fuerint, à Christo audituros: Venite bene-
dicti Patris mei, percipite regnū à constitutione mundi vobis
paratū. Regni itaq; cælestis hæredes erunt, qui rerū suarum
terrenarum, ipsos pauperes fecerint participes. Ab hac sanē
pietatis virtute nec ipsi pauperes excusantur. Non habes quā
alteri porrigas stipem, da si habes aquæ frigidæ poculum, &
nō perdes mercedem tuā. Duo minuta æris inopis viduæ in
gazophylacio oblata, diuitū præferuntur donatus. Nō pensat
Dominus quantū das, sed quanto & quā libenter. Ille plus
offert, cui minus quod offerat restat. Illius magis accepta sūt
dona, à quo magis prompto exhibentur animo, hinc est præ-
ceptū illud Salomonis: Ne dicas amico tuo, Vade & reuer-
tere, & eras dabo tibi, cū statim possis dare. Ac ne id tan-
quā inuitus facias, admonet Apostolus, nō tristē sed hilarem
datorē à Domino diligi; qui enim libenter dat, diligit: ideo
& ipse diligitur. Quod si nihil penitus habens quod inopi
largiaris, ita miseriæ eius cōdolescas, vt daturus esses si habe-
res, & pro beneficio cōputabitur pietas miserantis, multum-
que proderit offerre voluntate, quicquid nō poteris opere.
Cōsummata verò ac perfectā elemosyna est, vt cūcta simul
distribuantur, ne semper in erogādo occupetur animus, po-
tiusq; attēdat vt illū imitetur, qui cū diues esset factus est
pauper, vt nos diuites faceret in regno suo cœlesti, cū terre-
na contēpserimus. Ipse in Euāgelio ait: Si vis perfectus esse,
vade & vēde omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis
thesaurū in cœlo, & veni sequere me. Eis etiā qui ira secuti
sunt ipsum, respōdit: Omnis qui reliquerit domū, vel fratres,
vel sorores, aut patrē, aut matrem, aut vxorē, aut filios, aut a-
gnos, propter nomen meū, centuplū accipiet, & vitā æternā
possidebit. Itaque magis grata est Deo seruorū suorum vo-
luntaria paupertas, quā diuitū seculi quotidiana munera.

De vitio auaritia. Caput XVII.

Sed quid de illorum cupiditate dicemus, qui cum mandis o-
pibus nunquam satiantur, atque in tantum tenaces sunt,
vt nihil pauperi porrigant, & quibus magis curæ est, pecu-
niam

niam quæ sibi superat nulli vsui recondere, quàm egestati impartire alienæ? Quàm malè cum illis agitur nosse operæpretium erit, ne quis opulentia eorum inuidendo, mores imitari decernat, perdatque Dei gratiam, cum diuitias acquisierit. Non est enim amator Dei, quem non miseret pauperis, dicente Ioanne Apostolo: Qui habuerit substantiâ huius mûdi, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauferit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? Inter scelera quibus Sodoma interit obicitur, quòd manû egeno & pauperi non porrigebant. Frustra itaq; illi misericordiam à Deo sperant, qui misericordiam proximis non exhibent. Nec in aduersis eorum exauditur deprecatio, qui miserorum precibus non mouentur, ait enim scriptura: Qui obiurat aures suas ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & nō exaudietur. Mirus est tamen sua non tribuere: aliena quoque iniuste rapere cogit auaritia, & ne à pauperû quidem fortunis impias continere manus, nullo sanabilis cōgestu, nulla copia contenta, immo eo cupidior, quo plura rapuerit, vnde de illis quibus ea dominatur, est dictum: Rapiunt non sua, & semper in egestate sunt. Semper quippe restat, quod sibi vindicare affectent. Eiuscemodi iniustitiam damnat Dominus in Esaia, dicēs: Væ qui prædatis, nōne & ipse prædaberis? & qui spernis, nōne & ipse sperneris? cū consummaueris depredationem, depredaberis: cū fatigatus defueris contemnere, contemneris. Ad eos maximè ista spectat comminatio, qui in potestatibus versantur, & pastoris adepti officium, gregem sibi cōmissum detondere non cessant. Si iumentum fletus fecerit, si extra a deis loturam quis effuderit, si cū altero parum quid altercatus fuerit, mulsetur pecunia, quasi qui maiestatem laferit: deniq; mille causæ habentur despoliandi inopē, nulla miserendi. Et miramur si illorū qui sic agunt, non miseretur Deus, si liberis orbantur, si ab inimicis infestantur, si & ipsi à potētionibus despoliantur? quasi verò iustus Dominus, iustitiæ suæ oblitus, tam iniquas actiones in puniendū passurus sit, & nō pro merito vindicaturus? nūquid vanū est quod Salomon præcepit, dicens: Non facias violentiam pauperi, neq; conteras egenum in porta, quia Dominus iudicabit causam eius. Sed enim tam fatua est cupiditas, vt ne flagellata quidem resipiscat. Aduersitatibus interdum affliguntur

1. Ioan. 3.

Ezec. 16.

Prou. 21.

Prou. 11.

Esaia 33.

Potestas.

Prou. 22.

auari,

auari, & tamen mala quæ sustinent, non solo vitio imputant, sed fortunæ. Itaque rerum amissione non emendantur, sed magis ad prædandum rapiendumq; accensi, reparare amissa festinant, donec ipsi vitam amittant, & ad inferos detrusi crimen suum tandem agnoscant. Si quis tamen aures audiendi habet, audiat & timere discat, cum audierit illud quod in

Malac. 3. Malachia est scriptum: Et accedam ad vos in iudicio, & ero testis velox maleficis & adulteris & periuris, & qui calumniantur mercedem mercenarij, & humiliant viduas & pupillos, & opprimunt peregrinum, nec timuerunt me dicit Dominus exercituum. Audiat & illud quod in Amos Prophetata legitur: Pro eo quod diripiebatis pauperem, & prædam electam tollebatis ab eo, domos quadro lapide ædificabitis, & non habitabitis in eis: vineas plantabitis amantissimas, & non bibetis vinum earum, quia cognoui scelera vestra, & fortia peccata vestra. Igitur vel illa vobis ô diuites quæ iniquè cõparastis eripientur, vel vos illis, & spes omnis malè partæ rei in contrarium vertetur. Intolerabilior tamen erit pœna inferni, quàm vitæ præsentis calamitas. Cæterum neq; illorû inulta erit auaritia, qui dicendi Iuris fungentes officio, pecunia donisve corrupti, iniuste iudicant, & quæstum magis quàm æquitatem diligunt, eiusque causam potiorẽ habent qui plus dederit. His per Prophetam dicitur: Væ qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiam iusti aufertis ab eo,

Iudex.

Esaiâ 3.

Iob 15.

*Ioseph:
Daniel.*

Et in Iob est scriptum: Ignis deuorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt. Illi quidem libenter munera accipiunt, quos cupiditas illicit, non quos necessitas constringit. Neque enim peccauit Ioseph à Pharaone accipiens dona, neque Daniel à rege Babylonis. Vtrûque diuina prouidentia contigit, vt populus Israel prius in Aegyptû confugiens, principem suæ gentis haberet, à quo aleretur; deinde in Caldæa captiuus, à quo protegeretur. Ideo isti nec honorem nec dona recusarunt, vt suis in necessitate succurrerent, non vt sibi opes aceruerent. Beatus est autem qui præceptû Domini ob-

Leuit. 19.

Iacobi 2.

seruat, dicentis: Non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis, iuste iudica proximo tuo. Iniustus iudex est, iuxta Iacobi Apostoli sententiam, qui plus honoris desert diuiti superbo, quàm pio pauperi & humili. Captator est profectò, non amicus, qui tantum diuitibus blanditur, lau-

dat vt stipem eliciat, honorat vt lucretur. Cui autem verum diuitijs potius est, nō dona sequitur, sed iustitiam. Quā quoniam opibus præfert, ipse à Domino honorabitur, dicente propheta: Qui excutit manus suas ab omni munere, iste in excelsis habitabit. Munerum ergo auidus, & recto auersus, non in excelsis, sed in ima habitabit in ferni. Hæc fors etiam illorum erit, qui se Dei seruitio ideo dedicant, vt mammonæ non Deo seruiant, quibus ipse in Euangelio respondens ait: Quæritis me, nō quia vidistis signa, sed quia manducastis de panibus, & saturati estis. Ab his enim episcopatus quæritur, vt nummis arca impleatur, non vt bonum opus exerceatur: vt venter epulis repletus luxuriat, nō vt Christus in paupere pascatur, vt mens inanis gloriæ vento inflata superbiat, non vt humilitate deiecta Deo placeat. De istis prophetare iussus Ezechiel ait: Væ pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos. Nōne greges à pastoribus pascuntur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis, gregem autem meum non pascebatis. Et quia magis pecuniæ quàm animarum lucro inhiant, quod infirmū (inquit) fuit, non consolidastis: & quod ægrotum, non sanastis: quod con fractum, non alligastis: & quod abiectum, non reduxistis: & quod perierat, non quæristis. Talium auaritiam & per os Malachiæ prophete arguit, dicens: Quis est in vobis qui claudat ostia, & incendat altare meum gratuito? Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra. Licet autem in Euangelio dicat, Dignus est operarius mercede sua, necessaria permittit, non superflua imperat. Si superfluis abundas, dispensatio tibi credita est, vt aliorum inopiam iuues, non abusus cōcessis, vt voluptatibus perfruaris. Alienum est, quicquid supra necessitatem est, de quo in Euangelio dicitur: Si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est quis dabit vobis? Tibi o sacerdos promissum est regnum cœlorum, si modò tibi credita rectè dispensaueris: sin verò quod professus es, implere neglexeris, ne tibi quod à Domino promissum erat dabitur, & dum temporalia bona sectaris, amittas æterna. Domini enim orationis fecisti domum negotiationis, vendendo columbas, hoc est, Spiritus sancti dona in quæstum conuertendo: cum Christus clamitet, dicens: Gratis accepistis, gratis date.

- 1. Cor. 9.** date. An ad Apostolum confugies dicentem: Qui altario seruit, de altario viuere debet? sed de altario viuere tibi permittitur, non luxuriari, cum idem dicat: Habentes victum & vestitum, his contenti simus. At tu cum multa possideas, plura concupiscis: nec tam tibi de salute plebis cura est, quā de exigendis pensionibus, de decimis oblationibusque colligendis, pro his in Ecclesia declamas, pro his execrationum gloria valuis Ecclesie affigis, ad cetera mutus, & illis simillimus quibus dicitur: Vx vobis scribæ & pharisæi, qui decimis mentem & anethum & cymou, & reliquistis quæ grauiora sunt legis: iudicium & misericordiā & fidē, hæc oportuit facere, & illa nō omittere. Scriba es igitur & pharisæus, cum exigis pecuniam, & non præstas doctrinam; cum de quaestua tuo cogitas, & eorum saluti qui tibi commissi sunt non consulis. Excolas culicem, quæ leuissima sunt curæ habens, & deglutis camelum, in ventrem negligentie demergens ea, quæ maximi momenti esse deberent. Mercenarius non pastor es. Vides lupum venientem & fugis. Perit ille adulterio, ille usuris: alius furto, alius odio, alius alio flagitio, & in tanto animarum periculo taces, obmutescis, hiscere non audes, & illos duntaxat perituros prædicas, qui decimas non soluerint, qui debitas Ecclesie tue pensiones in tempore nō attulerint, & eidem legata interuerterint? perinde ac si non sit aliud peccati genus quod perdat homines, quā istud in quo opulentia tua patitur detrimentum. Cum tamen his qui egestate premuntur, non solum quod debent, remitti debeat, sed etiam de rebus quas affatim collegisti, quantum opus est impendi. Detestabilis & illorum cupiditas, qui simulata sanctitate decipiunt, & vel pro ædificando sacello, vel pro peregrinationis voto perficiendo, vel pro aliquo alio pietatis opere exequendo, gra efflagitant, quasi non furti vel rapine sit genus, mendacio aliquid elicere, & in alium quam in quē datum est usum conuertere. Hi tanto grauius puniendi erunt, quanto fallacius egerint, dicente Domino: Qui deuorant domos viduarū sub obtentu prolixæ orationis, hi accipiet prolixius iudicium. Execranda & negotiatorum avaritia, qui nec fœnore abstinent, nec merces adulterare timent: pōdere quocūque & mensuris fallāt, alia statera vendentes, alia emēres, neque eos pœnitet aut pudet dolo ac fraudibus niti vt lucrētur,

Aduersus istos iratus Dominus per Micheam prophetā vociferatur & ait: Adhuc ignis in domo impij, thesauri iniquitatis, & mensura minor iræ plena: nunquid iustificabo statueram impiam & sacelli pondera dolosa? Denique minatur facturum se, vt congregatæ tanto flagitio opes fiant hostibus in prædā, & ipsi opus Domini in captiuitatem. Horum etiam in Amos propheta dolos ac malignitatem detegit, dicens: Audite hoc qui conteritis pauperē, & deficere facitis egenos terræ, dicētes: Quando transibit messis, & venūdabimus merces, & sabbatum, & aperiemus frumentū, vt minuamus mēsurā, & augeamus siclum, & supponamus stateras dolosas, vt possideamus in argento egenos, & pauperes pro calciamētis & quisquilias frumenti vendamus. Ac ne frustra talia obiecisse videatur, iurat quòd lugebunt, & dolore supplicij persoluent, quod cum delectatione lucri perpetrarunt.

Mich. 6.

Amos 8.

De vana diuitum spe. Caput XVIII.

Nemo igitur dñi se fruiturum malè partis rebus confidat: sed quo plura iniquè congerit, eo miserabiliorem finē expectet. Timeat pœnam Giezi, timeat exitū Iudæ: alter mendacio minus extorsit, & reuersus est leprosus: alter iustū vendidit pro argēto, & laqueo vitā finiuit. Ille quoq; quē purpura tegebat, quē quotidiana saginabāt cōiuiua, in inferno sepultus, in flāmis ardēs totus, frustra guttā aque petiit, qualinquā tantū refrigeraret. Diues ille alter, qui frugum vbertate lætatus dilatare cogitabat horteā, & in annos multos opulenter viuere, statim audiuit: Stulte, hac nocte animam tuam re-
petent à te: quæ autē parasti cuius erunt? Sic est, inquit, qui sibi thesaurizat, & non est in Deum diues. De isto in Psalmis dicitur: Videbunt iusti & timebunt, & super eum ridebunt, & dicent: Ecce homo qui nō posuit Deū adiutorē suū, sed sperauit in multitudine diuitiarum suarū, & præualuit in vanitate sua. Ideo Apostolus ad Timotheum: Diuitibus, inquit, huius seculi præcipe, non sublime sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo, qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum, bene agere, diuites fieri in bonis operibus, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum: Qui vult ergo in Deum diues esse, non sibi thesaurizet, sed inopiæ aliorum. In Deum diues

Giezi.
Iudas.

LUCA 12.

Psalm. 51.

1. Tim. 6.

diues est, qui charitatis operibus abundat, non qui rebus opulentus incedit. Esurientes & sitientes iustitiam, Dominus implet bonis, diuites autē auaros dimittit inanes. Quid pro-

Prov. 17. sunt auaro diuitiæ, si custos illarum est non Dominus? Quid denique profunt diuitiæ stulto, cū sapientiam emergere non possit? Multæ opes nunquam aut rarò admodum quæritur, quam nisi scelere constare. Nam qui iustè acquirit, & moderate expendit, nec diues erit nec pauper. Qui autem ingentes quæstus faciunt, supraque modum locupletantur, & iniqui & auari sint necesse est. Quod si tam multa ab aliquo alio sibi relicta possident, hæc redes iniqui sunt, & si his male utuntur, ipsi etiā mali sunt. Ex quo colligitur, multum diuitem bonum esse non posse. Quæ igitur amentia, illa concupiscentia, quæ non nisi cum virtutum detrimento queant acquiri?

Prov. 15. Melius est parum cum timore Domini, quàm thesauri magni & insatiabiles. Hæc quidem sententia sapientissimi Salomonis est, cuius & illa ad Deum supplicatio: Nec diuitias

Prov. 30. nec paupertates dederis mihi, sed tantum victui meo tribue necessaria. Quòd autem reges omnium semper opulētissimi sunt, hoc ideo fit, quia regum opes non tam suæ quàm populi sunt. Eorum quippe impensis plebes tutè degunt, ab hostium iniuria protegentur, in rerum vitæ necessariarū copiis conseruantur. Quemadmodum autem communi utilitati exposita esse debet principis opulentia, ita & priuatorum diuitiæ adiumento sint egestati alienæ. Alioquin & ipsi diuites egebunt ac miseri erunt. Quid enim illo miserius, qui inops virtutis est? qui cū diues sit, meritis caret liberalitatis, quæ beatos efficiunt & auaritiæ vel luxuriæ grauat vitiis, quæ mergunt in profundum. Talium infelicitatem dolenter ingemiscit in Euangelio Dominus, dicens: Væ vobis diuites, qui habetis cōsolationem vestram. Cōsolantur enim, quoties quæstum faciunt, vel cū quæsitis ad voluptatem abutuntur. Hoc etiam Iacobus Apostolus lugubri voce aggreditur, & ait: Agite nunc diuites, plorate ululantes in miseriis vestris, quæ aduenient vobis: diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, & vestimenta vestra à tineis comesta sunt, aurum & argentum vestrum, eruginauit, & erugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesauri salutaris vobis iram in nouissimis diebus: ecce merces operariorū, qui

messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis, clamat, & clamor eorum in aures Domini sabaoth introiuit. Epulati estis super terram, & in luxuriis enutristis corda vestra, in die occisionis adduxistis & occidistis iustum, & non restitit vobis. Talia considerans vas electionis Paulus: Radix (inquit) omnium malorum est cupiditas. Addamus his & alia, si fortè diuinæ sapientiæ veritate sæpius pulsati resipiscant. In Psalmo dicitur: Diuites eguerunt & esurierunt, inquirentes autem Dominum non inueniuntur omni bono. In Ecclesiaste Salomon ait: Auarus non impletur pecunia, & qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis. Leuius ac tolerabilius esset, fructum non capere, nisi sequeretur supplicium, dicente Ezechiele propheta: Argentum eorum & aurum eorum non valebit liberare eos in die furoris Domini. In Apocalypsi angelo Laodiciæ Ecclesiæ dicitur: Dicis, diues sum & locupletatus, & nullius egeo: & nescis, quia tu es miser & miserabilis, & pauper & cæcus & nudus. Quis enim finis luxuriæ diuitum, nisi quem eodem libro scriptum legimus? Quantum glorificauit se & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum. Quanto melius cum isto actum fuisset, nescisse diuitias, inopem mendicumque vixisse, & in miseriis potius quàm in deliciis duxisse ætatem? sed quo diutius in deliciis impune vixit, eo infelicius cecidit. Beatum se putabat, quod sic prospere succederent omnia, ideoque licentius peccabat, ideo tenuit eum superbia, opertus est iniquitate, & impietate sua prodit, quasi ex adipe, iniquitas eius transiit in affectum cordis sui, nunc in tormentis positus audit: Memento quia recepisti bona in vita tua, pauperes autem, quorum non es misertus, patiebantur mala: tu nunc cruciaris, illi consolantur. Cumque hoc ita sit, eo tamen processit ista auri sacra fames, ut quæ natura saluti hominis consulens terra occultauerat, ea fossionibus in profundum actis eruere cœperunt: montes cuniculis subruuntur, & homo cœlum suscipere genitus, vltro se in ima telluris immergit, nec supra se pendentem metuit molè, nec post se relictum solem quicquā æstimat, per menses plurimos perpetuam noctem sustinet, ut argentum aurumque in suam ipse perniciem proferat; si modò, quod multis cōtigit, non antè fuerit oppressus ruina, seque repentè cum opibus, quas collegerat, sepeliat. Frumēta, vinum, oleum, linū, lanā,

1. Tim. 6.

Psal. 33.

Eccle. 5.

Ezech. 7.

Apoc. 18.

Auaritiæ.

cæterasque vitæ nostræ necessaria in aperta nobis fruēda obtulerat Deus, cæteri tanquam nocitura latere volebat. Ideo autem & ista creauit, vt sicut eorum qui oblati contēti sunt nota est modestia, ita illorum qui etiam occultata scrutantur, manifesta esset cupiditas: & qui ex parte sui sunt, etiam à nobis dignoscerentur.

Quòd auaritia multorum causa sit malorum.

Caput XIX.

QUAM autem multorum malorum causa sit immodica cupiditas quis explicet? hominē aduersus hominem ire compulit, hinc insidiæ, hinc latrocinia, hinc bella mutæque cædes, dum nostro non contenti aliena concupiscimus: hinc inter coniunctissimos lites, inter amicissimos dissidiâ, & citius adeundæ hæreditatis gratia ipsorum parentum desideratæ mortes. Laban Iacob nepotem suum osculatus hospitio susceperat, generum suum fecerat, & ille iam bis septē annos ei seruierat. Fatebatur Laban quòd propter ipsum à Domino sibi auctæ opes fuissent. At verò postquā vidit re pecunia in primis ditatum, inuidere ei cœpit, quem tantopere dilexerat, & discedentem persecutus est: manum innocenti iniiecit, amicitia propinquitatis officiorumque oblitus, nisi somno deterritus propositum inhibuisset. Amorem ergo, quem paupertas conciliauerat, opulencia distraxit. Tabrēmō quæque Syriæ rex (vt in libro Regum legitur) ex amico inimicus factus Basē Israëlitarum regi, ab Asa rege Iudæ pecunia corruptus. Ioram verò ne fratribus quidē pepercit, vt eorum bona vsurparet, vita ipsos priuauit. Iudas etiā (vt veteribus noua copulemus) à Domino ascitus Apostolus, miracula operandi facultate ab eodem donatus, sacrae communionis particeps factus, osculo exceptus, quia tamē pecuniæ auidus fuerat, triginta argenteis illum vendidit, à quo iam tot beneficia acceperat. Neminem itaque verè diligunt hi quibus habendi cupido dominatur. Si qua enim lucri spes accesserit, continuo grassantur in eos, quos videbantur diligere. Nam & Godolias Ismahelem domi suæ vt amicum excepit conuiuio, & eundem inter epulas iugulauit, nec hospitalē mēsam amici cruore foedare timuit, qui aliena occupare cōcupiuit. Proferam adhuc magis cruentum exemplum, sed minus ra-

tione

Laban.

Genes. 31.

3. Reg. 15.

2. Par. 21.

Iudas

Schario-

tis.

Hier. 41.

Godolias

tionis compotis vulgi. Tito Hierosolymā obsidente, plurimi Titī mil-
 ex Iudæis fame compulsi ad Romanos transfugiebāt, (vt Io-
 sephus auctor est) percrebuit fama transfugas aurū haustum
 ventre gestare, cum à suis ne quid efferrēt excuterentur: ob
 hoc à militibus Romanis clām excepti laniatīq; exenterabā-
 tur, quærebaturq; aurum intra cæforum viscera, nec fortasse
 inueniebatur. Hæc tamen de causa ad duo milia hominū vna
 nocte perisse cōstat, plures perissent, nisi re comperta Cæsar
 scelus edicto cōpescuisset. Quid hac re atrocius immanitate,
 incertas opes certa ultro se deditum cæde quærere? Plebis
 tamen mercede militantis ista auaritia, illa verò regū. *Hirra-
 cus. Herodes.*
 cus enim prius, deinde Herodes Iudææ reges, aperuisse ferū-
 tur sepulchrum Davidis regis, thesaurum cum illo conditū
 rati. Scilicet non satis erat humanæ cupiditati prædam cape-
 re ex viuis, vel ex interemptis spolia, latentia quoq; in mo-
 numentis cadauera excutere cœpit; sed & hoc quoq; minus
 mirum, quando iam nec aris nec templis Deo dicatis parci-
 tur. Nostra ætate contigit Christianorum ecclesias à Chri-
 stianis profanari, aurum argentumq; Deo consecratum per
 vim auferri, perinde ac si aduersus Deum, & nō tantū aduer-
 sus hominē bellū geratur. Quasi verò non idem Christus sit
 illorum qui oppugnantur, & eorū qui oppugnant, cum vtri-
 que eius qui vnus est nomine cēleatur. Sed profectò ibi nulla
 religionis ratio ducitur, vbi avari animi nihil nisi quod rapiāt
 attendunt. Quamuis autem multā deprædentur, multa patēt,
 multa vndique congerant, nunquam tamen satientur, sem-
 per restat quod aceruo addi cupiunt. Nec minùs huic vitio
 obnoxij sunt, qui liberis nepotibusq; abundant, quàm qui
 soli sunt. Qualem Ecclesiastes admiratur, dicens: Vnus est, &
 secundum non habet, non filium, non fratrem, & tamen *Eccle. 4.*
 laborare non cessat, nec satiantur oculi eius diuitiis, nec
 cogitat dicens: Cui laboro & fraudo animam meam bo-
 nis? Sed qui eiusmodi sunt, ijs per Esaiam minatur Domi-
 nus & ait: Væ qui coniungitis domum ad domum, & agrū *Esaias.*
 agro copulatis vsque ad extremum loci. Nunquid habitabi-
 tis soli vos in medio terræ? Quid enim nisi solus habitare vel-
 le videtur in terra, qui solus cuncta possidere cōcupiscit? Hic
 sanè hydropici est morbus, qui eo plus sitit, quo plus bibe-
 rit. Sed si accesserit ad Iesum curabitur: si contemserit, *Iosue 7.*
 peri-

- Judich 8.* peribit. Achan, quia de anathemate tulerat pallium argentiq;
3. Reg. 12. aliquid & auri, Dei iussu lapidatur. Principes Sochoth, qui Ge-
3. Reg. 22. deoni panem negauerant, super spinas & tribulos conterun-
2. Mach. 3 tur. Aduran tributa exigit, lapidibus obruitur. Achabi regis,
 qui vineam Naboth ipso interfecto possederat, sagitta inter-
 empti sanguinem, iuxta Eliæ vaticinium, linnerunt canes.
 Heliodorum, qui à Seleuco missus templi thesaurum auferre
 moliebatur, equites diuinitus apparentes flagellis ceciderunt.
Seleucus. Ipse Seleucus dum pecunias ab Inopsuestris (vt Iosephus
 tradit) cupidè exigeret, cum regia, cumque omnibus qui in ea
 conuenerant, simul concrematur. Cessauit in illo ardere auaritia,
 maiore ignis ardore extincta. Hæc in lege, illa in Euan-
 gelio. Iudam cupiditas ad laqueum vsque perduxit. Ananiã
 & Saphiram morte perdidit repentina. Simonem magum
 prius maledicto deinde nece affecit. Porro tã perniciosus est
 morbus iste, vt non modò corpora spiritu priuet, verùm etiam
 spiritum ipsum morti obiciat æternæ, dicente Salomone:
Prou. 1. Semitæ omnis auari animas possidentium rapiunt. Quòd si
 camelus faciliùs transibit per foramen acus, quàm diues in
 regnum cœlorum, nullus amanti diuitias sperandæ salutis re-
 linquitur locus. Vbi est thesaurus eius, ibi & cor eius. Inuita-
 tur quidem ad cœleste conuiuium, sed quia toto animo ter-
 renis rebus inheret, respondet inuitanti: Villam emi, boues
 paraui, vxorem duxi, non possum venire, habe me excusatū.
 Itaque indignum se præstat perenni bono ad quod vocatur,
 dum plurius æstimat fragilia & caduca, quæ illum de præsen-
 tibus deliciis ad futura transferent supplicia, vnde iam neque
 diuitiis redimi poterit, nec potentia virium suarum liberari.
Esaiã 57. Ideo illi per Prophetam dicitur: Cùm clamaueris, liberent te
 congregati tui, hoc est, nummi quos tam anxie parasti. Om-
 nes eos (inquit) auferet ventus, tollet aura: & ne pœnæ cau-
 sa lateat, iudicis vox auditur dicentis: Propter iniquitatem
 auaritiæ eius iratus sum, & percussi eum. Nec immeritò bo-
 norum largitor Deus auaritia nostra irritatur, quandoquidẽ
 vitiis huius hoc præcipuum malum habetur, quòd à Diuino-
 rum cultu nos auertat, & cœlestium bonorum meminisse nõ
 permittat. Hoc testantur Domini verba per Esaiam dicentis:
Esaiã 8. Verbum Domini proiecerunt, & sapientia nulla est in eis,
 propterea dabo mulieres eorum exteris, agros eorum heredi-
 bus;

bus: atque vnde impietas contemptusq; eorum oriatur ostē-
dens, adiecit: Quia à minimo vsque ad maximum omnes a-
uaritiam sequuntur. Per Osee quoque Prophetā talibus mi-
natur, dicens: Iuxta pascua sua adimpleti sunt, & saturati sūt, *Osee 14.*
& eleuauerunt cor suum, & obliti sunt mei, & ego ero eis
quasi læna. Semen quippe verbi Dei in spinis cadit & suf-
focatur, cum diuitum auribus exceptum, curis huius seculi
mentem occupantibus, nequit fructum facere. Tunc enim (vt *Ezek. 10.*
Ecclesiastes ait) pecuniæ obediunt omnia: actio, oratio, co-
gitatio, & omnes reliqui sensus ad quæstum intenti, vitæ san-
ctioris disciplinam non admittunt, quibus dicitur: Non po-
testis Deo seruire & mammonæ. Qui ergo cumulandis opi-
bus incumbit, Dei cultum deserat necesse. Quod si quando
opum studiosi ad ecclesiam conueniant, corpore in templo
sunt, animo in foro versantur, totus de mercimoniis sermo
est: & dum recitantur Dei verba, illi de nundinis inter se col-
loquuntur, digni Domini flagello eicientis eos, ac dicentis:
Domus mea domus orationis est, vos autem fecistis illā spe-
luncam latronum. Hi sunt filij Ephrem, non Deum verū sed *3. Reg. 12.*
vitulos aureos adorantes, cum aurum argentumque pro diis
habeant, & de illis quoque dici queat, quod in Osee prophe-
ta est scriptum: Aurum suum & argentum suum fecerūt sibi *Osee 3.*
idola, vt interirent. Vnde etiam Paulus avaritiam simulacro- *Colos. 3.*
rum seruitutem appellat. Si enim illorum qui gulæ indulgēt
(iuxta eundem Apostolum) Deus ventex est, cur non pecu-
niam eorum Deum esse dixerimus, quibus nihil charius est
pecunia? Nam si quando aliquis fidelis disciplinæ præceptor
in illicitos contractus, in vsuras, in immodicam lucrandi cu-
piditatem inuectus fuerit, indignantur, reclamant, in furorē
vertuntur, non minus quàm artifices illi Ephesiorum, cum *AE. 9.*
Pauli prædicationibus idola destrui vidissent, quæ ipsi confici-
endo lucrabantur. Dolebant enim non religionis vanæ dis-
pendium, sed artis suæ detrimentum. Diuitum præterea vi-
tium est, aliis inuidere, inani gloria duci, pro beneficio gratiā *Diuitum*
non referre, mendacijs niti, mortis recordatione contremis- *vitium.*
cere, nec tamen ideo fieri meliores. Inuident ditioribus, imò
& æqualibus: vtque alios opulentia superent, foenore ac rapi-
nis rem querere fas putant. His Psalmista imprecatur, dicens:
Præcipita Domine & diuide linguas eorū, quoniam vidi ini. *Psal. 3.*

quitatem contradictionum in ciuitate die ac nocte, & non defecit de plateis eius vsura & dolus. Præcipitari eos in infernū petit, nō voto odij, sed præscientia futuri. Tunc enim & linguæ eorum in diuersum diuidentur, cū præter spem opes illas, in quibus confidebant, repente derelinquere cogentur. Idem gloriæ auidi, sardonycharas manus & Sericas vestes vulgo ostentant, vt honorentur, quibus illa Maronis Virgiliani verba conueniunt:

Est domus ampla, iacent penitus defossa talenta
Gelati argenti, sunt auri pondera fabi,
Infectique mihi.

- Ezechias.** Qua iactantiæ vanitate cū Ezechias quoque, qui iustuserat, peccauerit, quomodo poterunt iniqui ea carere, qui certe magis opibus quàm virtute esse clari cupiunt? Sed quantum volunt glorientur, cū interierint, non sument omnia, neque descendet cum eis gloria eorum, nudos & fortunæ & animi bonis gehenna excipiet, tanto miseres futuros, quanto sibi videntur feliciores. Rectè itaque admonentur à
- Hier. 9.** Domino per Hieremiam dicente: Non gloriatur sapiens in sapientia, & non gloriatur fortis in fortitudine sua, & non gloriatur diues in diuitiis suis, sed in hoc gloriatur qui gloriatur, scire & nosse me, quia ego sum Dominus, qui facio misericordiam & iudicium & iustitiam in terra. Ingratos etiam facit habendi auiditas, non attendunt quantum acceperint, sed quantum ipsi appetierint; & quoniam nullum beneficium æquare potest auari hominis cupiditatem, immemores beneficiorum sunt. Nabal diues pecudum &
- Nabal.** 3. Reg. 25. agri, parum quid petenti Dauidi nihil dedit, oblitus quod ille paulo ante & gregem eius & pastores ab aliorum iniuria defendisset. Non perpendebat Nabal quid de se meritus esset Dauid, dum ne quid de opulentia sua minuatur timeret. Ideoque illos qui à Dauide missi fuerant, non solum vacuos rebus dimisit, sed etiam cum probro repulit. Ac ferè tales diuites sunt, si quid offers, libenter accipiunt; si quid repetis, indignantur. De his in Ecclesiastico dicitur: Donec accipiant, osculantur manus dantis, & in promissionibus humilant vocem suam, sed in tempore redditionis loquentur
- Eccli. 30.** verba tædij & murmurationum, Ad hæc nihil illis fallacius est. Qui enim diuitias amat, nec peierare timet, nec alios
- Fallaces.** frap-

fraude circumuenire dubitat, nec cum omnino aperte mentiri pudet, si quid ex se facturum lucri credit, neque quisquam est qui in leuissimis etiam rebus tam facile iurat, quam diues avarus: tunc autem maximè, cum è re sua fore sperat, si verbis fecerit fidem. Nullum postremò timidius est animi ad expectationem mortis. Putat se statim decessurum, si febriculæ igne correptus incaluerit. Ad medicos curritur, nisi & hoc avaritia vetuerit. Interim pauidus ingemiscit, luget, anxietur, & tristius sibi videtur à diuitiis quàm à corpore discedere. Inde scriptum est: O mors quàm amara est memoria tua homini pacem habenti in substantiis suis! Torquetur cogitans cui illas relinquat, quis illis post se fructur, quas ipse tanto labore quæsiuit, tanta solitudine auxit, tanta parsimonia ne minuerentur sustentauit. Tum si fortè in mentem venerint vsuræ, fraudes, rapinæ, quibus in acquirendo vsus est, magis nequitiae suæ conscientia cruciabitur, de salute desperans, seque iusto Dei iudicio mox damnandum videns. Turbabitur enim (vt Psalmista ait) à facie eius patres orphanorum, & iudices viduarum, id est, qui miserorum tutelam suscipientes, bona eorum per dolum vsurpant. Turbantur, quia se reos esse non ignorât vnà cum illis, qui in inferno sunt, computandos. Quòd si in lege Ammonites & Moabites ab Ecclesia Domini repelluntur, quia noluerunt occurrere Israelis cum pane & aqua, quanto magis isti, qui etiam aliena iniuste possident, hæreditate regni cœlestis indigni erunt? Tot avaritiæ mala considerans Apostolus dixit: Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationes & laqueum diaboli, & desideria multa & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas: quam quidam appetentes, errauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis.

Timidi.

Ecclesi. 41.

Psalm. 64.

Deut. 13.

Ad diuites exhortatio. Caput XX.

Respiscite igitur ac perpendite diuitiarum mala diuites, & iam non ad luxuriam his vtimini, sed ad liberalitatem. Si diuitiæ affluant, nolite cor apponere: si desunt, nolite concupiscere. Quænam stultitia est id appetere, quod neque seruos repudiat, neque reges satiat, & tot malorum, quot diximus, imò plurium quàm diximus causa sit? aut si nihil ex opulen-

*Eccle. 1.**Matt. 6.**Apostoli.**Psal. 118.**Luca 12.**Psal. 38.*

tia mali metuitis, hoc saltem negare non potestis, quod
omnis terrena possessio fluxa atque fragilis sit, semperque ci-
tius de manibus elabitur, quam retinenda speratur. Cuius
rei Salomon non ignarus, cum immensas opes & cuiusque
generis voluptates sibi comparasset, exclamauit: Vanitas va-
nitatum, & omnia vanitas. Detestatusque est industriam
suam in acquirendo, incertus de hærede, & certus nihil diu
permansurum sub sole. Audite ergo Dominum salutis vestre
consulentem: Nolite (inquit) thesaurizare vobis thesauros
in terra, vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt
& furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in cælo,
vbi nec ærugo nec tinea demolitur, & vbi fures non effo-
diunt, nec furantur. Ipsis quos in suum elegit consortiū præ-
cepit, ne aurum vel argentum possiderent, nec pecuniam in
zonis, nec peram in via, nec duas tunicas, neque calciamenta,
neque virgam: & quisquā opes opibus cumulando, ei se pla-
citurum confidit? Si seruus Christi es, cur ille pauper & tu
diues es? Si discipulorum eius locum tenes, cur illorum pau-
pertatem non imitaris? Quid tibi prodest si vniuersum mū-
dum lucreis, & animæ, qua nihil pretiosius est, detrimentū
patiaris? Igitur dilargitis tandem istis caducis labilibusque
rebus, ad æterna & nunquam desitura bona mentem erige, &
cum Dauide Deum deprecare, Inclina cor meum in testimo-
nia tua, & non in auaritiā. Atque ita Domini suffragante
gratia vinces improbos habendi appetitiones, præceptumque
implebis in Euangelio dicentis: Videte & caute ab omni
auaritia, quia non in abundantia cuiusquam vita eius ex his
quæ possidet. Vt videlicet aliquis ob hoc quia diues est, aut
diutius viuat in terra, aut felicius in cælo. Vitæ enim æter-
næ præmia, non opulentia dantur, sed virtute. Dissolue col-
ligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes, ut pon-
dere auaritiæ liberatus, leuis & alacer expansis obseruatæ in
pauperes benignitatis pennis tollaris in cælum, & ab illis in
tabernacula recipiatis, quibus hîc benefeceris, & tandem ad
Dominum conuersus dicas: Quæ est expectatio mea? nonne
Dominus? & substantia mea apud te est.

De beneficiis conferendis ut Deo similes
simus. Caput XXI.

POST eleemosynarum dissertationem, de aliis etiam beneficiis restat quærendum, tam in dando, quàm in accipiēdo, gratiaque referenda. Dare beneficia, Deum imitari est, cùm Dei natura maximè benefica atque benigna sit, iam primum ut in Psalmis dicitur, fecit cœlos in intellectu, firmavit terrā super aquas, fecit solem, lunam, stellas, ignem, aëra, ventos, diem, noctem, ver, æstatem, autumnum, hyemem; fecundauit humum fructibus, herbis, arboribus; distinxit fluminibus, ligauit montibus, dirauit metallis, ornauit gemmis, repleuit bestiis. Omnis generis animantia constituit, alia quæ aëra peruolarent, alia quæ per terram reperent, alia quæ in aquis natarent. Cuncta denique quæ videmus, & quæ non videmus, ipse dixit & facta sunt, ipse mādauit & creata sunt. Cui autem ista seruirent, quique istis præesset atq; dominaretur, hominem ipsum formauit. Cuius dignitatem & excellentiā Propheta contemplatus, & ad auctorem suum conuersus, in vocem prorupit, dicens: Quid est homo, quod memor es eius, aut filius hominis, quoniam visitas eum? Minuisti eum paulo minùs ab Angelis, gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues & boues vniuersas, insuper & pecora campi, volucres cœli & pisces maris, qui perambulant semiras maris. Ut autem omnia subiecta essent homini, intelligentia, ratione, sapientia, & cogitationū interprete lingua eum insigniuit, ac sibi in parte similem reddidit. Eidem leges præceptaque dedit, per quæ veram æternamque beatitudinē consequi posset, de terra translatus in cœlum, de corruptione ad incorruptionem, de mortalitate ad immortalitatem. Atque etiam ut post præuaricationem, per quam à tanto exciderat bono, pristinæ gratiæ statum eidem repararet, filium suum vnigenitum misit, qui humana mortalitatis carne assumpta pro homine se Deo Patri in sacrificium obtulit, omnesque per primorum parentum culpam sub maledicto venundatos suo ipse sanguine redemit, etiam in ingratos beneficus, & in delinquentes pius. Primus in se credentibus paradisi ianuā aperuit, quò primus deuicta morte cum corpo-

Dei beneficia.

Psalm. 135.

Psalm. 8.

re ascendit, vt sequentibus pararet locum, & post se per sua
incedentes vestigia clementer susciperet, omniumque bono-
rum, quæ homini tribui decens fuit, faceret consortes. Tot
tantisque beneficiis dignam referre gratiam non est opis hu-
mana, quibus etiam Propheta se imparem cōfiteatur, dicens:

Psal. 115.

Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?
Sed quoniam ipsi melius quàm nobis nota est inopia nostra,
nihil aliud exigit, nisi vt in eum credamus, ei seruiamus, eius
mandatis legibusque pareamus. Hoc si præstabimus, neque be-
nefecisse nobis illum pœnitebit, neque ea quæ pollicitus est
pigebit exhibere, ac tanto quidem libentiùs hoc faciet, quan-
to nos magis in impartienda proximis nostris humanitate
exerceri viderit. Is enim proximè ad similitudinem eius ac-
cedit, cui potissima cura est operum charitatis. Hunc igitur
sequamur, hunc ipsum quàm possumus diligentissimè imi-
temur, beneficia tribuēdo, sicut ipsum & fecisse & facere no-
uimus, tam petentibus quàm non petentibus, tam inimicis
quàm amicis, tam ingratis quàm gratis. Ille Paulum non sup-
plicantem, imò repugnantem, & inuitum ad se conuertit, &
de persecutore Apostolum suum fecit. Aliis verò supplican-
tibus & sanitates restituit, & peccata donauit, Idem amicis
bonis largitur æterna: pro inimicis, à quibus crucifigebatur,
orauit. Et Iudæ non ingrato solū, sed etiam malum pro be-
neficio reddenti, sui corporis mysteria obtulit, pedes lauit,
osculum non negauit, nulla denique beneuolentiæ signa sub-
traxit. Si ergo similes Christo effici cupimus, vt debemus,
omnibus si fieri potest beneficiamus, lædamus neminem.

De beneficiis dispensandis. Caput XXII.

PEtentem obligant beneficia, non petentem prouocant: a-
micos cōseruant, inimicos reconciliant, gratos delectant,
ingratos assiduitate emendāt. Nō sunt tamen omnia danda,
siue illa petantur, siue nō petantur: sicut etiam de elemosy-
nis est dictum: beneficiumq; erit noli dare, quod nociturū
esse noueris, licet roget illa, licet instet, licet indignetur, tu
pernega. Illud autem da, quod non solū accipere cum de-
lectet, sed etiam accepisse. Si enim quod malè cessurum est
dederis, gratias tibi aget, donec iudicio officit affectus: cum
autem damnum sentire cœperit, execrabitur, & amici gla-
dio

dio se perire clamitabit. Sin verò non dederis quamprimum, durum te & inexorabilem amicis conqueretur: deinde cùm ad se rediens, causam negationis iustam fuisse cognouerit, verè se abs te amari fatebitur, & tibi debebit, quòd postulata non concedendo eum periculo eripueris, in quod velut effrenis equus impetu ferebatur. Atque hanc quidem ob rem ipse bonorum omnium distributor Deus nō omnia orantibus præstat: alius poscit diuitias, alius prosperam corporis valetudinem, alius magistratum, & ipsi qui nouit quem finem singula habitura sint, respondet, nescitis quid petatis. Fit enim sæpenumero vt italia adepti animæ suæ detrimentum patiantur. Quod ergo fortasse concederet iratus, denegat propitius, & nescimus, At verò si in eum qui nihil petit vltro beneficium contuleris, plus tibi gratiæ habebitur, quàm si roganti non negasses. Bis esse gratū aunt quod opus est, si vltro offeras. Eum præterea qui iusta petit, & re ipsa quam petit satis indigere videtur, promissis ne in longum trahas, cū protinus possis tribuere: dilatum beneficium minuit gratiam, citò datū augeat. Hinc est præceptum illud Salomonis: Ne dicas amico tuo vade & reuertere, & cras dabo tibi, cū statim possis dare. Minus offendes petita quamprimum denegando, quàm postquam promiseris de die in diem producendo. Dum enim quod poscenti pollicitus es præstare remoraris, ille interim ab aliquo alio fortasse recepisset, sed tibi credens tentare aliorum beneuolentiam superuacaneum sibi iudicauit, quòd si nihil tunc demū cū datū oportuit dederis, non solū quod ipse spondidisti ei denegas, sed etiam quod alius faciliè tribuisset auferis. Dum enim ille expectat, dum sperat, dum iam dubitat, atque de promissoris fide ambigit, & petendæ aliunde rei tempus amisit, & occasionem fruendæ, denique quicquid ex eo sibi incommodi accessit, tua causa passus est. Aut ergo statim da quod petitur, aut statim nega: aut si tam citò dare nequueris, diem certum cōstitue quo daturus es, & ipsum ne præter eas: vt ille sciat, an è re sua erit, tantisper expectare. Suspensum autem tenere expectantem, & cras atque aliud cras absque promissi satisfactione elabi sine re, non beneficium est, sed iniuria; & breuiter simulator est, non amicus, qui promittit quod non est factururus. Beneficium merentibus dare, accipere est. Nemo enim non

PRON. 3.

magis illius iudiciū quàm beneficiū laudat, qui digno de-
dit, atque in hoc maximè Deum imitatur, cū Deus ipse in
optimum quemque maximè beneficus sit, nec nisi bene de
se merentes ad beatitudinis gloriam faciat ascendere. Ideo

Eccli. 12. in Ecclesiastico est scriptum: Bene fac iusto, & inuenies re-
tributionem magnam: & si non ab ipso, certè à Domino. E-
ligas igitur oportet cui præcipuè beneficias, vt beneficiis, be-
ne recteq; collocatis, & amicos tibi compares, & Deū magis
demerearis. Vt autem quisque maximè indiget, ita & maxi-
mè erit adiuuandus. Qui verò ditorum delectum facit, qui-
bus beneficia impendat, nō amicus est, sed fœnerator. Vsu-
ram enim cū sorte simul exigere videtur, qui locupletiori-
bus donat: dignus decipi, quoniam de recipiendo cogitauit
cū daret. Cæterū inimicis quoque benefacere iubemur,

Matth. 5. dicente Domino: Benefacite iis qui oderunt vos. Et Apo-
Rom. 12. stolus: Si esurierit, inquit, inimicus tuus, da ei cibum; si si-
tierit, da ei potum: hoc faciens congeres carbones super ca-
put eius: vt videlicet qui odij duritia concretus est, postquā
tuo beneficio fuerit superatus, lique scat ardore charitatis, &
simultatem in beneuolentiam conuertat. Ne ingratis quidē
subtrahenda sunt beneficia, quamuis enim illi non referant
gratiam quam debent, referet ille qui nullū bonum sua frau-
dat mercede; qui solem suum oriri facit super bonos & ma-
los, & pluit super iustos & iniustos.

*Qualiter nos gerere debemus in dandis bene-
ficiis. Caput XXIII.*

IN omnes itaque beneficia conferenda sunt, sed tamē vt quo-
cuique opus fuerit, quodque cuique conuenierit, detur, &
merita singulorum spectanda erunt, & necessitates, & inge-
nia. Dignis non solum vitæ subsidia, sed etiam honoris atq;
officia deferantur. Inopes cibo, potu, tegumento, testō iuue-
tur. Amici & parētur beneficio & foueantur. Inimici ita pal-
pandi demulcendique sunt, vt ad placabilitatem inclinentur.
Cum ingratis quoque sic agendum, vt in iis veteris benefi-
centiæ obliuionem nouæ discutiat refectio. Nā velut arua
minùs fœcunda, si sapius simum irrigationemque recepe-
rint, frugifera efficiuntur: ita ingratus recentibus admonitus
beneficiis, præterita quoque atque oblitterata ad memoriam
reuo-

reuocabit, & verecundiam compulsus de reddenda gratia
 intentius meditabitur. Quædam autem beneficia palā, quæ-
 dam occultè tribuenda sunt. Quæ virtuti debentur, palā dari
 conuenit, vt & honorandus appareat qui accipit, & alij eius
 exemplo ad actiones honore dignas excitentur. Is verò oc-
 cultè erit adiuuandus, quem inopiæ suæ pudet: cui si quid in
 aperto obtuleris, magis proditum se dolebit, quàm lætabitur
 adiutum. Beneficij obliuisci qui dedit, semper autem me-
 moriter tenere qui accepit. Idco Saluator noster cū surdū *Marci 7.*
 & mutum curasset, eis à quibus oblatu fuerat, ne cui dice-
 rent præcepit, sed illi tanto magis prædicabant. Hinc igitur
 discas, & vitare iactantiam si beneficium dederis, & ingrati
 silentium acceperis. Illud quod tua causa præstas, nō est be-
 neficium, sed seipsum amantis consilium. Non enim præsta-
 res, nisi tibi profuturum sperasses. Quod autē & tua & mea
 causa mihi donaueris, iniustus forem, nisi pro eo me tibi de-
 bere faterer, imò eo iucundius esse debet donum quod com-
 modo atque vsui est, & tibi dare & mihi accipere. Inuidi est
 enim suam tantū vtilitatem spectare, & cū acceperis,
 quod aliis quoque profuturum sit, nolle beneficij loco dūce-
 re. Rectè autem non esse beneficium contenderim, alteri a-
 liquid eripere, vt alteri dones. Nam cū beneficium dare li-
 beralitatis virtus sit, & aliena rapere auaritiæ vitium, quo-
 modo potest dici virtus, quæ vitio constat? Quis neget dare
 eleemosynam pietatis esse munus? & tamen offerre in tem-
 plum non licet, quod partum est iniquè. Sic enim in Esaia le-
 gimus: Ego Dominus diligens iudicium, & odio habens rap-
 inam in holocaustum. Ergo inquiring beneficium, si benefi- *Esaia 16.*
 cium non est accepi, nihil debeo illi à quo accepi? Nihil pla-
 nè ei à quo accepisti, sed cui oblatum est non acciperes. Huic
 redde suum, & ei nihil debebis, qui largitus est alienum. Ne
 concupiscere quidem iniustè rem proximi tui iuberis, nedum
 possidere. Porro nullum maius beneficium homini ab homi-
 ne præstare potest, quàm si quis pro aliorum salute suam vi-
 tam periculis obierit, cū inter præsentia bona nihil vita
 charius habeatur. Maiorem, inquit Dominus, charitatem ne- *Ioan. 15.*
 mo habuit, quàm vt animā suam ponat quis pro amicis suis.
 Hanc profectò charitatē ipse nobis primus exhibuit, qui no-
 bis sua morte aditum vitæ æternæ reserauit. Hunc imitari
 san-

Matt. 22.

sanctissimi martyres, contra principum interdicta viam ad piscendam salutis alios palam docebant, semel certe moti & quidem per tormenta sustinendę audacter exponentis. Proximi ergo animę periculum (si possumus) pręsentis vitę nostrę impendio pulsare debemus. Et si Ionás Propheta tempestatem in mari passus mergi voluit, ne alij mergerentur, quanto magis pręferenda est cuiusque hominis animę salutis corporis nostri salutis? Omne tamen beneficium non tam res ipsa magnum facit, quàm voluntas. Magnum est, cum libenter, cum citò offertur, cum toto animi affectu impenditur: displicet si cunctanter, si tristè, si superbè, si seriùs quàm oportuit pręstatur, si denique penè à nolente & inuito extorquetur. Quemadmodum igitur rem multi pretij vilitat frigida voluntas tribuentis, ita exiguum etiam beneficium gratum efficit in conferendo animi promptitudo atque facilitas. Illi quoque plus debeo, qui parui modicique sui peculij participem me fecit, quàm qui diues multum donauit. Plus enim largitus est, cui minus quo ipse fruatur restat. Hanc verissimam sententiam Domini confirmat auctoritas. Cum enim quidam diues in templo grandem offerret pecuniam, plus oblatum dixit à vidua pauperula, quę duo tantum minuta æra obtulerat. Satis hæc de tribuendis beneficiis, nunc de accipiendis reddendisque exponamus.

De beneficiis accipiendis. Caput XXVIII.

AB illo accipere beneficia oportebit, cui nos debere delectat. Molesta res est, his quibus nolis esse deuinctum. E contrario autem iucundissimum est, ei quem nullo etiam intercedente beneficio diligeres, accepto obligari, & causam referendę gratiæ habere. Ab optimo quoque beneficiū accipere tam gratum est, quàm testimoniū habere ipsorū erga nos amoris. Læto vultu gratoque animo sicut dandum ita accipiendum erit beneficium, contemptim acceperit iam ingratus est, si sibi beneuolè pręstitum est. Ille verò qui hilarè accipit & libenter, iam persoluit maximam beneficij partem, quę in animo est. Reddit enim pro beneuolentia beneuolentiam, licet nondum munus pro munere retulerit. Deest interdum referendi copia, interdū occasio: & quamdiu ista defunt, qui accepit beneficium tanquam relaturus, cum retulisset

se videretur, quia satis est voluisse, quoties posse non occurrat. Ab illo qui infamia notatus est, & turpiter viuit, nō accipias beneficiū, ne perditis moribus eius fauere videaris, nisi fortē eo accepto, & inita cū homine familiaritate, spes fuerit tuis admonitionibus eū reuocādi, sibiq; restituēdi, ne in nequitia obduratus pereat. Cūq; etiā malis benefaciendū sit, non est prātermittēda benefaciēdi occasio, si tunc se offerat cū ille, qui corrigi debet, minus aliquid porrigit. Tūc etiā à malo accipiēdū erit, cū ille deterior futurus timetur, nisi acceperimus. Tyranno enim aut improbo aliquo Dño munus vltro porrigēte, si nō acceperis, cōtemni se putabit, & qui prodesse volebat, mutato animo offendet. Ab hoc genere hominum nō est liberū nolle accipere. Nec tamē illi quicquā pro eo debeo, quod inuitus accipio, reddā si repetet, non vt benefactori, sed tanquam creditori. Et si reddidero, gaudebo me ab illius beneuolētia esse solutū, qui dignus est odio. Alia quoq; causa est accipiēdi beneficij etiā ab impiis, cū videlicet eo accepto datur facultas benefaciendi bonis ac iustis: sic Ioseph accepit à Pharaone, sic Daniēl à Nabuchodonosoro, non hoc quidem, vt ipsis gratiam deberent, sed vt suis prodescent.

De beneficiis reddendis. Caput XXV.

PORRò in inferenda gratia tales non prāstemus, quales esse docuit in beneficio accipiendo. Cui refertur, sentiat quā libenter, quā iucundē sibi referatur: vt latus sit, se quoque prudenter egisse, quòd in homine tam grato suum collocarit beneficium. Nihilominus soluta etiā gratia, nos ei debere fateamur, quia dignos nos suo beneficio iudicauit, quia prior ad amicitiam venit, vt meritò redametur, qui cōperit amare. Interim si grati esse volumus, nunquam patiamur excidi memoriam collatorum in nos beneficiorum. Ingratus est, qui non reddit. Audeo dicere, non minùs ingratus est qui non meminit: quoniā ne tunc quidem gratus fuit cū acciperet. Quod enim libenti animo accipimus, id non faciliè obliuiscimur. Illa verò facillimè obliterari solent, quæ minimi æstimantur. Qui ergo oblitus est, is profectò testatur, se pro vili habuisse quicquid accepit. Referrem, inquit, si accepti memor fuisset, imò memor accepti fuisses, si referre gratiam cogitasses. Ipsa obliuio te ingratitudinis accusat, qua te

descen-

defendere ab ingratitudine conaris. Quæ autem res est, quæ præcipuè faciat ingratos? Alios certè superbia, alios auaritia. Illi dignos se beneficio existimant, & dedisse putant cùm acceperint: hi verò accepisse se dissimulant, ne reddant: & quanto cupidius acceperunt, tanto in reddendo lentiores existunt, nihilq; se fecisse lucri arbitrantur si varia reddiderint, quasi verò gratum esse non virtus sit, sed vitium. Quod enim turpe est, id vtile putant; & quod honestum est, hoc sibi incommodo esse existimant. Ideoque alterum respuunt, alterum affectant, & ingratitudine pro quæstu vtuntur. Duo autem ista, arrogantia videlicet & cupiditas, cùm omnibus vitanda sint, tum iis maximè, qui vel benefici vel grati esse cupiunt. Non referre gratiam cùm possis, turpissimum est: cùm non possis, velle tantum retulisse est. Cæterum illi qui non reddere, lucrari esse existimant, multum quidem falluntur. Quis enim in eum iterum beneficus erit, cuius ingratitudinem semel fuerit expertus? Itaque rarius accipiet, qui in reddendo negligentem se præstabit. Illi verò qui capefendis virtutibus operam impendunt, non rerum emolumenta sequuntur, sed morum, eis incumbunt officiis, eorum cura studioque distringuntur, in quibus versantes, non diuitiis, quæ improbis etiam communes sunt; sed quod longè beatus est, vitæ sanctimonia proficiunt. Quinimo contemptis calcatisque opibus ad solam virtutem confugiunt, neque hanc se consequi posse sciunt, nisi illas abiecerint. Et cùm nihil pretiosius virtute sit, quis negauerit eos multum lucrifacere, qui in dando reddendoq; beneficio & liberales in primis & grati esse student? Hæc enim ea res est, quæ amicos comparat, quæ inimicos placat, quæ Deum propitiat, quæ immortalem mortalius donat, & de terra sublato, cælo inserit sedibusque sanctorum, vt semper beati sint, qui vt charitatem seruarent, semper munifici liberalesque fuerunt. Is autem qui in beneficiis compensandis dati accepti rationes dispungit, nec liberalis profectò nec gratus est, sed cupiditate seruiens negotiator, & terrenis tantum ac perituris inhians bonis, non ad cælestium animum intendens & æterna. Virtute autem contentus esse debet, & non suum, sed alienum respicere commodum, tam ille qui confert beneficium, quàm qui gratiam refert, atque vterque ita se gerere, vt Deo magis placeat quàm homini-

bus. Quos hominibus placere magis delectat, ab hominibus captant gloriam, & à Deo non accipiunt mercedem : debita-
que virtuti præmia amittunt, dum quicquid rectè laudabili-
terque egerint, vanitati tradunt, & non in eum finem, in què
debent, dirigunt.

*Verùm debemus pro beneficio cui succedit
iniuria. Caput XXVI.*

Quid, inquit aliquis, si post beneficium acceptum affe-
ctus sim iniuria, debeo ne aliquid pro beneficio ? Non
videtur mereri gratiæ relationem, qui beneficium suum cō-
sequenti corripit offensa. Itaque non eris ingratus, si ei be-
neficium non reddideris, qui quantum intulerat boni, tan-
tum postea mali interrogavit. Intuendum igitur minor ne an
maior sit iniuria quàm beneficium. Minoris enim iniuriæ
obliuisci debes, & memor esse beneficii. Cùm verò maior vel
par fuerit offensa, obligatione beneficii absolutus est, neque
gratiam debes illi, qui gratiæ meritum lædendo amisit. In-
iuriam tamen omnem, quantacunque fuerit, remittere debe-
mus, nec vindictam appetere, propter eum qui ait : Dimit-
tite, & dimittetur vobis. Sed si condonata est iniuria, in-
quies, cur non manet beneficium ? Iniuriam remitte, ne
Deum offendas; beneficium reddere supersede, si ita tibi ex-
pedire videbitur, ne homini qui non meretur gratiam refe-
ras. Alioquin qui sine causa ingrati sunt, quamuis nulla le-
ge puniantur, Deum tamen habent ultorem. Agar ancilla be-
neficii immemor quod acceperat, dominam suam probro
affecit : ob hoc eiecta cum puero quem genuerat, famem si-
timque pertulit pro culpa. Absolon patrem, cui charissimus
erat, à quo fraternæ cædis veniam acceperat, regno pellere
moliebatur : sed tantæ ingratitudinis scelus merita necesse per-
soluit, telis confossus inimicorum. Nabal in Dauidem in-
gratitudo, de summis diuitiis ad summam ipsum redegitset
paupertatē, nisi vxor eius Abigail multis oblati muneribus
pro illo satisfecisset. Scias igitur Deo atque hominibus pari-
ter inuisum eum qui ingratus est, tantoque magis si pro bo-
no malum reddit. Tunc enim non solum ingratus est, sed et-
iam iniurius.

Agar.
Genes. 16.

Absolon.
2. Reg. 18.

Nabal.
1. Reg. 25.

LIBRI V. FINIS.

Y

EVAN.

E V A N G E L I S T A R I I

MARCI MARVLI LIBER VI.

Sub charitatis titulo, qui grati sint in Deum vel ingrati, quo pacto prædicatorem docere conueniat, quomodo labori manuum, ut otium euitetur, insistendum sit, in quo denique vera & falsa consistat humilitas disertè edocens.

Vrũm Deo reddi possit beneficium.

Caput Primum.

Non possumus (ut quidam aiunt) Deo dare beneficium, cum eius omnia sint: sic neque gratiam referre, cum nullius rei indigeat, bonorumque omnium plenissimus existat. Quid ergo sæpe in Scripturis de ingratitude nostra querentem audimus? Ingratitudinis autem non iure argueretur, qui gratus esse nequiuisset. Quæ igitur illa res est, quæ nos erga Deum aut ingratos reddat, aut gratos faciat? Cuncta namque Dei sunt. Quicquid dare voluero, de suo dem necesse est: quicquid reddere conabor, ipse dedit quod reddo. Quid habes (inquit Apostolus) quod non accepisti? Sed à quo omnia quæ habemus accepimus, ei proculdubio nec dare nec reddere quicquam possumus, nisi quod ipse largitus est. Si tamen esse aliquid beneficii, quod seruus Domino suo tribuere possit, inuenimus, quamuis omnia quæ seruus possidet, domini sunt, inueniemus & quod homines offerre queant Deo, & ille oblatum beneficii loco habeat, offerre verò nolentem ingratitude damnet. Quæro igitur, si seruus fideliter seruit, si domini iussa nauiter exequitur, si rem gratam Domino facturum non dubitat subire capitis periculum, si nec viuere cum illo, nec mori pro illo, si casus inciderit, recusat, præstat ne Domino beneficium an non? Si negaueris, respondebo tibi, sine causa ergo benignius quàm reliqui eiusdem conditionis à Domino accipitur, sine causa manu mittitur, & iam non ut seruus aut libertus, sed ut filius diligitur. Immerito certè ista in seruum conferuntur, si nullum Domino beneficium præstitit. Sed qui talia à domino meruit accipere, negari non potest quin præstiterit aliquid, ob quod talia accipere visus est.

est dignus. Rursum si erro fugitiuusque fuerit, si imperium Domini contempserit, si furto non abstinuerit, si petulans, si mendax, si ebriosus, si rixosus, si denique nequam fuerit, nō ne vinculis constringetur, stigmate notabitur, fuream ferre cogetur, flagris verberibusque cædetur, & vel venundabitur, vel perimeretur? Iniquè talia passum diceremus malum seruui, nisi offenderet: sicut bonum non iure remuneratum, ne aliquid præstitisset. Cum igitur omnium hominum vnus Dominus Deus sit, & omnia quæ possidemus, ab ipso accepimus, beneficium tamen ei præstamus, vel veriùs reddimus, quoties mandatis eius paremus, quoties cōsulta suscipimus, monita implemus, & in omnibus ipsi soli obsequi nitimur: Offendimus autem, si his contraria agimus. Ideoque ab illo & iusti præmium referunt, & pœnam iniqui: non quod Deo ex benefactis hominum aliquid accedat, aut decedat ex malefactis, cui neque addi quicquam neque adimi potest: sed quia idem tum iustissimus tum optimus sit, non potest non odisse malos, neque bonos non diligere: & hoc quidem pro beneficio sibi dato æstimat, si quod præcipit facimus; pro offensa, si nō facimus. Atq; ideo alios gratos vocat, alios ingratos: hos punit, illos efficit beatos. De ingratis dicturus est, si Euāgelio credimus: Quodcūq; vni ex minimis meis nō fecistis, nec mihi fecistis; è cōtrario autē gratos illud benefi- *Matt. 25.* ciū sibi præstitisse fatebitur, quod indigentibus præstiterunt. Ingratos dānabit, dicēs: Ite maledicti in ignē eternū, qui paratus est diabolo & angelis eius: Gratos verò ad se vocabit, & dicet: Venite benedicti Patris mei, possidete regnū vobis paratū à cōstitutione mundi, ab initio æternitatis. Vide igitur qua ratione & debemus Deo beneficia, & accipiamus præmia, & quomodo si nō dederimus, mulctandi simus, atque vt apertius hoc quod astruimus intelligas, qui in Deū credit, qui in Deo obtēperat, qui Deū diligit, honorat, colit, veneratur, gratus est. Incredulus, expes, impius, Deū hominesque contemnens, ingratus est. Nullum postremò peccatū, quod legi aduersatur diuinæ, ingratitude vitio vacat. Illum enim offendimus, quoties peccamus, à quo cuncta bona, quæ homini dari queunt, accepimus, accepturi adhuc meliora, si non ingrati decesserimus. Operæ pretiū erit, huiusce rei proponere aliquot exempla, & primò eorū quos Dñs gratiam sibi refe-

rentes amplexatus est : deinde illorum quibus pro ingratitude intulit mala : ut cum præsentia consideramus, de futuris non ambigamus : beatos videlicet & in cælo fore qui sic à Domino diliguntur in terra, è contrario autem in inferno quoque cruciandos esse, si non se correxerint, qui antequam eo descendant, pro scelere puniuntur.

De gratis erga Deum in Testamento veteri.

Caput II.

Igitur ut ab iis, qui ante diluvium fuere, initium capiamus, gratus erga Deum fuit Abel, qui primogenita & pignora quæq; gregis sui offerebat Domino, quod autem propter ea à Domino dilectus fuerit, Scriptura testatur. Ait enim: *Abel. Respexit Deus ad sacrificia Abel, ad Cain autem sacrificia Genes. 4.* non respexit. Maledixit quoque Caino Dominus, quia ille ob hoc ipsum fratri invidens, quod sibi præferretur, ad se evocatum interfecerat. Gratus fuit Enos, primus quippe cantica quædam hymnosque composuit, quibus nomen Domini inuocaret, pro quo dedit ei Dominus ut filios gigneret, & nongentosquinque vitæ annos absque offensa impleteret. *Enos. Genes. 5.* Gratus fuit Enoch. Neque enim diceretur ambulasse cum Deo, nisi ei semper obsequentissimus fuisset. Morum itaq; sanctimonia meruit, ut viuens ad beatiora, quàm est mortaliū habitatio, loca transportaretur. Gratus fuit Noë, nã & ipse cum Deo ambulasse dicitur, & perfectus iustusq; fuisse. Proinde dignus fuit, qui mundo per diluviū pereunte, solus cum filiis ac nurbus fieret superstes, & omnium quæ aquis deleta fuere reparator existeret : Post diluviū verò gratus fuit Abraham. *Abrahā. Gen. 11.* Posuit enim altaria Domino, victimas obtulit, decimas persoluit, Deo credidit, & reputatum est ei ad iustitiam, deniq; ut Domino obediret, filio non pepereit. Ob hoc quidē cum Deo colloquitur, pater multarū Gentium constituitur, in semine eius quod est Christus benedicendæ omnes nationes. *Loth. Gen. 19.* Deo promittēte nascuntur. Gratus fuit Loth, ut enim Deo placeret, domi peregrinos acceptavit, quare meruit fieri hospes Angelorū, & superesse Sodomitis, inter quos habitabat, igne & sulphure de cælo pluyente ob scelera cōsumptis. Gratus fuit Isaac, qui cū centum octoginta vixisset annos, in his *Isaac. Genes. 35.* omnibus Domino suo non peccavit, per quàm dignè autem Deo

Deo grata refertur, cū innocentia per omne vitæ curriculum inoffensa seruat. Hic igitur bene de Deo meritis, cū semet-tem fecisset, centuplum collegit, geminos genuit, in quibus benedicendis errare non est permissus, non enim cui voluit, sed cui debuit, benedixit, vt Abrahe patris genus in Christum dirigeretur. Gratus fuit Iacob, in nullo illum Scriptura accusat, & Deo charissimum fuisse beneficia testantur. Ad eum primogenita fratris Esau transferuntur, dicente Domino: Iacob dilexi, Esau autē odio habui. Cū obdormisset, scalā vidit à terra ad cœlum extentam, & in ea Angelos ascendentes & descendentes, ac Dominum cacumini innixum, qui terram in qua quiescebat ei promisit, regnumque eius longè lateq; diffundendum prædixit. Inde ille parens afficitur duodecim liberorū, qui duodecim tribubus nomen dederunt, cœptusq; est vocari Israel, hoc est, Deū videns: & vidi, inquit Dominū facie ad faciem. In Aegyptum transmigrans multiplicauit. Liberis quæ euentura erant moriens prophetauit. Gratus fuit Ioseph in Aegypto, dum seruus esset & iuuenis im-
Iacob.
Gen. 28.
Ioseph.
Gen. 39.
Moses.
Exod. 2.
Exod. 31.
Iosue.
Num. 14.
 pudenter se ingerentis Dominæ libidini non consensit, maluitq; vitam suam periclitari, quàm castitatem pollui, cū ab illa irata tentati adulterij insimularetur. Magnā deinde fratrum in se iniuriam cū vlisci posset, magnis rependit beneficiis: eos quippe à quibus in seruitutē venundatus fuerat, in Aegyptū vrgente fame profectos benignè suscepit, largiterq; aluit. Erat enim secundus à rege, cuius visa obscuritatibus inuoluta Spiritu sancto reuelante plana fecerat. Gratus fuit Moyses: filias Raguelis sacerdotis virgines à pastorum violentia tutatus est. Hinc à Domino dux electus Pharaonem prodigijs terruit, populū Israel eduxit de Aegypto, quando mare se aperiens aridū transeuntibus præbuit iter, & eorum persecutores oppressit aquis. Idem deinde in monte leges, quas ad populū ferret, à Domino accepit: nemo tā familiariter cū Deo colloquebatur, nemo enim tā ardentem ab eo ad idola desciscientes puniuit. Ipso saxum percutiente fluxerūt aquæ, ipso orâte Amalech superatus est. Gratus fuit Iosue, diuinis credēs promissionibus populū, regis terræ quā ingressus erat metuentē, spe victoriæ animauit. Proinde dignus fuit, qui in demortui Mosi locū sufficeretur, & victis hostibus regionem à Domino promissam obtineret, eamque per

Patriar-
chz.

eribus diuideret. Ad hanc trāscūnti Iordanis refrenato aquarum cursu in sicco alueo viam cessit. Hierichuntē obsiderēte muri corruerunt. Inimicos persequente, sol & luna steterunt, ne noctis interuentu qui fugiebant elaberentur. Tot igitur miraculis testatum est, quantum ei Dominus faueret, quia erga se in omnibus gratum fidumque sciebat. Sed ne catalogum Sanctorū texere videar, grati erga Deū fuerē omnes illi Patriarchæ, illi duces, illi sacerdotes, illi iudices, illi reges, illi Prophetæ, qui in mandatis Dei, in lege, in omnibus ceremoniis constanter pieque permanserē. Tales autem eligere solitus est Dominus, per quos populum erudiret, à seruitute liberaret, à periculis erueret, victoriā donaret, & de illis quæ futura erant admoneret. Quòd si benignissimus Dominus fideliter sibi seruientes, beneficiorumque suorum non oblitos, ita vt dictū est fouet, ita amplexatur in terris adhuc viuentes, quāto magis ad cælestis beatitudinis domicilia mansionesq; Angelorū translatos? Hæc de veteris historiæ fontibus hausta iam exigere videntur, vt à nouæ salubrius fluitibus aquis aliqua deriuemus, ad eandem gratitudinis virtutem accommodata.

De gratis erga Deū in Testamento nouo. Cap. III.

Iesus Christus Dei filius, humani generis redemptor ac Saluator, patribus promissus, nobis exhibitus & datus, nō præsentia bona hominibus polliceri cœpit, sed futura: nec terrenum lagiri regnum, sed cœleste. Pœnitentiam agite, inquit, & appropinquabit regnū cœlorū. Et ad latronem: Hodie mecum eris in paradiso. Quòd si tandem, non vt olim ad inferos animæ iustorum descendant, sed in sublime Angelorum sedibus inferantur, iucundissimo Domini sui conspectu semper fruituræ, nōne multo nos causatiūs quā prisci illi, de quibus paulo antè est dictū, Deo seruire debemus, & soli nauare operā, cōtemptisq; omnibus ipsum vnū, absq; quo nihil est beatū, tota mente cōcupiscere. Meritò igitur sequens credentiū ætas ad omnia dura atq; aspera perferenda cœpit accingi: mollia verò respuere & delicata, atque in his præcipuè gratiā referre Saluatori, per quæ maximū omnium beneficium se accepisse meminit. Quid enim maius aut optabilius esse potuit, quā paradisu, per tot secula primi ho-

minis

minis culpa clausum, per ea demum quæ Christus passus est,
 nobis fuisse reſeratum? Oportuit enim pati Christum, & sic *Luce 24.*
 intrare in gloriam suam. Oportet igitur pati & nos, ac per
 vestigia eius incedere, si illò quò ipse præcessit volumus
 peruenire. Hæc est ergo nostrorum erga Deum maxima gra-
 titudo, pro amore illius, qui prior dilexit nos, voluptates,
 opes, otia cōtemnere, continentiam seruare, modico cōtē-
 tos esse, religiosæ vitæ laboribus nunquam defatigari. Talem
 quippe pro beneficiis gratiam primò Deo retulere Aposto-
 li, deinde martyres, ceterique Christi serui, virgines quoque
 & viduæ, omnesque illi qui Ecclesiæ auctoritate in Sancto-
 rum collegio numerantur. Pro Christi nomine non dubita-
 uit Petrus crucifigi, Paulus capite truncari, Ioannes in fer- *Apostoli*
 uentis olei dolium nudus demergi, Bartholomæus viuis ex-
 coriari, Thomas lanceis perfodi, Iacobus maior decolla-
 ri, minor fuisse sillonis interimi, Stephanus lapidibus obrui,
 Laurentius igne cremari, omnes denique per tormenta con-
 sumi. Hoc idem propositum fuit reliquorum Sancto-
 rum, necem videlicet à persecutoribus inferendam subire
 potius, quàm à Christi fide deficere. Illos quibus hoc con-
 tigit, Apostolus ad Hebræos scribens pulchre percenset, cum
 ait: Alij verò ludibria & verbera experti, insuper & vincu- *Hebr. 11.*
 la & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tētati sunt, in occisione
 gladij mortui sunt. Noli expectare vt audias, quid hi prospe-
 ritatis in vita perceperint, qui ad quæque laboriosa sustinen-
 da magno animo se armauerant. Si tamen nosse desideras,
 nihil illis prosperius contingere potuit, quàm per aduersitatū
 patientiam ostendere, quali constantia quantæque fide Chri-
 stū diligenter, Adde quod in illos quoq; , à quibus necē sup-
 pliciaq; passi sunt, victores fuerint. Præualuit enim patientiū
 fides impietati persecutorū, & cōtempto inaniū deorū cultu,
 ab omnibus adorari cōceptus est Christus. Nequaquam sancti *Martyres*
 martyres coronati triūpharēt in cœlo, nisi in terra vicissent.
 Vera fidelium victoria est neque denici aduersis, neq; secundis *Fidelium*
 efferti, Deo magis quàm hominibus obedire, & carnē spiri- *victoria.*
 tui repugnantē in seruitutē redigere. Quæ quidē & illi San-
 cti quos persecutionis non attigit gladius diligenter observa-
 runt. Dū enim viuerent, non cessabant Christo seruiēdo vitæ
 instituta vel ipsi discere, vel alios docere, vigiliis, precatio-
 nibus;

Pōrificee.
Episcopi.
Abbates.

Monachi
Eremitæ.
Virgines.

Vidua.

nibus, ieiuniis, lectionibusque vacare, diuitias indigentibus distribuere, & paupertate gaudere, virginitatem viduitatemque nuptiis præferre. Sic egerunt inter summos pontifices, Syluester, Gregorius, Leo, & Cœlestinus: Inter Episcopos, Martinus, Nicolaus, Ambrosius, & Augustinus: Inter Abbates, Antonius, Hilation, Hieronymus, & Benedictus: Inter Monachos, Dominicus, Vincentius, Franciscus, & Bernardinus: Inter eremitas, Paulus, Thebæus, Honophrius, Arsenius, Archebius, & Theonas: Inter virgines, Maria virgo simul & mater, ipsum enim genuit Saluatorem, quem sicut de Spiritu sancto concepit, ita sine virginitatis damno peperit. Hanc securæ sunt Thecla, Agatha, Agnes, Lucia, Catharina, Cecilia, Margareta, Barbara, aliæque permultæ, quas ad coniugium nulla blandientium promissa, nullæ furentium minæ, nulla sæuientium tormenta inclinare potuerunt. Omnia extrema perpeti malebant, quàm Domino semel promissam amittere virginitatem. Inter viduas verò perpetuam continentiam custodientes fuerunt, Anna, Paula, Galla, Melania, Monichia, & aliæ plurimæ. Talium vitam moresque sequatur oportet, qui cumulatissimam Deo gratiam cupit referre, ac post relata ab ipso suscipi, & immortalitatis gloria in cœlestibus vestiri. Proponamus nunc ingratorum exempla: vt quos præmia ad virtutem parum excitant, saltem poena à vitiis auocet.

De ingratis ante diluuium. Caput IIII.

Adam &
Eua.

PRIMI parentes nostri donec beneficiorum memores iussioni diuinæ obtemperarunt, paradisi, in quo positi erant, bonis fruebantur. Postquam verò per ingratitudinem à mādato recessere, ligni venti fructum gustando, eiecti de paradiso, laboribus, ærumnis, morti subiacerunt. Etenim peccauerāt (licet postea pœnitentiā egisse credantur) à quo corpus, à quo spiritū, sensum, intellectū, Dei similitudinē acceperāt, à quo præesse bestiis terræ, & volucris cœli, & piscibus maris iussi erāt: vt his quæ terra proferret vescerentur, & simul ligna, lapides, metalla, ignem quoque & aquam, tellurem & aëra in vsum vitæ necessariū haberent. Meritò igitur malis mancipati sunt, cum talem ac tantum benefactorē offendissent. Mulier quia prior peccauerat, viri subditur im-

perio,

perio, & pariendi cruciatibus mulsetatur, ut voluptatē quā cepit fructum interdictum manducando, filios generādo dolore compenſet. Merito etiam Adā est dictū: Maledicta terra in opere tuo. In laboribus comedes ex ea cūctis diebus vitæ tuæ, spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ: in sudore vultus tui veſceris pane tuo, donec reuertaris in terram de qua sumptus es, quia pulvis es, & in puluere reuerteris. Tot igitur mala paſſi ſunt poſt reatum, quot, antequam peccaſſent, bonis fruebantur. Non eſſet magnum corū erimen, niſi & magna eſſent illius beneficia, in quem commiſſum eſt. Non tam enim ex ſe, quā ex meritis eius qui offenſus eſt, ingratitudinis culpa penſari debet. Itaque quā grauiter peccauerint, pœna indicat, quæ quidem ad poſteros omnes fuit propagata, propter corruptam radicē, de qua generantur. Et quoniam nihil ab homine nequiter agitur, quod ingratitudini in Deum non ſit aſcribendum: ingratus fuit etiam Cain Adā filius, qui inuidiæ furore percitus interemit fratrem ſuum Abel. Ob hoc illum Dominus execratus eſt, dicens: Maledictus eris ſuper terram, quæ aperuit os ſuum, & ſuſcepit ſanguinem fratris tui de manu tua, cū operatus fueris eam, non dabit tibi fructus ſuos, vagus & profugus eris ſuper terram omnibus diebus vitæ tuæ. Poſtremo & ipſe interfectus fuiſſe creditur in ſeptima generatione, ut prius annos multos aduerſa ſuſtineret maledictionis, deinde quod fratri intulerat, ipſe ab aliis ferret. Neque illa quidem parua fuit ingratitudo illa malitia, quæ Deum ad pœnitentiā compulſit, quod hominem feciſſet. Nemo qui ei non peccauerat inuentus eſt. Omnis caro, inquit, corruerat viam ſuā, præter illas octo animas quæ in arca ſeruata ſunt, ne cum cæteris diluvio perirent. Porro ſi quæris quanta tunc fuerit culpa ingratorum, multa beſtiæ catacliſmo ſuperfuerunt, illorum nemo. Poſt diluvium ingratiffimos omnium ſemper fuiſſe Iudæos comperio, illos exceipimus, quorum ſuperius facta eſt mentio. Etenim cū ab ipſo mundi Domino multo plura quā reliquæ nationes beneficia accepiſſent, magis etiam conſtanter illum colere debuerunt.

Cain.
Genef. 45

Genef. 6.

Iudæi.

*De beneficiis Indæis collatis post diluuium.**Caput V.**Indæi.*

Videamus igitur primò, quænam illis ab indulgentissimo rerum largitore Deo præstita fuerint bona: deinde quàm ingratè ipsi ex aduerso se gesserint, & simul quæ postea passi sunt mala. Solis vnus Dei veritas fuit reuelata, solis leges de cælo datæ, monstratus ceremoniarum ritus, oracula futurorùm indulta; Dei voces palàm locutæ, ingentium miraculorum operatio concessa. Deo fauente timuit eos Aegyptus, & cum dimittere nollent, flagella sustinuit, mare se aperiens siccum euntibus præbuit iter, & aquæ, quæ illis hinc inde pro muro erant, Aegyptios cum armis hostiliter insequentes operuece. In solitudine manna cœlestis cibus pabulum illis præbuit, & de saxo virga percusso scaturiens amnis potum. Iordanis ad fontem suum reuersus perstitit donec transirent, terrâ denique promissionis lacte & melle manantem, perdomitis eius incolis, possederunt. Quis denique explicet tot de hoste victorias, tot à seruitute liberationes, vel quoties à periculis eruti, à eladibus protecti? Mose orante (vt antè diximus) victus est Amalech; buccinis clagentibus, Hierichuntis mœnia corruerunt. Iosue inimicos persequente, lapidibus pluit de cælo super fugientium ceruices: ac ne noctis interuentu elaberentur, sol & luna motum suum continuerunt. Nulla vnquam fuit longior dies, quàm ista in qua quinque regum Chanaanæorum prostratus est exercitus. Balaã præterea propheta sine loquentis voce prohibitus est eis maledicere, & pro maledicto induxit super illos benedictionem, benedictos à Deo esse non dubitans, pro quibus mutum animal vocem protulerit humanam, victi sunt deinde Palæstini tonitru & fragore de cælo territi. Holophernes Chaldæorum dux, cum vrbes aliorum prouinciasq; expugnasset, in Iudæa vnus femina manu victus occubuit. Regnante Hierosolymis Asa, innumera-biles Aethiopum copias ad internecionem conciderunt. Regnante Iosaphato, cum ingentem Ammonitarum Idumæorumque exercitum formidarent, inimicos inter se digladiâtes conspexerunt, mutuq; caesorum tulerunt spolia tã securi, quàm paulo antè paucifacti. Regnante Ezechia, cū ab Assyriis dūce Sennacheribo obsiderentur, angeli manu, vna nocte centum octo.

octogintaquinque millibus hostiū cāsis obsidione soluti sunt. Omitto nunc Machabæos, Iudam, Simonem, Ionatham: qui Dei sui nomine inuocato, parua manu ingentes hostium copias pluries fudere. Magna quidem & immensa beneficia hæc, maiora tamen accepturi erant, si istorum quæ acceperāt largitores non deseruissent. Nunc ergo quod superest breuiter expediemus, quæ ingratitude vsi sint, quantaque Deo vlciscente pati meruerunt.

*De ingratitude Iudæorum in Deum, &
quæ pro idololatria passi sunt.*

Caput VI.

Longum admodum foret memorare scelera singulorū, qui inter Iudæos impij infidique fuerunt. Omnium ergo simul in Deum suum infidelitas detegatur, pœnaque infidelitatis, ut cum hæc nota fuerint, simul constet & ingratitude magnitudo, & iusti Domini in ingratos præsens vindicta: quā si quis euitauerit, nec futuræ quidem, quæ omnium acerbissima est, obnoxius erit. Dum Moses in monte immoratur, donec tabulas digito Dei conscriptas acciperet, illi ad idololatriā cōuerſi, vitulum æneum adorauerunt: & hi sunt (inquiunt) dii tui Israel, qui te eduxerunt de terra Aegypti. Ob hoc iratus Dñs delere eos voluit, sed Moſi pro ipsis instanti supplicāti gratiam fecit. Moses tamen indignos tabularum beneficio testatus, de monte descendens ipsas confregit, vitulumq; contriuit: deinde Deo iubente Leuitæ sūptis armis die illo XXIIII millia ferè, ex ijs qui vitulum adorauerant, occiderunt: ut eū morte dignum esse noueris, qui in Deum ingratus est. Post hæc contempto cœlesti cibo cum Aegyptias dapes concupissent, aduersus Deum & Moſen mustitantes, prouocatus in irā Dñs multa coturnicū vi castra operuit, ut cupidini eorum satisfaceret. Cæterum dum adhuc carnes dentibus manderent, animas efflabant, plurimique desiderati sunt; locus in huiusce vltionis memoriam, sepulchra concupiscentiæ appellatus. Rursum tamen pollicitationi diuinæ non adhibentes fidem, de obtinenda promissionis regione desperarunt. Ideoque illam ingredi prorsus indigni, antequam fines eius attigissent, in deserto mortui sunt, præter Iesum & Caleph & paruulos populi qui non peccauerant. Quadraginta annos

Exod. 32.

per

Chore &
Dathan.

per solitudinem, antequam terram incolendam adissent, ex-
rauerunt. Chore quoque Dathani & Abironis castra vnâ cū
ipsis terræ hiatu absorpta sunt : atque inde subitus ignis ex-
halans, ducentos & quinquaginta viros, qui incensum offe-
rebant, assumpsit; & hoc quidem, quia legi diuinæ aduersan-
tes, vsurpare sibi sacerdotium nitebantur. Vide tamen incō-
sultam vulgi audaciam: Nihil his quæ acciderāt territi. Mo-
sen & Aaronem nimis procaciter incessabant, perinde ac si
ipsi eos qui perierant, interfecissent. Mox igitur ambobus his
ad tabernaculum confugientibus, incendium repentē illarū
vastare cœpit proteruos. Quatuordecim millia ex eis septin-
gentos concremauit. Omnes tunc perissent, ni Aaron iussu
Mosi, stans inter mortuos & viuentes, Deum orasset. Adeius
preces cessauit ignis. Deus enim iniuriam illam illatam sibi
deputat, quæ seruis suis indignè inferitur, Quandoquidem si
ultus est eos, qui Mosē & Aaronem minaciter impetere ausi
fuerant. Post hæc profecti de monte Hor, per viam quæ ducit
ad mare rubrum, perterriti itineris laborem rursum reclamant,
sed neque hoc fuit illis impunē. Ignitorum serpentū ictibus
perculsi moriebantur. Hinc tandem humiliatis ac veniā po-
scentibus: Moses Domino iubente serpentem ex ære forma-
tum suspendit in ligno, quem vulnerati aspiciendo conuale-
scebant. Id autem portendebat, quod olim in Christum cru-
cifixum credentes, à diaboli moribus liberandi essent. Igni-
tus enim serpens, diabolus est; Christus, æneus, nihil in se ve-
neni habens, & veneno peccati infectos clemēter sanans. Por-
rò vt quod proposuimus prosequamur, iidem Israelitæ cū
appulsi sēt ad Sechim, capti sunt amoribus Moabitidarum, ita
vt deos quoque illarum adorarent, sed dignas quidē scelere
isto pœnas dedere. Leuitæ quippe iussu Domini viginti qua-
tuor milia de illis interficiunt, tunc demum Deo placato, à
cædibus cessatum est, cū Zambrin virum & Zochim scbor-
tum, dum simul coissent, Phinees Eleazari sacerdotis filius
pugione in genitalibus confodit. Vt præterea patēret, nō mi-
nori animaduersione dignos esse criminis impulsores quàm
auctores, Madianitas quoque percuti iussit Dominus, qui eos
callidè per mulierum blandimenta traxerunt ad cultum ido-
li sui Belphegor. Multo tamen grauius deliquerunt, qui ad
deos alienos conuersi fuerant Deo suo derelicto, nec mirabi-
lium

lium eius memores, nec erga beneficia grati. Transeamus ad tempora iudicum. Iosue defuncto, degenerauit populus. Colere cœpere Baal & Astarot, non numina, sed monstra. Ob hoc passi sunt direptiones rerumq; detrimenta, nec omnino pares esse poterant viribus aduersariorū. Deinde, quoniā Palæstinis & Chananæis aliisq; idololâtris cultu & cōubiis iūgere se ausi fuerant, Deo pœnā huiusce flagitij exigente, annos octo seruerunt Gusanrazathaim Melopotamiæ regi. Cū autem illos præuaricationis pœnituisset, liberati sunt. Sub liberatoribus quidem satis probè se habebāt, illis verò vita defunctis, veluti laxato freno quocunque rationis experts appetitio vocasset, cōferebantur. Itaq; sub Othoniele etiam fidē Deo seruauerunt, eo autem mortuo, statim ad idola desciiuere, quamobrem tunc quoque seruire compulsi sunt Eglon Moabitarum regi annos octodecim. Deinde post obitum Aioth ducis, cū iterum idola colere cœpissent, oppressi sunt seruitute à Labin Chananeorū rege per annos viginti. Post Delboram quoq; vxorem Lapidoth (& ipsa enim præfuit populo) peccauerunt, atque septem annis à Madianitis vexati sunt, sata frugesque eorum vastantibus. Ita post Gedeonem, & erga familiam eius, à quo de inimicis liberati fuerant, ingrati extitere, & erga Deum impij: ideoq; per idem tempus externorū bello variè inquietati sunt. Post Abimelech, Tholam, & Iair præsides, itidem peccauerunt, & à Palæstinis mala passi sunt: annis octodecim. Post Iephthe & Abessan & Ahilon & Abdon rursus peccauerunt, & denuo à Palæstinis oppressi sunt seruitutis iugo per annos quadraginta. Post Sāsonem verò inter se dissidere cœperūt, quando tribus Benjamin ob stupratam cuiusdem Leuitæ coniugem, & per vim in vna nocte multorum coitu lassatam atq; extinctam, penè interiiit, dum à reliquis tribubus indignè id ferentibus impugnantur. Primò tamen de his qui illos oppugnatum venerāt, cecidere viginti duo milia, iterum altero cōgressu octodecim millia, & ipsi enim offenderant, suis viribus magis quàm Dei auxilio freti, sed tercio tandē certamine de Benjamin periere vigintiquinque millia, oppidū eorū Gabaa incensum, in quo obsecsi erant, idemque factum reliquis vrbibus ac vicis tribus huius. Ista de Iudicum libro summam perstringendo protulimus, quæ sequuntur, regum continet historia.

Tempora
iudicum.

*Mala decem tribuum. Caput VII.*Tempore
regum.

OB idololatriam, quæ maxima in Deum ingratitude est, diuisum fuit Iudææ regnum. Decem tribus in Samariam secessere sub rege Hieroboam, duæ reliquæ sub Roboã Hierosolymis manserunt. In Samaria quidem perseuerauit impietatis crimen: Hierosolymitæ magis fideles inuenti sunt. Vitulos æneos adorabant Samaritæ, quos pro diis colendos posuerat Hieroboam primus ex Iudæis Samariæ rex. Eam ob rem Abiæ Hierosolymarum regi in prælio succubuerunt, die vno quinquaginta millia eorum desiderata sunt. Ciuitates tres amissæ: Bethel, Hiesana, & Ephron. Deinde regnum de familia Hieroboami ad alios translatum. Postea regnante Achab aduersum Syros profecti, ob hanc ipsam idololatriæ culpam superantur, Achab quoque sagittæ ictu interficitur. Regnante Ioacham, seruiuerunt Azabelo regi Syriæ. Regnante Phacee, Theglaphalasar Assyriorum rex Samariam inuadens, magnam quidem populi partem captiuam secum duxit Niniuem. Regnante Osea, vnà cum rege omnes translati sunt in Assyriam, per Salmanasar Assyriæ regem. Cū enim prophanos Gētium ritus imitarentur, & prophetarum arguerentur sermonibus, ad Deū Israel reuerti nolébāt, colentes Baal, filios filiasque idolis initiantes, inseruientes etiam diuinationibus atque auguriis.

Mala duarum tribuum. Caput VIII.

NVnc ad Hierosolymitarum immunditias gradus faciendus restat. Sub Roboam rege legem Domini reliquerant, cū Sefac rex Aegypti ciuitates eorum munitissimas debellauit, dixitque eis per prophetam Dominus: Vos dereliquistis me, & ego reliqui vos in manu Sefac. Hic captam Hierosolymam subdidit seruituti, Templi thesauros regiamque gazam omnem sustulit & asportauit. Sub Ioram rege, quia Gentiliū ritus secuti fuerant, Palæstinorum atque Arabum magna in parte præda facti sunt. Tunc enim & regis domus direpta, & eius vxores liberi que capti. Ipse autem Ioram, quia ab impietate non recesserat, alui profluuio consumptus est. Ob idem crimen Ioa regnante ingentes militum copias parua Syrorū manu prostratas amisere. Ipse Ioa à seruis domi fuit interceptus.

ptus Rursum sub Amasia rege Deos alienos adorabant, cum à Ioa Samaritarum rege superati sunt, pars Hierosolymitani muri diruta, thesauri ablati, ipse Amasias caprus, nobiliū liberi pro obsidibus abducti. Tunc etiam regnāte Achaz colebāt Baal, cū & à rege Syriæ spoliati sunt, & à rege Samariæ Phacee iugēti bello victi. Ea enim pugna centū viginti millia virorū cæsa fuisse dicuntur, ducenta millia in captiuitatē abducta, cū prædæ omnis generis propè inæstimabili, quamuis Phacee ab angelo coargutus restituerit captiuos; quia tamē ab impietate nō recedebant, Idumæi illorū fines depopulati sunt, vrbes aliquot expugnarunt Palæstini, agrū vastauerūt Assyrii, neque tamen tot cladibus affecti, ad Dominum redire voluerunt, donec in regno successit Ezechias Achazi filius, per omnia patri dissimilis. Piē enim ac sanctē vixit, ut intelligas principum mores ciuibz documento esse solere, semper quidem Iudæi sub religiosis regibus religiosi fuere, sub impiis impij. Post Ezechiam regnat Manasses eius fi. **Manasses** lius, magis impietate quā regno nobilis, captus à Chaldæis addicitur seruituti, aduersis pulsatus agnouit errorem, pœnitentiam egit, & Dño miserante, restitutus est regno. Quod si Manassē pœnitentiā agentē suscepit Deus, quis tā impius est ut veniam desperet, si ad illum à quo alienatus est recurrerit? Ioachazo quoq; impio super impios regnante, Nechao **Ioachaz.** rex Aegypti eisdem tributa sibi pendere compulit, ea erant centum argenti talenta in singulos annos, vnum auri. Tunc Ioachazo sublato, Eliachimum eius fratrem præfecit regno. **Eliachim.** Sed cū neq; isto ad regni gubernacula sedente, populus ab erroribus resipuisset, Nabuchodonosoro Babyloniorum regi seruiuerunt, atq; etiam latronum infestationes passi sunt, & ne tunc quidem ab idololatrię cultura desistentes, Ioachimo **Ioachim.** Ioachimi filio regnāte obsessi à Chaldæis, vnā cū Rege potestati illorū sese dedere. Tūc omnes ferē in Chaldæā traducti sunt, præter pauperes vulgi agricolationi relictos. Hinc Matathias vrbi penē deserte iussus est præsidere. Cumq; ipsi etiā qui tūc residui erāt, nullo Dei flagello ab inueterato iam errore reuocari potuissēt, totā in illos indignationē effudit Deus, eosq; grauius quā vnquā antea afflixit. Cū enim Matathias iste, qui & Sedechias est dictus, à Chaldæis defecisset, obsedit eos Nabuchodonosor Chaldæorum Rex, vrbe

potitus est. Sedechiam cum liberis fugientem comprehendit, liberos illo spectante trucidare iussit: ei verò, ne quid deinde iucundi videret, oculos eruit, & vinctum secum Babylonem abduxit. Post hæc Nabuzardā ducem cum valida militū manu misit, qui mœnia vr̄bis demolitus solo æquauit, domos templūque incendit, ciues in seruitutem ad Chaldæā trāstulit, & cum illis vasa templi aurea, argentea, ænea, æneasq; columnas templi, primarios vr̄bis ciues, Deiq; sacerdotes interfecit, & impletum est quod in Psalmo prædictum fuerat:

Psal. 77.

Tradidit in captiuitatem virtutem eorum, & pulchritudinē eorum in manus inimici, & conclusit in gladio populum, & hæreditatem suam spreuit. Denique facta est, quam Prophetæ prædixerāt, transmigratio Iudææ in Chaldæam, ac tanta profanę gentis ingratitudo tales quidem pœnas dedit, quæ si solæ proponerentur, & nulla futura esset in inferno, quis adeò temerarius est, vt audeat esse in Deum ingratus?

Mala Iudeorum post Christi passionem propter incredulitatem. Caput IX.

POSTea verò per Cyrum manumissi, postliminiq; reuersi sub Esdra sacerdote instaurarunt vr̄bem & templum, Domino fauente, postquam eos delicti pœnituisset. Fuisse deinceps legis diuinæ satis quidē studiosos, improbos tamē, semperque virtuti alienæ inuidos atque insensos. Christum Dei filium quem lex & prophetæ prædicauerant venturū Saluatorem non receperunt, quamuis vidissent miracula faciētem, & à plebe laudibus honoreque affectum: docenti veritatē nō crediderunt, innocentem falsis criminationibus circumueenerunt, iustum condemnarunt, ludibrio habuerūt, & spinis coronatum flagellisq; cēsum cruci confixerunt: tantumq; inualuit semel insitum infidis mentibus odium, vt ne tunc quidem ad pœnitentiam tanti sacrilegij mollescere quierint, cū illo in cruce pendente sol obscuraretur, terra tremere, sepulchra aperirentur, templi parietes dissilirent, saxa frāgerentur. Nam depositum quoque ac sepultum custodiri iusserunt: cumque ipsi custodes perēdiē reuersi cum à mortuis surrexisset testarentur, pecunia data redemerunt mendacium, vt rursus hi falsò assererent, se videlicet nocte præterita dormientibus clam venisse discipulos, corpusq; ideo furto sustulisse

*In Christi
filiū impij.*

*Inuidia in
Christū
resurgentem.*

lisse

lisse, ut qui sepultus fuerat, ad vitam credatur reuersus. Quid
 autem, infelix Iudæa, alios celare iuuat, cuius ipsa conscia es,
 veritatem? Si non surrexit, cur pecuniam porrigis? si surre-
 xit, cur Saluatorem tuum non agnoscis? aut si nihil custodi-
 bus donaueris, nihilque illi prius testati fuerint, quàm quod
 postremò dixerunt, nonne sic interrogatos oportuit? Vidistis
 ne accessisse ad sepulchrum discipulos, an non? Si non vi-
 distis multo sopore fortasse oppressi, quomodo scire po-
 testis: Sin vidistis, cur non comprehendistis inermes armati,
 paucos multi, onere sublato corporis grauatos, expediti? Vi-
 detis ó Iudæi custodiæ vestræ manifestum mendacium, attam-
 en quæ vestra pertinacia est, vultis potius mendacio crede-
 re & perire, quàm sequi veritatem & saluari. Quid est autē
 quod Christum negando multo maiorem experti estis Dei
 iram, diuturnioremque passi calamitatem, quàm cum vitu-
 lum adorastis, quā cum Baal, Astaroth, Accaron, Beelphe-
 gor, Beelzebub, aliorumque dæmonum simulacris sacrificas-
 tis? nam licet antea quoque cædes, incendia, rapinas, capti-
 uitates, seruitutem, exilia, patriique soli miserabilem desola-
 tionem pertulistis, quoties tamen vos Deum vestrum offen-
 disse poenituit, toties de malis omnibus liberati fuistis. Lō-
 gissima illa apud Babylonem seruitus (ut scriptores vestri
 testantur) septuagesimum annum non exēssit: Rursum na-
 tali solo restituti, rursum in omnibus reparati instauratique,
 regnastis. Quænam quæso causa est, quòd post Christum à
 vobis condemnatum, semel à Romanis victi, euerfi, dispersi,
 nullam vnquam pristini status faciem, nullam amissæ digni-
 tatis umbram recepistis? Iam mille quadringenti & octogin-
 ta anni sunt, ex quo incerta sede vagi per omnes orbis par-
 tes errastis, sine lege, sine sacrificio, sine duce, sine rege, sine
 propheta: dicite si potestis quo crimine, qua culpa id pati-
 mini? non idola (ut olim sæpe contigit) colitis, non execrā-
 do Gentilium ritus exercetis: vnum Deum, vnum cali ter-
 ræque Dominū adoratis, & tamen nullus est miseriæ vestræ
 finis. Cur ita? profectò cum alia causa omnino nulla queat
 afferri, restat ut ea sola sit, quia Saluatorem vobis imò om-
 nibus missum non recipitis: Messiam, quem vestræ vobis
 indicant scripturæ, non admittitis. Videte ingratitudinem
 vestram in Deum vestrum. Ille vobis quem promiserat vitæ

doctorem misit, vos ipsum occidistis. Ille dedit redemptorem, qui pro culpa primorum parentum vestrorum satisfaceret, & vos ei non creditis, vos eum repudiatis. Quamdiu igitur obstinatis mentibus foueris errorem, negando eum, per quem solum data est mortalibus ad Deum accessio: fieri omnino non potest, ut ullam sperandæ salutis gratiam consequamini. Credite, credite, & salui eritis. Hic est enim cui dixit propheta: Excita potentiam tuam & vesti, ut saluos facias nos. Conuertimini igitur ad eum, qui missus est vobis, & ille qui misit miserebitur vestri. Hic enim qui missus est, Dei verbum est, Dei sapientia est, Dei virtus est: negat talia esse in Deo qui Christum negat. Carnem animamque hominis assumpsit, ut pro hominibus pati ac mori posset. Itaque non inuitus sed volens crucem sustinuit, ut suo sanguine à peccatis credentes lauaret mortemque redimeret. Agnosce beneficium, & confitemini Christum. Venit enim vos non de manu regis Babylonis, sed de potestate diaboli liberare: non ad Hierosolymam reducere, nec regno restituere terreno, sed quod longè felicius est, ad paradysum transferre, in supernis cœli sedibus collocare, & sempiternæ suæ gloriæ participes facere. Quod si aduersus tantam Dei vestri nostrique benignitatem, Christum suum non recipiendo, ingrati esse pergetis, de temporalibus miserijs istis ad æternas descendatis necesse est: nulla enim maior in Deum Patrem ingratitudo fieri potest, quam in filium ei coæqualem & coæternum & consubstantialem nolle credere. Felices illi, qui olim ne ingrati essent, ipsum vobis Gēribusque prædicare non timuerunt, qui ut nomen eius denegarent, nec minis, nec tormentis, nec cædibus cōpelli potuerunt. Veræ quippe beatitudinis in Christo spe firmati tyrannis fortiores erant: occidi poterant, cogi ne Christum confiteretur non poterant. Felices nunc hi, qui ut qualem possunt pro beneficijs Deo gratiam referant, Christo seruiunt, Christum adorant, de Christo die ac nocte cogitant, Christi præcepta totis viribus exequi contēdunt, & contēptis terrenæ luxuriæ delicijs, post eum currere nunquam desistunt. Sed ne solos Iudæos accusasse videamur, nostrorum quoque in Christum infidelitas (ut alia delicta prætermittantur) in medium veniat, non tam quæ modò sit, quam quæ olim fuerit, & veri assertionem victa desierit.

Psal. 79.

*De ingratitude hæreticorum & Iudæ proditoris.**Caput X.*

Cum enim nullum mendacium diu stare possit, quia
 nihil firmi nihil solidi habet in quo inicitur omnis
 falsa religio, paulatim euanescat necesse est. Itaque iam pri-
 dem defecit ille diaboli fraude inductus deorum cultus. Vnus
 autem Deus etiam ab illis inuocatur qui Christum igno-
 rant. Defecerunt & hæreses, licet falsa veris mixta in se ha-
 berent, nihilominus quæ vera erant, manent: quæ falsa, vnâ
 cum suis auctoribus interierunt. Arrius ab Euangelio aliena- *Arrius.*
 tus, impieque de Trinitate sentiēs, ventris profluuium extin- *Olympus.*
 ctus est. Olympus Arrianus dum blasphemias in sanctâ tri-
 nitatem ore sacrilego proferret, fulmine ictus conflagrauit.
 Anastasius Augustus Euticetis erroribus implicatus, verbū *Anastasius*
 Dei in carnem mutatum, & in CHRISTO incarnato vnā *Augustus.*
 tantum esse naturam asserbat, cumque ab hac impietate ne
 Hormisdæ quidem summi pontificis admonitione sollicita-
 tus recederet, ipse etiam fulminē afflatus periit. Nonne hi
 omnes tam infelici fine consumpti testantur, nemini tutum
 esse Euangelicæ veritati vlla in parte derogare, & ab Ecclesia
 Christi quicquam vel minimum dissentire velle? Sola quidē
 adhuc Mahumetana hæresis extat, & viribus aucta, sæuit in *Mahumet*
 Christianos, vt qui Christi sunt, calamitatum patientia pro- *tus.*
 bentur, donec & illa sua corruat impietate ac dissoluatur.
 Quemadmodum autem Iudæorum olim fuit in Deum in-
 gratitudo ad idola conuerti, ita nunc nostrorum par flagitiū
 erit, de Christo parum piè sentire. Quod si tam ingrati sint,
 qui solo errore delinquant, quid de te dicam perfide Iudæ? *Iudæ.*
 quibus verbis tuam accusam ingritudinem, quæ maior est
 quam vt fando exprimi queat? Non solum quæ vera rectaq;
 erant, quæ salutaria, quæ sancta, quæ perfecta, à magistro ac
 Domino tuo didiceras; verum etiam in consortium ascitus
 fueras Apostolorum, & tanquam cæteris fidelior Apostolicę
 familiæ œconomus factus & loculos habēs, vt quæ omnibus
 offerebātur, solus dispensares: at tu (proh nefas) tantorum
 beneficiorū prorsus immemor, & pecuniæ cupiditate supe-
 ratas, vt triginta argenteos acciperes, Dominū in mortē tra-
 didisti. Vicisti tuo parricidio Iudæorum ingritudinem: bo-

num quod acceperant illi, commune cum alijs erat, tu speciali priuilegio dotatus, tu in ordinem præcipuorum Christi comitum vocatus, tu singulari quodam honore præditus, in tantam excidisti dementiam, vt eius proditor fieres, cuius fueras discipulus: vt cum crucifigendum inimicis offerres, cuius eras natura famulus, beneficio socius, dilectione frater, promissione coheres, non terreni patrimonij, sed coelestis. Nunquid te, cum cœnaret, à mensa repulit? cum sacramentum corporis & sanguinis sui discumbentibus porrigeret, præterijt? cum ijsdem pedes lauaret, nunquid non se ad tuos inclinauit? nunquid cum amplecti eum velles, restitit? cum osculum offerres, faciem auerit? Omnia quidem ille tanquam sibi charissimo indulxit, sed tu omnium oblitus, tanquam hosti insidiaberis, tanquam seruū vendebas, tanquam parricidam in manus perdere volentium dabas. Porro tam cruenti facinoris, postquam ille crucifixus est, iā & ipse cōscius, peccasse te fatebaris, argenteos, quos acceperas, proijciebas. Pœnitebat te quidem commissi sacrilegij, sed veniæ spe destitutus, doloreque superatus, laqueo collum tuum confregisti, & pendens diruptis visceribus, effluentibusque intestinis, infelicem animam emisisti. O dirum & crudele mortis genus! nequitia tamen tuæ conueniens, tuaque impietate dignum, non magis quia iustum vendideris, quàm quòd de misericordis misericordia desperaueris. Vtrumque sanè inter crimina grauissimum, ac nescio quod maius, nisi quòd alterum remitti poterat, si alterum remissionis impetrandæ aditum non præclusisset. Eò igitur tua te perduxit in Dominum ingratitudo, vt pro grauissimis criminibus grauissimas quoque pœnas dare credaris in inferno, quo corruisti. Nunc tu his quidem supplicijs terres nos, ne quid sinistra de Salvatore nostro sentiendo ingrati simus, & tuis flagitijs ostendis contrarias illis actiones ad gratitudinē pertinere. Gratus itaque erga Dominum ac Redemptorem suū erit, qui non pecuniam ipso, sed ipsum pecunia chariorem habuerit, nihil cum ipso simulauerit, nihil in ipsum impiè neque cogitauerit, neque fecerit, & nunquam de clementia Dei diffusus, omnem salutis suæ spem in ipso sitam fixamque semper esse curauerit, & tandem mori potius quàm Deo peccare optauerit. Atque hæc hætenus: nunc autem ad reliquas

liquas charitatis partes descendere statuens, arbitror non minimam sed præcipuam potius esse, cum bene viuendi præcepta didiceris, operam dare vt alios doceas. Igitur de illius qui docere vult officio disseremus, deinde quantum iuuat, si adsit qui doceat, & quantum nocet si absit.

De officio catholici prædicatoris.

Caput XI.

DOcere in Ecclesia Episcopi officium est, & illorum sacerdotum, qui præsidis auctoritati probati sunt. Iosaphat Hierosolymarum rex Leuitas misisse dicitur & sacerdotes, vt peragrando vrbes Iudææ instruerent populum præceptis legis. Christus, vt Gentibus Euangelium prædicarent. Apostolos, quos ipse instituera, destinauit. Eunt, inquit, in mundum vniuersum prædicare Euangelium omni creaturæ: Veruntamen qui Apostolico isto fungi voluerit munere, eruditione ac virtutibus præstare debet. Alioquin si indoctus fuerit, facile in errorem labetur, & quorum conscientiam curare volet, magis consauciabit. Discat igitur prius, & postea doceat; & quod verbis docuerit, operibus comprobet. Sic egisse dicitur Esdras sacerdos, cum ad reparandam Hierosolimam ab Artaxerxe dimissus redisset. Ita enim scriptum de illo legimus: Esdras autem parauit cor suum, vt inuestigaret legem Domini, & faceret, & doceret. Et Apostoli antè Spiritu sancto replentur, deinde prædicationis officio fungi iussi sunt. Porro quod alijs præcipiendo ædificabant, ne aliter agendo destruerent, id etiam ipsi præstare studuerunt, non minus exemplo docentes quàm sermone. Nam impudens admodum præsumptio est, hoc alios monere, quod ipse non facias; imponere alijs onera grauiora, quibus ipse dorsum non supposueris. Aut quomodo potest aliquis alio reprehendere his de rebus, quas facere se non ignorat? Turpissimum est profectò, cum in corripientem culpa retorquetur, cum quis, in quo alterum accusat, seipsum dānat. Sic igitur viuere, vt præcipis, & ad verba mores confer, & sanus curationem ægris adhibe, ne cum rubore audias: Medice cura teipsum. Vobis qui in Ecclesia Dei ad populum declamatis per Esaiam est dictum: Exaltate vocem, leuate manum: vt videlicet Esaiæ 12. voci manus consonet, & præceptis respondeant opera. Quia

qui fecerit & docuerit sic, hic magnus vocabitur in regno
 cœlorū. Is demum aliorum delicta efficaciter arguit, in quo
 non inuenitur quod alij redarguant. Sit ergo mitis atque
 submissus, qui humilitatem docet; recedat ab iracundia, qui
 patientiam suadet. Castitatem illasam seruet, qui stupra ad-
 ulteriaque detestatur. Nihil improbè agat, qui docet iustitiā,
 & inuehitur in vitia. Denique cum Samaritana relinquat hy-
 drium mundanæ vanitatis, qui paratus est populo Euangeli-
 zare Iesum. Caueat quoq; ne lucri gratia prædicet, siue glo-
 riæ ab hominibus captandæ. Non terrenum luctum spirita-
 libus quærendum est disciplinis, sed cœleste. Gratis accepi-
 stis, inquit Dominus, gratis date. Eos autem qui in templo
 vendunt columbas, hoc est, dona Spiritus sancti, eiicit flagel-
 lo, vt fidelium consortio indignos. Et non est domus Dei, in-
 quit, domus negotiationis, sed orationis. Quid ergo? nihil ne
 accipere oportet? immo oportet, sed quantum necessitas po-
 stulauerit. Dignus est (inquit) operarius cibo suo, & in lege
 dicitur: Non alligabis os boui trituranti, vt videlicet & ipse
 de tritura sua pascatur & viuatur, seque sustentet. Ne quid
 autem vltra quàm quod satis est quæras, ipse doctorum Ec-
 clesiæ princeps Paulus ait: Habentes alimenta & quibus te-
 gamur, his contenti simus. Vitanda est etiam humanæ lau-
 dis captatio, ne pro labore doctrinæ, laudem quæ à Deo est
 amittamus; ad hæc, ne illi quidem rectè, qui Ecclesiastici do-
 ctoris officium professi, dimisso Euangelio, quæstionibus ni-
 hil ad rem pertinentibus occupari solent: qui syllogismos
 enthymemataque proponendo philosophantur, vel Poëta-
 rum figmenta decantant, vel explicandis Gētilium historijs
 immorantur, vel de cœlestium motu siderumque naturis
 disputant, non quærentes quod saluti conferat animarum,
 sed quod auditorum aures demulceat atque delectet. Hi cer-
 tē à Domino audient: Omnia opera sua faciunt vt videātur
 ab hominibus, plausum enim vulgi quærun, & docti dici
 quā sancti malunt: nec vident, quod callidis diaboli sugge-
 stionibus supra pinnaculum templi statuuntur, vt quo altius
 ascenderint, grauius elidantur cum ceciderint, quid tu ingē-
 nium iactas, aut rerum multarum cognitionem ostentas,
 qui non ex his quidem sed ex operibus iudicaris? Magis
 Deo placet sancti rusticitas, quàm peccatoris hominum ore

laudata scientia. Non ergo attendat doctor, quid auditores delectet audire, sed quid se deceat loqui, nec se putet in theatro esse, ut cum fabulam peregerit, astantium plausu excipiat, sed in ecclesia Dei, ut postquam pijs admonitionibus eos qui libenter audiunt iuuerit, à Domino capiet mercedem gloriæ sempiternæ. Impigrum quoque ac sollicitum esse decet salutiferæ institutionis doctorem. Circuibat Iesus *Matth. 4.* (ut Euangelistæ tradunt) totam Galilæam, docens in synagogis eorum, & prædicans Euangelium regni: Et alibi dicitur: Erat quotidie docens in templo. Intuere præterea indefessam Apostoli eius in prædicando curam. Scribens ad Romanos, affirmat quod ab Hierosolymis per circuitum vsque ad Illyricum omnia repleuerit prædicationibus Euangelij Christi: & neque persecutionibus deterretur, nec victus desistit, in Euangelio se laborare dicens vsque ad vincula. Vide etiam quàm anxie opus hoc Timotheo discipulo iungat, cum ait: Prædica verbum, in sta opportune, importune, argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina, ut videlicet impleatur, quod in Esaia de Apostolis & Ecclesiæ *Esai. 62.* doctoribus prædictum fuerat: Super muros tuos Hierusalem constitui custodes, tota die & tota nocte perpetuò non tacebunt. Sed etiam ipsi prophetæ fuit olim à Domino iussum dicente: Clama, ne cesses, quasi tuba ex alto vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorum. Tanto enim diligentiùs instandum est doctrinæ salutari, quanto peccantibus magis imminet periculum salutis. Nec semel aut iterum admonendi tibi erunt, sed toties, donec cum Psalmista dicere possis: Laboravi clamans, rauræ factæ sunt fauces meæ. Magno autem animo verbum Domini prædicandum est, neque ob presentiam potentiorum subterfieri debet veritas, dum vitia reprehenduntur. Glorietur David coram Domino, dicens: Loquebar de testimonijs tuis in cōspectu regū, & non cōfundebar. *Psal. 118.* Et in Esaia Euangelico doctore præcipitur: Super montem excelsum ascende tu qui Euangelizas Sion, noli timere. *Esai. 40.* Iona *Iona 2.* propheta prædicare iussus, dum homines timet, Deo nolebat obedire: & cum naui fugeret, orta tempestate in mare præcipitatur, atque à pisce viuus deglutitur. Sarius illi tunc fuerat incidere in manus hominum, quàm non obedisse Deo viuenti. Hieremias verò ipsius Domini verbis animatur

Ioannes
Baptista.
Matt. 14.

ad prædicandum, dicentis: Tu ergo accinge lumbos tuos, & surge, & loquere ad eos omnia quæ ego præcipio tibi, ne timeas à facie eorum. Nec enim timere te faciam vultum eorum. Non timuit Ioannes arguere Herodem regem, vt ostēderet non esse timendos qui occidunt corpus: sed vnum illū, qui corpus & animam simul potest mittere in gehennam. Apostoli ac martyres Domini, ne Christum prædicarent, nec minis principum deterreri, nec tormentis inhiberi potuerunt. Qui enim confidit in Domino, sicut mons Sion, nō commouebitur in æternum. Paulus cū esset Corinthi, per visionem nocturnam audiuit Christum sibi dicentem: Noli timere, sed loquere, & ne taceas, propter quod & ego sum tecum, & nemo apponetur tibi, vt noceat te. Protegit igitur verbi sui prædicatores Deus, donec docendi munus impleat, & cū impleuerint, occidi permittit vt coronet.

Act. 18.

Quid potissimè prædicandum sit.
Caput XII.

Marc. 16.

Luca 8.

Luca 10.

Matt. 4.

Marc. 6.

Matt. 10.

1. Cor. 3.

PRædicandum autem est Euangelium, danda piè viuendi præcepta, differendum de beatorum gloria, quatenus fieri potest, pœnaque damnatorum, vt peccatores ad pœnitentiā excitentur, iusti ad perseuerantiam. Ad Apostolos ait Saluator: Prædicate Euangelium omni creaturæ. Et de ipso met in Luca legimus, quòd iter faciebat per ciuitates & castella, prædicans & Euangelizans regnū Dei. Hoc idem regnū discipulos iussit nuntiare, cū ait: Dicite illis quia appropinquabit in vos regnū Dei. Idem in plurimis quidem Euangelij locis & tenebras commemorat, & gehennam, & tormentorū locum, & vermem immortalem, & ignem æternum. Pœnitentiam etiam prædicauit, dicens: Agite pœnitentiā, & appropinquabit regnū cælorum. De discipulis quoq; dicitur: Exeuntes prædicabant vt pœnitentiam agerent. Ad eos autē qui non indigent pœnitentia, est dictum: Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Præuicator non prædicator est, qui ab his discedens aliqua superflua & nihil profutura docet, multa se nosse ostentans. Quid autem prodest multa scire, & Deum nescire? Doctor Gentium Paulus, missum se dixit euangelizare non in sapientia verbi, vt non euacuetur crux Christi. Non iudicaui (inquit) me scire aliquid inter

vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum. Vtque doce-
ret aliam esse sapientiam carnis, aliam spiritus, ait: Sapientiā
autem loquimur inter perfectos: sapientiam verò non huius
seculi, neque principum huius seculi, quæ destruitur, sed lo-
quimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est. Id-
circo sanè & Timotheo discipulo ad prædicandum destina-
to: Formam habe, inquit, sanorum verborum, quæ à me au- *2. Tim. 1.*
disti, in fide & dilectione, in Christo Iesu. & ad Titum: Tu *Titum 2.*
autem loquere quæ decent sanam doctrinam, non enim sana
sed languida & infirma est doctrina, quæ pie sancteq; viuē-
di studio nihil omnino confert. Mortifera verò & detestabi-
lis, quæ pervertere nititur veritatem humane philosophiæ ar-
gutiis. Audi præterea quid tibi sapientiæ antistes Salomon
præcipiat, dicens: Erue eos qui ducuntur ad mortem: & qui *Prov. 24.*
trahuntur ad interitum, liberare ne cesses. Obseruare quoque
debet vitæ spiritualis institutor & doctor, qui de thesauro cor-
dis sui profert noua & vetera, vt quicquid ex libris diuinis
recitauerit, non secundum literam occidentem illud interpre-
tetur, sed secundum spiritum viuificantem. Sciat aperire sen-
sus verborum ambage velatos, & in medium proferre, & ad
auditorum emolumenta conuertere, vt sunt visa dictaq; pro-
phetarum, & ceremoniarum ritus ac sacrificiorū: quæ si spi-
ritualiter & per tropologiam non intelligantur, similia deli-
ramentis anilibus erunt. Ideo autē in Leuitico animalia quæ *Leuit. xi.*
ruminant & ungulam diuidunt munda sunt: quia vtique is
ruminare videtur, qui in lege Domini meditatur die ac no-
cte: & tunc ungulam diuidit, cum mysticum sensum à lite-
rali intelligentia separat. Horum igitur scientiam ille qui po-
pulum docet habeat, vt mundum cibum esurientibus offerre
queat, & mentes ad audiendum intentas alere verbo salutis.
Cæterum meminerit eos lacte alendos esse, id est, moralibus
duntaxat præceptis instruendos, qui proficere incipiunt: so-
lidum autem cibum perfectorum esse, & ad altiora nitentū,
his mysteriorum ardua explananda erunt, vt ad concupiscenda
cœlestia magis inardescant, dum diuini eloquij arcana mirā- *Matt. 5.*
tur. Sic Dominus noster montem ascendens docuit discipu-
los, tanquam sublimioris disciplinæ iā capaces. Descendisse
autem de monte dicitur, quando cum turba fuit loquendum. *Matt. 8.*
Hoc illud est quod in Psalmo legimus: Ascendant montes, *Psal. 103.*
& de-

- Ezech. 1.* ad Ezechielem : Notas fac Hierusalem abominaciones suas, Duriores acerbius tibi increpandi sunt, iam ad pœnitudinem inclinati mollius. *Cor. 4.* Corinthios interrogat Apostolus : Quid vultis, inquit, in virga veniam ad vos, an in charitate & spiritu mansuetudinis? Ita autem moderanda correptio est, vt & mordeat peccatorem, & spe veniæ consoletur, ne ille abundantiori tristitia absorbeatur. Fragilitatis tuę memor, aliorum infirmitatibus medere, & ad mentem reuoca præceptum Apostoli dicentis : Si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis instruite huiusmodi spiritu mansuetudinis, considerans teipsum, ne & tu teteris. Hoc est quod optat sibi Psalmista, dicens: Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me. Optimum in præside temperamentum est, miseratione cum iustitia. Misericordia enim sine iustitia, peccandi præstat audaciam. Iustitia sine miseratione, instat crudelitatis est; altera alterius ope indiget, vt correptio ipsa & corripientem commendet, & emendet peccantem.

*Vt predicator ab adulatione procul sit,
& predicandi tempora obseruet.*

Caput XIIII.

- A**B assentatione autem procul abesse peccatorum castigatorem decet, vt nihil ad gratiam audientium dicat, sed ad profectum: optimique medici more vtatur, adhibens vultibus curationem, non quæ delectet malè affectum, sed quæ sanet. Vetat lex hoc dum coquere in lacte matris suę, hoc est, peccatorem blāditiis fauere. Nō debes querere, tu qui predicatoris officia fungeris, vt hominibus placeas, sed vt homines ad Deum dirigas. Audi Apostolum dicentem: Si hominibus placerem, Christi seruus non essem. In eo placeas hominibus, in quo places Deo. Alioquin nō Dei sed hominū erit seruus. Multo melius est veris offendere, quā placere adulando: & malum incusare vt corrigatur, quā dissimulare vt inualescat. Tempus etiam prædicationi congruum quæratur, nō semper sæculi hominibus prædicationes vacat audire. Oportet igitur vt fidelis seruus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, det illi in tempore tritici mensurā. Vbi obseruandū est, quod nō solū tēpore apto opus sit, vt data pro-
- Exod. 34.* peccatorem blāditiis fauere. Nō debes querere, tu qui predicatoris officia fungeris, vt hominibus placeas, sed vt homines ad Deum dirigas. Audi Apostolum dicentem: Si hominibus placerem, Christi seruus non essem. In eo placeas hominibus, in quo places Deo. Alioquin nō Dei sed hominū erit seruus. Multo melius est veris offendere, quā placere adulando: & malum incusare vt corrigatur, quā dissimulare vt inualescat. Tempus etiam prædicationi congruum quæratur, nō semper sæculi hominibus prædicationes vacat audire. Oportet igitur vt fidelis seruus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, det illi in tempore tritici mensurā. Vbi obseruandū est, quod nō solū tēpore apto opus sit, vt data pro-
- Luc. 12.*

sint, sed etiam mensura, vt neque plus neque minus dicatur, quàm necesse fuerit. Accomodatissima autem huic negotio tempora erunt, ieiuniorum dies, qui ante festum dominicæ natiuitatis, dominicæque resurrectionis solemnes habentur. Tunc tempus acceptabile, tunc dies salutis, tunc messis tempora sunt, in quibus plus frugis colligi solet. Et qui congregat in messe (vt in Prouerbiis dicitur) filius sapiens est. Si quando aliàs contigerit, vt vel ad supplicandum vel ad pœnitendum plebem exhortari opus erit, vel ad sedandas ciuium inter se seditiones odiaque tollenda, tunc quoque prædicationibus erit insistendum, vt in radice reprimatur malū, ne pululet, & in mortem multorum fruticetur.

Prou. 10.

De prædicatorum meritis. Caput XV.

Quisquis in his quæ dicta sunt, diuinæ laudis gratia salutisque proximorum sese pro viribus exercuerit, multa quidem in terra, sed plurima in cælo beneficia consequetur. Spiritu sancto illuminabitur, scientiæ capiet incrementum, vim in suadendo dissuadendoque acquirat. Si quidem ipse vnus in trinitate Deus, hoc visibiliter apparere fecit in Apostolis, quod postea in eorum successores operaturus erat inuisibiliter. Visæ sunt supra illos, qui ad Euangelizandū mittendi erant, igneæ linguæ, & ipsi repleti Spiritu sancto cœperunt loqui (vt Lucas inquit) variis linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis. Tu quoque ô sacerdos, qui & antè vt disceres quæ Dei sunt, omnem curam operamque adhibuisti, & postea vt doceres, sincero corde feruentiq; in Deū ac proximos charitate pulpitem inscendisti, si sapienter, si egregiè, si efficaciter verba feceris, nihil tibi arroges, nihil tuo vel ingenio vel studio plaudas, totū hoc Spiritus sancti gratia est, totum donum Dei est. Nō vos estis, inquit, qui loquimini, sed spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis. Hoc si habes, iam certissima futuræ beatitudinis spe oppignoratus es, iam beatus dici meruisti, iuxta illud Psalmistę: Beatus homo quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum. Sic se eruditum confitebatur Paulus, lidet multa à Gamaliële didicisset, cū diceret: An experimentum quæritis eius qui in me loquitur Christus? Excusabat immaturā ætatem Hieremias ad populum loqui iussus, imparemque se huic rei

Apost. 2.

Matth. 19.

Psalm. 93.

2. Cor. 13.

alisc.

Hier. I.

asseuerabat, quando tetigit os eius Dñs, dicens: Ecce ego dedi verba mea in ore tuo, ecce ego constitui te hodie super Gentes & super regna, vt euellas & destruas & disperdas & dissipes, & ædifices & plantes. Tu quoque si tuis sermonibus anelli videris vitia, & virtutes plantari in cordibus eorū quos doces, contactum à Spiritu sancto os tuum esse scias, & de labiis tuis non tua sed Dei verba processisse. Deus est qui aperuit os mutorum, & linguas infantium fecit disertas: Deus est cuius vox in virtute & in magnificentia, superborum cedros confringens, & humilibus præstans gratiam. Vox ista Euangelicæ prædicationis est, arrogantes destituit, & in Deo tantum confidentibus se commodat, ita vt interdum qui minus eruditus est, plus efficacis in dicendo habeat, magisque satisfaciatur prudenti auditori. Sic enim per Prophetam dicitur: Dominus dabit verbum euangelizantibus virtute mul-

Psal. 97.

ta. Igitur quemadmodum virtus ista (vt in Euangelium est dictum) de Salvatore nostro exibat, & ægros per tactum vestimentorum eius curabat; ita peccator fidelis ac sancti doctoris voce in intima cordis contactus ad poenitentiam operaque virtutis conuertetur, & animæ suæ languorem conualuisse sentiet, occulta Spiritus sancti medicatione. Prædicator quippe medicus animarum est, & cum in homine nihil pretiosius habeatur anima ipsa, præstantissimum diuinæ liberalitatis donum est, animæ languoribus succurrere scire, & vineæ manu Dei consistæ operarium esse, atque in multam messem mitti à Domino messis, vt frugem colligas in horreis cœlestibus reponendam. Magnificum est mensæ diuinæ esse conuiuium, sed magnificentius ab ipso mensæ Domino dignum iudicari, vt sis conuiuariū inuitator, & ad Spō. si nuptias conuocator multorum atque collector. Cui hoc fuerit concessum, dici de illo poterit, quod de Ioanne Baptista fuit dictum: Et tu puer Propheta altissimi vocaberis, præbis enim ante faciem Domini parare vias eius, ad dandam scientiam salutis plebi eius, in remissionem peccatorum eorum. Propheta enim altissimi sacrarum interpret Scripturarum est, qui tunc quidem ad cor audientium parat viam Domino, cum illi verbis eius edocti, à peccatis per poenitentiam purgantur, & virtuti studere incipiunt. Eidem conuenient laudes illæ, quæ Apostolis à Domino datæ sunt, dicen-

Lucas I.

dicente: Vos estis sal terræ. Verè enim sal terræ est, cuius *Matth. 5.*
 præceptis humana mens conditur, ne corrumpatur contagi-
 ne vitiorum & contabescat. Vos estis lux mundi. Lux mun-
 di est, cuius verbis & exemplo fugantur tenebræ ignorantiae
 alienæ. Ciuitas est etiam prædicator supra montem posita,
 omnium obiecta oculis, vt omnes ad illam concurrant, vel
 discendo quæ dicuntur, vel ea quæ ab eo qui docet fiunt imi-
 tanda. Idem lucerna est super candelabrum, non aliter quàm
 ciuitas supra montem. Lucet enim omnibus qui in domo
 sunt, & fideles animas doctrinæ suæ fulgore illustrat, vel
 qualiter illustrari debeant, morum sanctitate demonstrat.
 Gaudete igitur omnes euangelicæ disciplinæ doctores, de vo-
 bis ista memorantur, non de Philosophis, non de oratoribus,
 non de Poëtis. Nulla in illis veræ lucis lux fuit, qui Chri-
 stum ignorarunt. Vobis data est potestas, quam illi non ha-
 buerunt, curandi infirmos, eiiciendi dæmonia, mortuos sus-
 citandi. Infirmos enim curatis, quoties eos qui errant, in
 viam veritatis dirigitis: dæmonia expellitis, cum eos qui
 per peccatum diaboli domicilium erant, ad pœnitentiam
 vestris exhortationibus conuersos Christo restituitis: mor-
 tuos ad vitam reuocatis, cum de scelerum sepulchro iam
 foetentes, diuinæ misericordiæ magnitudinem proponen-
 do, ad veniæ spem erigitis, & vt in Deo viuere incipiant au-
 ctiores estis. At verò illi scientiæ gentilis professores, quo-
 modo infirmos curarent, cum ipsi infirmi essent, diuersa in-
 ter se sentientes? quomodo dæmones eiicerent, ipsi dæmo-
 num cultores, quos pro diis habuerunt? Quomodo mortuos
 reuiuiscere facerent, cū Christū, qui vita est, nescierint? Nō-
 ne vos illis doctiores estis, quos nō homo sed Deus crudi-
 uit, quos Dei filius, qui sūma veritas est instruxit? De vestra
 certè non de illorū doctrina est dictum: Aurum & multi- *Prou. 20.*
 tudo gemmarū & vas pretiosum labia scientiæ. Nihil enim
 scientia carius, nihil pulchrius, quæ de ore fidelis doctoris e-
 missa viam ad immortalitatē mortalibus ostendit, & quorū
 operū passibus ad beatitudinem peruenitur, verissimè docet.
 Vos ergo venter estis, de quo flumina fluunt aquæ viuæ. Vos
 thesaurus de quo proferuntur noua & vetera. Vos aurum
 quo templum veri Salomonis linitur. Vos templū Dei viui, *Ibid. 16.*
 qui in vobis manens emittit eloquium suum terræ, & per os
 vestrum

vestrum velociter currit sermo eius. De hoc sermone est scriptum: Fauus mellis verba composita, dulcedo animæ, sanitas ossium. Omnis quippe sermo cœlestis animæ fidei & iucundus est & gratus, quandoquidem & delectat multum, & virtutum studio plurimum confert. Quoties autem altiora repetitis, & mentis indagine illa quæ in mysterio condita sunt, elicitis & in lucē profertis, vobis conuenit quod in Pro-

Proh. 18. uerbiis dicitur: Aqua profunda verba ex ore viri, & torrens inundans fons scientiæ. Quoties verò audacter & intrepide in vita inuehimini, columnæ estis firmæ fulcientes veritatē.

Galat. 2. Ob hoc Paulus Apostolus Petrum, Iacobū, & Ioannem vocauit columnas, quarum stabilimentum à Domino est, qui

Psal. 74. in Psalmo de Ecclesia loquens ait: Ego confirmaui columnas eius. Ad hæc etiam montes estis, quos nulla ventorum

Psal. 124. vis concutit, nullus procellarum turbo commouet, de quibus in Psalmo dicitur: Montes in circuitu eius: hoc est, Ecclesiæ: & Dominus in circuitu populi sui. Quid ultra dicā?

Eccle. 11. Vos plenæ illæ nubes estis, de quibus Ecclesiastes ait: Si repletæ fuerint nubes, imbrem super terram effundent. Sapientia enim repleti diuina, non cessatis præceptis pluere doctrinarum. Vos estis cœlum latè resonans tonitru fidelium elo-

Psal. 27. quiorum, de quo in Psalmo prædictum fuit: In tonitru de cœlo Dominus. Et in alio Psalmo: Annunciabunt cœli iustitiā eius. Et rursus in alio: Cœli enarrant gloriam Dei. Vos

Ps. 21. denique non solum montes vel nubes vel cœli, sed quæ omnium nobilissima creatura est, Angeli Dei estis, non naturæ commercio, sed officij dignitate. Nuncius Dei angelus est, nuncijs Dei sancti prædicatores sunt. Vnde sicut de Ioanne

Malac. 7. Baptista in Malachia dixit Deus: Ecce ego mitto Angelum meum, qui præparabit viam ante faciem meam, ita & vobis

Apo. 2. dicitur: Parate viam Domino. In Apocalypsi etiam Ecclesiarum præfecti, quos nos Episcopos dicimus, angeli appellantur. Ille autem verius angelus est, qui sua doctrina ædificat Ecclesiam, quàm qui Ecclesiæ tantum præses est, & docendi laborem otio superatus fugit. Plaudant igitur sibi, qui aurum argentumque lucrantur, qui magnum pecuniarum quæstum faciunt, qui turres expugnant, & regna suo subdunt imperio. Vos animas Domino lucramini, quibus nihil est pretiosius, nihil in natura humana excellentius; vos ergo me-

lius,

lius, qui muros Hierusalem ædificatis, qui ad cœlestem patriam exules reuocatis, ut cum illis, imò & super illos regnetis. Vos enim constituet Dominus super familiam suam, & super omnia bona sua, tunc perpetui reges æternique domini eritis omnium illorum, quos vestris prædicationibus, vestraque doctrina conuersos, de terra ad cælum transmigrare cõtigerit. Et tunc demum Christus vester rex regum & Dominus dominantium erit, cum vos aliis præesse iusserit, tribunos vel chiliarchas animarum, quas ei lucrati estis, constituens.

De prædicantium beatitudine. Caput XVI.

Sumite igitur calciamenta in pedibus ad præparationem Euangelij, ut cum cœlestia prædicaueritis, terrena non contingatis, & de vobis dici queat: Quam pulchri pedes annuntiantium & prædicantium pacem & annuntiantium bonum! Excitet vos Dei amor, proximorum charitas, promissaque vobis beatitudinis metes. Qui enim fecerit & docuerit sic, magnus vocabitur in regno cœlorum. Et qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam. Et qui talentis Domini totidem alia lucratus fuerat, dixit Dominus: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui. Talenta quæ ad negotiandum dantur, scientia spiritalis est; talenta verò quæ superlucrantur, opera sunt tum nostra secundum scientium donum facta, tum eorum quos docendo & exhortando ut eadem facerent alleximus. In Esaia etiam beatos vocat Dominus doctrinæ sanctæ dispensatores: Beati, inquit, qui seminatis super omnes aquas, immittentes pedem bouis & asini: hoc est, Iudei & Gentilis, quod quidē ad Euangelij tempora pertinet. Antequam enim lex vetabat, arare in boue & asino simul. Dominus quoque Apostolis præceperat: In viam Gentium ne abieritis. Nunc autē seminatur super omnes aquas, & pes bouis & asini simul immittitur, postquā ipse Dominus asinā solui iussit, & asino insidens ingressus est ciuitatē, mandauitq; Euangelium omnibus vbique Gentibus prædicari. Beati igitur erunt, qui verbi Dei semen, ubicunq; fructus aliquis speratur, studuerint seminare. Qui enim conuertit peccatorem, ut Iacobus Apostolus ait, saluabit animā eius à morte, & operit multitudinē peccatorum. Quāti

autem meriti sit, peccatorem ad poenitentiam inducere, & à vitio ad virtutem reuocare, ostendit ad Hieremiam dicens:

Hier. 23. Si conuerteris, conuertam te, & ante faciē meam stabis, quæ sanè beatitudo par videtur angelicæ felicitati, qui & stare dicuntur in conspectu Dei Patris, & faciem eius perpetuò cernere. Atque hæc sunt bona illa ineffabilia, quæ scientia & probitate præditis debentur præceptoribus, dicente Salo-

Prov. 6. Eruditus in verbo reperiet bona. Dicente etiam ange-

Dan. 12. lo ad Danielelem: Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. In quo videtur maioris præstantiæ fore illorum beatitudo quàm aliorum sanctorum, quandoquidem iis rebus comparantur, quæ inter ista nostro aspectui patentia omnium pulcherrima apparent, & terram omnem suo illustant lumine. Ad hæc, si eos in terra præ cæteris reuereri iubemur, quomodo non etiam in cœlo altiore honoris gradum adipiscentur? ait enim Apostolus: Qui bene præ sunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo & doctrina.

2. Tim. 3.

Quantum prodest habere predicatorem.

Caput XVII.

Satis multa de officio Apostolici prædicatoris hætenus dicta sunt, restat nunc videndum, quantum populo prosit habere sanctum atque eruditum piè iustæque viuendi præceptorem, & è contrario quantum noceat si defuerit. Præsentem illo erigimur, stamus, proficimus: absente illo labi atque cadere solemus. Ioas rex Iuda, donec Ioadæ sacerdotis cōsuetudine cōsiliisq; usus est, piè probeq; vixit; illo morte sublato, ad vitia declinavit: cæteros reges omnes, qui fidei morumq; sanctitate probatur, educatos institutosq; vel à sacerdotibus vel à Prophetis fuisse constat. Samuel docuit Dauidem, Nathan Salomonem, Micheas Iosaphatū, Ozea Ioathanū, Esaias Ezechiam, Hieremias Iosiam, Esdras populum, ita vt illo moriente repudierint vxores, filiosq; abdicarint, quia cōtra legē alienigenas acceperant, prolemq; cū his multā susceperant. Difficile fuit vxores dimittere, difficilius ex se genitos à se separare, vtrūque tamē factū sacerdotis adhortationibus historia sacra testatur. Tantum ergo prodest idoncum habere docto-

4. Reg. 12.

doctorē, qui vitia increpet, & ad virtutē accēdat, vt ipso au-
 dito, etiā ea quę incorrigibilia videntur, corrigantur: & quę
 vix sperari quēcūq; eueniant. In Prouerbis à Salomone est di-
 ctum: Legatus fidelis, sanitas. Et iterum: Vena vitę, os iusti. *Prov. 13.*
 Dauid quoq; in Psalmis: Docebo (inquit) iniquos vias tuas, *Psal. 119.*
 & impij ad te cōuertentur. Ille sanitas est, quo docēte à pec-
 catorū morbo grex infirmus cōualefcit. Ille vena vitę est, per
 quem qui in peccato mortui erāt, ad virtutem capessendam
 viuificātur. Tunc autē impius ad Deum cōuertitur, cū ser-
 monibus prædicatoris instructus, relicto errore, ad viam sese
 confert veritatis. Quid verbis opus est? Experimenta docēt,
 quā sit expediens prædicationes audire. Sæpe vidimus his
 auditis, Iudęos baptisimū poscere Christi, secula res viros ac
 mulieres religionis vota suscipere: & quę perfectionis sunt,
 libera voce profiteri. Prædicationes igitur audiēdo, homines
 ex malis boni euadūt, ex bonis meliores, ex melioribus per-
 fecti, & ex perfectis beati. Atq; ita demū de terra transferū-
 tur ad cælum, vt fiant de mortalibus immortales, de terrenis
 cœlestes: & si fas est dicere, de hominibus dii. Quod si magni
 emolumenti res est patriam obsidione hostili liberari, inimi-
 corū exercitus profligari, à regno longè lateq; diffundi, & au-
 ctis tandē viribus à bellorum tumultu quiescere, tranquill-
 que ac pacati status optata felicitate frui, nōne vtilius est vt
 animę vitiorum oppressę iugo, in libertatē vendicentur, vt
 diaboli potestas virtutum profectu conteratur, vt caro ser-
 uiat spiritui, & homo ipse non aliis, sed, quod multo glorio-
 sius est, sibiipso imperet, sibiq; dominetur? Si enim nihil pro-
 dest homini mundum vniuersum lucrari, & animę suę detri-
 mentum, consequens est vt animę profectus pluris sit, quā
 vrbes debellare, quā terrarum orbem sibi subdere, & om-
 nibus quę vbique sunt nationibus præesse atque dominari.
 Adde quod multi Reges ac Principes, qui ab hominibus ho-
 norantur, Deo exosi sunt. Quicumque autem probè sancteq;
 vixerit, siue liber, siue seruus, non potest ei non esse gratissi-
 mus quidem atque charissimus. Quid autē iuuat regnis præ-
 sidere, & ab ipso rege regū reprobari? Regnū tibi si hostis nō
 abstulerit, certè auferet mors, quę semper propinquior est
 quā creditur. Cœlestis verò beatitudinis premiū, perpetuū est
 & pœnæ. Nullius minas metuet, qui illud consecutus fuerit,

nullos casus formidabit, semperque felix ac beatus erit, quæ semel Dominus in suum receperit regnum. Et si ad tantum ac tale bonum per sanctorum doctrinam peruenitur, nulli dubium quin super omnia conducibile sit, sanctas in Ecclesia auscultare prædicationes, & earum institutionibus in viâ dirigî virtutû. Audisti quantum expedit habere vitæ institutionem, audi ediuerso, quanti detrimento sit eo carere.

Quantum nocet prædicatorem non habere.

Caput XVIII.

Malarum voluptatum illecebris deliniti homines in omnem nefas licenter irrudent, si nemo sit, qui improbe luxuriantes eloquij viribus coërceat atque moderetur, & futurorum expectatione à præsentium cura auertat, ut vel poenarum metu vel spe præmiorum à vitiis ad virtutem transferantur. Hoc Salomon in Prouerbiis testatur, dicens: Cùm Propheta defecerit, dissipabitur populus, dissipabitur vtiq; populus, nō corporû metu, sed quod deterius est, inconstantiâ morû, carni magis quàm spiritui seruiendo. Neq; enim fieri potest, ut sit ibi virtuti locus, vbi non est qui doceat virtutē.

Prou. 20. Hinc idem ait: Vbi non sunt boues, præsepe vacuum est: vbi autē plurimæ segetes, ibi manifesta fortitudo bouis. Nam quemadmodum de labore boû paleis ac fœno impletur præsepe, ita per studiū prædicationis auditorû corda imbuuntur præceptis iustitiæ, exēplisq; virtutum, & fructû faciūt operando quæ didicerunt, atq; tunc bouis trituratîs, cuius os vinciri lex prohibet, fortitudo apparet, cùm in plebe, vbi loliû & steriles auenæ erant, bonarum actionû seges exurgit. Porro vbi nō sunt boues isti, ibi præsepe nō solū vacuum est, sed etiam immundum. Tunc enim luxuriæ frena laxantur, gulæ vētrique indulgetur, tunc impudicitia amittit verecundiam, iniustitia merû, auaritia modestiam: tunc odia cōcupiuntur, rixæ sæuiunt, & quolibet flagiti genere libere peccatur, cùm non adest qui peccantes verbo correptionis castiget, & sermonibus doctrinæ salutaris incitet ad probitatem. Fit autē plerūque, ut plebs aliqua propter scelerum magnitudinē cordisq; duritiam indigna sit, cui Deus mittat sui verbi doctorem.

Amos 8. Vnde per Amos Prophetam ait: Mittam famem in terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini. Itaque verendum est, si in ciuitate suis temporibus

bus non affuerit euangelicę discipline p̄dicator, ne ad extremum vsque scelerum peruentum sit. Quod cū acciderit, nihil reliquum est, nisi vt funditus euertatur gens illa & pereat, quę ab eo, cuius nutu cuncta sustentantur, derelicta erit. Sunt p̄terea qui discere quidem vellent, sed non est qui doceat: esuriunt & sitiunt iustitiā, & non inuenitur à quo p̄ceptis iustitię saturētur. Hos deplorat Hieremias, & ait: Adhęsit lingua lactantis ad palatum eius in siti. Paruuli petierūt panem, & non erat qui frangeret eis. Hi certē miseratione digni, quia dum bonis exaturari cupiunt, malis, quomodo sciūt, abstinēt: Ne quem autem scrupulū patiantur erroris, orandum est vt mittat Dominus operarios in messē suā. Quicquid interim patiuntur, pastorū culpa sit, qui p̄sunt Ecclesiis, & dū seipso pascunt, gregis esurientis periculum negligunt. Quod si eorum incuria ouis aliqua perierit, sanguinis eius reuerunt. Dominus Iesus redemptor noster aluit turbam in deserto, ne deficiant in via: vt ostenderet eos in via vitę deficere, qui non habent ducē, à quo perducī possint ad vitā. Nulla autem maior homini cōtingere potest perniciēs, quā à recti honestiq; tramite deuiare. Tā ergo malū est carere viuę vocis hortatoribus ad cōuertenda vitia virtutesque capessēdas, quā bonum eos habere. Quare vos omnes, qui in deserto seculi huius vitam agitis, & terrenarū rerum sollicitudinibus occupamini, quærite pium, quærite sanctum opportunis tēporibus vobis monitorē, quo declamante & modestius discatis viuere, & meliora possitis sperare. Vos quoque qui dono Dei spiritalis doctrinę scientiam estis consecuti, incumbite operi officioq; p̄dicandi ac docendi. Cogitate quanti apud Deum meriti sit, catholicis fidelibusque p̄ceptis erudire indoctos, & vel vnū vel alterū Christo lucrari. Quantę etiam dilectionis argumentum, omnes docere, vt omnes vobiscum simul saluētur. Nō sit vobis graue, vrbes, vicos, regionesque percurrere, & illos imitari, de quibus scriptū est: In omnē terrā exiuit sonus eorū, & in fines orbis terrę verba eorum. Qui nō modò illos, qui tunc erant, docuerunt, verū etiā posteros omnes qui sunt, quiq; deinde erunt, ad quoscunq; scripta illorum peruenerint. Ac ne quid ex his quę in terra fiunt, sanctorū labore doctorū maius esse credatis, hoc labore fundata est Christi Ecclesia, hoc edificata, hoc permanet & aduersum.

Thren. 4.

Psal. 18.

hæreses inuicta, & aduersum vitia immobilis, nisi enim scripsissent illi, quibus datum fuit nosse mysterium regni Dei, quis nunc quæ vera sunt disceret? quis doceret? A Prophetis, ab Apostolis, à reliquis Ecclesiæ sanctæ magistris didicimus, quæ nunc docemus. Ipsorum profectò qui discipulus non fuerit, non poterit esse utilis præceptor aliorum.

De corporis manuumq; labore.

Caput XIX.

Quoniam verò prædicandi ac docendi exercitatio ad eruditos tantum pertinet, simplicibus & indoctis eam dabimus exercitationem, quæ corporis manuumque labore consistat. Iuuat enim post salutaria precationum sacrificia operis aliquid facere, ut habeat mens & cogitatio in quo se occupet, & minus libera sit facultas euagandi per illas rerum temporalium vanitates, quæ vel inuitis nobis obrepere interdum & obseruari animo solent. Honestus quique labor monacho cõuenit, aut legere aut scribere quæ sancta sunt, pingere etiam vel fingere sanctorum imagines, quarum contemplatione accendatur ad virtutem. Item in horto plantas ponere, sarculo inutilis herbas excerpere, humum ligone versare, riuulis irrigare, & si quid aliud res exegerit, olitoris opera perficere. Præceptum est enim: Non oderis laboriosa opera, & agriculturalionem creatam ab altissimo. Præterea fiscellas lentis viminibus texere, ligna dolare, onera ferre, & quicquid Dei seruo non illicitum factu creditur, peragere: neque committere, ut inertia victus quiescat, & quæ prædicationi aut lectioni supersunt tempora, otio sibi perdat. Ista autem, o monache, quæ tibi facienda iniungimus, ne quasi vilia & abiecta contempnas: illi qui talia faciunt, à Dño sublimati sunt. Piscabatur Petrus cum aliis, etiam post acceptum apostolatam. Paulus funiculos intorquebat, ne quem sui victus impensa grauaret, nunc à regibus terræ venerantur. In humili igitur opere exerceri ne aspernaris, qui cum Christo cupis in cœlestibus regnare. Non te pudeat pauimenta monasterij, ut munda sint, verrere, vasa mappasque lauare, coquinam facere, esculenta poculentaque aliis ministrare. Nō puduit omnium Dominum seruis suis pedes abluere, tergereque; ablutos. Qui talia detrectat, scias illum nondum ad humilitatis virtutem peruenisse. Seruilia igitur opera fac,

Ecli. 7.

*Petrus.
Paulus.*

fac, vt humiliaris: laboriosa, vt carnis petulantiam domes:
 venalia, vt victum pares: religiosa, quæ pingendo vel fingen-
 do fiunt, vt quod professus es constantius exequaris. Etenim
 Sanctorum simulacra siue picta, siue ficta, siue iugiter spe-
 ctentur, stimuli sunt desidiæ fugiendæ laborisque subeundi,
 dum ad mentem nobis reuocant, quibus artibus ipsi sancti æ-
 ternam beatitudinem consecuti sint. Hanc certè adepti sunt,
 Antonius qui sportulas de palmarum foliis texuit: Hilariō Anton.
 qui ligna concidit: Serapion, qui cum suis discipulis messis Hilariō.
 tempore operam locabat, vt inde haberet quod ipsorum vi- Serapiō.
 ctui annuo sufficeret. Archebius qui suis manibus cellas cō- Archeb.
 struebat quas aliis donaret. Pacomius cui cum suis mona- Pacom.
 chis propositum fuit manuum labore victum quærere. Do- Doroth.
 rotheus qui diuenditis quas texuerat sportulis pretiū, quod
 victui supereset, pauperibus erogabat. Non prauis cupidita-
 tibus resistere, non ad perfectionem vitæ peruenire potuif-
 sent, si succissua tempora otio contriuisent. Labore quippe Labor
 corporis vegetatur intellectus, voluptatum appetitio coercetur, corporis.
 superbia frangitur, virtus retinetur, & quicquid per otium
 corruptum fuerit, per laborem instauratur. Denique operū
 orationumque vicissitudine diaboli tentamenta superantur,
 & in proposito vitæ sanctioris in finē vsq; perseveratur. Si
 paupertatem professus es, magis liber eris cū manū labore
 victum quæsieris, quā cū eleemosynam acceperis. Labora- I. Cor. 4.
 mus (inquit Paulus) manibus nostris. Et si manibus laboraba-
 tis, cui vt Christū prædicaret iniūctū fuerat, quāto magis ei
 labor hic necessarius est, qui neminem docet, cui post dictas
 Deo laudes otīādū est, nisi se alicui corporis labori accingat.
 Ad Thessalonicēses ille scribens, fatetur opera manū fecisse 2. Thes. 3.
 se, ne quē grauaret subsidia vitæ poscēdo pro ministerio ver-
 bi, quāuis id liceret, volēs potius dare se in exemplū operādi
 victus gratia, quā poscendi, & si quis nō vult operari, inquit,
 nec manducet. Cumque esset Ephesi (vt Lucas refert) ad ma-
 iores natu locutus est: Argentum & aurū aut vestem nul- Ibidem.
 lius concupiui, sicut ipsi scitis: quoniam ad ea quæ opus e-
 rant mihi, & his qui mecum sunt, ministrauerunt manus
 istæ. Hunc ergo qui inter Apostolos plus operæ impendit in Act. 20.
 prædicando & scribendo, si sequi in istis non potes, imitare
 saltē in manuum exercitio ac labore. Sic enim & necessita-

tibus vitæ tuæ consules, & simul vanis cogitationibus facile dabis repulsam, paratiorq; ac promptior ad soluenda precū vota redderis. Nam quemadmodum varius cibus appetentiā edendi prouocat, & cœna placet in qua apponuntur aliæ dapes diuersęque ab illis, quæ in prandio fuerunt; ita & orationem gratiorem faciet magisque delectabilem alterius operis vicissitudo. Quod autem ait Dominus: Nolite solliciti esse animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini: sollicitudinem metuendī ne vitæ necessaria desint tollit, non laborem adimit, vt simul quod in te est facias, & omnem in Deo spem habeas firmam atque stabilem. Otiosi autem vana est spes. Terra ipsa non reddet fruges, nisi araueris, sementemque feceris. Primo homini dictū est: In sudore vultus tui vesceris pane tuo: & tu panem parare tibi posse putas nihil agendo, vel cupidines malas vincere, & sensibus imperare? Crede mihi, non otium hæc omnia superat, sed labor improbus (vt Poëta inquit) & duris vrgens in rebus egestas. Monachum itaque & pauperem & laboriosum esse oportet: pauperem vt in Deo diues sit: laboriosum, vt facilius perueniat ad quietem. Vnde dono Dei sapientissimus Salomon mittit te ad formicam, vt eius exemplo tibi aliquid pares, quo postea es vsurus, hoc est, vel victum ne esurias, vel in operando occupationē, ne carnis diaboliciq; oppugnationibus per inertiam succumbas. Ingentē (vt idem ait) formicæ farris acervum. Cūm populant hyemis memores, rectoq; reponunt. It nigrum campis agmen prædamq; per herbam. Cōuectant calle angusto, pars grandia trudent. Obnixè frumenta humeris, pars agmina cogunt: Castigantque moras, opere omnis semita feruet. Tu ergo istas imitatus futurorū memor, præsentia bene dispone, & callē angustū ingredere, qui ducit ad vitā, nō latum qui ducit ad perditionē, suppone humeros labori, vt aliorū quoq; desidiā somnulosam tuo excites exemplo. Nullam interim lassitudinem timeas, laborantem adiuuabit Dominus, & adiuuando consolabitur. Laborabant contra ventū remigando Apostoli, quādo Saluatore in nauiculam ascendente cessauit turba, & fluctus quievere. Vocat quoque eos Dominus qui laborant, dicens: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Hanc tu refectionem intra te senties, quoties

LUCA II.

PROV. 6.

IACOB. 3.

IACOB. II.

ties quicquid agis, ad eū finem direxeris, vt purius Domino tuo seruias. Omne quodcunque facitis, inquit Apostolus, in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi facite, gratias agentes Deo Patri per ipsum. Facere opus & gratias agere simul iuberis, vt & manum cum Marthæ ministerio occupatam habeas, & mentem cum Mariæ diuinæ contemplationi intentam. Operari præterea manibus debes, non modò vt necessaria compares, vel mali tentamenta vincas, verum etiam vt habere possis quod aliis impartias, dicente Apostolo: Qui furabatur, iam non furetur, magis autem laboret manibus suis quod bonum est, vt habeat communicare ei qui indiget. Hoc idem suo te exemplo hortatur mulier illa fortis, de qua scriptum est: Quæsiuit latam & linum, & operata est consilio manuum suarum, deinde sequitur: Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem. Grandis profectò charitas, non tam pro sua quàm pro aliorum inopia laborare, & operi propterea libentius incumbere, vt colas pietatem. In fine dicitur: Date ei de fructu manuum suarum, & laudent eam in portis opera eius. Ex quò discimus, quòd charitatem sectantis labor, bonis tandè compensetur sempiternis. Veruntamen ne quis imprudenter supponat dorsum suum oneri, quod ferre non satis praeualet, pensandæ vires sunt, moderateque agendū. Nemo iumentum suum plus iusto onerat, & si illud viderit sub fasce gemere, ac titubanti vestigio malè incedere, demit aliquid, vt pondus eleuet, & ad mensuram operatum ire dimittit; haud aliter tibi de iumento corporis tui faciendum erit, alioquin iumentis quibusdam minus sapere videberis. Camelus enim neque vltra solitum procedit spatium, nec plus instituto onere recipit. Quòd si maius ferente fuerit onus, necesse est vt opprimat. Inconsulta effluunt, moderata autem durant. Neque enim qui tulerit laborem, sed qui pertulit, æternæ quietis beatitudinem consequetur.

De otio inutili & infructuoso. Caput XX.

VT autem & corporalis & spiritalis operis laborem cupidiùs ardentiusque subeamus, inertis otij vitium quàm detestabile sit consideremus. Arguitur stultitiæ qui laborem deuitat, dicente Salomone: Qui sectatur otium, stul-

- Prou. 18.* tiffimus est. Idem pusilli animi esse dicitur. Pigrum, inquit, deicit timor. Somnio etiam magis quam vigiliæ deditus est.
- Prou. 16.* Pigredo, inquit, immittit soporem. Idem tam virtutis quam
- Prou. 10.* rerum egens erit. Dicitur enim : Egestatem operata est ma-
- Prou. 20.* nus remissa, & iterum : Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo aestate, & non dabitur illi. Otiosus ergo & stultus est, & meticulosus, & somnolentus, & animi fortunæ, quæ bonorum egens atque inopiosus. Nihil tamen in se peius habet otium, quàm quòd pateat concupiscentiis. Vnde dicitur : In desideriis est omnis otiosus. Et rursus : Multa malitiam docuit otiositas. Cum autem otiosus malitiam didicerit, flagitiisq; sese onerauerit, iacet in illis, & torpore victus, vix vnquam de resurgendo cogitat : Nam si quando ad se rediens culpam agnoscat, impossibile sibi videtur, vt ab ea desistat. Et interdum ipse de sua pigritudine conqueritur, intra se cum Propheta dicens : Circumædificauit aduersum me, vt nō egrediar, aggrauauit cōpedem meum. Sed cum liberum sit non peccare, nihil prodest difficultatem à peccato cessandi prætere. Et quoniam animæ otio marcescentis ista imbecillitas est, non naturæ. Viderunt eam hostes (vt in Hieremia est scriptum) & deriserunt sabbata eius : hoc est, infructuosam quietem eius dæmones intuentes lætati sunt, eo quòd illam ignauiter torpescens ad quæque turpia facile se pertracturos, quasi piscem hamo se putarent, donec ad interitum vsque deducerent. In hunc enim interitum corruit & Sodomā, de qua dicitur : Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius. Quòd si non abundans, sed inopia premeris, & tamen otio indulges, nō es à periculo perditionis liber : quādoquidē nō solū abundātia & saturitas euertit Sodomā, sed etiam otium, imò tanto nequiū otiatu pauper quàm diues, quanto minū habet causam otandi. Diues nempe cum otiosus fuerit, voluptatibus luxuriæq; operam dabit. Pauperi autem necesse erit, furto ac rapinis quærere vnde viuat : & in alios grassari ne ipse fame pereat. Longè itaque periculosius est otiositas egentis quàm abundantis. Quid præterea dicam : Frustra illi natura manus dedit, qui nihil agendo conterit ætatē, quòd si necessariæ forent ad applicanda tantummodo orialimenta, etiā pecudibus datæ fuissent. Operari manibus hominis

minis proprium est. Qui ergo manus suas ad aliquid honesti
 faciendum non extendit, pecudi certè similior est quàm ho-
 mini, aut etiam pecude deterior. Mutū enim animal in mul-
 tos vsus vtile est, homo verò otiosus nulli prodest, sibi autē
 etiam nocet plurimum, vt ex his quæ dicta sunt, satis constat.
 Idcirco sanè & ab hominibus malè audit, & à Deo repro-
 batur. Alij eum statuam lapideam appellant, alij inextem-
 asellum, alij fatuam anum aut nihili hominē, atque hunc in
 modum petulantibus cauillantū vocibus taxatur, illuditur,
 laceffitur, probro contemptuiq; habetur. Leuius tamen hoc
 ei ab hominibus ferendū esset, nisi etiā ab illo qui supra ho-
 mines est damnetur. Lex vetat eunuchum intrare in Ec- *Deut. 23.*
 clesiā Domini. Quisnā iste eunuchus est nisi otiosus, de quo
 nulla proles oritur virtutū? Non potest eunuchus generare,
 neq; lāguori ac socordiae deditus aliquid boni facere. Repel-
 litur itaque ab Ecclesia, vt cœtu fidelū indignus. Non est e-
 nim de illo eunuchorum genere, qui se castrauerunt propter
 regnum cœlorū. Valde quippe diuersum est, castitatem Deo
 vouere, & sterilitatem boni operis torpescere, quod non
 Deo sed diabolo seruire est. Hic est ille qui talentū ad nego- *Matt. 25.*
 tiandum acceptū abscondit in terra, & cū nullū quæstum fe-
 cerit, eiici iubetur in tenebras exteriores, quarum horrorem
 fletus auget & dentiū stridor. Hic est, quē neq; frigidū neq;
 calidū, sed tepidum tātum Apocalypsis appellat. Cui videli- *Apoc. 3.*
 cet satis videtur si peccata cauerit, quāuis boni nihil opere-
 tur. Sed dum in isto tepeditatis propōsito insipiēter perseue-
 rat, nausēā facit Domino dicēti: Incipiā te euomere de ore
 meo. Præcepit enim Dñs nō solū discedere à malo, sed etiam
 facere bonū. Quod si bonū nō feceris, licet à malis abstineas,
 nō es executus quod iuberis. Nolle autē obedire Deo, malum
 est, tēpus etiā ad bene agēdū datū sine fructu elabi sinere ma-
 lū est. Non potest igitur fieri vt otiosus mali omnino expers
 sit, cū etiā ipsum otium malum sit. Meritò itaq; & ab Ec-
 clesia propellitur, & ab ore Domini veluti mucidus panis *Matth. 3.*
 expuitur, atque ad tenebras relegatur, vt semper patia- *Marci 11.*
 tur malum, qui nunquam facere voluit bonum. Omnis e-
 nim arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur & in ig-
 nem mittetur. Ficus etiam habens folia, sed non & fructum, *Luca 13.*
 à Domino maledicatur & arefcit, Illā quoque ficum Domi-

nus vineæ succidi iubebat, ne terram occuparet, in qua iam per triennium fructum non viderat, sed ad preces cultoris vineæ, volentis arborem ipsam circumfodere stercorâque apponere, quarto etiam anno expectauit, ut fructum faciat. Expectat utique clementissimus Dominus ab otioso boni operis fructum in pueritia, expectat in iuuentute, expectat in ætate virili, denique Ecclesiæ præpositi alicuius verbis exortus expectat vsque in senectam, ut ille tandem eiusdem præpositi vel increpatione impulsus, vel præceptis eruditus, ab ignauia molliâque animi ad studium honesti laboris exciteretur & exurgat. Quod si ne tunc quidē desidiam infructuosam reliquerit, quid aliud restat, nisi ut dimittatur damnationis iustæ securi succidendus? Ne igitur tibi placeas otiose, quod nihil boni agens adhuc non plecteris, dilatio pœnæ est istud, non vitij impunitas. Quanto diutius otia tus fueris, si te saltem in fine non correxerit, tanto acrius punieris. In salicibus infructuosis, in medio Babylonis, quæ est mentis in delicijs perditæ confusio, suspēdisti organa sensuū tuorum, turpi voluptati deditus, & ad flagitia indies magis declinans. Quousque abutere patientia Domini, emendationem tuam expectantis? Non vides, non animum aduertis, quā citō transcāt dies & labantur anni, quā vnaquæque hora non ita vitæ longioris, ut præsentis mortis certa sit? Nullus est enim tēporis punctus, quo non arctantur vitæ nostræ spatia, & quo mors nobis non prior sit. Quid ergo moraris? quid procrastinas? Rumpere tandem somnolentiam istam & expergiscere, ac tam supine oscitationis tarditatem rectē factorū solitudine discutere festina, antequam rationem villicationis tuæ reddere cogaris. Vel si vsque adeo totus obstupuisti, ut virtutis operibus te parem fore diffidas, voto saltem aut lingua pete languori remedium, aridamque ostentans manū, ad Dominum suppliciter accede, & ipse, postquam te pigritiæ tuæ pœnitere conspexerit, dicet tibi: Surge in medium, extende manum tuam. Tunc tu ope adiutus diuina, protinus exurges, qui hactenus iacueras; & in medium stabis, in quo locus virtutis est. Nam extrema vitiosa sunt, dexteramque diu contractam extendere incipiens, ut opereris bonū. Atque ita qua culpa inutilis otij languorem patiebare, diuine gratiæ curatione saluus euades.

Lucæ 6.

De humilitatis virtute. Cap. XXI.

PORRò quoniam ad acquirendam diuinę benignitatis gratiam, opus est humilitatis virtute, tempestiuum videtur, vt nunc de ipsa disceramus. Dominus enim qui in altis habitat, vt in Psalmo dicitur, humilia respicit in cœlo & in terra. *Psal. 112.*
 Superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Et in alio Psalmo: Excelsus (inquit) Dominus humilia respicit, alta autem à longè cognoscit. Longè est enim ab eo qui inflatur, qui factum fouet, seque super alios erigit: & quanto magis insolescit, tanto longius à Deo recedit, ad quem non est nobis accessus nisi per humilitatem, iuxta illud: Suscipiens māsuctos Dominus, humilians autem peccatores vsque ad terram. Quod & Salomon in prouerbijs confirmat, dicens: Ipse deludet illusores, & mansuetis dabit gratiam, & Esaias Propheta: Deus (inquit) in sancto habitans, & cum contrito & humili spiritu, vt viuificet spiritum humilium, & viuificet cor contritorum. In eodem propheta Dominum audimus dicentem: Ad quem respiciam nisi ad pauperculum & contritum spiritu, & tremementem sermones meos? Et in Zacharia: Conuertam manum meam ad paruulos. Quæ autem maior gratia humilibus in vita dari potuit, quàm veræ religionis cognitio? quæ in arcano latebat, & quam ne Philosophi quidem inuenire poterant, eam nos Christo monstrante didicimus. Vnde ipse ad Patrem conuersus: Confiteor tibi, inquit, Pater Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Paruuli sanè atque humiles erant Apostoli, qui primi didicerunt, vt alios docerent mysterium Dei: de quibus in Psalmo fuerat prædictum à propheta ad Deum dicente: Ex ore infantium & lactantium, hoc est, sermonibus & prædicatione simplicium & vulgarium hominum, perfecisti laudem: laudem veritatis, laudem Euangelij, disciplinæ quæ salutaris, vt quam mundanæ sapientiæ acumen inuestigare nequiuir, eam piscatorum hebetudo docere inciperet. Hinc est illud quod Paulus Apostolus ait: Stulta mundi elegit Deus, vt confunderet sapientes: & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia. Idem Dominus humilium precibus facilem se præbet, arrogantes verò non exaudit. Ideo Sophonias propheta hortatur & ait: Quærite Dominum, omnes mansueti terræ, *Soph. 2.*
 qui

qui iudicium eius estis operari, quærite iustum, quærite mansuetum. Sciebat enim ut iustus & mansuetus Dominus exoreretur, ad seruos iustos mansuetosque spectare. Seruum quippe qui gratus charusque Domino suo fieri desiderat, more eius imitari oportet. Nam quemadmodum dissimiles inter se dissident ac disseparantur, ita similium summa semper concordia est, & dum paribus nituntur studiis, mutua benevolentia incalescunt. Quod autem humiles exaudiat Deus, per omnes ferè diuinæ scripturæ historias patet: Sancta vidua Iudith cum Holopherne congressura, cilicium induit, ieiunat, orat, & ait: Nec superbi ab initio placuerunt tibi, sed humilium & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio: & illa quidem sicut humiliter orauerat, ita quod volebat perfecit. *Matth. 8.* cit. Clamat in Euangelio Centurio: Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum: & eadem hora qua sic humiliatus est, quod petierat, impetravit, neque enim frustra scriptum est: Oratio humiliantis se nubes penetrabit. *Chana. Matt. 15.* nequa mulier iam repulsam passa, iam in canum comparatione contempta, quia ab humilitate non recessit, meruit tandem exaudiri. Filius prodigus consumpto patrimonio ad patrem cum humilitate reuersus, inuenit veniam. Peccaui (inquit) in coelo & coram te, iam non sum dignus vocari filius tuus. Atque ita humiliatus amplexum meruit patris, osculum, indumenta, anulum, conuiuium. Quod ergo luxuria exhauferat, humilitas reparauit. Publicanus pectus percutit, consciusque delictorum, oculos in cælum non audet attollere, & iustior reddit Phariseo, qui ieiunabat, qui decimas soluebat, qui bona multa faciebat. Illius enim peccata deleuit humilitas, huius metira corrumpit mentis elatio. Non sum sicut ceteri homines, inquit, & qui se cæteris præferre non dubitauit, publicano etiam postponendus iudicatur.

De exaltatione humilium in lege.

Cap. XXII.

NON solum autem quæ poposcerint humiles consequuntur, sed etiam mirabilium operum gratia donantur, & post hæc præmia beatitudinis æternæ cumulatiùs capiunt.

Abraham puluerem & cinerem se esse dixit loquens cum Deo, benediciturque ei & semini eius: Iacob submittit se fratri Esau, atque illum dominum suum vocat, per nuntios ab eo captat beneuolentiam, mittit munera, vt leniat iratum, & post hæc gloriatur, dicens: Vidi Dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea, & tamen adhuc submissius agit: Obuiam enim factus fratri, septies pronus in terram adoratur, donec proximè accederet: Atque hac tanta subiectione ab indignato fratre extorsit pietatem, ita vt ille quem perdere decreuerat, in eius collum ruens ipsum amplexaretur, osculareturque dulcius quàm dici queat, & fraterna teneritudine superatus fieret. Vnde rursum benedictionem accipit à Domino, & inditur ei nomen Israël, id est, vir videns Deū. Deū ergo videre meretur, qui se propter Deum hominibus humiliat atque submittit: Loquente Domino de rubo, corrui Moses in faciem: & cū mitteretur ad Pharaonem, educendique de Ægypto populi dux constitueretur, indignum se fatebatur eo munere, atque id inire recusabat: pro illis etiam à quibus passus fuerat iniuriam, suppliciter Deum deprecatus est. Quas ob res meruit fieri populi Israëliti liberator de Ægyptiaca seruitute, legisque diuinæ lator, & multorum mirabilium auctor, atque alijs præferri Dei iudicio dicentis: Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum. At non talis seruus meus Moses, qui in omni domo mea fidelissimus est. Ore enim ad os loquar ei palàm, & non per ænigmata & figuras Deum videt. Hinc est illud in Ecclesiastico scriptum: Dilectus Deo & hominibus Moses. Et post pauca: In fide (inquit) & leuitate ipsius sanctum fecit illum, & elegit eum ex omni carne. Dauid quoque mansuetus & mitis, vel si mauis dicere humilis, persecutionem Saulis odiumque capitale maluit vitare fugiendo quàm vindicando, cū illum semel atque iterum occidere potuisset, noluit. Ab inimicis profligatum & interemptum fleuit. Ideoque dignus iudicatus est, qui ei succederet in regno. Absalonis etiā filij necem lachrymis & lamentationibus prosecutus est, in eo bello interempti, quo ille nitebatur patri regnum eripere. Qua quidē pietate Dauid, vel patiētia, vel humilitate, quodcūque horū dixeris, rectè dictum erit. Promeruit ad decrepi-

Gen. 18.

Abrahā.
Iacob.

Genes. 32.

Genes. 33.

Exod. 3.
Moses.

Num. 12.

Eccli. 45.
Num. 11.

Dauid.

tam vsque ætatem regnare, inimicorum victor, & ipse iniu-
 ctus, omniumque regum Iudee Deo charissimus. Vnde su-
 turæ beatitudinis spe plenus: Placebo (inquit) Domino in
 regione viuorum. Credidi propter quod locutus sum, ego
 autem humiliatus sum nimis. Quanto maiora sperat, tanto
 magis humiliatur. Non enim euehit mortales ad cœlum su-
 perbia, sed humilitas. Iob patientissimus cùm fortune simul
 & corporis bona amisisset, ad extremam redactus miseriam,
 humilitatis virtutem non amisit. Folium se quod vento ra-
 pitur & stipulam siccam vocat, dum Dominum alloquitur,
 & tōt tantisque calamitatibus affectus, nihil stultum locu-
 tus est. Post hæc sibi restitutas, duplicia recepisse dicitur, vt
 quantum se humiliauerat, tantum exaltatum, vel duplo ma-
 gis intelligas. Duos quinquagenarios ab Ochozia rege mis-
 sos, vt Eliam Prophetam comprehenderent, ignis de cœlo
 lapsus absumpsit: tertium humilitas reddit tutum. Flexis
 coram Elia genibus veniam precatus, vite periculum eua-
 sit. Superbi ergo prouocant iram Dei, humiles autem pro-
 uocatam placant. Amos pastor, quia mitis mansuetique in-
 genij fuerat, Spiritu sancto repletus, prædixit Samariæ mala
 futura, & Prophetis meruit annumerari. At etiam Prophe-
 tali dignitate præditus non insolescit, sed magis humiliatur.
 Non sum Propheta, inquit, nec Prophetæ filius, sed armen-
 tarius, vellicans sycomoros, & Dominus misit me prophe-
 tare ad Israël. Dum exaggerat Domini beneficium, sug cō-
 ditionis confietur obscuritatem, de armentario factus Pro-
 pheta: si dissimulasset, & ingratus quidem haberetur & hu-
 milis parum. Quid multa? sic habe, neminem in virtutibus
 profecisse, neminem sanctum vel Deo charum fuisse, cui
 defuit virtus humilitatis. Fundamentum custosque virtutū,
 & de terra ad cœlum ascendendi via, est humilitas. Per hæc
 omnes prorsus ingressi sunt, qui nunc in supernis sedibus ha-
 bitant, facti domestici Dei ciuesque sanctorum.

De exaltatione humilium in Euangelio.

Caput XXIII.

Ioannes
Baptista.

NE tamen nouorum exempla omnino præterisse vi-
 dear: Ioannis baptistæ, Petrique & Pauli Apostolo-
 rum

rum humilitatem in medium proponam. De his enim discretius expressum in Scripturis comperio. Ioannes interrogatus quis esset, negavit se esse Christum, malens veritati submitti, quā effertur mendacio, & neque Eliam neq; Prophetā se esse asseruit, dum humiliatur, proinde Christi testimonio extollitur, quod videlicet in spiritu Eliæ venisset, quod plus quā Prophetā esset, quod deniq; inter natos mulierū nemo illo maior surrexisset. Ille tamen modis omnibus deicere se & humiliare non destitit, cū de Christo diceret: Ipse est qui post me venit, qui ante me factus est, cuius ego non sum dignus vt solū corrigiā calciamenti. Petrus piscator erat, & in Christum credens indignum se eius cōsortio iudicavit. Exi à me (inquit) Domine, quia ego homo peccator sum. Ob hoc ad Apostolatū vocari meruit, vt qui retibus pisces capiebat, prædicatione veritatis homines caperet. Solus non sinebat à Domino lauari pedes, postquā autē se cū illo parē nō habiturum nisi lauaretur intellexit, nō solū, inquit, pedes, sed & manus & caput. Prima vox humilitatis fuit, secunda charitatis. Porro quoniā & humiliabatur plurimum, & vehementius quā cæteri diligebat, dedit ei Dominus claves regni, & principē cōstituit Apostolorum. Paulus de vase iræ, vas factus est electionis, quantum antea aduersus Christum intumuerat, tantum deinde propter Christum humilitate se deiecit. Ego (inquit) sum minimus Apostolorum, qui nō sum dignus vocari Apostolus, quoniā persecutus sum Ecclesiam Dei, gratia autem Dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantiū illis omnibus laboraui. Ac ne laboris laudem sibi tribuere videretur, subdit: Nō ego autē, sed gratia Dei mecum. Alii etiā omniū infimum se fatetur, dicēs: Mihi enim omniū Sāctorū minimo data est gratia hæc, in Gētibus euangelizare inuestigabiles diuitias Christi. Dum Lystris cum Barnaba prædicationis officio fungerentur, dii crediti, diuinum sibi exhiberi honorem vsq; adeo respuerunt, vt scissis vēstibus mortales se esse clamarent: & ob hoc quidē missos, vt falsorum deorū cultoribus veri Dei notitiā insinuet, salutiq; eorū qui credituri sunt cōsulant. Et hi sanē de quibus locuti sumus, cæteri q; eiusdē ordinis homines, si nosse vis, ad quantā gloriā in cœlo exaltati sint, cōsidera quālē, dum in terra viuerēt, gratiā acceperint. Cæcos illuminare,

Petrus.

Lucas.

Ioan. 15.

Marc. 26.

Paulus.

1. Cor. 15.

Maria
mater
Dei.

Luce 2.

leptosos mundare, mortuos viuificare nulla possunt medica-
mēta, isti potuerunt. Si magna gratia hæc, haud dubium quia
etiam magna, quæ gratiam secuta est, merces fuerit. Quanto
igitur humiliores Deo seruiendo erimus, tanto gloriam cel-
siorem consequemur. Cæterum cum multos hoc loco bre-
uitatis causa præterierim, quorum exemplis uti magnifice
poteram; Mariam tamen Dei matrem, eiusque filium Sal-
uatorem nostrum silētio prætermittere nullo modo possum.
Hæc fabro desponsata fuerat, in turba pauperum incognita
latebat, in tantum autem humilitate placuit, ut à Deo electa
sit, quæ Dei filium generaret. Vnde ipsa gloriatur, dicens:
Magnificat anima mea Dominum, & exultauit spiritus meus
in Deo salutari meo: quia respexit humilitatem ancillæ suæ;
ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes,
quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen e-
ius. Quid enim maius virgini conferri potuit, quàm ut Do-
mini sui mater sit, & hoc quidem non violata virginitate sed
sanctificata, ut purius niteat in fœcunda, quàm nitebat in
sterili.

De humilitate Christi. Caput XXIIII.

Iesus
Christus.
Ionn. 1.

Philip. 2.

Ibidem.

DEI verò filius factus est hominis filius. Verbum caro fa-
ctum est, & habitauit in nobis. Quid deinde? Et vidimus,
inquit, gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre, plenam
gratiæ & veritatis. Qui eius gloriæ consors esse desideras, e-
ius humilitatis prius te socium ac participem exhibeas oportet.
Non est discipulus supra magistrum, neque seruus Do-
mino suo maior, ut exaltari velit sicut Dominus, & humiliari
nolit sicut seruus. Hunc autem omnium auctorem, omnium
saluandorum doctorem ac redemptorem, Paulus Philippen-
sibus in exemplum proponēs ait: Hoc sentite in vobis, quod
& in Christo Iesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam
arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinan-
uit, formam serui sui accipiens, in similitudinem hominum
factus, & habitu inuentus ut homo, humiliauit semetipsum,
factus obediens vsq; ad mortem, mortem autem crucis. Au-
disti humilitatem, attende gloriam. Propter quod (inquit) &
Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen quod est super
omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur, cœle-
stium,

stium, terrestrium, & infernorum; & omnis lingua confiteatur, quia Dñs Iesus Christus in gloria est Dei Patris. Neque humilius diuinitas inclinare se potuit, quā vt hominem assumeret, seque hominum potestati submitteret, ad flagella ad mortē per ludibria sustinendā; neq; sublimiūs attolli quīuit humanitas, quā vt diuinitati vnita, vnus Christus & Deus esset & homo sedēs ad dexterā Patris, à spiritibus angelicis omniumq; Sanctorum coetu venerandus: mortuos & viuos iudicaturus in eadem humanitate, in qua voluit ab homine iudicari: tunc humilis quidem, nunc gloriosus: tunc mortalis, nunc immortalis & impassibilis: tunc seruus, nunc Dñs: tunc infirmus, nunc ponens inimicos scabellum pedū suo- Psal. 44.
rum in virga virtutis suæ. Tunc nō erat ei species neq; decor, nunc dicitur: Specie tua & pulchritudine tua intende, prospere procede & regna, propter veritatē & mansuetudinē & iustitiam: nunc regnum eius regnum omniū seculorum. Sed paulo distinctiūs videamus, à qua humilitate ad hanc sublimitatē peruenerit, quam tamen semper habuit à Patre & cū Patre cōmunē. Cū igitur Deus esset, hominem, quem ipse fecit, assumpsit nunquam dimissurus; vt & homo fieret, & Deus esset, hominē, quē ipse fecit, assumpsit nunquā dimissurus, vt & homo fieret, & Deus esse nō desineret: de paupercula matre nasci voluit, nō in vrbe regali, sed in paruo oppidulo Bethleē; nō saltē in domo vulgari, sed in iumentorū stabulo, vbi reclinatus in præsepio vagit. Ab Angelis nūciabatur, à pastoribus quærebatur, à Magis adoratur, & tamē ipse cōtemptibilis & despectus apparere volebat. Adultus nō habuit vbi caput reclinet suū, alienis impēsis sustentatus est, alieno vsus hospitio. Qui celū terrāq; fecerat, & quæ in eis sunt, hic die ac nocte in laborib⁹ fuit, docēdo, sanādo, orādo, miracula operabatur, & latēre volebat. Super asinā sedēs intrauit Hierosolymā, cuius sedes celū, & terra scabellū pedū erat. Laui discipulorū suorū pedes, cui angeli seruiebāt. Cū innocēs esset, pro peccatis nostris ab incredulis, quos ipse saluare venerat, cōprehēdi, ligari, cōspui, cēdi, occidi voluit. Atq; ita se submitisit obtulitq; vltro om̃ibus impiorum iniuriis, qui mundum pugillo continet, qui terram respicit, & facit eam tremere, in quem Angeli intueri gaudēt, quia vita est omniū quæ viuunt, & auctor quæ subsistunt. Quid ergo vel ma-

gnificentia eius maius, vel humilitate abiectius? Nemo 2.
quare potest eius humilitatem, quia nemo habet tantam de
qua descendat sublimitatem. Satis est si vestigia eius obser-
uantes, quantum possumus nos humiliter submissequeremur,
mus, ipso admonente ac dicente: Discite à me quia mitis
sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus ves-
tris. Sit igitur nobis curæ, ut minimi simus, in omnibus pa-
tientes, mites, & mansueti, nulli malum pro malo reddentes,
paruo contenti, in laboribus assidui, seruire magis quam
præesse cupientes, nunquam captemus hominum gloriam,
sed semper Dei laudem, & proximorum profectum. Parari
simus omnia supplicia perpeti, prius quam Deo peccare. Per
hanc humilitatem aditum nobis parabimus in cælum, & gau-
diis perfrui merebimur sempiternis, participes facti gloriæ
Domini nostri, cuius humilitatem in terra fuerimus imitati.

De humilitate vitiosa. Caput XXV.

SCiendum tamē, esse alias quasdam humilitates, ex quibus alie
quidē nihil ad hanc pertinet, de qua locuti sumus: alie verò
ipsam reddunt vitiosam. Quid enim ad virtutē illa humili-
tas, qua obscuro loco natos designamus, humiles appellando
demissi generis in plebe vulgaria viros, vel illa quam etiam
rebus inanimatis insensibilibusque damus? nam & locū hu-
mitem dicimus, qui pressior iacet inter eminētes atq; demis-
sior, & humilem arborem, quæ nō multū ab humo erecta sit.
Sunt & alia duo humilitatis genera in Scripturis obseruata;
alterum cū quis aliorum iniquitate opprimitur affligitur.

Psal. 93. q; iuxta illud: Populum tuum Domine humiliauerunt, &
hereditatem tuam vexauerunt: alterum cū quis ob suā cul-
pam pœnis aut calamitate aliqua grauiatur, secundum illud:
Propter iniustitias enim suas humiliati sunt. Vtrumque hoc
in inuitum fit atq; nolentē, virtutis autē humilitas, volunta-
ria est: proinde etiam illam quæ vitij est voluntatis esse cō-
stat. Illa itaq; nō virtutis sed nequitie erit humilitas, cū quis
ea de causa præ se feret humilitatem, siue ut inter Sanctos po-
nendus videatur, siue ut facilius eleemosynam eliciat & lu-
cretur. Tales erant, quos in Euangelio taxauit Dominus, di-
cens: Vae vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ, qui mundatis
quod foris est calicis & paropsidis, intus autem pleni estis ra-
pina

Matt. 23.

pina & immunditia. Exteriùs quippe cilicio se tegunt, nudis pedibus ambulant, horridi, inculti, squalentes, illuuiosi, inter loquendum suspirant, ingemiscunt, fatentur se esse peccatores, crebrò ad orandù procumbunt, sed intus vel inanis gloriæ cupidine flagrant, vel quærendæ pecuniæ cura sollicitantur, sepulchris dealbatis similes, foris quidem mundi puri, sed intus pleni sordibus atque spurcitia. Perniciosa est ergo humilitas, fingere quod nō es, & esse quod nō debes. Nā licet callida simulatione falli possunt homines, Deus tamē nūquā fallitur: omnia nuda & aperta sunt oculis eius, quæ tunc quidem iudicanda exponētur, cū nihil erit occultum quod non sciatur, neq; absconditum quod nō reueletur. Quid ergo proderit, humilem, sanctum, mansuetum ab hominibus fuisse iudicatum, cū etiam hominibus manifestū erit, qualis te vera fueris? Neque enim ex præteritis aliorum rumoribus, sed ex cōscientia tua præsentī iudicaberis. Cæterum veræ quoq; ac sanctæ humilitatis valde studiosis cauendum erit, ne fortē humilitatem putent, eos quibus præpositi sunt, nō corripere si deliquerint, non castigare si perseuerarint; negligentia est istud, nō humilitas, & charitatis quā proximo debes obliuio. Debes enim curare, vt eos qui tibi commissi sunt efficias meliores, docendo, sollicitando, increpando, puniendo, quod si per ignauiam teneritudinēve animi omiseris, non mitis, neque mansuetus, neque humilis, sed è contrario inhumanus & à charitate alienus fuisse argueris, creditique tibi gregis non pastor, sed desertor. Quæris fortasse cur ergo præcipiat Dñs: Qui maior est vestrū, fiat sicut minor: & qui præcessor est, sicut ministrator? Non hoc dicit vt peccantes non arguas, quos & ipse flagello de templo expulit; sed vt laboribus opereque seruili cum ipsis quibus præsides communices, & in spiritalibus negotiis grauiora onera tuis quàm aliorum humeris imponas, necessitatibusque domesticorum tuorum pro viribus prospicias, & tanquam filiis ministros, indulgentissimique patris fungaris officio, nihil præmittendo quod vel ad humilitatem pertinere videbitur, vel ad charitatem. Definiamus igitur vitiosam fore humilitatem, quæ charitati aliisque virtutibus non fuerit copulata. Nam neque libidinosus proderit humilitas, neque gula ventrique seruientibus, neque alij ali-

Matt. 20.

Humilitas
tus ordo.

39
 cui flagitio subnixis. Prima humilitas esse debet, Deo obe-
 dire, deinde præpositorum iussa exequi, postremò facili-
 se omnibus præstare, neminem offendere, & pati potius in-
 iuriam quàm inferre: nihil terrenum appetere, sed cœlestiũ
 desiderio semper inhærere. Quicumque ita se humiliauerit,
 exaltabitur, & vnà cum illis, quos in exemplum proposui-
 mus, gaudebit in æternum gloriosus: In Psalmo enim di-
 citur: Iuxta est Dominus his qui tribulato sunt corde, & hu-
 miles spiritu saluabit. Et in Euangelio: Beati pauperes spi-
 ritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Beati mites,
 quoniam possidebunt terram. Et in alio Psalmo: Man-
 sueri hæreditabunt terram, & delectabuntur in multitudine
 pacis. Possidebunt ergo humiles terram, non hanc ærumna-
 rum & inquietudinis plenam, sed illam in qua iugis tran-
 quillitas & pax est perennis, quæ etiam terra viuentium di-
 citur, iuxta illud: Credo videre bona Domini in terra vi-
 uentium, Humiliemur igitur (vt Petrus Apostolus præci-
 pit) sub potenti manu Dei, vt nos exaltet in tempore visita-
 tionis. Nihil est vera humilitate præstantius, nihil tranquil-
 lius, & à perturbationibus animi magis remotum. Humili-
 tas patiens est, benigna est, nec contempta irascitur, nec lau-
 data se extollit, nec aduersis concutitur, nec prosperis de-
 linquitur, in vtraque fortuna, æquabilis perseuerat, Vulgi qui-
 dem opinione despicitur, sed sapientissimi cuiusque iudicio
 commendatur, summiq̃ue Dei benignitate ad cœleste re-
 gnum sustollitur, & coronatur. Expediens nunc videtur, vt
 de contrario humilitatis vitio, superbia disseramus. Nā vir-
 tutem ardentius amplectemur, cum nequitia turpitudinem
 magis plenè cognouerimus.

Libri VI. Finis.

EVAN-

EVANGELISTARII

MARCI MARVLI LIBER VII.

Sub charitatis titulo, de vitio superbiz, de virtutibus obedientiz ac patientiz, earumque oppositis vitijs: Idem de vitio iraz ac linguaz, edifferens.

De superbia vitio.

Caput I.

Vare scriptum est: Initium omnis peccati est superbia, nisi quia omne peccatū, à voluntate diuina nostraz voluntatis auersio est: vt faciat seruus quod velit Dominus, vel facere nolit quod ille iussit. Hoc autem proprium superborum esse negari non potest. Eccli. 10.

Quamuis igitur variaz sint peccati species, vna tamen omnium mater est superbia, ita vt cum ipsis peccatis quaz genuit simul viuat, simul moriatur. Nemo quippe desinit esse superbus, nisi cum desierit esse peccator. Peccata tamen quaz plus in se superbię habent, hæc sunt: Sui confidentia, inanis glorię appetitio, aliorum cōtemptus, de se iactatio ostentatiōq; , neminem pari sibi superiorē, & ne æqualibus quidem facilem se præstare. Præterea gestus habitusq; corporis immodestus, proterua atq; aspera verborum prolatio, temerariāq; confidentia actionum, erecta ceruix, cōtumax aspectus, lentus tardusq; incessus, & vecordiā potius quā grauitatem præ se ferens vultus. Verumtamen quo magis arroganter coram hominibus sese composuerint superbi, eo minoris existimationis apud Deum erunt, dicente Esaia propheta: Dixit Dominus Deus, pro eo quod eleuatae sunt filiaz Siō, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorū ibant, & plaudebāt, & ambulabant, & pedibus suis cōposito gradu incedebant; decaluabit Dominus vertices filiarum Siō, & Dominus crinem earum nudabit, & pro ornatu erit ignominia. Nihil enim secum feret superbus cum hinc decesserit, omni pompatū suarum ornatu fastūque decaluabitur, nudus ad inferos descendet, inglorius, contemptibilis, despectus, tanto aliis magis infimus, quanto sibi videbatur sublimior. Hoc etiam per Esaia 7.

Sophon. 1. Sophoniam minatur Dñs dicens: Visitabo omnem qui arroganter ingreditur super limen, hoc est, siue priuatas ædes siue Dei templum cum superbia ingredientem visitabo iustitiatione atq; vindicta. Sunt enim quibus nō est satis in foro, in campis, in hominum frequentia supinos elatosq; incedere; sed etiā domum Dñi ingressi, cum maximè se submittere deberent ante altare cœlestis regis, eundē vultū seruant, eādem supercilij elationem, quasi iam ei æquales, cuius non multo pōst iudicium subituri sunt: & tunc demū fiet, quod ad Deum Psalmista ait: Oculos superbiorum humiliabis. Nihil enim oculi iā ad inferos dānatorum quod eos delectet videre poterunt, sed cuncta tristitia & acerba miseri illi & ceruere & pati compellentur: quiq; se olim supra homines esse arbitrabantur, sub immundorum spirituum potestate erunt.

Eccli. 25. Quod quidem metuens Iesus Sirachi filius, orabat dicēs: Dñe pater & Deus vitæ meæ, extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi, hoc est, ne permittas, vt me superet superbia, & me aliquid esse credam, supra id quod sum.

Quanta mala pariat superbia.

Caput II.

Prou. 11. Scriptum est præterea: Vbi fuerit superbia, ibi erit & contumelia. Necesse est igitur, vt clari superbia toruoq; aspectu homines prorumpant in contumeliam & probra & conuiuium. Sicut enim nubilosa ac tristis cœli facies raro cum silentio soluitur, ciet tonitrua, cogit micare fulgura, fulmina cum fragore deiicere, terramq; imbribus repenti inundare: ita ventosæ superbix rumor nisi ratione coercetur, irarum austros proflabit, & obuium quenq; maledictis petulanter lacesset. Vnde alibi dicitur: Inter superbos semper sunt iurgia. In tantum quidem superbi iurgis assuescūt, vt ipsa iurgia superbiam appellet Psalmista, dicēs: Os eorum locutum est superbiam. Superbi erant Iudæi, ideo neq; contra Deum murmurare timuerunt, nec Moysi & Aaroni contumaciter insultare. Il oboamum Salomonis filiū ad cōtumeliæ verba regalis impulit dignitas, populo poscenti aliquod pensionū leuamē, addam, respondit, super iugum vestrum: Pater meus cecidit vos flagellis, ego cædam scorpionibus. Tantum hac animi elatione profecit, vt duodecim tribuum rex, mox duarū tantum-

tummodo fieret, reliquis ab eo secedētib. Nemo enim su-
 perbo domino libenter seruit. Nemo etiam impunē aduer-
 sus Deum superbit, etenim Sēnacherib rex Assyriorū, captis Sēnache-
 aliquot Iudææ oppidis, Hierosolymam obsidione premere-
 cepit, blasphemias in Deum Israel dixit, seq; diis potentio-
 rem asseruit. Ex quo Hierosolymarū rex Ezechias perterri-
 tus, deposita regali purpura, saccum induit, & supplex Do-
 minum orauit. Præualuerunt preces humiliantis se aduersus
 furorem impotentiamq; superbi. Angelus Domini maiore
 parte Assyrij exercitus prostrata, regem cum reliquis Nini-
 uen redire coëgit. Quo ille perueniens, filiorū suorum manu
 interemptus occubuit. Hinc planē satis patet, quā frigidas,
 quā nullæ humanæ vires, si cū Deo contenderint. Ad hæc
 superbus post iurgia illos, cum quibus iurgatus est, re atque
 opere lædere affectat, vt vim roburque suum ostentet, seque
 ex illis esse probet, de quibus Amos Propheta ait: Conterūt
 super puluerem terræ capita pauperum, & viam humilium
 declinant: Sedechias quoq; filius Canaan, volens videri Pro
 pheta, cū prospera regi Samariæ Achabo prædixisset, Mi-
 cheæ contraria, quæ & euenerūt, prophetanti colaphū infre-
 git dicēs: Ne me ergo dimisit Spiritus Domini, & locutus est
 tibi: vir arrogans igitur & inani gloria tumens, dum persua-
 dere nititur se esse quod non est, si quis contradixerit impa-
 tiens ire, ne manibus quidem temperat, nihilque pensi habet
 meliores se atq; honorabiliore afficere iniuria. Ioab Dau-
 idi exercitus ductor nō potuit pati præfecturæ honorē lau-
 dēmq; militiæ cum aliis partiri, & Amasam collegum suum
 amicē alloquens incautum interemit. Nullo itaque scelere
 abstinet superbia, nec rapinis nec cædibus parcit, dum supra
 omnes eminere atq; excellere appetit. Aduersus hanc per os
 Abacuc prophetæ Spiritus sanctus clamat: Væ qui congre-
 gat auaritiā malam domui suæ, vt sit in excelsio nidus eius.
 Ad superbię autem vitiū alios vitiū cōfidentię stimulat, alios
 terū prosperitas hortatur, aliis audaciā longus peccandi vsus
 præstat, qui retuso iam conscientię aculeo delictorum assi-
 duitate, neq; hominum pudore, neq; vllō Dei metu cohibē-
 tur. In Abdia propheta Idumeam increpat Dñs, & ait: Valde
 superbia cordis tui extulit te habitantem in scissuris petreæ,
 exaltantem solium tuum qui dicis in corde tuo: Quis distra-

4. Reg. 19

Amos. 2.

Sedech.
Mi-3. Reg. 22.Ioab.
2. Reg. 20.

Abac. 3.

Abdia 2.

- het me in terram? Et quoniam supra quā decuit efferebatur Idumæus, consequenter dicitur ei: Si exaltatus fueris vt aquila, & si inter sidera posueris nidum tuum, inde te detrahi dicit Dñs. Vt qui se omnium fortissimum credidit, omnium imbecillimus euadat: & de illo quoq; dicatur: Arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore. Quod autem & Benadab. superbi humiliantur, & humiles exaltentur, Benadab quoq; Syriæ rex nobis exemplo est, qui Samariam cum innumera militum multitudine inuadens, gloriabatur quod puluis Samariæ non sufficeret pugillis populi, qui ipsum secutus fuerat. Deo autē arrogantiam eius vlci scēte, egressus Rex Acab tantum cum septem milibus virorū & ducentis triginta duobus, fudit fugauitq; eū, qui iā in manibus victoriā se gerere credebat. Insequenti anno Israelitarum parua manus centum milia Syrorum in prælio cōciderunt, reliquos fuga elapsos, in oppido Affec murus ruina oppressit. Benadab captus, qui sibi insuperabilis videbatur, pro vita supplicauit. Niniuen etiam Assyriorum metropolim, cui Dominus pœnitenti & humiliatæ pepercerat, postremò tamen insolenter elatæ, repenti ruina cōcidere permisit. Ideo illi per Sophoniam superbiæ crimen obicitur dicentem: Hæc est ciuitas gloriosa, habitans in confidentia, quæ dicebat in corde suo: Ego sum, & extra me non est alia amplius, quomodo facta est in desertum cubile bestię? omnis qui transit per eam, sibilabit & mouebit manum, quasi dolens eam quæ fuerat iam nō esse, sicut & Psalmista ait: Vidi impium superexaltatum vt cedros Libani, transiui, & ecce non erat.

In illos, qui sanctitatis ostentatione alios carpunt.

Caput III.

- Sunt qui de morum sanctitate sibi plaudentes, aliorum vitam carpunt, vt illis, quos improbant, meliores videantur. Talibus in Esaia minatur Dominus, dicens: Qui dicunt, recede à me, ne appropinques mihi, quia immundus es. Isti sumus erunt in furore meo, ignis ardēs tota die, ecce scriptum est corā me. Qui se igitur quāuis bonus suo ore extollit, Dei dānabitur iudicio. Salvatore in Evangelio dicēte: Vos estis qui iustificatis vos corā hominibus, Deus autem nouit corda vera, quia quod hominibus altum est, abominatio est apud Deum.

Deū. Huiusce rei nobis Pharisei quoq; proponitur exēplum, *Ibidem 18*
qui tēplum ingressus, dum se iustificat, & publicanū iuxta o-
rantem accusat, publicano ipso nequior de tēplo exiit. Mo-
dicū itaq; arrogantiae fermentum totam corrumpit massam
virtutum: & si quid boni superādicatur, corrui. Quid est
enim quod Salomon in Prouerbiis ait: Domus superborum *Prou. 29.*
demolitur Dñs, nisi quia superbi licet opere interdū nō pec-
cent, animo tamen delinquunt, donum Dei nō Dei laudi, sed
suae tribuendo. Vnde idē: Abominatio est Domini, inquit, *Ibidem.*
omnis arrogans: etiā si manus ad manū fuerit, nō erit inno-
cens. Et in Psalmo est scriptum: Superbi iniquē agebant vsq; *Psal. 118.*
quaque. Ceterū impossibile est, ne quando etiam actione
delinquant, qui per arrogantiam in se confidunt. Sibi quippe
derelicti, absque gratiae diuinæ fulcimento stare nullo modo
poterunt. Sēper autē prius est, vt in corde superbiat peccator
quā in opere, & hanc eor Salomonis esse sententiā, dicentis:
Contritionem praeceedit superbia, & ante ruinam exaltatur *Prou. 16.*
spiritus. Quod si iam affectione mali interiūs cecidit, nisi re-
pentē culpā agnoscat & doleat, quomodo nō etiam exteriūs
iniqua operatione labetur? quomodo dum multos probitatis
laude anteire se existimat, nō de aliis obloquetur? nō aliorū
vitam carpet, & inestatione laceffet? Quamobrem iterum
Salomon ait: Expedit magis visā occurrere raptis foetibus, *Prou. 18.*
quā fatuo confidenti sibi in iustitia sua. Nō enim fama hone-
sti deperit, si à fera mordiaris: sed si linguae petulantis iaculo
ictus fueris, periculum est ne inter infames computeris. Et li-
cet mala hominum opinio de te innocente tibi non noceat,
nocet tamen alijs, qui te sibi similē rati sese corrigere negli-
gūt, & quasi te auctore in malo perseverant. Incipiet autem
& tibi detrimento esse, si in tua infamia contempnes lapsum
proximorum. Ideo dicitur: Qui negligit famam suam, crude- *Ibidē 21.*
lis est. Melius est bonū nomē quā diuitiae multae. In sua ve-
rō iustitia cōfidenti ab Apostolo dicitur: Qui se existimat sta- *1. Cor. 10.*
re, videat ne cadat. Et alibi: Si quis existimat se aliquid esse, cū *Gal. 6.*
nihil sit, ipse se seducit. Opus autem suum probet vnusquis-
que, & sic in semetipso tantū gloriā habebit, & non in alte-
ro. Illi quippe in altero habent gloriam, qui malunt laudari
ab hominibus, quā à Deo probari. His quidem non tā virtus
ipsa placet, quā vmbra quaedam simulatioque virtutis, non
habent.

- habentes curæ vt boni sint, sed vt esse videantur. Et hoc quidem in causa est, vt se aliquis arroganter iactet, & alios contemnat, & parui reputet. Sed talem condemnat propheta, dicens: Væ qui prædaris, nõne & ipse prædaberis? & qui spernis, nõne & ipse sperneris? Certissimum quippe est, quod malum à iusto iudice recipiet, qui malum proximo suo machinabitur. Spreuerunt Hieremiam Iohanan & qui cum illo erant, contemptoque eius consilio abierunt in Ægyptum, & gladius regis Babylonis, quem fugiebant, ibi conecidit illos, cum in terra Iuda, si prophetam audissent, à periculo ruti forent. Spernunt etiam superbi eos qui in monasterijs Deo seruiunt, & quod seculo renuntiariint irrident, ipsi mox ridiculi futuri demonijs. Sic statua Michol virum suum Dauidem derisit, ante arcam Domini saltantem atque ludentem, & Ephod lineo indutum. Hoc autem regis seruitio quàm gratus esset Domino, superbæ mulieris multa ostendit. Eam enim ob rem sterilitate damnatur, ne de illo habeat liberos, quem Deo deuotum despexit. Sic & impius Nicanor cum exercitu missus à Demetrio Antiochæ rege, ascendens montem Sion, ludibrio habuit sacerdotes, ipsa sibilauit sacrificia, & minatus est ferro se ignique cuncta vastaturum, nisi Iudam, & omnes qui ipsum sequebantur, sibi traderent. Occurrit illi Iudas cum trium millium manu tantum, castraque eius contriuit. Cecidit Nicanor, plurimi de suis desiderati sũt, caput & dextera superbissimi ducis ante portam Hierosolymæ urbis suspensa, vt omnibus pateret, spes eorum in contrarium verti, qui diuina inceslere præsumunt, Psalmista dicente: Confundantur & conuertatur retrorsum omnes qui oderunt Sion, Fiant sicut scænum tectorum, quod prius quàm euellatur exaruit: Ab his liberari precatur iustus, cum ait: Miserere nostri Domine, miserere nostri, quia multum repleti sumus dispectione, multum repleta est anima nostra, opprobrium abundantibus & despectio superbis.

Quod superbi succumbant passionibus, & quæ sint illa per quæ notantur superbi.

Caput IIII.

Passionibus præterea seruit superbus, immoderatè gaudet, intemperanter tristatur, supra modum sperat, infra modum

dum metuit, nihil ei temperamento constat rationis, quoniam in omnibus appetitum sequitur carnis: quamobrem in Psalmo dicitur: Fundamenta montium commota sunt, & Psal. 17. conturbata sunt, quoniam iratus est eis Deus. Alios montes intelliguntur sancti, propter diuinæ contemplationis altitudinem. Hinc superbos accipimus propter arrogantiae elationem Superbi ergo conturbantur, quoniam iratus est eis Deus. Quemadmodum enim humilibus placatur, ita irascitur superbis. Quos autem Deus abnuat & auersatur, fieri omnino non potest, quin spe imbecillitati relictæ conturbentur animis, & insipienter commoueantur, curisque superuacuis incessantur. Hinc est quod secundus à Rege Persarum Assuero Aman pati non poterat, quod Mardocheus Iudæus non sibi Aman. assurgeret, seque adoraret. Ideo furore accensus, à Rege a. Esther 3. apud quem plurimum poterat exegit, ut Iudæi, qui in regno eius erant, interneccione delerentur, & cum his ipse Mardocheus in crucem actus periret. Sed vide quomodo Deus deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. Rex edoctus per reginam coniugem suam Esther, quàm bene de illo meritis fuerit Mardocheus, detestis olim insidijs coniuratorum in ipsum, mutauit edictum, Iudæosque liberæ conditionis esse iussit. Mardocheum verò post se primum fecit. Aman Esther 7. autem in crucem quam ipse Mardocheo parauerat actus est. Atque ita omnia superbi vota in contrarium versa sunt, & perniciēs, quam alijs inferre cogitauerat, ipsi contigit. Inunc superbe, preme alios ut te extollas, insidiare, machinas omnes intende, ut per aliorum ærumnas ad fastigium alicuius dignitatis ascendas, dummodo scias iustissimum simul & potentissimum esse illum, quem offendis. Quod si præsentium honorum cupidine ducaris, quis erit finis concupiscendi? regnum adeptus aliud desiderabis, terræ marisque imperio potitus, quætes si quis ultra alius lateat orbis, cuius nondum dominus factus sis, & quo maior fueris, magis exaltari affectabis, ut de te quoque Propheta ad Dominum conuersus conqueratur & dicat: Superbia eorum qui te oderunt ascendit Psal. 75. semper. Ascenderat & Nabuchodonosor, factus arbor fortis, Nabuchodonosor. & procera usque ad cælum, & lata nimis, expandens ramos usque ad terminos terræ, folijs fructibusque referta, non quod tam magnificus sibi videretur. Et cum præ viribus imperij

Dan. 4. perij sui neminem timeret, repente corrui, dicente per angelum suum Domino ac iubente: Succidite arborem, praecidite ramos, excutite folia, dispergite fructus. Itaque cum omnium orientis Regum potentissimus esset, ob superbiae fastum ita deiectus est, vt ab hominum quoque coetu pulsus, cum bestiis in solitudine vitam ageret. Postea vero humilitus Deo miserante regnum recepit, pristinaeque fortunae restitui meruit. Quamobrem in hoc vno quidem perspicue discimus, tum quantum displiceat Domino nostra arrogantia, tum rursus quantum placeat humilitas, de quibus in Euangelio dicitur: Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. Montes hoc loco superbi intelliguntur, vt est illud in Psalmo: Mores sicut cera fluxerunt a facie Domini. Et in alio Psalmo: Tange montes, & fumigabunt. Superborum quippe gloria in fumo vanitatis laborat, humiles autem in luce resplendent veritatis, cum exaltantur. Superbi volucres coeli sunt, de quibus dicitur: Omnia subiecisti iudicio subiecti sint, & hi qui mentis elatione insolescunt, & illi quorum vita inter mundanas fluctuat vanitates: & vt utrosque Christo inuisos intelligas, ipse in Euangelio dixit: Vulpes foueas habent, & volucres coeli nidos, filius autem hominis non habet vbi reclinet caput suum. Alteri enim terrenis negotijs dediti, avaritiae student, alteri nihil magis curant, quam vt fama honoribusque emineant, vt quid assequantur, neque homines neque Deum offendere verentur. Destituit enim eos ratio, ac veluti pecora, praesentia tantum aspiciunt, & futura quae aeterna sunt non recogitant. Quod si quid etiam benefecerint, suae virtuti non Diuinae gratiae tribuunt. Contra quos clamat Esaias dicens: Nunquid gloriabitur securis contra eum qui secatur in ea? aut exultabit terra contra eum a quo trahitur? quasi diceret: Ista instrumenta non vendicant sibi laudem operis, quae propria opificis est, & vos de bono illo, quod non tam a vobis quam per vos gestum est, totam gloriam vobis usurpatis? Cum omne bonum desursum sit, & omne donum perfectum a Patre lumen descendat in hominibus, vt quod ille iubeat, ipsi possint perficere.

Luce 3.

**Psalm. 96.
& 145.**

**Volucres
Psalm. 8.**

Luce 9.

Esaias 10.

Quod

*Quòd alij dignitate, alij humilitate laudari
appetunt, alij Deo quoque se audent
comparare. Caput V.*

Alij sanè per ambitionem magni apparere volunt, & sicut Saluator ait: Amāt primos recubitus in cœnis, *Matt. 23.* & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus rabbi. Qui ergo talia amat, peccat: non quòd non liceat homini primo loco sedere, si id dignitas ipsa in qua est exigit, sed quòd ex eo voluptatem capere, arrogantiae vitium sit. Itaque non erit nefas ei qui est præsidere, primam tenere cathedram, sed hoc affectare inanis gloriae gratia, nefas erit. Quinimo si etiam in infimo loco sedendo ab alijs commendari concupieris, humilitatis bonum humanæ laudis desiderio corrumpes, & de virtute facies vitium. Et quoniam (vt diximus) mens animusque superborum nequit quiescere, semp̄q; se magis ac magis erigens eo quosdam prouexit recordiae, vt se Deo comparare ausi sint, Deūque contemptui habere. Nabuchodonosor rex, cuius infamia paulo antè retulimus: hoc tamen prætermisso quid nunc dicemus, auream statuam crexerat, se in ea veluti Deum adorari iubens. Et quoniam se supra hominem extulerat, regno depositus cum bestiis vixit. Ad principem Tyri in Ezechiele dicitur: Hæc dicit Dominus Deus, eo quòd eleuatum est cor tuum, & dixisti Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi in corde maris, cū sis homo & non Deus. Hinc demum post commemoratas tantæ elationis causas, inferitur quòd tradendus esset alienigenis, spoliandus atque interficiendus. Illorum quoque superbia Deo se conferentium fuit, qui primū ab oriente venientes posuerant sibi sedem in terra Sanaar. Turrim enim ædificauerunt, cuius altitudinem ad cœlum vsque educere decreuerant. Tam igitur stulta est superbia, vt etiam nulli mortalium possibilia præsumat. Inter ædificandum linguis confusi sunt, deinde per orbē dispersi, ita vt neque intelligere alter alterum, neque simul consistere quierint. Senacherib Assyriorum rex (vt antè est dictū) Deū Israël blasphemare ausus, vna nocte, cœlis ab angelo exercitibus, fugere coactus est à moenibus Hierosolymæ *Genes. 12. Turris Babel. Senacherib. 1. Reg. 16.*

- Balthasar** solymæ urbis quam obsederat, & cùm Niniuen peruenisset, à filiis fuit interfectus. Balthasar Chaldaeorum rex, quia vasis sacris, quas de Hierosolymis translata fuerant, bibit in cœniuiuo, & idola vana colens, laudes dixit dijs, antè manu supra parietem scribente territus, deinde ipsius interpretatione scripturæ, postremo nocte insequente interfectus est.
- Antiochus.** Epiphanes & ipse in Deum blasphemus, itaque tumens minabatur urbem Hierosolymam supra Iudæorum corpora diruturum se, & quæ habitantium erat locus, facturum vt sit cætorum sepultura: mox viscerum dolore correptus, ac toto tabefacto corpore serò poenitens, æquum esse ait, vt homo mortalis Deo immortalis sit subiectus: talia fatus vita decessit, de dolore traductus ad actiores gehennæ dolores, inferorum, quæ supplicia. Documento est quòd omnino nihil sit regum terræ potestas, si cœlestis regis potentia comparetur. Non
- Herodes.** absimili sine consumptus est Herodes Agrippa. Sedens enim pro tribunali dum concionaretur, magno plausu exceptus dicentium, non humana verba, sed diuina de ore eius fluere, non egit gratias Deo, sed laudem illam totam sibi vendicauit, quod Deo conferendus videretur, ob hoc ab angelo percussus vermibus scaturire cœpit, ac tam infelici exitu is qui sibi felicissimus videbatur vitam obiit, adhuc deterius ab immortalis verme in inferno carpendus, quàm à quibus consumptus est Caius Cæsar, (vt Iosephus refert) cultum sibi tanquam Deo exhiberi iussit, statuam in Capitolio posuit, se Ioui parem dictitans, deinde in senatu interemptus Deus esse desijt, ita vt ne hominis quidem in eo facies aliqua superesset, toto tandem in cinere conuerso. Talibus imprecatur
- Zeeli. 63.** Ecclesiasticus, dicens: Contere, Domine, caput principum & inimicorum dicentium, non est alius præter nos. Grandis arrogantia stultaque præsumptio, putare se singularem, & ab ijs qui prudenter iudicant, non ita magni haberi. Vnde præceptum est: Non enim te extollas in cogitatione animæ tuæ velut taurus, ne fortè elidatur virtus tua per stultitiam.
- Zeeli. 6.** Et alibi: Odibilis, inquit, coram Deo est & hominibus superbia. Et rursus: Quid superbis terra & cinis? Quid est enim de quo gloriari possit aliquis, nisi de sola animi virtute? qui autem gloriatur, in Domino gloriatur.

Quòd sancti quandoq; lapsi sint per superbiam.

Caput VI.

Nihil aliud habemus, quod non sit cum brutis commune, præter ipsam animi rationē atque sapientiam. Difficile est tamen ne quando in ipsam labamur mentis elationem, neve aliqua laudis cupiditate interdum perstringamur, quandoquidem sanctissimis quoque viris hoc contigisse, scripturarum monumenta nobis testantur. Peccaui, inquit Dauid, *David.* valde in hoc facto, cum numerare iussisset Israëlẽ & *Iu. 2. Reg. 23.* dam, censūque fuissent de Israëlẽ octingenta millia virorum fortium, de Iuda quingenta milia. Cumque se peccasse fate-
retur, subiunxit: Sed precor, Domine, vt transferas iniquita-
tem serui tui, quia stultè egi nimis. Quamuis autem eū pœ-
niteret, de tribus tamen penæ generibus datur vnus optio, hoc est, vel septenni famis, vel trimestris fugæ persequentibus inimicis, vel triduana pestilentia. Qua electa, septingenta milia virorum, qui eius ditionis erant, morte cōsumpta sunt. Lugenti & in humilitate supplicanti venia tandem data, cessauitque internecio ac vastitas plebis. Hinc ille gratias agēs dixit: Audiuit Dominus & misertus est mei, Dominus fa- *Psal. 29.* ctus est adiutor meus. Quoties igitur nos aliquo rerum successu quicquam efferrī contigerit, toties ad nos reuersi humiliemur, veniamque precemur pœnitendo, ne fortè totam iram effundat Deus in obstinatos, qui vindictam temperat aduersus pœnitentes, misereturque supplicibus & ignoscit. Peccauit & Ezechias rex alioquin erga Deum pietate no- *Ezechia.* tissimus, eleuatum est cor eius postquam graui obsidione As- *Esai. 37.* syriorum fuit liberatus, additiq; sint vitæ suæ quindecim anni, dato ne in futurum dubitaret signo, per decem horarū spatium retroducti solis. Et tunc quidem iactabundus regis Babylonij legatis ostentauit omnem domus suæ opulentia: propterea per Prophetam audiuit diuitias illas ad Babylonẽ transferendas vnà cum liberis nepotibusque suis. Sed quoniam submisit se Domino, dilata est calamitas ad regni successores. Ipse verò mali huius expers decessit, non tamen absque dolore eorum quæ post se nouerat esse futura. Pecca- *Apostoli.* uerunt & discipuli Christi, orta inter se contentione, quis *Luc. 22.*

corum videretur esse maior? Sed ab ipso vitæ virtutis præceptore reprehensi sunt, dicente: Gentilium non Christianorum esse, ambire honores, & se magnificos apparere velle. Vos autem non sic, inquit, sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor: & qui præcessor est, sicut ministrator. Nam quis maior est, qui recumbit, an qui ministrat? nonne qui recumbit? ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat. Is igitur qui præferri aliis concupiscit, gentilitatem sapit, qui verò vel in dignitate positus, minoribus ministrat ea quæ ad consequendam salutem necessaria sunt virtutum præcepta, siue ad sustentationem vitæ opportuna subsidia, hic Christi discipulus est, humilitate deiectus, dignitate præstans, non quærens quæ sua sunt, sed quæ aliorum.

De superbia diaboli, & superborum damnatione. Caput VII.

Iob 14.

Ille præterea qui tumide arroganterque sese gerere nõ desierit, hic diaboli simul discipulus & seruus erit. Diabolus quippe (vt in Iob legimus) rex est super vniuersos filios superbiæ. Quid autẽ vilius, despectius, miserius, infelicius, quàm eius mancipiũ, qui & ipse propter superbiã cœlo deturbatus lucem amisit, & in infernum corruẽs tenebris & igni est adiectus? Quid inquam dici aut cogitari fœdus potest, quàm vt homo ad similitudinem Dei factus, conditionis suæ oblitus, immundũ imitetur spiritũ, terribilẽ sequatur beluam, immanissimõq; sese subdat serpenti? Qui licet sæuissimus insolentissimõq; sit, à sanctis tamen humilibusque Dei seruis conculcandus & cõterendus est in die iudicij, dicente Michæ

Mich. 40.

Propheta: Calcabitis impios, cùm fuerint cinis sub plâta pedum vestrorũ in die quam ego facio, dicit Dominus exercitũ, vt videlicet tâto despicabilior appareat malignus hic spiritus, quanto arrogantius contra Deum creatorem suum &

Esaiæ 14.

Dominũ insurrexit. Dixit enim, vt in Esaiæ est scriptum: Ascendã super sydera Dei, exaltabo soliũ meũ, sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis: ascendam super altitudinẽ nubium, & ero similis altissimo. O insatiabile malum superbia! In cœlo erat, & adhuc altiũ prouchi cupiebat. Nã supra illud etiam cœlum se ascensurũ iactabat, de quo dicitur: Cœlum cœli Domino, terrã autem dedit filiis hominum, ^{supra}sydera

sydera Dei, supra altitudinem nubium: hoc est, supra omnes angelicas virtutes & potestates. In monte testamenti, in lateribus aquilonis: iuxta illud quod in Psalmo legimus: *Mōs* *psal. 47.* Sion latera Aquilonis, ciuitas regni magni: mons Sion & mons testamenti sancta ecclesia est, latera Aquilonis in cælo puriora nobis apparent, ideo sub hac metaphora signatus locus in cœlesti gloria cæteris purior atque sanctior, in quo summæ maiestatis principale habitaculū est. Illo igitur mēs elata & temeraria cogitabat ascendere. Quamobrem ne ibi quidem vbi erat, quiuit manere. Ad ima terræ corruit, dum se ad fastigia vsque cœlorum extēdit, diciturque ei: Quomodo cecidisti de cœlo lucifer, qui manē oriebaris? Corruit in terram. Hoc in Euangelio testatur Dñs, dicens: Videbā sa- *Luca 10.* tanam sicut fulgur de cœlo cadentem. Et Ioannes in Apocalypsi: Vidi stellam de cœlo cecidisse in terram, & data est ei *Apoc. 9.* clauis putei abyssi. Idem alibi: Factum est, inquit, prælium *et 12.* magnum in cœlo, Michael & angeli eius præliabantur cum dracone, & draco pugnabat & angeli eius, & non valuerunt, neque locus inuentus est eorum amplius in cœlo, & proiectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus & satanas, qui seducit vniuersum orbem, & proiectus est in terram, & angeli eius cū illo missi sunt. De quibus in Iob dicitur: Et in angelis suis Deus reperit prauitatem, in his *Iob 4.* videlicet, qui vnā cum dracone in profundum deciderūt. Itaque etiam illi, qui eum sequuntur superbè & elatè se gerendo, & sub potenti manu Dei humiliari contēnendo, eodē loci corruant necesse est. Sordet enim vira eorum, nauseamque facit Dño, qui in superbiam eriguntur; Iohel propheta teste, qui ait: Ascendet fœtor eius, & ascēdet putredo eius, quia *Iohel 2.* superbè egit. Superborum igitur fœtor ascēdit, quia dereliquerunt odorem humilitatis, fragrantiamq; virtutis, & elato incedentes supercilio aduersarij sequuntur vestigia, vt cum eo damnentur in die illa, quando visitabit Dominus (vt Esaias inquit) in gladio suo duro & grādi & forti super Leui- *Esaiā 27.* thā serpentē veterē, & super Leuiathan serpentē tortuosum, & occidit cetū qui in mari est. Qui enim nunc vel circa aëra istum nubilosum, vel circa terram hanc mortaliū sedem versantur, tunc omnes in barathro tartari terribili atque horrendo concludentur. At tu si nolis cum his habere sortem,

Psal. 100

consortium quoque fuge superborum . Rarum est enim ut quis illorum mores non imitetur, quorum consuetudine vititur . Vnde Psalmista : Superbo oculo, inquit, & insatiabili corde, cum hoc non edebam . Et scripturarum præcipuus illustrator Hieronymus noster: Nihil (inquit) à pueritia magis vitare conatus sum, quàm tumentem animum & erectâ cœruicem Dei contra se odia prouocantem . Ob hoc quoque superbos fuge, ne fortè dum illis iungeris, cum ipsis simul turbine diuinæ vindictæ inuoluaris . Qui enim vitiosis libenter copulatur, licet moribus dissimilis sit, fauere tamen vitiiis eorum videtur : & sicut à societate malorum non abhorret, ita minimè mirum erit, si pœnæ quoque eorum particeps efficietur .

De superborum pœna. Caput VIII.

Esai. 13.
Ezech. 8.

Qualis autem superborum pœna futura sit, præsentia demonstrant, nam si in vita quoque interdum grauissime plectuntur, haud dubium quin multo acerbiora passuri sint post mortem in inferno, nisi decedentium comes fuerit humilitas, id quanquam ex his quæ diximus perspicuè apparet, addamus tamen & alia quædam de scripturis, ut quo plures aduersus vitium istud sententias didicerimus, in euitando efficiamur diligentiores . Per Esaiam superbis minatur Dominus, dicens : Quiescere faciam superbiam infidelium, & arrogantiam fortium humiliabo . Et per Ezechielem : Adducam (inquit) pessimos de Gentibus, & possidebunt domos eorum, & quiescere faciam superbiam potentium, & possidebunt domos eorum . Vtinam non de nobis ista exponi queant, quorum infidèles Turci vicos, oppida, prouincias occuparunt, aras focosque prophanantes, nullo die cessant in reliqua Christianorū regna debacchari, captiuos abducere, pecora deprædari, vastare agros, cædibus grassari, & in nomen Christianum magis quàm dici queat impiè furere . Hoc perpetuo flagello nostra percutitur superbia, & tamen adhuc humiliari negligimus . Infidelium arma sine intermissione sæuiunt, & sæuiendo prosperantur: quia Christiani principes inter se dissident, inter se digladiantur : & cum iunctis viribus communi periculo simul occurrere deberent, id agunt, ut facilius quicquid reliquum est Christiani imperij dissipetur,

tur, & in impiæ infidæq; gentis veniat potestatem. Cæterū si
 quis hanc quam imminere cernimus calamitatem effugerit,
 & tamen scelere atque superbia sese offerre non desierit, ne-
 quaquam illam multo horribiliorem ærumnam effugiet, quā
 futuram Malachias denunciatur, dicens: Ecce dies veniet suc- *Malac. 4.*
 censa quasi caminus, & erunt omnes superbi & omnes faci-
 entes impietatem, stipula, & inflammabit eos dies veniens,
 dicit Dominus exercituum: quæ non relinquet eis radicem
 & germen, id est, vllam conuersationis pristinæ spem, dice-
 tur enim eis: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus
 est diabolo & angelis eius. Vt videlicet superbi homines cū
 ipsis superbiæ spiritibus cruciētur simul, omni prorsus quie-
 scendi expectatione sublata. Plurimi tamen & antè in hoc
 seculo magnis afficiuntur incommodis atque angustis, quo
 vel ipsorum superbia castigata submittat ceruices, vel aliorū
 territa in humilitatem conuertatur. Quem superbum tunc
 non terruit Hierosolyma, vel cū olim à Chaldæis euerfa *Hierusalē*
 est, vel cū postea à Romanis? De qua Esaias prophetauit
 dicens: Dominus Deus fortis incuruabit habitantes in excel- *Esaiā 26.*
 so, ciuitatem sublimem humiliabit, humiliabit eam vsq; ad
 terram, detrahet eam vsque ad puluerē. Postremò à Salua-
 tore coarguta quòd occideret Prophetas, & ad se corripien-
 dam missos lapidaret, audit: Ecce inimici tui circumdabunt *Lucā 19.*
 te vallo, & coangustabunt te vndique, & ad terram proster-
 nent te & filios qui in te sunt, & non relinquent in te lapidē.
 Quem arrogantem non pauefecit Babylon à Medis Persis. *Babylon.*
 quæ destructa? quod quidem immanitate eius atque super-
 bia offensus Dominus futurum prædixit, cū ait: Visitatione
 super regem Babylonis, & super gentem illā iniquitatē eo- *Hier. 25.*
 rum, & super terram Chaldæorum, & ponam illam in soli-
 tudines sempiternas. Hanc & Esaias lugere videtur, dicens:
 Descēde, sede in puluere virgo filia Babylō, sede in terra, nō *Esaiā 47.*
 est solium filiæ Chaldæorū. Idem alibi: Et erit Babylon, in- *Esaiā 13.*
 quit, illa ciuitas gloriosa, in regnis incluta, in superbia Chal-
 dæorum subuerfa, sicut subuertit Dominus Sodomam &
 Gomorrhā, non habitabitur vsque in finem, & non funda-
 bitur vsque in generationes & generationes. Chaldæorū hæc
 metropolis erat, inter septem mundi spectacula à scriptori-
 bus numerata, tanta ædificiorum magnificentia, vt penè in-

- credibilia sint, quæ de illa narrantur. Muris coëtilibus cincta Semiramis reginæ opus, cuius ambitus (vt Herodotus prodidit) sexagintaquatuor millium passuum erat: vt Strabo, trecentorum & octoginta stadiorum, quod penè idem est.
- Niniue.** Multo Babylone maiorem fuisse Ninum aiunt, quam nos Niniuen dicimus: cuius ambitum trium dierum itinere cõstitisse, Ionæ prophetæ liber testatur, quam cum ille subuertendam prædixisset, Niniuitæ pœnitentæ humilitate veniam impetrarunt. Postea verò cùm ad pristinas superbix sordes reuerterentur, quod antè timuerant, passi sunt à Cyraxe Medorum rege, regnante Hierosolymis Iosia filio regis Amon à seruis interempti. De ista Niniue vastatione prophetaue.
- Zach. 10.** rat Zacharias, dicens: Humiliabitur superbia Assur. Et So-
- Sophon. 2.** phonias: Extendet Dominus manum suã super Aquilonem, & perdet Assur, & ponet speciosam in solitudinem & in inuium, & quasi desertum. Paulo pòst; Hæc est (inquit) ciuitas gloriosa, habitans in cõfidentia, quæ dicebat in corde suo, ego sum, & extra me non est alia amplius, quomodo facta est in desertum, cubile bestix? Igitur vt taceam Moabitas & Ammonitas, & quosdã alios potentia atque opibus quondam claros, ob hoc ipsum superbix crimen penè deletos, omnes terrarum dominos hortor, cùm talia legerint de his, qui ipsis fortiores, opulentiores, virorum armorumque & rerum omnium copia maiores extitere, tam subito cecidisse, ne sibi insolenter superbeque confidant, sed summi Dei scita legesque contemnere metuant, semperque meminerint solo illius nutu cælum terramque posse deficere, qui solus vt essent potuit facere. Non extollat successus rerum, non erigant contra inimicos victoriæ, non inflet imperij ampliatio.
- Psal. 43.** Audiant Psalmistam Domino dicentem: Non enim in gladio suo possederunt terram, & brachium tuum & illuminatio faciei tuæ. Nunquid igitur qui dare potuit, non poterit auferre cū voluerit? Nunquid quisquam valebit resistere illi terribili, qui aufert spiritum principum, terribili, apud reges terræ? Erit, inquit Esaias, fortitudo vestra vt fauilla stuppæ, & opus vestrum quasi scintilla, & succendetur vtrumque simul. Potentissimus olim fuit Ozias Iudææ rex, Geth oppidum destruxit, Iammiam & Azotum ædificauit, domuit Palestinos, Ammonitas pendere vestigal coëgit, erat

exercitus eius duorum millium & sexcentorum principum,
 & sub his trecenta & septem milia virorum bello fortium.
 Cum tamen insolenter elatus, & templum ingressus adolere
 incensum vellet, quod officium sacerdotum erat, continuo
 lepra perfunditur, redditurque ineptus curæ & gubernaculo
 regni, in eius locum suffecto filio, vitam morte acerbiorē
 duxit. Sic igitur oculos superbiorum humiliat Dominus : sic
 superbi ascendunt vsque ad cœlos, & descendunt vsque ad
 abyssos : sic humiliat Dominus peccatores vsque ad terram.
 Excelsi ergo statura (vt Esaias ait) succidentur, & sublimēs
 humiliabuntur. Iterum ait: Dominus exercituum cogitauit
 hoc, vt detraheret superbiam omnis gloriæ, & ad ignominiam
 deduceret vniuersos inelytōs terræ. Et rursum: Væ, inquit,
 coronæ superbiæ ebriis Ephraim, & flori decidenti gloriæ
 exultationis eius. Quid est enim aliud humanæ potentię os-
 tentatio, nisi florum gloria manē florens, vesperi arefscens
 ac defluens, & omnem penitus amittens decorem? Nullum
 terrę regnum perpetuū, neq; diuitiū stabiles, neq; honor fir-
 mus. Cuncta caduca, fragilia, varia, atque mutabilia: in qui-
 bus hominum superbia dum caput attollere nititur, dum se
 stare putat, corruiť. Hoc est illud Hieremiæ lumbare, quorum
 se præcingere vellet, nequiuť. Cōputauerat enim, & nulli iā
 vsui aptū erat, atq; hinc captata occasione Dñs. Sic, inquit,
 putrescere faciam superbiam Iuda, & superbiam Hierusalem
 multam. Nemo igitur superbiat, quia omnipotens est, qui a-
 uersatur superbos. Vnusquisq; humilietur, quia Deus est qui
 humilibus dat gratiam, dicente Baruch Propheta: Constituit
 Deus humiliare omne montē excelsū & rupes perennes,
 cōualles replere in æqualitatē terræ. Dicēte etiā Deo ipso in
 Ezechiele Propheta: Ego Dñs humiliavi lignum humile, &
 siccaui lignū viride, & frondere feci lignum aridū. Hoc idem
 aliis verbis expressum est in Euangelio, vbi dicitur: Omnis
 mons & collis humiliabitur, & omnis vallis implebitur.
 Et iterum: Dispersit superbos Dominus mente cordis sui,
 deposuit potētes de sede, & exaltauit humiles. Esurientes
 impleuit bonis, & diuites dimisit inanes. Cæterū ibi quo-
 que terribiliter minatur superbis Dominus, vbi ait: Et
 tu Capharnaum, nunquid vsque in cœlum exaltaberis?
 vsque in infernum descendes, vt videlicet pœna delicto

Esaiā 10.

Esaiā 13.

Hier. 17.

Baruc. 3.

Ezech. 11

Luca 3.

Matt. 11

respondeat, & quanto quis altius erigitur, tanto inferius labatur & corruat. Hinc est illi Angeli in Apocalypsi clamor: *Apoc. 18.* Quantum glorificauit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum. Et cum hæc ita sint, nõne fidelissimo cuique ab arrogantia, fastu, atque superbia maximè abhorrendum sit, & enitendum, vt humilitatem, mansuetudinem, humanitatemque sequatur? Id demum ita seruare poterit, si in omnibus ei, qui omnibus præsidet, parebit. Quam rem vt impensius præster, nunc de ipsa obedientiæ virtute tractationem, Spiritu sancto fauente, aggrediamur.

De obedientia Deo præstanda. Caput IX.

PRIMUM omnium Deo obediendum est, deinde aliis propter Deum. Nemini autem in eo gerendus mos est, in quo offenditur Deus. Omnia extrema prius perpetienda sunt, quàm contra Dei iussa, mandata, leges aliquid agendū. Nec vnquam dubitandum quin illud bonum æquumq; sit, quod iussum à Deo atque constitutum fuerit. Cuius vnus sapientia nunquam errat, & bonitas nunquam à sui perfectione defleat. Cuicunq; igitur ita vt oportet de Deo persuasum fuerit, non inquireret quare sic aut sic aliquid ille iubeat siue mandet, sed tantum quod imperatum est, id persequi atque perficere curabit. Abraham filium immolare iustus non respondit quòd in illo sibi promissum esset semen, quòd in illo benedicendæ erant Gentes. Credidit enim cuncta euentura quæ Deus promiserat, etiã ipso mactato, in quo promissa ista implenda erant: Ideo tacitus maturabat, quod iussu fuerat, perficere. Credidit filium vnigenitum vnice dilectum vt Deo obtemperaret: suis interfecisset manibus, nisi is qui iusserat rursus inhibuisset. Sic probatus, cum vnus tantum esset genitor, omnium in Christo credentium constitui meruit pater, stellas numerare iubetur, earum comparatione filios habiturus, A malechitarum regem Samuel Propheta in frustra discidit, cui victo Saul rex pepercerat, maiorisque pietatis exemplum præbuit Samuel, quia homini non pepercit, vt Deo obediret, à Saule autem tollitur regnum, & alteri datur, quia illum, quem iussus erat interficere, viuere permisit. Non itaque pius sed impius est habendus, qui Domini transgreditur legem, vt seruo indulgeat & blandiatur, magisque homi-

Abrahā.
Gen. 22.

Samuel.
1. Reg. 15.

hominem offendere metuit mortalem, fragilem, caducum, quàm Deum immortalem, æternum, omnipotentem, omniū quæ vbique sunt opificem, omnium Dominum ac moderatorem. Quid vxore, quid liberis in vita charius? legimus tamen illos qui de Babylone cum Esdra sacerdote postliminio redierant, cùm didicissent ex lege diuina non licere sibi alienigenis mulieribus copulari: cum illis quas duxerant, diuortium fecisse, ac de ipsis genitos abdicasse. Vincere enim debet omnem erga alios amoris affectum sola Deo parendi atque obsequendi sedulitas. Quæ profectò si nobis contigerit, nullus hominum timor obstabit, nullus pudor quid agamus, quicquid vel à Domino, vel à Pontifice, vel à collegij nostri præposito iniunctum fuerit. Non timuerunt sancti Prophetæ magnos reges coràm arguere, neque populo plebique aduersa denunciare, cùm à Domino mitterentur. Non erubuit Esaias deposito quo indutus erat cilicio nudus per urbem incedere, & regum necessitudine nobilis pudendum de semetipso detestis naribus spectaculum publicè præbere, quia ille qui super omnes est iusserat, vt per hoc Ægyptum & Aethiopiam ab Assyriis despoliandâ significaret. Magno igitur animo omnibus in rebus diuinæ obtemperandum est iussioni. Contempserunt Apostoli impiorum contumelias, verbera, minas omnes: & cùm compellerentur ne Christum prædicarent, responderunt, Deo magis quàm hominibus obedire oportere. Et nisi Domino nostro obedierimus, ne diligere quidem illum conuincemur. Si diligitis me, inquit, mandata mea seruate. Et iterum: Qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est qui diligit me. Idem rursus ait: Qui non diligit me, sermones meos non seruat. Mentitur igitur qui se Deū diligere dicit, & quod ille imperauit, hoc exequi negligit. Quod verbis profiteris, operibus comproba: & quod permittendo iactitas, verum esse obediendo ostende. Ad testandum erga Deum charitatem nihil magis necessarium est, quàm ipsa obedientiæ virtus: vt videlicet facere studeamus quod ille imperat, & eo quod prohibet abstinemus. Cuncta quæcunque sunt auctorem suum agnoscunt, & ei obtemperant. Cælum, terra, mare, volucres, pecora, pisces, nec animantia tantum, verum etiam inanimata eandem naturam seruant, quæ illis ab initio est collocata, & nunquam ordinem suū,

I. Esd. 10.

Esaias.

Esaias 20.

Apostoli.

Actor. 5.

Ioan. 15.

quem è conditore acceperunt transgrediuntur. Vnde *Psal.*
Psal. 118. mista Dominum alloquitur & ait: Fundasti terram & per-
 manet, ordinatione tua perseverant dies, quoniam omnia
Psal. 148. seruiunt tibi. Et in alio Psalmo dicitur: Ignis, grando, nix,
 glacies, spiritus procellarum, quæ faciunt verbum eius, mon-
 tes & omnes colles, ligna fructifera & omnes cedri, bestię &
 vniuersa pecora, serpentes & volucres pennatæ. Cuncta igi-
 tur quæ subsistunt, verbum Dei faciunt, bruta vtique ratio-
 ne carentia, sensibilia atque insensibilia, & nos quos ille in-
 tellectu donauit, veritatis cognitione illuminauit, æternis
 bonis dignos reddidit, non faciemus? Creatori, redempto-
 ri, Saluatori nostro non parebimus? Non ille nostra indiget
 obedientia, sed nos illius indigemus imperio, qui ideo impe-
 rat aliquid, vt bona conferenda sunt obedientibus. Quæ au-
 tem his qui obediunt conferenda sunt, obedire nolentes me-
 reri non poterunt. Qualia verò & quanto sint obedientium
 bona docebo: si prius quibus post Deum obediendum sit
 viderimus.

Quorum imperio parendum sit. Caput X.

OMnibus illis qui nobis iure præsumt obedire nos oportet,
 dum modò id iubeant, quod diuinæ non aduer-
 satur iussioni, neque eorum qui præsidibus præsumt
 imperio. Vt semper maioribus honor deferatur in obe-
 diendo, dicente Apostolo: Omnis anima potestatibus sub-
 limioribus subdita sit; non est enim potestas nisi à Deo,
 quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt: itaque qui resi-
 stit potestati, Dei ordinationi resistit, qui autem resistunt,
 ipsi sibi, inquit, damnationem acquirunt. Quoties ergo im-
 peratum est, quod potestati, quæ à Deo est, conuenit, parere
 debemus vt Deo. At verò cùm malè, impiè, iniuste aliquid
 iussum fuerit, malignitati eius qui iussit resistendum est, ne-
 que quod fieri voluit faciendum. Talis quippe iussio nequa-
 quam sequitur ordinem à Deo datæ potestatis, sed eius qui
 abutitur potestate, prauitatem atque nequitiam. Idcirco idè

Rom. 13.

Titum 3. Apostolus ad Titum scribens non satis habuit dicere: Ad-
 mone illos principibus, potestatibus subditos esse, dicto obe-
 dire, sed subiunxit, ad omne opus bonū paratos esse. Cū ita-
 que potestas aliquid iusserit, subditi mens maturè perpendat,
 vtrum bonum an malum sit quod iubetur, si bonum fuerit,
 pareat;

pareat; si malum, parere caueat, ne Deum offendat; quod si nec bonum nec malum videbitur, perinde ac si bonum esset obtemperet. Satis est enim si malum non est quod iubetur. Bonum autem etiam si iustum non fuerit, agere expediens erit. Bene enim agendo mala iubentem poteris contemnere. Vis, inquit, non timere potestatem? bene fac. Fieri quidem potest ut potestas male officio suo fungendo aduersus innocentem sauiat, sed Dominum audimus dicentem: Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed eum potius time, qui potest corpus & animam perdere in gehennam. Quid nocuit Sanctis tyrannorum impietas deos eorum contemnentibus? Quibus illi vitam hanc breuem & caducam abstulerunt, iis Deus dedit stabilem & æternam. Quos illi suppliciis affecerunt, eos Deus pennis gloriæ immensique gaudij corona insigniuit. Igitur sicut recta honestaque iubentis præsidis imperium totis viribus exequi debemus, ita iniqua turpiaque imperantis minas intrepidè contemnere. Sed rursus Apostoli præceptum est: Serui obedite Dominis carnalibus cum timore & synceritate cordis vestri, sicut Christo, non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, id est laudem fauoremve hominum aucupantes, sed ut serui Christi facientes voluntatem Dei ex animo, seruientes sicut Domino & non hominibus. Dominis igitur fideliter ut Deo seruendum est, prompteque obtemperandum, quamdiu iussa eorum cum Dei concordent voluntate, nec ab æquo honestoque videantur discrepare. Et si carnalibus dominis tanta animi sollicitudine obediendum sit, quāto magis Domino spiritali, qui animarum nostrarum curam gerit, & illa duntaxat iubet quæ magis ad consequendam pertinent salutem? Rectè itaque hortatur nos Apostolus & ait: Obedite præpositis vestris, & subiaceite eis: ipsi enim peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddaturi. Pontifici maximo ante alios parendum est: CHRISTI enim vicem gerit in terra. Deinde ab illo ut nostro conuentui præsent constitutis, omnibus denique qui ex eius auctoritate ius habent, quod volunt, nobis imperandi, ut Deo erit obediendum, semper tamen habita superiorum ratione, ne fortè dū minoribus obedimus, eos quibus & ipsi obedire debent offendamus. Deinde parentibus nostris

Matt. 23.

Ephes. 6.

stris

- stris obedire nos & natura suadet, & diuina lex iubet. Vnde
Ephes. 6. Apostolus: Filij, inquit, obedite parentibus vestris in Do-
 mino, hoc enim est iustum: honora patrem tuum & matrē
 tuam, quod est mandatum primum in promissione, vt bene
 sit tibi, & longæuius sis super terram. Non vtique super hanc
 terram, in qua & obedientes possunt citò mori, & inobe-
 dientes diu viuere, sed super illam de qua propheta dixit:
Psal. 26. Credo videre bona Domini in terra viuentium. Quod etiā
Filij Io- filijs Ionadab à Domino promissum fuisse credimus. Vt e-
nadab. nim præceptum patris perficerent, vini potu abstinebant, &
Hier. 35. meruerunt audire Domino dicente: Non deficiet vir de stir-
 pe Ionadab filij Rechab stans in conspectu meo cunctis die-
 bus. Tunc autem conspectum Domini merebimur, cum
 totius obedientiæ nostræ vna finis fuerit, vt videlicet ho-
 minibus obediendo Deo placeamus. Qui enim ideo ali-
 cuius iussis obtemperant, vt ab eo mercedem capiant,
 mercenarij sunt, & qui parent metuendo, ne quid mali pa-
 tiantur, serui sunt. Is verò qui neque spe præmij, neque ti-
 more supplicij, sed solo Dei amore se subiicit ad obediendū
 alijs, non mercenarius neque seruus est, sed potius filius Pa-
 tri æterno perpetua charitate deuinctus. Atque ideo qui-
 dem voluntariè seruit, sponte obtemperat, nihil in quo Deo
 gratificare se censet agit inuitus. Hic certè cum Psalmista
Psal. 39. sancto concinere poterit: Vt faciam voluntatem tuam Deus
 meus volui. Tunc demum vera perfectaque obedientia est,
 cum nostra voluntas ex Dei pendet voluntate. Cum vide-
 licet præcipit, facimus, non quod caro ad malum prona sug-
 gerit. De isto obedientiæ genere est dictum: Melior est obe-
1. Reg. 1. dientia quàm victimæ, & auscultare magis quàm offerre a-
Eccli. 35. dipem arietum. Et alibi: Sacrificium salutare est, attendere
 mandatis, & discedere ab omni iniquitate. Quoniam autem
 nihil mali est, quod lex diuina non prohibeat, neque boni
 quod imperet vel præcipiat, omnium prorsus abstinentia
 vitiorum, omniumque exercitatio virtutum obedientia est;
 ita vt ne fidei quidem sacramenta proderunt nobis, nisi ip-
1. Cor. 7. sam obedientiæ coluerimus virtutem. Vnde Gētium Apo-
Iacobi 1. stolus Paulus: Fides, si non habeat opera, mortua est in se-
 metipsa.

De obedientium premio. Caput XI.

VIdeamus nunc quanam bona pollicetur obedientibus Dominus. Obediens inter aduersa securus est, dicente Dei sapientia: Qui me audierit, absque terrore quiescet, & *Pron. 1.* abundantia perfruatur, malorum timore sublato. In Ecclesiastice quoque dicitur: Qui custodit præceptum, non experietur quicquam mali. Iustis enim & aduersa bene cedunt, dum ea ferendo superant. Huic simile est, quod in Esaja loquitur Dominus, & ait: Si me audieritis, bona terræ comedetis. At *Esaja 1.* verò Apostoli & sancti martyres quos obedientes fuisse negare non possumus, angustias, persecutiones, & supplicia passi sunt, quomodo ergo bona terræ comederunt, cum tribulationes in vita tolerarint? bona igitur terræ illa esse reor, quæcunque nobis materiam præbent exercendæ virtutis. Multa autem vulgò bona putantur, quæ potius mala sunt, quia peccandi occasionem licentiâque suppeditant, ut sunt diuitiæ quæ luxuriam alunt, & dignitates mundi atque honores, quæ superbiam fomenta sunt. Post hæc in eodem Propheta Dominus ait ad domum Iacob: Vtinam attendisses *Esaja 72.* mandata mea, facta fuisset sicut flumen pax tua, & iustitia tua sicut gurgis maris. Sed quæ pax erat discipulis Christi? quibus ipse dixit: Ite, ecce ego mitto vos velut agnos inter *Luce 10.* lupos. Item: Inijciēt vobis manus suas & persequentur, tradentes in synagogas & custodias, trahentes ad reges & præfides propter nomen meum. Postremè ait: Eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. *Luce 21.* Quæ est igitur pax ista, quæ obedientibus promittitur, si Christi discipulis non pax sed odia hominum offeruntur? De interiori ergo pace intelligendum est, quoniam obedientes mandatis non perturbantur animo, sed semper in spe futuri boni conquiescunt: ac tanto magis iustitiæ operibus proficiunt, quanto minùs præsentibus bonis deliniuntur. Longævitas etiâ promissa est dicto audientibus, quam quidem beatioris vitæ æternitatem interpretari possumus. Nulla enim felicitas est, in hac lacrymarum valle diu commorari. Illa ergo dierum longitudo quæ finem non habet, ipsis qui obediunt proponitur: dicente ad Salomonem Domino: Si ambulaueris in *3. Reg. 5.* vijs meis, & custodieris præcepta mea, & mandata mea, sic.

ut ambulauit pater tuus, longos faciam dies tuos. Victoria quoque aduersus inimicos obediēti spondetur in Leuitico, vbi cuncta eis ex sententia successura recensentur, qui Dei

Leuit. 26. mandata obseruarint, atque inter multa: Persequimini, inquit, inimicos vestros, & corrueant coram vobis, eadem re-

Deuter. 7. petuntur in Deuteronomio. Et in Paralipomenon librolc.

2. Par. 25. gimus: Amasiam regem Iuda cum Syris congressurum, cen-

Amasias. tum talentis centum milia militum conduxisse, deinde ve-

viri Dei iussis obediret, dimisisse conductitios, & cum paruo suorum numero ingentes hostium copias fudisse, maximāq; victoria potitum. Itaque qui cum paucis vicit, victus cum multis fuisset, si non obedisset, Dei quippe est (vt in eodem loco dicitur) & adiuuare & in fugam conuertere. Qui in

Psal. 89. Psalmo ait: Si populus meus audisset me, Israël si in vijs meis ambulasset, pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliasset, & super tribulantes eos misissem manum meam.

Prou. 21. Præterea in Prouerbijs est dictum: Vir obediens loquetur victoriam. Porro præstantissima victoria illa est, qua spirituales prosteruntur nequitie, caro inimica spiritui, & vtrique diabolus, à quibus vinci perniciosissimum quidem est. Cæterum hos etiam facile subiugabimus, si obediētiæ sanctæ armis muniti fuerimus. Discant nunc reges terræ cui & ipsi parere debeant. Regni stabilimentum est obseruatio mandatorum Dei. Sic enim ait Dominus ad Hieroboam: Si audieris omnia quæ præcepero tibi, & ambulaueris in vijs meis, & feceris quod rectum est coram me, custodiens mandata mea, & præcepta mea, sicut fecit Dauid seruus meus, ero tecum, & ædificabo tibi domum fidelem, quomodo ædificaui Dauid domum, & tradam tibi Israël. Ad Iehu quo-

4. Reg. 10. que regem Israël locutus est: Quia studiosè egisti quod rectum erat, & placebat in oculis meis, & omnia quæ erant in corde meo fecisti contra domum Achab, filij tui vsque ad quartam generationem sedebunt super thronum Israël. Magis tamen necessarium est hominis regnum, nosse seipsum regere, & animi motibus cum ratione imperare: Nec mirum quod obediētiæ merito regna conferrentur, quandoquidem nihil est, quod obediētium precibus denegetur. In

Psal. 98. Psalmo legimus: Moses & Aaron in sacerdotibus eius, & Samuel inter eos qui inuocant nomen eius, inuocabant Dominum,

minum, & ipse exaudiebat eos: in columna nubis loquebatur ad eos: Quare autem hæc continuò subiunxit: Custodiebant testimonia eius, & præceptum quod dedit illis. Eadem Ioannis Apostoli sententia est in epistola dicētis: Quicquid petierimus, accipiemus ab eo, quoniam mandata eius custodimus, & ea quæ sunt placita coram eo facimus. Obedientia postremò facit, ut inter amicos & discipulos Christi censeremur, postea tandē cum Christo quoque beati futuri. Vos, inquit, amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis. Alibi autem ait: Si manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis. Vis audire maius his? Quicumque fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater & soror & mater est. Ad beatitudinis autem promissionem pertinet, quod Hieremia clamans ait: Audite vocem meā, & ero vobis Deus, & vos eritis mihi populus, & ambulate in via quam mundaui vobis, ut bene sit vobis. Hoc apertius discimus in Euangelio, dicente Salvatore: Si quis sermonem meum seruauerit, mortem non videbit in æternum. Et iterum: Oves meæ, inquit, vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me, & ego vitam æternam do eis; & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquā de manu mea. Cauillabitur aliquis & dicet: Deo & Christo obedientibus talia promittuntur, non his qui episcopis vel sibi præfectis parent. Audiat ergo ipsum Dominum ad illos quibus Ecclesiam commendabat dicentem: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit: qui autem me spernit, spernit eum qui misit me: Deo igitur Patri te, ô monache, obedisse existima, cum seniori tuo obedieris: & bonorū, quæ hætenus dicta sunt, te compotem fore spera, securitatis, pacis, iustitiæ, longauitatis, victoriæ, regni, exauditionis, cum Christo amoris, in Deo beatitudinis.

1. Ioan. 1.

Ioan. 15.

Ioan. 8.

Matt. 15.

Hier. 7.

Ioan. 8.

Ioan. 10.

Lucæ 10.

De inobedientia pœna. Cap. XII.

ET cum tot bona obedientium sint, haud dubium quin totidem mala eorum, qui obedire contemnunt, habeantur. Ex his aliqua nunc breuiter perstringenda sunt, quo diligentius ad obedientiæ opus accingamur, cum cognouerimus quàm acerbè contumacium atque proteruorum in-

obedientia

Genes. 3. obedientia plectatur. De illis qui mandata Dei contempserunt, primi Adam & Eua de paradiso eiekti laboribus, miserijs, morti subduntur, non solum ipsi, sed etiam omnis eorū posteritas penitus perisset, nisi pro illorum inobedientia

Iudicū 2. Christi Saluatoris obedientia satisfecisset. Israëlítico populo exitio fuere Gentes, quas Domino deleri iubente, ipsi per inobedientiam reseruauerant, neque vt iussi fuerunt interfe-

1. Reg. 15. cerant. Regnum Iudææ à Saule ad aliam transfertur domū, quia contra mandatum Domini Agago Amalechitarum regi capto pepercit, mox enim ipso à Palæstinis victo atque

3. Reg. 14. interempto Dauid Domini iussu rex creatus est. Propheta missus in Bethel vt aduersa denunciaret domui Hieroboam, & antequam Hierosolymam redisset ne quid gustaret iussus, comedit & bibit: cumque iter suum arripuisset, à leone oppressus in via suffocatur, dicente Domino: Quoniam nō obedisti sermoni meo, non infereris in sepulchrum patrum tuorum. Anathemate interdictum fuerat, ne quis Hierichū.

3. Reg. 16. tem solo æquatam rursus erigeret. Ahiel de Bethel quoniam id præsumpsit, yñà cum liberis repentina morte subla-

4. Reg. 17. tus est. In Assyrios, qui Samariæ resederant, leonum feritas grassabatur, quia Deum Israël contempserant. Idcirco in E-

Esaiæ 45. saia dicitur: Væ qui contradicit factori suo. & in Euangelio

IOAN. 12. ipse factor noster ac Dominus: Qui spernit me, inquit, & nō recipit verba mea, habet qui iudicet eum, hoc est, condemnet, iuxta illud: Linguis suis dolosè agebant, iudica illos Deus, & in multis alijs scripturæ locis iudicare positum est

Hier. 37. pro damnare. Sedechias etiam, quem Nabuchodonosor victis Hierosolymis regem constituerat, Domino non obediuit, neque serui eius, neque populis terræ, & à rege quoque defecit, ob hoc Chaldæi capta vrbe, ipsoque cum suis comprehenso, & ad regem perducto, liberos eius trucidarunt, & ipsi oculos eruerunt, atque catenis vinctum Babylonem yñà cū reliquis omnibus adduxerunt. Tanti illi calamitati fuit, Domini monitis non obedisse. Cæterum non minoris criminis reus est, qui non paret illis, qui à Deo destinantur vel constituuntur, vt instruant nos aliquid ac doceant, siue vt præsent nobis atque imperent. Hi sunt primò angelici de cælo spiritus, deinde pontifices, prophetæ, principes, genitores, mariti, & omnes qui vel publico vel priuato iure præferuntur atque præstant

præstant. Angelis non obediuit vxor Loth, cùm de Sodomis *Genes. 19.*
 fugerent, admonita enim ne post se respiceret, respexit, & cõ-
 uersa est in statuam salis / non quòd ipsa sapiens esset (sal e-
 nim sapientiam designat) sed quòd aliis ad cauendum ino-
 bedientiæ vitium sapientiã ministraret, suo casu omnes de-
 terrendo. Pontifici autem & principi dicto audiētes non fue-
 re illi, quos vlcisci voluit Dominus cū ait: Separetur omnis *Nam. 15.*
 multitudo à tabernaculis Choræ, Dathan, & Abiron, quoniã
 vocati à Mose & Aaron responderunt, non venimus. Tunc
 illi viui terræ hiatu absorpti sunt, In lege quoque qui nolue- *Deut. 14*
 rit exequi sacerdotis imperium morte affici iubetur. Et in *Matt. 10.*
 Euangelio non acquiescēs iussis Ecclesię pro ethnico haben-
 dus est & publicano. Apostolis item præcipit Dominus, di-
 cens: Quicumque non receperit vos, neque audierit sermones *Matt. 18.*
 vestros; exeuntes foras de domo vel ciuitate, excutite pulue-
 rem de pedibus vestris. Amen dico vobis, tolerabilius erit
 terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die iudicij, quã illi
 ciuitati. Hi quippe qui prædicationes audierunt, miracula vi-
 derunt, religionem receperunt, si carni magis quàm spiritui
 obsequentes fuerint, grauius punientur, quàm illi quibus non
 est prædicatum. Prophetis etiam vel doctoribus probatis ac
 sanctis, qui nos rectè atque fideliter instruunt, nolle obedire
 damnabile est. Quendam dum iter ageret, & propheta iu- *1. Reg. 26.*
 bēti vulnus infligere recusaret, protinus leonis morsibus per-
 emptum legimus; quod futurum ipse propheta docuerat,
 dicens: Quia noluisti audire vocem Domini, ecce recedes, &
 percutiet te leo. Ad Ioam regem & populum Iuda quia post *2. Par. 14.*
 Gentilium ritum conuersi fuerant mittebat Dominus pro-
 phetas vt reuerterentur, tantum autem abfuit vt obedirēt, vt
 etiam ad se missis necem inferrent. Etenim Zachariã Ioiadæ
 sacerdotis filium prophetantem lapidibus in atrio templi ob-
 ruerunt, rege ipso iubente. Sed non multo post maxima pars
 illorum in prælio à Syris prostrata, & rex à seruis suis domi
 interemptus, poenas dedere. Amasias rex Iuda cū obediuit
 prophete, de hostibus triumphauit; cū obedire noluit, vi-
 ctus est. Deinde suorum etiam insidijs exceptus atque perē-
 ptus. Et nos profectò si nostris prophetis, id est, diuini verbi
 præceptoribus non paruimus, Deo vlciscente perire necesse
 erit, & isti qui nunc nostræ salutis consultores sunt, in die iu-
 dicij

- Matt. 11.** dicij erunt accusatores : Cecinimus vobis dicent & non sal-
tastis: lamentauimus, & nō planxistis: neque virtutis exhor-
tationes admittendo, neq; post peccatum pœnitentiā susci-
piendo. Dominis præterea siue præfēctis non iniqua iubēti-
bus obtrēperare nolle perniciosum est. Saulis regis filius Io-
nathas nescius regij edicti, quo cautum erat, ne quis prius a-
liquid gustaret, quā cū inimicis cōsigeretur, de sauo mel-
lis casu reperto comedit, & cū ob hoc regi de euentu belli
consulenti Dominus non daret responsum, Ionathas morti
addicitur, sed quoniā ignoratōne excusabatur, populo inter-
cedente liberatus est. Quōd si etiam ignoranter peccanti ira-
scetur Deus, quanto magis ei qui sciēs prudensquē delinquit?
& præsidum suorum contumaciter spernit imperia? Sper-
nenda tamē sunt, si impia fuerint: sicuti fuere Pharaonis re-
gis, cū obstetricibus imponeret, vt Hebræarum mulierum
masculos foetus inter obstetricandum præfocarent? quibus,
(vt ait scriptura) quoniam regi nō paruerunt, benefecit Do-
minus. Cū enim illicita iubentur, tunc Deo nō hominibus
erit obediendum. Parentibus quoque non inhonesta imperā-
tibus obsequium obedientiamquē denegare mortiferum
habetur, iubente lege filium contumacem, proteruum, mo-
nita patris & matris non audientem, lapidibus obrui. Ad hoc
si longitudo vitæ promittitur reuerenti patrem & matrem,
nōne mors manet illum, qui per inobedientiam parentes
offendit? Vnde Salomon in Prouerbiis ait: Qui affligit pa-
trem, & fugit matrem, ignominiosus erit & infelix. Vxore-
tiam, si mariti iussionibus non indignis renuerit obtempera-
re, peccabit. Cui à Domino est dictum: Sub viri potestate e-
ris, & ipse dominabitur tui. Hoc Paulus Apostolus affirmat
ad Corinthios, dicens: Omnis viri caput Christus est, caput
autem mulieris vir, & ad Ephesios: Mulieres viris suis sub-
ditæ sint sicut Dño, & ad Colossenses: Mulieres, subditæ e-
stote viris, sicut oportet in Domino: Idem astruit ipse Apo-
stolorum princeps Petrus: Et mulieres (inquit) subditæ sint
viris suis. Certē non aliam ob causam ab Assuero Persarum
rege Vasthim repudiatem legimus, nisi quia per internun-
cios ab illo vocatā, venire contempsit, & hoc quidem egit il-
le sapientum consilium secutus, vt omnes mulieres discant
deferre honorem viris, & nō minùs obedientiam quā fidē

præstare. Quod si omnium, de quibus locuti sumus, iussioni ac mandatis nos parere atque obsequi diuina lex iubet, profectò qui illis nō obediērit, ne Deo quidē obedisse conuincetur. Et eū dictum sit: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata, nōne obedientiam min⁹ seruās ingreditur ad mortem, & vitæ expers in interitum corrueat sempiternum? Quid est enim quod Psalmista in seruire Spiritus Dominum affatur, & ait: Maledicti qui declinant à mandatis tuis, nisi quia mandato declinantes cum illis futuri sint, quibus dicitur: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius? Cumque dicat Dominus: Obedientiam volo & non sacrificium, quid quæso prodest hostias orationesq; offerre, & ei quem laudas, quem deprecaris, cui supplicas obedire nolle? Iure igitur ac merito seruus ille qui cognouit voluntatem Domini sui, & non se præparauit, & non fecit secundum voluntatem eius, plagis vapulabit multis. Multis nō ad numerum fertur, qui infinitus est inferno, sed ad plagarū grauitatem, qua sola inter se differunt poenæ damnatorū, vt qui magis peccauit, acrius torqueatur. Nō solum igitur poenis æternis, verū etiam amarissimis afficientur & illi, qui cognouerunt, & non obediērit. Porro vt omnia mala quæ contumacibus proposita sunt effugiamus, & simul bona consequamur sempiterna: Christus Dominus vt in omnibus ita & hac in parte nobis imitandus est. Ipse ad Patrem: Non sicut ego volo, inquit sed sicut tu. Et alibi: Sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio. Christus itaque Dominus noster factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltauit illum. Si ergo cum Christo exaltari cupimus in gloria, cum Christo prius proster-
namur in humilitate, Deo ante omnia obediendo, deinde hominibus illis, quorum iussa exequentes Domino serui-
mus. Illorum voluntatem nostræ voluntati semper præfe-
ramus.

Psalm. 118.

Lucæ 12.

Matt. 26.

Ioan. 14.

De patientia calumnie. Caput XIII.

PROfectò si humiles si obediētes fuerimus, erimus etiam in omnibus patientes. Nihil erit quod illius turbare mentem poterit, qui se totum diuinæ subdiderit voluntati. Non igitur incongruum erit, si nunc de patientiæ virtute ver-

ba fecerimus: Patientia est animi quædam constantia, quam nec iniuriæ irritare, nec incommoda queunt frangere. Patientia semper iuncta fortitudini est, ita ut mutua inter se ope cõnexæ, & iniurias quidem submissæ ferant, & aduersa alacriter tolerant. Hoc totum autem qualecunque sit, vni nũc cõcedamus patientiæ, quando quidem tam hominum iniurias, quàm casus aduersos pati dicimur cùm acciderint. Primum igitur ut in omnibus patientiã conseruemus, meminerimus, nullum omnino ea in re malum esse, quia non offenditur animus noster, quid est autem quo ille offendi queat, præter peccatum? Solum ergo peccatum cauendum nobis erit, quia malum est. Cætera quæcunque contigerint, æquo animo ferenda, quia nec bona nec mala sunt, sed inter bonum malumque media, quibus si applicueris virtutem, bona erũt, sin vitium, malè quidem, veluti aquæ potus cùm vinũ additur, sapit; cùm venenum, interimit. Ita sanè aduersis rebus quoties animi patientiam accommodauerimus, non solũ nõ nocebunt, sed etiam proderunt, ita ut materiam nobis suppedirent sperandæ beatitatis. Apostolica quippe sententia est, per multas tribulationes oportere nos introire in regnũ Dei.

Affor. 14. In Psalmo quoque patientibus dicitur: Surgite postquã sederitis qui manducatis panem doloris. Breue est quod patimur, æternum quod speramus. Ideo Ecclesiasticus ait: Vsq; ad tempus sustinebit patiens, & postea redditio iucunditatis.

Eccli. 1. Et Apostolus: Existimo, inquit, quòd non sint cõdignæ passionēs huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis; quamobrem idem exclamat, & ait: Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia, an fames, an nuditas, an periculum, an persecutio, an gladius? Patienter ille quidem talia pertulit pro Christi nomine, nunc cū Christo bonis fruitur sempiternis. Quid ergo tã graue, tam triste, atque acerbum esse potest, quod non sit libenter subeundum proposito tanto præmio? Si persecutione inquietaris, audi

Rom. 8. Dominum dicentem: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiã. Si verbis petulantibus lacefferis. Beati estis, inquit, cùm maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malũ aduersum vos, mētientes propter me, gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. In perferendis igitur calumnijs imitemur

Mosī mansuetudinem, pro illis à quibus procaciter iactatus fuerat, sollicitus orauit, precibusque eius annuens Dominus, Mariam quæ de illo immodestiùs oblocuta fuerat, lepra exulceratam sanitati restituit. Imitemur Saulis æquanimi-
 tem, qui iam rex creatus cum ab inuidis probro afficeretur, dissimulauit se audire, & stipatores suos qui vlciſci volebant iniuriam prohibuit quidem, abstinuitque vindicta. Imitemur
 & Dauidis humilitatem, qui Semeim non modò maledictis, *David.*
 verum etiam lapidum ictu se prouocantem lædi vetuit, atq; inoffensum dimisit. Cùm enim filiis Absalonis premeretur seditione. Fortè, inquit, respiciet Dominus afflictionē meam, *Tob. 4.*
 & reddet mihi bonum pro maledictione hac. Imitemur & *Sara.*
 Saram Raguelis filiam, quæ quoniam antequam ducta esset, septem maritos amiserat, ab ancillis interfectrix virorū suorum iniqua compellabatur, earum tamen petulantiam tacita sustinuit, tantum Dominum precata, vti se ista contumelia liberaret, exaudita octauo viro desponsatur, Tobix iuniori Dominoque fauente cum illo feliciter vixit. Tu quoque beatus eris, & preces tuæ adaures Domini sabbaoth peruenient, si cum Psalmista dicere poteris: Qui inquirebant mala mihi locuti sunt vanitates, & dolos tota die meditabatur, ego autem tanquam surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum, & factus sum sicut homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones, quoniam in te Domine speraui, tu exaudies me Deus meus. Sic certè exaudita est Chananæ mulier pro filia supplicans, quando canibus comparata humili responso intimam cordis patenciam indicauit. *Psal. 37.*

Matt. 25.
 Chana-
 næa.

De patientia persecutionis. Caput XIII.

PAuli Apostoli, in quo Christus loquebatur, sententia est:

Omnes qui pie volunt viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur. Quid ergo de aliorum inuidia querimus, si ea ipsa testis est nostræ in Deum pietatis ac religionis? Dominus noster Iesus Christus malorū inuidiam passus est. Cū ab hominibus expelleret immundos spiritus, dixerunt: In Beelzebub eiicit dæmonia. Idem sola verbi virtute morbos curat, mortuos suscitatur, & aiunt: Non est hic homo à Deo qui sab-
 batum non custodit. Si ergo benefactis malè audit iustus &

2. Tim. 2.

Matt. 12.
Leuit. 9.

Ioan. 13.

innocens Dominus, quare cū detractiōnes accipit, irascitur peccator seruus? Ille Apostolis suis dicebat: Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit: si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat, diligeret; quia verò de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. Quoties ergo patimur, quæ in carne passus est Dei filius, quæ passi sunt electi serui eius, æquo animo toleremus. Non est seruus maior Domino suo, aut fateamur nos, qui multorum criminum conscij sumus, indignos esse iniuria, & illum dignum qui peccatum non fecit, vel illos qui Spiritu sancto repleti erant, & tamen infestationibus impiorum hominum carere non poterant. Quod certe facere nemo, nisi stultissimus fuerit, potest, Dominus igitur omnium innocentissimus, omnium optimus, falsis criminationibus circumuenitur & tacet, accusatur & nihil respondet, ab hominibus diiudicatur hominum angelorumque conditor atque dominator, & sustinet. Nos verò in peccatis geniti, in vanitatibus enutriti; nos, inquam, omnibus iniuriis digni, etiam ad leues offensas excandescimus, ringimur, furore replemur. Quod si paulo diligentius conscientiam nostram examinabimus, inueniemus, nihil mali nobis non iure ac merito accidere, Nam licet illum à quo accepimus iniuriam nunquam offenderimus, offendimus tamen Deū in multis. Ideo quicquid etiam ab illis quos non læsimus patimur, ex iusto Dei iudicio propenire sciamus, feramusque molliter ac modestè, iuxta illud Micheæ prophetæ: Iram Domini portabo, quoniam peccaui ei, donec causam meam iudicet, & faciat iudicium meum, & educet me in lucem, & videbo iustitiam eius. Iram ergo Domini perquam humiliter toleremus, quia peccaui; tunc autem ab eo speremus lucem, cū per peccatum pœnitentiam iratum placuerimus. Neque enim aliter egit latro in cruce, cū fateretur iuste se pati, & digna factis recipere, & conuersus ad Saluatorem clamaret: Memento mei, Domine, cū ueneris in regnum tuum. Ob quam tolerantia subiectionem meruit & ipse inuitari ad lucem, Domino respondente: Hodie mecum eris in paradiso. Tunc omnis pœna illa delinquentis, uersa est in gloria pœnitentis, cū se pœna dignum diceret, seq; illi cui peccauerat commendaret. Porro quando inimici inuidia uitæ tuæ

Matth. 7.

insidiatur, propone tibi illam erga Saulē regem Davidis patientiam, læpius ab ipso ad necem petitus fugiendo declinabat periculū. Bis quidē potuit capitalem inimicū sua interimere manu, sed noluit. Qua cōstantia dignissimus visus est, qui ei in regno succederet. Vnde confidenter postea locutus est: Si reddidi retribuētibus mihi mala, decidam meritō ab inimicis meis inanis. Et iterū: Cū iis qui oderunt pacem erā pacificus. Hoc planē patientiæ genus commendatum est nobis in Euāgelio, Domino dicente: Diligite inimicos vestros, benefacite iis qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos, vt sitis filij Patris vestri, qui in cœlis est. Qui ergo parum patiens fuerit, qui obedientem non dilexit, qui denique pro iniuria beneficium beneuolentiamque non reddiderit, Patris cœlestis filius esse non poterit. Ille solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos, vt doceat te omnes diligere, neminem lædere, nullam appetere vindictam cū offensus fueris, sed potius offensa te dignum iudicare. Hæc humilitatis, hæc patientiæ virtus est. Virtus autem (vt Apostolo placet) in infirmitate perficitur. Vbi exeres patientiæ virtutem, si nemo esset qui aduersaretur, qui inuideret, qui hostiliter infestaret? Ob hoc igitur etiam malos esse permittit Deus, vt per eos boni exerceantur, & ad perfectionem vitæ perueniant, odia hominum non vindicando, sed sustinendo.

De patientia ingratitudinis, percussione, & bonorum ablationis. Caput XV.

Sed ab illis, inquires, quibus in primis obsecutus sum, in quos beneficia plurima contuli, patior iniuriam, & quos mihi semper amicissimos fore sperabam, eorū odia sustineo, magisq; me angit ipsorum ingratitudo quā offensa. At etiā Christus Dominus tuus quos venerit saluare, ab iis passus est necem. Christi quoque Apostoli, quibus viam veritatis monstrabant, vt credendo beatitudinem consequerentur, ab illis ludibria, verbera, mortem sustinuerunt. Vistu non amittere bonum quod feceris? æquo animo feras & ingratos, magisque tibi proderit patientia tua, quā nocebit illorū perfidia. Ad hæc si etiā verberibus afficeris, si opibus exueris, si torqueris & ad mortem posceris, talia sancti martyres perpe-

si sunt, talia pro nobis Dominus & Saluator noster non inuitus tolerauit. Denique nullus vnquam Sanctorum vindictā appetiit, sed omnes pro malo bonum reddere semper conati, Vir Dei in Bethel manū Hieroboami regis aduersum se indignè extēdā, atq; ideo statim arefactam, fuis pro illo precibus restituit sanitati. Stephanus pro illis à quibus lapidabatur orauit, sicut & pro suis crucifixoribus Dominus, ne illis imputaretur ad peccatū, quod ignoranter commisissent, lubemur præterea maxillam nostram alapa percutientibus & alteram offerre, vt semper parati simus pro veritate, pro iustitia, pro nomine Domini Iesu plura pati quàm patimur.

Luc. 23. Alapa ille à seruo percussus non percussit, sed humili re.

Ioan. 1. sponso ruborem iniecit percussori, arguens atq; conuincens quod percusserit innocentem. Apostolus Corinthiorum tolerantiā laudat, dicens: Libenter suffertis insipientes, cum sitis ipsi sapientes. Sustinetis enim si quis vos in seruitutē redigit, si quis deuorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem vos cedit: vtq; illi magis in proposito cōfirmetur, suarum passionum catalogum contexat dicens, exercitatum se fatigatumq; fuisse in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modū, in mortibus frequenter. A Iudæis, inquit, quinquies quadragenas vna minus accepi, ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragiū feci, nocte ac die in profundo maris fui, in itineribus saepe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex Gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus, in labore, & ærumna, in vigiliis multis, in fame & siti, in ieiuniis multis, in frigore & nuditate, Quod si vas electionis tanta ac talia pertulerit, quid indignatur vas iræ, si quid eiusmodi sibi accidat? Quādo tibi prædīa & opes auferuntur, Dominici præcepti recordare: Qui vult, inquit, tecū in iudicio cōtendere, & tunicam tuā tollere, dimitte ei pallium: hoc est, paratus esto plura potius perdere ad conseruandā animi patiētiā, quàm ad infringendā altercationibus deseruire. Eundē sensum habet quod in Luca dicitur: Qui aufert quæ tua sunt, ne repetas: ne fortè repetendo & raptorem irrites, & tuā in Domino conturbes quietem. Patientia enim pauperū (vt in Psalmo habetur) non peribit in finem. Si tamen sine lite repara-

Matth. 5.

Luca 6.

Psal. 9.

si res poterit, non prohiberis exigere, immo debes, non tam tua quàm eius qui rapuit causa, ne videlicet ille alienum iniuste possidendo pereat. Nam & Tobias in Deum pietissimus pecuniam sub chyrographo creditam, à Gabelo exegit: neque opus reprehendi potest, quod Raphaële angelo adiuvante peractum fuisse constat. Tunc igitur non erit rem ablatam repetendi locus, cum per iram delinquendi imminet periculum. Cum hoc contigerit, tam lentè ferendum erit damnum, quàm suum tulit Ezechias Hierosolymarum multæ sanctitatis rex. Cum enim per Prophetam didicisset, omnem gazam, quam legatis Regis Babyloniorum gloriabundus ostentauerat, ad Babylonios quoque transferendam, non est animo turbatus, nec tristitia deiectus, sed voluntati Domini nihil refragatus. Bonus (inquit) sermo Domini, sit tantum pax & veritas in diebus meis. Quid tu tandem queris opes tibi ereptas, quas Christus Dominus Apostolis suis interdixit, quas plurimi ut liberiùs expeditiusque Deo seruirent, sponte abiecerunt? Lætare potiùs oblatam tibi occasionem vitæ perfectioris incundæ, dicente Domino: Si vis perfectus esse, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me. Lætare quòd tibi impedimenta sublata sint sequendi illum, qui sequentibus se non terrenas opes largitur, sed cœlestes: non fragiles, sed æternas. Crede igitur Prophete dicenti: Melius est modicum iusto super diuitias peccatorum multas.

Tobia 9.

4. Reg. 22.
Esaia 37.

Matth. 19.

Psal. 36.

De patientia morbi & aduersitatum.

Caput XVI.

SI qua præterea corporis ægritudine laboras, & morbo vehementer afficeris, caue ne per impatientiã Deũ offendas, & grauius animo ægotare incipias quàm corpore. Corpus hominis fragile vas est, corruptioni obnoxium, solutio proximum, morti semper opportunum. Quod etiam si nulla aduersa infestet valetudo, teriùs tamen ætas carpendo consumit, Thesaurus autem in vase isto fragili animus est, quem nulla vis potest offendere præter peccatum. Peccas autem, si morbi molestiam fers impatienter. Quæ igitur dementia est, cum corpus languore torquetur, committere ut etiam animus impatientiæ peste lædatur? Gratia Deo age.

ger, gratias age sanus, & tolerantia merito ad æternam peruenies salutem, vbi nec morbos vltra timebis nec mortem. Hæc sunt illa duplicia, quæ accepisse Iob memoratur post humiliter toleratas ærumnas. Cum enim ditissimus inter municipales suos fortunatissimusque esset, amisit simul facultates, iumenta, seruos, liberos, omnium in suo corpore membrorum sanitatem, & tamen nihil interea stultum de ore eius prodiit, sed, Si bona (inquit) de manu Domini accepimus, mala quare non toleremus? Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est, sit nomē Domini benedictum. Tobias inter omnes, qui de Samaria in Assyriam translati fuerant, pietate notus, casu cæcus efficitur: sed quia melius animo quā oculis cernebat, nō fuit ideo tardior in proposito virtutis, sed feruentior. Oculis captus gratias egit Deo, fideliterq; ei seruiens, vt antea fecerat, nihil cōmisit, quo ea calamitas ipsi grauius esse videretur. Fleuisse verò & orasse fertur Ezechias, nō tamen ob ægritudinem in qua erat, sed propter mortē quā formidabat, incertus de Dei iudicio, neq; enim antē dicitur cōtristatus, quā audisset: Dispone domui tuæ, quia morte morieris tu, & non viues. Præterea quā paruo nocumento sint homini morbus & inopia, Lazari mēdici vlceribus pleni exitus probauit, exiguo tēporis momento miser fuit, si miser dici debet, qui nō peccat, sed mox à corpore secedēs, ab Angelis translatus est ad æternæ felicitatis locū, omni prorsus liber molestia, repletusq; letitia ineffabiliū bonorū. Quicquid ergo nobis ad beatitudinem transiturus non videtur viā impedire, tolerabile est, & iustæ querelæ causam, dū virtuti nihil officit, excludit. Ad illa veniamus, quæ falsò fortuita mala nūcupātur, cū nihil sit quod nō prouidentia diuina contingat. Ea sunt terræ marisque pericula, proscriptiones, exilia, carceres, incēdia, cæteraq; id genus multa: quæ vt fortiter perferantur, primò sciendū aduersa quæq; in hac vita necessariò euenire, & tā bonis quā malis esse communia: sed iustis bona esse, iniustis verò mala, si modò castigati nō se correxerint. Porro istæ aduersitatum causæ sunt. Iustis ideo accidunt, vt per patiētiae virtutē maiora mereantur præmia, ac ne fortē prospero rerū successu elati labantur: Vnde colaphizatus est Paulus, ne magnitudine reuelationū extolleretur; afflictī martyres, vt cumulatiū re-

munerarentur. Iniustis autē ob hoc tristitiæ cōtingunt, vt ad iustitiam reuertantur: & si redire noluerint, iustē condemnētur, æternisq; mācipentur suppliciis, quorū duritia temporalibus cōtusa malis mollescere nequiuit. Si aduersa pateris, & Scripturæ diuinæ fidem præstas, negare nō potes, quod à Domino diligaris. Ego quos amo, inquit, arguo & castigo. *Apoc. 3.* Testimonium igitur diuini erga te amoris habes, quoties aduersis cōcuteris, quoties calamitatum procellis iactaris. Fruatur suis deliciis luxuriosi, tu verò Dño tuo placere studens, asperitatibus te exerce. Arcta enim & angusta via est, quæ ducit ad salutē, lata atque ampla quæ mittit in perditionē, hinc est quod sanctissimi homines prospera mundi contemnentes, renunciantesq; præsentiq; bonis, tolerant spontaneam paupertatem, ieiunant, esuriunt, sitiunt, algent, vigilant, orant, peregrinantur, laborant, nunquam cōquiescunt: vt per dura atq; aspera victis voluptatum illecebris, debita virtuti præmia percipiant, & pro breui afflictione æternā capiant beatitudinem. Corripiamur ergo à Domino, ne cū hoc mundo dānemur. Pugnemus cū calamitatibus: vt cū vicerimus, coronemur. Nauigantiū ars atq; doctrina nō in tranquillo, sed in tempestate probatur. Militis virtus in certaminis discrimine noscitur. Christianus an Deū diligat, aduersitatibus experitur. Nec potest esse famulus, qui cū illo laboriosa atq; difficilia subire recusarit. Qui nū baiulat, inquit, crucē suā, & venit post me, nō potest meus esse discipulus: & iterum: Qui vult venire post me, abneget seipsum, & tollat crucē suā, & sequatur me: Eis quoq; qui in regno ipsius ad dexterā & sinistrā suā sedere petierāt respōdit: Potestis bibere calicē, quē ego bibiturus sum: docēs gloriæ suæ cōsortē fieri nō debere, *Luca 14.* qui passionū suarū se nō fecerit participē. Hæc itaq; crux & hic calix sunt stigmata illa Dñi nostri Iesu Christi, quæ se in suo corpore portare Apostolus gloriabatur, dicens: Vsq; ad hanc horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & co- *1. Cor. 5.* laphis cædimur, & instabiles sumus, & laboramus operantes manibus nostris: maledicimur, & benedicimus: persecutionem patimur, & sustinemus: blasphemamur, & obsecramus: tanquā purgamēta huius mūdi facti sumus omniū peripsema vsque adhuc. Si qua talia tibi casu contingant, quæ multi pro Christo sponte subire solent, de necessitate fac vo-

- luntatem, libenter cuncta sustinendo quorum patientia Domino tuo te redditura sit chariorem. Beatus eris si cum Propheta dicere poteris: Probasti cor meum Deus, & visitasti nocte: igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas, ut magis ad probationem tribulatio incumbat, quam ad correctionem. In illa enim iusti gaudent, dicentis: Quoniam probasti nos Deus, igne nos examinasti, sicut examinatur argentum. Et quoniam aduersitatum patientiam sequitur consolatio. Transiimus (inquiunt) per ignem & aquam, & re-duxisti nos in refrigerium.

Quantum prosint res aduersa. Caput XVII.

- P**rosunt igitur non obsunt aduersa, si æquo animo perseverantur. Si enim assuesces ferre difficilia, quæ facilia sunt feres leuius. Deinde per patientiam aduersitatum pro delictis facimus satis, quoniam quæ per voluptatum blandimenta perpetrantur, per contrarij doloris tolerationem purgari debent. Et cum hoc contigerit, tunc est Dominus ignis conflans, ut Malachias ait, & quasi herba fullonum excoquens & emundans, quicquid in nobis seculentiarum sordisque restabat. Ad hæc, in tribulationes ardentius ad supplicandum accedimus, promptius ad exercenda pietatis studia exurgimus, perseuerantius de celestibus cogitamus, hoc testatur David, dicens: Bonum mihi Domine quod humiliasti me, ut discam iustificationes tuas. Denique cum calamitatibus oppressi obsecramus, facilius exaudimur, eodem sancto attestante, cum ait: Ad Dominum cum tribularet clamaui, & exaudiuit me. Quod si vehementior ingruerit potestas, orandum erit ut vel illa liberemur, vel vires nobis ad resistendum sup-peditentur, ipso Domino præcipiente ac dicente: Inuoca me in die tribulationis tuæ, & eruam te, & honorificabis me. Et in alio Psalmo: In tribulatione inuocasti me, & liberaui te. Contingit præterea ut miseris grauati, ad illius opem cōfugiamus, de cuius bonitate cum sine his ageremus, parum recordabamur, otio tabescentes ac delicijs, Esaias hoc docet, dicens: Domine, in angustia requisierunt te, & in Euangelio, Geraseni non antè venisse referuntur ad Iesum, quam is-turam passi fuissent porcorum. Nec filius luxuriosus prius ad patrem est reuersus, quam dilapidatis bonis, quæ ab eo

acceperat, cœpit esurire. Tunc autem & virtute magis proficimus, cum contra casus aduersos luctamur. Hic enim solus campus est constantiæ, fortitudinis, humilitatis exercendæ. In quibus dum laboramus, cætera conseruantur. Cû enim præsentium rerum felicitas plurimis scelere solita sit vitij, e contrario infelicitas ipsa cunctos innocentia sit necesse est, in his qui ante infelicitatem innocentes erant. Felicitas terrena luxuriæ ministra est, contaminat & confundit intelligentiæ puritatem. Inde mens cupidinibus corrupta, inter turpe & honestum nullum agit discrimen, eoque facillimè inclinatur, quo malarum voluptatum appetitiûs impellit. At verò in calamitatibus anxia sollicitudine excussus animus, ignauia abiciens caliginem, sapientiæ luce incipit illustrari, & quo magis premitur, eo magis quidem ad sobrietatem rationemque sese transfert. Tunc & fragilitatē nostram plenius recognoscimus, & summi Dei potentiam sublimiùs contemplamur. Ex rebus autem prospere fluentibus, plerumque super humanæ conditionis vires efferimur, & dum plagas non sentimus, de ipso omnium quæ in mûdo accidunt plagarû auctore minùs cogitamus. Manasses dum feliciter regnaret, pessimus erat, amisso regno & in seruitutem reductus, optimus euasit. Vnde ait scriptura: Et cognouit Manasses, quod Dominus ipse esset Deus. Non ergo antea nouerat, quàm malis compellentibus vires illius considerasset, quem in prosperitate contempserat. Hoc est quod Hieremia dicitur: Castigasti me Domine, & eruditus sum. Paulus quoque Apostolus antè lupus rapax ecclesiæque persecutor, postquam autem Christi voce perterritus incidit in cæcitatem, de lupo versus est in agnum: & qui aduersus Christum steterat pro synagoga, vim diuinitatis eius inter flagella expertus, & illum ipsum confitens, cuius confessor fuerat persecutus. Quòd si tantum prodesse queunt aduersa, nōne fallitur, qui illa in malis ponenda arbitratur?

De patientia Iob, & quare bonis accidant mala.

Caput XVIII.

V T autem omnium præsentium tempestatum magnitudinem superes, quanta passus fuerit vir Deo charissimus Iob, & quàm ad omnem ærumnarum impetum immobilis per-

permanferit, ſemper tibi occurrat, & ſi multo grauiora illū
leuiter placidēque pertuliſſe inuenies, pudeat te in leuiori,
bus minùs eſſe fortem. Si quam opum tuarum iacturam fa-
cis, illi ex immenſis pecudum armorūque gregibus nihil re-
lictum eſt præter vnum ſeruum, qui ab inimicis cuncta die
vno direpta atque ablata nunciauit. Si filio orbatus es, illius
filios & filias omnes vnius domus ruina ſimul extinxit. Si ad-
uerſa laboras valetudine, ille à planta pedis vſque ad verticē
capitis vlceribus totus tabefactus, non in lectulo ſed in
ſterquilinio ſedens, non molli linteolo, ſed duriore ſicilis
vafis teſta vulnere ſaniem detadebat. Non habuit amicos
qui ſic languentem conſolarentur, ſed qui magis exaſperarēt,
exprobrantes ei peccata quorum expers erat: Inſuper vxor
ipſa ad impatientiam vrgebat, vt Deo malediceret & mo-
reretur. Ille tamen in ſe firmus, & aduerſum quæque diffi-
cilia Spiritus ſancti virtute ſtabilitus, pro omnibus gratias a-
gebat Deo: & nullis ærumnis, nullis doloribus, nullis obtre-
ſtantium moleſtijs, ab ipſa quam in Deum habebat charitate
potuit ſeparari. In corpore miſerabiliter fracto integra per-
manſit fides, & hominem omnibus miſerijs oneratum ſola
in Deo ſpes ſuſtentauit. Quod ſi tanta ac talia iuſtis quoque
inferantur ad probationem, quare conqueritur peccator cū
caſtigatur ad correctionem? Verberaris qui peccator es, vt de
peccato doleas, de quo fortaiſſe non doleres, ſi impunitus di-
mittereris: non dolendo autem ſanari omnino non poſſes.
Tu puniris vt reſipiſcas, percuteris vt conualeſcas: Iuſtus
autem plectitur, vt per patientiam maius ſibi futuræ remu-
nerationis meritum exquirat, & veluti de igne aurum, ita
ille de miſeriarum anguſtijs purior exeat atque clarior. Hinc
ſatis conſtat, quàm malè cum illis agitur, qui nihil aduerſi
patiuntur, & tamen peccare non ceſſant. Manet enim eos
poſt breuem præſentium rerum ſucceſſum nunquam finien-
dus cruciatus, & horrenda apud inferos ſupplicia. Alia etiā
præſentis felicitatis infelicitatiſque ratio eſt, quoniam dum
differtur in fine iudicium, diſcretioque iuſtorum atque in-
iuſtorum interim tam proſpera quàm aduerſa mundi huius
omnibus communia ſunt, ideo & his aliquando bene, & il-
lis malè. Cæterum obduratis & in ſcelere perſeuerantibus
malè cedit proſperitas, quia inſolentiores reddit, Iuſtū autē
neque

neque prospera extollunt, neque frangunt aduersa, in vtroque rerum euentu eandem seruat animi constantiā. Sed in aduersis si non melior certè tutior efficitur. Sēper enim ad delinquendum magis prouocāt, quæ secundo flatu ferūtur.

De patientia martyrij. Caput XIX.

PORRò ad confirmandā patientiæ virtutem, præter ea quæ hætenus dicta sunt, martyrum Christi victoria atque triumphos contemplari operæpretium erit. Eculei, laminæ, sartagine, fustigationes, omnia tormentorum genera proponebantur illis, qui gentilium deos adorare nollent. At verò fortissimi fidelissimiq̃ue Christi milites perferre multo grauiora, quàm tyrannorum impietas excogitare poterat, parati erant. Promissis etiam in Gentibus ad sacrificandum sollicitabantur opum, honorum, dignitatum, sed qui suppliciorum terrificationibus non cedebant, nec pollicitationū quidem magnitudine moueri poterant. Itaq; in proposito perstantes, non modò imperata non fecerunt, verū etiam Christum suū liberius confidentiusq̃ue prædicarunt, palā docēdo hūc quidem Dei veri esse filiū, & idola vana nō deos esse, sed malorū dæmonū inuenta, vt homines impiæ credulitatis laqueo captos in barathrū traherent perditionis. Cūq̃ue post multos corporis cruciatus ad necem dānarentur, finem vite intrepidi expectabant, magisq̃ue timebant ne dimittantur, quā ne occidātur. Fortiores ergo & tormētis, & carnificibus, & regibus fuere: dū pro iustitia, pro veritate, pro Deo certarent. Vicerunt supplicia patientia, prophana imperatorum edicta constanti atq; immota Christiani nominis confessione. Deos deasq̃ue colere cōpellebātur: illi verò his contēptis Christum crucifixum colendum adorandūq̃ue esse asceuerant. Cū hac sententia finire, martyrij victoria erat. Vulnera autem corpore excepta, membrorum lacerationes, exustiones, fidelis militiæ insignia existimabantur, & inuictæ virtutis certissima testimonia. Atque ita Romani principes omniū potentissimi, vrbium, prouinciarum, regnorum, victores, à solis Christi seruis & inermibus & paucis & morti volentibus victi sunt, quando ne vnum quidem ex his, qui constanter Christum confitebantur, in suam trahere sententiam totis imperij viribus potuerunt. Postremò vt omnibus

nibus patet ipsos esse superatos, manus dederunt his quos persequiebantur, & abiecto falforum deorum cultu, pro quo pertinaciùs, quàm pro finibus regni stabant, religionē Christi, quem delere nitebantur, susceperunt, quid est enim aliud in sententiam aduersarij concedere, nisi planè se victū confiteri? De iis igitur qui totum ferè terrarum orbem suo subdiderant imperio, ipsi Christi milites triumpharunt non armis pugnantes, sed patientia: non viribus, sed fide: tanto ista fidelis patientiæ virtus omni vi humana potentior extitit, atque validior. O præstantissimam pro Christo patientium virtutem! Inuiectos vicerunt, totius orbis dominatoribus imperare cœperunt, dum pro Christi nomine nihil non sustinendum iudicant, dum illis quoque, à quibus vulnera patiuntur, mederi desiderant, dum denique in tenebris errantibus lumen ostendere veritatis cupiunt. Qui enim calicem Domini per patientiam bibebant, inebriati sunt vino charitatis, ita vt pro illis quoque orarent à quibus cedebantur: illis viam salutis aperirent, quorum immanitate ipsi trucidabantur. Magis eis dolor erat, persecutores suos errore interire, quàm se illorum sæuitia excruciaci mortēque affici. Omnibus itaque aduersariorum iniurijs fortior in ipsis erat dilectio. I nunc miser & infelix homo minùs ab altero offensus, leuius læsus, & irascere & exardescere furore, & odii stimulis agitatus vindictam para, vt & illū pro cuius salute mori debueras perdas, & ipsemet infeliciùs intereas, nolenti enim iniuriam remittere, Deus peccata non ignoscit. Nunquid in sanctorum martyrum consortium venire poteris, qui illorū tolerantiam non fueris imitatus? Vindicari vis de inimico? & te Dei manet vindicta. Ipse qui tibi ignoscere volenti parabat patientiæ coronam, iniuriā referenti debita impatientiæ ingeret supplicia. Amando inimicos non vlciscendo ad martyrij gloriam peruenitur, & vt cum Christo regnat, qui cum Christo pati mauult mala quàm reddere. Martyr es, si bonū reddis pro malo, sin verò malum malo rependis, Christi aduersarius es, qui iubet & inimicos diligere. Hic nempe gloriosissimus fuit martyrum triumphus, pati iniuriam, & pro iniuria referre beneficium, vitam impendere, & animas lucrari Christo. Videbant impij quàm illi constantes essent in proposito, quàm parati ad omnia extrema subeunda priùs, quàm

quàm vt Christum defererent, & cogitare cogeantur, nequaquam vanum esse, quòd tormentorum patientia vitæq; impendio defendi cernebāt, miraculorū etiam magnitudine, quæ per illos fiebant, cōmou conuertebātur, & qui paulo antè in Christianos grassati fuerant, cum Christianis necari optabant. Atque ita auctis amplificatisq; rebus Christianitas præualere cœpit, infidelitas dissolui & euanescere, crux sancta adorari, idola vana eueri, Christus Dñs excoli, diaboli potestas calcari, ipso deniq; martyriū sanguine creuit Ecclesia, & effuso cruore pinguior facta perquā vberē emisit segetem fidelium filiorum. O beata mors / quæ mortalibus largita est immortalitatem, infidelibus fidē, & errantibus veritatē, pereuntibus salutē, & pro Christo patientibus gloriā. Cui vnquam regum principumq; terræ tantum boni attulere opes, delitiæ, amicitia, victoriæ, regna, imperia, quantum vni fidei martyri sua tormenta? Petrus per crucē, Paulus per gladium, per ictus lapidum Stephanus, atque alij per alias corporis afflictiones, ascensum sibi ad cœlum parauerunt, & nūc omnes bonis perfruuntur æternis, nunc cum Domino suo regnant, quia pro nomine eius mundi aduersa forti animo pertulerunt. Futurorum ergo bonorū spe erecti, etiā in tormentis animo gaudebant, & cū flagellati fuissent Apostoli, ibant gaudentes à cōspectu concilij, quoniam digni habiti sūt pro nomine Iesu contumeliam pati. Ad quod sanè gaudium & nos inuitant atque hortātur, volentes & martyrij sui habere socios, & gloriæ consortes. Vnde Iacobus Apostolus: Omne gaudiū, inquit, existimate, fratres mei, cum in tentationes varias incideritis, scientes quòd probatio fidei vestræ patientiā operatur, patientia autē opus perfectum habeat, vt sitis perfecti & integri, & in nullo deficientes. Ipse etiam Apostolorum caput Petrus: Communicātes Christi passionibus gaudete, vt in reuelatione gloriæ eius gaudeatis exultantes. Vas electionis Paulus nō solum gaudet, sed etiam gloriatur. Gloriamur, inquit, in tribulationibus, scientes quòd tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò spem, spes autē non confunditur, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris propter Spiritū sanctū, qui datus est nobis. Et iterum ait: Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi, propter quod

Petrus.
Paulus.
Stephan.

Apostoli.

Iacob. I.

I. Pet. 4.

Rom. 5.

2. Cor. 12.

placere mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo. Gaudent ergo atque etiam gloriantur in pressuris huius mundi omnes Sancti, & nos dolebimus? Doleat qui diffidit: gaudeat autem & gloriatur, qui spem suam in Deo collocavit.

De exhortationibus ad patientiam martyrij.

Caput XX.

QUOD si milites suos rex ipse celestis non in delicias & voluptates huius seculi sed in conflictum & certamen saevientium persecutionum destinabat, ut vincentibus inestimabilis boni donatum distribueret, profecto ad malitiam eius nullo modo pertinere poterit, qui non ita se subiecerit, ut pro tuenda veritate nec supplicia nec mortem subire recuset. Is demum Christo militat, qui saepe mundi turbinibus quatitur, & nunquam superatur: dicente ipso Domino: In mundo pressuram habebitis, sed confidite, ego vici mundum. Quando hic, qui vicit mundum, servos suos confidere iubet, nullus de victoria futura dubitandi relinquitur locus. Qua enim virtute ipse vicit mundum, eam adversus persecutiones certantibus nobis commodabit, ut vincamus. Immittent vobis, inquit, manus suas, & persequentur, tradentes in synagogas & custodias, trahentes ad reges & praesides propter nomen meum. Ne autem terreamur subdit. Et ego dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere & contradicere omnes adversarii vestri. Demum proposito praemio ad omnia perpetiunda magis alacres reddere, ait: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Hoc est enim quod alibi dixit: Qui perdiderit animam suam in hoc mundo, in vita aeterna inueniet eam. Possidere ergo animam est, non hic, sed in aeternitate vivere. Omnis quippe possessio in praesenti dubia est & incerta, in futuro autem erit stabilis & perpetua. Quod ut luculentius intelligas, rursus ille alibi ait: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum coelorum: Beati estis cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversum vos nuntiantes propter me, gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in caelis. Quam certe mercedem si alta mente considerabimus, terrena omnia facile contemnemus: neque

omnino quicquam toleratu graue videbitur, quoties bona quæ pro malorum perlatione compensanda sunt cogitabimus. Immensa enim & ineffabilia sũt illorum bona, de quibus in Apocalypsi dicitur: Hi sunt qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt stolas suas in sanguine agni: ideo sunt ante thronum Dei, & seruiunt ei die ac nocte in templo eius: & qui sedet in throno, habitabit super illos: non esurient neque sitient amplius, neque cadet super illos sol, neque ullus æstus: quoniam agnus qui in medio throni est reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, & absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum. Talia secũ meditabatur Paulus, cum diceret: Et satiari & esurire, & abundare & penuriam pati omnia possum in eo qui me confortat: Hinc est quod de illo in gestis Apostolorum legimus: Cũ prophetate Agabo discipuli eius didicissent ipsum Hierosolymæ vincula passurum, & animo cõsternati rogassent vt supersederet illò proficisci: Quid facitis, respondit, flêtes & affligentes cor meum? ego autem non solum alligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum propter nomen Domini Iesu. Non est ergo suorum lachrymis motus, non mortis periculo deterritus, vt à proposito desisteret, tanto amore flagrabat Christum omnibus quibus poterat Euãgelizandi, decernens non antè à prædicatione eius cessare, quàm in corpore viuere cessasset. Neque solum Paulus, qui plus omnibus laborauit, certum ac deliberatũ id habuit, sed planè omnes illi qui supplicia necemque pati maluerunt, quàm fallacibus diis libamenta offerre.

Apo. 7.

Philip. 4.

Act. 21.

Verba sanctorum martyrum ad tyrannum in ipsos saeuientem. Caput XXI.

Quid enim aliud, dũ torquerentur, tacendo ad infidelem tyrannũ dicere videbantur, nisi v're, tũde, diuelle, lania, idola tua non adorabimus, Christum autem Dei filium confitemur, cum Patre & Spiritu sancto vnum Deum, vnũ Dominum. Potes corpora ista Cæsar cruciatibus absumere, facere verò vt aliud sentiamus aut loquamur nõ potes. Dũ modo hac in parte fortitudo nostra tuæ præualeat, iuuat in illa qua te potentiorẽ existimas nos esse imbecilles atque imbelles. Quo enim magis nos affligis grauiusq; excrucias, magis

vita æterna dignos efficiis, & dum nocere arbitraris, prodes. Tua sæuitia, nostra est gloria. Cum nos interficere credas, carcere illo corporis liberas. Vnde soluti de terra, tollimur ad cælum, & pro patientiæ virtute à Domino coronamur, non corona sicut est peritura, sed nunquam deficiente, nunquam defutura. Libet itaque abs te interim vt viuamus cum Christo, quem nulla vi nobis potes auferre, neque nos vlla quæstione, vilo tormentorum genere à Charitate eius separare. Hoc te frustra prorsus conatum scies, cum etiam ipsa postrema in mortem anhelantium voce Christum inuocari, Christum glorificari audieris, & tunc demum te victū senties, sed fateri pudebit. Nos enim in isto fidei agone voti nostri compotes erimus, tu tui nequaquā, qui ideo nos torques, vt à Christo auertas, & ad deorum quos palam contemnimus, cultum compellas. Et cum hoc quod maximè cupis, perficere in nobis minimè valeas, nōne superatus es nostra constantia, nostra pro Christo fide, quos ne interficiēdo quidem vt tibi assentiamus potes inducere? Citiùs saxa scopulosque & montes de loco suo mouebis, quān nobis fidem à Christo datam eripies. Non tamen stabilitatis nostræ nobis laudem damus, Christi beneficio fortes sumus, Christi virtute in nobis manente tibi non succumbimus: Christo denique adiuuante contra omnia aduersa luctamur, & potimur victoria. Eidem gratias agimus, & cum pœnis afficimur, & cum in sententia veritatis perseveramus. Tota autem perseverandi ratio est, quia post laborem in illo requiescere speramus, semper beati futuri, qui semper vsque in finem fuimus fideles, nec victi sæuitia tua, sed probati. His quidem & huiusmodi verbis illos vel locutos vel loqui potuisse quis dubitat, nisi qui Euangelio non credit, & peruersæ mentis aure non admittit veritatem? Ipsorum enim omne studium fuit, Domini sui vestigia obseruare, cum morum integritate, tum patientia persecutionum. Præbuit ille se nobis in exemplum, & qui resistere poterat violentiæ hominum, atq; omnes simul vno verbo oris sui interficere, maluit iniurias pati, & ignominiosa crucis morse consumi, vt suis fidelibus humilitatem patientiæque commendaret. Quamobrem ait: Qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus. Quid inquires agam, si desijt persecutio, si nemo ad impietatem

Matt. 10.

sem

rem compellit, quomodo crucem Domini portare debeo? Si paratus es impia suadentibus nunquam cedere, & prius omnes omnium tormentorum cruciatus fortis animo subire, quàm Christum deserere, crucem Domini geris, & ipsum sequeris, illoq; te dignū præstas. Da igitur operam, ne prompta desit voluntas ad patiendum, tunc quoque cū patiendi non suppetit occasio. Quod si feceris, tu quoque à Domino in pace collectus cum sanctis martyribus dicere poteris: Ego sū pauper & dolens, & salus tua Deus suscepit me: laudabo nomen Dei mei cum cantico, magnificabo eum in laudo. Interim martirium tuum sit, castigare corpus tuum, & in seruitutem redigere, vt obediatur spiritui: vigilare, orare, ieiunare, die ac nocte in lege Dei meditari, Euangelij præcepta obseruare, amicos inimicosq; diligere, nemini malum pro malo reddere, & pati potius quàm inferre iniuriam. Talis vita eos etiam ad beatitudinis gloriam euexit, quos persecutio- nis gladius non attigit. Quotidianum quippe martirium est, aduersus carnis molestias diabolique dolos assidue stare, & non sinere suffodi domum, nec irruentibus vitiis vasa diripi virtutis. Oportet igitur superbiam repellere humilitate, libidinem castitate, parsimonia luxuriam, patientia iracundiam, liberalitate auaritiam, & breuiter vitium virtute. Sic vincere non equidem minus laudabile esse reor, quàm execranda infidelium imperia per tormentorum patientiam superare. Nam qui ita vitam instituerit, cum iam idoneum esse scias ad omnia dura, difficilia, atque aspera pro nomine Domini perferenda. Non potest non habere talem tolerandi affectum, qui Domino in omnibus obsequendi gerit curam. Audi Hieronymum dicentem: Vtinam ob Domini mei nomen atque iustitiam cuncta gentilium turba me persequatur & tribulet: vtinam in opprobrium meum stolidus hic mundus exurgat, tantum vt ego merear à Christo laudari, & suæ pollicitationis sperare mercedem. Quoties igitur exercendæ patientiæ cessat occasio, non cesset in nobis ipsa patiendi voluntas, & martirum gloriæ participes esse merebimur.

Psal. 68.

S. Hieron.

Quod non debemus ultro nos offerre suppliciis.

Caput XXII.

VEruntamen in persecutionibus ultro nos offerre impiis non debemus. Quoniam temerarium est obicere se periculis nulla cogente necessitate. Vnde præcipit Dominus, *Matt. 14.* dicens: Cum vos persecuti fuerint in ista ciuitate, fugite ad aliam. Et ipse secessisse in desertum dicitur, cum Ioannē Herodis gladio peremptum audisset. Quando etiam Iudæi ad feriendum illum lapides corripuissent, abscondit se (vt Euangelista ait) & exiuit de templo . Poterat omnes vnico nutu interimere, & maluit fugere, vt nos doceret etiā imbecilliorum iracundiā potius deuitare, quàm resistendo magis accendere. Paulus Damasci Iudæorum insidias, & præpositi Aretæ regis minas per murum in sporta depositus effugit: nō tamen mortis metu, sed dilatione, vt adhuc superuiuens multorum saluti consuleret. Nunquam enim cessauit prædicādo, disputando, scribendo; omnes, quos erroribus implicitos cernebat, ad viam veritatis reuocare: vtque illos, quos ad Christum conuerterat, in fide solidaret, sæuissimi Neronis furorē contempsit. Suo igitur exemplo monstrauit, tunc quidem mortem non esse timendam, cum prospiciendum est salutis aliorum; tunc verò fugiendam, cum magis expedit vt fugiamus, quàm vt comprehendamur . Exempli gratia: Inter hæreticorum turbam fidelesque persequentium occultè Christianus es, vides alios deprehensores torqueri, cedi, laniari, quādiu fortiter tolerant, nec à fide recedunt, non est vt te ipsum prodas: Cum autem aliquis eorum titubare cœperit, & suppliciis victus cedere, palām eum exhortari ad patientiam debes, & in periculo animæ alienæ vitam propriam contemnere. Plus enim debemus diligere bonum animæ non nostræ modo, verū etiam alienæ, quàm bonum corporis nostri, hoc enim temporale est, illud æternum: hoc carnale, illud spirituale; præferenda autem sunt carnalibus spiritalia, & temporalibus æterna, & mortalibus nunquam moritura . Quod si te quoque in hoc pietatis agone intrepidè currentem ab infidelibus occidi contigerit, gaude: quia iam cum illo viuere incipies, qui pro omnibus occidi voluit, & illo inclyto glorioso.

riosoque martyrum coetu receptus exultabis, tuque donatus
corona victoriæ sempiterna.

*Quòd multum prodest in calamitatibus recolere
passionem Christi. Caput XXIII.*

IN omni autè pressura & afflictione siue mentis, siue corpo-
ris, cōmodissimū erit Dñi Saluatoris labores atque dolores
pro nobis vltro susceptos ad memoriā reuocare, secūq; ratio-
cinari ac dicere: Quis ego sum, vt aduersis præfentiū felicita-
tū in casibus grauari debeat, cū Dñs meus, quādiu in terris ver-
satus est, nō otio delectatus sit, sed fatigatione: nō voluptatē
yllā corporis appetierit, sed tribulationes & angustias & cru-
ciatus & conuitia & probra ab impiis illata, & acerbissimam
atq; despicatissimā crucis mortē? Ille saluandi mei gratia qui
perierā, cū Deus esset, hominē assumpsit: homo factus nun-
quā cōquieuit, Iudæā, Galilæā, Samariā peragrandō, ignaros
instruere, ægros curare, mortuos suscitare, multa mira & in-
credibilia operari. Cumq; in omnibus diues esset, elegit sibi
paupertatem, aliorū impensis vitā sustentauit, alieno vsus est
hospitio, esuriuit, sitiuit, fatigatus est, fletu pluries legitur, ri-
sisse nunquā. Adhuc puer quæsitus est ad necē, deinde adul-
tus odia semper perpeßus est impiorū, à discipulo veditus ac
proditus est, à Iudæis cōprehensus & afflictus, & qui pecca-
tū non fecerat, ligatur, accusatur, falso testimonio circūueni-
tur, conspuitur, alapis cæditur, deluditur, maledicitur, spinis
coronatur, arundine verberatur, nudus flagella sustinet, nu-
dus crucē ascendit, in manibus ac pedibus plagas patitur cla-
uorum, lanceæ in latere, atq; de tot vulneribus manāte cruo-
re totus perfunditur. Cumque moriens sitiret, aceto felleque
potatur: tam dirè consumptus, hostiam se Deo Patri pro
omnibus obtulit. Quis sum ego vt indigner, & iniquo animo
feram, si qua mihi calamitas incidat, si quod incommodum
patiar, si qua me inuidorum infestet persecutio, cū præser-
tim nihil mali mihi inferri possit, quod peccata mea non me-
rentur? Non ergo grauātè perpetiar: quod iustè irroga-
tur, sed Dominum meum deprecabor, vt concedat mihi
in omnibus patientiam, & in ipsa patientia scelerū meo-
rum purgationem atque veniam: vt qui me dignatus est fa-
cere laborū suorū participem, faciat tandē & glōriæ confor-

Matei 10.

2. Cor. 1. tem, dicente Apostolo: Sicut socij passionum estis, sic eritis
 1. Tim. 2. & consolationis, & iterum: Si, inquit, commortui sumus, &
 conuiuemus; si sustinebimus, & conregnabimus. Igitur siue
 persecutionis turbo totam inuasit Ecclesiam, siue priuata
 laceffiti fuerimus inuidia, siue opes vis aliqua rapuerit, siue
 aliud aliquid aduersi acciderit, de omnibus gratias agere nos
 iob 5. oportebit, & in omnibus confiteri ac dicere: Iustus es Do-
 mine, & rectum iudicium tuum. Scriptum est enim: Incre-
 pationem Domini ne reprobos, quia ipse vulnerat, & mede-
 tur, percütit, & manus eius sanabunt. Paulus & Syllas in Ma-
 Act. 16. cedonia virgis caesi, carceri traditi, in vincula coniecti, Deo
 laudes decantät. Et ipse Dominus noster accepto calice, gra-
 tias egit, vt nobis documento esset, ad persoluendas gratias
 Deo, quoties aduersitate aliqua grauati fuimus atque af-
 flicti, per calicem enim tribulationes mundi huius intelli-
 gimus, iuxta illud: Transeat à me calix iste. Cuius igitur pro-
 uidentia cuncta contingunt, illi de cunctis gratiæ agantur, vt
 per hoc probetur nos & patientes esse in aduersis, & in pro-
 speris non ingratos.

De impatientia vitio erga Deum. Caput XXIIII.

- ET quoniam virtus optabilior atq; amabilior sit vitij com-
 paratione, restat vt euoluamus impatientiæ mala. Per im-
 Exod. 16. patientiam murmurauerunt Israëlitarum egressi de Ægypto, cū
 Exod. 17. esuriret in deserto Sin, & iterum in Raphidim cū sitiret,
 saturauitq; illos Dominus manna de cælo pluyente, & aquis
 fluentibus de petra. Vide quàm mitis, quàm misericors est
 Deus, non continuò impatientiam nostram punit, sed inter-
 dum votis murmurantium facit satis, vt beneficio prouocet
 ad pœnitentiam, at verò si benefacta non profecerint, nec
 Num. 11. murmuratum cessauerit impia temeritas, tunc demū vl-
 ciscitur ingratos, & iuste pœnas exigit ab obstinatis. Ideo il-
 li tandem celestem cibum fastiditi, cū ollas carnesq; Ægy-
 ptias concupiscent, coturnicum nubes vento delata, locum in
 quo castra fixa erant operuit, volente Domino vt discerent,
 Num. 20. quàm malè cedant illa quæ intemperanter concupiscuntur.
 Num. 21. Adhuc (inquit) carnes erant in dentibus eorum, & populus
 percussus est plaga magna: Multi enim ex illis cū vsque ad
 nauseam carnis edulio se implessent, veluti veneno hausto,
 sic

sic repente mortui conciderunt. Pari aduersus Deum pro-
 teruitate vti sunt ad aquas contradictionis, cū sitim pateren-
 tur: postremò ad mare rubrum itineris labore offensi, quan-
 do iratus Dominus misit ignitos serpentes, quorum veneno
 moribusq; disperibant. Quid ergo aliud agit, qui aduersita-
 te oppressus in Deum indignatur, nisi vt ab eo prorsus desti-
 tutus, faucibus incidat serpentis antiqui diaboli, & post tem-
 porale malum, quod patitur, æternis tradatur suppliciis? Hoc
 nempe illud est, quod Salomon in Prouerbis ait: Qui impa-
 tiens est, sustinebit damnum: & cū rapuerit, aliud apponet. *Prou. 19.*
 Primo enim damno rapto, id est accepto, aliud applicat, &
 malis quibus affligitur cumulum addit. Quid autem demen-
 tius, quā tribulationum pondus grauare linguæ procacitate,
 aut aliqua immodica animi perturbatione? Quicquid enim
 patienter toleratur, leuius sit. Quid etiā magis perniciosum,
 quā Deum iratum, cū placare humilitate debeas, impati-
 entia tumore magis prouocare, vt citius pereas? Ideo rursum
 Salomon ait: Impatiens operabitur stultitiam, & iterū: Qui
 impatiens est, exaltat stultitiam suam. Quomodo exaltat stul-
 titiam? Impatientiam vtiq; nō reseruaos, prolabitur in iram,
 de ira in furorem, de furore in quandam beluarū feritatem,
 vt iam nō modò impatiens, verū etiā sauius impiusq; exi-
 stat. Nullum enim crudelitatis genus est, ad quod nō cōpel-
 let impatiencia, si te ab illa diutius possideri permiseris. Per
 impatientiam fratrem suum occidit Cain, fratrē suū in ser-
 uitutē vendiderunt filij Iacob, fratres suos interfecit Gedeo
 nis filius Abimelech. Saul rex sacerdotes Nobæ impiè perimi
 lech. imperauit, quia illi pij erga Dauidē extiterāt. Athalia Iora-
 mi regis vxor, defuncto Ochozia nepote, regiam cēdibus im-
 pleuit, neminem regij sanguinis relinquēs viuū, præter v-
 num Ioam, qui furtim subtractus fuit neci. Manahē Sama-
 riæ rex, Therfa oppido capto, ne quem in eo virilis sexus vl-
 lum relinqueret, mulieres etiam prægnantes scidisse fertur.
 Herodes nō minùs in filios crudelis quā in hostes fuit, vt Io-
 sephi historia testatur, & vt in Euangelio discimus, indignè
 ferens Christum puerum à Magis adoratum, omnes Bethle-
 mi infantulos, qui bimatum non excefferant, interimi ius-
 sit, ipsum simul perdere volens, quem qui ex illis esset igno-
 rabat. Huius verò successor Ioannis Baptistæ plusquam Pro-
 phetæ.

phetæ caput ad se deferri mandauit, ne de nece eius, à quo de adulterio se argui indignè ferebat, incertus esset. Ad talem ergo ac tantam animi truculentiam facilè perueniet impatiens, nisi maturæ ab ingenitæ proteritiæ vitio submoueat, & iracundiæ motum pro viribus compescere assuescat. Minoribus igitur delictis obstaculum faciat, ne ad maiora prorumpat, quando ne minima quidem hinc decedentium impunita erunt, nisi antè pro illis pœnitudinis opera laboreque satisfac-

Matth. 20.

ctum fuerit. Hoc tibi in Euangelio operariorum vineæ parabola testatur, qui inuidiæ à Domino arguuntur, eo quòd denario pro opera accepto, aliis qui tardius ad operandum accesserant, ex conductoris liberalitate tantundem datum fuisse dolebant. Non est itaq; negligendum, sed maximè curandum, vt etiam ab his caueas, quæ vel leui increpatione digna

Eccli. 19.

cognoueris. Paulatim decidit, inquit Scriptura, qui minima contemnit. Habet & inuidia suam impatientiam, quæ mortem affert nisi caueatur. Dolere enim te cogit, quòd alij affluant diuitiis, præstent honoribus, multæ apud omnes opinionis sint, & te vel præcedant gloria, vel æquent. Talis profectò diaboli liuor est, qui semper tristatur ac molestè fert, quòd iusti eò ascendant, vnde ipse decidit. Quid dicam de illis, quorum in tantum excedere solet furor, vt aliquid aduer-

*In Deum
maledicta pro-
ferens.*

si passi, in Deum maledicta euibrent atque iaculentur? Proh facinus omnium sententiis execrandum! Lingua illa, quam fecit Deus, ipsum blasphemat, & creatura creatorem suum verbis petulantibus inuadere audet, ipsum regem regum ac Dominum dominantium plena probri procacitate lacerare nō veretur, cū Michaël archàngelus (vt Iudas Apostolus ait) de Mosi corpore altercando nō sit ausus ipsi diabolo iudiciū inferre blasphemix. Hoc tam immane nefas in seruis vestris puniendo coercere, terreni principes, aut mirari desinite, si vos cum illis diuina verberet vindicta. Si quis vos vel leuissima offenderit cōtumelia, cōtinuò maiestatis læsæ reus peragitur, & acerbius etiā quàm meretur punitur. Multatur quoque quia in aliquo priuatum hominem indignè conuitiatus fuerit, sola in Deum contumelia tuta est: Pœna ab homine expetitur ob iniuriam homini illatam, & Deum maledicentis scelus nulla denunciatione reprimitur. Vbi nunc est

Leuit. 24.

illa Iudæis data Dei lex, qua blasphemi lapidibus obrui iuben-

bentur? quidam cum altero rixatus, cū nomē Dñi maledixisset, extra castra eductus est, vt hominum consortio indignus, & lapidum ictibus interemptus, lingue impietate morte corporis persoluit. Vbi est illud Babylonij regis vno miraculo conuersi edictū: Quicumq; Deum Sydrach, Mysach, & Abdenago blasphemauerit, dispereat, & domus eius vastetur? Vos verò tot prodigiis, tot miraculis in Dei veri cultu confirmati, eiusmodi crimen dimittis impunitum? Quā in re planè ostenditis, terrena vobis curæ esse, non cœlestia, & nomen vos habere Christianorū, non religionem neq; iustitiā. Vir enim fidelis obturare statim manibus aures debet, ne vocem Dñm suum maledicentis audiat, vel repentē auctus fugere, ne sacrilegi oris petulantia fauere videatur si manserit, vel auscultarit, & simul cū maledico ipso diuinam incurrat vltionem, quòd si murmurantis populi contumaciā Deus iustus sœpissime corripuit, quomodo sceleratissimorum hominū impietatem nō castigabit? & si à murmuracione quoq; aduersus Deum cauendum sit, quanto magis à maledicto siue blasphemia? Cumque omnis impatientia iustitiam Dei non operetur, non frustra de salute Philipp. sollicitus Apostolus: Omnia (inquit) facite sine murmuracionibus & hæsitacionibus, vt sitis sine querela, & simplices filij Dei, sine reprehensione in medio nationis prauæ & peruersæ. Ex his ostēditur, eum qui patiens est, nunquam murmurare, nunquam conqueri: sed inter malos quoque mitem atque mansuetum esse, & inter inquietos, quietum. Impatiens autem prius ipse suæ inquietudinis causa est, deinde etiam aliorum: hoc odit, illis irascitur: alios contumeliis, alios afficit verberibus, ipse verò intra se iracundia astat, bile tumet, liuore consumitur, iuxta illud: Zelus & iracundia minuent dies. Dū ergo alteri nocere affectat, seipsum perdit: imò quod deterius est, seipsam æterna poena dignum efficit, dum alterum odio atque maleuolentia persequi non desistit.

Dan. 3.

Philip. 2.

Eccli. 30.

De impatientia vitio erga proximum.

Caput XXV.

PERsequamur igitur nunc in proximos impatientiam, ostendamusque quanto ipsa suo auctori detrimento sit. Hæc est quæ nos facit iracundos, ita vt leuissimus interdum

dum de causis intemperanter commoti rixemur, depugnemus, ad arma concurramus. Canum ferocium ista rabies est, quæ portento tantum contra se digito irritantur, & frèdenti rictu hominem allatrant. Turpe est autem nobis caninam habere iracundiam, & ad quamlibet offensunculam indecentius quàm oporteat turbati ac furere, & esse domum super arena fundatam, quàm ventorum evertit flatus, vel arundinem illam, quam etiam leues auræ graviter exagitant & percellunt. Vix quidem vlla in re modestiam servabit, qui cohibere nescit iracundiam. Salomonis ista sententia est, dicentis: Qui ad indignandum facilis est, erit ad peccandum proclivior. Ille præterea qui in parvis graviter irascitur, magnā iniuriam quomodo feret? nõne in rabiem tunc vertetur, cum paulo deterius læsus fuerit? Quanquam eos etiam qui non lædantur, ineffrenata impatientia interdum in rabiem agit: sicut & illos, de quibus paulo antè locuti sumus, qui neque fratribus, neque liberis, neque Dei sacerdotibus, neque foetibus in aluo matrum adhuc latentibus percere. Vt autem ista quoque minùs miremur: Moabitā impatientia fecit, quòd regis Idumæorū ossa de tumulo eruta, ignominia causa igni cremarunt. Quis erit iracundia finis, si neque morte eorum quos odia habet satiatur, & in corpora quoque humo obruta desæuit? Meritò igitur tantam animorum feritatem etiam in nationes incredulas vltus est Deus, dicente Amos Propheta: Super tribus secleribus Moab, & super quatuor non convertantur, eo quòd incenderit ossa regis Idumææ vsq; ad cinerem, & mittam (inquit) ignem in Moab, & devorabit ædes Carioth, & morietur in sonitu Moab, in clangore tubæ, & disperdam iudicem de medio eius, & omnes principes eius interficiam cum eo, dicit Dominus, quod si ita infidelium impatientiam punit interdum Deus, quanto magis credentium, quibus leges dedit & præcepta, & noticiam sui? iure igitur ac meritò Salomon, dum perpenderet impatientis furem iracundiam; Graue est saxum, inquit, & onerosa arena, sed ira stulti utroque gravior. Et prosequitur, dicens: Ira non habet misericordiam nec erumpens furor, & impetum concitati quis ferre poterit? Quid autem infelicius, quàm carere misericordia & dilectione, sine qua beatitudinem consequi

Prov. 29.

Moabitæ

Amos 2.

Prov. 27.

nequimus? Idcirco impatientia ipsa, quia charitati contraria est, Deo etiam, qui charitas est, aduersatur & repugnat, animum à cœlestium contemplatione auertit, & æterni boni reddit negligentem. Impatientia enim tota de rebus terrenis est, à quibus certè quanto secedimus longius, tanto proximiores Deo afficimur. Cui quidem si iungi volumus, humilitate opus est, & patientia, & omni mansuetudine, non supercilio, non indignatione neque ira, quæ Deus odit & execratur. Post hæc quoque hominem excœcat impatientia, & quæ recta veræque sunt, non sinit dignosci neque intelligi. Ideoque ista animi perturbati passio maximè in iudicijs faciendis cauenda est. Nunquam enim iustè iudicabit qui iratus est, nam si ille cui iratus fuerit pro crimine delato multari merebitur, hic vlciscendi auaritate iustæ pœnæ modum excedet: aut si de rebus lis erit, omissa iudicij consultatione, aduersus eum cui infensus est, ferre sententiã festinabit, & conuertet (vt in Amos Propheta est scriptum) in amaritudinẽ iudicium, & fructum iustitiæ in absinthium, non causam considerans dum iudicat, sed personas. Nec solum iniustum verique nescium hominem facit impatientia, sed etiam si ei ratione non resistitur, ad insaniam vsque adducit. Vnde furere dicitur is, qui impatientiæ stimulis actus, ira inflammatur. Ardent oculi, tremunt labia, frons adducitur, Facies arteriæ clamoribus intumescunt, os distorquetur, verba sine irati. delectu effutiantur, facies aut rubore aut pallore suffunditur, & breuiter nihil tam simile alienatæ mentis homini quàm homo præter modum iratus. Quod si aspectui tam foedo nõ satis credis, facta inspice. Princeps ille sacerdotum in Christum iratus ipse sua scidit vestimenta. Quid autem demenzius quàm in alterum indignari, & à semet pœnas exigere? Achab etiam rex Israël, quod Naboth Iezraelita vineam suã ipsi petenti neque vendere neque commutare voluit, tantum furoris concepit, vt domum reuersus lectula se iniecerit, panemque non comederit, inedia se conficiens, donec vxoris tandem vsus consilio, Naboth per dolum sublato, agellum eius vi possedit, Achitophel Iudaicæ militiæ princeps, Absalonis partes secutus, indignè ferens quod ille aduersus Dauidem patrem vti suo consilio noluerit, sibi ipsi suspendio mortem consciuit. Quis insanus vnquam in alterum desauit,

Amos 6.

Matt. 21.

lib. 5.

uit, quàm in seipsum iræ impatiens Achitophel? Rectè itaque dicitur: Stultum interfecit iracundia, quandoquidem eo usque insaniant, vt nec suæ vitæ parcant, & dum in alterum sæuendi negatur facultas, in semetipsos grassantur. Sunt præterea qui irati Sanctos maledictis lacessent, sed cum Dominum eadem oris petulantia prouocare non formident, minus mirum est, quod etiam seruos eius, quomodo possunt, offendant, de quibus quia satis paulo antè dictum sit, hoc tantum dicendum restat, quod nec à sanguine eorum quos Deo famulari vident abstinēt, cum indignantur. Quamuis enim eiusdem religionis sint cum his quos infestant, diuersis tamen moribus viuunt, semperque melioribus inuident atque aduersantur. Hinc est quod Ioram Samariæ rex à Syris obsesus, cum fames urbem inuasisset, quid ageret nesciebat, & ex dolore in furorem versus, mandauit interimi Eliseum prophetam, qui nisi præscius cauisset, innocens regis male indignantis culpa perisset. Rex verò quia poenitentia ductus humiliavit se, prophetam persequi desijt, & obsidione liberatus est & fame. Tantum prodest repentina prauis propositi poenitudo. Asa quoque Hierosolymæ rex, quoniam ascito sibi Syrorum exercitu ab inuasionem Basæ Samariæ regis se defenderat, coargutus ab Anani propheta quod fidutiā habuerit in rege Syriæ & non in Domino, iussit illum mitti in neruum, & Dei nuntium in vincula conijcere non fuit veritus. Sed malè illicessit ista audacia, plurimi de populo perierunt, ipse anno deinde tertio pedum dolore consumptus est. Sed neque Ioachimo Iudææ regi fuit impunè, Hieremię volumen per manum Baruch scriptum, in quo mala super regno suo ventura prædicebantur, manibus discerpisse tradidisseque igni, ipsosque voluminis auctores comprehendi iussisse, quæsitos ad necem (vt scriptura ait) Dominus abscondit, ac de rege pro culpa puniendo dixit: Non erit ex eo qui sedeat super solium Dauid, & cadauer eius prouicietur ad æstum per diem, & ad gelu per noctem, in super mala quę in volumine descripta fuerant, se adducturum affirmavit. Igitur non multo post vrbs euersa, ipse cum populo adductus est Babylonem catenis vinctus, atque in captiuitate perijt. Herodis tetrarchæ exitium, parua quidem Arabum manu ad internecionem penè cæsum, ideo fuisse quibusdam

ex ludæis visum est, (vt Iosephus refert) quia Ioannem baptistam præcipuæ sanctitatis virum interficere ausus fuerit, vt liberiùs sceleratis nuptijs, quas ille arguebat, abuteretur. His exemplis discant superbi, quàm malè indignantur aduersus eos, qui sese Christi seruitio dedicarunt. Tu quis es (in *Rom. 14.* quit Apostolus) qui iudicas alienum seruum? Domino suo stat aut cadit, stabit autem: potens est enim Dominus statuere illum. Quòd si nefas est iudicare seruum Dei, quanto magis eundem odio habere iniuriæque afficere? Et si neminem simulatè atque inimicitijs persequi debemus, quanto minùs eos qui pro omnibus quotidie precationi insistent, quotidie pro omnibus sacrificia offerunt, Deumque nobis propitiare totis viribus contendunt, nobis baptismum, nobis peccatorum remissionem subministrant, ægrotantibus assistunt, mortuos efferunt, pro elatis Deo supplicant? nunquid redditur pro bono malum, vt his insensì simus, quibus pro beneficio parem gratiam referre non possumus? Quòd autè ne illis quidè qui tecum seculo seruiunt hostiliter irasci debeas, audi veritatis magistrum in Euangelio dicentem: Omnis qui irascitur fratri suo, *Matth. 5.* reus erit iudicio, qui autè dixerit fratri suo racha, reus erit concilio, qui autè dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis. Nemo igitur non reus est, qui fratri irascitur. Vitio fratris irasci rationabile quidè est, fratri autè irasci rationi contrariù est. Ex odio enim proficiscitur quicquid mali in personam tantum confertur. Disce itaque tres esse malè irascendi gradus, aliunt alio nequiores. Si tacitus irasceris, & linguam à contumeliâ coèrces, reus es iudicio: quia quod iracundiæ motus intra te deliquit, hoc rationis iudicium, ne foris erumpat, refrenauit. Grauius autem peccas, cùm iratus in verba opproprij prorumpis, tantoque magis quanto furiosius id egeris: Racha hebræum est, & vanum designat, fatue autem turpius dictum est. Illa ergo impatientiæ indignatio rea est concilio, vbi adhuc pendet sententia donec vel progrediaris irascendo, vt damneris, vel regrediaris pœnitendo vt venia dignus habearis. Porro si vltèrius progressus fueris, & furoris impetu in aduersum ferri non destiteris, & fratrem tuum quasi fatuum ex animi maleuolentia despexeris, reus eris gehennæ ignis: nisi celsabis ab iniuria, & amare incipias quem oderas. Tales ergo excursus habet impaudentia, vt homi-

nem immoderatè ferentem, vsque in abyssum inferni deue-
hat, & pœnis illis, quarum nullus finis est, irrevocabiliter
tradat, si ei vsque ad vitæ exitum dominata fuerit.

De ira non vitiosa, sed utili, & de ira Dei.

Caput XXVI.

E St tamen ira quædam rationi parens, cùm vitij irasci-
mur vel nostris vel alienis, hoc est, cùm illa corrigi & e-
mendari cupimus. Hinc sanè & in nos voluntariam corpo-
ris castigationem assumere consuevimus, vt mortifera vo-
luptatis incitamenta excludamus, & carnem spiritui repu-
gnantem, veluti lasciuens iumentum, fatigatione aliqua la-
borèque domemus. Illos verò qui curæ nostræ cõmissi sunt,
si monitis non obtemperarint, minis verberibusque perse-
quimur, non nocendi causa, sed gratia iuuandi, vt qui sponte
sefe corrigere noluerint, corrigantur saltem iuuiti, ne pereant.
Ira igitur ista, quia ratione nititur, non modò non culpanda
est, sed etiam necessaria. Charitati enim proxima est, dum
per eam hominum saluti consulitur, medicorum more, qui
putrescentia vlcera incisionibus cauteriòque curare aggre-
diuntur, & morbo irati dum sæuiunt, restituendæ sanitati
operam impendunt. Hinc est illud Ecclesiastes: Melior est
ira risu, quia per tristitiam vultus corrigitur animus delin-
quentis, tristem tantummodo vultum aduersus æqualium
seniorumque crimina ostendere oportet, ne malefacta corū
mitiore aspectu probare videamur, ira tamen abstinendum
erit, ne magis exasperemus eos, in quod animaduertendi ius
non habemus. Illa ira duntaxat nobis concessa est, qua vel
subditos corripimus ne delinquant, vel nosmetipsos affligi-
mus, ne malarum cupidinum blandimentis vincamur. Porro
ira hæc tantum ab ea quæ prohibetur differt, quantum ratio
ab infania, quantum verum ab errore, quantum denique iu-
uandi appetitio à cupiditate nocendi. Hanc sequamur, si
nobis, si alijs quibus præsidemus consultum volumus. Illam
verò brutam & irrationalem declinemus, tanquam & nobis
& omnibus qui ea vtuntur noxiam atque perniciosam. Per
hanc iustificatus est Phinees cum virum Israëlitam & Ma-
dianitidem meretricem turpiter coeuntes pugione confodit.
Per illam autem damnatus est Cain, alijque multi, qui san-
guinem

Eccle. 7.

*Phinees.
Num. 25.
Cain.*

guinem innocentem indignati effuderunt. In hac Deū imi-*Genes. 4.*
 tamur, qui peccatis offensus irascitur: In illa diabolus, qui
 cū malus sit, bonis inuidet, & iratus eos deicere nititur de
 altitudine virtutum. Dei autem ira percutit vt sanat, morti-
 ficat vt viuificet, & meliora quidem vulnera sunt diligentis, *Prou. 27.*
 quā fraudulenta oscula odiētis. Hic præterea qui diligēdo
 vulnerat, interdum odiendo lædere desinit, vnde loquitur:
 Non visitabo super filias vestras, cū fuerint fornicatæ, & *Osea 4.*
 super sponsas vestras, cū adulterauerint. Magna ira est, inquit
 Hieronymus, cū peccantibus non irascitur Deus, hoc est,
 cū peccantes punire differt. Quos autem ad correctionem
 affligit, de illis ait: Visitabo in virga iniquitates eorum, & *Psal. 88.*
 in flagellis peccata eorum; misericordiam autem meam nō
 auferam ab eis. Nullam tamen iracundiæ perturbationē pa-
 titur Deus, neque dum corripit corrigendos, neque dum pu-
 nit obstinatos. Apud se semper placidus est atque tranquil-
 lus, apud illos verō iratus & furens, qui malum quod merue-
 runt patiuntur. Ita nos quā minimū perturbare debet ira-
 cundia, cū delinquentes punimus, sed monere charitas, vt
 punitos disciplina nostra emendet, & à vitio reuocet ad vir-
 tutem. Publici quoque iudicii præsidem ab odio atque ira
 procul esse oportet dum iudicat. Debet tamen meritas, ab il-
 lis qui mali aliquid perpetrarunt, pœnas exigere, siue vt ipsi
 corrigantur, siue vt alij reprimantur similis pœnæ metu, quā
 damnatos iustè perpeti viderint. Equidem ita reor, inter irā
 & iustitiam nihil interesse, nisi quod iræ vocabulum tunc
 vsurpet scriptura, cū vindicantur. Iustitiæ autem nomen etiā
 ad remunerationem pertineat bonorum, inquam nullus iræ
 locus est, sed benignitatis. Audiamus ergo in Psalmis monē-
 tem: Irascimini & nolite peccare. Irascitur & non peccat, *Psal. 4.*
 qui non odio mouetur hominis cū indignatur, sed crimi-
 nis qui punit: non lædat, sed vt lædendo emendet: quod
 quidem opus non inimicitiae est, sed beneuolentiae & dile-
 ctionis.

De remediis iracundiæ. Caput XXVII.

NON possum efficere, quin aliquando plus etiam quā o-
 portet irascamur. Quandoquidem id sanctitate quoque
 præditis hominibus interdum contigisse satis constat. Moses Moses.

- Exod. 32.* iratus præuaricationi plebis vitulum adorantis tabulas legis
Leuit. 10. digito Dei scriptas confregit. Idem iratus fuisse dicitur filiis
 Aaronis sacerdotis, quòd hircum, quem pro peccato oblatum
 Dauid. comedere debuerant, totū in holocaustum obtulerint. Dauid
 3. Reg. 14. Absalonem filium iratus fraternæ cædis reū, vix amicorum
 precibus exoratus post biennium coram se apparere illū per-
 misit. Hi tamen excusabiles videntur, quia in delinquentes
 animo extiterint indignato, nec sine causa irati fuerint. Sed
 quo pacto excusabitur nescio ipse in vtero matris sanctifica-
 tus Hieremias, vel ipse ore Domini laudatus Iob? Ambo e-
 nim ob indignationem impatientiamque mentis, diei in qua
 Iob 3. nati sunt maledixisse referuntur. Alter conquestus est quòd
 probra irrisionesque perfertret pro sermonibus Dei, quos
 in populum vulgabat: Alter quòd supra modum miseriis ca-
 lamitatibusque oppressus esset. Quasi verò non liceat Dño
 Iona 4. quicquid vult de seruis suis facere. Ionas etiam sanctus Pro-
 pheta mortem sibi expetiuit, indignè ferēs quòd Niniue ser-
 uata suam sefellerit diuinationem. Vnde arguitur à Dño di-
 cente: Putas ne bene irasceris tu? Quis autem excusare illum
 Apostoli. audet, qui increpatione accusatur diuina? Quid de Apostolis
 dicam, & his quidem à sapientia Dei electis? nōne indignati
 Marci 10 fuisse memorantur, cū à filiis Zebedæi principatū peti au-
 dissent. Sed quemadmodum illi ab ambitione ad humili-
 tatem & ab indignatione ad placabilitatem Domini admo-
 nitionibus reuocati sunt, ita & nos quoties repentina aliqua
 mentis ægritudine commoti fuerimus, quā primū ad æ-
 quanimitatis remedia recurramus. Morbus inueteratus plus
 laboris exigit in medendo, recentis verò facilis curatio est.
 Primū cauendæ tibi sunt cōtentiones, & eorum qui natura
 iracundi sunt consortia fugienda, litibus forōq; abstinendū,
 2. Tim. 2. dicente Apostolo: Seruum Dei litigare non decet. Cum ne-
 mine pertinaciter contendas, quia arrogantie vitium est. De-
 latoribus non faciliè credas, neque de absente obtestantium
 iniuria irasceris. Inualidus est ad lædendum qui tibi corā ne-
 gotium exhibere non audet. Quòd si præsentium offensam
 moderatè ferre debemus, quanto magis absentium? Si cōti-
 gerit vt iræ motum concipias, conceptum reprime: & quod
 intra te natum est, intra te & oriatur, nec verba exterius pro-
 rumpant nec opera. Audi Psalmistam dicentem: Turbatus
 sum

sum, & non sum locutus: Et iterum: Cor meum cōturbatū *Psal. 103.*
 est intra me. Abortiuum igitur fiat, quicquid iracūdia intra
 te conceperit. Parum concepta indignatio nocet, edita mul-
 tum. Viperarum genimina sunt, quæcunque pārere solet fu-
 ror. Irascimini & nolite peccare ait Apostolus, sol non occi- *Ephes. 4.*
 dat super iracundiam vestram. Irasci hominis est, per irā non
 peccare Christiani est: Illis autem solem iustitiæ occidere
 credas, qui iram in odium cōuertunt. Nunquam citō in alte-
 rum exandescas, dilatio incipiētem sedabit motum. Obser-
 ua itaque Iacobi Apostoli præceptum: Sit (inquit) omnis *Iacob. 1.*
 homo velox ad audiendum, tardus ad loquendum, & tardus
 ad iram. Ira enim viri, iustitiam Dei non operatur. Oblui-
 scere iniuriæ, & vindictam ne cogites. Impatientiæ vitium est
 vlcisci cupere: Patientiæ autem virtus, offensam memoria nō
 retinere, Diuinæ legis est præceptum: Non quæras vltionem,
 nec memor eris iniurię ciuium tuorum. Deum time, & irasci
 quoque timebis. Obserua Apostolum dicentem: Omnis a-
 maritudo & ira & indignatio & clamor & blasphemia aufe-
 ratur à vobis cum omni malitia. Cui sententiæ Salomō asti- *Eccle. 11.*
 pulatur, dicens: Aufer iram tuam à corde tuo, & amoue ma-
 litiam à carne tua. Hoc ipsum sanctus Propheta in Psalmis
 iubet, cum ait: Quiesce ab ira, & derelinque furorem, noli *Psal. 36.*
 æmulari vt malefacias, quoniam qui malignantur, extermi-
 nabuntur. Nihil existimes laudabilius, nihil Christiano di-
 gnus placabilitate atque clementia, & rursus nihil indecē-
 tius neq; fœdus immanitate, superbia, ira, impatientia. Re-
 ticulum iecoris offert Dño, toleratione superat iracundiam.
 In iecore enim, in ipso humore fellis, iræ receptaculum esse
 creditur, & quoniam hoc sacrificium in lege pro peccato of-
 ferri iussum fuit, puto quod is qui in omnibus patiens fuerit,
 & præteritorum criminum facile veniam consequetur, in
 futurū innocentiam custodiet, seruata autē innocentia inter
 beatos cōputabitur. Super omniavērō proderit, mente reuol-
 uere, tum quæ patientibus proposita sint præmia, tum
 qualia impatientibus tormenta. Cogitare quoque quanta
 pro nobis pertulerit Dominus, quanta omnes, qui cum illo
 sunt sancti, vt tali Domino digni inuenirentur.

De benedicendi studio. Caput XXVIII.

Post hæc optimum erit, seruandā erga omnes humanitatē animiq; mansuetudinē, benedictiæ linguam assuescere, ac semper veluti immane præcipitium, sic euitare maledicti verbum, omnibus benedicere, & ne maledictibus quidē maledicta referre, magnæ constantiæ magnēq; tolerationis indicium est. Benedic liberis tuis: quia scriptum est: Benedictio patris firmat domos filiorum: Benedixit Isaac filio suo Iacob, & Domino annuente cuncta quæ illi in votis fando cōgesserat, feliciter successerunt. Ipse etiam Iacob vita decedēs, benedixit nepotibus suis Manasse & Ephraim, diuinitusque inspiratus futuras filiorum sortes cecinit. Benedic seruis tuis, Christus Dominus benedixit discipulis suis. Etenim sicut Lucas ait, ab eis in cœlum recessurus, eleuatis manibus benedixit eis, ostendens quod quicumque sua benedictione se dignū exhibuerit, ipsum in cœlum euntem sit secuturus. Benedic populo tuo, Moses & Aaron sacerdos benedixerunt populo, & apparuit gloria omnibus qui aderant. Vt ergo benedictum merita testaretur, miram manifestamq; sui splendoris visionem oculis humanis obiecit Dominus, & quantum sibi benedicta seruorum suorum placeant, apertē significauit. Atque vt benedicendi magis studiosos redderet, ipse quomodo benedicant docere voluit. Sic, inquit, benedicetis filiis Israel, & dicetis eis: Benedicat tibi Dominus, & custodiat te: ostendat Dominus faciem suam tibi, & misereatur tui: conuertat Dominus vultum suum ad te, & det tibi pacē. Vtq; sciamus omnibus benedicendū esse, idē Dñs in Euangelio pro maledictis quoq; iubet referri benedicta, dicens: Benedicite maledicentibus vos, & orate pro persequentibus vos. Moses diem suum obiturus, conuocatis tribubus suis, ne intestatus decederet, singulis benedixit, & quæ futura erant simul prophetauit. Quis igitur dubitet, quin illi Spiritu sancto repleatur, quos benedicere beneq; omnibus optare plurimum delectat? Salomon, cui cœlitus infusa sapientia erat, arca in tēplo collocata, victimisq; immolatis, benedixisse dicitur Ecclesiæ Israel, templumq; dedicasse. Sed quoniam iuxta Apostoli sententiam, Templum Dei sanctum est, quod estis vos, templo Dei benedicit, quisquis fideli populo benedicta impendit.

Discat nostri temporis episcopi promptiores esse ad benedicendum, ne templo Dei maledixisse arguantur, cum temere & non merito aliquem fuerint execrati. Semper tutius est in benedicendo quàm in deuouendo errare. Sciendū præterea duo esse benedictionum genera, alterum spiritale, alterū terrenum. Spiritalis benedictio de virtutibus est præmioq; eorum: terrena de diuitiis, de frugum vberitate, de corporis incolumitate, de honoribus, de victoria subiugationeque inimicorum, & aliis huiusmodi, quæ in Leuitico promittuntur obseruatoribus mandatorum Dei. Qua quidem in re quæri potest, cur multi Prophetæ sanctique legis, qui præceptis diuinis pro sua virili semper obtemperabant, egestates, angustias, persecutiones passi sint, & post illos Apostoli Christi, martyres, aliique fideles? quia certè illa terrena bona, ciuitates, prouinciæ regna solent appetere, turba videlicet in perferendis angustis minùs fortis, ne tententur supra id quod possunt. Sanctos verò atque perfectos, vt appareat quàm constantes, quàm firmi sint in contemnendis omnibus illis, quæ æterna sunt diligendis, necesse est aduersantibus ærumnisq; probari. Neque ideo sit illis iniuria sine dolis, quòd terrenis bonis minùs abundant, quando ea ipsimet quidem præ cœlestium desiderio contemnunt atque aspernantur, maluntq; in aduersis quoque experiri, quàm in prosperis otio torpescere. Prospera enim plerūque ad ignauiam compellunt, aduersa magis incitant ad virtutem. Quæ iusti patiendo spiritualium benedictionum gratiam acquirunt, bonis utique non his modicis & caducis, sed illis ingentibus & æternis fruituri, quæ pressius euidentiusque in Euangelio quàm in lege promissa sunt. Quāquam lex quoque spiritualis est, si tollatur velamen, & ea quæ scripta sunt, non omnia iuxta literam intelligentur. Spiritalis benedictionis meminit Apostolus, vbi ad Ephesios scribens ait: Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo. Profectò qui huius benedictionis particeps est, eius conuersatio in cœlis est, nō in terra. Proinde ne terrena bona ad eum spectant, qui his expeditus capere properat cœlestia. Nos ergo talem ante omnia benedictionem tam proximis nostris quàm nobis ipsis impartiri semper optemus & precemur: qua impetrata, nec aduersa

Duo be-
diction
genera

Quæ

Ephes. 1

efficere poterunt, vt indignemur, nec prospera vt lasciuia-
mus. Bona igitur & dicamus omnibus & optemus, ita tamen
vt semper animæ rationem habeatur magis quàm corporis,
vt quod cuiq; ad beatitudinem adipiscendā accommodatus
futurum sit, hoc est, in præsentī tēpore contingat, siue id tri-
ste putatur siue lætum, cū nihil tam graue sit, vt id nō ele-
uet spes bonorū, quæ promissa nobis expectamus. Sic igitur
benedicetur omnis homo, qui timet Dominum, vt exuberet
frugibus virtutum, vt bonorum operum sæcundus sit, vt a-
nimæ sanitate perfruatur, vt hostes inuisibiles vincat, & om-
nes carnis molestias superet, fide firmus, spei plenus, charitate
feruidus, & ad bona tandem perueniat sempiterna, benedi-
catque ei Dominus ex Sion, qui fecit cœlum & terram. Hic

Apostoli.

quippe benedicendi mos Apostolorum proprius fuit, vt co-
rum scripta testantur. Omnes ferè Pauli epistolæ sic finiun-
tur, vt eis, ad quos directæ sunt, gratiam præcentur & pacem,
non huius mundi pacem vel gratiam, sed Dei Patris & Do-
mini nostri Iesu Christi & Spiritus sancti; nihil ei deesse po-
terit, quem ubiq; Dei gratia comitabitur. Qui autem linguā
suam ad benedicendum assuefecerit, hic verè Christi seruus
habebitur, illorum in cœlo copulandus cōsortio, quorū mo-
rem in terra fuerit æmulatus.

De maledicendi nequitia. Caput XXIX.

VT autem benedicendi studio diligentius incūbamus, op-
portunum videtur nunc scrutari quantum mali maledicis
& impuræ linguæ hominibus propositum sit. Semeim, cuius
maledicta patienter pertulerat rex David, ultus est postea rex
Salomō, & ille qui regē incescere ausus fuerat, capite multat-
us pœnas dedit, nō ab eo hoc passus, cui iniuriā intulerat, sed
ab eo qui punire debuit aliis illatā, Domino iubente: Principi
populi tui nō maledices. Magis tamen pœna illa verenda est,
de qua Apostolus ait, maledicos à regno Dei excludendoscū
fornicariis & idolorum cultoribus. Qui autem inde repulsi
sunt, eos ad inferos cruciari certum est, quoniā impij ac sce-
lesti non solum bono summo priuantur, sed etiam suppliciis
ascribuntur æternis, ita vt lingua nequam nulli perniciosior
sit, quàm ipsi cuius est. Merdet alios maledicus, & semet
maledictionis suæ telo conficit, similis viperæ illi, quæ cū

Reg. 2.

xod. 22.

Cor. 6.

manum Pauli Apostoli mordicus apprehendisset, nihil illum *Act. 18.* læsit, sed ipsa in ignem excussa & exusta. Perire non debuit, dicet aliquis, quæ non læsit: sed ideo non læsit, quia Deo prohibente lædere non potuit: periit autem quia lædere voluit, & mortem, quam alteri inferre tentavit, iustè ipsa pertulit: Sic maledictus, dum oris sui procacitate alios offendere concupiscit, licet non offendar, tanquam si offenderit, penas dabit. Vnde in lege scriptum est: Non solum qui percusserit, sed *Exod. 2.* etiam qui maledixerit patri suo vel matri morte moriatur. Et in alio loco: Non maledices, inquit, surdo, nec coram cæco *Leuit. 19.* pones offendiculum. Maledicit surdo, qui de absente obloquitur. Cæcum offendit, qui opprimit incautum. Hinc etiam ait: Non eris criminator & susurro in populis. Denique addè magnum vitium est maledicentia, vt probis honestisque viris interdicta sit cum maledico consuetudo, dicente in Proverbiis Salomone: Remoue à te os prauum, & detrahentiū *Prov. 4.* labia sint procul à te. De quibus Hieremias ait: Sagitta vulnerans lingua eorum. Vulnerant enim & illos qui libenter in *Hier. 9.* alios dicta auscultant, & illos de quibus dicta sunt, si impatienter tulerint. Ipsi tamen qui detrahunt, multo magis sibi quàm aliis nocent, Domino per Osee Prophetam succlamante ac dicente: Cadent in gladio principes eorum à furore lingue suæ, id est, qui alios lingue suæ petulantia pervertunt, ipsi *Osee 7.* cadent gladio diuini iudicii, de quo surgere vltra nō poterunt, cū corruerint in interitū sempiternū. Queris quare in Prophetis & in Psalmis leguntur maledictiones. Illæ quidē nō ex odio execratis, sed ex vaticinio futura prædicētis editæ sunt; & cū Sanctorum in Scripturis maledicta, iudicis Dei sententiæ sint, nobis qui futurorum ignari sumus, maledicere minimè lileat, nisi fortè cū hæreticos, impiis assertionibus Ecclesiam perturbantes, Apostolica auctoritate deuouemus; hoc egit Paulus, cū Galatis, quos docuerat, à Pseudoapostolis timeret: Vtinam, inquit, abscondantur, qui vos conturbant. *Galat.* Maledixit & Petrus Simoni Mago, qui Spiritus sancti donum venale putauit, pecuniam offerendo, vt miracula faciendi potestatem acciperet. Omnes itaque qui peruersi aliqua doctrina rectæ religioni aduersantur, quia Deo iniuriam faciunt, sub anathema censentur, vt pote diuersi ab Ecclesia, & non Christi sed satanæ membra facti: pro qui-

Balaam.

Num. 2.

bus tamen oramus, vt Domino miserante errorem suum agnoscant, & conuertantur, & salui fiant. Atque ita eis etiam quorum impietatem maledicimus, benedicere solemus, dum illos ab ignorantiae tenebris ad lucem veritatis reuocari cupimus precamur. Maledictio verò quæ illis infertur, qui maledicendi non sunt, plerumq; diaboli suggestione fit, & tunc quidem imitandum nobis erit Balaam ariolus, qui (vt in Numeris legimus) à Balaach Moabitarum rege conductus, vt malediceret Israëlitis, & è contrario à Domino iussus vt benediceret, maluit Deo quàm regi obtemperare, atque pro maledictione intulit benedictionem. Amalech decorans interpretatur, cumque designat, qui deuorare animas hominū concupiscit. Sed qui Balaam est deprehensus inimici donis, magis quæret benedicendo obsequi Deo, quàm maledicendo diabolo. Qui enim obsequetur Deo, merebitur præmium: qui diabolo, supplicium.

De calumnia & detractiōe. Caput XXX.

Prou. 20.

Sophon. 2.

AD hæc, quoniam omnis offensa, quam per linguæ intemperantiam alicui irrogamus, maledictum dici potest, etiam ille qui conuitiatur, quiq; famam carpit aliorum, non minùs maledicus est, quàm qui denotatione aliquem damnat. Conuitiis autem contendere atque rixari, insanire est, dicente Salomone: Omnes stulti miscentur contumeliis. Et iterum: Labia stulti miscent se rixis, & os eius iurgia prouocat. Tales quippe clementissimum Dominum ad iracundiam prouocant, hisque per Sophoniam Prophetam minatur, dicens: Audiui opprobrium Moab, & blasphemias filiorum Ammon, quæ exprobrauerunt populo meo, & magnificati sunt super terminos eorum, propterea viuo ego dicit Dominus exercituum, Deus Israel, quia Moab & Sodomā erit, & filij Ammon quasi Gomorrhæ vrbium instar, qui linguam à contumelia probroque non coërcent. Nam hoc quoque illorum vitium est, quò tam impatiens ad ferendam contumeliam sint, quàm auidi ad inferendam. Gaudent insilire dorsis aliorum, suo autem velut indomiti equi neminem admittunt, atque hæc ferme natura contumeliosorum est. Eadem ratio detractorum habetur, nisi quòd minus ei creditur quod iratus opprobrat, quàm qui odium celans

celans de maribus pronunciat alienis, vt quem ipse insectatur, aliis quoque dissimulata inimicitia facilius odibilem reddat. Sed videamus qualiter & hi à Domino plectantur. Maria quoniam Moſen probro taxauerat, lepra perfunditur, & extra caſtra propellitur. Illis etiam qui de populo ipſum contumaciter offenderant, denegatum fuit terram ingredi promiſſionis. Ex quo apparet, detractores ab Eccleſiæ communione alienandos, & promiſſam fidelibus paradifi regionem non ingreſſuros, niſi ad pœnitentiam conuerſi ſeſe correxerint. De iſto hominum genere Pſalmiſta ait: Exacerunt vt gladium linguas ſuas, intenderunt arcum, rem amarā, vt ſagittent in occultis immaculatum, quibus & imprecat, dicens: Muta fiant labia dolosa, quæ loquuntur aduerſus iuſtum in ſuperbia & abuſione. Quin etiam ipſe Dominus minacibus admodum verbis aggreditur detractorem, dicens: Os tuum abundauit malitia, & lingua tua concinabat dolos. Sedens aduerſus fratrem tuum loquebaris, & aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandulum, hæc feciſti, & tacui, exiſtimaſti iniquè quòd ero tui ſimilis? arguam te, & ſtatuam illa contra faciem tuam. Et quoniam nihil terribilius eſt, quàm incidere in manus furentis Domini, ſubdit Propheta & ait: Intelligite nunc hæc qui obliuiſcimini Deum, ne quando rapiat, & non ſit qui eripiat, & paulo poſt: Deus conteret (inquit) dentes eorum in ore eorum, molas leonum confringet Dominus. Quorum dentes? quorum leonum molas? illorum vtique de quibus alibi ait: Fili hominum dentes eorum arma & ſagittæ, & lingua eorū gladius acutus, & alibi: Acuerunt (inquit) linguas ſuas ſicut ſerpentes, venenū aſpidū ſub labiis eorū. Quos etiā damnandos declarat, dicens: Caput circuitus eorum, labor labiorum ipſorum operiet eos, cadent ſuper eos carbones, in ignē deiicies eos, in miſeriis nō ſubiſtēt. Per carbones & ignē & miſerias, pœnæ deſignantur inferni, cæteris atrociores, quales reor & ille diſces patiebatur, totus quidem ardens, linguæ tamē magis ſentiens ardorē, quā ſolā refrigerari fruſtra petiit, ex quo apparet, quā graue peccatū ſit detractio, quæ talem meretur animaduerſionem. Quòd ſi melius eſt (vt Salomon ait) bonū nomen, quā diuitiæ multæ, nōne magis peccat qui famam aliorum praua ſuggillatione denigrare conatur, quā

- qui bona diripit, & innoxios exuit opibus? Vnde idem dicit: *Prou. 24.* Cogitatio stulti, peccatum est: & abominatio hominum detractor. Et hunc quidem veluti pestem quandam nos fūgere suadet, dicens: Cum detractoribus non commiscearis, quoniam (inquit) repente confurget perditio eorum, & ruinam vtriusque quis nouit? Periculosa est enim cum peruersis conuersatio, ne ipse quoque peruerteris, & vna cum illis pereas. Non solum ergo cauendos esse, sed etiam detestandos docet Dauid, cum ait: *Psal. 100.* Detrahentē secretò proximo suo hunc persequabar. Si quando in eiusmodi hominem incidere contigerit, nō prestem aures, ora auertamus, nō delectari nos sed offendi suis sycophantiis malignus nugator cognoscat, & pudore confusus obmutescet, id quoque Salomon testatur, dicens: *Prou. 25.* Ventus aquilo dissipat pluuias, & facies tristis linguam trahentem.

De delatorum malignitate. Caput XXXI.

- Eccli. 28.* **D**elator etiam qui criminationibus discordias cōserit, maledicitur in Ecclesiastico, vbi scriptum est: Sufurro & bilinguis maledictus. Multos enim turbauit pacem habentes. Et flagelli, inquit, plaga liuorē facit, plaga autem linguæ comminuet ossa. Cui simile est illud Salomonis: Iaculum & gladius & sagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum suum falsum testimonium. Delatorum enim ea quoque malignitas est, vt vbi vera crimina, quæ deferant, defunt, falsa cōfingant, & mentes nimis credulas mēdacio peruertunt; & vbi quietis ac pacis triticum satum est, superseminent zizania tumultus & dissentionis: & hi quidem prophetico ore condemnantur, cum dicitur: Labia dolosa in corde & corde locuti sunt, disperdat Dominus vniuersa labia dolosa: In corde & corde loquitur delator, quia duplex est: simulat se amicum illius, ad quē crimen defert, cui tamen auferre nititur, quod amabat, cum cui ipse amicus erat accusando. Disperdet autem huiusmodi accusatorem Dominus, quia siue falsum siue verū dixerit, nōn voto corrigendi proximū suum, sed in inuidiam mittendi verba profert. Cui iterum Prophetia pœnam denuntiat increpando ac dicendo: Dilexisti omnia verba præcipationis, lingua dolosa, propterea Deus destruet te in finem, euellet te & emigrabit te de tabernaculo tuo,
- Psal. 51.*

tuò, & radicem tuam de terra viuentium. Sunt præterea qui assidue contentionibus seruiunt, litigant, iurgantur: de quibus Salomon ait: Qui meditatur discordias, diligit rixas: & *Prou. 17.* qui exaltat os suum, quærit ruinam. Interdum de re leuissima inter se dissidentes ad maximos furibundi prorumpunt clamores, inde ne manibus quidem temperant. De verbis enim ad verbera facile peruenire, proprium contentioforum est atque contumacium. Cumque diu obstinatis animis fuerit altercatum, sanguine & cadibus pertinax finitur contentio, usque adeo noxium esse solet, nolle linguæ moderari, & superbiæ vitio ab altercationibus non recedere. Rectè itaque Iacobus Apostolus: Vbi zelus, inquit, & contentio, ibi inconstantia, & omne opus prauum. *Iacobi 3.* Scriptum est autem: Abstine à lite, & minues peccata. Multiplicantur nequitia, iracundia exardescit, concipitur odium, ex quo mala ingentia oriri solent, si lingua à velitatione non cohibeatur. Reliquum est, ut qui ita obduratus fuerit, diabolo flagellandus traditur, & hoc iuxta Salomonis sententiâ, dicens: Semper iurgia quærit malus, angelus autem crudelis mittitur contra eum. Neque enim potest particeps esse æterni boni, quod mitibus datur; neque expers esse malorum, quæ pessimum quemque manent: quia malis mentem animumque non auertit, & odij sermonibus non abstinuerit. Vnde rursum Salomon ait: Qui peruersi cordis est, non inueniet bonum; *Ibidem.* & qui vertit linguam, incidit in malum.

De maledicentia vitanda cura.

Caput. XXXII.

UT autem cuncta maledicentiæ vitia deuitemus, imponendum est ori frenum taciturnitatis. Quemadmodum loquacitas prona est ad lites & contentiones, ita silentium quietis & placabilitatis est custos. Vir linguosus (ut in Psalmo dicitur) *Psal. 139.* non dirigetur in terra. Et in Prouerbiis: Vidisti hominem velocem ad loquendum, stultitia magis speranda est quam illius correctio. Et iterum: Sicut vrbs patens & absque murorum ambitu, ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum. *Prou. 25.* Sicut ergo vrbs illa, quam moenia nulla protegent, facile aditum præstat inimicis, ita inconsulta garrulitas, peccatis blandè subeuntibus, aperit ianuas cordis. Con autem quo repletum fuerit, hoc per oris claustra effundet, cum in verba proruperit. Ex abundantia

- dantia enim cordis os loquitur, & quæ procedunt de ore, de corde exeunt, neminemque coinquinant. E diuerso autem scriptum est: Qui odit loquacitatem, extinguit malitiã. *Eccle. 19.* citus & sensatus honorabitur. Recordatus est Iob, duo quædam se fando emisisse, quæ emissã nollit, & ait: Manum meã ponam super os meum: vnum locutus sum, quod vtinam nõ dixissem, & alterum quibus vltra non addam. Hunc igitur imitemur, & pœniteat vos verbositate, qua certè non bis, sed millies lapsi sumus, quòdque multiloquiẽ nos deliquisse meminimus, silentio emendemus. Bonos viros taciti audiamus, vt discamus. Cauẽamus autem cum malis multum loqui, ne subuertamur. Rapsi Assyriorum duci, cum Hierosolymam obsedisset, & plebem verbis ad deditionem sollicitaret, nihil respondere permisit Ezechias rex, & suos tacere iussit. Corruptum enim bonos mores, colloquia praua. Seuerum Sulpitium, qui diui Martini Thuronensis Episcopi vitam scripsit, cum se iam in senectute sua deceptum à Pelasgianis agnouisset, silentium vsque ad mortem tenuisse Hieronymus tradit, vt quod per dicacitatem deliquerat, tacendo dilueret. Et tu ne lingua labaris, obserua quando loqui, quando tacere debeas. A Salomone diuinæ sapientiæ viro est dictum: Tempus tacendi, tempus loquendi. Os tuum aperi discere volentibus: Contendere autem rixarique parantibus claudere, neque nisi necessitate cogente respondeas, nisi utilitate suadente loquaris. Quicquid præterea dicitur superuacaneum est. De omni autem verbo otioso, reddituri sumus rationem in die iudicij. Quòd si de otioso, quid de turpi, quid de mordaci? quid de rixoso iram inimiciãque prouocante? Audi Apostoli præceptum: Stultas & sine disciplina quæstiones deuita, sciens quia generant lites, seruum autem Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse, ad omnes docibile, patientem, cum modestia corripientem eos qui resistunt veritati. Et iterum: Omnis sermo malus, inquit, ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus, ad ædificationem fidei, vt der gratiam audientibus. Audi & Prophetam dicentem: Quis est homo qui vult vitam, & diligit dies viuere bonos? prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum: diuertere à malo & fac bonum, inquire pacem & persequere eam. Audi etiam Apostolorum principem Petrum: Nolite reddere

reddere malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, sed è contrario benedicere: quia in hoc vocati estis, vt benedictionem hæreditate possideatis. Memento quoque quòd indignus habetur monachi nomine, qui tacere nescit cum oportet, dicente Iacobo Apostolo: Si quis putat se religiosum, *Iacobi 1.* non refrenans linguam suam à locutione mala, sed seducens cor suum, huius vana est religio. Deinde ait: Si quis verbo non offendit, hic perfectus est vir: potest ergo omnibus corporis sensibus imperare, qui sic linguæ suæ fungitur officio, vt non delinquat. Recordare etiam ideo duas quidem te habere aures, & os vnum, vt multa audias, & pauca loquaris. Lingua si bene vteris, iuuat: si malè, perimit. Salomonis hæc sententia est dicentis: Qui custodit os suum, custodit animam suam: qui autè inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala. Et iterum: Lingua placabilis lignum vitæ, quæ autem immoderata est, conteret spiritum. Et rursus: Responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitatur furor: lingua sapientum ornat scientiam, os fatuorum ebullit stultitiam. Quæ igitur dementia est, cum tui arbitrij sit linguam facere bonam, committere potius vt facias malam? Beatus es si cum loqui dicere poteris: Non inuenietis in lingua mea iniquitatem, *Iob 6.* nec in labijs meis stultitia personabit. Beatus es, si tibi ad Dominum conuerso cum Hieremia gloriari licebit, dicente: Quod egressum est de labijs meis, rectum in conspectu tuo fuit. *Hier. 17.*

In fine operis peroratio. Cap. XXXIII.

AD finem tandem operis, Deo auxiliante, peruentum est. Cui soli gratias agimus atque habemus, confidentes eius esse beneficium, quicquid à nobis rectè institutum rectèque tractatum fuerit. Nihil autem non rectè dicitur, quòd celestis disciplinæ veritate firmatur. Quare omnes equidem qui ista legent, rogatos volo, ne fortè incompti impolitique sermonis mei asperitate offendantur, ad ipsas duntaxat diuinæ scripturæ auctoritates atque sensus animum applicent, & quod salubriter monentur, hoc etiam omni studio perficere curent, vt sanctè religiosèque viuendo, vitam illam acquirant, qua melius feliciusque optari queat nihil: vitam, inquam, illam, quæ non in terra habetur sed in cælo, incorruptibilem, immortalem, æternam, beatam, gloriosam, bonorum

Philoso-
phi.
Oratores.
Poëta.

rum omnium plenissimam, & nullius participem mali, non Philosophis, non Oratoribus, non Poëtis promissam, sed in Christum credentibus, diuinæque obtemperantibus legi, hoc est pietatem iustitiâque colentibus. Nihil itaque vobis proderit, ô Philosophi, scitè subtilitèrque ratiocinari, nisi etiam innocenter integrèque vixeritis. Neque vobis rhetores ornatè copiosèque dicere vlli erit emolumento, nisi compiti & exculi virtutibus incesseritis. Neque vobis qui iubicipiti somniasitis Parnaso, in componendis poematibus, Homero atque Virgilio esse pares vsui erit, nisi profligata vitiorum labe, morum puritatem atque munditiam retinueritis. Huc igitur vota huc studia vestra conferantur, vt si minus liceat eruditionem similiter & virtutem possidere, magis optetis probitatem sine doctrina, quàm sine probitate doctrinam. Quòd si fidem, spem, atq; charitatem sanctè colueritis, beatitudinis præmia Deo largiente capietis. Ipsi autem qui ad illa perueniunt, impartitur & scientia plenior, & eloquendi ratio præstantior, & virtus omni ex parte perfectior, quàm nullus vnquam mortalium aut habuerit in terra, aut habere possit. Vbi enim beatitudo vera, ibi & omnibus animi bonis, referta possessio. Quòd si Paulus ad tertium raptus coelum audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui, si nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quanta præparauit suis cultoribus. Deus: profectò ista quæ oculis cernimus, quæ auribus excipimus, quæ mente complectimur, illis quæ omnem sensum superant, nullo modo valent comparari. Nihil igitur vobis ad summam felicitatem defuturum speretis, si non defuerit virtus. Cuius quidem leges atque præcepta in his libris satis (vt reor) abundèque à me relata sunt: non ea inquam præcepta, quæ homines, qui errare possunt, tradant, sed quæ ipse hominum angelorumque conditor Deus, in quo solo nullus omnino cadere potest error, tribuit nobis. Ipsum ergo audiamus, ipsum sequamur, ad ipsius doctrinam vitam morèscque componamus, si ad ipsum, vt summo illo indicibilique bono semper fruamur, volumus peruenire.

Euangelistarij Marci Maruli viri vndeque doctissimi

FINIS.

MARCI

403

MARCI MARVLI

QVINQ VAGINTA

PARABOLAE.

Ecclesiastici 39.

Sapientiam omnium antiquorum exquiret Sapiens, & in Prophetis vacabit. Narrationem virorum nominatorum conseruabit, & in versutias parabolarum simul introibit. Occulta prouerbiorum exquiret, & in absconditis Parabolarum conuerfabitur.

Thoma Nigro, Canonico Archipresbyteroque Spalatenſi, Marcus Marulus in Domino S.

Quoniam per figuras quasdam, & similitudines veri, simplicium animis efficacius influere soleant praecepta virtutum, eisdem ego aliquid spiritualis vtilitatis insinuare cupiens, quinquaginta Parabolas nuper mecum meditando composuit, maximè Domini nostri exēplo prouocatus, quem hoc dicendi genere ad plebem vsum Euangelia testantur. Hunc morem à Syris, & præcipuè palæstinis in omni ferè sermone fuisse seruatum, diuus Hieronymus in suo super Matthæum commentario affirmat. Nunc & à nostri temporis viris religiosi, qui in ecclesijs ad populum declamant, vsurpari videmus. Istos igitur imitari hoc opusculo volui, quod nunc ad te mitto, tuum exigens iudicium, vt si probaueris, edere non formidem, neque vllorū inuidorū morsus perhorrescam. Si enim vel vni tibi, viro eruditissimo probatissimoque, & Ecclesiastica Archipresbyteratus dignitate prædito, Parabola nostræ placuerint, satis me ab omni aliorum iniuria tutum putabo. Cū ergo rudi plebecula, id est, mei similibus in his loquar, tua mihi auctoritate opus est, vt ab illis, quibus scriptæ sunt, minùs grauatè suscipiantur. Quanti enim non solūm tui, sed etiam exteri te faciant, dicerem, nisi vereretur, ne quis me existi-

met.

met, hoc quod à te simpliciter postulo, callidè eblandiri velle. Quamobrem rogo, ad proferendam de nostra lucubrationuncula sententiam nihil aliud moueat, nisi sincera illa animi tui in omnes fides, & in eos præcipuè, quos omni ex parte correctos emendatosque fieri exoptas. In quorum numero esse non dubito, ita me amas. Vale.

MARCI MARVLI QVINQVA-

ginta Parabolæ incipiunt.

De fide Christiana. Parabola I.

Rant puellæ tres, quarum nomina hæc: Veritas, Dubietas, Falsitas. His occurrens homo, quæsiuit vti sibi iter ostenderent Hierosolymam versus pergere volenti, ne ignarus erret. Veritas viam quæ rectissima certissimaque erat monstrauit, monens, vt neq; ad dexteram neque ad sinistram declinaret, si deniare noller. Dubietas verò fronte paululum suspensa, mustitantibusque labellis ambigere se dixit, an ita esset vt veritas affirmabat. Falsitas autem ita esse omnino negauit, aliumque longè diuersum tramitem indicabat. Homo nescius cui de tribus tam variè sentientibus crederet, postquam rogando singularum nomina didicit, prudenter profectò soli veritati fidem adhibendam esse iudicauit. Igitur iter ingressus, cò quò volebat peruenit.

Hæc parabola fidei est. Qui Christo credunt, non errant, quia Christus veritas est. Dubitare autem Philosophorum est, qui nihil certi affirmant. Contraria verò sentire, gentiliū fuit, non vnum Deum, sed plurium consentium atq; colentium. Solus itaque recti viam tenet, qui veritati, quæ Christus est, credit. In Christum credendo ad cœlestē Hierosolymam, quò ille ascendit, peruenitur. Vbi sum ego, inquit, illic & minister meus erit. Quomodo autem minister eius est, qui vel dubitat vel non credit? Talis profectò infidelitatis minister est, non Christi.

IOAN. 12.

De illo qui de fide dubitat. Parabola II.

Homo turrim ædificaturus, partē fundamenti posuit supra petram, partem supra arenam. Iacto fundamento murum quadrato lapide cū iam satis altē eduxisset, pars illa quæ in molli solo fundata fuerat, subsidendo totum ædificium traxit in ruinam, ita ut etiam pars altera, quæ in petra collocata fortis admodum solidaque videbatur, vnā concideret. Quicquid enim ruinosis cohæret, casu eorum concussum stare non potest. Porro homo ille, cū penē omnia quæ habebat in extruendo opere impēdisset, nequiuit collapsa reparare, pecunia deficiente. Tunc demum ad inopiam redactus, casto dolore grauiter animo angī cœpit, quod in fundamento ponendo parum prudenter egisset.

Talis est ille qui ea quæ fidei Christianæ sunt, partim vera esse sibi persuadet, partim dubitat. Interim licet virtutum cumularum studio multum incumbat, & in finem vsque vitæ in eo perseueret, seque plurimum profecisse existimet, & iam ad capiendā beatitudinis præmia iturū confidat, postquam tamen vita ista defunctus ad alteram transmigrauerit, vehementer se deceptum animaduertit, seroque eum poenitet, cuncta quæ ab Ecclesia recepta sunt, non perfectē credidisse. Integra enim fides præstat virtutibus æternæ remunerationis meritum, nō ea quæ aliquo dubietatis scrupulo corrupta habetur. Nam & frugifera arbores, cū in aliqua radice parte læsæ fuerint, fructus suos ante maturitatē ad terrā demittunt. Virtutum radix fides est, ea si quicquam titubauerit, frustra beatę immortalitatis fructus speratur, cū scriptum sit: Spes impiorum peribit.

PRON. 10.

De Iudeorum perfidia. Parabola III.

Rex absente regnum occupauerat Tyrannus, Rex plebi seruitute oppressæ nuncios misit, significans propediem venturum se, eosque liberaturum. Velle tamen hoc ab eis donec veniat seruari, ut in singulis diebus clamarent: Veni, veni, qui venturus es. Id quidem accuratē diligenterq; obseruarunt, aduentum expectantes liberatoris. Cæterum cū tandem rex venisset, eosque fugato Tyranno in libertatem vindicasset, noluerunt credere ipsum esse regem suum, &

veluti ille adhuc in expectatione esset, quotidie clamitabant: Veni qui venturus es. Postremò iniuriam pro beneficio referentes, contumeliis eum probrisque affecerunt, quem omnium cum honore excipere, omni officio prosequi debuerant. Rex iratus iussit militibus, ut tantæ erga se ingratitude scelus vlciscerentur. Homines ergo illi patriis sedibus pulsi meritas poenas dederunt, nec tamen sic afflicti ab illo expectationis errore rescipiscere voluerunt.

Hæc parabola Iudæorum arguit incredulitatem. Qui cum ob primorum parentum culpam libertate exuti, sub maledicto legis essent, liberatorem Christum expectarunt, quem illis venturum Prophetæ prædixerant. Eius itaque futurum aduentum quotidianis sacrificiis ceremoniisque significabant: sed postquam venit, & quæcunque de illo in scripturis prædicta fuerant impleuit, ipsum esse negarunt, persecuti sunt, occiderunt. Occisus reuixit, & in cælum abiit, solutum mundum ab Adæ peccato relinquens. Post hæc indignatus, ingrati populi regnum euertit, & adhuc incredulos perpetua seruitute damnauit. Quorum tamen tanta mentis obduratio perseuerat, ut omnia extrema pati malint, quam ipsum confitendo salutem consequi sempiternam. Et quoniam non Christum sed antichristum præstolantur, cum ipso simul peribunt.

De hæretico simulante ut fallat.

Parabola IIII.

Lupus ut ouium gregi insidiaretur, ouinam pellem inducus, pecudem esse simulabat. Fraudis insciæ oues consortium feræ non deuicabant, eam suum genus esse credentes. Dum ergo parum sibi cauerent, rapiebantur. Pastor verò, cui ouilis sui multa cura erat, cum pecudum numerum indices deficere miraretur, sollicitusque inquireret, deprehendit lupi dolos, iacebat ille humi prouolutus, & pelle tectus aliena, sed caudam sub ea condere non valens, quis esset apparuit; mox pastoris fuste percussus, dimissa pelle, quam induerat, vlulando effugit, nec postea est ausus misellas lacerare oues, verbera metuens pastoris. Quem tanto plus timebat, quanto fortiozem in vulnere sibi inflicto expertus fuerat.

Lupus hæreticus est, qui se ouem mentitur, dum nobis-

eum sentire simulat. Caudam autem celare non potest, quia sermonis eius finis, cum falsum semper concludat, quantum ipse à vero deuict, ostendit; denique ubi cum aliquo erudito ecclesiæ præside disputatione contendens victus decesserit, vetetut iterum congredi, ne dum ab eodem euidentioribus adhuc repercutitur argumentis, coram multis confusus cogatur erubescere. Porro oues, quæ illius præda fuere, simplices erant, prudentes non erant. Ille autem huiusmodi luporum mortiferos morsus non timet, qui non solum simplicitatem columbarum habet, sed etiam serpentis prudentiam. Vis ergo esse à periculo tutus, simplex esto in credendo, prudens in cauendo, dicente Domino: Attendite à falsis prophetis, qui *Mat. 7.* veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces, à fructu eorum cognoscetis eos.

De spe in Deo habenda. Par. V.

Quidam nauis gubernator, cum in medio mari deprehensus procellarum vim ferre nequiret, discissis velis, tractoque remigio, & amisso clauo, ad anchoram stetit. Iactabatur nauis fluctibus, fortissimi tamen anchorarij ruderes eam tenebant, ne scopulis illisa diffunderetur, & cum ipsis, quos vehibat, periret. His alligata tantam tempestatis molem fortiter perferendo superauit. Cum enim reliqua defecissent, vna anchora illi saluti fuit. Hæc est spei nostræ anchora, quam si in Deo fixam & locatam habuerimus, nihil in nobis ipsis confidentes, quia imbecilles & infirmi sumus, ipsius auxilio subleuati, superatis mundi huius turbinibus, portum intrabimus salutis. Si peccauimus, aduocatum habemus (vt Ioannes inquit) apud Patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi. Si periculum aliquod imminet, ab ipso liberari speremus qui ait: Quoniam in me sperauit, liberabo eum, & protegam eum, quoniam cognouit nomen meum. In omni postremo necessitate nostra opem ab eo sperando dicamus: Tu Domine spes mea es, in te speraui, non confundar in æternum. Male tamen sperat quem peccati non pœnitet, scriptum est enim: Desiderium peccatorum peribit. *I. Ioan. 2. Psal. 90. Psal. 110.*

*De charitate erga Deum & proximum.**Parabola VI.*

ERat cuidam Regi seruus, qui tota animi intētionē, totis viribus Dominum suum diligebat, & dum in omnibus obsequi illi cuperet, nullum laborem suscipere nullum vitæ discrimen adire recusabat. Cumque tam ardentē amaret, nō poterat non etiā omnes conseruos suos diligere. Vnumquemque fratris loco habuit, quem vnā secum Regi seruire cognouit. Denique quicquid agebat totum eō dirigere libuit, vt Domino suo gratificaretur. Vnus ille sibi vita charior erat, pro illius gloria si millies mori posset, mori vellet. Rex ergo tantam erga se fidem, tam singularem beneuolentiam remunerare volens, primum ei post se dignitatis locum tribuit, cæteris ipsum præferens, à quo plus quàm à cæteris diligī se intellexit.

Talis est omnis qui mandatum illud implet: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis viribus tuis, & proximum tuum sicut teipsum. Qui multum dilexerit, multū diligitur. Nihil prodest turrim ædificare virtutum, si fundamentum non posueris dilectionis, quicquid illa non sustentat, totum id ruerē necesse est. Quia
L. IAN. 4. sine dilectione Deo placere non possumus. Deus autem charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.

De diligendis inimicis. Parabola VII.

MITrum in modum quidam rosarum odore delectabatur, cumque illas non satis cautē iniectis rosario digitis carperet, earum aculeis manum cruentauit: neque tamen idcirco minùs auidē naribus applicatas odorabat. Id cernens alius: Mixor te, inquit, rosas diligere, quæ tam fœdē læserunt. Ad quem ille, si ob hoc ipsas reiecissem, respondit, nunquid ista suaueolentiæ iucunditate perfrui possem? Has itaque æquo animo feram, à quibus plus voluptatis quàm iniuriæ capio.

MAT. 5. Hæc parabola docet iuxta Euangelium, & inimicos diligere. Diligite, inquit Dominus, inimicos vestros, & benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calum.

lumniantibus vos, ut sitis filij Patris vestri, qui in cœlis est. Cum ergo incomparabiliter plus boni in hoc existat, ut simus filij Dei, quàm mali in quavis hominum iniuria, diligamus inimicos. Nunquam illi tantum obesse nobis possunt dum oderint, quantum profunt si diligantur. Pungunt quidem eorum iniuriæ, sed repensum pro iniuria beneficium odorem æternæ remunerationis fragrat. Filij enim erimus Dei Patris, si inimicos dilexerimus. Inimicum autè diligere, est ita ei nos commodare, ut non tam sui corporis rationem quàm animæ habeamus. Videndum est enim, ne cui liberio-rem peccandi licentiam nostra præstet indulgentia. Sic ergo amemus inimicum, ut corrigatur. Et si hoc efficere non possumus, saltem ne deterius peccet.

De pace cum aliis & secum habenda.

Parabola VIII.

Fuit aliquando annus in quo nihil aduersi sed omnia læta sensit humanum genus, non grandio vineta læsit, non rubigo frugibus nocuit, non reliquos fructus aliqua cœli intemperies vexauit: suis temporibus fluxit imber, ventique flauerunt, nec in mari quidem quisquam vllius tempestatis passus est iniuriam. Prosperis navigationibus vsi nauæ maria omnia læti percurrerunt. Bella quoq; per id tempus conquieuerant. In summa, aureum illud seculum à Poëtis decantatum tunc teditisse nonnulli credidere.

Quid sibi vult istæ parabola? quam rem tam felici anno comparabimus? Talis est profectò bonorum inter se hominum pax, talis mutuæ concordie tranquillitas, quam non turbat contentio, non inquietat lis, non diuellit inuidia, non dissipat ira, non fallit malignæ mentis callida simulatio: sed iungit consensus, ligat beneficium, mulcet comitas, sustentat simplicitas, & vera sinceraque perpetuò fouet amicitia. Tu autem qui cum altero habere non potes pacem, tecum habeto. Concorditer in te cum ratione voluntas, cum voluntate conueniant opera, ut nihil omnino neque optes neque facias quod Deo displicere possit. Sed quodcumque ille monuit, præcepit, iussit, hoc tu pro viribus perficere cures. Audi Prophetam dicentem: Pax multa diligētibus legē tuam, &

Psal. 118

Rom. 8.

tics, Apostolo dicente: Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Itaque etiam illa quæ aduersa putantur tibi proderunt.

De ijs qui Christum sequuntur, & qui mundum.

Parabola IX.

PASTOR optimus cum vidisset gregem suum macie confectum, scabie morbidum, vagum dispersumque, & luporum faucibus expositum, vehementer de salute eius sollicitus, ad pascua magis herbida tutioraque oues suas traducere decreuit. Itaque prospiciens ultra collem quendam aditu difficilem, vixque peruium, amœnissimam patere planiciem, in qua nihil omnino, quod reficiendo pecori necessarium foret, desiderabatur, viam audacter ingressus collem illum tandem superavit, toto corpore spinis cruentato, pedibusque inter saxa disruptis: usque, adeo seipsum contempsit, ut gregis saluti consuleret. Tunc demum clamore multo repetitisque, sibilis post se euocare pecus cepit. Hinc ex ouibus quædam ad eum festinantes, nec serupeæ semitæ asperitate, nec dumis pungentibus deterritæ, quo modo poterant, pastorem sui vocem vestigiâque, sequebâtur. Quædam verò difficultatibus offensæ subistitè, ibi potius perire præoptantes ubi primum confederâr, quàm per tribulos & vastas rupes pastorem insequendo ad locum salubriorem fertiliorémque transire.

Parabola ista corpus respicit ecclesiæ, cuius caput est Christus: hic miseratus humanum genus primorum parentum culpa disperire, Pastor æternus ad oues venit, mundi huius angustias pati voluit, ut homines de angustis eriperet peccati, effuso in terram sanguine necem sustinuit, ut nos viuificaret: resurgens à mortuis cælum ascendit, inde ut se sequamur clamat, dicens: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos: non pane terreno, neque cibo corruptibili, sed pabulo immortalitatis, epulisque beatitudinis æternæ. Ea vocantis vox aliis tam dulcis est, ut dum ipsum adire contendunt, itineris asperitatem ne sentire quidem videntur, spe tam immensi boni, quod à Domino accepturi sunt, sustentati. Alij autem è contrario nec vocem pastoris audire volunt, nec quanta sibi promittantur attendere, terrenarumque rerum curis impliciti cœlestia contem-

ptui habent. Proinde relicto vitæ pastore, necesse est eos fame siti que perire, nihil in se habentes quo recreentur, & cum interierint ad inferna delabi, nunquam de ascensu cogitantes, in quo saluari potuissent. Dum ergo breuem modicumque laborem subire nolunt, voluptatibus dediti, pœnas pati ingentes atque æternas coguntur. Talis vitæ exitus illos manet, qui mundum magis quàm mundi Dominum diligunt.

De seculi contemptoribus amatoribusq̃.

Parabola X.

Quidam dum piscarentur, alij in mari magnos optimosque pisces capiebant, aliis in littore stantibus algâ tantum colligere curæ erat. Et hi quidem omnium stultissimi reputabantur, dum inutiliter laborare putarentur. At verò postquam algam illam miscendo cuertendoque auri massam inuenissent, apparuit nō esse stultos, qui multo plus lucri fecerāt in algæ collectione, quàm illi alteri in piscium captura.

Hæc parabola partim ad amatores seculi, partim ad contemptores pertinet. Seculi amatores in mari fluctuant, quia bona instabilia diligunt. Seculi autem contemptores in littore stant, quia illa duntaxat quæ firma stabiliaque sunt consequi affectant. Seculi amatoribus placent diuitiæ, honores, luxuria, libido, cæteræque voluptates, prospera etiam valetudo, vires eximiae, sensus integri, formæ venustas, & reliqua corporis bona, quæ nemo sapiens concupiuit. Seculi verò contemptoribus, quia nihil bonum existimant, nisi virtutem, per quam æterna bona comparantur, his potissimè rebus animum applicant, quæ ab illis ignavis rerum æstimatoribus veluti vilia contemnuntur. Paupertate utique, non diuitiis delectantur: humilitate, non honoribus: continentia & castitate, non luxuria neque libidine: & honestis laboribus, non turpi voluptate: mentem quoque sanam à Deo sibi optant, non corpus: animi constantis robur, non virium: vitæ integritatem, non sensuum: purique cordis, non formæ pulchritudinem: & ea quæ spiritus sunt, non carnis. Quamobrem insanire quidē mūdi hominibus videtur, sed postquā hac sancta stultitia coelestē thesaurū assecuti fuerint, tunc demum perspicuum fit, eos solos fuisse sapientes, qui mundo stulti videbantur:

Cor. I.

& è diuerso illos verè fuisse stultissimos, quos mundus in primis sapere iudicabat. Sicque in his dictum illud Apostolicum impletur: Stulta mundi elegit Deus, vt sapientes confunderet.

De seruis Dei & seruis diaboli.

Parabola XI.

DVO Reges erant contrariè penitus inter se naturæ, propositique diuersi. Alter seruos suos die vna omnibus affluere faciebat delictis, ita vt nihil ab eis desideraretur, quod caro concupisceret: reliquo verò vitæ tempore omni prorsus voluptate exutos nunquam conuiuere sinebat, semper infestans, semper ab eis poenas exigens magis quàm dici queat atroces. Alter è contrario per diem vnum suos multum vexabat, sed deinceps per omnes reliquos bona cuncta illis ad votum suppeditabat.

Quis adeò imprudentis ingenij est, vt nesciat, cui regum istorum seruire magis expediat? Duo reges Deus & dæmon sunt: regnat hic super peccatores, ille dominatur iustis. Malus dæmon eos qui sibi seruiunt, quamdiu viuunt, in deliciis habet, cùm decesserint, in æternum cruciat. Deus autem seruos suos vitæ huius tempore, quod quia breuissimum quasi dies vna est, in angustiis laboribusque versari gaudet, vt postea veræ beatitudinis bonis felicitet sine fine. Quis ergo vsque adeò rationis inops est, qui non potius eligat Deo seruire, vt pro labore felicitatis æternæ præmia capiat, quàm diabolo ancillari, vt pro breuibus deliciis nunquàm finienda subeat supplicia? Quid hac vita breuius? quid æternitate prolixius? & tamē (ô humanarum mentium cæcitas!) quàm multi reperiuntur, qui sibi præoptent breuem voluptatem cum infinitis cruciatibus, quàm breuem laborem cum quiete sempiterna. Malunt hic parumper gaudere, & illic postea in inferno semper tribulari, quàm hic modicum fatigationis perpeti, & postea illic in cælo semper lætari, semper bonis omnibus perfrui. Fugiamus quantum possumus istorum dementiam, & Domino Deo nostro tota mente totisque viribus seruiamus. Quod si fecerimus, ipse, quo nihil est maius, erit merces nostra. Quia in Deo manebimus, & Deus in nobis.

*De illo qui proponit monachum profiteri, &
cunctatur. Par. XII.*

Quidā quotidie iactanter prædicabat, se nauim oneratiā sibi fabricaturum, daturumque operam mercaturæ, ita vt speraret breui se in primis diuitem fore. Multum in deliberando temporis consumpsit, dum alios consulit, cuius potissimè opera in fabricāda naui vteretur, quibus in syluis aptiorem ad id materiam cæderet, quantum ferri ad contignationem nexusque compagum satis esset, vnde rudentes vnde vela essent comparanda. Denique priusquam opus cœptum esset, perquisiuit, quis bonus gubernator, qui nautæ præstantissimi haberentur. Cumque omnia didicisset, (vide hominis insaniam) nihil horum egit, quæ proposuerat: atque eodem otio, quo talia tractabat, inutiliter consenuit, neque peculiū suum, vt promittere solebat, auxit, sed imminuit.

Tales profectò & illi sunt, qui iuxta Euangelium relinquere omnia, & Christo seruire sæpe decernunt, nunquam incipiunt. Quicquid sibi in religione seruandum sit antè edificunt, & cum se ad eam rem satis expedierint, semper restat aliquid, quod excusent, quo se impediri dicant. Hoc autem fit, quia semiplenam habent charitatem. Quam si perfectam haberent, nihil timerent. Charitās enim foras mittit timorem. Quid vereris, ô homo, ne tibi victus aut vestitus deficiat, si Deo serueris & non vereris, si serueris mundo? Deseri ab illo formidas, qui volucres quoque pascit, & terræ flosculos variis vestit coloribus, & in mundo, qui nisi ab eodem sustentaretur, statim rueret, confidis? Quærite, inquit, *Marc. 6.* primum regnum Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adiiciuntur vobis, & tu tibi aliquid defuturum putas? Idem alibi ait: Tollite iugum meum super vos, iugum enim meum *Matt. 11.* suaue est, & onus meum leue. Quid ergo illo inuitante, illo hortante, qui solus potest omnia, iugum eius subire cunctaris? quid procrastinas? Nulla tanti est libertas, quanti seruitus Christi, in qua vna certissima spes est felicitatis æternæ. Tu igitur qui iam in limine vitæ perfectioris pedem posuisti, vide ne referas, sed audacter ingredi. Nemo Deo seruiuit, & deceptus est, nemo mundo, & non conquestus est.

*De illo qui de monasterio redit ad seculum.**Parabola XIII.*

Quidam in plebe minùs quàm satis diues, peregre proficiscens, longinquæ regionis Regem adiit. Inter alios acceptus, cum bene laudabiliterque suo fungeretur officio, breui charissimus Regi, eiusque beneficiis omnium opulentissimus euasit. Cæterum ad illa quæ reliquerat, mentem reflectere, & eadem iam felicioris fortunæ oblitus concupiscere, eoque redire velle, vbi natum & educatum se recordabatur, cœpit. Cumque indies cresceret sibi ad suos reuertendi cupiditas, domum tandem repetiit, & pristinæ viæ statu diu vsus, cū postremò vidisset, inter municipales suos multo sibi minùs & rei & honoris esse, quàm apud regem fuerat, grauiter ingemiscens dementiæ se ipsum incusabat, quòd magnam fecisset iacturam, cum hæc quibus olim affluens fuerat concupiscendo, tum illa quæ nuper sibi parauerat dimittendo.

Hæc est eorum parabola, qui seculum relinquentes monasteriumque ingressi, celesti Regi ministrare incipiunt, & iam virtutibus diuites facti, quibus antè carebant, pristinarum voluptatum quas abiecerant recordatione retrocedunt, & ad seculum, vnde venerant, redeunt. Post hæc animo aliquantulum resipiscences, erroris conscientia dolent, quòd de tutissimo salutis portu iterum mortiferis mundanæ vanitatis fluctibus se commiserint. At tu qui tam perniciosum periculi genus cupis euitare, quoties veteris vitæ cogitationibus sollicitaris, toties confige illas diuinæ contemplationis telo, armis orationis perime, & ieiuniorum frigore concupiscentiæ ignem extingue, nec in te viuere sinas, quod te per blandimenta in mortem impellit. Noli ad seculum respicere, qui in monasterio Deo seruis; noli Ægyptias ollas cōcupiscere, qui mænæ cœlesti & pane pascaris Angelorum. Quid ad vomitum recurris vt canis? & rursus in volutabro luti sordidari festinas vt sus? Aratrum tenens, & respiciens retro, non est aptus regno Dei. Quòd si qua te tuorum, qui in seculo sunt, cura reuocat, audi tibi dicentem Dominum: Dimitte mortuos sepelire mortuos suos, tu me sequere. Hoc denique certò scias, & absque vlla hæsitazione verissimum credas, neminem fuisse vnquam,

vnquam, quem in monasterio perseuerasse poeniteret, neminem, qui se ad seculum redisse non aliquando doleret.

De impari merito paris bonitatis, manachi & secularis. Par. XIIII.

PAGI cuiusdam colono, iam ætate fracto, duo liberi erant, ambo agriculturę studiosi. Sed alter secedens à patre sui iuris factus, alter cum patre manens, paternæ se totum potestati dedit. Ambo pari labore in prædio colendo occupati erant, parique amore obsequebantur patri, sed tamen impari frugum prouentu abundabant, cū multo plus colligeret, quā patris imperio subiectus fatigabatur, quā qui suo se exercebat arbitrio. Huiusce rei quæ caussa esset, cū seniores pagi illius interrogarentur, responderunt: Matrem plus ei filio debere, qui se sua sponte patris seruum fecisset, quā qui libertate adhuc vteretur, licet & ipse de patre benemeritus esset, matrem autem omniū esse tellurem, quæ omnes aleret.

Hæc parabola hoc modo explananda mihi videtur: Omnes quidem nos per fidei adoptionem Dei & Ecclesię filij sumus. Sed si ab ea quæsierimus, cur monachi & seculares, cū æquē in excolendis virtutibus desudarint, non æqualia merita sint? nōne respondebit plus ei se debere, qui Deo Patri obtulit in sacrificio cum virtutibus libertatem, quā qui solas donauit virtutes? Esto uterq; seruet ea quæ religionis sunt, alter tamē ita se subiecit atq; ligauit, vt nunquam sibi fas sit ab obedientiæ, castitatis, paupertatis voto resilire: alter verò quamuis Deo non minùs obsequens sit, nondum tamen pro Dei amore aliorum etiā imperio se subdidit, sed in eo adhuc manet, vt quamuis castitatem seruet, non tamen ita ne connubio illam si velit mutare sibi liceat: quamuis etiam pauper viuat, non tamen ea lege, ne vnquam in vita diues esse possit, neque ea conditione, vt quantulumcunque possidet, commune cum aliis sit, si nolit. Quisquis ergo tuorum operum vberiore fructum percipere concupiscis, desine esse tuus, totum te Patri trade Deo, nihil in te reserua, quod mundus dicere possit esse suum. Qui vult post me venire, inquit, abneget semetipsū, & tollat crucē suā, & sequatur me. Ille semetipsū abnegat, qui nullū sui ius sibi relinquit, sed se totum perpetuò alterius dedicat voluntati.

Matt. 16

De

De fugienda feminarum consuetudine professoribus castitatis. Parabola XV.

Quidam in Sicilia montem Æthnam flammam eructantem cum inscenderet, igni propior factus ardorem sentire coepit: tum quo proximior flagranti iugo accesserat, eo magis aestuabat. Postremò cupiditate scrutandi natura secreta tam vltra processit, vt cinere prunisque repentina quadam montis respiratione veluti vento effusis inuolutus periret. Qui verò procul inde confidentes huic spectaculo aderant, vt viderunt quod contigit, detestati sunt hominis temeritatem, qui tam præsenti periculo vitam committere ausus fuisset, nulla compulsus necessitate. Quamobrem ipsi retrocessere, atque ad tutiora loca, vnde vix fumum portento si ardoris cernere valerent, raptim sese transtulerunt.

Huius parabolæ similitudinem faciliè explicare poteris, qui nouit in quanto amittendæ castitatis versetur periculo, qui se vltro ingerunt aspectibus feminarum. Illis arridere, cum illis confabulari, illas tangere, æthneis ignibus proximare est. Tunc si licentior intercesserit familiaritas, libidinis incendijs conflagrabit sanctioris propositi pudor; & turpi seruire incipient luxuriæ, qui antè seruierant Christo. Qui verò à mulierum consuetudine, quantum potest, procul se fecerit, & non minùs eis quàm seculis illis ardoribus accedere veritus fuerit, semper cauens periculum quod multos perdidit, hic demum animi corporisque integritatem, quæ Deo vouit, latus offeret: & angelorum consortium merebitur in cælo, qui angelorum vitam vixit in terris.

De iis quos tentatio superat, & à quibus superatur. Parabola XVI.

Rex exercitu in aciem educto, proposuit victoribus præmii, victis pœnam. Cum hoste congressi præliabantur, diu dubio Marte pugnatum est. Qui tandem obnixius pertinaciusque resistere vicerunt. In his tamen quidam sæpe humi effusi rursus resurgendo decertabant, ita vt eosdem à quibus deiecti fuerant superarent. Qui verò per ignauiam hostibus cessere plurimi inuenti sunt: Quorum alij cum primùm acriter obstitissent, postremò pugnandi

radio magis quàm vi aliqua superati, manum aduersarijs dedere. Alij verò ante pugnam transfugæ facti, iugum subiere inimicorum. De his qui victi sunt, Regi tamen redditis, supplicium sumptum est. Illis autem qui cum victoriæ laude redire triumphus datus, & cum Rege simul confidendi & conuiuendi locus.

Hæc parabola nos omnes respicit, quibus in hac vita assidue pugnandum est: & vt vincere valeamus nunquam conuiescendum. Qui semper fortes sunt, semper vincunt, virtutumque armis muniti, nullum in se vicio locum relinquunt. Qui prostrati resurgunt, hi sunt quos peccati poenitet, & post lapsum cautiore facti, malarum cupidinum laqueos diabolique insidias vitant: iustitiæque conseruandæ studio intenti, vitam feliciter finiunt. Sed qui victi sunt, concupiscentijs frena permittunt, & per voluptatum abrupta præcipientes in foueam perditionis corruunt. Malût seruire diabolo, quàm eius infestationi repugnare, qui neminem vincit, nisi vinci volentem. Ex his qui cùm multo tempore constanter ac strenuè decertassent, postremò succubuerunt, illos intelligimus, qui cùm vitam bene laudabiliterque instituisent, non vsque in finem perseuerarunt. Et quoniam militia est vita hominis super terram, fortibus, post modici temporis labores, quies æternæ beatitudinis in cœlo confertur: Ignauis verò & luxuriæ deditis, post breuissimas huius mundi voluptates, tormenta ignis inextinguibilis irrogantur. O quanto igitur, quàm diu hîc viuimus, præferendus est otio labor, molliitudini vitæ rigor, delitijs asperitas, & breuiter vicio virtus.

De diaboli piscatione. Parabola XVII.

Piscator callidissimus cùm varij saporis escas tranquillo mari effudisset, multa piscium genera vno superiectæ fudæ sinu comprehendebat, comprehensos mactabat. Si qui autem illorû, antequam retiaculum in sicco traheretur, maculis illis quibus implicatus fuerat sese expedisset, fuga salutem petebat. Post hæc malebat herbis quæ in imo fundo nascuntur securè pasci, quàm prædulces cibos illos, qui in summo fluitarent, cum periculo rapere.

Piscator hic diabolus est. Varia voluptatum genera pro-

ponit hominibus, quos fallere quærit. Superbis offert inani gloriæ iactantiam, avaris illicitum lucrum, lasciuis nefasti concubitus, inuidis alienæ famæ suggillationem, gula crapulam, iracundis nocendi appetitum, otiosis ignauiam, utilémque torporem. Cumque talibus blandimentis incutitos lætauerit, captos perimit. Morti enim æternæ destinatus perpetuò cruciatus. Porro si quis ante mortem laqueis eius poenitentiam sese liberauerit, memor in quanto salutis discrimine versatus est, mauult humilitate deici, egestate premi, castè viuere, omnes diligere, ieiunijs extenuari, iouem remittere, in bonis operibus quotidie exerceri, quam in omnibus corporis voluptatibus perfrui. Quarum breuem dulcedinem subsequitur æterni supplicij amaritudo. Quisquis autem vitio aliquo ex his, quæ supra memorauimus, delectatur, diaboli hamo captus est. Peribit nisi, prius quam pereat, poenitentiam egerit, & quæ voluptate illectus commisit, dolendo deleuerit.

De diaboli aucupio. Parabola XVIII.

Auiceps in medio campi posita noctua, sepibus quaque versum fusis pulchrèque virescentibus, septem virgas vitæ illitas apposuerat ad auicularum capturam, ipsas è proximo nemore stridula sibilatione conuocando. Illæ mirabunda circa noctuam volitare, & in aère pendulæ ludere, virgis postremò insidere tenacibus. Quatum aliæ ita penitus inhaeserunt, vt accurrentis aucupis manu captæ perirent. Aliæ tam leuiter, vt antè quàm caperentur inde expeditæ uolarent, aucupemque eluderent.

Auiceps iste diabolus est, Noctua, quæ iocunda quadam gesticulatione aues ad se allicit, corpori nostro blandiens voluptas est. Hac illecti, visco septem capitalium peccatorum comprehendimur, alius vana superbit elatione, alius feruet iracundia, alius pecuniæ cupiditate trahitur, alius fornicatione sordescit, alius torquetur inuidia, alius ventri, alius otio indulget. Sed qui longa assuetudine in aliquo horum vitio immersus contabuit, vix vnquam erigitur. In eo itaque perseuerans maligni aucupis huius manu premitur atque interimitur. Qui verò non vsque adeò peruicaci mente obdurauit, criminis conscientia identidem remorderetur, & mores

per poenitentiam emendat, peccata relinquit, ac saluti suæ consulens operi accingitur virtutis. Auidis ergo diaboli fauibus elapsus, cum, à quo deceptus fuerat, decipit. Quem enim ille delinquentem suam putabat prædam, correctum dimittere cogitur. Quisquis ita se correctum senserit, Deo gratias agat, & cum Propheta concinat, dicens: Anima nostra ^{Psalm. 125.} sicut passer crepta est de laqueo venantium. Laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terram.

De diaboli in seruos suos impietate. Par. XIX.

Est quidam tyrannus præ ceteris impius atque crudelis. Illos enim qui sibi omni prorsus obsequio famulantur, omni studio parent, in vincula tandem coniectos perpetuis afficit supplicijs, veluti si semper suo nomini infidi infensique extitissent. Rebelles autem & inimicos ire finit illæsos, quinimo blanditijs lætat, benignitate allicit, ut cum sibi seruire cœperint, & ipsos repente perdat. Non enim alijs nocet, nisi quos sibi amicos fecerit, ad eò peruersi animi est, malignæque naturæ.

Tyrannus iste diabolus est, notæ impietatis. Ei sanè obsequuntur & obtemperant, qui vitijs seruiunt. Quid enim ille aliud ab hominibus exigit, nisi ut superbiant, oderint, rixentur, crapulam impudiciamque sequantur, rapiant, decipiant, detrahant, occidant, mala denique omnia committere ne dubitent, neve erubescant? Et id quidem non ut remuneret suæ morem gerentes voluntati, sed ut interimat. Qui verò contraria his agunt, eis omnino nocere non potest, nisi cum dolo aliquo seducti à proposito colendæ virtutis desierint. Tunc enim & ipsos callidè sibi conciliatos mittit in interitum sempiternum. Demus igitur operam, si tuti esse volumus, ut diabolo semper aduersarij simus, amici nunquam.

De quinque sensuum pugna. Parab. XX.

Erat metropolis nominatissima, Irenen vocabant, in qua cum summa animorum tranquillitate degebatur, nihil discors, nihil turbulentum aderat: sed in via quæ ad eam ducit, quinque diuersi generis bestię infederant, omnes quidem magoarum vitium horrendæque ferocitatis.

citatis. Cum his certandum erat, cuicumque ad pacis urbem transire collibuisse, neque omnino nisi ferarum victoribus dabatur accessus. Qui vicerant, reliquum vitæ tempus iocundè agebant: victi belluinis moribus atque vnguibus laniabantur, tantumque incommodi succumbentibus accedebat, quantum vincentibus gloriæ.

Nobis textitur hæc parabola. Cum quinque corporis nostri sensibus assiduè nobis pugnandum est: & ita pugnandum ut vincamus, si coelestis beatitudinis pace frui volumus. Visus, Auditus, Odoratus, Gustus, Tactus, vim menti nostræ ingerunt, & ad illicita prouocant: si assenserimus, malarum cupidinum morfu dilacerati peribimus. Sin verò fortiter constantèrque repugnauerimus, rationis freno carnis appetitum compescentes, innocentiae atque virtutis conseruatæ merito veræ pacis patriam ingrediemur, vbi perennis viget concordia, indissolubilis charitas, indeficiens lætitia, incomparabile bonum, felicitasque sempiterna. Hic luctandum est, ut illic requiescamus: hic vincendum, ut illic coronemur. Quæraturo bello pax, quæ non sibi bellando inuenitur. Semper tamen Dei auxilio nobis opus est, ut vincamus.

De pœnitentia & obstinatione. Parabola XXI.

CVIDAM patrifamilias duo liberi erant, quibus ille ingentia quidem contulerat beneficia, sed multo maiora adhuc se collaturum sponderat, tanto eos amore complexus, quantus in nullo fortasse alio patre erga optimos filios queat reperiri. At ipsi omnium ingratiſſimi, nec paternorum erga se beneficiorum, nec suæ prorsus humanitatis memores, pro bono malum, pro charitate odium referre cœpere, monita eius non audire, iussa contemnere: & ei à quo geniti, à quo sic dilecti fuerant, iniuriam irrogare, nec linguæ nec manibus temperantes. Patienter ille tolerare omnia, & ut tandem resipiscerent hortari. Postremò, si deinceps ab offensu cessare vellent, sibi que obtemperare, quicquid hætenus in se deliquissent, eis condonaturum se promisit, multoque potiora bona præbiturum, quàm ad eam vsque diem indulgisset: sin verò in malis perseuerarent, non iam piſſimi parentis clementiam vsurum, sed seueriſſimi iudicis functurum officio, neque omnino passurum malè perpetrata impunè abire.

Quam

Quam enim vindictam tãra non mereatur ingratitudo? Cõ-
mouit placẽ alterum ex filiis cum mira patris benignitas, tũ
futuræ pœnæ, quam ille denunciabat, metus: atque ad geni-
torem suum conuersus, coramque prostratus, flens gemen-
sque: Talia, inquit, in te commisi pater, vt iam nõ sum dignus
vocari filius tuus. Vnum oro, præterita delicta mihi remit-
tas, & cum futuro compenses obsequio, quod posthac me tibi
spondeo præstiturum. Extemplo iste veniã meruit, amplexu
osculoque exceptus à patre, & cũ illud quod pollicitus fue-
rat sedulò impleisset, hæres factus bonis omnibus affluere
cœpit, vsqueadẽ profuit ei mores vitæque correxisse. At
verò alter magis arrogãtis animi proteruitate obduratus, nec
promissis allici nec minis potuit deterri: & quoniã nunquã
ab inueteratæ malitiæ proposito discedere voluit, patrẽ post
diuturnam patientiam in indignationẽ tandem concito, me-
ritas tanta obstinatione pœnas dedit, non modò ab eo exhæ-
redatus, verũ etiam teterrimo carceri vinctusque æternis
traditus.

Hanc parabolam magis apertam esse reor, quàm vt expo-
sitione indigeat. Quis enim ignorat Deum Patrem nobis in
filios adoptatis & multa bona contulisse, & plura promisse?
Nos verò ergo cum non solũ esse ingratos, sed & iniurios:
dum neque quæ iubentur facimus, neque quæ prohibentur
cauemus? Et tamen ille pietissimus Dominus non continuò
delinquentes punit, sed vt corrigantur expectat: Si pœniten-
tiam agimus, veniam indulget, & æternæ beatitudinis efficit
participes. Obstinos autem cœlesti hæreditate indignos
iustus iudex in infernum deiicit cruciandos. Et cũ hoc ita
sit, quis tam sibi ipsi infensus est, vt nunquam cum deliquisse
pœniteat? nec iam quantum potest, maturet per vitæ emen-
dationem vitare supplicia, beatitudinem promereri? Nolo
inquit Dominus, mortem peccatoris, sed vt conuertatur &
viuat.

De pœnitentia & confessione. Parab. XXII.

Imperator quidam singulari pietate insignis, cum plurimos
in ciuitate conspiceret, qui leges, quas ipse tulerat, minimè
obseruarent, noluit continuò ad vlciscendum scelus animum
conuertere, sed interim aliam rogauit legem, vt si quis suo

ore se deliquisse fateretur, veniam precatus impetraret: soli autem pœnam penderet, qui crimen confiteri, & impunitatē commisso flagitio poscere neglexissent. Nouerat ille quidē omnes eos qui deliquerant, neque necesse erat, vt aliquid ex ipsorum confessione disceret. Sed hoc idcirco exigebat, vt illi seiplos accusando ostenderent, quantum de perpetrata culpa doleant, quantū de perpetranda cauere decernant: vt scilicet sponte susceptus peccatorum dolor, dolorem supplicij, qui peccantibus debebatur, submoueret, fontesque ad innocentiae statum pœnitentiae merito reformarentur.

Talis in ecclesia lex Dei est, nihilque factu facilius pœnam perennem vitare volentibus, quàm vt eos & peccati pœniteat, & fateri peccata non pigeat. Non hic pecunia exigitur, non peregrinationis labor, non nauigationis periculum, non mundanae militiae studium, non aliqua exterior corporis fatigatio, absque impensa absque mora peragi potest quod iubetur. Linguam tantum moue vt confitearis, cor vt doleas, animum vt caueas, & omni prorsus animaduersione libera uades, imò & mercede quae iustis promittitur dignus. Ceterum mirandum ne magis an lugendum sit nescio, cum pœnitere & confiteri nemini non in promptu sit, non pauperi, non aegroto, non morbofo, nō longa ætate iam decrepito seni: esse tamen aliquos, qui ne hoc quidem præstare volunt, pœnamque illam, omnibus quae hinc inferri queunt acerbiorē, subire malunt, quā à delinquendi obstinatione resipiscere, tam in seiplos crudeles, quàm erga clementissimum legis latorem Deum iniqui. Hæc ergo parabola illos respicit, qui pœnitentiae confessionisque sacramentum, ex diuina largitate fideli populo indultum, contemptui habent. Et si id quia peccare delectat agunt, imprudentissimi sunt, cum nō animaduertant, neq; quàm breuis ista delectatio sit, neq; quā longa illi succedant tormenta, utique quorū nullus finis. Sin vero quia quod occulto commiserint, nemini manifestū volunt, valde ridiculi sunt. Vt quid enim robur est ea homini reuelare, quae Deo spectante non puduit facere? ea vni nunc confiteri, quae nisi confiteare, omnibus postea nota erunt in die iudicij? Dicente Naum propheta: Ecce ego ad te dicit Dñs exercituum, & reuelabo pudenda tua in facie tua, & ostendā in Gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam.

Quanto

Quanto igitur melius est, quanto oprabilius nunc vni sacerdoti commissa dicere : hisque expiatis cælo se dignum præstare, quàm tunc vniuersis non modò hominibus, verùm etiam angelis manifestum fieri: & quod incomparabiliter peius est, æternis mancipari suppliciis?

De futurorum bonorum malorūque contemplatione. Parabola XXIII.

REX quidam in omni laudis genere præstantissimus, omniumq; quæ desiderari queunt locuples, lege decreuit, ita vnumquemque ciuium suorum donis honorēque afficere, si illis dignum inuenisset: sin contrà, in exilium perenne relegare. Ita que quosdam ex præstantioribus in ciuitate retinuit, vt vnà secum regni bonis fruerentur, feliciterq; viuerent. Reliquos in proxima insula cōsidere iussit, atque ibi agros colere, opetibusque fructuosis se exercere, vt eo labore transferri ad ciuitatem mererentur. Si qui autē ignauia dediti voluptatē corporis quā laborē sequi maluissent, ad vltiorē insulam fœdam, squalentem, feris rapacibus & mortiferis anguibz plenam deportarentur, exilio nunquam finiendo. In insula ergo in qua primitus positi fuerant, alij propositū sibi præmiū affectantes, relegationemq; timentes, nauiter operi incumbēbāt. Alij verò otiosam vitā actitantes, iocis risibusq; tēpus terebant, præsentiumq; voluptatum illecebris deliniti, nihil de his quæ futura erant cogitabant, in eo duntaxat sibi beatitudinem cōstituentes, quod mox relinquere cōpellebantur. Illi autē quibus mens sapior erat, semper futura, quæ nullo fine cōcluduntur, meditātes, omnium prorsus præsentium rerum delectatione abstinēbant. Erant eo loci duæ scribæ, quorū alter probitates omnium alter vitia conscribebant. Rex igitur quotidie aliquem de turba illa ad se euocatum, quid in vita egisset inquirebat, aderant scribæ, pro illo stabat qui benefacta eius conscripserat: Sed qui peccata notauerat, acriter accusabat. Tunc homo ille aut præmiū aut exilium ex sententia regis accipiebat.

Parabolæ huius intelligentia hæc est; Rex & iudex noster est Christus, ciuitas paradisus. Qui cum rege bonis æternis perfruuntur, angeli atque sanctorū anime sunt. Insula in qua vobis laborandū est, terra mortaliū est. In hac qui propositā

sibi vel beatitudinem vel miseriam contemplantur, otia fungiunt, voluptuosam vitam detestatur, libenter laboribus exerceantur: quibus & bonum futurum consequi & malum vitare sperant. At verò illi, quibus nulla est neque paradisi neque inferni consideratio, præsentia tantum curant, carni se uiunt, & pecudum more, quicquid voluptatis queunt, capere festinant, nulla æqui honestive ratione habita, nullo vel præmij desiderio vel poenæ metu suscepto. Vbi autem ad finem vitæ peruentum est, ad tribunal Christi quisquis decesserit sistitur. Animam illius angeli benefacta recensentes defendunt, dæmones delicta exprobrantes criminantur. Iudex si virtutes vitis victas viderit, mortuam ad inferna relegat, si virtutibus vitia superata cognouerit, lætam ac gestientem beatorum concilio adsciscit, & bonis felicitat sempiternis. Quibus certè si digni effici volumus, magnitudinem eorum atque gloriam iugiter meditemur. Nō potest terrenis voluptatibus mens illici cœlestium contemplatione occupata.

De librorum secularium lectione.
Parabola XXIIII.

Bonus agricola maturis messibus cum aream repleuerit, totum simul aceruum verberat atque cōtundit. Post hæc paleas à frumento separans, hoc sibi colligit in horrea, illas palebulum iumentis relinquit.

Haud aliter agendum existimo literarum studiosis, quoticumque vel gentilium vel nostrorum euoluerint libros, quæ inutilia sunt respuunt, quæ verò bene viuendi institutione iuuare queunt, excerpunt. Non est vitium omnia legere, sed sine delectu omnibus delectari vitium est. Omnia probate, inquit Apostolus, quod bonum est tenete. Et Dominus in Euangelio zizania cum tritico colligere iubet, sed hoc vsui seruare, illa igni vrenda tradere.

De instantia orationis. Parabola XXV.

Quidam paupertate compulsus medicare cœpit. Et primo hostiatim panem petēs abūdè sibi alimenta comparabat: deinde diuitum conciliabula circumiens, non modicam colligebat pecuniam. Igitur eleemosynis tandem diues factus, dicere solebat: mendicos prius oportere fieri, qui diuites euadere cupiunt.

Hæc parabola orare nos admonet, & quasi mēdicos in omni loco omniq; die sublati in cœlū manibus, Deum deprecari, si panē illo vesci volumus, quem gustando nunquā esuriemus: si opibus illius ditari, quas nec fur surripere, nec tinea potest corrumpere. Petite, inquit, & accipietis, quærite & inuenietis, pulsate & aperietur vobis. Quid ergo cunctamur? ipse iubet poscere, qui solus potest dare: & nisi paratus esset tribuere, postulare non præcepisset.

De eleemosynarum fructu. Parabola XXVI.

Rex iustissimus vsuras lege interdixit, & tamen fœneratores diligebat. Qui videlicet soli sibi non aliis fœnerarent. Multi itaq; offerebant illi decem, & recipiebant centū, quātōque plus impendebant, tanto plus multiplicato fœnore lucrabantur. Sed nemo à Rege vsuras exigere poterat, qui non antè aliquid tribueret.

Hæc parabola eleemosynæ fructum commendat. Qui enim miseretur pauperis, (vt ait scriptura) Domino fœnerat. Date, inquit, & dabitur vobis. Mensuram bonam & confertam & coagitatam & supereffluentem dabunt in sinum vestrum. Nullum isto lucrosius vsuræ genus est, & à paucis exercetur. Nullum illo damnabilius quo homines obligantur, & multis in usu est. Tanta est enim in plurimis tenenæ opulentia cupiditas, vt cælestis thesauri pariat obliuionē. Cuius quidem thesauri precium qui rectè considerauerit, facile cetera omnia contemnet.

De auaritia vitio. Parabola XXVII.

Quidam domi suæ largo igne delectatus, ligna lignis cumulando magnum conflauit incendium: ita vt domus quoque flammis repenti crescentibus correpta conflagraret. Quo incendio ipse etiam circumdatus nec effugere valens periit.

Talis est omnis auarus, qui cumularum opum nulla congestione satiat, quantum potest aceruo addere nō cessat. Cæterum dum fœnore, rapinis, fraudibusque minùs abstinet, (cæca enim auaritia est) in omnia illicita impetu ruit; poenā, quæ talibus debetur, elabi nullo modo potest. Et cuncta quæ congregauerat relinquere, & gehennæ incendia au-

Lucæ 16.

duſ ſubire compellitur. Talis quippe erat ille de quo in euangelio dictum eſt : Mortuus eſt diues, & ſepultus eſt in inferno.

De malorum conſortio fugiendo.

Parabola XXVIII.

Fullo & carbonarius conſucta domo vnà habitabant. Sed quicquid fullonis cura candiſcaſſet expoliſſetque, hoc totum carbonum iuxtà iacentium contractatio, nigram diſfundens puluiſculi fuliginem, deturpabat. Iam nemo folloni pannos credere, nemo inertiam eius non culpare. Cumque nullum artis ſuæ quaſtū facere cœpiſſet, contubernalis exercitio prouocatus ad carbonariam animum conuertit. Igitur de fullone factus & ipſe carbonarius miſere vitā ſuſtentauit. Tantum illi mali contulit abiectiſſimi ſibi que diuerſi artificis commune habitaculum.

Hæc parabola docet, perditorum hominum conſuetudinem probatæ vitæ viris eſſe pernicioſiſſimam. Nam cum affectus noſtri ad malum magis quàm ad bonum proni ſint, modicum fermentum totam maſſam corrumpit. Paulatim ad eorum transferimur prauitatem, quorū conſortio viſi ſuerimus. Vnde Apoſtolus ad Theſſalonicenſes ſcribens : Abſtinete vos, inquit, ab omni fratre ambulante inordinate. Fit enim plerumque vt cuius quis vel colloquio vel conuictu delectatur, eius imitetur & mores. Hoc Propheta teſtatur dicens : Cum ſancto ſanctus eris, & cum homine innocente innocēs eris : & cum electo electus eris, & cum peruerſo peruerteris. Qui ergo innocentia ſuā munditiem integram illibatamque conſeruare deſiderat, flagitiſorum conſortia deuitet, & ſui ſimilium accēſſibus copuletur.

Pſal. 17.

De otioſitate cauenda. Parabola XXIX.

Quidam otio ignauiaque deditus paupertate grauari cœpit, angebaturque animo ſe inopem factum : nec tamen excitari ad agendum aliquid poterat, quo ſibi victum compararet. Somniauit ſe theſaurum reperiſſe, quē auidē ſinu collectum preſſis (vt ſibi videbatur) manibus aſtringebat. Mox autē cum euigilaſſet, excuſſo ſinu nihil inuenit. Iterū & tertio eodem viſu ludificatus, Deū ſuppliciter petiit, vt tandē ali-

aliquando vero somnio inopia suæ subueniret. Responsum accepit: Si voti compos fieri vellet, vero labore exerceretur: meminissetque otiosi esse somniando rem quærere, industrij vigilando: atque ideo quidem alterum nihil facere lucri, alterum multum.

Hæc parabola satis apertè otiosorum arguit stultitiã. Quibus cum omnis labor molestus sit, mirantur quòd vitæ necessariis indigeant. Sed sicut hi nullo negotio intenti frustra aliquid adipisci sperant: ita & illi profectò, quibus religiosæ vitæ fatigationes fastidio sunt, inaniter se beatitudinem consecuturos confidunt, licet iis quæ lege vetita sunt satis abstineant. Quòd si attenderent, quid seruo illi in Evangelio cõtigit, qui sibi creditum talentum nihil lucratus Domino suo restituerat, nullam fortasse corporis inquietudinem declinarent, nullo labore lassarentur. Quid enim infelicius illo, qui manibus pedibusque vinctis mitti iussus est in tenebras exteriores, vbi fletus erit & stridor dentium? Tale ergo meretur præmium, qui tempus ad bene agendum datum, nihil agendo consumit. Declina à malo, Spiritus sanctus inquit: & quia hoc non fuit satis, necessario subiunxit, & fac bonitatem.

Psalm. 133.

De mendacio vitando. Par. XXX.

Quidam fingere solitus, dum incederet, quòd repentinò lapsu crus confregisset, edito ciulatu opem aliorum vt subleuaretur implorabat. Multi miserando protinus accurrebant, erigebantque iacentem: at ille mox inde exiliens cachinnansque se illis illulisse iactabat. Plurimis ita deceptis, vanitas hominis iam ferè nota erat, cum fortè contigit vt in itinere pede lapidi incusso concideret, coxamque vehementer elideret, nec sese attollere valeret. Idcirco humi prouolutus, frustra vt adiuuaretur diu clamauit, nullo non putante id illum, sicuti consueuerat, de ridiculi causa simulare. Tunc demum intellexit, quàm malè sua sibi cecisset simulatio, cum ibidem aut moriendum foret, nemine opem ferente, aut soli se erigendum.

Hæc parabola nos admonet, ne mendaciis assuescamus. Nam etiam cum vera narrabimus, nequaquam fidem præstabit quisquis antè fuerit deceptus. Ab illo maximè mendacio

declinandum est, quo vel vera religio perueriti posset, vel proximus offendi. De eiusmodi genere mēdacij dictum est:

Sapient. 1. Os quod mentitur, occidit animam.

De aliis non iudicandis. Parabola XXXI.

Rusticus omnium insulsiſſimus, aſellum vnā cum oue in pascuis relictum cum non inuenisset, ab ouicula putauit deglutitum, & in furorem versus fuisse protinus arrepto male acceptam delumbauit atque abiit. Postea ne saltem pellem humano vsui aptam perderet, eodem loci rediens, aſellum qui dudum aberrauerat, iuxta pascentem repperit, & mirabundus ac stupens: Ecce mihi, inquit, castigata ouis aſellum, quem comederat, viuum euomuit.

O ridiculum & plusquam rusticanæ fatuitatis hominem! Quis vnquam audiuit iumentum aliquod ouino ore vel voratum vel editum? Ceterum hæc parabola eo spectat, vt credamus, non minus desipere eos qui dubijs in rebus certā proferunt sententiam, cum Dominus clamet & dicat: Nolite iudicare, & non iudicabimini: Nolite condemnare, & non condemnabimini. In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini: & in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. Non quod & ipsi peruerso iudicabuntur iudicio, (iustus est enim Dominus, & rectum iudicium eius) sed quia meritò damnandi sunt, qui aliis immeritò detrahere non verentur.

De victus moderatione. Parabola XXXII.

Dvo rustici suum quisque iumentum onerauerant frumento ac vino, iter habentes urbem versus, vt his ibi diuenditis, pecuniam secum referrent. Sed vnus iumentum plus iusto pondere pressum, præ lassitudine vix incedere poterat, gradatimque in via corruendo temporatus, nequiuit eò peruenire quò dominus volebat. Hic ergo nihil emolumentum adeptus, tristis ac mœrens in viam resedit, quem etiam latrones inuadentes despoliatum trucidarunt. Alter verò cuius iumento tantum oneris impositum erat, quantum ferre poterat, ad nundinas in tempore occurrens, plurimum lucri fecit, lætusque & incolumis domum redijt.

Hæc parabola partim parasitis ganconibusque, partim vitu modico vtentibus canitur, vt appareat quantum vtrorumque fors inter se distet. Illi qui esculentis poculentisque

suprà

suprà quàm satis est ventrem infarciunt, iumentum plus æquo onerant. Proinde tardi ad bonum, proni ad malum, identidem in flagitia prolabendo, beatitudinis æternæ mercedem amittunt : & ad tormentorum loca protinus deuoluti, dæmonum perniciosissimorum humani generis latronum efficiuntur iniurijs. Nempe hoc illud est, quod in Euangelio à veritate dicitur: Væ vobis qui saturati estis, quoniam esurietis. Qui verò non plus quàm naturæ necessitas postulaue-
rit ventri indulgent, hi iumentum quantum ferre præualet onerant. Inde rationis compotes appetitum frenant, vitijs abstinent, virtutum quæstu distantur, & ad cœlestem patriam hilares redeunt, iam nunquam non beati futuri, de his enim dictum est: Beati qui nunc esuritis, quoniam saturabimini. Cauenda est igitur crapulæ intemperata libido, quæ cupiditatibus seruit, ipsumque corporis nostri iumentum ieiunij castigatione domandum, ne rectæ recalcitret rationi, sed pareat vel inuitum. Luca 16.

De honorum malorumq; hominum vita.

Parabola XXXIII.

Est mons quidam asper sanè & arduus, adituque difficilis. Cæterùm in summo patet planities omnis generis fructibus exuberans, aquisque irriguis amœnissima, & in qua nihil omnino quod animum oblectare possit desideratur. Plerique tanti fruendi boni spe illecti magno labore per inuias rupes callésque arctos & senticosos nituntur ad cacumen peruenire, & vt voti compotes efficiantur, nec die nec noctu conquiescunt. Montu huic subiacent effusi campi, amplissimaque arua, & ea quidem arboribus, herbis, floribusq; consita, sed in quibus nullus certus fructuum prouentus appareat. Nam etsi multa suis promittere cultoribus videantur, nihil præstant. Fruges quippe ferè omnes messis tempore immodicus exurit æstus, arescunt siccitate herbe: Poma ventorum turbine agitata ante maturitatem ad terram decidunt, atq; ita auidos agricolas in fine spes omnis frustratur. Multi tamen, ipsa foliorum luxuria florumque decore capti, malunt ibi inutiliter desiderare, quàm ascendendi montis laborem subire. Contempto itaq; bono illo, quo nullum maius, quod ab his qui iam iuga tenent feliciter possidetur, man-

sione vanitatis plena contenti sunt, hi pecudum carnibus aluntur, & quæ humi legunt oleribus, alij porcos, alij hircos pascunt, alij canes nutriunt, & lepuscules venantur, alij conscensis arboribus avium nidulos rapiunt, & frequenter cum ipsis quos manu prehenderint corruunt; alij auri venas quæritando terram effodiunt, irritò tamen labore, cum nihil inueniant. Sed hoc quoque mali patiuntur, quòd diuersarum ferarum, quibus ager ille abundat, morsibus patent. Hunc leones, illum lupi, alij vrsus comprehensum laniant, atque alios aliæ bestię carptim lacerando interimunt. Cumque hoc ita sit, cæteri, perinde ac si ab omni prorsus periculo procul sint, inter se ludunt, ridet, iocantur, voluptatibus indulgent, nec antè eadem exitio se obnoxios animaduertunt, quàm experimento didicerint, adeò mens vitijis dedita nihil quod cauendū sit prospicit, nisi fortè cum iam caueri non possit.

Hæc parabola bonorum malorumque hominum vitam comprehendit. Arduus & difficilis virtutum ascensus, at in summo beatæ quietis merces est. Campi autem qui imæ montis tenent, latas vias habent, quæ ducunt ad perditionem, delitijs admodum fœcundi sunt, sed quæ mox in perniciem vertantur. Incolæ canibus viuunt, quia pecudum more præsentibus contenti, futura non considerant: adhærens terræ olus decerpunt, terrenarum rerum obruti curis ad contemplanda cœlestia nunquam eriguntur. Porcos pascunt, qui turpis libidinis cœno inquinantur, Hircos sequuntur, qui infamis vitæ fœtorem exhalant. Canibus lepores inuadunt, qui procacis linguæ lartatibus innocentiam aliorum ledunt. Nidulos aucupantur, quos inanis glorię cupiditas tenet, dum honores ambiunt, & ceteris præfesse affectant. Aurum in terra quærunt, & eluduntur, qui cum multas opes congregauerint, vita defuncti, eas relinquere coguntur. Longè foret singulorum enumerare vitia, omnis eorum voluptas lubrica est, teneri non potest, citò elabitur, & moerorem suis relinquit amatoribus sempiternum. Mox enim illi priuati omnibus ad inferna capiuntur, & à feris ignem spirantibus mordentur. Leones quippè dæmones sunt, qui superbos infestant, Lupi qui voracium hominum ventres carpunt. Vrsi qui iracundos pedibus conculcant. Denique diuersis vitijis quondam obnoxios, diuersi illic spiritus assidue cruciant. Dumque

Dumque isti infelices inter tormenta miserabiliter lamentantur, illi qui virtutum colle superato iam summa attigere, beati exultant. Alteros brevis labor ad æternam prouexit quietem, alteros brevis voluptas inextinguibilis ignis oppres-
sit ardoribus. Vtrorumque finem cogitet, qui nosse cupit qualiter sibi inter mortales viuendum sit.

De perseverantia boni. Parabola XXXIIII.

D Volini textores erant, satis vterque artis periti, sed di-
uerſi, alter enim opus suum ardentem accelerabat, alter
moderate admodum exercebatur. Ille ergo festinus cum
multum vna alteraque die operis confecisset, lapsus demum
resedit, factusque est remissior, & laborem peritissus, telam,
cui texenda tanto studio incubuerat, imperfectam dimisit.
Hic autem qui eiusmodi negotio minus strenuus videbatur,
quia tamen coepto operi manum nunquam subtraxerat, co-
perato boni prudentisque textoris laudem reportauit.

Hæc parabola admonet, sæpe contingere, vt religiosæ vite
propositum mutant, qui dum proficere immodestius affe-
ctant, supra vires sese laboribus grauant. E diuerso autem
moderate laborantium temperies constans ac firma perma-
net, & cum semper eodem vitæ tenore cucurrerit, ad ca-
pienda vsque beatitudinis præmia feliciter accedit. Qui enim
perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Nam & in
agone non qui celerius, sed qui perseuerantiùs currunt, metâ
citiùs attingunt, & adepti victoriam coronantur.

De Humilitate & Superbia. Par. XXXV.

Obsidebatur ciuitas gygantium ab exercitu hominum
gyganteæ proceritati penè æqualium ab ea murorum
parte quæ occidentem spectat. Eam verò quæ orien-
tem respicit, oppugnabant exigui quidem corporis, sed viriū
robore viri præstantes atque inuicti. Igitur sagittarij qui in
muris erant, illos ex aduerso grandes atque sublimes deiecere
sagittis, non enim poterant errare ictus, in tam ampla cor-
pora directi. Hi ergo quia in primis magnæ staturæ erant,
ad vnum perierunt, cadaueraque eorum coruis pabulum
fuere. Illi autem pusilli & pomilionibus pares cum ad cer-
tamen progredierentur, facile vitatis ictibus acriter instabāt.
Itaque

Itaque proximè subeundo per subterraneos cuniculos vrbem irumpentes ciuibus partim cæsis, partim in vincula coniectis, rerum potiti sunt, tanto celliorem adepti gloriam, quanto statura minores erant.

Hęc parabola superbiam premit, humilitatem extollit. Ciuitas gygantum, potentia demonum est. Sub ea superbi sedent, humiles pugnant. Diaboli iaculis homines arrogantia elati feriuntur, dum vitiorum offendicula non declinant. Coruorum cibis tunc fiunt, cum demonum moribus carpuntur in inferno. Homines verò humilitate submissi, diabolicis viribus fortiores sunt, non muros illos scandunt, in quibus aduersariorum superbiam stare vident, ne pari cum illis vitio notentur: sed veræ humilitatis cuniculos prudenter subeundo victores euadunt, & dominari incipiunt. Latī deinde iam ad cælestem prouecti gloriam, illum de Euangelio versiculum decantant: Deposuit Dominus potentes de sede, & exaltauit humiles. His oritur sol iustitiæ, illis occidit: quia Deus & superbis resistit, & humilibus dat gratiā, ideo alteri orientem versus stare dicuntur, alteri occidentē. In lumine igitur veritatis manent qui humiliantur, & in tenebris erroris cæcutiunt qui superbiunt. Quid multa? deiecta de cælo superbia corruit in infernum, de inferno sublata humilitas ascendit in cælū, & adhuc aliquis vel superbere audet, vel humiliari negligit? Profecto nihil est illo stultius, qui ex his duobus inter se contrarijs quid sibi eligat nescit.

Lucæ x.

De patientia iniuria. Parabola XXXVI.

Quidam conditum in arca thesaurum seruo suo tradidit seruandum, iubens vt sicuti acceperat illæsum, ita cum posceretur, restitueret. Seruus ergo multa cum solitudine obseruabat illum, ne quis vel per vim eriperet, vel furto surriperet. Interea dum custoditur, arcam, quia lignea erat, caries vitare cœpit, teredines exedere: iam parum aberat vt quaqua versum corrupta opulentiam illam detegeret, quam intra se occultabat. Cum igitur cerneret seruus arculam indies deperire atque absumi, nihil id pensi habuit, non arcam seruare se inquiens, sed qui in ea erat thesaurus, vt in integrum Domino redderet, cum ille iusserit. Quinimo lætabatur, quòd arcæ labes ipsa probatura esset

esset seruantis fidem, cū is fatifcente quoque reposito-
domini thesaurum dispergi dissiparique non permiserit.

Hæc parabola nos ad patientiam iniuriarum hortatur, quæ
nobis quandoque indignè irrogantur, si quicquam irrogati
indignè peccatoribus potest. Igitur æquo animo toleremus,
si quis nos contumeliis carpat, rapinis exhauriat, maledictis
laceffat, si quis nos cædat, verberet, sauciet, mutilet, & quo-
quo modo nos affligat : tantū caueamus ne fortè irritemur
ad vindictam, & illis mala pro malis reddere nitamur, quos
iubemur diligere, & orationibus iuare. Lædant illi quan-
tum volunt exteriora nostra, animæ thesauro, qui intra nos
est, nocere nō possunt, nisi ipsi a se secerimus. Assentiemus au-
tē si per impatientiā peccabimus. Nostra quippe delicta no-
bis detrimento sunt, non aliena. Quod si ne laceffiti quidem
irascamur, apparebit tanto nos fideliores fuisse thesauri huius
custodes, quanto grauiora pertulerimus. Ita denique deposi-
tum suum exigenti domino restituemus illibatum, si omnia
extrema pati maluerimus, quā peccare; si non illos timue-
rimus, qui corpus tantū occidunt, sed cū potius, qui simul
corpus & animā potest mittere in gehennā. Hic est ille qui in
Euangelio beatos vocat persecutionem patientes propter iu-
stitiam, & eosdem consolatur, dicens: Gaudete & exultate,
quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. Quis ergo tam
insipiens rerum existimator est, vt non anteponat æternam
patientiæ mercedem cuiusque iniuriæ vindictæ?

*De iniuria, qua nemini magis nocet quā suo
auctori. Par. XX XVII.*

FVit quidam tam iræ impatiens, vt cū in alios commotus
fuisset, seipsum deuerberaret, neque verbera solum, sed e-
tiam vulnera quandoque infligere sibi met visus. Etenim in-
dignationis furis velut rabiēs canis agitato, quoties aduer-
sus quempiam furere cœpisset, stricto repente gladio corpus
suum sauciabat.

Talis est quilibet malignæ mentis improbiq̃ue ingenij vir.
Quoties alium lædere parat, semper seipsum grauis offen-
dit, dum alterum verbis perulantibus laceffit, plus sibi quā
illi nocet, iisdem ictibus quos in alienum corpus nequiter di-
rigit, suam lethaliter configit animā: & quicquid nocumē-
ta

ti aliis inferre decernit, id totum ipsius incidit capiti. Neque enim qui patitur iniuriam, sed qui facit peccat. Peccatum autem suo nocet auctori, non illi in quem peccatur, quinimo ei qui sustinet, prodesse potest offensa, offensori verò non obesse non potest. Profuit quippe Martyribus persecutiones pati, sed persecutoribus conceptum in illos odiū obfuit plurimum. Vide tamen hominum dementiam, nō animaduertunt, semper sua se lædi manu, & id quidem in parte longè nobiliore, quàm in qua inimicum lædere putant. Inimicum utiq; non nisi in fortunis, in fama, in corpore offendere possunt: quæ tam momentanea sunt, ut si illi non rapuerint, tempus eripiet, seipsos autem in anima offendunt, qua nihil est in homine præstantius, nihil insignius. Si enim nihil prodest totius mundi lucrum cum animæ detrimento, nonne anima pretiosior est mundo? Nolite ergo contemnere animam (ut Apostolus inquit) pro qua Christus mortuus est. Animam suam contemnit, non solum qui proximum odit, sed etiam ille qui non diligit.

De bono opere permanentis in peccato.

Parabola XXXVIII.

Arborem frugiferam agricola fouere volens, multo labore & sumum ei apponebat, & aquam quotidie trunco infundebat: nec tamen efficere potuit, quin illa liuescentibus primò foliis, deinde collabentibus penè tota arefceret, quia radici vermis inerat, cuius assiduo carptu vitiata nec fructum ferre nec omnino viuere valebat. At verò postquam ille circumfossa rastro radice tam noxij morsus vermiculum ex-misset, rursusque egestam humum suo loco reposuisset, sanata radice arboris paulatim arbor reuixit, & humore cōcepto, folia emisit, florem fecit, fructus ad maturitatem vsque perduxit, reliqui quoque temporis vbertate suo fauit cultori.

Hæc parabola eos respicit, qui cum multum in virtutibus capessendis desudent, parum tamen aut nihil proficiunt, quādiu crimen aliquod intra se fouent. Scriptum est enim: Qui in vno peccauerit, multa bona perdet. Porro idem si penitentiam egerit, si vitium illud quod radici animæ pertinaciùs inhæserat, extirpauerit, abieceritque, totus iam sanus factus, mereri beatitudinis præmia incipiet: tum

per-

perfectius constantiusque animi bonis exuperans, tum usque in finem in his perseverans. Frustra autem ad fruendam beatitudinem peruenire nititur, qui vel vnus flagitij morbo affectus claudicat. Singulis quibusque vitiis renunciet necesse est, singulis quibusque quantum potest careat, qui ea quæ bene facit, prodesse sibi cupit ad salutem.

De morte omnibus communi.

Parabola XXXIX.

Villicus cum fœnum meteret solo tenuis, pratenses herbas tam quæ maturæ erant quàm quæ adhuc lactentes tenellæque simul collegit, cunctæ denique pariter siccatae sunt. Quidam villicarum rerum ignari incusabant eum imprudentiæ, quod herbiculas illas nouellas non fuisset crescere, sed vnâ cum grandioribus dissecasset: videbatur enim si id egisset, plus fœni collecturus. At ille inscitiam ipsorum ridens. Certè, inquit, imperassem hoc falci, vt tempestiua tantummodo prata meteret, si aurita esset, sed quoniam auribus caret, nihil audit: & quia ferrea est, nulli omnino herbæ parcat, quocunque aciem suam verterit, demerit omnia.

Hæc parabola vitæ mortisque nostræ similitudinem tenet: hodie iuuenes, cras senes sumus, mors autem nemini parcens, nullum ætatis facit discrimen, nullum sexus, nullum fortunæ, nullum conditionis, nullum virium; rapit pueros & adultos, viros & feminas, diuites & egenos, dominos & seruos, fortes & infirmos. Insipienter itaque de illa querimus, cuius ea natura est, vt nullum habeat hominum delectum, omnibus quippe se præbet communem, & cū vita vitæ mortalium conditio sit, profectò qui aliquem mori dolet, genitū quoque fuisse dolere debuit. Nam verissimum est quod quidam ait: Nascentes morimur, finisque ab origine pendet.

De morte aliorum non lugenda.

Parabola XL.

Mulier quædam filium peregre proficiscentem non sine lachrymis dimisit: ille vt mœstam matrem cōsolaretur, bono animo esto, inquit, ero iterum tecum citius quàm putas. Putabat autem illa non ante triennium reditum eius fore, cū & regio, quæ peteret, non parū longinqua esset, & nego-

tium, cuius causa discederet, non ita breui posset expediri. Cæterum anno nondum elapso casu contigit, ut illa inimicorum vi natali solo pulsa, cò abiret, quò filium præmiserat: atque ipsum artèius amplexa, nihilominus flere cœpit. Tunc ad eam filius, indigna res est, ô mater, ut quo absente tristare, eo præsentè gaudere, vel saltem non dolere nolle.

Hæc parabola innuit ridiculos esse, qui suos vita decedentes nimis immoderatè deplorant, cum ipsi incessanter post illos gradu irrevocabili properent, cum omni spe citius fato compellente eos quos lugent assequantur: cum denique, si paria utrorumque merita sunt, eodem loci quàm celerrimè conveniant. Præter hæc si beatos vocat Apostolus eos, qui in Domino moriuntur, nonne pios bonosque lugere, beatitudinem illis invidere est? Infideles autem & iniquos deffere quidem non quòd moriantur debemus, sed quòd in peccato moriantur, cum scriptum sit: Mors peccatorum pessima.

Apor. 1.

*De hora mortis incerta, ut semper parati
simus. Par. XLI.*

Imperator confecto bello cum victor in patriam remeasset, donatium militibus erogaturus indixit, quòd qua die in forum ipse descendisset, venienti sibi omnes cum armis occurrerent: quòd si quos inermes occurrere tunc contigisset, non solum nihil relaturus esse præmij, verum etiam inertiae pœnas daturus. Illi incerti quando Imperator hoc esset acturus, quotidie cum armis parati aderant. Quidam autem expectationis tædio victi, paulatim arma deponere, & iam inermes in publicum procedere, existimantes non ita repentè affuturum quem præstolabantur. Cū ergo Imperator die qua non putabant in forum improvius affuisset, donavit omnes quos offendit armatos, quos autè inermes reperit, multavit.

Hæc ad omnes pertinet parabola. Omnibus enim ab Imperatore cœlesti prædictum est: Estote parati, quia qua hora nō putatis, Dominus vester venturus est. Tunc venit Dominus, cum morte sublatos suo nos tribunali sisti iubet. Si pietatis iustitiæque armis instructos conspexerit, continuò beatitudinis præmiis donandos lætus excipiet: sin autem animi bonis exutos viderit, supplicio afficiendos iratus deputabit. Igitur quoniam diem vitæ nostræ ultimum nosse non possumus.

Luca 12.

possumus, hunc semper hodiernum esse existimemus. Talesque semper simus, quales in fine futuros esse cupimus. Quotidie quippe vigilandū nobis est, quibus præcipitur: *Vigila. Matt. 2.* te, quia nescitis diem neque horam.

De doctoris Ecclesiastici merito.

Parabola XLII.

Rex videns regni sui populos absque lege non satis civili-
ter degere, legationem in omnes misit, viuendi formulas
præbuit: eas obseruantibus proposuit præmium, non obser-
uantibus pœnam. Hinc quidam mores correxere, politicam-
que vitam viuere cœpere. Quidam verò hoc ipsum cōtem-
pserunt, quia veteris licentiæ institutum dimittere molestū
erat. Ceterum quāuis in plebe maior numerus esset eorum,
qui recti æquique normam non receperant, legatos tamē il-
los rex cum redissent, quia probè officio suo defunctos con-
stabat, dignis honoribus donisque affecit.

Hæc parabola euangelici doctoris munus commendat, qui
cæteris viam ostendit salutis, & vt per virtutum gradus cæ-
lum conscendant hortatur. Licet autem pauci talem ample-
ctantur doctrinam, non tamē ideo docentis perit merces.
Isque perinde à cœlesti Rege remuneratur, ac si omnes o-
pere compleuerint, quod audiendo didicissent. Neque enim
doctori fraudi esse debet auditorum culpa. Non est ideo ne-
ganda merces operatio qui sementem facit, quia infœcunda
humus minus frugis Domino reddat. Vnde ipsis qui ad do-
cendam veritatem destinabantur præceptum est: *In quam. Luca 10.*
cunque domū intraueritis, primū dicite: Pax huic domui.
Et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super eū pax vestra, sin-
minus, ad vos reuertetur. Porro qui docendi officium susci-
piunt, si quemadmodum debent docere neglexerint, quic-
quid de populo perierit, illis imputabitur, dicente Domino
per Ezechielem: Speculatorem dedi te domui Israel, & au-
dies de ore meo verbum, & annuntiabis ex me. Si dicente *Ezech. 3.*
me ad impium, morte morieris, non annunciaueris ei, neque *4.*
locutus fueris, vt auertatur à via sua impia & viuat, ipse im-
pius in iniquitate sua morietur, sanguinē autem eius de ma-
nu tua requiram.

*De inani gloria & auaritia doctōri cauenda.**Parabola XLIII.*

PAstori mandauerat gregis dominus, ad pascua læta agere oues, herbisque optimis pastas ad caulam reducere, diligenterque custodire. At ille vt bene pastæ essent curauit quidem, sed aliis earum lac aliis lanam surripere nō erubuit. Cumque dominus partim emulas partim deglabratas esse vidisset, in pastorē iratus in tantū illi pastam pro labore mercedem soluere noluit, vt etiam malè pro temeritatis crimine multatum dimitteret.

Terreat hæc parabola ecclesiæ doctores, vt cū diuini verbi pabulo Domini sui ouile bene nutrierint, nihil inde sibi venari præsumant. Ille enim lac ouiu emulget, qui ab iis quos docet, plausum laudis captat, dum quæstionum argutiis nihil ad rem pertinentibus occupatur. Ille verò lanam detondet, qui auaritiæ vitio superatus, suis prædicationibus magis pecuniæ quàm animarum lucrum quærit. Prædicator autē gloriam ab hominibus exigens, Dei gloriā indignus erit, atque
Matt. 6. audiet: Recepisti mercedē tuam. Et si eliciendæ pecuniæ causa prædicauerit, non prædicator à Domino arguetur, sed præuaricator, cū præceptum sit: Gratis accepistis, gratis date.
Matt. 10. Donum quippe Dei est, in Ecclesiis prædicandi scientia. Hoc dono abutitur, quisquis aliud quàm salutem eorum, quos instruit, concupiscit.

*De doctore qui aliter docet, aliter viuit.**Parabola XLIIII.*

DVx à rege in expeditionem missus, magno animo certamen inire suos hortabatur, tantumque præ se ferebat audaciæ, vt primus cum hoste congressurus videretur. Cū autē in aduersariorum copias repentē incidisset, castra quidē muniit, & nihilominus alios in aciem descendere & manū cōferre iussit, sed ipse in tuto residens, postquam vidit clamore vtrimque sublato acies concurrere, arma misceri, & iam diglantium cruore solum passim spargi, non expectato bellieuentu primus terga vertit: deinde milites quoque duce destitutos fudit hostis. Qui periculum elapsi fuerant, adito rege ducis ignauiam multis accusantes, postremò in lingua illi
 for-

fortitudinem fuisse dixerunt, in pedibus metum, ideo victoriam aduersariis reliquisse. Rex ubi accepit ducis culpa rem malè gestam vrbe eiectum exilio mulctauit.

Hæc parabola illos respicit prædicatores, qui quod verbis ædificant, exemplo destruunt: & quod alios exposcunt, ipsi minimè præstant: aliis onera grauiam imponunt, ipsi ne digito quidem ea tangere volunt. Longè enim dissimiliter viuunt, atque viuendum præcipiunt: morèsque eorum cum oratione cum dictis facta pugnant. Proindeque illud quod suadent, non persuadent. Cum enim ad capescendam virtutem ceteros hortati fuerint, ludere putantur, & quasi deridiculi causa plebi præcipere, quod ipsi non faciunt. Quoniam autem accerrimè vitia reprehendunt, quæ ipsi committere non verentur, nonne semetipsos propria voce damnant: Quid igitur obstat, ne à iusto iudice damnentur, quandoquidem suo se præiudicio iam condemnarunt? Auditorum tamen salutem consulens Dominus: Omnia, inquit, quæcunque dixerint vobis, facite: secundum verò opera eorum nolite facere, dicunt enim & non faciunt.

Matt. 23.

De doctore qui quemadmodum docet, ita & vinit.

Parabola XLV.

Vir quidam in primis diues conductis ad excolendū agrū operariis famulum suum præfecit, qui laborantibus instaret. Ille videns tandem, quod verbis virgendo adhortandoque parum proficeret, sumpto manibus ligone operi sese ardentè accinxit, parem ab reliquis exigens in agro fodiendo alacritatē. Omnes eius exēplo sollicitius id quod debebāt peregere, & tunc planè apparuit, his qui operā suā locant, factō magis eorum qui præsumt quàm dicto opus esse, ne pigritentur. Is enim qui alios ad aliquid agendum hortatur tantum, plus poscere videtur, quā quod præstari possit. Qui autem & hortatur, & simul negocij ad quod hortatur se facit consortem, nullum cessantibus relinquit excusationis locum. Qualē enim ipse corporis fatigationem vltro subit ac sustinet, talem etiā omnes reliquos ferre posse certissimè testatur.

Haud aliter conuenit ei, qui in ecclesia ad populum declamat. Talem ergo se exhibeat, quales vult reliquos esse quos docet, nec solū verbis instruat, sed etiam exemplo. Ille denique

Act. 1. arguat alios, qui ipse redargui non possit. Cœpit nempe Iesus facere & docere, sic Apostoli, sic Euangelistæ, sic omnes nunciij Christi fideles. Qui autem fecerit & docuerit sic, hic magnus vocabitur in regno cœlorum, ait Dominus.

De passione Domini pro seruis suscepta.

Parabola XLVI.

IN ciuitate omnium præcipua Rex erat præ cæteris præstantissimus, huic serui probè innumerabiles & quidem egregij summa cum veneratione atque fide obsequebantur ac parebant. Dignus enim erat, qui ab omnibus coleretur & obseruaretur, ob singularem in omnes liberalitatem atque pietatem. Cum autem nunciũ accepisset, quosdam de finibus regni sui captiuitatem passios iugum subisse miserrimę seruitutis, in qua illis pereũdum erat, nisi ipse succurrisset, in tanto vitæ periculo constitutis opem ferre decreuit, cumque cognouisset, nulla propè alia mercede illos ab interitu redimi posse, præterquam vt ipse eorum subeat vicem, ne hoc quidẽ recusauit: semetipsum vltro inimicis obtulit, sua morte seruorum saluti consulturus. Rex itaque interimitur, & serui dimittuntur. Tantã autem ac tam raram clementiam Deus remunerare volens, regem qui occisus fuerat, non multo post & vitæ & regno restituit. Cum autem rediuius regnaret, ex iis quos redemerat, alij fideliter ei seruierunt, nec laboribus nec vitæ parcentes, vt pro tanto beneficio, quã possent, gratiã referrent. Alij verò nihil quicquam pensi habentes eius imperium spreuere, non modò quod ipse iuberet agere cõtemnendo, verum etiam è contrario illud agendo quod vetaret. Postquam autem Rex illos qui non ita erga se ingrati extiterant, in ciuitate receptos bonis omnibus affecisset, istos qui magis inimicis suis quàm sibi fidi erant, loco hostium habuit, missisque apparitoribus comprehensos carceri tradidit atque multauit. Quidam tamen antequàm in vincula coniicerẽtur, cum sibi ignosci suppliciter poposcissent, veniam impetrarunt, & hos quidem Rex veluti si nunquam deliquisset, benignè susceptos ciuitate donauit, bonorumque consortes fecit: in illos tantum quos peccati nunquam pœnituit iustus, in alios omnes magis quàm dici queat clemens. Nam si peccare non cessantes impunitos dimisisset, nõ ignoscere peccatibus

tibus videretur, sed fauere, quod ab omni prorsus bonitate alienum foret.

Longiusculo ambitu recitata parabola, quoniā ipsa se pandit, à nobis breuiter explicabitur. Rex regum Christus è cœlo in terram delapsus mori voluit, vt nos à morte redimeret, tertia die viuus resurrexit, & in cœlum ascendit, vt nobis resurrectionis in cœlo beatitudinis locū præpararet. Sancti omnes gratiam retulere, nō quidem parem, quia impossibile erat, sed qualem poterant, nullum laborē pro illius nomine subire recusantes, nunc vnā cum illo vitam beatam ducunt. Nōnulli tamen Christiani beneficiorum immemores, & simul propriæ salutis obliti, Christi mandata suis concupiscentiis postponunt, & dum corporis voluptatibus indulgent, corporis atque animæ redemptorem offendere non verentur. Hos ille, cui peccant, ante vitæ finem poenitentiam agentes clementer suscipit, non agentes iuste damnat, quia & misericors *Psal. 12* & iustus est Dominus.

De purgatorio. Parabola XLVII.

Rex inter potentissimos primus mensam habet decore egregiam, & electissimorum ferculorū semper plenam, quam vasa auri purissimi mirabilique fulgore radiantia exornant, nihil in ea infertur pollutum, nihil aliqua in parte maculatum. Huic regi lances aureæ, & hæ quidem affabre factæ, aliquando oblatæ cū non satis purgati metalli apparuissent, remittendas artificibus curauit, vt igni excoquerentur reficerenturque, & omni demum consumpta scoria dignæ fierent conuiuij sui vasis annumerari. Itaque multo cū labore purificatum metallum, elegantiorisque formæ quā antea fuerat redditum, ad mensam tandem regis est receptū, & in deliciis æquè ac cætera habitum.

Hæc parabola liquidò ostendit, eos qui cœlestis mensæ vasa effici cupiunt, oportere, vt omni prorsus expurgenter peccatorum spurcitia, vique nihil in animo residui sit, quod maiestatis diuinæ conspectum offendar. Quicumque igitur ex hac vita non satis emaculatus emundatusque decesserit, ardentibus purgatorii carbonibus tradetur excoquendus: si tamen priusquam decederet dolendo supplicandoque impetrauit, ne pœna æterna dignus sit. Cū autem omni penitus

Psal. 65.

animi labe ablata, omni auro purior euaserit, ad regis regum mensam vitæ æternæ neſtare alendus feliciter transferetur, & cum gustare cœperit quàm suavis est Dñs, ineffabili gaudio perfusus pro tantæ beatitudinis beneficio gratias aget, gestiensque & exultans cum Sanctis decantabit: Transiimus per ignem & aquam, & eduxisti nos Domine in refrigeriũ. Quamuis autem purgatorij pœna omnium catholicorum iudicio grauissima sit, cū tamen stabilem firmamq; futuri boni spem habeat, æquo animo toleratur, multoq; patientius, quàm illi solent, qui pro reparanda corporis valetudine vri à medicis atque secari se permittunt. Medicorum enim anceps ac nutans curatio est, purgatorij certa indubitataq; neque vlla quidem salus corporis cum animarum salute conferenda.

De inferno. Parabola XLVIII.

EST specus quædam monti omnium maximo subiecta, & ipsa ingens intusque latissimè patens, atque in labyrinthi morem viarum ambagibus ita implicata, vt qui semel introierit, exitum nesciat reperire, Scrupeæ interiùs asperimæque rupes, loca horrida & tenebricosa, nisi quòd crebri de cauernis promicent ignes, & veluti fornacibus exæstuẽt, horrorem incutientes cernentibus. Hinc densior fumus quaque versum euolutus caliginosarum nubium speciem præbet, sulphuris graucolentis odorem spirat, adeo nocens, vt eorum qui adsunt (multi enim illic ob delicta intrusi errant) & oculos nidore & uares fœtore cruciet. At etiam nonnullos flamma subito correptos percoquit, quos tamen vrẽdo non consumit, sed viuos miserabiliter vexat. Nemo enim in ea specu moritur, & id omni morte grauius est, mori non posse. Alibi gelidi patent lacus glaciẽque astricti, & in his quidam ignem fugiendo incidunt, deteriusque algent quàm arserant: attractis frigore neruis torpent, dentibus crepitāt, spiritu gemunt, totis artubus contremiscunt. Sed ne illis quidem qui alibi sunt quies vlla datur. Omnia quippe luridi complent serpentes, rabidi vtrique incursant canes, feroces irruunt belluæ: sibilus, latratus, rugitus, grunnitus, gannitus, variique & horrendi diuersorum portentorum fremitus, & hominum qui mordẽtur dilaceranturque ciuilatus atque moeror simul audiuntur. Nullus loci secessus, nullus angulus

aut metu aut pœna vacat, totum antrum illum quàm longè latèque diffunditur, semper lugentium, plangentium, atque lamentantium personat clamoribus. Quacunque te verteris, nihil non triste occurrit, deest omnis æcris temperies, omnisque tranquillitas, assidui ventorum turbines tempestatumque procelle sequuntur, & cum nusquam pedibus insisti possit ubi pœna non sit, grando quoque igni mixta de altissima fornice præcipiti impetu in terram ruens nudos miserorum vertices & verberare perfringit, & flammigero vstulat ardore. Quid moror in singulis? omnia illic mala sunt, quicunque ubique sunt, boni nihil. Quis ergo ea vel fando explicet, vel cogitando comprehendat.

Nunc reliquum est, ut videamus, utrùm parabolam fingimus, an ut res se habeat narramus? Iam primum sub terra tormentorum locum esse, scripturæ veritates aperte testantur, crebrò inferni & infernorum mentionem facientes. In his quoque discimus, ea quæ modò à me dicta sunt impijs prophanisque hominibus iam ab initio præparata, & quidem multa acerbiora atque formidabiliora quàm dici queat. Quòd enim locus ille teter & obscurus sit, inde habemus, ubi in Evangelio Domini iussu servus nequam in tenebras mittitur exteriores. Quòd autem ignis in malorum supplicium diro
Matt. 22. semper ardeat incendio, terribilis illa iudicis sententia ostendit dicentis: Discedite à me maledicti in ignem eternum. Quòd
Matt. 25. ibi fumus etiam tædio sit, ex Apocalypsi Ioannis constat: De puteo, inquit, ascendit fumus sicut fumus fornacis magnæ, *Apoc. 9.* & iterum: Fumus tormentorum eorum ascendet in secula
14. seculorum. Quòd præterea pœnas intolerabilis grauet factor, eodem libro legitur: Pars illorum erit in stagno ardenti igne
Apoc. 21. & sulphure. Non solum autem ignis, verum etiam frigoris tormenta ibidem esse credimus, quia in Iob scriptum est: Ad Iob 24. calorem nimium transibunt ab aquis nivis. Et in Evangelio: Ibi erit fletus & stridor dentium, Fletum fumus exci-
Luca 13. tat, stridorem dentium frigus. Ventos verò & ignitam gradinem & procellas Psalmista indicat, dum ait: Pluet super
Psal. 10. peccatores laqueos ignis, sulphur & spiritus procellarum pars calicis eorum. Porro quòd plurimi ad inferna descendant, nec inde exire possint, quòdque præ magnitudine cruciatus mortem optent, & mori nequeant, partim ab Esaia discimus,

- Isaia* 24. vbi ait: Congregabuntur congregatione vnus fascis in lacu, & claudentur ibi in carcere. partim à Ioanne in Apocalypsi
Apoc. 9. dicente: Quærent mortem, & non inuenient eam; & desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis. Quòd postremò ibi serpentes bestiaque habitent, id est, infensi humano generi spiritus, Dominus in Euangelio, de æterno inferni igne loquens,
Matt. 25. omnibus manifestum fecit, cùm dixit; Qui paratus est diabolo & angelis eius. Sexcenta talia in libris diuinis conscripta & multi legunt, & plurimi dum leguntur audiunt, nec tamen vitam corrigere curant, quasi qui ea vera esse negent, sed cùm vera esse experimento didicerint, poenitere nihil proderit. Dum ergo licet, dum datur, operemur bonum, ne talia deinde subire cogamur, qualia meminisse nedum pati supplicium est.

De Paradiso. Parabola XLIX.

Quoniam autem similitudines, id est, parabola, semper minus aliquid habent quàm res ipsa, quæ per illas designatur, quicquid de inferno diximus parabola est. Eadè profectò ratione, quicquid nunc de paradiso, hoc, est cœlesti regno dicturus sum, erit parabola: quia nunquam tanta de illo dici queunt, vt multo maiora non supersint. Igitur cùm inferni loca & poenas lugubri quodam atramento descripsimus, è contrario paradysum, vbi perfecta felicitas est, candidiore omni cerusa colore Domino adiuuante depingemus. Paradysus igitur amplissima amœnissimaque planicies est, cœlo sublimior, sole luculentior, astris nobilior, omnibus thesauris pretiosior, omni decore ornatior, omni rerum miraculo mirabilior, omnium plena bonorum, & nullius particeps mali. Hanc mente contemplatus Baruch propheta in illam prorupit vocem: O Israël quàm magna est domus Dei, & ingens locus possessionis eius: magnus est & non habet finem, excelsus & immensus. Hanc ipsam sibi vehementer affectauit rex David cùm diceret: Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. & alibi: Quàm dilecta tabernacula tua Domine Deus virtutum, concupiscit & deficit anima mea in atrio Domini. Meritò magnificentiæ regni sui obliuiscitur, dum paradisi pulchritudinem miratur: meritò terrena omnia contemnit, dum cœlestia animo me-

citur.

citur. Si enim illic domus Dei est, & habitatio gloriæ eius, & tabernacula atriumque Domini Dei virtutum: nonne sicuti Deo magis nihil est, ita paradisi loco nullus omnino locus excellentior nulla gloriosior sedes, nullum felicius domicilium? Illic se videndam præbet sancta trinitas Deus vnus, pater in Filio, & Filius in Patre, & cum vtroque Spiritus sanctus, non in ænigmate per speculum, sed facie ad faciem, ad *1. Cor. 13.* quem Psalmista ait: Adimplebis me lætitia cum vultu tuo. *Psal. 15.* Etenim quia Deus lux est, illic angelos hominésque, sua illuminat claritate: & quia vita est, omnibus illic immortalitatem incorruptionémque impartit: quia charitas est, omnes vnum Ecclesiæ corpus afficit: & quia denique bonorū omnium fons est, bonis omnibus illos quos ad se recipit implet, ita vt nihil maius optent, nihil suauius gustent, nihil melius desiderant, nihil appetant beatius, nihil perennius incommutabiliusque cupiant. Nam nulla esse potest vltra vororum progressio, cum is habetur, in quo vno sunt omnia, & à quo omnia, & per quem omnia. Ipsum solum possidere, ipsius ineffabili conspectu perfrui, plena beatitudo est atque perfecta. Cuius beatitudinis gaudium atque gloriam si quis vel verbis eloqui, vel cogitatione complecti posse conficit, hic idem & stellas cœli, & guttas maris, & terreni pulueris minutias numerare simul valebit. At cum etiam hæc omnia (si fieri potest) numero comprehenderit, cogitet adhuc quāto maior est, qui & ea creauit, & cum eis reliqua omnia. Cogites qualia quantaque sint, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt: talia quippe tantaque (vt Apostolus testatur) Deus præparauit diligentibus se. *1. Cor. 2.* Quod si idem ipse cœlum hoc nobis visibile, ipsaque mundi elementa, ignem, aëra, aquas, terram, & quæ in eis sunt bona, iustis pariter & iniustis communia esse voluit: quanto his omnibus illa putanda sunt præstantiora, quæ iustis tantum perpetuò possidenda concessit? quanto eminentius bonum illud, quod à reliquis rebus diuina prouidentia ita separauit, vt nulli alij, nisi angelis qui in veritate steterunt, & hominibus qui piè iustèque vixerunt, proprium esset & peculiare? Hoc certè illud est, ad quod capiendū fruendūque suos duntaxat electos inuitabit Saluator dicens: Venite *Matt. 22.* benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à cō-

stitutione mundi. O prouocet saltem beatitudinis certa promissio, quos à vitijs terribilium suppliciorum minæ non coërcent. Quanquam magis verendum est, ne tanto priuētur bono, quàm ne pro scelere puniantur. Maiori enim dolore (vt equidē reor) afficiet impios amissæ cœlestis felicitatis recordatio, quàm illata infernalis ignis pœna. Vtroque autem torquebitur, qui præsens vitæ voluptatibus diffluere quàm Deo seruire maluerint.

De ultimo iudicio. Parabola L.

L Ex erat à rege lata, vt quicunque septuagesimum ætatis suæ annum peregisset, cuncta eius acta ritè diligenterque examinarentur, & ille in quo plus vitij quàm virtutis exstitisse apparuisset, capite mulctaretur: cuius autem vitia virtutibus victa fuissent, coronam honoris pro merito referret. Cùm ergo duo id ætatis homines in custodia publica donec iudicis in se sententiam acciperent seruariētur, non ignari multa se commississe, ob quæ partim pœnam partim laudem mereri potuissent, suspensis inter spem metumque animis vehementer afflictabantur. Timebant enim ne fortè damnati amisso honore supplicium subire cogantur. Adueniente igitur iudicii die, trepidi exanimatique coràm sistuntur, Iudici visum est, alterum pœna alterum honore afficiendum esse. Itaque hic consolatus gaudere, ille flere, & miserabiliter vociferari, donec cæsus vitam cum lachrymis finiuit.

Si parabola ista tantum trepidationis habet ob vitæ fragilis & caducæ periculum, quid nos quæso facere oporteat in periculo vitæ æternæ? Si capitis iudicium subiturus reus, dum in dubio est saluatur ne an damnetur, non potest non contremiscere, nos æternitatis examine in fine discutiendi

Hier. 29. non timebimus? Nemo Dei effugiet iudicium. Nemo cri-

Apos. 2. men celare poterit. Omnes ante eius tribunal stabimus, qui ait: Ego sum iudex & testis, aut quid ipsum latere potest, qui est renū scrutator & cordis? Hic igitur ne minimas quidem cogitationes vestras relinquet inexaminas indiscussasque, quicquid autem ipse decreuerit, ratum æternumque erit: neque præmium neque pœna arbitrij eius vlllo vnquam fine concludetur. Et nos interim nullus concutit metus, nulla
distrahit

distrahit futurorū sollicitudo, quasi certos de promissā bonis
 beatitudine, cū nihil tanta mercede dignum fecerimus, &
 non pauca ob quæ plecti mereamur perpetrauerimus. Vnde
 igitur tantus mentis stupor, tanta animi stultitia? friuolis
 nihilque ad nos pertinentibus periculisterremur, & futuræ
 æternitatis iudicium non reformidamus. In mēditullio infi-
 niti boni & infiniti mali fluctuat nostra mortalitas, & ma-
 gis curæ nobis est, cauere nequid aduersi in hac vitæ breui-
 tate patiamur, quàm ne pœnam æternam sustineamus. Plus
 etiam opere impendimus in quærendis diuitijs citò peritu-
 ris, quàm vt perennem illam & inæstimabilem regni cœle-
 stis gloriam asequamur. Annus parabolæ huius septuagesi-
 mus tūc agitur, cū ad finem vitæ peruentum est, dies enim *Psal. 89.*
 annorum nostrorum (vt Psalmista ait) in ipsis septuaginta
 annis. Sed vitæ nostræ finis hodie esse potest, aut cras, aut
 postridie, ideo dictum est: Vigilate, quia nescitis diem neque
 horam, & si vsque ad decrepitam profertur ætatem, nihilo-
 minus aduentat, currit, volat, iam in januis est. Quotidie ad
 finem suum vita nostra properat, & ad vitam illam quæ
 non habet finem transmigrare nos cogit atque compellit, pi-
 gritamus tamen & cunctamur, & virtutum viatica præpa-
 rare nobis negligimus, quæ certè nisi nobiscum tulerimus,
 deficiemus in via, nunquam ad montem Domini & domum
 Dei Iacob perueniemus. Hoc ne fortè cōtingat, semper ante
 oculos habeamus illum terribilem & expauescendum extre-
 mi iudicij diem, qui antequam venerit, hæc præmissurus est
 signa, bella, fames, pestilentie sæuient: pseudo-prophete
 surgent, & seducunt multos: abundabit iniquitas, & refri-
 gelcet charitas: dominabitur Antichristus, flagellabuntur
 Christiani, & per varia tormentorū genera sanguis innoxius
 effundetur, magno terra motu agitabitur, sol in tenebras
 luna in sanguinem conuertetur, stellæ cadent, homines ares-
 cent præ timore, eleuabitur mare, rugient fluctus, ventorum
 procellatumque tempestas debacchabitur, crucis signum ap-
 parebit in cœlo: Postremò furentis vis ignis cœlum, terrā,
 pontum vno inuoluet incendio, nihilque relinquet viuum,
 quod mortī fuit obnoxium. Post hæc æthere ab alto descen-
 det Dei Filius Iesus Christus, maiestatem Patris præ se fe-
 rens, innumeris angelorum comitatus choris, agminibusque san-

Sanctorum, viuos ac mortuos diiudicaturus, mox ad vocem Archangeli tubæque cęlestis clangorem resurgent mortui, ad iudicium venient, nihil erit occultum quod non sciatur, neque absconditum quod nō reueletur. Separabuntur Christo ita iubente oues ab hędis, iusti ab iniustis. O quantus occupabit damnatorum corda męror, quantos attollent eiulatus, quā miserabilis lamentantium audietur vox, cū viderint alios ascendere cum Christo ad cęleste regnum, & se depelli in inferiora terrę, in abyssum horribilium pęnarum calamitatisque sempiternę; alios cum Angelis gloriam in excelsis Deo canentibus ferri in paradysum incomparabilis beatitatis atque infinitę, se autem cum spiritibus immundis detrudi in infernum ignis inextinguibilis & vermis immortalis. Quis nunc talia mente secum voluens, non cum ingenti viuat pauore? non semper trepidet; non quotidie totis viribus contendat, quomodo & tantum malum effugiat, & tantum bonum acquirat; non denique omnia pręsentia contemnat, dum contempletur futura? Quod si parabolam respicimus, lex illa quę malis necem bonis honorem proposuit, sententia iudicij diuini est. Deus morte æterna peccatores punit, iustos autem vitę immortalis felicitate remunerat. In tanto ergo vitę necisque periculo constrieti, ita metuemus, vt non desperemus: ita speremus, vt nunquam sine metu simus, dicente Propheta: Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.

FINIS.

FRANCISCVS IVLIANUS Venetus lectori salutem.

Quantum de humano genere Marulus optimē lector scribendo mereatur, vix oratione consequi possis. Quotidie enim nouum aliquod opus ædit. Quotidie laborat, vt rectē beateque homines viuant. Breuissimum itaque opusculum hoc elucubrauit. Quod quanto breuius est, tanto eruditius, tanto vtilius censerī possit. Vti gemmę lapilli que, quę tametsi parua, magnis rebus antecellunt.

ione. Opusculo autem nomen Parabolæ est, per figuras enim & similitudines docet nos vitia vitare, scelera fugere, virtutes amplecti; quod dicendi genus à Syris & à Palæstinis auctore Hieronymo vsurpatum ipse testatur. Præsertim verò à Seruatore nostro, dum in humanis ageret. Quare hæ quidem Parabolæ non solum legendæ, sed ediscendæ sunt. Ille enim in vitæ institutione se profecisse denique sciat, cui Marulus valde placebit, in ipso namque summa elegancia, summa eruditio, summa denique vitæ integritas extat. Sed quis est, qui eius diuini ingenij solertiam in his Parabolis fingendis non admiretur? His figuris animus allicitur, & legendi voluptate ita detinetur, perinde ac floribus suauissimis capiatur. Feliciorẽ quidem hanc nostram ætatem tanto viro dixerim. Qui huius seculi turbulentissimo tempore fidus fulgentissimum, ducem & rectorem, portumque tutissimum se nobis præbet. Nullum igitur diem sine Maruli lectione (si me audies) duxeris: qui si legatur assidue, plurimum conferet. Habes enim opus varium, elegans, tersum. Sit itaque Marulus tibi in itinere comes, sit domi domesticus. Ad hunc & matutino & vespertino tempore, imò & meridianis horis, æquẽ ac Arcefilas ad Homerum, accedas: Nunquam è manibus excidat, quando & ad animum formandum & vitam instruendam sit accommodatissimus. Si quidem non tantum oblectabit, verum & prudentiorem reddet. Elaborauit præterea Franciscus Lucensis magnopere, vt opus hoc emendatissimum in publicum exiret, parua hac forma excusum ad commodiorem vsus. Qui quotidie doctissimorum amicitiam quærit, vt ab illis libros exigat, quos postea ad mortalium vtilitatem typis suis excudat. Mira quidem & salutifera vtriusque cura, diligentia. Legas igitur iterum atque iterum luculentissimas Maruli Parabolas. Quæ non minus frugiferæ, quàm iucundæ tibi erunt. Cuius assidua lectione doctrina fiat cumulatior, mens sanctior, vita melior. Sed ne longior sit actus, ipsa fabula, iam ipsum Marulum lege.

TITVLI PARABOLARUM.

<i>Parabola</i>	<i>Pagina</i>
1 D e fide Christiana	464
2 De illo qui de fide dubitat	465
3 De Iudaorum perfidia	ibid.
4 De heretico qui se fidelem simulat vt fallat	466
5 De spe in Deo habenda	467
6 De charitate erga Deum & proximum	468
7 De diligendis inimicis	ibid.
8 De pace cum aliis & secum habenda	469
9 De iis qui Christum sequuntur, & qui mundum	470
10 De seculi contemptoribus amatoribusque	471
11 De seruis Dei & seruis diaboli	472
12 De illo qui proponit monachum profiteri, & cunstatur	473
13 De illo qui de monasterio redit ad seculum	474
14 De impari merito paris bonitatis monachi & secularis	475
15 De fugienda seminarũ cõsuetudine professoribus castitatis	476
16 De iis quos tentatio superat, & à quibus superatur	ibid.
17 De diaboli piscatione	477
18 De diaboli aucupio	478
19 De diaboli erga seruos suos impietate	479
20 De quinque sensuum pugna	ibid.
21 De poenitentia & obstinatione	480
22 De poenitentia & confessione	481
23 De futurorum bonorum malorumque contemplatione	483
24 De librorum secularium lectione	484
25 De instantia orationis	ibid.
26 De eleemosynarum fructu	485
27 De auaritie vitio	ibid.
28 De malorum consortio fugiendo	486
29 De otiositate cauenda	ibid.
30 De mendacio vitando	487
31 De aliis non iudicandis	488
32 De victus moderatione	ibid.
33 De bonorum malorumque hominum vita	489

34 De perseverantia boni	491
35 De humilitate & superbia	ibid.
36 De patientia iniuria	492
37 De iniuria qua nemini magis nocet quam suo auctori	493
38 De bono opere permanentis in peccato	494
39 De morte omnibus communi	495
40 De morte aliorum non lugenda, cum simus mox & ipsi morituri	ibid.
41 De hora mortis incerta, ut semper parati simus	496
42 De doctoris Ecclesiastici merito	497
43 De inani gloria & avaritia doctori cavenda	498
44 De doctore qui aliter docet, aliter vivit	ibid.
45 De doctore qui quemadmodum docet, ita & vivit	499
46 De passione Domini pro suis suscepta	500
47 De purgatorio	501
48 De inferno	502
49 De paradiso	504
50 De ultimo iudicio	506

F I N I S.

AD

AD DOMINVM GVNTHERVVM

DE FIDE MEGINHARDI

Præfatio.

Vm me negotiosissimi magistratus cura implicueris, instas tamen & vrges, dulce decus meum Gunthere, haud sanè dixerim vtrum verecundiùs an cupidiùs, vt nouam operam non tam arduam & difficilem, quàm planè impossibilem suscipiam. Vnde apparet, quòd iniuncti muneris modum perfunctoria metiris æstimatione, dum aliquid ei adiiciendum sperare præsumis. Equidem si excubiæ nostræ solis adolescentum ingenij liberari eruditio- ne excolendis assiderent, quod vnicum curriculum pleraque veterum studia sibi vendicarunt, laboris mala famæ nominisque momento mihi pensarent. Verùm nunc qui præfati scholarum habentur, gemina pro Ecclesiastico vsu functione mutantur. Primas enim partes formandis moribus impendunt, secundas verò literarum doctrinæ insumunt. Quorum vtrumuis cùm tantum in curis assurgat, tum verò compositum humanis viribus sustineri nō valet. Nemo cerè nisi expertus hanc sollicitudinem nouit expendere. Verū- tamen ego voluntate tua cui me vnicè deuoui adductus, in hoc quasi præludio infernalium pœnarum tibi exerceri patior, maximè cùm iam propinquo suscepti actus, plaudite optatissimo personam hanc operosissimum deponendam Deo propitio auspicer. Illa verò sarcina, qua nunc humeros nostros onerare disponis, non tam me premit, quàm elidit: nec tam difficultate grauat, quàm horrore exanimat. Luculentissimè quippe dictum est, quia etiam vera de Deo dicere periculosum est. Flagitas enim, vt de Fidei symbolo compendiosum tibi elaborem opusculum, in eum scilicet modum, vt & Catholicæ veritatis integritas eluceat, & hæreticæ prauitatis venena, quibus eam homines perditissimi aspergere & violari conati sūt, expressis auctorum nominibus denotetur. Quā rē cū præcipui Ecclesiarū doctores, studio sacrarum literarum flagrantissimi, vsu

earum exercitissimi, ingeniis accuratissimi, alij penitus cū
 idipsum postularentur, declinauerint: alij cum multa deliberatione
 vix aliquando annuerint, quis non iniustissima indignatione temerarij me imò sacrilegi incepti condemnet, vt
 tale quid audeam, qui vix summo ore & primis (quod dicitur)
 labris hæc diuina libaui. Sed parcant exagitare nostrum pudorem.
 Nemo in me accusator atrocior me ipso, nemo censor seruerior,
 & tanto magis super altos, quanto me ipsum familiariùs per omnia noui.
 Nec enim sic amator mei sum, vt meam ingenij exilitatem, oris angustiam scire fastidiam:
 adde huc, quòd in hoc genere scriptorum maximè pertimescendum
 est vitæ labem & conscientię infirmitatem. Quæ cum in exercitijs
 communium studiorum occupatio non ita magno sit impedimento,
 in hac parte perniciosa mihi planè intelligo. Quis enim non videat
 parem mereri damnationem eum, qui sacramentum Dominici corporis
 indignus assumat, & eum qui verbum Dominicum profanis corruptis
 moribus tractare præsumat? vides igitur facilè nimis, vt verius
 aliquid non dicam, tantæ efficiendæ de me præsumptam opinionem,
 quam tibi qui tam deliberato & inoffenso iudicio alia soles exigere,
 indulgentior forsan erga me beneuolentia induerit. Sed quia singulare
 bonum obedientiæ sic impensè diuinis commendatur eloquijs, vt qui ei
 resuscita-rit, frustra nomen Christianum vsurpet, non ausim pro virili
 quidem non præstare quod iubes, si tamen diuini fauoris aura
 vela nostra non destituerit. Et quia rudis adhuc tyro in his
 castris abs te cogor militare, nolo quis arbitretur rudimenta
 nostra superbia aliqua temeritate grassari, scilicet vt quod semel
 effutiam, sacrosanctum iudicem: quin potiùs quicquid erit quod
 nobis superna gratia irrorauerit, hoc ad suum veritatis fontem
 syncera & plenaria laude reuocetur. Si quid verò meum, id est,
 falsum effudero (qui enim mendacium loquitur, de suo loquitur)
 non ego id deprehensum peruerso tutabor patrocinio, sed tam
 seuera quàm debita animaduersione error meus à suo ipsius
 parente iugulabitur. Vt ergo liberiore quodā spatio ea quæ
 intendimus in hoc quasi spectaculo possint exponi, altiùs
 ordiendū videtur. Pauca enim de ipsa fide, nō nulla de
 varietate symboli perstringemus, tū demū ipsum symbolum,
 & pestes hæresum insigniores illis,

& quasi capitales, & quę maximē in ipsam symboli regulā offendant, Deo propitio persequemur.

Est igitur Fides, vt Apostolus ad Hebręos scribens diffinit, sperandarum rerum substantia, argumentum non apparentium. Quęnam sint quę fidelium pietas expectare & sperare debeat, ita copiosē in latissimo diuinarum scripturarum campo diffusum est, vt nemo in hac quidem parte suam ignorantiam possit excusare. Vt enim aliquando de infinitis breuissimē attingam, ipsa veritas in Euangelio ait: In resurrectione neque nubent neque nubentur, sed erūt sicut angeli Dei. & iterum: Fulgebunt iusti sicut sol in regno Patris eorum. Apostolus etiam: Mortui, inquit, estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Cū enim Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cū ipso in gloria: ad Corinthios etiam: Oportet, ait, corruptibile hoc induere incorruptionē, & mortale hoc induere immortalitatem. Ioānes quoque dicit: Dilectissimi, filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus, scimus quoniam cū apparuerit, similes ei erimus, quoniā videbimus eum sicuti est. Hę sunt res sperandę, quarum substantia fides esse dicitur. Sed quonā modo vt fides substantia sit asseritur? An non omnis substantia corpus est aut spiritus? Appellatur tamen etiam possessio substantia. Sed quis ex his modis fidei conueniat? An fortē spiritū eam esse verissimile sit, quia res est incorporea? An non potius ipsa fides cuiusdam spiritus (id est, humanę mentis) spiritalis est affectio? nunquid non etiam angelicę creaturę quādam fidem esse dicamus? Verumtamen modo differt. An fortē generaliter quicquid est & subsistit, substantiam nūcupauit, & eo modo fidē etiā substantiā esse intelligi voluit? Admitti quidem hęc sententia possit, verumtamen quod subiungitur, non recipit hunc intellectum. Ait enim: Fides est substantia sperandarum rerū. Sperandū quippe est spiritale corpus, vt hoc vnum ex omnibus dictū sit. Quomodo ergo fides nostra spiritalis corporis asseratur substantia? An fortē figuratē dicemus Apostolū hoc vocabulo vsū, vt significantius ipsius fidei efficaciam exprimeret? Solemne quippe id Apostolo est, suo quodam modo translatus nominibus rē pręsentissimē exponere, velut ad Colossenses scribens de Christo ait: Quia in ipso inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.

liter, Corporale vtique propriè aliquid dicitur, cùm de corpõibus agitur. Diuinitas porrò quomodo corporaliter inhabitat? neque enim corpus est. Sed translato vocabulo rem aperuit. Nam quia sacramèta veteris Testamèti appellat vmbra futuri, propter vmbraũ cõparationẽ corporaliter dixit habitare in Christo plenitudinẽ diuinitatis, quòd in illo impleantur omnia, quæ illis vmbra figurata sunt, ac si quodammodo vmbraarum illarum ipse sit veritas. Sic ergo figuræ significatiuæ translato verbo vsus est, vt sic accipias corporaliter, ac si diceretur, solidè ac veraciter. Secundùm hunc ergo modũ figuratæ locutionis, fides quoque sperandarum rerum substantia appellatur, non quòd propriè earum sit substantia, sed quia fides quæ per dilectionem operatur, & ex qua iustus viuít, per quam etiam data est potestas, vt filij Dei vocemur & simus, illa inquam fides, ita firma certaq; spe æternæ beatitudinis præmia in ærumnosa huius vitæ peregrinatione meditatur, vt in eorum cordibus, quæ charitate quæ per Spiritum sanctum in eis diffusa est dilatantur, iam nunc per ineffabile desiderium ea faciat subsistere. Vnde frequenter Apostolus de ipsa vita nostra futura, quæ iam in ipso homine mediatore Christo Iesu capite nostro, resurgente completa est, ita fidenter gloriatur, quasi iam assit, præsensque teneatur, velut ad Ephesios scribens ait: Deus qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos, cū essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Christo, cuius gratia estis saluati, & conresuscitauit, & consedere fecit in cœlestibus in Christo Iesu. Certè enim in cœlestibus Christus iam sedet, nondum autem nos. Sed quia fide certa quòd futurum est iam tenemus, simul sedere nos dixit in cœlestibus. Non enim ait: Excitaturus est nos, & in cœlestibus sedere facturus, sed excitauit & sedere fecit, quia non inaniter sed fideliter iam deputat factum, quòd futurum esse non dubitat. Nec minus ad Corinthios loquens, cū hanc ipsam fidei immobilem certitudinem & quasi substantiam commendaret, inter cætera etiam hoc subiicit; Itaque nos ex hoc neminem nouimus secundùm carnem. Nunquidnam è vita iam excesserant, & carnis mortalitatem exuerant, quos tam instantè ad carnis edomationem & vitæ correctionis habitum prouocat? Absit. Sed quia illorum secum vitam

futuram tanquam præsentem meditabatur, qui resurgentes commutabuntur, ex hoc, inquit, neminem nouimus secundum carnem, id est, tam certam spem tenemus futuræ nostræ incorruptionis & immortalitatis, ut tam in ipsa notitia gaudeamus, & non in hac carne mortali, sed in sola illius expectatione viuamus. Hoc ergo modo, apertissimo quidem, licet insolentissimo fides substantia esse videtur. Sed quid est, quod in eadem definitione fidei annexum est, Argumentum rerum non apparentum? His profectò paucissimis verbis omnis illa inflatio humanæ sapientiæ velut acu puncta diffatur & exploditur, cui dum aliquid secus quam solennis ordo naturæ celebrat, ab ipso naturæ conditore actum proponitur, infans clamoribus oblatrare assolet, rationem causamque facti procacissima insipientia expostulans, nec aduertunt homines perditum magis quam peritum, in his quæ visitato naturæ cursu administrantur, non incompetenter cum præstari possit, flagitari rationem. In his verò quæ nouæ & extraordinariæ diuinitus exhibentur, fidei pietatem exercendam esse, non temerariam & inconsideratam discussionem. Intelligentia enim rerum spiritualium, quas animalis homo non percipit, fidei humilitatisque merito comparatur. Vnde Propheta: Nisi credideritis, inquit, non intelligetis, & in Canticis canticorum Spiritus sanctus protestatur: Ab initio fidei pertransibis. In controuersis siquidem & disceptationibus naturalium, seu quarumlibet huiusmodi quæstionum, assensum fidemque rerum dubiarum præcedens probatio elaborat, & præueniens intellectus commendat. In diuinis verò scripturis ut intelligas, oportet te fide quæ præcessit promereri. Qui ergo dispensationem diuinæ pietatis, qua salutem nostram operatur, vel de ipsa ineffabili Trinitate & vnitatem Dei, quæcunque Evangelica vel Apostolica auctoritas tradidit, non humanis suspicionibus ut ita sint colligimus, sed ideo certissime nouimus, quia fide percepimus, ob hanc rem ipsa fides argumentum dicitur, id est, probatio & absolutissima notio, & quasi insignitio rerum non apparentum. Est igitur fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentum, sed nunquid non est fides rerum præteritarum? Nonne in eadem epistola post paululum idem Apostolus ait: Fide intelligimus aperta esse secula verbo Dei, ut ex inuisibilibus visibilia fierent:

rent: Nōne omnia prioris Testamēti mysteria, quæ nō credere extremi sceleris est, decursu temporis sublata sunt & quasi sepulta? Hæcine ergo credenda sunt ea fide, quæ sit sperandarum rerum substantia? Quis hoc vel dementissimus dixerit? Denique vt hæc interim missa faciamus, nōne tota dispensatio Dñi, hominis prædestinata serie digesta & consummata, inter præterita numeratur? Aut hæc ergo fide Christiana non sunt amplectēda, quod absit, aut familiarius quid Apostolus eo modo diffiniendi innuerit, despiciendum est. Per omnia igitur quæ ab ipso mediatore Dei & hominum acta veneramur, via nobis quodammodo ad perpetuæ beatitudinis capeßenda præmia præparatur. Neque enim in ipsis finem æternæ felicitatis & felicissimæ æternitatis, quæ Deus est, ponimus: sed per illa in illum finem curremus, quæ omnis fidelis anima in cremo huius vitæ ardentissimo anhelat desiderio. Vnde cū ipsa veritas, & verbum per quod facta sunt omnia, caro factum sit vt habitaret in nobis, tamen ait Apostolus: Etsi noueramus Christum secundum carnem, sed nunc iam non nouimus. Ille quippe, qui non solum peruenientibus vitæ perennis possessionem, sed etiam viam se præbere voluit veniētibus, ad principium viarum voluit carnem assumere. Vnde est etiam illud: Dominus creauit me in principio viarum suarum, vt inde inciperent qui vellent venire. Apostolus igitur, quamuis adhuc ambularet in via, & ad palmam supernæ vocationis sequeretur vocantem Dominum, tamen ea quæ retro sunt obliuiscens, & in ea quæ antè sunt extentus, iam principium viarum suarum transierat, id est, eo non indigebat, à quo tamen aggrediendum & exordiendum iter est omnibus, qui ad veritatem peruenire & in vita æterna permanere desiderant. Sic enim ait: Ego sum via, veritas, & vita, hoc est, per me venit, ad me peruenitur, in me permanetur. Ex quò intelligitur, quia nulla res in via tenere nos debeat, quando nec ipse Dominus, in quantum via nostra esse dignatus est, tenere nos voluerit, sed transire, ne rebus temporalibus quamuis ab alio pro salute nostra susceptis & gestis hæreamus infirmiter, sed per eas potius curramus alacriter, vt ad eum ipsum qui nostram naturam à temporalibus liberauit, & collocauit ad dexteram Patris, prouchi atque peruchi mereamur. Quamuis igitur plenaria fide tam

præterita quàm futura, nonnulla etiam præsentia credamus, quia tamen præteritis vel præsentibus ad fidem, spem, charitatemque futurorum & imperitia nostra instituitur, & infirmitas adiuuatur, solam eã veluti causam finemque omnium diffinire maluit Apostolus, licet in eo quod dixit fidem argumentum esse rerum non apparentum, omnia hæc tempora aliquatenus videatur amplexus. Est igitur fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentum. His ergo absolutis de symboli varietate, vt polliciti sumus, inchoandum videtur. De cuius primaria institutione breuissimè aliquid perstringendum est.

Cum enim post ascensionem Domini per aduentum Spiritus sancti supra singulos quosque Apostolos igneæ linguæ sedissent, & omnium linguarum infinita diuersitas per eandem intelligentiam in eis vniretur, per quod eis nulla gēs extera, nulla barbaries inaccessa videretur & inuia, præceptū eis à Domino datum est, vt ob prædicandum Dei verbum, per singulas quasque diffunderentur nationes. Discessuri itaque ab inuicem, normam sibi prius futuræ prædicationis in cōmune cōstituunt, ne fortè alius aliò abducti diuersum aliquid his qui ad fidem Christi inuitabantur exponerēt. Omnes igitur in vno positi, & Spiritu sancto repleti, breue istud futuræ (vt diximus) prædicationis indicium conferendo componunt, atque hæc credentibus dandam esse regulā statuunt. Symbolum autem hoc multis & iustissimis ex causis appellari voluerunt. Symbolum enim Græcè & indicium dici potest & collatio, hoc est, quod plures in vnum conferunt, id enim Apostoli fecerunt in his sermonibus in vnum conferendo vnusquisque quod sensit. Indicium autem vel signum idcirco dicitur, quod omnes ei fideli assensu obedientes, in Christi se nomen transisse indicarent. Ob hoc denique non scribi hæc chartulis aut membranis, sed retineri in cordibus tradiderunt, vt certum esset, neminem hæc ex lectione, quæ interdum peruenire etiam ad infideles solet, sed ex Apostolorum traditione didicisse. Cuius scilicet traditionis hæc formula est.

Credo in Deum patrem omnipotentem, &c. quæ in eo sequuntur. Hunc fidei tenorem simplicissima integritate & integerima simplicitate per ipsos Apostolos diuinitus gestum

gestum & exactum sine omni immutatione seruauit Ecclesia, utpote vnicum Christianæ spei fundamentum, quod neque venti impellerent, neque flumina subruerent, neque tempestatum ac procellarum turbines permouerent, licet iam tum inter ipsa rudimenta nascētis Ecclesiæ nonnullæ hæreses pullularent, quarū etiam Apostolus ad Timotheum scribens ita meminit: Profana, inquit, & inaniloquia deuita, multum enim proficiunt ad impietatem, & sermo eorum ut cancer serpit. Ex quibus est Hymenæus & Philetus, qui à veritate exciderunt, dicentes resurrectionem iam factā, & subuerterunt quorundam fidem. Verū illis in temporibus cum exterius tempestas persecutionis sine intermissione per totam grassaretur ecclesiam, nullus locus cogendis erat concilijs, nulla occasio arguendis vel refellēdis erat hæreticis, passione non disputatione omnia feruebant, fidē non loquendo, sed moriendo vindicabant, sanguinem fudebant, non verba. Cum verò tonitrua illa persecutorum aliquādo dextera Domini compescuisset, & per Constantinum piissimum principem serenitas pacis ecclesijs coelitus refulsisset, alioquidem, sed (quod fateri necesse est) magis pernicioso modo periclitari cœptum est. Intestinis enim morbis grauissimè tētata est ecclesia, & ex ipso corpore illius pestilentissimæ hæreses ebulliere, quæ latè peruagantes, horrenda erroris tabe multarum animarum vitalia corrumpere. Inter quas quoddā crudelissimum vlcus erupit, Arrius videlicet Alexandrinæ presbyter ecclesiæ. Qui cum in eadem ecclesia exponendis publicè scripturis pro antiquo more præfuisset, quod etiam Origines factitaret, sacrilegio furore incitatus, impiam euomit blasphemiam, dicens Dñm nostrum Iesum Christum minorem esse Patre, nec eiusdē cū eo essentia. Quæ vesania ipsius, cum neque in ipso compesci propter pertinacissimam ipsius nequitia potuisset, & reliquorū furioso assensu, ut sunt quæque prauissima ingenia in superbas nouitates procliuissima, magis magisque roborari videretur, iubente ipso Constantino, insigne illud & famosissimum consilium apud Nicæam Bithiniæ celebratum est, ibique ad extirpandam Arrii impietate, & exprimendam omnigenā Filij cū Patre æqualitatem, Apostolico symbolo pleraque verba sunt addita, nō

quia breuissimè pestis Arriani potuerit expungi, sed quia hæretica versutia multa quæ ab orthodoxis fidelissimè posita erant, callida interpretatione eludere, & in sui dogmatis peruersitatem refringere conabantur. Aliquibus etiam verbis Sabellio & Paulo, quorum hæreses tunc à perditissimis hominibus circumferebantur, obuiatum est. Porro Nicenæ fidei hic textus est:

C Redimus in Deum Patrem omnipotentem, omnium visibilium nec non & inuisibilium factorem: & in vnū Dominum nostrum Iesum Christum Filium Dei, natum ex Patre, vnigenitum, hoc est, ex substantia Patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum, non creatum, homouision, hoc est, eiusdem cum Patre substantiæ, per quem omnia facta sunt, cœlestia & terrena. Qui propter nos homines & propter salutem nostrā descendit, incarnatus & homo factus, passus est, & resurrexit tertia die, ascendit, venturus inde iudicare viuos & mortuos: & in Spiritum sanctum, Post hanc munitissimam saluberrimam fidei expositionem, Arrianas blasphemias cum suo anathemate subiecerunt in hunc modum: Eos autem, qui dicunt, Erat quando non erat; & antequam nasceretur, non erat: & quia ex nullis existentibus est, vel ex alia substantia aut essentia dicunt trepton, id est, conuertibilem aut mutabilem Filium Dei, hos anathematizat Catholica & Apostolica ecclesia. Cum ergo hæc definitio fidei à patribus Niceni concilij diuinitus inspiratis edita fuisset, debita reuerentia & accepta & seruata est per totum orbem Christianum, & hoc est secundum symbolum, quod in eadem veneratione, qua illud Apostolicum, vtpote in eodem spiritu expositum tota amplectitur Ecclesia. Nec multo post, cum nondum ex Arriano naufragio satis respirasset, emerit Macedonius detestabile patris Arrii. Nam vt ille Filium sic iste Spiritum sanctum creaturam esse asserere ausus est. Apollinaris etiam nouus Hæresiarcha in hunc damnatissimum gregem se permiscuit, pertinacissimè affirmans Christum Iesum animam rationalem non habuisse, sed ipsa Deitate verbi pro ea, dum incarnaretur, vsum fuisse: vt ergo hæc quoque zizania ex agro dominico eradicarentur, conuenere apud Constantinopolim centum quinquaginta patres: & Macedonio profanæ se-

At auctore damnato, cæteris item qui cōtraria Apostolicis regulis loquacitate impia latrarent, à communione Ecclesiastica repulsis, latiorē symboli formam promulgauere, quam nunc vniuersalis Ecclesia publicè prædicat & frequētat, Est autem huiusmodi:

Credo in vnum Deum Patrem omnipotentem factorem cœli & terræ, visibilium omnium & inuisibilium, & cætera quæ decantari a solent. Hæc est tertia varietas symboli, prioribus consonantissima, nec in vllō discrepans. Ex illo enim quasi grano Apostolici symboli, geminæ hæ traditiones germinauere. Post hanc ergo tertiam editionem fidei, placuit omnibus, ne cui vlteriùs licitum foret aut addere aut demere, aut qualibet immutatione variari: quod statutum ratum & immutabile seruauit Ecclesia, quamuis nonnullæ posteriori tempore aliæ hæreses extiterint. Verū nunc exposita varietate symboli, operæpretium facturus videar, si eorum sermonum, qui vel in Nicæna vel in Constantinopolitana synodo superadditi reperiuntur, rationes causasque breuiter subiiciam, & quia ipsum principium symboli cuiuslibet quo pronunciat, Credo in Deum, intentiores aures scrupulo quodam obscuritatis interdum solet offendere; in primis id elucidandum forsitan non ingratum studiosis sumam, quidnā sit credere in Deum vel Deum, aut credere Deo vel credere in Deum. Credere igitur in Deum est credendo in Deū ire, & eius membris incorporari. Sic etenim ait Apostolus: Vos estis corpus Christi & membra. Hoc autem agitur in nobis ea fide, quæ per dilectionem operatur, & quia ipsa dilectio deforsum est: id est, à Patre luminum, à quo est omne datū optimum & omne donum, perfectum, ideo ipsa veritas ait: Hoc est opus Dei, vt credatis in eum quem ille miserit. Credere ergo in Deum, proximum est quasi signaculum prædestinatorum. Quisquis enim sic credit, hic spiritu Dei agitur, huic Pater est Deus, hic hæres est Dei, huic frater est Christus, hic cohæres est Christi. Illo autem modo locutionis dicitur Credo in Deum, quo dici possit, fumus defecit in aëra, vel glacies deficit in aquam, vel panis deficit in carnē, id est, suo quodam defectu & transmutatione in naturā carnis assumitur. Credere porrò Deum, hoc est, fidem habere Deum esse. Hoc modo credunt Iudæi, hoc modo dæmones etiā cre-

dunt & contremiscunt. Credere verò in Deo, eandem ferè sententiam habet cum eo quod primum posuimus, id est, credo in Deum. Sic enim in Euangelio Ioannis inuenitur: Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Credere tamen in Deo insolentius ad vsum latinitatis dicitur, credere verò in Deum longè significantissimè celebrior vsus obtinuit. Non ergo quisquis credit Deo, vel credit Deum, continuo etiam credit in Deum vel in Deo. Quisquis verò credit in Deū vel in Deo, consequenter etiam credit Deo vel Deum. Diuino igitur aspirante fauore, soluendum est quod promissimus. Quia ergo Sabelli hæc sententia vel potius insania fuit, vt diceret, quia idem qui Pater est, & Filius est, & spiritus est, neque vlla personarum differentia est, sed tantum vocabulorum, vnde etiam Patripassiani sequaces eius inscripti sunt, eo quòd Patrem passum confessi sint, vtpote cuius vnā eandemque cum Filio personam suspicarentur. Ad compescendam ergo hanc blasphemiam in prima fronte symboli addendum censuerunt: In vnum, & paulo post, cum ad Filij personam ventum esset, illic etiam: In vnum ascribere, vt dum Pater vnus aseritur per se, & Filius item per se vnus, in differentiam personarum, quam ille introduxit, sanā intelligentiam respueret. Et quia plerique hæretici, vt Manichæus & Priscillianus, duo principia inter se diuersa & sibi aduersa opinantur, Priscillianus etiam hunc mundū à maligno principe conditum affirmat, adiecere: Visibilium omnium & invisibilium, vt nihil omnino non ab vno Patre Deo factum catholicus sensus admitteret. Hinc iam labyrinthus Arrianorum satana architecto multipliciter impeditus aperendus est. Cum ergo orthodoxi id operam darent, vt vitiosum exitiale eiusdem hæresis penitus expiarent, & æqualem Filij cum Patre deitatem euidentissimè declararent, hæretici verò singula eorum dicta ad propriam insaniam sophisticis dolis retorquerent, eo acti sunt plura in eandem sententiam cumulare, ne qua occasio vel aditus decipiendi prophanæ superesset perfidiæ. In primis ergo addidere Filium Dei, hoc Arriani velut optatum sumpserunt, dicentes secundum Apostolum, quia omnes Filij Dei sumus, subiunxere vngenerum, quod Arriani sic interpretati sunt, vt Iesus Christus secundum

cundum eam dignitatem, qua omnes creaturas singulari excelleret gloria, haud incongruè nuncupari posset vnginitus, licet sit creatura: atque hoc in loco testimonium illud Salomonis pessimè intellectum adhibuere: Dominus creauit me initio viarum suarum. Adiecerunt & ex Patre natum: hoc quoque hæretici non alienum à creatura esse asserebant, iuxta illud Esaia, Filios genui & exaltaui. Tum placuit addi: Ante omnia secula. Neq; hoc repudiauerunt perfidi ne Christo iuxta illos creato. Ante enim omnia tempora & ante omnia omnino secula, non solum Christum, sed etiam angelos ipsumque diabolum creatum esse affirmabant. Adiectum est: Deum de Deo: nec minus hoc sinistra eorum interceptit interpretatio. Dicebant enim, quia & ipsi dii essent, & ex Deo, cum Apostolus dicat: Omnia autem ex Deo. Vt etiam hoc excluderetur, additum est: Lumen de lumine. Pari modo hoc quoque ut cætera, cauillari ausi sunt. Quemlibet enim fidelē lumine lumen esse, ut in Euangelio ipse Christus discipulos suos alloquitur, dicens: Vos estis lumen mundi: & Apostolus: Fuiſtis, inquit, tenebrę, nūc autē lux in Domino. Ad discretionem ergo huius adoptiue deitatis, apposuerunt Deum verū de Deo. Hoc etiā hæretica impietas usurpare præſupſit, dicens de vero Deo, Patre scilicet, & Christum verū Deum esse, sed factum: Omnes quippe electos ex vero Deo veros deos esse, sed factos: Alienū quippe à vero Deo esse, ut falsorum deorum auctor esset. Ad explodendam ergo & hanc tā callidā tergiversationem, adhuc subiunxere: Genitū, non factum. Sed neque hic versipellis quieuit fallacia, opposuere illud Deuter. Deū qui te genuit dereliquisti, & oblitus es Dñi creatoris tui. Cum ergo tot laqueos belua immanis declinasset, tot modos eluſiſſet, cum graui vexatione orthodoxi propter hanc tam sacrilegam verborum ventilationem iactarentur, post multa certamina vltro citroque habita, vnū hoc verbum haud dubium, quin Spiritu sancto suggerēte, addidere, quod Græcè homouſion, Latine verò consubstantialis dicit: Tū demique pestis acerbissima capta, tū strangulata, tū planē extincta est. Subintulere igitur: Per quem omnia facta sunt, ut liquidò constaret, ipsum non esse factum, cum per eum omnia facta sint. Atque hæc omnia in damnationem Arrianæ hæreseos prolata sunt. Quia verò Chertinthus, Ebion, &

Paulus Samosatenus, alijq; nonnulli Christum puerum hominem fuisse asseruere, & ex Maria virgine tantum initium sumpsisse, contra hanc tam hæreticam opinionem adiecere: Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cælo. Et quoniam Marcion eiusque sectatores de cælo eum carnem secum attulisse blasphemabant. Valentinus porro phantasticum corpus & non verum eum habuisse affirmabat, ad hos confutandos adiecere: Et incarnatus est. Porro in Nicæna synodo prætermisum est: De Spiritu sancto & Maria virgine. Verum hi qui apud Constantinopolim conuenere, vt in hac etiam parte Catholicam fidem muni- rent contra eorum insaniam, qui beatam virginem ex viri coitu solemnî more pariendi Christum genuisse impiè iactabant, vt Arthemion eiusque complices, alij verò eam post editum partum insigne virginitatis perdidisse, alios etiam liberos peperisse, rabiosè latrabant, vt Heluidius, ad harum ergo bestiarum interhecionem renocatum est: De Spiritu sancto & Maria virgine, quamuis hoc in Apostolico symbolo longè signatiùs & expressiùs positum sit, cum dicatur: Conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria virgine. Apollinaris verò & ipse sua tabe multos infecerat, volens persuadere Christum animam rationalem non habuisse, sed pro ea diuinitate in carne vsum fuisse, vnde cõsequebatur eum hominem non fuisse, vtpote qui anima rationali caruerit. Contra quantam pestiferam vocem opposuere: Et homo factus est. Origines autem vanitate impuissima ex philosophorum lectione persuasus, disputabat quandam purgationem malorum, id est, eos qui hanc vitam in flagitiis & facinoribus quãlibet maximis finierint, ipsum etiam postrema diabolum atque angelos eius quamuis post longissima tempora purgatos atque liberatos, regno Dei lucique restitui, & rursus post longissima tempora omnes qui liberati sunt, ad hæc mala denudò relabi & reuerti. Ad compescendam ergo tam perniciosam blasphemiam, addendum censuere post alia interposita: Cuius regni non erit finis. Macedonius autem sacrilegâ turbam de Spiritu sancto excitauit, quæ etiâ principalis causa consilij apud Constantinopolim cogendi fuit. Affirmabat enim Spiritum sanctum creaturam esse, nec vnus eiusdemque cum Patre & Filio essentia credendum. Tum sacer ille

conuentus ipso spiritu, de quo agebatur, illustratus, hoc impietatis monstrum iugulauit, verū tamen pluribus sententiis. Nam Macedoniani quoque, velut prius Arriani, quæ verè fideliterque dicta essent, frustrari & labefactari tentabant. Cū enim Catholici Spiritum sanctum, Dominum, & viuificantem, & ex Patre filioque procedentem pronunciasset, & hæretici hæc omnia in creaturā etiam cadere alienissimis Scripturæ testimoniis perstrerent, tandem aliquando peruicaciam illorum repressere, dicens: Qui cū Patre & filio simul adoratur & conglorificatur. Deinde vt illorum etiam resellerent perfidiam, qui antiquos Dei Prophetas nō inspiratione diuina irradiatos, sed dæmonum energia concitados futura cecinisse iactabant, vt Apelles, post declaratam Spiritus sancti cum Patre & filio æqualem maiestatem, munus quoque gratiæ ipsius, quō homines Dei impartiri dignatus est, prudentissimè subiecere: Qui locutes est per Prophetas. Et quia plerique hæretici ab ecclesiastica communione repulsi, sua conciliabula celebrant, eamque Ecclesiam superbè mentiebantur, vt Nouatiani, alique innumeri, ne hac mendaci superbia infirmiores auditores dānabiliter iactarent, ascripserunt; Vnam scilicet sanctam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam. Ad hæc cū hæresis iam ex antiquo orta fuisset, cuius multi feruntur auctores, quæ rebaptizandos omnino censeret eos, qui ab hæreticis (licet in nomine Trinitatis) baptizati fuissent, in qua opinione Cyprianus etiā vir eruditissimus & gloriosissimus martyr fuisse asseritur, propter hanc hæresim eradicandam, addidere: Vnum baptisma: & hoc modo perfectissimam symboli formam consummauere. His ergo non otiosa forsā licet breuissima tractatione decursis, inchoandum est illud, quod tuæ postulationi singulariter debetur, scilicet vt fidei regulam latius vberiusque amplexandus, insidias hæreticorum, quibus hanc regiam viam infestare moliti sunt, quasi transendo detegam & patefaciam. Neque verò hoc expectandum tibi est, vt omneis formas eorū comprehendam, omnia nomina auctorum percurram: neque enim dixerim inceptum hoc infinitum magis sit, an infructuosi, sed eas solas, quæ ipsum fidei textum quasi recta fronte impingunt. Credo igitur vnum Deum Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum: Patrem, eo quod habeat filium:

& Filium, eo quòd habeat Patrem: Spiritũ sanctum, eo quòd sit ex Patre & Filio procedens. Pater est ergo principiũ Deitatis, & sine vilo omnino principio, qui sicut nunquam fuit nisi Deus, ita nunquam non fuit Pater: à quo filius ineffabiliter natus, à quo Spiritus sanctus non natus, sed procedens, quia Spiritus non est Filius: neque ingenuitus, quia non est Pater: nec factus, quia non est ex nihilo, sed ex Deo Patre & Deo Filio Deus procedens. Detestor Sabellium, qui confundit personas: nec minùs abominor Arrium, qui diuidit essentiam minorem Patre, blasphemans filium. Alter est enim in persona Pater, alter in persona Filius, alter in persona Spiritus sanctus, quod Sabellius non vidit: vna tamen natura in sancta Trinitate, Deus Pater & Filius & Spiritus sanctus, quod Arrius non intellexit. Execrabilem affirmo Eunomiũ, qui dissimilem per omnia Patri Filium, & Filio Spiritũ sanctum mentitur. Dionysium damno, qui in Trinitate Filium Patri seruire contendit. Inter damnatissimos numero Manichæum, qui Dei substantiam ex natura mali peruersam & permixtam esse perhibet. Sceleratos ducò Meltionem & Tertullianum, qui Deum corporeum esse autumant. Responso Vadianum, qui cogitatione carnali Deum fingit in similitudine imaginis corruptibilis hominis. Penitus penitusq; abominor etiam illos Arrianos qui Filium dicunt esse creaturam creaturæ, hoc est, ab ipso filio creatũ. Omnibus viribus Macedonium execror & eius sectatores, vel eos qui dicunt Spiritũ sanctum esse creaturam, vel eos qui putant eum Deitatem tantum esse Patris & Filij, nec vllam propriam habere substantiam. Perditos ascribo metangonistas, qui asserũt sic esse in Patre Filiũ, quomodo vas in vase, quasi duo corpora carnaliter opinantes, ita vt Filius intret in Patrem tanquã vas minus in vas maius. Vase & tale nomen hic error accepit. Metangonismos enim Græcè dicitur introitus vnius vasis in alterũ. Cũ Arrianis semiarrianos maledico, qui putant Filiũ cũ Patre similis essentia esse. Credo in Deũ Patrem & Filiũ & Spiritum sanctum factorẽ esse cœli & terræ, visibillum omnium & inuisibiliũ. Detestabiles autẽ iudico Cerdonẽ & Marcionẽ, qui duo principia sibi ignota introducũt vel sibi cõtraria, vt Manichæus & Priscillianus, vel tria, vt Barbas, Sèrianus, & Theodotus: vel multa, vt Valètinus. Seleucũ etiã & Hermiã

inter maledictos deputo, qui elementorū materiā, de qua factus est mundus, nō à Deo factā dicunt, sed Deo coeternam: nec animā Deo tribuunt creatori, sed creatores esse animarū Angelos volunt de igne & spiritu, malum autē asserunt esse aliquando à Deo, aliquando à materia. Patritij vanitatem repello, qui substantiā humanæ carnis nō à Deo, sed à diabolo conditam dicit. Reicio Coluthum & Florinum, quorū alter (id est, Coluthus) dicebat Deum nō facere mala, contra illud quod scriptum est: Ego Deus creans mala, alter verò (id est, Florinus) è cōtrario dicebat Deū creasse mala, cōtra id quod scriptū est: Fecit Deus omnia, & ecce bona valde ac per hoc quāuis inter se cōtraria dicentes, tamē ambo diuinis eloquiis resistebant. Creat enim Deus mala pœnas iustissimas irrogādo, quod Coluthus non videbat, non autem malas creando naturas atque substantias, vbi Florinus errabat. Abhorreo Priscillianum, qui animas eiusdem substantiæ dicit esse cuius est Deus, easque per malignum principem seminari in corpora: quique asserit homines fatalibus stellis colligatos. Contemno Paternum, qui inferiores partes humani corporis non à Deo sed à diabolo factas opinatur. Credo quia Pater carnem non assumpsit, neque Spiritus sanctus, sed filius tantum, cū venit plenitudo temporis, vt qui erat in diuinitate Dei Patris filius, ipse fieret in homine hominis matris filius secundum veritatem naturæ ex Deo Dei filius, & secundum veritatem naturæ ex homine hominis filius, vt veritas geniti, non adoptione, non appellatione, sed in vtraque natiuitate filij nomen nascendo haberet, vt esset verus Deus & verus homo, vnus Dei filius. Profanum, ergo Nestorium dico, qui duas personas Dei & hominis introduxit. Natus est enim de virgine Deus, eo pacto quo cum corpore docetur & animus, non quia vtriusque est vna substantia, sed quia ex vtroque fit vna persona, non alius homo corpus & alius animus: sed vnus homo corpus & animus: sic post partum virginis, non alius Dei & alius hominis filius, & idem & vnus Christus, Dei & hominis filius: & sicut in vno homine aliud corpus, alius animus; sic in vno mediatore aliud Deus, & aliud hominis filius, vnus tamen & idem (vt dixi) Christus Dei & hominis filius. Credo igitur cum in vna persona

sona manentem, in duabus verò naturis non confusis neque commixtis in vnam naturam, sicut Eutices blasphemabat. Abominabiles duco Apollinaristas, qui asseuerant ipsum verbum ita carnem factum, vt in carnem conuersum sit atque mutatum, non autem carnem de Mariæ carne susceptā. Inter maledictos pono Ebionem, qui ex viri coitu Christum natum esse audet garrere, eadem maledictione ferio Arthemionem, Cherintum, Paulum, Fotinum, qui Christum hominem fuisse absque Deo asserunt, sacrilegum duco Heluidium, qui ita virginitati Mariæ cōtradicit, vt eam post Christum alios etiam filios de viro suo Ioseph peperisse contendat. Proclium scelestum habeo, qui Christum non in carne venisse dicit. Detestabiles duco Marcionem, Originem, Valentinum, Martianum: Marcionem quidem & Originem, qui Christum non ex virgine carnem suscepisse, sed de cœlo eam attulisse asseuerant. Valentinum, quia non veram carnem, sed phantasticam habuisse sermocinatur: Martianum, quia cum veram quidem carnem habuisse, non tamen ex carne sumpsisse arbitratur. Cum perditissimis censeo Apollinarium, qui animam Christi absque sensu & ratione fuisse perhibet. In eorum grege deputo Anomocum, qui solam carnem absque anima Christum suscepisse confirmat. Habuit cum sua ratione animam & carnem cum sensibus suis, per quos sensus veros in passione & ante passionem carnis suæ dolores sustinuit. Dispercat Berillus, qui sic eum ex virgine natum prædicat, vt deitatis initium homo nascendo acciperet, quasi antequam ex virgine nasceretur, Deus non fuerit. Adoro Christum ad dexteram Patris in carne sedentem, Seleuci & Hermiæ fabulosam impietatem declinans, qui negant eum in carne sedere ad dexteram Patris, eaque se exuisse perhibent cum ascendit, eamque in sole posuisse, accipientis occasionem de Psalmo, vbi legitur: In sole posuit tabernaculum suum. Credo animas humanas non esse à principio inter reliquas intellectuales creaturas, neque simul creatas, sicut Origenes fingit, neque enim corporibus per coitum seminari, sicut Lucifer & Cyrillus affirmant, sed corpus tantum per coniugij copulam seminari, Dei vero iudicio coagulari in vulua atque formari, ac formato iam corpore animam creari & infundi, vt viuat in vte-

ro homo ex anima constans & corpore, & egrediatur
ex utero, plenus humana substantia. Credo vnam tantum a-
nimam in homine esse, non duas, velut Iacobus & alij Sy-
rorum perhibent. Confiteor vnum baptisma in Ecclesia, vbi
vna fides est, & vbi in nomine Patris & Filij & Spiritus san-
cti datur: & ideo si qui apud illos hæreticos baptizati sunt,
qui in sanctæ Trinitatis confessione baptizant, & veniunt
ad nos, recipiendos fateor quasi baptizatos, ne sanctæ Trini-
tatis confessio vel inuocatio annulletur, sed docendo ante
quo sensu sanctæ Trinitatis mysterium in Ecclesia teneatur
& si consentiunt credere, vel acquiescunt confiteri, confir-
mandos manus impositione. Si verò paruuli sint vel hebe-
tes, respondeant pro illis, qui eos offerunt, iuxta morem ba-
ptizandi, & sic manus impositione & charismate communi-
tos, Eucharistiæ mysteriis admittendos annuo. Illos autem
qui non in sanctæ Trinitatis inuocatione apud hæreticos
baptizati sunt, & veniunt baptizari, debere pronuncio re-
baptizari. Neque enim credendum est eos fuisse baptizatos,
qui non in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, iuxta re-
gulam à Domino positam, tincti sunt. Sua pernicie Donatus
pereat, qui ab aliquo peccatore, licet in nomine sanctæ Tri-
nitatis, baptizatos, rebaptizandos esse perditissimè litiget.
Perpetuæ clamationi contrado Manichæum, Seleucū, Her-
miam, Proclianum, qui baptismum nihil saluti conferre af-
firmant. Nullū catechumenum absque baptismo, quamuis
in bonis operibus defunctum, vitam æternam habere credo,
excepto martyrio, vbi omnia baptismi Sacramenta cōplen-
tur. Indubitanter credo pœnitentiam aboleri peccata, etiam
si in vltimo vitæ spiritu admissorum pœniteat, & publica la-
mentatione prodantur, quia propositum Dei, quo decreuit
saluare quod perierat, stat immobile: & ideo, quia voluntas
eius non mutatur, siue ad emendationem vitæ tempus cōce-
ditur, siue post supplicem confessionem continuò vita exce-
ditur, venia peccatorum fideliter præsumitur ab illo, qui non
vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur à perditione pœ-
nitendo, & saluatus miseratione Dei viuat. Aeterna detesta-
tione Nouatum eiusque sequaces Nouatianos omnes abo-
minor, qui pœnitentiam denegant, & secundas nuptias
non admittunt. Pelagium eiusque discipulum Coelestium

exactiones dico, quod liberum arbitrium sufficere asserunt
ad implenda mandata Dei, nec ad hoc Dei gratiam nobis es-
se necessariam, cum ipsa veritas dicat: Sine me nihil potestis
facere, quique negant paruulos, secundum Adam carnaliter
natos, contagium mortis antiquæ prima natiuitate contra-
here, vnde nec eos baptismo indigere ad soluendum peccati
originalis vinculum. Confiteor carnis resurrectionem, & vi-
tam æternam, Amen. Extra ecclesiam omnino esse affirmo
perditissimos auctores Seleucum, Hermiam, & Proclianum,
qui resurrectionem non putant futuram, sed eam quotidie
fieri in generatione filiorum arbitrantur. Elementa (id est,
cælum & terram) non credo abolenda per ignem, sed in
melius commutanda, scilicet figuram mundi, id est imagi-
nem, non substantiam transituram. Nihil terrenum, nihil
transitorium in diuinis repromissionibus, vt Melithus sperat,
non nuptiarum copulam, sicut Cherintus & Marcion dele-
ctantur: non quod ad cibum & potum pertinet, sicut Papias
auctor est & Irenæus, & velut his Tertullianus & Lactan-
tius acquiescunt. Detestabilem iudico Nepotem hæreticum,
qui per mille annos post resurrectionem regnum Christi in
terra futurum garrit, & sanctos cum illo in deliciis regna-
turos, &c. æquæ impia & sacrilega. Origenem cum suis de-
liramentis profanum iudico, qui restitutionem futuram fingit,
scilicet vt dæmones vel impij homines post multa anno-
rum curricula, illi (id est, dæmones) in angelicam, qua crea-
ti sunt, redeant dignitatem; alij verò (id est, impij) in so-
cietatem iustorum reuocentur. Ego verò iusto iudici & piis-
simo retributori confido, qui dixit: Ibunt illi in supplicium
æternum, alij verò in vitam æternam, Amen.

MEGINHARDI FINIS.

BIBLIOTECA
UNIVERSITARIA

GRANADA

